

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Handwritten signature

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000046958

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS SVSCEPTA AB
SOCIETATE IESV.

EX P. MATTHÆI RICCI
eiusdem Societatis Commentarijs,

Libri V.

AD S. D. N. PAVLVM V.

IN QVIBVS SINENSIS REGNI
*mores, leges, atque instituta, & nouæ illius Eccle-
siae difficilissima primordia accurate & sum-
ma fide describuntur,*

AVCTORE
P. NICOLAO TRIGAVTIO BEL-
ga ex eadem Societate.

*Editio recens ab eodem Auctore multis in locis aucta
& recognita.*

Permissu Superiorum, & Consensu Authoris.

Parvum = *conu. / 17*
fac. 100 *1000 annis*

COLONIAE,
Sumptibus BERNARDI GVALTERI.

ANNO M. DC. XVII.

1. 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348

1945

ET NOME MEV CORA GE TIB' & RE

DE

CHRISTIANA EXPEDITIO

NE APVD SINAS SVSCEPTA AB
SOCIETATE IESV.

EX P. Matthæi Ricij eiusd
soc. cōmentarijs
LIBRI . V

AD SDN PAVL V

*In quibus sinensis Reg:
ni mores leges adq. insti:
tuta et novæ illi Eccles:
difficillima primor: accura:
tè et sūma fide describuntur.*

AVCTORE P. NICOLAO

TRIGAVTIO BELGA EX
eadem Societ:
COLONIA

ANNO

APVD BERNARD. GVK

SANCTISSI- MO, BEATISSIMOQVE

PATRI, AC DOMINO

NOSTRO

PAVLO QVINTO

PONTIFICI MAXIMO

Nicolaus Trigautius Societatis

I E S V.

OBIÆ ad Ortum peregrinantis dux & Comes Raphael, B^{mc} Pater, postquam reducem Parentibus filium incolumem, auctumq; restituerat, beneficio affectos ad benefici Numinis encomia cohortatus ait; *Opera Dei revelare, & confiteri honorificum est.* Hæc ut mihi ab Sinis reduci dicta putem, facit instituta in extremum Orientem peregrinatio, duce & comite de supernis mentibus vno, innumera ab eodem vel beneficia procurata, vel pericula propulsata; reditus æque foelix ad B. T^z pedes. Ne igitur raceam, audacter, sed vero tamen, cum peregrin-

)?C 2

regri-

D E D I C A T I O.

regrinantibus etiam Magis duce stella dico; *Vidimus stellam in Oriente*, nondum quidem solem, qualis iam dudum orbi splendet Christiano, sed stellam tamen, nec amplius terras illas tot sæculorum tenebras, sed lucis Christianæ crepuscula: hac vîsa, veni adorare Dominum, te inquam, B^{me} Pater, Immortalis Dei vi-ces obeuntem veneraturus. Et ne deessent munera, Societatis nostræ tenuis apud Sinas manipulus, qui eam expeditionem Sedis Apostolicæ auctoritate, suoque instituto suscepit, Sanctitati tuæ per melibellū offert, in quo Sinensis opulentia, aurum, thus Christo recens nato, quia recens noto ab Neophytis incensum, & laborum nostrorum myrrha continetur.

Ideo nihil puduit Ecclesiæ Sinensis infantiam legendam dare. Nam tamen Nobilissimæ gentis ad Christi sacra conversio narranda suscipitur, quæ res habet suam ex seipsa maiestatem; tamen, quæ hætenus in re tanta perfecta sunt, ita sunt exigua (si eum ea magnitudine, quæ vel à Dei benignitate primum, vel ab gentis indole sperari potest, comparentur) ut alicui fortasse non satis digna videri possint, quæ Sanctitatis tuæ, & Christiani orbis oculis obtrudantur.

Verum

Verum enimvero magnitudo illa Romana à lupæ vberibus, à pastorum latrociniiis, à mœnibus saltu superatis, sine nota solet inchoari. Quocirca neque me pudebit huius Ecclesiæ cunas, crepundia, vnguiculos, & si quid est infanti-
lius proponere: nam etiam hæc in pueris solent, vt Agesilao quondam equestris arundo, minime displicere. Posteriores nostri, dante Domino incrementum, cæteras infantia, prout res excreuerint, superaddent ætates.

Hæc pusilla dona oblaturus, ne magnitudine deterrerer, effecit primus Tusculi ad pedum osculum admissi congressus, quo me humanissimè exceptum Tua Sanctitas ad audendum inuitauit. Et sanè operis materia sine dubio huic Sedi debebatur, vt excusus ille, quem tenuimus, in Euangelio euulgando modus, Apostolicæ censuræ subiaceret. Oportebat quidem nobilem materiam operis elegancia cohonestari, sed veniã mereor, B^{ine} Pater, ex eo quod huius tumultuariæ scriptioni altera pars inter nauticos clamores scripta sit, eo in mari, quod ex India in Armuzianam Persici sinus insulam nauigatur; altera Romæ præpropera festinatione, post ægritudinem prope extremam, interrupta negotiis

DEDICATIO.

tiis scriptione coaluerit. Quin etiam à nobis arbitror, quid agamus, non quo dicamus modo (non enim facile tempus vtrique suppeteret) expectari, maxime cum nuda veritas de rebus ad animos permouendos loquens, inornata videatur ornatior. Et sane sancte spondeo, quicquid eloquentiæ coloribus deerit, id omne veritatis candore compensandum.

Hæc si B. T. vultu, quo solet, benigno suscipiat, lætus accepto responso, per aliam viam reuertar in regionem meam; & in alium prope orbem, recepta pro exiguis, de more Magorum, ingentia munera, non Oceano minus quam laudibus euehens celeberrimi nominis tui famam, quo vltcrius nemo, deportabo. Maxime quod à B. T. velut communi Ecclesiasticæ familiæ Parente, tenella hæc infans (cuius Diuino munere nos nutriti sumus) postulatis adiuta subsidiis, infantiles nunc excutit fascias, & in grandio rem adspirat ætatem. Nam inuitatis terram sane auxisti fauoribus, & nonnulla de Canonum rigore remittens, Apostolica liberalitate indulxisti: iamque etiam dignam Pontifice Bibliothecam apud Sinas instruis, vt ea sit perpetuum fidei, ab Sede Apostolica in
eos

D E D I C A T I O.

eos terrarum fines deriuata, monimentum.

Fauſta igitur cum Sociis in ſubſidium adiunctis abeuntem B^{mc} Pater appreciatione proſequere. Nos quoque Deum Opt. Max. comprecabimur, vti Eccleſiæ ſuæ B. T. quam diutiſſime conſeruet. Romæ 14. Kalendas Februarias, Anno Salutis 1615.

)? (2

Lectori

Lectori Salutem.

LIBER hic, *Lector* candidè, *posthumus* P. *Matthæi Ricci* partus, à me non ideo fuit adaptatus, ut dubium parentem tam impari sorte commutares, sed ut verum ac germanum huius facti parentem, notum ab ipso initium faciam, nam reliquum eius vitæ cursum, sequens narratio prope unum commemorat, ita ille enim huius expeditionis primos impetus præ cæteris unum generose aggressus, constantior aequè ad obitum usque perduxit.

P. *Matthæus Riccius*, *Italicus*, *Macerata* in agro *Piceno*, loco nobili, natus est anno 1552. pridie *Nonas Octobris*. Vbi inter suos prima *Grammatica* rudimenta didicit, *Magistro* P. *Nicolas Benivegni*, *Sacerdote* seculari, qui deinde *Societatem nostram* est amplexatus. Inde in politiori *literatura* apud *Nostros*, arctè ibidem *Societatis* nostræ *Collegio*, eruditus, quo in genere sanè insignis fuit. Cum iam sextum supra decimum ætatis annum attingisset, *Romam* à parente mittitur, studiorum causa. *Legibus* operam dedit, *Roma* prope triennium, quo tempore tametsi ex *Parentis* voluntatem disceret, quæ à nostro aliena sunt instituta, nihilominus, qui sequel animi sui curam *Patribus Macerata* tradiderat, ab eo *Roma* nunquam deflexit. Nam in *Sodalitium Annunciatæ Virginis* cooptatus, ex eorum *Patrum*, qui *Sodalitio* præerant, voluntate, suas quæ ad pietatem spectant actiones moderabatur. Demum à *Domino* segregatus, *Societatem IESV*, quam iam puer *Macerata* cogitauerat, petiit ac impetrat, quo tempore P. *Francisci Borgia* *Præpositi* *Generalis* in *Hispaniam* excurrentis absentiam P. *Hieronymus Natalis* *Roma* supplebat. Ingressus est *Societatem* die *Assumptæ Virginis* sacro. Ac tametsi sciret alia esse de se *Parentis* sui consilia, non acquieuit tamen carni & sanguini, sed *Parentem* suum literis ad persuadendum appositis, de suo in *Societatem* ingressu reddidit certiorum. Quo illa nuncio ita perculsus, ut ad iter sese *Romanum* quamprimum accinxerit, certus quippe cum se *Probationis* domo erupturum: permanet igitur primo die *Tolentinum*, ibique subita correptus f. b. i, vindicem à tergo Deum sensit, nec ultra reluctatus, domum repetiit, ad filium scribit, se *D. uina* voluntati suam quoque, uti par est, libenter accommodare.

Magistrum

AD LECTOREM.

Magistrum habuit in Tyrociniis P. Alexandrum Valignanum, cum qui deinde tot annos Societate in India & primatim in Iaponia Chinaque, maxima cum laude moderatus est. Inde Philosophicis ac Theologicis studiis in Collegio Romano dedit operam, ad annum usque Domini 1577. quo Romam peruenit P. Martinus à Silva Indiarum Orientalium Procurator, cuius auxilio cum aliquot Sociis missionem Indicam à P. Eduardo Mercuriano Praeposito Generali quarto impetrauit. Roma cum Genuam peteret in Hispaniam transmissurus, adduci non potuit, ut praestituenda Virginia Loretana, ad suos Maceratam diuerteret, sed bene apprecato prius illi ac Sociis, Gregorio XIII. Pontifice Maximo, recto itinere in Lusitaniam properauit. Magnam eius anni partem Conimbrica transiegit, manus enim prius soluerant, quam ipsi aduenerant. Ergo anno insequente in Indiam soluturi, Olyssipponam petiere. Hic sileo non debet, quod ipse saepe magno animi sui sensu commemorabat. De Lusitania Rege Sebastiano illo, gentis etiamnum sua desiderio. Nam cum ad eum salutandum se contulissent, & ex Procuratore audisset Rex, omnes qui ex Italia secum venerant nobili, nonnullas etiam illustri loco nate, Salutis Indorum procuranda cupidissimos esse, & cum Lusitanis hocin officio certare. Aderant enim Rudolphus Aquanina, haud sciam sanguine quidem martyria illustrior. Nicolaus Spinola, Franciscus Passus, Michael Ruggerius, & Noster de quo nunc agimus. Qui omnes vel uita sanctitate, vel obitu in Ordine suo meritis conspicui fuerunt. Respondisse Rex fertur, Quam gratiam Praeposito Generali referam qui tam insignia nobis ad rem Indicam subsidia submittit? Nouerat bonus Princeps unam esse de variis nationum turris compaginatam sub IESV vexillo Societatem. E Lusitania ergo soluente, nani cum à D. Ludonico nomen erat, vocati, Gaam Idibus Septembris anni 1578. tenuere. In India quadriennium exegit, partim consuecendis sacra Theologia studiis, partim in eloquentia professione, vel Gea vel Cocini, quibus ad maiora quodammodo proledebat. Inde Sinica expeditioni à Visitate designatur, quam cum annos fere triginta traieisset, eo studio ac euento, quo mox narrabimus, ac supremum sibi diem insulare persensiceret, animum applicuit ad expeditionis huius primordia in aliquem cōmensuriorum ordinem redigenda, eo consilio, ut scriptori cuiuspiam materiam expeditam suppeditaret. Erant enim complurima quae alius nemo facile, nisi qui ea traiecerat, è principiorum quodammodo tenebris eruiisset. Hos cōmentarios paucis ante obitum mensibus, aut potius diebus, ut cumq; abscluerat, reliquit solum aliquot lacunae, quae ex Annalibus domi-

Lectori Salutem.

LIBER hic, *Lector* candidè, *posthumus* P. *Matthæi Riccij* partus, à me non ideo fuit adoptatus, ut dubium parentem tam impari sorte commutares, sed ut verum ac germanum huius facti parentem, notum ab suis ipitiis faciam, nam reliquum eius vitæ cursum, sequens narratio prope unum commemorat, ita illa enim huius expeditionis primos impetus præ cæteris unus generose aggressus, constantior aquè ad obitum usque perduxit.

P. *Matthæus Riccius*, *Italicus*, *Macerata* in agro *Piceno*, loco nobili, natus est anno 1552. pridie Nonas *Octobris*. Vbi inter suos prima *Grammatica* rudimenta didicit, *Magistro* P. *Nicolas Beninegni*, *Sacerdote* seculari, qui deinde *Societatem* nostram est amplexatus. Inde in poliori *literatura* apud *Nostros*, aræ ibidem *Societatis* nostræ *Collegio*, eruditus, quo in genere sanè insignis fuit. Cum iam sextum supra decimum ætatis annum attigisset, *Romam* à parente mittitur, *studiorum* causa. *Legibus* operam dedit, *Roma* prope triumphum, quo tempora tamen se ex *Parentis* voluntate non disacerat, quæ à nostro aliena sunt instituta, nihilominus, qui seculi animi sui curam *Patribus* *Macerata* tradiderat, ab eo *Roma* nunquam deflexit. Nam in *Sodalitium* *Annunciata Virginis* cooptatus, ex eorum *Patrum*, qui *Sodalitio* præerant, voluntate, suas quæ ad pietatem spectant actiones moderabatur. Denique à *Domino* segregatus, *Societatem* *IESV*, quam iam puer *Macerata* cogitauerat, petit ac impetrat, quo tempore P. *Francisci Borgia* *Præpositi* *Generalis* in *Hispaniam* excurrentis absentiam P. *Hieronymus Natalis* *Roma* supplebat. Ingressus est *Societatem* die *Assumptæ Virginis* sacro. Ac tamen se sciret alia esse de se *Parentis* sui consilia, non acquiescit tamen carni & sanguini, sed *Parentem* suum literis ad persuadendum appositum, de suo in *Societatem* ingressu reddidit certiorum. Quo illa nuncia ita percussus, ut ad iter sese *Romanum* quamprimum accinxerit; certus quippe cum se *Probationis* domo erepturus permanet igitur primo die *Tolentinum*, ibique subito corruptus f. b. i. vindicem à tergo Deum sensit, nec ultra reluctans, domum repetiit, ad filium scribit, se *D. Nina* voluntati suam quoque, uti par est, libenter accommodare.

Magistrum

AD LECTOREM.

Magistrum habuit in Tyrociniis P. Alexandrum Valignanum, cum quo deinde tot annos Societate in India & primum in Iaponia Chinaque, maxima cum laude moderatus est. Inde Philosophicis ac Theologicis studiis in Collegio Romano dedit operam, ad annum usque Domini 1577. quo Romam pervenit P. Martinus à Silva Indiarum Orientalium Procurator, cuius auxilio cum aliquot Sociis missionem Indicam à P. Evarardo Mercuriano Praeposito Generali quarto impetravit. Roma cum Genuam peteret in Hispaniam transmissurus, adduci non potuit, ut praeceps visenda Virginis Loretanae, ad suos Maceratae diverteret, sed bene apprecato prius illi ac Sociis, Gregorio XIII. Pontifice Maximo, recto itinere in Lusitaniam properavit. Magnam eius animi partem Cominbrica transiegit, nautes enim prius solvant, quibus ipsi adnavigant. Ergo anno insequente in Indiam soluturi, Olyssipponam petiere. Hic silevi non debet, quod ipse saepe magno animi sui sensu commemorabat. De Lusitania Rege Sebastiano illo, gentis etiam suae desiderio. Nam cum ad eum salutandum se contulissent, & ex Procuratore audisset Rex, omnes qui ex Italia secum venerant nobili, nonnullas etiam illustri loco nato, Salutis Indorum procuranda cupidissimos esse, & cum Lusitanis hocin officio certare. Aderant enim Rudolphus Aquanina, haud scio an sanguis quàm martyrio illustrior. Nicolaus Spinola, Franciscus Passus, Michael Ruggerius, & Noster de quo nunc agimus. Qui omnes vel vita sanctitate, vel obitu in Ordine suo meritis conspiciui fuerunt. Respondisse Rex fertur, Quam gratiam Praeposito Generali referam qui tam insignia nobis ad rem Indicam subsidia submittit? Novum bonum Princeps unum esse de variis nationum turris compaginatam sub IESV vexillo Societas est. E Lusitania ergo soluentes, navi, cui à D. Ludenico nomen erat, velis, Gaam Idibus Septembris anni 1578. tenuere. In India quod ienni exegit, partim conficiendis sacra Theologia studiis, partim in eloquentia professione, vel Coa vel Cocini, quibus ad munera quodammodo prolucebat. Inde Sinica expeditioni à Visatore destinatur, quam cum annos fere triginta tractasset, eo studio ac evanescit, quo mox narrabitur, ac supremum sibi diem insulare poscens iiceret, animum applicuit ad expeditionis huius primordia in aliquem còmentariorum ordinem redigenda, eo consilio, ut scriptori cupiã materiam expeditã suppeditaret. Erant enim complurima quae alius nemo facile, nisi qui ea tractaverat, è principiorum quodammodo tenebris eruiisset. Hos còmentarios paucis ante obitum mensibus, aut potius diebus, ut cum quibus absciderat, reliquis solum aliquot lacunis, quae ex Annalibus domi-

AD LECTOREM.

amiculorum nostrorum scrius ad eum missis explorantur. Hac
suis scripta in scrinio post mortem reperta sunt, cum nonnullis
a iis, expeditionis administratione tractabant.

Ea quoniam in Europam destinare animus erat, ne in lon-
gissimo itinere tantiq, tot equorum periculis tanti viri monu-
mentum intercideret, visum fuit illud ex Italico sermone, labo-
re non impari, in Lusi. autē idioma transferre. Scripserat autem
Pater Matthaeus Riccio Italica ea mente, ne ante legeretur us-
p' am quā à Praeposito Generali reuissum fuisset opus, quippe sua
consulens modestia: etenim vniuersa prope scriptae res à seipso ge-
stas continebat. Interim urgentibus expeditionis Christianae ne-
gotiis destinandus in Europam Procurator necessario videbatur.
Quam ad eam, cum ego fuissē auctoritate superiorum nomina-
tus, omnino mihi Autographos ipsos Patri Matthaei Riccij
Commentarios denique emolueundos, & in Latini sermonem com-
uertendos putavi. Primum quidem, quia ab alio, qui verum lo-
corumq, esset imperitus, nullo modo posse cōcinnari probe intel-
lexi. Diinde, quod variis in locis lacuna, ut dixi, erant explēda,
addenda multa, augenda pluraq, quae viri modestia cū de se lo-
queretur, vel omiserat, vel leniter attigerat. Itaq, tametsi lon-
gissima navigationes sunt, sufficiens seipsis labor, aggressus sum
tamen caelo mariq, subinde misiore, dissimulato nauticorū ho-
minū tumultu, rem maiori orio dignā conscribere. Et dubiopro-
cul ante finē libri quā itinere aspexissē, si perpetua navigatio-
ne consuetum iter decurrissē. Verum iustus ex causis, ex India
in Sinum Persicū navigavi, ac deinde terrestre iter arripiens, per
Persidem, Arabiam desertam, & Turcici imperij partem, Ha-
liopolim deueni. Inde per Mediterraneum mare, in Cyprum,
Cretam, Iacynthum, ac deniq, Hydruntum, Deo duce, perueni.
Intermissa igitur fuit scriptio, donec Roma noctes negotiū suffu-
rarer, quae licet perturbata iterum fuerit, & ex recenti morbo,
temporum angustis coarctata, nihil tamen dubitavi, vel im-
portunis amicorum precibus cedere, vel maiorem voluntati, na-
que enim id ago, ut te Lector, discendi potius lepore quam veri-
tate delectem.

De qua quidem veritate nihil est quod dubites, quantum
quidem mortali licet assequi, nam neq, Patri Matthaeo virtus
desuit, ut fallere voluisse, neque experientia, ut falli potuisse vi-
deretur. De me quoque id assero, si quid auxi, id mihi fuisse ex-
ploratum, vel oculis testibus, vel reliquorum Sociorum fide, aut
denique Annalium nostrorum testimoniis comprobatum. In
idem enim regnum non ingressus sum solum, sed etiam sex nobi-
-& totius

AD LECTOREM.

liffimis eius Provincias lustravi, domos nostras omnes percursi, & totius expeditionis negotia sum, ut arbitror, affecimus. Hac deote, Lector, monenda latius putavi, ne scriptorum quorumdam, qua haecenus de re Sinica prodierunt, varietate perturbem.

*Ex his enim qui haecenus de rebus Sinicis scripserunt, duo genera comperio. Alterum eorum est, qui pleraque vel ipsi con-
nenti sunt, vel audita nullo delectu pro veris enulgarunt. Ab
hoc nimirum ne nostros quidem e Societate excludo, qui Sinarum
Negotiatorum fide subnixi non advertebant eos, vel res suas, ut
it, augere, augere, vel qua non satis habebant explorata, pro ex-
ploratis adferre. Vnde cum tandem aliquando. Nostri in regni
interiora aditus patuisset, animaduersum est multarum rerum
idem interciderere, quoniam etiam ex eo ipso tempore, quo Nostri in-
gressus patuit, primus potissimum annis, nonnulla fortassis non
explorata cum literis nostris nauigasse. Neque enim simul
eque Europam attigisti, Europae omnia pernosci, sed oportet,
ut annorum diuturnitas, Provinciarum lustratio, sermonis pa-
ri pericia, librorum lectio, ad fidem faciendam accedat, qua
ut omnia si minus haecenus affecuti, id sane conficitur, postre-
nam hanc descriptionem, ceteras omnes superiores autoritate su-
perare, & si nihil ad veritatem deesse, nisi quantum mortalis
enitas venia digna erroris admisit: quod si aliquando aduer-
erimus, ceteris posteroribus, priorum Magistris, viti emendetur,
id laborabimus. Interim his frui, Lector, dum exactiora su-
ioraque praeparamus. Si enim DEVS Optimus Maximus post
et itinerum anfractus stationi me antiqua restituerit, ac vi-
am produxerit, spondeo me de Sinensis regni moribus volumen
usum, in quod etiam Sinarum Annales a quatuor fere anno-
rum millibus per continuos saeculorum gradus deductes, in com-
pendium redacturum, & simul ex Ethicis Sinarum libris se-
lectiores quaslibet sententias Latino habitu transmissurum, ut
intelligatur quam apta sint ad rem Christianam eius gentis in-
genia, qua ita apposita de moribus disputavit. Interim hoc velut
praegustatorio ferculo contentus esto, & brevis atem nostram pie
rei Christiana negotia, ac Sociorum paucitati acceptam refer,
& nostram aequi bonique barbarum consulas velim, qua pere-
grino sermone per discendo scribendoque desuetudine sylloscens,
non potuit aurium tuarum acerrimo iudicio satis nitido servire.
Val. Roma decimo quarto Kalendas Februarias, anno Salutis
humanae cdo Idc XV.*

NICOLAUS TRIGAVTIVS.

INDEX

I N D E X

OMNIVM CAPITV M HVIVS
HISTORIÆ.

Capita libri primi.

- I.** *Scriptiois huius causa & modus.* pag. 1
II. *De nomine, situ, & magnitudine Regni Sinarum.* 3
 III. *Quarum verum sit ferax Sinenfis ager.* 9
IV. *De artibus apud Sinas mechanicis.* 20
V. *De artibus apud Sinas liberalibus, deque literatorum gradibus.* 27
VI. *De Sinenfis Reipublica administratione.* 46
VII. *De Sinarum ritibus nonnullis.* 69
VIII. *De corporis lineamentis, cultu habituque, & aliis apud Sinas consuetudine receptis.* 91
IX. *De ritibus apud Sinas supersticiosiis, & aliis erroribus.* 100
X. *Varia apud Sinas falsa Religionis secta.* 113
XI. *De Saracenis ac Iudaicis, ac fidei domum Christiana apud Sinas vestigiis.* 129

Capita libri secundi

- I.** *B. Franciscus Xavierius Christianam apud Sinas expeditionem aggreditur sed non ingreditur.* 140
II. *Huius expeditionis principia iterum ab Societate Iesæ illustrantur.* 154
III. *Intra eundem annum tertio Patres in Sinarum regnum admissi, stationem tamen in eo nondum impetrant.* 163
IV. *Sciaquinum Patres evocantur: & facultatem impetrant adie extruenda, sedisque figenda.* 174
V. *Cum Sinis de legis nostræ capitibus paulatim ab Sociis agere coeptum.* 181
VI. *Absente P. Michaeli Ruggerio gravi calumnia P. Mathæus Riccius liberatur, & Mathematicis operibus illustrum Sinas adducit.* 19

C A P I T V M.

- II. Legationem Hispanis ad Sinarum Regem Patres impetrarunt. 205
- III. Alij duo Socij huic expeditioni destinantur, & in regnum admittuntur, in Prouinciam deinde Ceqnianam à nostris excurrunt. 212
- X. E noua Sede dimittuntur. In Prouinciam Quamsi P. Michael Ruggerius excurrit. 218
- II. P. Eduardus Superior Amacuum remittitur, & Socij vexati, graui deinde calumnia liberantur. 222
- XI. P. Michael Ruggerius Amacuum petit, ibique retinentur. P. Eduardus Sciauquinum redit, & Socij populari furore fatigantur. 230
- XII. Visitator P. Michael Romam mittit, procuraturum à Pont. Max. ad Regem Sinarum legationem. P. Antonius Almeida Sinas petit, & quo sedes noua ex Metropoli labore fatigatur. 235
- XIII. Quanto cum fructu à Socile id temporis in Scianchinensi sede laboratum. 243
- XIV. Extremam Scianchina Sedis labor, & Sociorum expulsio. 249

Capita libri tertij.

- I. Sinensis expeditio Christiana instauratur, & Xaucei noua sedes erigitur. 261
- II. Amacai Patres reuocatos auditur. Visitator ad rem Sincam stabiliendam attingitur. 274
- III. Nobilis Magistratus filius, Chiutaiso nomine, Xaucei se P. Matthaei discipulum proficitur, & cum in eo vicinam urbem à P. excurritur. 277
- IV. Primus in Xauceana sede labor, & P. Eduardi Reſtoris in eam aduentus. 284
- V. P. Antonius Almeida moritur, P. Franciscus de Petris ei sufficitur. 290
- VI. In urbem Nanchinam excurrit P. Matthaeus, & aliquot ibi Christo aggregat. 296
- VII. Nocturni latrones domum inuadunt, Socium utramque vulnerant, & à Iudicibus damnati, Noſtrorum ope liberantur. 301
- VIII. P. Franciscus de Petris moritur, P. Lazarus Catanensis in eius locum subrogatur. 309
- IX. In Regiam Nanchinensem P. Matthaeus pergit. 312
- X. P. Matthaeus Riccius Nanchino turpiter occiditur, in Chiamaſi Prouincia metropolim se recipit. 324
- XI. In Chiamaſi Prouincia metropoli noua sedes erigitur. 332

I N D E X.

- XII. Cū Regis propinquis P. Matthaei familiaritas e contra
hit, & cū aliis quibusdā, qui se cōsiliarios appellabāt 33.
- XIII. Socius P. Matthaei Nanchinum mittitur, & à Nostr.
ades propria comparantur. 34
- XIV. Xaucae P. Lazarus Catanensem ingenti labore fatigatum
& alij duo Sōrij euocantur. 34
- Capita libri quarti.
- I. P. Matthaeus secundo Nanchinum redit. 35
- II. A Nanchinensi Proroge P. Matthaeus euocatur, inde cum
Nostris Pechinum nauigat. 35
- III. Pechinensi negotio frustrato, Nostris Nanchinum re
uertuntur. 37
- IV. Hyems praesenti Nostris in flumine hybernant P. Matthaei
isinas terrestri Nanchinū repetens, tertiam sedē erigit. 38
- V. Ex Mathematicis disciplinis magna Nostris authoritas
Nanchini accrescit. 39
- VI. Nanchini viri primores P. Matthaei familiaritatem am
bierunt. 40
- VII. P. Matthaeus Reticum cum celebri sacrificulo de lege nostra
disceptat. 41
- VIII. Ex Hybernis Nostris Nanchinum incolumes appellant,
& ades commoda comparantur. 41
- IX. P. Lazarus Catanensis Amacuum petit, Nanchini vero
promissis Neophytorum baptizantur. 42
- X. Expeditionem Pequinensem Nostris denuo aggreditur. 43
- XI. Qua Nostris in arce Thien sin contigerint. 43
- XII. Nostris ex improviso Pechinum ab Rege cum suis donis e
uocantur. 44
- XIII. Nostris à rituum Magistratibus comprehensi, in arcem
Legatorum retri sunt. 46
- XIV. Nostrorum stas in urbe tandem post libellum à Nostris
Regi datum confirmatur. 47
- XV. Amicitia Nostrorum cum viris duobus grauissimis ar
tissimis, & cum fructu contracta. 47
- XVI. Insigni dedecore per eos notata simulacrorum secta No
stros imminenti periculo liberauit. 48
- XVII. In Xaucaana Sede quid hactenus gestum sit. 49
- XVIII. Quibus per eas annos laboribus Xaucaana Sedes fuerit
agitata. 50
- XIX. Pequinenfis Ecclesia progressus. 51
- XX. P. Hispanus Diaz ab Amacensi Rectore in Sinensem
expeditionem mittitur. 52

Capita

C A P I T V M.

Capita libri quinti.

- I. *Elapsoniarum: seu Amacuum Vifitator huius expeditionis res componit.* 544
- II. *Quanta legi Christiana dignitas è libri P. Matthai hoc tempore excusis accesseris.* 547
- III. *Paulus in Philosophico, Martinus in militari Senatu, Doctorum gradus assèquuntur.* 543
- IV. *Quid superiorib. annis in Sede Nanciani gestum fuerit.* 549
- V. *Quid in Xaucaano domicilio hoc ipso tempore ageretur.* 555
- VI. *Res Christiana Nanchinensis belle procedat, & amicum nostrum Chintaiso Christo aggregatur.* 562
- VII. *Pechinensis Domicilij res gesta: domus coempta: Euclias Sinica editus.* 568
- VIII. *P. Alexander Valignanus Vifitator, & primus expeditionis huius fundator moritur Amacai.* 577
- IX. *In Cantonienfi Metropoli gravis tumultus in Nostros excitato Frater noster Franciscus Martinez occiditur.* 579
- X. *Cantonienfi tumultu sedato P. Cataneus cum altero Socio ad stationem suam intra regnum redit.* 591
- XI. *Ex India Casaium lustratum in mittitur è nostra Societate Benedictus Gossius Lusitanus.* 601
- XII. *Reliquum itineris Cataium usque, quod Sinarum regnum esse compertum est.* 609
- XIII. *Fratri nostri Benedicti mors intra Sinense regnum pestem quam ad eum excipiendum è Nostri unus Pechino missus aduenisset.* 619
- XIV. *Nanciani gravissimus in Nostros tumultus exoritur.* 628
- XV. *Nanciani exanilato labore gesta.* 640
- XVI. *Geographiam orbis descriptionem à Matthao editam Rex ipse intra Palatium recudi iubet, & Pechinensis Ecclesia nouis incrementis augetur.* 644
- XVII. *Rei Christiana apud Nanchinenses progressus.* 651
- XVIII. *In patria Doctoris Pauli vrbe Scianhai nomine utiliter biennij spatio P. Cataneus laborat.* 660
- XIX. *in Sede Xaucaana res eo tempore gesta narrantur.* 666
- XX. *De felici P. Matthai obitu.* 673
- XXI. *P. Matthao Riccio ab Rege sepultura, Nostri ad sacra & profana designatur.* 681

FINIS CAPITVM.

F E R D I N A N D V S A L B E -
rus Societatis I E S V Vicarius
Generalis.

CV M opus, cui titulus est, *De Christiana expeditione a-*
pud Sinas, ab Societate I E S V suscepta, à PP. Matthæo
Riccio, & Nicolao Trigault conscriptum, tres eius-
dem Societatis Theologi recognouerint, ac in lucem edi-
posse probauerint; facultatem concedimus, vt typis ma-
detur, si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fi-
dem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro
munitas dedimus. Romæ 30. Maij, anno 1615.

F E R D I N A N D V S A L B E R.

L I C E N T I A R. P. P R O V I N -
cialis in Prouincia Rhenana.

EGo Ioannes Copperus Societ. I E S V per Rheni Pro-
uinciam Præpositus Prouincialis concedo Bernardo
Gualteri Bibliopola Colonienfi facultatem excu-
dendi Opus, quod inscribitur, *De expeditione Christiana a-*
pud Sinas ab Societate I E S V suscepta, à PP. Matthæo Ric-
cio, & Nicolao Trigault, in cuius rei fidem hoc ei testi-
monium propria manu subscriptum dare volumus. Co-
loniæ 16. Augusti. 1617.

I O A N N E S C O P P E R V S.

D E

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER I.

Scriptiois huius causæ & modus.

CAPVT I.

Non raro euenit, vt ingentium expeditionum, rerumq; magnarum, quæ labentibus seculis assurrexere, primordia posterius penitus ignorarint. Eius rei causam non semel mecum ipse inuestigans, vix aliam deprehendi, quam rerum omnium initia (etiam earum quæ in immensam deinde magnitudinem excreſcunt) in ortu suo, ita exigua esse & exilia, nihil vt minus quam secuturam deinde molem promittere videantur. Quæ ex causa qui res illas ex infantilibus, vt ita dicam, cupis educunt, nihil admodum laborant, res memoria tum quidem vt videtur indignas, memoriæ commendare. Nisi forte magis placet, eiusmodi negotiorum prima rudimenta, tot tantisque difficultatibus impediri, vt eorum auctores in agendo distentos, à scribendo non temporis minus quam virium penuria deterferi fateamur.

*Initia rerum
magnarum
cur sæpe ig-
norentur.*

A QVAM-

*Causa hu-
ius scriptio-
ni.*

QVAMOBREM, vt Societatis nostræ ingressum in oclusos tot seculis vastissimi huius regni fines, & rei Christianæ primitias apud illustrem hanc gentem, ab hoc obliuionis interitu vindicarem, aggressus sum ea, quæ à P. Matthæo Riccio suis commentariis ad posteritatis memoriam quotidianis, post obitum relictæ sunt, historica narratione complecti.

ID vt facerem, alia me quoque vel maximè causâ permouit, vt si fortè Diuinæ bonitati visum fuerit, ex hac minima Euangelij semente, lætam aliquando messem in Ecclesiæ Catholicæ horrea congregare, posteri fideles intelligant, à quibus inde temporibus admiranda Dei opera in huius gentis conuersione, sint deprædicanda; deinde si exuentu quodam, seu occulto Dei iudicio sperati fructus non prouenerint, cognoscant quantum minima nostra Societas IESV velegerit, vel passa sit ad hanc infidelitatis velut nemorum vastitatem perrumpendam, & quanto vel sudore vel industria hoc ipsum nouale excolendo in spem magnam euocarit.

PORRO totum hoc de quo agimus negotium, quis ambigat, diuinum esse, quando in animis ad Euangelij lucem adducendis, omnino versatur? Plus igitur veritatis candore, quam verborum lenociniis pium lectorem in re pia delectare conabimur. Nihil præterea hac nostra narratione detractum volo Annalibus nostris, aut priuatis sociorum literis, quin eam habeant quam habere par est in veritatis auctoritate firmitatem (nisi fortè cum his pugnaverint) neque enim instituti nostri est in hac historia vel omnia persequi, vel quæ persequemur exhaurire, quin alia multa contigerint quæ narrari quoque potuissent.

VERVM

VERVM ex eo quod Sinicæ res, fere non ratione minus, quam ipso cœlo ab Europæis distent, totaq; hæc scriptio Europæ soli dedicetur, consilium mihi fuit, antequam rem institutam, aggrediar, pauca de eius regni situ, ritibus, legibus, ceterisque id genus præmittere, ne historiæ deinde filum necessario sæpe, & non sine nausea, interrumpamus. Qua in re eum modum servabimus, ut non nisi quæ à nostris discrepant, quantum ad historiæ lumen pertinebit, attingamus. Actametsi eiusdem argumenti non pauca volumina in Europa legantur, arbitror tamen nemini molestum fore, hæc eadem ab nostris audire, quia iam annos omnino triginta in hoc regno viximus, nobiliores eius prouincias lustrauimus, cum illius Optimatibus summisque Magistratibus ac viris literatis quotidie familiarissime congregimur, vernacula Sinarum lingua loquimur, eorum ritus legesq; ex professo didicimus, ac denique, quod maximi refert, dies ac noctes eorum libris manibus terimus. Quæ omnia iis defuere, qui nullo vnquam tempore in hunc prope alium orbem penetrarunt, quæq; scripserunt non oculis, sed auribus acceperunt aliorum fide subnixi. Verum hæc intra institutæ breuitatis limites restringemus paucis huius primi libri capitibus, quæ non immerito in singulos libros excreſcerent, si pro dignitate tractarentur,

Modus scribendi.

Declaratio fides huius historie.

De nomine, situ, & magnitudine Regni Sinarum.

C A P V T II.

EXTREMVM hoc in Oriente Imperium, Europæ nostræ innotuit, variis nominibus, insigni-

Varia huius regni Sinensis appellatio.

A 2

infignitum. Antiquissimum est illud à temporibus Ptolomæi *Sina*. Postmodum à Marco Paulo Veneto, qui nonnullam huius regni notitiam Europæis ingessit, *Cataium* appellatur, sed celeberrimum est *China* ab Lusitanis inductū, qui immensam nauigationem emensi, eo appulerunt, ibique ad Australem eius partem in Cantonienſi Prouincia, hodieq; negotiantur. Id nomē Itali & aliæ nonnullæ in Europa nationes nonnihil immutarunt, Hispanicæ pronunciationis ignari, quæ in nonnullis à Latina discrepat. *China* enim ab Hispanis omnibus ita effertur, ut ab Italīs *Cina*.

*Serico
abundat.*

NEMINI quoq; dubium, meo quidem iudicio, videri debet, hanc esse quam Hippophagorū regionem vocant, in hoc enim regno vniuerso ad hæc vsq; tempora equina vescuntur omnes æque ac nos bubula. Nihil etiam dubitarim eandem regionem quoq; esse *Sericam*: non enim alio in regno vllō ad Orientem, nisi apud Sīnas, sericum, eiusq; vis tanta reperitur, vt non incolæ solum vniuersi, opulenti æque prope ac tenuēs eo induantur, sed etiam in finitima omnia Regna exportetur. Lusitani sane negotiatores alia nulla merce onerarias suas libentius confarcinant, quā Sinenſi serico, quod in Iaponiam Indiamq; vniuersam distrahendū immittant. Hispani quoque Philippinarum insularum incolæ, naues suas in nouam Hispaniam orbemq; illum vniuersum onustas Sinenſi serico transmittunt. In Sinarum quoque Annalibus reperio operis artificium serici annis ante Christum natum bis mille sexcentis triginta & sex. Et apparet ex hoc regno in reliquam Asiam, nostramq; Europam, imo & Africam, id genus opificii transmigrasse.

VERVM in hac nominum varietate, nihil æquè mirum videri debet, quàm hæc omnia Sīnis
ipsis

ipsis incognita esse & inaudita, cum nullum apud eos vestigium sit harum appellationum, ac multo minus qua ex causa toties variarint; cum tamen alia multa Sinæ ipsi regno suo imposuerint, ac fortasse in posterum imponent. Est enim apud eos in more, ab omni memoria, positum, ut quoties imperandi ius ex vna familia in aliam, pro humanarum rerum vicissitudine transit, ipsum quoque regnum nouo nomine, ab eo qui regnare occipit, insigniatur, quod qui facit, speciosum aliquem regno titulum pro arbitrato imponit. Ita olim *Than* appellari legimus, quod finè termino latum sonat, alias *Tu*, ac si quietem voces, deinde *Hia*, quod idem est ac si magnum dicas, postea *Sciam*, quæ vox ornatum innuit. Tum *Cheu*, hoc est, perfectum. *Han* vero lateam in cœlo viam signat, aliaq; permulta. Ex quo verò hæc ipsa familia, penes quam hodie regnandi ius est, quæ *Ciu* dicitur, regnum vniuersum *Min*, id est, claritatis nomine insignitur, cui tamen hodie syllabam *Ta* adiunxerunt, & *Ta-min*, id est, magnæ claritatis regnum appellant.

E VICINIS verò populis pauci has nominum varietates aduertunt, hinc fit, ut singuli prope singulis hoc regnū nominibus insigniant. Cocincinenses & Siami (à quibus Lusitani Chinæ nomen didicerunt) *Cin*, Iapones *Than*, Tartari *Han*, Saraceni ab Occasu *Cataium* hodieq; appellant.

APUD ipsos quoq; Sinas (hoc enim Ptolomæi nomen video frequentius ab Latinis Scriptoribus usurpari) præter illud, quod eandem cum ipsis Regibus fortunam subit, alio quoque communi seculorum omnium, eoque nec vno nomine compellatur. Nunc enim *Ciumquo*, nunc *Ciumboa* quotidiano nomine appellamus, prius

*Error Sinæ
suum circa
situm regni.*

regnum, posterius nomen hortum, vtrumque in medio situm sonat. Huius nominis causam audio esse, quod Sinæ cælum quidem rotundum, terram verò quadratam esse arbitrentur, in cuius medio regnum situm esse sibi fingunt. Quæ ex causa cum initio Geographicas nostras descriptiones in plano positas aspicerent, subtomachabantur, regnum suum non in medio, sed ad extremum Orientem demonstrari. Hanc ob causam cum Pater Matthæus Riccius orbem terrarum Sinicis nominibus expressisset, ita disposuit, ut Sinarum Regnum in medio viseretur, verum ipsi nunc plerique errorem illum suum & agnoscunt & irrident.

*Moderator
huius Regni,
Dominus vniuersitatis
appellatur.*

QVI vniuersum regnum cum summo imperio moderatur, Vniuersitatis huius Dominus appellatur, ideo quod arbitrentur ipsi regnum suum iisdem prope terminis, quibus hoc vniuersum claudi, nam vicina regna quæ pauca prius noverant, quam cum Europæis commercia miscerent, vix regnorum nomine dignantur; quod si cui è nostris mirum videatur, idem sciat Sinis videri posse, si scierint tot è nostris Monarchas eodem titulo insignitos, quibus in Sinarum ingens imperium nihil vnquam iuris fuit. Atque hæc de Regni nomine perstrinxisse sit satis. Quod spectat ad amplitudinem, non immerito Sinarum Imperium, Scriptorum & seculorum omnium calculo, *Magnum*, prænomen obtinuit. Nam si agrorum situm ac limitum spectes, omnia orbis terrarum regna, vnâ quidem appellationem sortita, hodie superat; & per omnia retro secula (quantum quidem hætenus affectus sum) superauit. Ad Austrum enim in gradu nono supra decimum eleuati supra horizontem poli incipit, in insula quam ipsi *Hainam* vocant, quod Australe mare sonat, & excurrit in Septentrionem,

*Amplitudo
Regni Sinarum.*

trionem, ad secundum & quadragessimū, ad Boreales illos muros, quibus à Tartaria Sinæ suum *Longitudo regis Sinarum.* Imperium diuidunt ac tuentur. In longum incipit à centesimo duodecimo ab insulis fortunatis, in Prouincia quam ipsi *Tunan* vocant, & in centesimo tricesimo ac secundo, mari ad solis Ortum terminatur. Hanc terminorum dimensionem nos ipsi variis in locis eiusdem Regni, per quæ transire contigit, ad astrolabiorum, & aliorum, quibus Mathematici vtuntur, instrumentorum normam, adiuncta Eclipsium fide, è Sinenfium fastorum, in quibus nouilunia simul ac plenilunia ad amussim describuntur, & maxime cosmographicorum planorum auctoritate, quæ accuratissime licuit, excussimus. Et quidem ab Austro in Boream, vbi nostrorum hætenus dedauit industria, nihil est quod addi posse videatur. Sic vero in longitudine posteri nostri, cum in eas partes Euangelium, Deo volente, inuexerint, accuratius aliquid explorarint, quod erit, vt arbitror, discrimen exiguum, eorum auctoritati libens cedo, & posteriores curas prioribus iudico præferendas.

Ex his colligitur, hanc in vno regno amplitudinem, maxima ex parte intra zonæ temperationis benignius cælum contineri, eaq; omnia climata, quæ ab extremo eius, quod à *Meroe* Nili insula nomen accepit, ad Romanum vsque excurrunt, continua excursionem complecti. Hæc tam ampla limitum circumscriptio, ad Boream tamen angustior est, tertia fere parte, quam nonnulli nostri temporis Scriptores eam protenderunt, qui ad tertium supra quinquagesimum gradum eam protulerunt.

VERVM ne cui hæc etiam ipsa limitū laxitas, si non incredibilis post oculatos testes, tamen magnam aliquam partem deserta incultaq; videatur,

8 De Christiana Expeditione

Descriptio
amplitudinis.

Vrbium
numerus.

Adultorum
capita.

Regna ve-
stigalia.

deatur, adscribam hic quod in quodam Sinarum volumine excuso anno Domini 1579. cui *Sinarum Regni descriptio* titulus est, scriptum reperi. Id cum fide conuersum sic se habet: In Sinarum regno duæ sunt prouinciæ curiales ac Regiæ; *Nanquinum*, quod Regiam Australem, & *Pequinum*, quod Borealem sonat. Præter has aliæ sunt tredecim. In his quindecim prouinciis (regna eas iure dixeris) alia diuisione centum quinquaginta octo regiones aut potius prouinciæ minores (ipsi *Fu* vocant) numerantur. (Quarum pleræque duodecim quindecimve Vrbes bene magnas, præter villas, pagos, castella & oppida, comprehendunt. In his regionibus 247. vrbes maiores titulo *Cheu* insigniunt, tametsi à reliquis vrbibus sæpe dignitate potius, quàm celebritate vel amplitudine distinguuntur. Vulgares vrbes reliquæ, quas ipsi *Hien* vocant, mille supra centum & quinquaginta duæ continentur. Adultorum porro capita, à quibus vectigal Regi singulatim penditur, 58. milliones, vt vulgus vocat, quingenta quinquaginta millia octingenta & vnum, eo tempore quo liber excususerat, numerabantur. Sed in his neque muliebris sexus includitur. Et è virili pueri, adolescentesq; eunuchi, milites, propinqui Regis, Magistratus, literatq; & alii permulti excipiuntur. Et militum quidem, tametsi alta & decrepita fere pax est (exceptis Tartarorum insultibus) supra decies centena millia, stipendio Regio aluntur, & perpetuo sunt in armis, qui numerus vt nemini supra fidem videatur, aduerto tres ad Boream prouincias, qualis est vna quæ *Leatum* vocatur, prope dimidiatas, sub vexillo ac stipendio regio militare.

REGNA finitima Sinarum Imperio vectigalia ad Ortum tria, ad Occasum tria supra quinquaginta,

pinta, ad Austrum supra quinquagintaquinque, ad Boream vero tria eodem volumine numerantur. Aduerto tamen hodie, longe pauciora debitum vectigal persolvere, ea vero quæ hodieque persolunt, plus è Sinarum regno efferunt quam afferant, ideoque nihil admodum à Sinis laboratur, in vectigalium fide permaneant necne.

AD huius regni amplitudinem, ac celebritatem accedit, quod vndiq; vel natura vel arte cingitur aptis ad se tuendum munitionibus. Ad Austrum simul & Ortum mari alluitur, eoq; tot insulis distincto, vt classibus ad continētem aditus sit vbiq; perdifficilis. Ad Aquilonem ardua præcipitia, continuo quinq; leucarum supra quadringentas eoque fortissimo muro coniuncta, Tartarorum prope continuos insultus excludunt. Ab Occasu, qui Aquiloni vicinior est, conterminus visitur arenæ sitientis ager, qui multorum dierū penuria aduenarum exercitus ab Sinarum regno aut deterret, aut sepelit. Occasus australior saltib. & montibus frequens notatur, & exigua admodum regna finitima habet, quæ Sinæ negligunt, indigna suo vel metu vel cupiditate arbitrati.

A munitionibus laudatur.

Quarum rerum sit ferax Sinensis ager.

C A P V T III.

EX hac tanta huius regni amplitudine, non ab Ortum solum in Occasum (prout nostra excurrit Europa) verum etiam ab Austro in Aquilonem, contingit, vt alibi nusquam toto orbe terrarum, tanta sit rerum nascentium varietas, quæ sub eiusdem regni cœlo producuntur; hinc enim climatum diuersitas, & ex ea diuersarum rerum feracitas pendet, nam alia sub torrido,

alia sub gelido, alia denique sub Ioue temperato felicius educuntur.

Sina omnium ravum ferax.

SINÆ ipsi in suis chorographiæ voluminibus, fuscè quid quæque Prouincia ferat, enumerant, quæ omnia hic persequi esset ab instituta breuitate alienum. Illud in vniuersum cum fide dici potest, quod ab omnibus scriptoribus asseritur, omnia, quæ ad humanum cultum & victum, imò & delicias faciunt, non aliunde importari, sed domi abunde nasci. Quin etiam ausim asserere, omnia prope, quæ in Europa videmus, in hoc regno reperiri. Et si quæ desunt, longe pluribus aliis, quibus Europa caret, compensari.

Frumentum.

IN PRIMIS igitur omni triticeo abundat apparatus; frumentum, hordeum, milium, panicum, filiginem, & alia id generis copiose suppeditat. Oriza porro, quæ quotidianus est eorum fere commeatus, longe Europam superat. Legumina vero, sed maxime phaseoli, quibus etiam ipsa iumenta armenta quæ vescuntur, & id generis in variis prouinciis secundam ac tertiam quotannis sementem ac messē patiuntur. Ex quo non minus agri coeli quæ feracitas & clementia, quam gentis industria colliguntur.

Fructus.

FRUCTVVM quoque ac pomorum species, si oliuam excipias & amygdala, è primariis nullæ desunt. Importatæ à nostris ficulneæ, nolunt se ab Europæis superari. Præter hæc alia sunt poma nostris incognita, qualia in Cantonienſi Prouincia aliisque Australibus sunt, quæ nomine ab Sinis accepto *Licyas* & *Longanas* appellamus, quæ mitissima sunt in paucis, nec usquam aliibi generantur. Indicæ quoque illæ è palma nuces, & alia Indica poma ibidem visuntur. Alia quoque species est, quam ficum Sinensem Lusitani vocant, suauissimum simul ac speciosissimum pomum. Ficum ideo solum Lusitani vocant, quod iis quoque passis vesci licet,

Ficum.

licet, alias enim nihil habet omnino simile, propiusque accedit ad malum persicam grandem, sed rubeam, ac sine lanugine vel nucleo. Aurea vero mala & citrea omnesque spinosi nemoris pomum, omnem ubique terrarum in eo genere vel varietatem vel suauitatem longo superant intervallo. *Aurea
pomum.*

IDEM quoque constanter videor de olerum varietate ac præstantia, deque hortensium herbarum apparatu posse confirmare, horum enim apud Sinas, quam apud nostrates, usus est frequentior. Complures quippe de vulgo reperias, qui per vniuersam vitam alia nulla re vel tenuitatis, vel etiam religionis causa vescuntur. *Herba.*

NEC omnium porro florum varietas desideratur, imò non pauci nostris incogniti, non sine voluptate Conditorisque laude visuntur. Verum Sinæ fere magis eorum specie, quam odore delectantur; atque ita plane inaudita est apud eos (nisi ex quo cum Europæis commercia miscuere) ars odoriferos succos è floribus aut herbis lento igne educendi. *Florus.*

IN quatuor ad Austrum prouinciis, nobile illud apud Indos folium quod *Betre*, & arbor quam *Arequiram* vocant, reperitur. Folium illud suauiter mordicans, magna sua voluptate, viux calci mixtum, totos fere dies Indi mandunt, asseruntque calore illo stomachum non parum adiuuari.

OLEVM ex oliua, vel in edulia, vel in lucernas varie suppleant, sed omnibus præstat illud, quod è sesamo educitur, nã & odoriferum est, & ubique fere abundat. Horum vina longe nostris sunt inferiora, tametsi contrarium ipsi sibi persuadent. Cum enim vva rarior sit, nec admodum mitis, neglectu quodam ex ea vina non exprimunt, sed ex oriza conficiunt, aliisque rebus, vnde sit ut nusquam desit. Eo vino mire sibi placent, & sane nec insuaue est, nec ita uti Europæum adurit. *Oleum.
Vina.*

SVILLA

Carnes.

SVILLA vulgo vescuntur, sed tamen aliarum quoque carnes abundant. Bubula, ouilla, caprina multa est. Gallinarum, anates, anseres ubique innumerarum. Quin etiam equis, mulis, asellis, canibus æque fere ut reliquis carnibus vescuntur, atque ita venales in macellis exponuntur. Quibusdam tamen in locis superstitio vel agricultura, bobus & bubalis parcat; ferina, sed maxime ceruo, lepore variisque altilibus abundat, vilique omnia pretio comparantur.

*Equis ut
suntur Si-
mones.**Equorum
multitudo.*

EQVI & alia id generis iumenta, tametsi Europæis venustate cedant, numero tamen, & pretij vilitate vecturæque facilitate præstant, sicubi flumina obuia non occurrant, nam fere vniuersa regio ita fluuiis peruia est, ut peruadi fere tota possit, siue ea flumina natura, siue ars fecerit. Ex quo incredibilis omnis generis nauigiorum multitudo vltro citroque nauigat, eaque tanta, ut è nostri temporis Scriptoribus vnus asserere non dubitauerit, nihilo pauciores in aquis, quam in continenti commorari, quod etsi supra fidem est hyperbole, talis tamen est, ut Sinensis solum flumina nauiganti, minime supra modum esse videatur. Ego aliud asserere forte maiori fide ausim, non incredibile videri, tot in hoc vno regno nauigia, quor in reliquo terrarum orbe posse numerari, si de iis solum agatur, quæ ab aqua potabili deferuntur, nam ea quæ apud Sinas maria permeant & pauciora sunt, & cum nostratibus nullo modo conferenda. Sed ad equos redeo. Si ne domare minimè norunt, castrati omnes manfuescunt, quotquot ad vsus quotidianos adhibentur. Equi porro militares sunt propemodum innumerabiles, sed ij ita degeneres atque imbelles, ut ne hinnitum quidem equi Tartari sine fuga ferant, vnde inepti fere ad prælia esse solent, præterquam quod, cum ferreis calcibus muniti non sint, filices

*Nauium
copia.**Equi ad
prælia in-
epti.*

silices aut rupes in præruptis itineribus vngulæ teneritudo retinere diutius non potest.

MA GNA est in tot fluminibus piscium varietas. & copia, nam præter pisciosissimum mare, ad *Piscium varietas.* Austrum Solemque nascentem, & ea quæ dixi flumina, sunt ingentes lacus, quos ob latitudinem & profunditatem, exigua prope maria dixeris. Et præter hæc suburbana viuaria, haud paulo frequentiora quam apud nostrates, è quibus in vsus mercatusque quotidianos nullo non die piscis educitur, qui etiam nunquam deficit, piscantesque frustratur.

SINENSIA nemora Leones minime alunt, *Nemora.* sed magno numero Tygres, Vrsos, Lupos, Vulpes. Elephantes non nisi Pequini in aula ad pompam multi educantur, ii que aliunde adducti, nec toto regno vsuam visuntur.

LINVM minime norunt. E gossipio vulgo *Linum.* ad amictum pannus textitur, cuius semen tamen ante quadringentos annos est ab externis importatum, ita tamen regio illius ferax fuisse reperta est, ut hodie orbi vniuerso sufficere posse videatur.

OPERIS bombycini tanta est copia, ut *Bombyx.* plañe cum nostra Europa (nisi forte superior est) certare posse videatur. Ex iis byssinos, atque damasceni operis pannos, quin etiam ad Europæ imitationem hodie quoque holosericos texunt, aliaque opera conficiunt, quæ apud nos in vsu habentur; sed in pretio tamen, tertiam partem ac sæpe quartam vilius distrahuntur.

E CANNABO aliisque quibusdam herbis, *Cannabæ.* varij panni texuntur, maxime in æstiuos vsus, tamen si ex ouium lacte caseos non exprimant, & lacte non amodum yescantur, eoq; solo quod turgidæ boues præbent, lanam tamen tondent, & in *Lina.* ea vtenda à nostris longe superantur, nondum enim

enim ex ea pannos laneos intexunt, qui tamen apud Sinas in pretio importati habentur. E lana conficiunt tenuiores æstiu temporis pannos, quibus vulgus ad pileos utitur, & pro tapetibus, in quibus vel de nocte iacet, vel urbanos ritus suos, de quibus infra, peragunt, horum ad Boream frequentior est usus; qui tametsi longius absit ab Arctico polo, quam Europa nostra habitetur, frigus tamen haud paulo videtur acrius, nam & flumina permagna lacusque gelu concreverunt, cuius rei causa nondum satis est nobis explorata, nisi eam in Tartariæ niuales montes non remotos referamus, ad quæ frigora propulsanda, non infimis vulpium & Scythicarum mustelarum pellibus abundat.

Metalla.

METALLA apud Sinas omnia, nullo excepto, reperias licet. Præter æs cuprumque vulgare aliud conficiunt, candidum instar argenti, quod nihil carius est ære flavo. E liquefacto vero ferro aliquanto plura opera quam nostri conant, ut lebetes, ollas, campanas, ac tintinnabula, mortaria, cancellos, fornaces, bellica vel tormenta vel instrumenta, aliaque complura, omnia nostratibus haud paulo viliora.

*Aurum.
Argenti
usus.*

AURVM nec ignobile est, tamen nostrate pretio longe inferius. Argenti ad monetam usus est, quæ pondere non etiam sigillo impresso distinguitur, atque ita in omni commercio ad stateram pretium omne expeditur. quod est per se perincommodum, & addita ipsius argenti nobilitate vel ignobilitate, quæ pretio addenda est vel detrahenda, quod etiam incommodius, nam adulterina fraus non est infrequens. Pluribus tamen in locis quadrantiū ex ære usus, qui in ærario publico ad usus miniores excuduntur, argentea quoque vasa, nec non aurea à potentioribus in usum adhibentur, sed in hac re parcius est Sinarum luxus Europæo. Muliebris tamē mundus etiā apud Sinas maxime in

in

in capitis ornatum auri argentiq; multum absumit. Vulgaris porro ad mensas supellex fictilis est, quam Europæi fere nescio qua ex causa *Porcelanâ* vocant, cui parem inter fictilia vasa non reperiās, siue tenuitatem siue nitorem spectes. Nobilissima fingitur in Kiamsinensis Prouinciæ agro, in quo massa lutea est, è qua fingi solet. Inde in vniuersum regnum finitimasq; Prouincias ac remotas in Europam vsq; distrahitur, & vbique habetur in pretio ab iis, qui nitorem inter epulas pluris, quam pompam faciūt. Eduliorum etiam feruentium vim patitur, nec vnquam findi solet, imo, quod mirere, frustra inter se filo æreo assuta liquorem continent, nec transmittunt.

VITRVM quoq; Sinæ conflant, sed in eo longe ab Europæis vincuntur. *Ædificia* vulgo lignea sunt, etiā regia palatia, ita tamen, vt parietes è lateritio plerumq; opere consurgāt, qui habitatio- nem solū discriminant, nam tectum columnis ligneis vt plurimū sustinetur. Hinc, & ex nauigiorum multitudine facile colligi potest, arborum quanta sit vbiq; copia, nemorumq; felicitas. Plerumq; intra eas lignorum species, quæ in Europa visuntur. Quercus est infrequens, sed eius vicem supplet æterna quædā & durissima ligni species, quam ideo ferrum Lusitani vocant, nam & ipso colore accedit, & quernā de quercu facile coronā refert. Cedrum quoq; videbis, funestam Sinis arborē. Ea maxime ad sarcophagos cadauerum vtuntur, quæ ab Sinis tanti habētur, vt sæpe in funebrem loculum, supra mille aureos nō male collocatos putent. Arundinum quoq; genus est (Lusitani *Bambu* vocant) cuius durities ferrea prope est, eaque rotundā vix ambabus manibus cingitur, si maxima est, actamet si est inanis, suisque nodis articulisque distincta, sua tamen firmitate pro ædium minorum sæpe postibus statuitur.

Lan-

Lancearum etiam hastilia ex tenuioribus fiunt, & in sexcentos alios vsus, quorum longa esset narratio, adhibetur. Hæ arundines non nisi in prouinciis Australibus gaudent, sed earum tanta est copia, vt regio sufficiant vniuerso, vixque alterius ligni vsus vilius comparetur.

*Focus qui-
bus rebus
alatur.*

IN focum non lignum solum, carbones, arundines, stipulamque suppeditat, sed bituminis genus est, quale apud Belgas, maxime in Episcopatu Leodiensi, eruitur, ipsi *Mui* vocant, quod in omnem eius generis vsum accommodatissime adhibetur, neque fumo molestiam facessit. In Borealibus tamē Prouinciis copiosius est ac præstantius, natura scilicet necessitatem adiutuante. E terræ visceribus eruitur, quæ longo tractu distracta eius vsum perpetuant, pretiique moderatione copiam arguunt, & tenuissimo cuique materiam velin culinam, vel in hypocaustra subministrant.

*Herbarum
medicinarum
vsus.*

MEDICAS herbas alit, quas aliæ regiones non nisi importatas norunt, maxime Rhabarbarum, & Muscum, quæ ab Occasu Saraceni Asiæ vniuersæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro, cum hinc vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, senis septinesque aureis in Europæ diuendes. Hic etiam nascitur celebre multorum morborum pharmacum, Lusitani *Lignum Sini-
cum*, alij *Sanctum* vocant, ad illius, quod ex orbe nouo aduehitur, medendi similitudinem, & ita nascitur, vt nullo colente è desertis locis, solo labore, nullo pretio eruatur, indeque incredibili lucro emolumentoque distrahatur.

Sal.

SALEM non in maritimis solum Prouinciis conficiunt, sed etiam in continente aquas inuenies, è quibus nullo negotio concrescit. Itaque vbiq; abundat, ac nihilominus ex eo quod sal in
omnes

omnes prope humanos vsus adhibeatur, fit, vt in regios thesauros è salis commercio copiosum vectigal inferatur; & negotiatores, qui in sale negotiantur, sint in primis copiosi. Saccari apud Sinas frequentior est vsus quàm mellis, tamen æque vtrumque abundat. Cera verò non ea sola, quam apes concinnant, sed alia est non cãdidiore solum, sed etiam altera præstantior, nam & minus glutinosa est, & accensa clarius splendet. Ea è vermiculis quibusdam conficitur, quos in hunc vsum in arboribus educant. Aliam quoque conficiunt ex arboris cuiusdam fructu, quæ superiori minime est in candore inferior, sed tamen in splendore longè cedit interuallo.

Saccarum

Cera qualis conficitur.

QVONIAM papyri vsus apud Sinas latius, quam apud nos patet, ita varie conficitur, sed tamen quælibet eius species longe ab nostra superatur, nam nulla Sinarum charta præli patiens aut scriptiõis ex vtraque parte. Itaque folium vnum è nostratibus, Sicinis duobus æquiualeat, facile quoque laceratur, neque fert ætatem. Folia quædam quadratà conficiunt, quæ in vnius alteriusve passus longitudinem vel latitudinem protenduntur, & ea quæ è gossipio fit, candore suo ne à nostrate quidem superatur.

Papyrus

OMITTO necessaria multa, marmora variis distincta coloribus, pyropos, aliosque lapillos & gemmas, colores ad pingendum non ineptos, odorifera ligna & bitumina, aliæq; sexceta. Sed tamen prætermittere nec possũ nec debeo duo tria-ve nostris incognita. Ac primum sit frutex quidã, cuius frondibus cèlebris illa Sinarum laponumq; ac finitimarum gentium potio, quam *Cia* vocat, decoquitur. Eius vsus apud Sinas omnino esse nõ potest antiquissimus, nam in vetustis eorum voluminibus, nullus ad eam significandam hieroglyphicus character (quales sunt omnes Sinarum

Lapidem

Potio ex frutice cèlebris.

literæ) reperitur. Vnde fortasse nostros etiam hac fronde saltus minime carere, licet suspicari. Hæc folia verno cœlo legunt, eaque in vmbra exsiccant, & ad quotidianam decoctionem asseruant, quam prope continuo in potum adhibent, non sub mēsas solum, sed quoties in ædes hospes amicum visurus ingreditur, hac enim potione inuitatur, eaque secundo ac tertio, si moram aliquam fecerit colloquendo. Calida semper bibitur aut potius sorbetur, & palato non est temperata quadam amaritudine insuavis, sed reuera salutaris, & ad multa frequentior illius vsus. Nec vna est huius frondis præstantia, alia aliam solet superare, atque ita libram vno aureo, & sæpe duobus acribus, si præstantior habita fuerit, comparabis; apud Iapones præstantissima decem ac sæpe duodecim aureis vānit; apud quos etiam illius vsus aliquanto differt ab Sinenfi. Nam Iapones folia hæc in puluere in redacta feruentis aque cyatho immiscent, quantum duobus aut tribus cochlearibus continetur, eamque potionem ita permixtam epotant. Sinæ vero in aquæ feruentis vasculum aliquot eiusmodi folia iniiciunt: inde calida, posteaquam horum vim imbibit, epotatur, ipsa vero folia relinquuntur.

*Bituminis
genus, ad
varios vsus.*

ALTERVM est bitumen quoddam (con simile lacti) ex arboris cuiusdam cortice expressum, ac instar picis glutinosum, ex eo conficiunt Sandaracham quandam, hoc Lusitani *Ciaronem*, Sinæ *Cie* vocant. Eo mēsas, læcticas, supellectilem, domos ipsas, & nauigia inſiciunt, varioque ad libitum colore; quæ omnia deinde ad instar speculi splendent, & nitore suo oculis, læuitate etiam manibus, cum æquali maiestate, blandiuntur, & multam ferunt ætatem. Hinc fit vt Sinarum Iaponūque ædes ita splendeant, intuentibusq; arrideant: hoc enim velut pigmento, cuiuslibet ligni colo-

rem

sem cum splendore mentiuntur. Hanc etiam ob causam Sinæ minus, quam reliqui populi apud quos est huius bituminis usus, mappis inter edendum, mensas non insternunt, nam splendetes ac velut crystallinæ mensæ, si quid ex eduliorum adipi de splendore deperdiderint, exigua purioris aquæ insperfectione leuiter affricta instaurantur, leuius enim illa duraque superfities, cuiusvis rei permixtionem excludit. facile fortasse arboris huius esset cum Europa commercium, magno sane bono, sed hætenus inuentus est nemo, qui ad hanc rem, dignam sane cuiuspiam industria, animum applicarit. Præter hoc quod dixi bitumen, oleum esse reperio expressum è pomis alterius arboris, superiori non admodum ablimile, eius decoctivus est idem, sed splendore inferior, eopia vero superior.

HÆC eadem regio aromatis minime caret, vel innatis, vel importatis. Cinnamomum & zinziber vernacula sunt, ideoque copiosiora, posterius quidem nusquam nobilius aut feracius. Piper, nux, aloe, similiaque permulta, vel ex insulis non procul Malucis, vel è vicinis regnis importata, quantum copia crescunt, tantum opinione pretioque decrescunt. Abundat etiam nitro, cuius usus minus frequens in puluere ad bella tormentaria (ignitis enim huiusmodi machinis parcius & ineptius vtuntur) quam in ludis festisque publicis, quæ ingeniosissimis ad intuentium admirationem ignibus apud Sinas celebrantur; nihil enim est, quod non his ignibus artificiosissime mentiantur. Arbores, poma, prælia, igneosque in gyram globos felicissime imitantur, sumptu non paruo. Visi sunt nobis Nanquini tum degentibus, primo anni mense; qui apud illos in primis festus est, tantum pulueris insumpsisse, quantum biennæ prælio eoque continuo suffecisset.

*Mensas ubi
sternunt.*

*Aromata
varia.*

*Nitri usus
magis ad
festos ludos
quam ad
alia ad-
hibetur.*

De artibus apud Sinas Mechanicis.

CAPUT IV.

Opera opificum.

CVM & publica omnium fama, experientia-
que teste, constat, hanc gentem in paucis esse
industriam, facile ex superiori capite col-
ligitur, artes omnes illiberales apud eam reperi-
ri, cum materia nulla desit, merces quoque ipsa in-
genia petticiat, quæ duo, artes solent in summo
collocare. de iis hoc capite nonnulla attingam, in
quibus à nostris opificibus discrepare videntur.
Ac in primis ex eo, quod Sinæ in quotidiano sum-
ptu fere parcius viuunt, euenit, ut opifices opera
sua non ad artis perfectionem, sed ad emptorum
accommodent voluntatem, ideo ea non adeo e-
laborant, ut pretia moderentur. Inde fit ut ope-
rum suorum adulterent bonitatem, externa qua-
dam venustate contenti; quod ipsum etiam libe-
tius faciunt, cum Magistratum rebus insudant;
nam & pretium ab iis exsoluitur sæpe pro arbi-
tratu, non pro merito, & inuiti ad opera euocan-
tur.

Architectura.

IN architectura sunt omnino nostris inferio-
res, non minus in ædificiorum splendore, quam
annorum perpetuitate: qua in re dubium est, utri
alios superent. Sinæ quippe, extruendas ædes, hu-
manæ vitæ breuitate metiuntur, sibi enim, non a-
liis ædificant: nostri vero pro innata libidine ad-
spirant ad æternitatem. Hinc fit ut neque animo
concipere, neque sibi persuadere possint, ædium
nostrarum siue publicarum, siue priuatarum splen-
dorem; & si quando audiunt, moles nostras plu-
ra sæpe ferre sæcula, imo nonnullas annos mille,
alias bis mille durare, obstupescunt; cuius dura-
tionis causam rogati, eam referimus in alta soli-
daque

deque fundamenta, quorum profunditas reliquam molem superstructam sustinere possit. Sinæ contra vel nulla effodiunt, sed solum in concusso solo lapides prægrâdes locant, vel si quæ fodiunt, vix aliquot cubitos solent penetrare, quantumuis moles, turreſve futuræ sint excelsissimæ, atque ita raro vnius sæculi ætatem ferunt, etiam ipsa mœnia, quin sæpius opus sit instaurari. His accedit, quod, vt supra commemoravi, magnam partem ligneæ domus sint, vel ligneis columnis sustineantur, quæ in re commoditas est non exigua ex eo, quod fere parietes intacto ædificio reliquo possunt innotari, neque enim tecta parietibus sed columnis innituntur.

TYPOGRAPHIÆ apud Sinas antiquior *Typogra-* est aliquanto vsus, quam apud Europæos, nam à *phia anti-* quinque retro seculis certum est, ab iis vsu receptam, neq; defunt qui asserant, prius eâ Sinas fuisse vsos, quam in hanc mortalitatem immortalis sese Deus abiecisset. Verum à nostra differt non parum, quæ hieroglyphicis eorum characteribus ob multitudinem esset perdifficilis, quanquã hodie in breui aliqua, characteres tabulæ læui acenodi è pyro fere malove vel zizyžo, insculpunt.

IN hæc tabula exscriptum folium, sed vniuersum *L'ibros im-* leuiter conglutinant, inde magno artificio, *primi ndi* iam ficcâ papyrum ita eradunt, vt nonnisi in tenuissima facie trāsparentes characteres remanere videantur, tū stylis ferreis ita tabulâ illam exsculpunt, vt sola characterum vel picturæ lineamenta emineant. Deinde incredibili facilitate, ac celeritate, folia pro arbitratu imprimunt, eaque sepe typographus vnus, die vno, quingenta supra, mille expedit. In insculpēdis quoq; tabulis ita expediti sunt, vt nihilo plus mihi videantur tēporis in suspenda, quam nostri in componenda vna emendandaq; consumere. Hæc excudendi ratio ad

Sinicos characteres fere grandiusculos accom-
modatior est, quam ad nostros; neque enim è te-
nuissimis nostris elementis exsculpi lignæ tabu-
læ commodè posse mihi videntur. Cæterum v-
num est in hac re mire commodum; cum enim
tabulæ, semel insculptæ, domi asseruentur, quo-
ties libuerit, licet aliquid detrahare vel addere,
non vnum solum verbum, sed periodos etiam
integras, dum tabulæ non nihil sarciantur, neque
cogitur typographus, vel auctor cum primum
excudit, simul ac semel ingentem librorum mul-
titudinem typis edere, sed quoties voluerit, aut
opus fuerit, volumina pro arbitratu plura pau-
ciorave excuduntur. Quod nobis sæpe contigit,
nam libros de rebus ad nostram religionem spe-
ctantibus, scientiisve Europæis Sinicè à nostris e-
ditos, domi excudimus, domesticorum famulo-
rum opera. Tanta igitur huius typographiæ faci-
litas est, vt qui semel viderit, mox ad idem audē-
dum se accingat. Ex hac commoditate nascitur
tanta Sinensium librorum multitudo ac vilitas,
quantā non facile est ei, qui nō viderit, explicare.

*Exsculpen-
di ratio in
marmore
& ligno.*

A L I A quoq; est ratio in marmore lignove se-
mel exsculpta imprimendi. Epitaphium aliquod,
exempli causa, picturave plano marmori inscul-
pta, superposito humentis chartæ folio laneoque
panno medio, tamdiu malleolo percutitur, dum
in vacua picturæ characterumve lineamenta sub-
tilis sese papyrus insinuet. Inde leuī manu atra-
mento aliove colore quolibet, solum illud infi-
citur, eaq; sola lineamenta in suo candore perse-
uerāt, ac prototypi formā referunt non inelegā-
ter. Verum hæc ratio crassiora lineamenta exigit,
nec ad subtilioris laminæ ductus adhiberi potest.

Pictura.

P I C T V R Æ (cuius frequentem in artificiiis
adhibent vsum) gens est addictissima, sed omni-
no ab Europæa, ac multo etiā magis in statuaria
fusi-

fusiliq; opere superatur: magnificos fornices hominum animantiumq; figuris insignit, templaq; sua inanium Deorum simulachris & ære campano nobilitat. Et quidem, si recte coniicio, videtur mihi gens, alioqui ingeniosissima, horum artificiorum ideo rudis esse, quod illi nullum vnquam cum exteris gentibus commercium fuerit, quo naturam, nulli alias inferiorem gentium omnium, arte adiunaret. Picturas oleo vel vmbreis insignire genti ignotum, ideoque demortuis similiores quam vivis. In statuis etiam infeliciores mihi esse videntur, in quibus effingendis, omnia symmetrie præcepta oculo solo metiuntur, qui sæpe fallitur, erroremque in magnis corporibus non paruum committit, sed non ideo ab insanis monstrorum molibus abstinere ex ære, marmore ac luto educendis. Æra campana omnia ligneis malleis pulsantur, nec videtur posse ferreos tolerare: atq; ita nec sono possunt cum nostratibus comparari.

Statua.

Æra campana.

INSTRUMENTORVM apud eos musicorum varietas est & copia, sed organis carent atq; clauichordiis, & omni huiusmodi instrumento. Fides instrumentis omnibus adhibet è cruda bysso retortas, ex animalium fibris ne confici quidem posse norant. Instrumentorum tamen concinnæ dorum symmetria nostræ respondet. Musica porro ars omnis in vnus vocis sono consistit, vocum diuersarum discordem concordiam plane ignorant. Et tamen ipsi de sua musica sibi maxime blandiuntur, quæ nostrorum aurium iudicio superbissimo absone omnino iudicatur. Et quæ ipsi sibi primas de musicis cōcentibus arrogēt, nostratia tamen organa & cætera, quæ hætenus audierunt instrumenta, admirantur, idemq; fortasse de nostrarum vocum harmonia iudicabunt, cum eius artificium sonosque perceperint, quos hætenus templa nostra non audierunt,

Musicarum instrumentorum varietas & copia.

Ars Musica.

omnium quippe rerum fere muta sunt rudimenta. Id, vt suspicor, facit ingenua Sinarum indoles, quæ facile peregrina suis præfert, vbi reuera iudicat præferenda. Eorum enim superbiam à meliorum ignoratione, vicinarumq; gentium barbarie ortam reor.

*Horarum
dimensiones
varie.*

HORIS metiendis vix habent instrumenta. Quæ habent, vel aqua vel igne mensurantur. Aquæ sunt velut ingentes clepsydræ. Ignea ex odorifero cinere confecta, tormentorum nostrorum fomites imitantur. Pauca etiam alia conficiunt, rotulis ab arena velut aqua circumactis, sed omnia ad nostratia artificia, sunt vmbra, & fere multum peccant in ipsa metiendi temporis symmetria. E sciotericis solum norunt illud, quod ab æquatore nomen accepit, sed neque illud pro ratione locorum didicerant collocare.

*Comœdiarum
usus
frequens.*

SPECTANDIS comœdiis sunt addictissimi, eaq; re nostrates superant, atq; ita innumera adolescentium multitudo hoc exercitio distinetur. Eorum alij quaquaversum libuerit, toto regno peregrinantur, alij in nobilioribus emporiis cōmorantur, & in publicas priuatasq; celebritates adhibentur. Sed omnino regni fax est, nec alia facile vitiis scædior reperitur, pleriq; enim ab his archimimis, pueruli pretio cōparati choros ducere, mimos exercere, vocem inflectere, à teneris edocentur. Omnes hæ comœdiæ antiquæ fere sunt, vel historiæ, vel fictiones, & omnino paucae recens scribuntur. Epulis quoque fere celebrioribus adhibentur. Ipsi mimi cum euocantur, ad quamlibet è vulgatis agendam adueniunt comparati. Itaque comœdiarum volumen conuiuatori, quam spectare voluerit, electuro ferunt, ipsique conuiux inter edendum ac potandum spectant tanta sua voluptate, vt cum horis sæpe decem epulentur, tantundem temporis

exple-

expleto sepe epulo spectando infumant, dum
ma comœdia ex alia trahitur. Canendo ferè o-
mnia pronuntiant, & vix quiddam vulgari lo-
quendi modo effertur.

S. I. G. I. L. L. O. R. V. M. apud Sinas vsus est nobilis
& frequens, neciis solum literas suas muniunt,
sed & scriptiones, poemata, picturas, aliaq; com-
plura. Nec in his aliud insculpitur præter nomen,
cognomen, gradum, dignitatemq; auctoris. Non
vnum adhibent. Pluribus sepe suorum operum
principia finesq; insigunt, easq; non in cera aut
resimili, quapiam imprimunt, sed rubeo solum
colore incidunt. Hinc fieri solet, vt viri primores
vas habeant in mensa sigillis plenum, quæ varia
sua nomina (nam Sinæ singuli pluribus nomini-
bus appellantur) insculpta habent, easq; materia
ferenobiliore constant, ligno, marmore, ebore,
ære, crystallo, corallio, aliisq; lapillis nobiliori-
bus. Eorum quoq; artifices plurimi reperiuntur,
neque huiusmodi opificium apud Sinas est illi-
berale, ex eo maxime quod sigillorum characte-
res à vulgatis differant, & antiquitatem, cuius
apud omnes gentes magna est veneratio, sapiant,
ideoque eorum artifices non illiteratos esse ne-
cesse est.

*Sigillorum
usus varius
ac frequens.*

A. L. I. A quoq; ars est huic ab similis, conficien-
di scilicet ad omnem scriptionem atramenti. Id
exquis, velut panibus concinnant, ex olei fumo.
Et quoniam ipsi suis characteribus venuste pin-
gendis additi sunt præ reliquis gentibus, ideo
fit vt non elegans tantum scriptor ab iis æstime-
tur, & passim omnibus officiis collatur, sed etiam
ipsi scriptorij atramenti opifices non illiberales
habentur. Eo vtuntur in marmorea lamina,
easq; apprimelæui, cum aliquot aquæ guttulis
scriptores illos particulas affricant, laminamq;
insciunt, deinde penicillo è pilis leporinis, quo

*Atramenti
conficiendi
ratio.*

*Tribuste-
bus ad scri-
bendum
vtuntur.*

ad scribendum vtuntur, atramentum excipiunt. Harum quoque laminarum artifices permulti visuntur, qui magno sæpe pretio nobiliora saxa laeuigant, & cum venustate conscinnant. Denique tria hæc, quæ ad scribendum adhibentur, pleraque insigni ornatu constant, & in pretio habentur, eo quod in rem suapte natura grauem, qualis est scriptio, à viris æque grauib; in vsum adhibentur.

*Flabellorum
vsum.*

ALIVD quoque est opificium parum à nostris vsurpatum. Id in conficiendis, ad conciliandam æstiuo tempore ventum, flabellis versatur, quibus omnis hominum conditio & sexus vti solet. In publicum nemini sine flabello prodire fas est, tametsi cœlo frigido ventos arceri quam euocari melius esse videatur; sed Maiestatis potius alicuius maiorem, quam necessitatis habent rationem. Ea varie conficiuntur: nam si materiam spectas, ex arundine, ligno, ebore, ebeno, adiuncta papyro, bysso, & odorifero etiam quodam stramine constant: si formam, alia sunt rotunda, alia ouata, nonnulla etiam quadrata. Quæ sunt ex vsu porro primorum virorum, è charta candida eatq; inaurata, pereleganter sunt confecta, & pro arbitratu vel complicantur vel explicantur. In iis exscribi sibi sæpe iubent nobilem aliquam sententiam, aut poema. Et hoc est vulgatissimum munusculum, quod sibi inuicem in benevolentia; testimonium mittunt. Nosque ipsi plenam cistulam, amicorum donaria, domi hodie habemus, quæ aliis deinde simili benevolentia remittamus. In iis porro conficiendis, innumeri ubique opifices occupantur. Mihi semper visum est, hunc apud Sinas flabellorum vsum cum nostris chirothecis comparari posse. Et licet vsus vtriusque primarius contrarius esse videatur, nam illorum in propulsando æstu,

actu, harum in arcendo frigore consistit, tamen
usus vel maiestatem vel munuscula potissimum
spectare videtur.

IN his paucis Sinæ ab Europæis discrepant, in
aliis longe pluribus in tanto terrarum interual-
lo mire conueniunt, maxime in vescendi, seden-
di, dormiendiq; ratione, in qua ipsi soli cum Eu-
ropæis, è tot aliis gentibus, nescio qua ratione,
conspirarunt, nam & mensas, & sedilia, & lectos
adhibent, quibus omnibus finitimi omnes &
reliqui populi minime vtuntur, sed in ipso so-
lo storeis instrato sedent, vescuntur, ac dor-
miunt. Quod sane notatu dignissimum vi-
detur, & vnde facile plurimarum rerum simi-
litudinem, quam, ne longior sim, omitto, collige-
tur.

*De artibus apud Sinas Liberalibus ac Scientiis,
deq; Literatorum gradibus.*

C A P V T V.

PRIVS ad huius Imperij administrationem
quam veniamus, omnino necesse est, vt de
gentis literis, scientiis, earumq; gradibus
pauca præmittamus, in quo magnam partem
huius Reipublicæ regendæ ratio consistit;
quæ à reliquis orbis terrarum vbiuis genti-
bus, in hac parte magno discrepat interuallo. Ac
tametsi huic regno Philosophi non imperent,
dici tamen debet Reges ipsos à Philosophis gu-
bernari. Eorum scribendi componendiq; ra-
tio, quæ hieroglyphicis illis Ægyptiorum fi-
guris similis est, non parum à loquendi consue-
tudine discrepat. Nullus enim omnino liber
vulgato idiomate scribitur. Et si quis fortasse

*Scribendi
apud Sinas*

ratio & lo-
quendi.

ad familiarem consuetudinem propius accedit, is neque materia, neque opinione sese supra vulgus extollit. Et tamen omnes fere vtriusque sermonis voces communes sunt familiari colloquio, & grauiori scriptioni. In sola porro vocum compositione hæc diuerfitas tota consistit.

Vocum ac
dictionum
usus.

CVIVS LIBE T antem apud Sinas sermonis voces, ad vnam omnes monosyllabæ sunt, & ne vna quidem dissyllaba vel polysyllaba reperitur, quanquam sunt duarum ac sæpe trium vocalium in vnam syllabam coëuntium non paucæ diphthongi. Diphthongos voco nostro loquendi more; nam neque vocalium, neque consonantium apud Sinas vlla mentio, sed ut rerum, ita vocum singularum suus est hieroglyphicus character, nec pauciores literæ quam voces numerantur, idemque est apud eos dictio, syllaba, elementum. Si tamen in hoc opere voces Sinicas plurium aliquando syllabarum legeris, sic habeto, Sinice singulas syllabas, singulas voces esse, sed quia ad rem vnam significandam institutæ sunt, à nobis Latino more in vnam vocem esse compactas. Ac tamen si pro rerum multitudine sit numerus characterum, eos tamen inter se ita componunt, ut septuaginta octuagintaue millia non excedat. Et ex iis qui decem millia nouerit, eos qui fere necessarii sunt ad scribendum characteres est affectus: nam omnes omnino nosse nec opus est, nec est in vniuerso fortasse regno qui nouerit. Horum etiam characterum plurimum idem est sonus, figura non eadem, imo etiam significatio non vna. Vnde fit ut aliud nullum idioma æqui-uocum æque reperiat, neque à loquentis ore scriptio vlla excipi potest ab audientibus exscribenda, nec liber vnus ab audientibus cum prælegitur intelligi, nisi librum eundem præ oculis habeant, ut æqui-uocos vocum sonos, quos aurium iudicio

indicio minime distinguunt, oculorum fide figuras intuentium, internoscant. Imo etiam inter loquendum non raro euenit, vt alter alterius conceptum accurate alioqui proferentis & politè loquentis minime assequatur, ipse non repetere solum cogatur, sed etiam scribere, ac si non sit ad manum scriptorius apparatus, vel aqua supra mensam, vel digito in aëre audientisve manu, characteres effinguntur, idq; maxime inter literatos & eloquentes alioqui viros accidit, quo purius ornatiusq; & ad librorum scriptionem propius colloquuntur. Hanc æquiocationem vtrumque tollunt accentibus accentibus ac tonis quinque, quos vtrique subtiles non ita prouum est internoscere, his sonorum suorum paucitati vtrumque subueniunt, nam syllabam apud nostrates vnā, sæpe hoc tonorum varietate quintuplicem faciunt significatione inter se toto cœlo differentem: nullaq; est omnino dictio, quæ non vno ex his accentibus efferatur. Vnde loquendi & intelligendi difficultas augetur, ita vt nulla mihi toto terrarum orbe lingua, aduenis æque difficilis ad discendum esse videatur. Sed ea tamen & diuino fauore & improbo labore ab iis superatur, qui se totos huius gentis salutem consecrarunt, qui non loqui solum, sed & legere ac scribere, quotquot hætenus è nostra Societate hic sunt, dixerunt.

H V I V S rei causam ego quidem esse suspicor, quod ab omni sæculorum memoria, gens hæc scriptionem expolire magis, quam sermonem procurarit, ex eo quod omnis eius eloquentia ad nostra vsque tempora in sola scriptione, non etiam in pronuntiatione consistat. Qualem Isocratis fuisse apud Græcos legimus: hinc fit, vt familiares etiam Nuncij non verbo, sed scripto etiam intra eandem urbem ferè transmittantur.

HIC

HIC porro scribendi modus, quo singulis rebus singulos appingimus characteres et si memoriz sit permolestus, tamen adfert secum insignē quandam nostrisq; inauditam commoditatem. Nam nationes alioqui sermone inter se diuersissimæ, si communibus in scribendo characteribus vtantur, librorum literarumq; commercio communicant, tametsi alia aliam minime assequatur colloquendo. Ita Iapones, Corai, Caucinciz, Leuhixi communes habent libros, tametsi eos effserendo, ita inter se discrepent, vt alter alterius ne verbum quidem intelligat, eundem tamen omnes librorum sensum assequantur, licet præter suum idioma aliud nullum norint. In ipso quoq; regno Sinarum Prouinciæ singulæ ita fere sermone inter se discrepant, vt nihil habeant omnino commune, Et tamen librorum ac literarum est omnibus commune commercium.

*Sermo vniuerso
re-gno
communis.*

PRÆTER hunc tamen cuique Prouinciæ vernaculum sermonem, aliusest vniuerso regno communis, quem ipsi *Quonhoa* vocant, quod curialem vel forensē sonat. Id ex eo euenit, quod Magistratus omnes, vt infra dicam, in ea Prouincia, in qua publicum munus gerunt, externi sint; ac ne peregrinum sermonem ediscere cogerentur, curiale est toto regno idioma, quo non forensia solum negotia peraguntur, sed vel politiores omnes, vel aduenæ cum indigenis in qualibet Prouincia colloquuntur. Et hunc solum nostri sermonem ediscunt, neque enim cuiuslibet Prouinciæ sermo vsquam necessarius, sed neque urbanus est, aut à politioribus in colloquium, nisi forte à contribulibus domi familiariter vel foris ad patriæ memoriam adhibetur. Eumq; sermonem ipsi pueri ac mulieres omnes norunt frequentia ipsa difficultatem superante.

AVDIO

AV D I O apud Iaponios supra characteres hos, qui ab Sinis eo penetrarunt, alphabeti, elementorumque paucorum, more nostro usum reperiri, quo ipsis suum idioma scribere sine innita illa Sinensium characterum farragine licet; idem fortasse vicinis, quas supra memoravi gentibus commune, verum apud Sinas eiusmodi elementorum nullus usus, sed neque vestigium; atque ideo characteres ipsi suos, ac figuras, à prima pueritia ediscunt, ad extremam prope senectutem, quotquot literas profitentur. Id tamen si proculdubio scientiis melioribus, temporis multum detrahit, idem tamen eorum animos non omnino inutiliter distrahit, auertitque à iuuenili licentia, in quam omnes quidem sed ociosi maxime propendimus. Ex hoc etiam characterum pingendorum pro literis modo, nascitur insigne quoddam apud Sinas scriptio-
nis genus, quo genere non paucis solum dictio-
nibus, sed syllabis ea dicunt, quæ nos longis am-
bagibus minus etiam significanter fortasse dice-
remus.

SE D quoniam de characteribus pingendis agimus, omittendum etiam non est, Sinicæ scri-
ptionis situm è diametro nostræ aduersarium; nam ad dexteram à summo ad imum, manum
ducunt: nos à sinistra in dexteram, in latum pro-
gredimur.

*Sinica scri-
ptionis sit.
rue.*

EN O B I L I S S I M A R V M scientiarum varie-
tate in solius prope Philosophiæ moralis noti-
tiam deuenere, naturalem quippe variis erroribus
potius obscurarunt, quàm illustrarunt. Ethica
porro ipsa præcepta, ex eo quod de Dialectica
nihil attigerunt, nullo doctrinæ ordine, sed con-
fusis fere sententiis atque ratiocinationibus tra-
dunt, quantum duce illo quod à natura infun-
di solet, lumine assequuntur. Maximus inter
omnes

*Philosophia
moralis seu-
dium quale.*

*Confutius
auctor Phi-
losophia
moralis
apud Sinas*

omnes Philosophus Sinensis Confutius appellatur, quem inuenio quingentis quinquaginta vno annis ante Christi Seruatoris nostri in terras aduentum in hanc lucem prodiiſſe, & annis amplius ſeptuaginta ita vixiſſe, vt non exemplo minus, quam ſcriptis & congreſſibus omnes ad virtutis ſtudium incitaret. Ex qua viuendi ratione conſecutus eſt apud Sinas, vt mortales omnes, quotquot vbiq; terrarum virtute præſtiterunt, vitæ ſanctimonia exceſſiſſe credatur. Et ſanè ſi eius dicta factaq; quæ leguntur attenderis, paucis è noſtrarihus Philoſophis Ethnicis cedere, multo etiam eum ſuperare fatebimur. Eam ob rem tanta eſt viri opinio, vt nullum eius pronunciatum ab Sinenſibus literatis, hodiçq; in dubium reuocetur, ſed ab omnibus æquè in Magiſtricomunis verba iuratur. Necliterati viri ſolùm, ſed ipſi quoque Reges eum per tot retro ſecula, mortalium tamen, non etiam Numinis alicuius ritu venerantur, & gratum animum acceptæ ab eo doctrinæ ſeſe exhibere profitentur. Nam & per tot temporum interualla, illius in hanc diem poſteri magno ſunt apud omnes loco. Et à Regibus familiæ capiti, honoris non exigui titulus hæreditario iure eſt attributus, quem cenſus permagni & immunitates conſequuntur.

Mathematicarum diſciplinarum periti.

NON Philoſophiæ ſolùm Ethicæ, ſed Aſtrologiæ quoque, ac multarum diſciplinarum Mathematicarum non mediocrem ſunt notitiã aſſecuti. In Arithmetica tamen ac Geometria ſeliciores aliquando extitere: ſed hæc etiam omnia vel conſequuti, ve etiam tradidere perturbati. Conſtellationes ipſi diuerſo à noſtris modo partiuntur. Et in ſtellarum numero ſupra eas, de quibus Aſtrologi noſtri meminerunt, quadringentas addidère, in numerum enim tenuiores quafdam vocant, quæ non ſemper apparent. Verum hi

Astrologi nihil admodum de cœlestibus phænomenis ad rationis calculos reuocandis adlaborant. Magnam partem in prædicendis Eclipsiū momentis, & Planetarum ac stellarum motibus occupantur; Sed hæc etiam omnia mille scatent erroribus. Denique omnem fere suam de sideribus cognoscendis scientiam, in eam, quæ à nostris Iudiciaria est appellata, referunt, arbitrati; quæcunque in hoc elementari orbe fiunt, ab sideribus dependere. In his tamen Mathematicis disciplinis, aliquid ab Saracenis, qui ab Occasu venerant, accepere; sed nihil illi demonstrationum auctoritate confirmant; sed solum tabulas quasdam reliquerunt; ad quarum normam factos suos, Eclipses vtriusque planetæ, & omnium motus reuocantur.

ACTOR illius familiæ quæ hodie rerum potitur vetuit, ne quisquam hæc Astrologiæ iudiciariæ præcepta edificat præter eos, qui sunt hæreditario iure in eam rem designati; veritus ne ex hac siderum notitiâ, qui eam sit consecutus, res novas in regno moliendi facultatem accipiat, & opportunitatem consequatur. Qui tamen hodie regnat, varios magno censu Mathematicos alit, eosque vel intra palatii fines Eunuchos, vel extra regios Magistratus, quorum duo sunt hodie in Pequinenſi regiâ, tribunalia; alterum Sinarum, qui à suis acceptam factos Eclipsesque subducendi rationem profitentur; alterum Saracenorum, quod eadem ad importatam ab Occasu disciplinam reuocat, ac vtriusque deinde tribunalis iudicium inter se conferunt, & alterum ab altero adiunatur. Vtrique etiam in modicò colle arcem ad contemplanda sidera habent, in quo Mathematicas machinas inusitatæ magnitudinis fusili ære construxerunt, quæ antiquitatem aliquam præ se ferunt.

*Astrologia
iudiciaria
quidvis con-
cessa.*

*Contem-
plantur si-
dera.*

runt. In eo colle semper vnus aliquis Collegarum, nocturnis horis excubat, si quid forte cœlum inulitata fiderum, vel alicuius Cometæ nouitate portendat, quod si contigerit, die insequenti, misso ad Regem libello admonent, ac simul exponunt, quæ sinistri, quæ læti omnis significatio videatur. Nanquinenſium Mathematicorum area, in edito colle intra urbem eminet, & Mathematicorum instrumentorum moles, Pequinenſium superat elegantiam, quia eo tempore in ea vrbe Reges commorabantur.

*Astrologorū
officium.*

PEQUINENSIVM Astrologorum ius est, in solis ac lunæ defectionibus, toto regno, prædicendis, & lege lata, Magistratus simulachrorumq; Ministri, vbiq; iubentur certum in locum cogi, officiorum suorum cultu insignes, & planetæ laboranti subuenire, quod æreis cymbalis, ad numerum pulsatis, & sæpe flexis poplitibus se facere arbitrantur, toto eo tempore, quo planetas illos deficiendo laborare credunt. Audio vereri eos, ne à serpente, nescio quo, per id tempus sorbeantur.

*Artis medica
vſus.*

ARTIS medicæ præcepta non parum à nostratibus discrepant; verum non aliter ac nostri venæ pulsus explorant. Et sane sunt in mendo non infelices. Pharmácis porro vtuntur simplicibus, herbis, radicibus, alijsq; huiusmodi. Itaque ars tota Sinensis medica herbariæ fere nostræ præceptis continetur. Huius artis nullus est publicus ludus, sed quisque priuatim à quolibet Magistro eruditur. In vtraque regia, arti medicæ gradus præuio examine conceduntur, sed ita quasi per transfennam nulloq; delectu, nihil vt amplius auctoritatis opinio-nisve consequatur, qui eo gradu insignitur, quam qui eo caruerit, ex eo quod nemini ægris mederi

mederi interdicitur, siue peritus artis medicae fuerit, siue imperitus. Denique hoc omnibus exploratum est, neminem vel Mathematicis, vel Medicis præceptionibus insudare, qui quidem in Ethica eminere se posse sperauerit. Atque ita nemo fere iis dat operam, nisi quem vel rei familiaris, vel ingenii tenuitas, à sublimioribus disciplinis deterruerit, unde fit, ut vix villo sint in pretio, nam honos alit artes, omnesque accenduntur ad studia gloria, vel spe premium.

Id e contra in Ethica scientia videre licet, ad cuius celebriores gradus quisquis euehitur, nã ille Sinicæ felicitatis apicem sibi videtur consecutus. De his fusius paulo agendum mihi censeo, non enim id lectori minus iucundum fore arbitror, quam nouum. Sinensium ille quem dixi Philosophorum Princeps Confutius, quatuor antiquorum Philosophorum volumina concinnauit, ipseque quintum suomarte conscripsit, hos libros quinque doctrinas appellauit. In his Ethica bene viuendi & Reipublicæ gerendæ præcepta, veterumque exempla, ritus, ac sacrificia, quin & varia veterum poemata, aliaque huiusmodi continentur. Præter hæc quinque volumina à duobus tribusve Philosophis, Confutio scilicet, eiusque discipulis, in vnum volumen redacta sunt, varia nullo ordine præcepta similia, sententiæ de moribus è recta ratione instituendis, se primum ipso, inde familia, denique regno ad virtutem componendo. Id volumen, quia libris quatuor continetur, *Tettabiblion* appellarunt. Hi nouem libri sunt bibliothecarum Sinensium antiquissimi, & è quibus prope reliqui prodierunt, hieroglyphicos item maximam partem continent characteres: & sane Philosophiæ moralis

*Philosophia
moralis
antiquissima*

C 2

præ

præcepta non parum Reipublicæ profutura præscribunt. Itaque lex ab antiquissimis Regibus lata est, multorum sæculorum usu confirmata, ut qui literatus apud Sinas & esse & haberi velit, ex his libris suæ doctrinæ fundamenta habeat necesse est, in quibus non satis est, genuinum textus sensum assequantur; sed etiam, quod difficilius, ut subito de singulis possint sententiis apte scribere, ideo singulis Tetrabiblion illud, de quo supra, ediscendum, ut id præstare possint.

N V L L V S porro ludus est aut academia publica (quod de nostris Scriptoribus aliqui asseruere) cuius Magistri hos sibi libros susceperint exponendos, sed quisque Præceptorem sibi pro arbitrato deligit, à quo domi suæ suoque sumptu instruiatur. Horum porro domesticorum Ludimagistrorum ingens est multitudo, tum quod ab vno plures, characterum Sinensium vitio, vix possint erudiri, tum maxime quod in more positum sit, ut dixi, quemque domi suæ filiorum duntaxat ludum aperire, tametsi vnus alterve numeretur; ideo credo, ne aliorum commercio à studendi contentione auertantur.

IN hac scientia tres literarum gradus iis, qui ex eorum numero examinandos sese præbent, aptique fuerint iudicati, conferuntur. Id porro examen in sola ferè scriptione consistit. Primus literarum gradus confertur in singulis vrbibus, eo in loco, qui ludus appellatur. Eum confert insignis aliquis literatus ab Rege ipso in eum finem nominatus. Is ex officio *Tihio*, gradus vero ipse *Sieucai* dicitur, & Baccalaureatum nostratem repræsentat. *Tihio* igitur omnes suæ prouinciæ vrbes peragrat, eum gradum collaturus, cui triplex examen præmittitur. Vbi Cancellarius ille, ut nostro more loquar, aduenit, quotquot ex ea vrbe eiusque finibus ad illum gradum adspirant, repente

Ludimagistri.

Tres literarum gradus.

pente concurrunt, sc̃q; examini subiiciunt. Pri- *Examen*
 mum instituitur à Ludimagistris illis, qui Bacca- *triplex pro*
 laureis, cum gradum assecuti sunt, præsunt, dum *gradu con-*
 vltiorem adipiscantur. In hoc examen ad- *sequendo*
 mittitur quilibet, & sæpe contingit, vt quatuor *Baccalam-*
 quinqueve millia ex vna vrbe numerentur. Hi *rentium.*
 Ludimagistri stipendio regio aluntur in hunc fi-
 nem. Hi deinde ad quatuor vrbis præfectos
 (qui omnes sunt literati, alius enim nemo Rem-
 publicam attingit) à Ludimagistris remittun-
 tur, qui denuo examinatos Cancellario præsen-
 tant, sed ex vniuerso numero non amplius du-
 centos, quos ex meliori scriptione dignissimos
 iudicauerint. Cancellarii tertium est examen, *Examen*
 & omnino reliquis austerius, nam è ducentis *Cancellarij.*
 viginti tringintave, non plures, pro regionis
 magnitudine, quos eodem examine dignissi-
 mos inuenerit, Baccalaureos appellat, & præ-
 teritorum annorum Baccalaureis aggregat,
 qui omnes non infimam vrbis partem digni-
 tate repræsuntant; nam ab omnibus coluntur
 spe futuræ, ad quam accedunt, dignitatis. Ta-
 larem, pileum, & ocreas dignitatis insigne pe-
 culiare induunt, eoq; cultu alium nisi Bacca-
 laureum prodire est nefas. In Magistratuum
 congressibus honoratius assident, & grauiores
 vrbis ritus iis exhibent, quibus vulgo vti
 non licet. Multis quoque immunitatibus gau-
 dent, & præter Cancellarium suosq; illos qua-
 tuor Ludimagistros nemini fere subsunt, nec fa-
 cile cæteri Magistratus de illorum causis delicti-
 ve iudicant.

*Baccalan-
 vrum ha-
 bitus, eo-
 rumq; pri-
 uilegia.*

CANCELLARIJ munus non solum in no- *Examen a-*
 uos se Baccalaureos extendit, sed antiquiores et- *liud anti-*
 iam superiorum annorum illo gradu insignitos, *quorum Ba-*
 incudi reddit, & quid vel profecerint, vel de- *calaureorū*
 fecerint, seuera trutina explorat. Ergo pro scri- *seuerum.*

ptionis bonitate quinque ordines instituit. Iis qui primo censeantur, præmio, potestatem facit munia quædam publica, sed non maxima, sine superiore gradu gerendi; in secunda classe recensitos, præmio quoque, sed inferiore donat. Tertijs nec præmio, sed nec pœna dignos censet. Quarti publice vapulant, socordiz pœnam luentes. Postremi tandem Baccalaureatus insignibus exuuntur, & in vulgi ordinem reiciuntur. Id faciunt, ne postquam in Baccalaureos recensiti fuerint, in otio delitescant, & quæ didicerint, oblivioni tradant.

Alter gradus Licentiatorum.

ALTER autem Sinensium *literatorum* gradus *Kiugin* appellatur, & cum nostrorum Licentiatorum ordine comparatur. Is non nisi tertio quoque anno in Prouinciæ metropoli sub octauam lunam, maiori etiam maiestate confertur. Sed non iis omnibus, qui eo digni censeantur, sed qui inter illos certo numero dignissimi, pro Prouinciarum dignitate ac celebritate plures paucioresve. Nam in vtraque Regia, Pequinenfi scilicet atque Nanquinenfi, quinquaginta supra centum ex omni Baccalaureorum numero Licentiatati renunciantur; in Cequiana, Quiam Sinensi, atque Fuquiana quinque supra nonaginta, in reliquis pro *literatorum* numero ac Prouinciæ dignitate aliquanto pauciores.

Soli Baccalaurei ad examen Licentiatorum admittuntur.

IN hoc examen soli Baccalaurei, nec tamen omnes, admittuntur, sed è singulis Prouinciæ vrbibus aut ludis, vt iam dixi, ab Cancellario illo Baccalaureorum minimum triginta, summum quadraginta ex omni numero ad scriptiorem excussi, seliguntur. Et tamen hac ratione in prouincijs celebrioribus sæpè numerus eorum, qui ad Licentiatorum ordinem adspirant, ad quatuor millia excrefcit. Igitur anno illo, qui Licentiatatis initiandis tertius quisque recurrit, qualis

lis exempli causa fuit annus Domini 1609. & proxime recurret 1612. paucis ante octauam lunam diebus, quæ sæpe in Septembrem mensem incidit, Magistratus Pequinenfes selectissimos ex vniuerso Regno Philosophos ad centum Regi offerunt, dato libello, vt ex iis triginta in singulas nempe Prouincias binos, nominet, qui huic Licentiatorum discussione præsent. Eorum porro alterum è Regio Collegio, quod *Hanlinyuen* vocant, esse necesse est, cuius Collegæ toto regno celeberrimi esse perhibentur. Eos vero Rex omnino non nominat, nisi sub idem temporis punctum, quo citatissimo itinere in designatam prouinciam poterunt peruenire, adhibitis quoque permultis excubitoribus, ne quem ex ea prouincia vlla ex causa prius alloquantur, quam Licentiatum sint renunciati. Ex eadem quoque prouincia, ab Magistratibus Philosophi celebriores euocantur, à quibus Regij illi examinatores duo, in hoc examine primæq; scriptionum discussione, cum fide adiuentur.

IN qualibet porro metropoli, palatium ingens pro hoc examine duntaxat extructum *Palatium pro examine extructum.* cer- nitur, altissimis muris cinctum. In eo domicilio- rum stationes permultæ, & ab omni tumultu se- motæ, in quibus examinatores, quos dixi, dum scriptiones discutiunt, commorantur. Præter has, in medio palatio sunt cellulæ supra quater mille, quæ præter exiguam mensam & scabellum, & vnum hominem capere vltra nihil possunt. Ex his cellulis nemo cum vicino colloqui, sed nec videre quenquam potest.

VB I examinatores & Urbani & Regij, quos dixi, in metropolim aduenerunt, prius in eo palatio, in sua quisque statione includuntur, quam cum villo colloqui possint, imo à mutuis inter se colloquiis excluduntur, toto eo tempore, quo

in scriptorum discussione laboratur. Quin etiam id temporis nocturnæ diuturnæq; multorum militum & Magistratum excubiæ, explorant & arcent omne literarum ac sermonum commercium eorum, qui intra palatii fines degunt, cum iis, qui extra eos commorantur.

*Tempus
examinis.*

IN hoc porro examen tres & iidē ubiq; dies toto regno deputantur, nonus nempe, 12. ac 15. octavarum lunæ dies. Et ab illucescente aurora in primā noctem tempus scriptioni conceditur, ianuis studiose occlusis. Scribentibus porro lenis refectio pridie comparata sumptu publico præbetur. Cum in palatii fines Baccalaurei admittuntur, seuerissime explorantur, secum aliquem librum aut scriptionem deferant nec ne. Et solum finuntur penicillos aliquot quibus ad scribendum utuntur, & scriptoriam laminam, de qua supra, atramentum, chartamq; deferre. Eorum porro vestes, penicilli, laminæ scriptoriæ, ne quid per fraudem contineant, explorantur. Si fraus aliqua deprehensa fuerit, non excluduntur solum, sed etiam acerrime puniuntur.

*Fraus in
examine
deprehensa
punitur.*

*Exam non
di modus.*

POSTEA QVAM in palatium admissi Baccalaurei, & fores clausæ, & publicis sigillis obfirmatæ, duo illi ab regia examinis præfides, tres è Tetrabiblio illo sententias in publicum exponunt suo arbitratu selectas, quas singuli totidem scriptionum sibi thema proponunt; è qualibet item quinque illarum doctrinarum quaternas sententias, aliarum totidem scriptionum thema proponunt. Easq; sibi quisque deligit, quæ ex ea, quam profitetur doctrina, eruuntur. Septem has scriptiones oportet esse non verborum solum luminibus, sed sententiarum quoque pondere graues, obseruatæ accurate Sinensis facundia præceptionibus; nec vllam scriptionem oportet quin-

quingentos numero characteres superare, quorum singuli singulas dictiones nostras exaquant.

DIE altero, qui biduum ad examinandorum quietem consequitur, eundem in modum reclusis, tria proponuntur, quæ olim ex veterum Annalibus eruta contingere, vel alia quædam, quæ imposterum poterunt euenire, ternis singuli scriptiõibus sententiam suam dicunt, aut Regem dato libello monent, quid eo in casu faciendum è Regni bono videretur.

TERTIO similiter die tres iis lites, ex iis proponuntur, quæ in gerendis Reipublicæ muneribus discernendæ exigi possunt, ternis itidem scriptiõibus singuli sententiam suam explicant, quam in ea litè diiudicanda ferrent.

ACCEPTIS in hunc modum suo singulis die *Cellula ad scribendum idonea.* scriptiõnum argumentis, & ad memoriam transcriptis, Baccalaurei in designatâ sibi ab iis, quorum interest, cellulam ad scribendum ingrediuntur, & magno ubique silentio à singulis scribitur. Scriptiões singulorum in libello in eum finem parato, à singulis transcribuntur, adscripto suo, parentis, aui, & ab aui ad finem scriptiõnum nominibus, & libellum ita obfirmant, ut non nisi à deputatis possit aperiri. Id singuli cum singulis libellis fecerunt, eos deputatis offerunt: illi, prius in examinatum quam manus veniant, librarium, qui iam parati adsunt, manu transcribuntur: ac ne fraus esse possit, rubeo colore exempla pinguntur, ipsa porro autographa atramèto descripta erant. Transcripta hæc non autographa, sine auctorum nominibus examineribus discutienda traduntur, ipsa vero autographa, numeris signata, quæ transumptis respondent, interim afferuantur. Id fit, ne qui discutiunt scriptiões, auctorum nomina, vel ipsam pingendi rationem internoscant.

*Scriptiones
examinan-
tur.*

PRIORES illi ex vrbanis Magistratibus selecti examinatores, scriptiones omnes excutiunt, & pessimam quamq; ita reiiciunt, vt regiis examinadoribus duplum offerant eius numeri, ad quem excrescere Licentiatorum numerus potest. Ita si centum & quinquaginta renūciari oportebit, scriptiones trecentę seponuntur, & ad Regionum examinadorum stationem postremo scrutinio excutiendę transmittuntur; ē quibus optimas quasque, quantum pro numero Licentiatorum satis, segregant. Ex eo inde numero primas, secundas, & tertias deligunt, & in ordinem accurate componunt. His peractis, omnes simul examinatores, transumpta cum autographis, appositis numeris, agnita conferunt, & auctoris in autographo nomen legunt. Hęc nomina cubitalibus literis descripta, in ingenti tabula exponunt, octaua fere luna exeunte, magno Magistratuum concursu, applausuq; eorū, qui Licentiatos renūciatos vel sanguine, vel necessitudine contingūt.

HIC porro gradus priore longe superior ac celebrior, aliisque nobilioribus gaudet immunitatibus, & peculiari dignitatis ornatu. Imo si ad supremum gradum adspirandi deponunt cupiditatem, non infimorum in Republica munerum capaces existunt.

*Liber trans-
acti exami-
nis excudi-
tur.*

HOC actu ad exitum in hunc modum perducto, Regij examinis Præsides, librum euulgant, quo totius examinis successus, Licentiatorum nomina, & insigniores de qualibet proposita materia scriptiones hac ratione in regnum vniuersum immittuntur. Sed maxime illius scriptiones typis illis excuduntur, qui primum inter Licentiatos nomen est sortitus. Is Sinice *Quiayuen* appellatur. Hic porro liber elegāti in primis caractere excuditur, totoq; regno spargitur, eiusq; aliquot exemplaria Regi offeruntur, & reliquis palatinis.

IN

IN hoc examen minime admittuntur, qui sunt alterius provinciae Baccalaurei. Solum in vtraque Regia pauci ex aliis provinciis ex peculiari privilegio, quod in ludum Regium, cuius collegæ sunt, adsciti sint, postquam Baccalaureatum obtinuerunt, in id Collegium, persoluto Camerae regis certo aureorum numero, adsciscuntur.

TERTIVS apud Sinas literatorum ordo *Cin-* *Tertius*
su appellatur, & Doctoratum nostratem plane re- *gradus Do-*
*præ*sentat. Hic etiam tertio quoque anno confer- *toratus*
 tur, sed solum in Regia Pequinenfi: & Doctorum *nostrati re-*
 initiandorum annus semper est is, qui Licentia- *spondet.*
 torum actum proxime insequitur. Eum porro nō nisi ex vniuerso regno trecenti consequuntur, tamen si singulis provinciis Licentiatum, quoties aleam examinis subire voluerint, ipso iure admittantur. Instiguitur hic actus secunda luna iisdem, quos supra memorauimus diebus, forma quoque eadem, nullo plane discrimine, nisi quod pro ratione gradus atque dignitate crescit etiā in explorando diligentia, ne qua forte fraus fauore subrepat, ipsi quoque examinatores è grauissimis regni Magistratibus, quos *Colaos* vocant, de quibus infra, examinis Præfides nominantur.

FINITO examine, renunciarisq; Doctoribus, eo ipso in palatio, in quo etiam Licentiatos renūciari mos est, simul omnes in palatio regio, coram præcipuis totius aulae Magistratibus, quin etiam ipse Rex olim aderat, proposito themate, scriptionem componunt, cuius iudicio, Magistratum, quos ipsi gesturi sunt, ordo renunciatur, in tres classes distributus. Huius examinis magna est celebritas, quæ tota in breui scriptiuncula consistit. Qui primum in Doctorū examine locum obtinuit, illius tertius locus in hoc secundo examine extra aleam versatur. Qui vero in hoc examine primas ac secundas obtinet, insigni per totam vitam

vitam dignitate insignitur, præterquam quod maxima quæque in Republica munera gerit. Ea dignitas aptissime cum Ducis apud nos Marchionis vetitulo conferretur, si ea in posteros hæreditario iure transferretur.

*Doctorem
habitus.*

HI mox Doctores propria veste, pileo, & oreis, ac reliquis etiam Magistratuum insignibus gaudent, & ad publicos Magistratus opimiores ac nobiliores euehuntur, eo semper ordine, ut nusquã Doctores ab Licentiatis superentur. Habentur quoque in Primorum regni numero, & reliquis Licentiatis, quibus fors non æque cecidit, suis pridie Collegis, ita repente superiores existunt, ut credi vix possit, nam ubique potiores partes illis cedunt, & speciosioribus eos titulis compellant.

*A gradu
Doctora-
tum in Hi.*

HI autem Licentiati, qui à Doctorem numero reiecti sunt, si spem Doctoratus impofterum consequendi deposuerint, ad gerendam Rempublicam admittuntur, & licet infra Doctores, non tamen infimos vel in regia vel foris gerunt Magistratus. Si fortunam denuo tentare placuerit, domum repetunt, sedulo se scribendo legendoque exercent, toto insequente triennio, dum redeunte annorum circulo, in examinis arenam iterato descendant. Id quoties libuerit, tentare licet. Et euenit non raro, ut aleam decies subeant, repugnante semper fortuna, qua spe lætati, vitam absque munere publico vniuersam terunt, dum aut summi, aut nihil esse volunt.

HVIVS quoque non secus atque inferioris ordinis renunciati successus, suo priuatim volumine ab examinantibus excuditur, adscriptis, ut supra, nominibus & insigniori quaque scriptione. Præter hunc librum, alius etiam quotannis editur, quo Doctorem omnium nomina, patria, parentes, officia, & quo in loco ea gerant, describun-

bentur. Ita qui annuū hoc volumen inspexerit, sciet quam quisque dignitatem à primo Doctōratus anno ad obitum vsque, & ubi gesserit, quibus gradibus honorum vel ascenderit, vel descenderit, quod apud Sinas pro cuiusque meritis est quotidianum.

ET est in hac graduum consecutione illud admiratione dignum, quam eiusdemanni Collegæ *Animorum consensio inter eos* inter se necessitudinem contrahant. Nam non *qui gradibus sunt insigniti.* Licentiati min⁹ quam Doctores, quibus fortuna vt faueret in eundem annum conspirauit, sese loco fratrum per vniuersam vitam habent, seque mutuo & propinquos suorum Collegarum in omnibus rebus adiuuant, vñanīmi semper animorum consensione. Cum ipsis quoque examinātoribus etiam arctius vinculum nectunt, quale solet inter parentes ac filios, vel discipulos ac magistros, debita semper veneratione, tametsi saepe contingat, ipsos discipulos altius magistro per singulos honorum gradus ascendere.

HOS etiam honorum gradus iisdem annis ac *Militare examē.* locis, iisdemque titulis, iis qui militiam profitentur, concedi mos est. Tempus solum in sequētem lunam differri solet. Verum ex eo quod apud Sinas ars militaris iacet, longe inferiore conferuntur apparatu. Et ita pauci ad eos adspirant, vt omnino res misera videatur. Militare hoc examen triplex quoque est. In primo, equestri cursu incitati, sagittas nouem expediunt: In secundo, totidem sagittas in eundem scopum pede fixo collineant: Et qui vt minimum quatuor sagittis ex equo, & duabus è solo scopum attigerunt, in tertium examen admittuntur. In quo de rebus militaribus, proposita quēstione, iubentur scripto respondere. Iudices deinde collato inter se triplici hoc examine, in vnaquaq; prouincia, ex vniuerso numero Licentiaros fere quinquaginta renunciant.

ciant. Quo anno vero Pequini Doctores nominantur, militares quoque ex omni Licentiatorum totius regni numero selecti, tripliciter etiam examine prævio, omnino centum militari Doctoratu insigniuntur.

DOCTORES ex hoc collegio facilius quam Licentiati, non tamen sine largitionibus, ad aliquam præfecturam militarem designantur. Vtrique, quum primum renunciatur, siue ij de Philosophico siue de militari sint Senatu, supra ædium suarum limen ad familiæ commendationem, titulum inscribunt literis cubitalibus, quo significatur, quam quisque dignitatem sit adeptus.

*Examinum
Præsides.*

ILLVD ad extremum prætereundum non est, omnium examinum arbitros ac Præsides, siue de re militari, siue de Mathematicis disciplinis, & arte medendi, & longe magis de rebus Ethicis discussio instituitur, è Senatu Philosophico deligi, nec vllum vel Ducem, vel Mathematicum, vel Medicum illis adiungi; quod non parum Europæ nostris mirum, & fortasse ineptum videbitur. Tanta enim est eorum, qui Ethica disciplina præcellunt, apud Sinas opinio, vt omnino videatur aptam de omni re posse ferre sententiam, tametsi extra suæ professionis limites longius euagetur.

De Sinensis Reipublicæ administratione.

C A P V T VI.

DE hoc argumento non plura attingam, quæ ad huius commentarij finem omnino necessaria esse iudicauero. Si enim id pro dignitate persequi in animo esset, non nisi quampluri-

plurimis capitibus, aut etiam libris res tota clauderetur. Inprimis igitur in hoc regno ab omni *Admini-*
temporum serie, sola ea gubernatio ad Rempu- *stratio Rei-*
blicam gerendam probata est, quæ in vnius Im- *publ. Mo-*
perio Monarchicam sustinet maiestatem. Aristo- *narchica,*
cratiæ porro vel Democratiz, vel alterius cuiuslibet Policratiæ, vel ipsum nomen apud Sinas est inauditum. Olim quidem sub vno Monarcha nō pauciores erant inferiorum tituli, quam apud nos Ducum, Marchionum, Comitum, atque ceterorum huiusmodi. Verum ab annis proxime mille octingentis hi peculiarium dominiorum tituli, potestasque est omnino sublata.

Ac licet ab omni memoria, ciuiles tumultus bellaque minime defuerint, siue priusquam hæc ratio mutaretur, siue ex quo mutata est, tamen si etiam hoc Imperium esset in varia regna minora diuisum, quod nunc in Iaponicis Insulis esse audiui-
mus; nunquam tamen prius ab externis popu-
lis legitur vniuersum esse subactum, quam anno nostræ salutis 1206. è Tartaria Dux nescio quis, regnorum domitor, in hoc regnū sese cum exercitu victore immisisset. Quisquis is fuerit, Tartarum appellabo. Is immisso exercitu, breui sibi Sinas omnes subegit, & acceptam tanti regni Tyrannidem eius posteri ad annum vsque 1368. propagarunt; quo tempore cum iam Tartari imperij vires deficere cœpissent, neque iam ultra Sinæ externum imperium, & Barbarum ingenium ferrent, variis in prouinciis sub diuersis Ducibus iugum excusserunt.

Qui ceteros Duces, rebus præclare vel virtute, vel dolo gestis superauit, fuit vnus è familia Ciu, quem Sinæ postea *Humyu*, insignem Ducem, aut armorum potius diluuium appellarunt. Is pellectis ad se auxiliaribus aliorum quorundam Artanorum Ducum copiis, breui è gregario milite

milite tantum viribus excreuit, vt non Tartaros solum, Regem, ac Duces imperio exutos expulserit, sed non minore fortuna reliquos etiam rebelles, toto regno superarit, & vnus Sinense Imperium occuparit, quod etiam eius posterum in hac vsque diem felicissime propagarunt. Hinc suæ Monarchiæ magnæ claritatis nomen, vt supra dixi, *Tam in* indiderunt.

*Imperium
Sinense.*

SINENSE porro Imperium à parente in filios, vel ad propinquos regios, more nostro, deriuatur. Duo solum tresve Reges antiquissimi, regnum, morituri, non filiis, quos ad regendum ineptos iudicabant, sed aliis, tametsi nullam haberent inter se sanguinis necessitudinem, commendarunt. Accidit quoque non semel, vt is qui impotentius imperitabat, ab impatiēte iugi populo, fascibus exueretur, & in eius locum eum qui viribus, ac virtute, populique gratia emineret, subrogarent, ac pro legitimo deinceps Rege venerarentur. Hoc vero in laude apud Sinas ponendum, quod complures honestam potius mortem eligere optant, quam in intrusi Principis verba coniurare. Etenim apud Sinenses Philosophos celebre dictum: *Matrona casta duos nescit maritos; nec fidelis cliens duos dominos.*

*Leges Reipublice
antiquæ.*

IN hoc Imperio nullæ sunt leges antiquæ, quales apud nos duodecim Tabularum, iurisque Cæsarei, quibus perpetuo Respublica gubernetur. Sed qui primus è familia quapiam regnum capit, is nouas pro arbitratu leges condit, quas ex eadē familia posterum obseruare coguntur, nec facile immutare permittuntur. Quapropter leges illæ, quæ hodie ab Sinis obseruantur, non sunt Humano antiquiores. Omnes ille aut condidit, aut à veteribus acceptas confirmauit, eum sibi maxime scopum præfigens, qua ratione regno pacem, sibi ac posteris Imperium quam diutissime propagaret.

E X

EX eo quod huius regni fines ita longe lateque proferantur, & ex ignoratione transmarini orbis, arbitrantur Sinæ Regem suum orbi vniuerso imperare, ideoque specioso illum nomine cœli filium *Thiencu* dicunt, & hodie, vt olim semper, appellant. Quia porro cœlum ipsi pro supremo Numine colunt, idem est cœli ac Dei filium nominare. Vulgo tamen non hoc nomine, sed *Hoamti* appellatur, hoc est, supremus Imperator aut Monarcha. Cæteri vero Reges longe inferiore titulo ab *Sinis Guam* appellantur.

*Rex Sinarū
cœli filius
appellatur.*

HVMVVS ille, quem dixi, non virtute solum bellica, sed ingenio quoque & solertia, insignis fuisse perhibetur. Id persuadent statuta legesque complures, quibus Rempublicam Sinensem stabilivit. Ex iis nobiliora quædam seligam, memor semper institutæ breuitatis. Quod (vt ex Annalium serie constat) omnes familiæ Regiæ, propinquorum regionum, vel regni procerum factionibus imperio exciderunt, propterea quod regni habenas magnam partem moderarentur, statuit, ne quisquam e regio sanguine publicum deinceps munus attingeret, siue illud vrbanum esset, siue militare. Illis porro Ducibus, quorum auxilio regnum à Tartarorum Tyrannide liberarat, eorūque posteris, militares, hæreditario iure, attribuit præfecturas. Ne vero regium genus ab omni publico munere se reiectum ferret impotentius, Regum filios, titulo *Guam*, id est, Regulorum appellatione insigniuit, annuosque census amplissimos assignauit. Sed eos non in prædiis agrisque, ne clientes obtinerent, sed in annuo stipendio, quod ex ærario regio ab Magistratibus penderetur, collocauit. Voluit etiam vt eos Magistratus pro Regulis omnes venerarentur, sed nemo illis subderetur. Regulorum deinceps filios ac nepotes variis titulis ita honestauit, vt paulatim decrescerēt

*Humvuij
Imperatoris
virtutes, &
statuta.*

D

cum

cum annuo censu, prout à regio trunco longius per ætatum gradus descendissent. Cum vero ad certas ætates peruenissent, non amplius iis ex ætario publico præberetur, quam quantum ad vitam commode tuendam, sine vlllo vel opificio vel negotiatione, esset satis. Prouidit etiam vt Regij sanguinis puellæ pro dignitate ac Regij truci propinquitate, collocarētur, & speciosis plus minusve titulis, optimoque censu eundem in modum dotarentur.

Immunitates Diarum, regniq; liberatorum.

SOCIIS porro Ducibus, regniq; liberatoribus, annuos census liberalissime, & honorum titulos speciosissime impertiuit, militares item Præfecturas, aliasq; immunitates largitus est, sed Vrbani Magistratibus non secus fere ac reliqui subduntur. Ex iis immunitatibus vna est primogenitorum, apud nostrates inaudita. In lamina ferrea ad instar pateræ exsculpta visuntur præclara illa facinora, quæ à familiæ capite sub Humvuo Rege ad regni liberationem patrata sunt. In horum gratiā, delicti cuiuslibet impunitatem, etiā morte plectendi, impetrabit etiam tertio, si eam laminam Regi obtulerit, qua visa Rex quoties condonat, in ea cælari iubet indicium quoddam, ex quo intelligatur, quoties ea lamina veniā impetrarit. Id porro intelligendum est, excepto perduellione, eius enim conuicti, omni mox dignitate ipsi totaq; posteritas in perpetuum exuuntur. Eius generis honores & census, cum ea quam dixi temporis imminutione, generi Regij ac soceri obtinent, & alij etiam nonnulli, qui de Sinensi Republica Regione statu insigni facinore benemeriti fuisse reperiuntur.

Reipublica gubernatores soli Doctores & Licentiat.

AD regendam porro Rempublicam, totiusq; Regni gubernacula, soli Doctores aut Licentiat in examinibus renunciati adsciscuntur, nec eam ad rem ipsi gratia vel Magistratuum vel ipsius etiam Regis indigent, omnia enim Reipublicæ mu-

nera ab explorata cuiusque scientia, virtute, prudentia, solertiaque dependent; siue nunc primum gerere incipiant, siue iam alios gesserint Magistratus. Id porro Hiūm vni leges ita præcipiunt, & magnam partem obseruantur, excepto eo, quod humana malitia à Gentilibus minime religiosi quotidie contra iura legesque peccatur.

MAGISTRATVS omnes, siue Philosophici, siue militaris fuerint Senatus, Sinenſi lingua *Quonfu* (Præſides dixeris) appellantur. Sed honoris iudem non officii causa *Lauje*, vel *Laurie* nuncupantur. Id Dominum ac Parentem sonat. Lusitani Magistratus illos, à mandando fortasse, *Mandarinos* vocant, quo nomine iam etiam apud Europæos Sinici Magistratus intelliguntur.

*Magistratus
suum no-
mina.*

ETSI dixerim initio, Monarchicam esse huius regni administrandi rationem, tamen è dictis facile constat, & è dicendis constabit, Aristocratiae non parum admisceri. Quamquam enim omne, quod à Magistratibus statuitur, necesse sit, ab Regilibellis ei datis confirmari; nihil tamen vlla in re decernit prius, quam à Magistratibus ante sollicitetur aut moneatur. Si porro priuatus quispiam Regilibellum obtulerit (quod ideo pauci faciunt, quia omnes ab tercio Magistratu excuti prius & approbari necesse est, quā ad Regem trāsmittantur) si Rex annuere se velle præ se ferat prima concessione, ita fere subscribit; *Excutiat hunc libellum tribunal, cuius interest, meque moneat quid faciendū videatur.* Indubitatum illud omnino haberi debet, quod ego studiose exploravi, ipsi Regi omnino nō licere cuiquā pecuniarum munus largiri, aut Magistratū conferre, aut augere, nisi ab aliquo Magistratū fuerit rogatus. Id porro non ita intelligendum, quasi Rex priuata auctoritate iis, qui intra palatij fines commorantur, munera largiri non possit; facit enim id frequenter ex an-

*Monarchia
admixta
Aristocratia.*

tiqua consuetudine, ac velut lege, qua cuique licet è sumptu domestico amicos cohonestare, sed id inter beneficia publica minime ponitur. Siquidem Regis hæc dona, non è publico, sed ex priuato censu sunt:

Vestigialium redditus.

VECTIGALIVM redditus, atque tributorum, qui sine dubio centum quinquaginta miliones (vt vulgus vocat) excedunt in singulos annos, non in palatij ærarium inferuntur, nec eos Regi expendere suo arbitratu licet, sed omnia, siue argentum, gentis moneta, siue oriza eiusdem commeatus, in æraria & horrea publica toto regno congeruntur. Ex iis Regis coniugum, filiorumque sumptus, nec non Regionum propinquorum, & eunuchorum, & vniuersi famulatus regij, supeditantur, regio semper splendore & copia, nihil tamen plus minusve quam legibus præscribitur. Inde Magistratuum militumq; stipendia, & cæterorum toto regno curialium ministrorum soluntur, quæ summa maior est, quam nostrates sibi persuadere possint: hinc etiam ædificia publica, Regis palatium & Regionum propinquorum, Urbium muri, arcium propugnacula, bellicus denique omnis apparatus instauratur, nec in hac regni amplitudine vnquã deest, quod erigas aut instaures. Et, quod incredibilius videtur, annis quibusdam contingere solet, vt ne hæc quidem tam ingens vestigialium summa sumptum exæquet, sed noua etiam tributa imponi necesse sit.

Magistratum ordines.

VERVM ad Magistratuum ordines priuatim descendamus, quorum in vniuersum duo esse genera reperio. Alterum est eorum, qui non solum in Regiâ Magistratus aulicos gerunt, sed ex ea velut ex specula regnum moderantur vniuersum. Alterum est Prouincialium Magistratuum, qui singulas vel prouincias, vel vrbes gubernant. Vtriusq; ordinis quinque aut sex volumina iustè magnitu-

Voluminibus quinque.

gitudinis, toto regno venalia extant, & in vr-
be regia Pequinenſi bis menſibus ſingulis recu-
duntur, quod ex eorum ratione typographica per-
facile eſt. In his voluminibus aliud legitur nihil,
præter nomina, patriam, & gradum eorum, qui
toto regno id temporis Magiſtratus gerunt. To-
ties porro recudi omnino neceſſe eſt, nam in tan-
ta eorum multitudine, quotidiana ſunt vices, nã
alios mori, alios priuari, alios demitti ad inferio-
ra munera, aliorum denique parentes diem ſuum
obire contingit; ex quo poſtremo caſu fit, vt ad
luctum triennem, domum neceſſario, abdicato
quolibet extẽplo Magiſtratu, reuertatur, de quo
infra ſuo loco. Et ad eorum qui deſunt loca ſup-
plenda, nunquam non in Regia Pequinenſi per-
multi fortunam præſtolantur. Ex hac tanta mul-
titudine, ſolum eos Magiſtratus attingam, quos
ad inſequentium librorum intelligentiam neceſ-
ſarios eſſe iudicabo. Militarem porro Senatum
vniuerſum ſilentio inuoluam, ne præſcriptos in-
ſtitutæ breuitatis fines excedam.

DICAM primum de Curialibus, deinde de *Officia Ma-*
Prouincialibus officiis. Curialia ergo tribunalia *giſtratum*
primaria ſex numerantur. Primum *Li-pu* vocant, *ſex.*
pu enim Sinis idem eſt ac tribunal, *Li-pu* Magiſtra- *Primum,*
tum tribunal. Id ſupra cætera tribunalia emi- *Tribunal.*
net, ex eo quod eius interſit, omnes omnino to-
tius regni Philoſophici ordinis Magiſtratus, qui
poriores habentur, nominare. Quæ nominatio
prima ſcriptionum præſtantia, cuius iudicium
eſt penes hoc tribunal, definitur. Et ab humilio-
ribus omnes officiis initium ſumentes, ad vnum
omnes, paulatim per præſcriptos legibus hono-
rum gradus aſcendunt, ſi quidem in inferioribus
virtutis ac iuſtiæ ſpecimen dederint: contra ſi
fecerint, vel ad humiliores Magiſtratus abiiciun-
tur, vel omnino priuatur. Certum enim eſt, eum
qui.

qui literarum gradus obtinuit, ad ipsamvsque se-
nectutem continuo ascensu ad summa quæque
adspirare, neq; vnquam nisi sua culpa reiici à re-
genda Republica. Porro si eum reiici omnino ex
culpa contigerit, vna cum Magistratu spem quo-
que ad Rempublicam regendam redeundi deponit.

*Secundum,
Quæstura
tribunal.*

ALTERVM tribunal *Hopu* vocant, quod apud
nos *Ærarij* aut *Quæsturæ* nuncupatur. Huius in-
terest regia vectigalia exigere, stipendia persolue-
re, sumptus publicos facere, aliaque huiusmodi.

*Tertium,
Rituum
tribunal.*

TERTIVM *Lypu* vocant, nos *Rituum tribunal*
possumus appellare. Ab hoc sacrificia publica, fa-
na, fanorumque Sacerdotes, Regia coniugia, Lu-
di literarij, examina, vt rite & ex ordine fiant,
publice festiui dies, gratulationes certis tempo-
ribus & euentis communes, Regi exhibendæ, ti-
tuli benemeritis deferendi, Medici, Mathemati-
corum Collegia, Legationes excipiendæ, remit-
tendæ, earum ritus, munera, literæque curantur.
Indignum enim Rex arbitratur sua maiestate,
per seipsum literas cuiquam scribere, vel intra vel
extra regni fines.

*Quartum,
Militare
tribunal.*

QVARTVM tribunal *Pimpu*, id est, militare
vocant. Huic omnes militares præfecturæ sub-
sunt; nam & auferuntur ignavis, & strenuis con-
feruntur, & pro facinorum magnitudine, digni-
tatis ab eo datur incrementum. Huius etiam in-
terest, rei militaris examina curare, gradusq; con-
ferre.

*Quintum,
Ædificio-
rum tribu-
nal.*

QVINTVM *Cumpu* vocant, nos ædificiorum
publicorum tribunal possumus appellare. Huius
munus est, huiusmodi moles delineare, palatia
scilicet, vel Regis, vel Regiorum propinquorum,
aut Magistratuum; nauigia quoque confici curat,
quæ in vsus publicos, aut classes necessaria sunt;
pontes item, Vrbiūmq; muros facit ac reficit, om-
nem denique alium curat apparatus.

S E-

SEXTVM porro, quod à repetendis crimi- *Sextum,*
num pœnis *Himpu* vocant, de criminibus inqui- *Criminum*
rit ac iudicat. Publicæ quoque toto regno custo- *tribunal.*
diz huic tribunali subduntur.

OMNIA totius regni negotia ab his tribuna-
libus pendent. Quapropter in vnaquaque pro-
uincia, & ciuitate sibi subiectos habent Magistra-
tus atque Notarios, à quibus de singulis magna
fide admonentur; atque ita non parum tanta ne-
gotiorum mole distinentur; sed multitudo, Col-
legiorumque illorum ordo leuius hoc onus facit.
Nam in primis vnus est totius tribunalis Præses, *Tribunalis*
quem *Ciam ciu* vocant. Is Assessores habet duos, à *cuiuslibet*
dextris alterum, alterum à sinistris; hi *Ciam ap-* vnus Pra-
pellantur. Horum trium dignitas in vrbe regia, *ses.*
regnoque vniuerso inter supremas numeratur.
Secundum hos tribunal quodlibet in varia eius
officia distribuitur; quibus singulis plures præ-
sunt Collegæ. His accedunt Notarij, Curiales, ap-
paritores, aliique famuli complures.

PRÆTER hæc tribunalia, aliud est toto re-
gno & aula maximum, *Colaos* vocant, ij fere sunt
tres quatuorve, nōnunquā sex; qui nihil peculia-
riter sibi commissum habent, sed Reipublicæ in-
uigilant vniuersæ, & in omni negotio Regi sunt à
secretis. Hi quotidie in Regium palatium admit-
tuntur. Et cum Rex hodie definiendis publice re-
gni negotiis (quæ olim ipse cum his Colaïs defi-
niebat) non interfuit, in palatio totos dies hærent;
& libellis ad Regem magno quotidie numero
missis, pro arbitrato respondent. Cum hoc re-
sponso ad Regem redeunt, à quo pro nutu appro-
bantur, antiquanturve, aut immutantur. Quod
vltimum responsum Rex sua manu libellis ad-
scribit, vt deindē quod iusserit, exēcutioni man-
detur.

PRÆTER hos quos dixi Magistratuum or-
dines,

Magistra-
tus extra-
ordinarius.

dines, aliosque complures, quos attingere non li-
bet, ideo quod à nostratibus vix discrepent, alij
duo sunt ordines, nostris fere inauditi. Prior *Cho-
li*, posterior *Tauli* dicitur: in singulis ordinibus su-
pra sexaginta numerantur, selecti omnes Philo-
sophi, Viri cordati ac prudentes, qui iam Regi ac
regno fidem suam prius egregie probarunt. Hi
duo ordines Curialibus & Prouincialibus ab Re-
ge magni ponderis negotiis extra ordinem adhi-
bentur, cum magna semper ac regia potestate,
quæ venerationem illis auctoritatemque conci-
liat. Sed præ reliquis peculiare illorum munus est,
quale apud nos Syndicorum: quod in eo versa-
tur, vt libellis, quoties voluerint, Regem admo-
neant, siubi contra leges in vniuerso regno pec-
catur. Qua in re non solum Magistratibus mini-
me parcunt, etiam si supremi fuerint, sed ne cū
ipso quidem Rege, aut regia domo dissimulant.
Hoc mihi munus non multum à Lacedæmoniis
Ephoris discrepare videretur, si plus aliquid pos-
sent hi monitores quam loqui, aut potius scribe-
re, & si, non à Regis admoniti nutu depēdere co-
gerentur. Verum hoc suo munere ita exacte fun-
guntur, vt externis gentibus stupori esse possint
& exemplo. Nullis enim vllō vnquam tempore
Magistratibus, imo nec ipsi Regi (tanta eorum est
libertas & integritas) parcunt. Et quanquam nō
raro stomachari Regem, & in eos atrociter etiam
fœuire contingat (plerumque enim vbi acrior est
doloris sensus, libellorum suorum aculeum fi-
gūt, Magistratuum maximorum ac Regis nullo
delectu vitia carpentes) nunquam tamen à mo-
nēdo carpēdoque desistunt, quamdiu malo cō-
muni remedium opportunū minime adhibetur.

HOC ipsum etiam reliquis Magistratibus per
leges licet, nec Magistratibus solum, sed priuato
etiam cuique: illorum tamen, quos supra com-
me-

memoravi, libelli pluris fiunt, quoniam ex officio peculiari illud præstant. Libellorum ad Regem transmissorum exemplaria, regiaque responsa à compluribus excuduntur. Hinc fit, ut quam celeberrime per omnes regni angulos aulica negotia peragentur. Nec desunt, qui hos deinde libellos in libros depingant: & si quid posteritatis memoria dignum detur, in regni Annales transcribitur.

PAVCIS abhinc annis cum vellet Rex, qui nunc imperat, natus secundum, sibi & Reginae charissimum filium, excluso primogenito, contra leges in Principem inaugurari, tantus libellorum numerus conscriptus fuit, quibus factum Regis reprehendebatur, ut furore incitatus Rex, supra centum vel officiis priuarit, vel humilioribus addiderit. Nec tamen hoc metu territi sibi temperarunt, sed die quadam omnes, qui tum aderant, Magistratus in vnum conspirantes, sese in Regium palatium contulere, & munerum suorum insignia deponentes, miserunt, qui Regem moneret, si in hoc negotio contra leges instare pergeret, omni in posterum Magistratu sese abdicare, priuatosque domum repetere; ipsum regnum suum quibus vellet commendaret. Quo audito Rex abeare vel inuitus abstinuit.

N V P E R etiam cum Colaorum maximus minus legitime suo munere fungeretur, intra bimestre centum fere libellis ab his Regiis monitoribus est accusatus, tametsi non nescirent eum Regi gratiosum in paucis; nec diu post extinctus est, & quidem (ut fama est) præ doloris magnitudine.

PRÆTER hos in aula Magistratus, sunt etiam ibidem non pauca Collegia in varios fines instituta, sed omnium nobilissimum est, quod Han lin yuen appellatur. In illud nonnisi selecti

*Collegia
varia.*

*Doctores
Collegij Re-
gi.*

Doctores indictis supra examinibus, adsciscuntur. Qui in regio illo Collegio versantur, nihil omnino publici muneris attingunt, & eos, qui Rempubli-
cam regunt, superant dignitate. Vnde magno studio ad illud Collegium adspiratur. Horum munus est scriptiones regias componere, regni Annales concinnare, leges ac statuta scribere. Ex his Regum ac Principum Magistri eliguntur. Toti studiis incubunt, & in ipso Collegio suos habent honorum gradus, quos scriptione consequuntur. Inde ad grauissimas dignitates, non tamen extra curiam, assumuntur. Nemo ad Colai grauissimum munus eligitur, nisi ex hoc Collegio. Magnum etiam quæstum faciunt scriptiõibus in amicorum gratiam condendis. Huiusmodi sunt epitaphia, inscriptiones, ac similia, quæ omnes ab iis certatim impetrare gestiunt; quæq; hoc solo nomine, quia ab illis proficiuntur, elegantissima habentur. Examinibus demum Licentiatorum & Doctorum (à quibus pro Magistris habentur, & muneribus donantur) præsides sunt & arbitri.

*Nanquini
obm fides
regia, nunc
Piquini*

Hi omnes Pequinenſis aulæ Magistratus, exceptis Colais, Nanquini quoq; reperiuntur, sed inferiores omnino ex Regis absentia. Huius rei causam hanc fuisse scribunt. Humvus regni sedem Nanquini fixerat. Eo mortuo, è nepotibus eius vno Yundo dictus, qui in Borealibus prouinciis cum exercitu regni fines à Tartaris recens pulsus cum Reguli dignitate tuebatur, is, inquam, cum aduerteret Humvui primogenitum regni hæredem, parum industrium ac strenuum, statuit illi regnum eripere, & sibi comparare. Cum itaque Boreales prouincias sibi facile adiunxisset, Nanquinum venit cum exercitu, & qua vi, qua dolo, largitionibusq; reliquas sibi prouincias aggregauit, & patrum Nanquino expulit. Quo facto vniuersum sibi regnum, nullo renitente, subiecit.

iecit. Et quoniam in Aquilonaribus prouinciis plus habebat virium ac fidei, & Tartaros inde ad recuperandam regni tyrannidem credibile erat erupturos, iis in partibus confidere statuit; & quidem ea in vrbe, in qua reges Tartari, cum Sinis imperitabant, morabantur. Eam urbem ipse *Pequim*, id est, Borealem Curiam, ad similitudinem Australis, quæ dicitur *Nanquim* nominauit. Eam mutationem vti moderatius ferrent Nanquinenfes, eodem iis Magistratus ac immunitates, quibus prius fruebantur, reliquit.

VENIO nunc ad publicam in prouinciis administrationem. Vrbes quæ curialibus prouinciis, *Pequimenfi* ac *Nanquimenfi* sunt attributæ, eodem, quo cæteræ prouinciarum reliquarum vrbes, ordine gubernantur; sed tamen appellationes ad suam cuiusque curiam diriguntur. Cæterarum tredecim prouinciarum regimen pendet à Magistratu quodam, quem *Pucinsu*, & ab altero, quæ *Naganza* vocant. Prior de causis ciuilibus, posterior de criminalibus iudicat. Horum sedes est in Prouinciæ metropoli cum maximo apparatu. In utroque porro tribunali varii sunt Collegæ, & ipsi quoque Principes Magistratus, qui *Tauhi* appellantur. Hos sæpe contingit extra metropolim morari, ideo quod aliquot urbibus præfint, eosque deceat non procul à commisso sibi munere abesse.

Administratio Prouinciarum & Urbium.

PROVINCIAE omnes, vt supra dixi, in varias regiones distributæ sunt, quas ipsi *Fu* appellant. Regionis cuiusque proprius est gubernator, quem *Cifu* vocant. Regiones porro iterum in *Ceu* & *Hien* subdivisæ, ac si dicas, oppida nobiliora & vulgaria; nec ea minora nostratibus urbibus non maximis. Singulæ suum quoque habent Præfectum, illum *Ciceu*, hunc *Cshien* vocant: *Ci* enim apud Sinas gubernat.

Prouincia in varias regiones distributa.

gubernare innuit. Hi omnium vrbium ac regionum præfecti, suos habent Collegas, ac velut Assessores numero quatuor, qui eos, velut auditores, ac iudices, in cognoscendis ditionis suæ causis adiuuant.

*Confutatur
error circa
Regionum
ac vrbium
appellatio-
nem.*

VERVM hic breuiter notandum arbitror, confutandumq; errorem, qui in aliquos scriptores irrepfit. Nam ex eo, quod Gubernator, eiusq; curia nomen accipiant ab Vrbis, in qua resident, nomine; verbi gratia in Vrbe Nâciam, ipsa regio tota, eiusq; Gubernator, & curia eodem nomine appellentur *Nanciamsu*; arbitrati sunt hinc aliqui, has apud Sinas solas Vrbes esse, quæ *Fu* appellantur, reliquas *Ceu* & *Hien* oppida vel pagos haberi. Quod omnino falsissimum esse, non è locorum dumtaxat amplitudine & frequentia colligitur, sed ex ipso etiam publicæ administrationis modo. Nam illa ipsa Vrbs, in qua totius Regionis præfectus commoratur, nomen etiam *Hien* obtinet, & proprium habet Gubernatorem, quem *Cihien* vocant; suos item, instar reliquorum, Collegas & Assessores. Ipse vero Regionis præfectus in hac sua sede nihilo plus habet auctoritatis, quam in reliquis ditioni suæ attributis. Id autem ius est primæ ad eum appellationis, cum causæ ab *Ciceu* & *Cihien* iudicatæ, ad eum velut superiorem in prima appellatione remittuntur. Secunda enim appellatio, eaq; in grauioribus causis dumtaxat, ad metropolis summos Magistratus *Pucimsu* & *Naganzasu*, eorumq; Collegas, pro ratione causæ remittuntur. Imo ipsæ quoque metropoles suum habent *Cisu* & *Cihien*, non minus quam eis subordinatæ regiones. Inter omnes vero istos Magistratus incredibilis est bene ordinatæ Reipublicæ symmetria.

*Alij duo
Magistra-
tus alijs*

QVONIAM vero omnis Reipublicæ administratio in prouinciis, in Regiam Pequinensem est

est referenda, ideo in qualibet prouincia, præter ^{Magistra-} hos Magistratus, alij sunt duo, dictis superiores, ^{tibus supe-} ex vrbe regia transmissi. Eorum alter in Prouin- ^{rioris.} cia sedem figit, & *Tutam* appellatur: alter quot- annis ad Vrbe Regia mittitur, & *Cia yuen* nomi- natur. Prioris autoritas, quia magna est in Ma- gistratus omnes ac subditos, & quia rei bellicæ præst, & primaria Reipublicæ munera attingit cum Proregibus nostris posse videtur comparari. Posterioris dignitas est velut Commissarii ac Vi- sitatoris. Is tamen, quia ex Regis mandato totius prouinciæ causas reuidet, vrbes arcesq; visitat, de Magistratibus omnibus inquit, & aliquos et- iam è non maximis plectit, & in ordinem redigit, de reliquis Regem monet, quo quisque modo suo munere perfungatur: & quia vnus ex omni- bus Magistratibus in prouinciis capitales pœnas exequitur, ideo eum omnes merito venerantur ac metuunt.

PRÆTER hos Magistratus, alij quoque sunt complures, qui varia in vrbibus, ac etiam pagis & oppidis munia exercent. Et præter hos complures militum Præfecti ac Duces, in toto regno, sed maxime in locis maritimis & conterminis, vbique excubant, pro muris, portis, pontibus, ar- cibus, ac si omnia bello arderent, cum pax vbique sit altissima; nam & suos delectus habent, mili- tumque lustra & palæstras prope quotidia- nas.

OMNES omnino totius regni Magistratus ad nouem ordines reducuntur, siue Philosophi- cum spectes, siue militarem Senatium. Pro ho- rum ordinum ratione stipendium ex ærario pu- blico cuique vel pecuniarium vel oriza singulis mensibus penditur. Quod reuera exiguum est in tanta Magistratuum maiestate; neque enim ullius stipendium, vt è supremo fuerit ordine, ad mille

*Nouem or-
dines Ma-
gistratuum
totius
Regni.
Stipendium
Magistra-
tus.*

mille aureos in annos singulos excrescit. Et in hoc stipendio omnes, qui eodē ordine censentur, sunt plane pares, siue ij sint Philosophici, siue militares; nam in re bellica supremus ordo par accipit stipendium cum supremo literatorum ordine. Id autem intelligas velim de statuto cuique ordini per leges prouentu: nam quod extra ordinem lucris acquiritur, longe maius est, quam quod stipendio persoluitur. Nihil autem de aliis ago, quæ cuiq; sua industria, cupiditas, fortuna, largitioq; ratione dignitatis parit, nam his ad magnas opes fere perueniunt.

Ornamentum plei omnium Magistratuum.

Vestitus.

Insigne Magistratuum cingulum.

Zona Senatoria.

OMNES quoq; Magistratus, siue Philosophici, siue militares, infimi iuxta ac summi, eodē pileo insigniuntur. Is est ē velo nigro, & vtrinq; duas velut alas habet, fere supra aures, ouatæ figuræ; ex ita pileo adhærent, vt fâmen facile excidant. Hoc aiunt modo se ad modeste rectaq; incedendum cogi, & à capite leuiter inflectendo prohiberi, quod si fecerint, Magistratum violant maiestatem. Idem est etiam vestitus omnibus: eadē ocreæ, quarum est pœuliaris figura & materia, ē pelle nigra eleganti. Insigne quoque Magistratum omnium est cingulum quoddam ipso corporis ambitu laxius, & quatuor plus minus digitos latum. Id insigni opere, quā circularibus figuris, quā quadratis, exornatur. In pœctore quoq; & à tergo dños quadratos pannos opere Phrygio eleganter intextos assuant: sed in his quadrangulis, aut cingulis, magna est varietas, & pro varietate maiestas. Ex his enim mox intelligitur à peritis, ē quo sint senatu, Philosophicōne an militari, & in eo quam quisque obtineat dignitatem. Nam in pannis illis peristromatum opere, quadrupedum, aut volucrum, ac florum etiam figuræ effictæ visuntur. Zonæ verò illæ Senatoriæ ē materiæ dignitate, indicant maiestatem: alix enim

enim è tornatili stipite, è cornu aliæ, ex vnicornu quædã, vel è Calamba ligno inprimis odorifero, nonnullæ ex argento aurove, sed omnium nobilissimæ è marmore quodam pellucido, cui Iaspis nomen imposuimus, sed omnino Iaspis non est, ac forte Sapphiro marmorì similis, ipsi *Yuce* vocant: ab Saracenis autem ab Occasu, è regno Cascar, à negotiatoribus importatur, & ab Sinis habetur inprimis in pretio. sed de eo erit infra aliquis dicendi locus. Internoscuntur etiam apud Sinas Magistratus ex vmbellis ad arcendum Solem expansis, quibus recti solent in publicũ prodire: alias enim è cœruleo colore habent, alias è flauo; aliis binæ gestantur ad pompam, aliis ternæ, aliis non nisi vna vti licet. Distinguuntur etiam ex apparatu, quo in publicum prodeunt: nam infimi quique equitant, maximi gestatoria fella in baiulorum humeris vehuntur. Sed & in baiulorum numero est Maiestas; aliis enim non nisi quaternis vti licet, alii etiam octo adhibere possunt. Sunt etiam alia permulta dignitatis ornamenta, Magistratuumq; insignia, vexilla, catenæ, thuribula, satellitiũ frequens, cuius clamoribus arcetur in vicis turba. Et tanta est eorum veneratio, vt in vicis etiam frequentissimis nemo compareat, sed secedant ad hos eiulatus omnes, idq; pro Magistratuum dignitate magis minusve factitatur.

*Vmbella
varia Ma-
gistratuum.*

*Magistra-
tus distin-
ctio ex ap-
paratu pu-
blico.*

PRIVS hoc de Reipublicæ Sinenfis admistratione caput quam claudam, operæ pretiũ facturus videor, si nonnulla singulatim commemorauero, in quibus ab Europæis Sinæ discrepant. Atq; inprimis illud admirabile videri potest: tametĩ hoc regnum & limitum amplitudine, & gentis frequentia, & com meatuum copia, omniq; materia redundet, è qua nauigia cæteraq; omnia bellica armamenta constantur, quibus auxiliis fa-

Memorabilia quadam quibus Sinæ ab Europæis discrepant.

cile vicina saltem regna sibi aggregarent; neque Rex tamen, neque subditi de eo laborant, nec iis in mentem venit: sed suis contenti, aliena nec ambiunt quidem. Quae in rem mihi videntur longissime ab Europæis gentibus dissidere, quas sæpe videmus propriis regnis exturbatas; dum ad aliena aspirant, quæ inexplata dominandi libidine omnia deuorant, nec à maioribus accepta norunt conseruare; quod Sinæ multis annorum millibus potuere.

Error quorundam scriptorum.

HINC ego quidem arbitror commento simillimum; quod scriptores nostri non pauci de Sinis commemorant; eos sub Imperij sui exordia, non vicina solum sibi regna subiecisse, sed etiam in Indiam vsque peruenisse. Cum enim (vt scripsit P. Matthæus Riccius) Sinarum Annales à quater mille annis ad hæc tempora studiosissime euoluerim, ne vestigium quidem tantæ rei reperiō; nec vnquam eos audio hanc imperii latitudinem ostentantes: quin potius, cum hoc ipsum è nonnullis literatis sæpe quæsierim, in eo conspirant omnes, id nec vnquam fuisse, nec esse potuisse.

Error excusatur.

HIC error scriptorum (vt eorum auctoritatem tueamur) inde potuit irrepere, quod nonnulla Sinicæ gentis in exteris locis vestigia reperiuntur, ad quæ eos sua voluntate, non Regis auctoritate nauigasse; credibile est, vt hodie in Philippinis insulis est cernere.

Philosophorum potestas ac auctoritas.

ALTERVM quoque notatu dignissimum, vniuersum regnum, vt supra dixi, à suis Philosophis administrari, & in iis merum mistumq; imperium reperiri. Hos, milites ac Duces omnes, magna animi demissione ac ritu singulari venerantur, eisq; subiiciuntur: & non raro contingit illos ab his non secus vapulare, quam apud nos pueri à Ludimagistro. Ab his etiam Philosophis, omnia

omnia quæ ad rem bellicam, cui intersunt & præ-
sunt, gubernantur, eorumq; consilia ac sententiæ
plus autoritatis apud Regem habent, quam cæ-
terorum rei militaris Præfectorum, quos non ni-
si paucos, & raro in bellicas cōsultationes admit-
tere mos est. Hinc fit, vt ex iis, qui altos spiritus a-
iunt, nemo ad res bellicas animum adiungat, &
ad infimas potius Philosophici Senatus dignita-
tes aspiret, quam ad maximos in re bellica Magi-
stratus: vident enim Philosophos quæstu, & ho-
minum opinione, & veneratione longo præire
interuallo. Sed quod in hac re admirabilius ex-
teris videbitur, est, Philosophos illos nobilitate
animi, in Regē ac Rempubicā fide, periculorum
ac mortis in patriæ causa contemptu, palmā sine
dubio de illis ferre, qui rem bellicam ex proprio
instituto profitentur. Id inde fortasse habet ori-
ginem, quod studiis literarum hominis animus
nobilitetur, aut ideo quod iam inde ab ipsis huius
regni primordiis literæ mansuetiores pluris sem-
per fuerint, quam professio militaris, apud gen-
tem minime cupidam imperii proferendi.

*Philosopho-
rum amor
in patriam
& Regem*

NON minus admiranda est Magistratuū inter
se superiorum ac inferiorū symmetria; siue Pro-
uincialium cum Cūrialibus, & horum cum ipso
Rege; quā ipsi non solo ad amussim parendi stu-
dio, sed externo quoq; cultu profitentur. Visita-
tiones enim certis temporibus in morem indu-
ctas, ac donariorum officia nunquam intermit-
tunt. Inferiores quoq; cum superioribus siue pro-
tribunali; siue alibi, vix nisi flexo poplite collo-
quuntur, verbisq; eos compellant honorificis.
Idem præstant subditi Urbium Præfectis ac Præ-
sidibus; tamen si constet, eos ante adeptum litera-
rij muneris gradum, initosq; Magistratus, ex infi-
ma plebe esse progenitos.

*Magistra-
tuum supe-
riorum
symmetria:*

NEMO etiam vltra triennium dignitatē vllam
E

*Dignitatū
mutatio.*

gerit, nisi denuo ab Rege confirmetur, sed fere ad maiorem euehitur. Verum non in eodem loco; quod ideo fit, ne quis amicitias facile cōtrahat, & à iustitiæ rigore auertatur, aut prouinciæ alicui⁹ animos admodum sibi conciliet, potissimum si summas gesserit dignitates; cuius fauore fretus, res nouas moliat, quod superioribus sæculis contigisse cōmemorant. Primaria quoq; Prouinciarum, Regionū, ac Vrbiū Capita, quæ supra nominauimus *Pucinsu, Naganzasu, Cifu, Ciceu, Cihien*, & similes Magistratus oportet tertio quoq; anno simul omnes in Regia Pequinenfi afsistere, Regiq; solemnibus clientelæ officia deferre. Eoq; ipso tempore de Magistratibus toto regno per prouincias sparsis inquiritur; siue ij sint, qui adesse coguntur, siue cæteri; idq; summo rigore. Ex hoc examine deinde statuitur, qui in Republica conseruandi, qui amouendi, qui euehendi, qui deturbandi, qui etiā plectendi, nullo habito ad personas respectu. Atque quoq; obseruatū est, ne Regem quidē ipsum audere quicquā ex iis immutare, quæ in hac publica disquisitione à nominatis Iudicibus sunt constituta. Qui porro plectuntur, nec infimi sunt, nec pauci. Anno quidem nostræ salutis 1607. in quem incidebat huiusmodi disquisitio, quater mille Magistratus legimus condemnatos. Eorum enim series in vnum volumen refertur, quod excusum toto regno publicatur.

*E Magi-
stratus con-
demnati.*

*Magistra-
tus damna-
ti ad quinq;
classes redi-
guntur.*

D A M N A T I porro ad quinque classes rediguntur. Prima cupidos cōtinet, qui largitionibus iura vendidere, qui è publico censu vel hominum priuatorū fortunis, quicquā sibi vsurparunt. Hi ab officiis excluduntur, & omnibus Magistratū insignibus & immunitatibus in perpetuū exuuntur. In secundā classē coniiciuntur ij, qui atrocius ab reis supplicia exegerunt. Hi quoq; suis dignitatibus, eorūq; insignib⁹ aut priuilegiis exuti, domum

dōmum priuati remittūtur. Tertia classis numerat Seniores & Valetudinarios, Remissiores etiā in pœnis exigendis, aut munere suo peragendō. His vsus insigniū & immunitatum, licet priuatis, per totā vitā permittitur. In quarta classe censentur pr̄cipites, & parum cōsiderati in sententiis ferendis, quibusq; in publicorum munerū administratione ratio consiliumq; defuerunt. Hi ad humilia munia destinantur, aut in ea loca remittuntur, vbi facilius esse Reipublicæ administratio iudicatur. Vltima classe cōprehenduntur ij, qui se, aut suos, vniuersamq; familiā min⁹ caute regunt: & indignā Magistratu viuendi rationē ducunt. Hi & officiis & immunitatibus in perpetuum priuantur. Eadem de Curialibus quoq; Magistratibus, sed quinto solum quoq; anno, instituitur inquisitio. Quæ ratio quoq; cum rei bellicæ Præfectis eodem tempore ac ordine, nec dissimili austeritate obseruatur.

NEM O in vniuerso regno, ea in prouincia, in qua natus est, Magistratum gerit, nisi fuerit præfectura militaris. Id ideo fit, ne priores, qui ius administrant, sanguini & amicitia succumbant; posteriores vero; vt amore patriæ incitati fortius eam tueantur. Domino Magistratum quopiam gerente, filiorum aut domesticorum famulorum nemo domo egreditur, ne largitiones procuret; sed obsequium quodlibet externum; à famulis Magistratui publice attributis, præstatur. Ipse vero domo egressus, sigillo fores munit, siue priuatas, siue publicas, in quibus iudicia exercentur; ne cui è domesticis, se infcio, exitus pateat.

ADVENA Metiam nullum intra regni fines viuere sinunt, qui reditum in patriā meditetur; aut qui cum externis regnis quicquam commercii habere intelligatur. Quin etiam nulli omnino aduenæ in regni interiora permittunt aditū. Cu-

Natus in Prouincia; ad Magistratum aditū nullum habet.

Domesticis à domo exire non licet.

Aduenis nullus in regnum ingressus committitur.

*Aduenis
reditum in
patriam in-
terdicunt.*

ius rei tamen nullam legem viderim, qua id interdicitur, à multis tamen sæculis consuetudinē hanc, metu quodam seu horrore erga exterarum gentes, irreplisse animaduerto. Id autem non de aduenis illis solum intelligi velim, quos longa terrarum marisque spatia Sinis ignotos reddiderint, aut de iis, quibuscum inimicitias exercent, sed de amicis etiam suorumque regno vectigalibus: quales sunt Coriarum contermini, & fere Sinarum legibus utentes. Talem ego nullum hactenus in hoc regno vidi, præter mancipia quædam, quæ belli Dux, nescio quis, inde secum adduxerat, postquam annos eo in regno plures resedisset. Porro si quis externus clam in Sinarum regnum penetrarit, eum neque seruitute, neque morte plectunt, sed reditum ei in patriam interdicit, ne forte apud suos res novas in Sinenfis regni perniciem molitur. Hinc feruorissimis poenis animaduertunt in eos qui cum externis absque Regis voluntate quicquam commercij habent. Et si necessitas postulat aliquem extra regni fines cum mandatis mitti, nemo fere est, qui adduci possit. Proficiscentem vniuersa familia, quasi ad mortem raptum, deplorat: redeuntem vero Magistratus aliquo dignitatis munere in præmium afficit.

*Arma nec
foris gerunt,
nec domi
habent.*

ARM A nemo gestat in Urbibus, ne ipsi quidem milites aut re militari Duces ac Præfecti, nec etiam literati; nisi cum ad delectus, aut palæstras suas, aut in prælia prodeunt: aliqui tamen nobiliores Magistratus cum armis comitantur. Sed neque domi suæ quisquam arma habet, nisi forte ferrugineam aliquam sicam, qua nonnunquam in itineribus utuntur contra latrocinia. usque adeo armatos horrent & fugiunt. Inde nullæ apud eos factiones aut rixæ, nisi quæ vnguium impressione aut capillitij lateratione dirimuntur. Nulla iniurias plagis aut morte repen-

dendi

dendi libido est; sed qui alterum fugit, & ab iniuria inferenda abstinet, is à prudentiæ fortitudinisq; laude commendatur.

EXTINCTO Rege (ne factiones exoriantur) *Lex post obitum Regis.* nulli excepto regni hærede, alii filio aut propinquo Regis licet in vrberègia cōmorari: quinimo capitale est, per varias vrbes diuisis, pedem efferre. Ortæ inter illos lites ab vno è nobilissimis inter ipsos dirimuntur; à quo gubernantur. Sed si quid eis negotii cum alio, qui Regis propinquus non sit, ortum fuerit, Magistratum publicorum tribunalibus & pœnis, vt quiuis è plebe, subiiciuntur.

De Sinarum ritibus nonnullis.

C A P V T VII.

ANTIQUVM sibi Sinarū regnum cognomen indidit ab vrbānitatē ritibusq; politionibus: quin etiam vrbānitas numeratur vna è quinq; virtutibus, quæ apud eos velut cardines cæterarum prædicantur; quarum officia, suis voluminibus fuscè commendant. Huius virtutis munus esse aiunt in mutua veneratione, & in negotiis pertractandis circumspectione. In his vero vrbānitatis ritibus ita multi sunt, vt totum fere tempus in iis conterant, & qui plus aliquantum sapiunt, doleant, se non posse ab hoc externo fucatoq; splendore, quo etiam Europæos longo post se interuallo relinquūt, expedire.

Vrbānitatis obseruantissimi Sineses.

DICAM igitur primum, quo ritu salutationis officia venerationisq; signa mutuo exhibeant: deinde de aliis vrbānitatis ritibus, maxime sicubi à nostris discreparint. Nihil apud Sinas vrbānitatis, aut cultus habet, caput aperire; sed neque

Salutatorium ritus.

E 3

motu

motu pedum, & longe minus amplexu, aut manus osculo, vel cuiuslibet alterius rei, quam offerunt, venerationem profitentur. Maxime vulgaris inter eos vrbauitatis ritus hoc modo peragitur. In superioris togæ manicas, quas gestant laxissimas, collectæ manus (quod Sinæ faciunt, nisi quid operis tractent, aut flabello ventum concilient) ambæ vniuntur, & vna cum manicis primum in altum modeste eriguntur, inde deprimuntur, altero ex aduerso alterius consistente, & hanc syllabam geminante, *zin, zin*; cuius vocis significatio nulla est, nisi vrbauitatis ritus; & vrbauitatis interiectio nostro more posset appellari.

*Se mutuo
visitantii
ritu.*

CVM alter ab altero officiose visitatur, & etiam sæpe cum per vicos amici amicis obuij sunt, manibus intra manicas, vt supra, vnitis, totum corpus inflectentes, caput quantum licet ad solum vsque demittunt; quod venerationis officium, ab utroque, vel etiam simul à pluribus eodem tempore exhibetur. Hunc ipsi ritum *zo ye vo* cant. In hoc exhibendo superiorem inferior gradu, vel visitantem visitatus semper ad dextram locat (in Borealibus vero prouinciis læua dextræ locum occupat) sæpenumero etiam cum expleto ritu hoc, in pedes eriguntur, vices permutant, & è sinistra in dextram, & vicissim transeunt. Quod ideo fit, vt qui honoratiore loco exceptus fuit, honorem alteri rependat. Hoc vrbauitatis officium, cum per vicos exhibetur, vterque, alter alteri ad latus, ad Septemtrionem vertitur; domi vero ad aulæ caput ex aduerso ianux; sed & tum fere ad eandem cœli partem respiciunt. In more enim est apud illos antiquo, palatia, fana, cæteraq; ædificia bene constituta, aut saltem in priuatibus ædibus aulas, excipiendis hospitibus deputatas, limen ad Austrum habere, & eos, qui ex aduerso

uerso ianuz confident, ad Austrum conuerti. Unde quoniam hi ritus in prima aula limen exhibentur, vultu ad aulæ caput conuerso, Septemtrionem spectant.

SI quando maius aliquod venerationis officium placet exhibere, aut quia sese tum primum ^{Alij ritus salutares. timore.} salutant, aut quia diutius abfuere, vel si alter alteri quippiam gratulatur, aut grates agit, siue cum solemnior aliquis dies incidit, aut alia quolibet ex causa; tum post exhibitâ eam, quæ supra commemorata est, inclinationem, vterque in genua prouoluitur, & frontem ad solum vsque demittit. Tum in pedes erecti, iterum inclinantur, & genuflectunt, vt supra, idq; tertio & quarto. Sed cum hic Superiori, parenti, Magistro, aut alij Viro Principi ritus exhibetur, is ad aulæ caput stans, aut etiam sedens, honorem excipit, & solum ad singulas alterius inclinationes ac genuflexiones, manibus vnitis, vt supra, non nihil inclinatur, eo ipso in loco, in quo stat aut sedet. Et sæpe qui modestius hunc honorem excipit, non in aulæ capite ad Septemtrionem, sed ad latus, ad Ortum scilicet, consistit. Hoc eodem cultu ipsi sua simulacra, vel domi vel in templis, coram ara venerantur. Famuli vero cum heros ^{Famuli ritus salutarios.} suos, aut infima plebs honoratiores, salutant, primo cultu in genua proruunt, & ter fronte solum leuiter quatunt, quem eundem sæpe ritum simulacris suis exhibent. Porro si cum iis herus colloquatur, ad eius latus adstant, & ad singula responsa, in genua prouoluuntur. Id alij quoque è vulgo faciunt, cum magnates conueniunt.

PRÆTER hos, quos dixi ritus, non admodum ^{Ritus com- pellendi se & alios.} à nostris alienos, alios inter loquendum scribendumq; vsurpant, in quibus à nobis non parum discrepant; & inde etiam non mediocris huius

linguæ difficultas excrescit. Cum enim aliq̃
 alium compellat, nunquam secunda persona v-
 tuntur; sed siue præsentē compellent, siue de ab-
 sente loquantur, variis vtuntur loquendi formu-
 lis. Cum de seipsis loquuntur, nulla ratione pri-
 mæ personæ pronomine vti licet, nisi forte hero,
 cum famulū alloquitur, aut alteri superiori, cum
 alio infimo sermonē miscenti. Tot vero seipsum
 deprimendi formulas habent, quot alium ex-
 tollendi: quas inter, pene modestissima, seipsum
 compellandi, formula est; seipsum proprio no-
 mine appellare, pro eo, quod nos pronomine
 Ego, vti solemus. Ac si forte de parentibus, fratri-
 bus, filiis, corpore etiam, ac membris, domo, pa-
 tria, epistolis, ipsis etiam morbis alienis sermo
 incidit, nomine vtuntur aliquo honoratiore: è
 contra si de iisdem rebus propriis agant, illas vo-
 ces adhibent, quæ modestiam sonant. Quas o-
 mnino loquendi formulas necesse est familiares
 sibi facere, non ideo solum, ne inurbanus & ru-
 sticus habere, sed etiam, vt id, de quo agitur aut
 scribitur assequare.

*Propinquo-
 rum & fa-
 miliarium
 ritus in vi-
 sitationi-
 bus.*

CVM semutuo propinqui & familiares officii
 causa interuifunt, ad rependendum visitationis
 officium adstringunt visitatos. In his porro visi-
 tationibus hæc fere ratio obseruatur. Qui visi-
 tat, ad ingressum, libellum profert, in quo nihil
 aliud legitur, præter visitantis nomē cū modestis
 epithetis, pro ratione visitantis aut visitati: cum
 libellum ianitor ad herum defert. Porro si plures
 ab vno, vel vnus à pluribus visitatur, semper
 pro numero visitantium aut visitatorum sunt
 libelli. Hi fere duodecim paginis è charta candida
 constant, & sesquipalmum oblongi sunt; in pri-
 ma facie media, è papyro rubea, ad duorum di-
 gitorum latitudinem fragmentum affigitur li-
 belli longitudine: & plerumq; libellus hic char-
 taceo

præto sacculo, cum eodem rubeo additamento in externa facie, includitur. In his tanta est varietas, ut omnino necesse sit, domi viginti fere thecas paratas ad omnem usum habere, cum variis titulis, ita continuus est eorum usus. Quin etiam cogimur Ianitori commendare, ut in commentarium referat, hospitum nomina, ac domos eorū, qui visitaturi aduenerūt; ne intra tertium diem, mutuz visitationis officium ē memoria excidat: quem morem ab iis omnibus obseruari necesse est, qui frequentius visitantur. Porro quemadmodum, si qui visitantur, domo abfuerint, aut ad excipiendos hospites exire non potuerint, ij qui visitant, libellum domi ad ianuam deponunt, velut testem impensæ visitationis, ita cum eam rependunt, sufficit ad ianuam huiusmodi libellum deponere: hac enim ratione ipsi sibi satisfactum arbitrantur. Quo honoratiore est qui visitat, eo maiori caractere nomen suum per librarium adscribit, & aliquando accidit, ut latum digitum excedat, & decem literis versum vnum à libello summo ad infimum expleat. Ea enim, ut dixi, ratione Sinæ suos characteres exscribunt.

CVM sibi mutuo munuscula, quæ sunt apud eos frequentissima, & non impari munere remuneranda, transmittunt, aut etiam deferunt, eodem quoq; libello vtuntur; in quem præter proprium nomen, ut supra, referunt etiam seriem munerum, quæ transmittunt, singula singulis versibus concinne describētes. Munera quæ mittuntur, absque vlla inurbanitatis nota partem reici possunt, aut remitti, nulla offerentis offensione; quod cum fit, simili libello vel gratiæ referuntur, vel munera modeste remittuntur, vel ea, quæ accepta sunt, adscribuntur, aut series eorum, quæ rependuntur, exprimitur; idque non sine varia rituum, quos longum esset commemorare,

*Ritus in
muneribus
transmis-
tendis.*

Munuscula pecuniaria. vrbanitate. Est etiam apud nos insolens, quod sine solent, pecuniaria munuscula cōferre; nam aureos sæpe decem, alias quinque, nonnunquam etiam pauciores, superiores inferioribus, & contra, transmittunt.

Visitatioes Magistratum & Senatorum quo habitu stant. QVI Magistratum aliquem gerunt, aut literariis gradibus honorum sunt insignes, quoties hæc visitationum officia peragunt, peculiari muneris sui habitu induuntur, qui à quotidiano differt non parum. Qui his honorum titulis carent, & sunt nihilominus viri graues, proprium etiam habent ad visitationes indumentum, illudq; à quotidiano diuersum, nec sine alterius offensione aliter fieri potest. Ea causâ nos ipsi quoque, ne primariorum virorum congressibus arceamur, eo ipso cultu, cum opus est, induimur. Quod si forte alter in alterum casu incidat, qui hoc vrbanitatis (vt vocant) habitu minime sit indutus, nullo modo salutationum officia solitis ritibus exhibent, donec alter eodem cultu induatur; atque ita quoties in publicum prodeunt, famulorum manibus vrbanitatis toga gestatur: quod si id fieri non potuerit, tum qui hoc visitationum paludamentum induerat, eo exiit, & in quotidiana veste saluatorios ritus explent, quos suprà commemorauimus.

A famulis vrbanitatis rogati stantur.

Ritus sedi collocandarum ad sessionem.

SI plures fuerint qui domi visitâtur, inter eos primarius hospitis sedem, aut sedes singulas vtraque manu accipit, & suo loco statuit in honoratissimo aulae situ, inde propriis manibus eas excutit, tametsi nullius sit in eo puluisculus. Et si sedes iam in suo sint ordine collocatæ, singulas tamen ambabus manibus contingere, & velut aprius collocare mos est: id deinde singuli, qui visitantur, etiam præstant in eundem planè modû. Tum inter hospites, si plures fuerint, honoratior eius, quem visitat, sedem eodem modo accipit, & ex ad-

exaduerso sedis suæ illam locat, & eodem modo puluerem aut excutit, aut excutere se fingit. Idem deinde cæteri faciunt, si plures fuerint, ætatis ordine, vel dignitatis. Quod dum fit, is cui hoc officium exhibetur, ad latus adstat, manibus intra manicas receptis, & leuiter eleuatis, ac depresso, gratias agit, & exhibitum honorem modestè recusat.

HOSPITES inter se multum temporis tē-
runt, circa Proedriam seu principem honoris se-
dem: sed his tandem legibus statuitur. Inter eos, qui
sunt sibi mutuo ciues, ætatis ratio habetur. In v-
traque aula dignitas potior est. Externi, ma-
ximè qui è locis remotioribus adueniunt, pri-
mum locum tenent. Vnde fit, vt in omni ferè
congressu nostris prima sedes hoc titulo assigne-
tur; nec tergiuersari, aut modestè recusare quic-
quam contra receptam consuetudinem nobis
prodest.

POSTQVAM cuncti consedère, mox è do-
mesticis famulis vnus, isque politior, & talari in-
dutus prodit, manibus elegantem gestans tabu-
lam, in qua tot sunt scutellæ, quot hospites. In iis
scutellis est illa potio *Cia*, de qua supra, cui sem-
per aliquod mensarum secundarum aut bella-
riorum frustulum immiscetur, cui sumendo ar-
genteum cochlear exiguum adiungitur. Famu-
lus ab honoratione initium sumens, suam cuique
scutellam porrigit ad herum vsque, quem reliqui
visitant: nam is semper in intimo loco sedet. Si
diutius consederint, famulus in eundem modum
iterum ac tertio & sæpius etiam redit, sed illud bel-
lariorū frustulū toties variatur, quoties reditur.

HOSPITES, finito congressu, antequam
ex aula egrediantur, iuxta limē, vt initio, ritu suo
inclinationes repetūt: tum eos herus ad vsq; do-
mus limen insequitur, vbi iterum inclinantur.

Tum

Tum rogat hospites herus, vti vel equum, vel gestatoriam sellam, qua venerant, conscendere velint, quod ij facere recusant, & herum domus rogant, vti se in domum recipiat: tum ille ad limen versus, iterum inclinatur, & hospites simili ritu honorem rependunt. Denique iam limen ingressus, tertio inclinatur, hospitesque eodem ritu respondent. Tum herus domus in limine se hospitum oculis subtrahens, moram iis concedit equitandi, aut in sella confidendi; & repente egrediens abeuntes salutat, hanc vocem *zin* vsurpans, & ambas intra vestem manus eleuans, ac deprimens: quod hospites ipsi ad amussim imitantur, & abiire pergunt. Denique herus domus famulum mittit, qui abeuntium assequatur vestigia, & suo nomine salutet. Idem ipsi hospites faciunt, & per famulos suos resalutant.

*Conuiuia
Sinarum.*

N V N C de Sinarum conuiujs agam, in quibus non minus sunt officiosi, quam frequentes, non pauci etiam fere quotidiani. Omnia enim prope sua negotia, non illa solum, quæ ad humanæ vitæ rationem, sed quæ ad Religionem etiam spectant, epulantes tractant: & inter eximia beneuolentiæ argumenta ponunt conuiuia. Quæ ab ipsis non commestationes, sed, Græcorum more, computationes non immerito vocantur: licet enim eorum scyphi ac pateræ non plus vini, quam nucis putamen, capiant, frequentissime tamen haustus iterant.

Bacillis teretibus inter vescendum utuntur.

I N T E R vescendum nec fuscinulas adhibent, nec cochlearia, nec cultros; sed bacillis vtuntur teretibus, sesquipalmm longis, quibus mira dexteritate quodlibet edulij genus ori admouent, digitis omnino nihil contrectantes: sciendum tamen, omnia in mensas inferri frustatim discissa, nisi si quid fuerit natura mollius, vt oua, pisces, aliaque huiusmodi, hæc enim ipsis bacillis diuidun-

dantur. Potu vtuntur feruenti, etiam in summo Potum ad-
 zstu; siue ille vinum sit, siue decoctio Cia, siue a- hibeant fir-
 qua. Et sane videtur id stomacho prodesse non uentem.
 parum, nam & Sinæ fere diuturnioris sunt vitæ,
 & ad annum septuagesimum, ac sæpe octogesi-
 mum viribus non admodum destituuntur. Hinc Calculo
 quoque euenire arbitror, quod Sinarum nemo non labo-
 calculari morbo laboret, qui nostros Europæos rant.
 sæpetorquet, ex eo credo, quod perpetuo frigi-
 dampotent.

CVM quispiam ad solemne epulum inuitatur, Ritus inui-
 pridie, vel etiam pluribus diebus ante conuiuij tandi ad
 diem is, qui alterum inuitat, libellum mittit ex epulum.
 iis, quos supra descripsimus. In eo, præter inuitan-
 tis nomen, vt supra, solemni formula paucis ver-
 bis comprehensa, eleganter & vrbane ait, qui e-
 uocat, tenue se ex oleribus apparasse conuiuium,
 & scyphos suos eluisse, vt dicto die, & hora (quæ
 fere sub noctem est) doctrinam eius, quem inui-
 tat, audiat, & ab eo aliquid discat: inde rogat, vt
 ne hoc se fatore dedignetur. In externa facie li-
 belli ad eius longitudinem additamentum è ru-
 beæ charta affigunt, vt supra, in eo honoratius
 inuitati nomen (nam Sinæ pluribus nominibus
 singuli compellantur, vt infra) cum variis pro eius,
 qui vocatur, dignitate titulis. Hic singulos inui-
 tandi mos est. Ipso die conuiuij similem libellum
 maturiuis horis mittunt ad singulos; sed in eo so-
 lum rogantur, vt i festinent, & præstituto tempo-
 re adesse ne grauentur. Sub horam denique con-
 uiuij tertium mittunt, quem ideo se mittere a-
 iunt, vt venientes ex itinere excipiat.

Locus con-
 uiuij, eiusq;
 apparatus.

CVM in conuiuij domum ventum est, solitis
 salutationum ritibus, vt supra, expletis, in prima
 aula confident, & suum illud Cia bibunt: inde ad
 conuiuij locum itur. Solet is splendide adornari,
 non peristromatis, quorum apud eos nullus est
 vsus,

vlus, sed picturis, floribus, vasis, & huiusmodi attiqua supellectile. Singulis sua mensa assignatur cubitos aliquot longa lataque, sed ferè longior; nonnunquam etiam vni duæ mensæ assignantur, altera ante alteram. hæ mensæ pretioso aliquo panno dependente, vt ferè aræ nostræ solent, exornantur omni ex parte. Ipsæ quoque sedes pelucido illo suo bitumine non splendēt solum, sed etiam variis picturis & auro condecorantur.

Ritus con-
minales.

ANTE accubationem epularem, conuiuator vnā ē pateris ex auro, argento, marmore illo, de quo suprà, vel consimili materia elaboratam; vino plenam in suo disco vtraque manu tenet, & eum, qui principem locum est habiturus, inclinatione profunda salutatur. Inde ex aula in atrium egreditur, & inclinatione prius exhibita, hanc vini pateram, vultu ad Austrum conuerso, cœli Domino offerens, in solum effundit; & inclinatione repetita, in aulam redit, aliamque pateram accipiens, eundem illum conuiuij Principem, vna inclinatione salutatur, eo in loco, in quo saluatorij ritus exhiberi solent, tum simul ad eā mensam in aula medio sitam, in qua videlicet sessurus est idem conuiuij Princeps, accedunt. In medio latere, quo mensa longior est (is enim locus honoratissimus ab Sinis, non vt apud nos mensæ caput) pateram in suo disco vtraque manu venerabundus locat, tum bacillos conuiuales à famulo accipit, & ad pateræ latus ponit. ij bacilli ex ebore ferè, vel ebore constant, aliæve materia durior, quæ sordes non faciliè contrahit, & ea saltem parte, qua fercula tanguntur, argento aurove cælari solent. Inde sedem accipit, & in media mensa locat, manicis, vt suprà, leuiter euerrens; tum in mediam aulam regressi simul denuo inclinatur. Eodem ritu conuiuator singulos deinde hospites cohonestat: eum qui secundum locum occupat,

ad li-

ad finistrum latus, qui tertium, ad dexterum statui mos est. Ad extremum, qui principem locum occupabit, à domestico famulo, inuitatoris pateram cum suo disco accipit, & vintum infundi iubet, & vna cum reliquis hospitibus, & conuiuatore, suo ritu inclinatur, pateramq; in eius mensa in disco locat. Conuiuatoris autem mensa in inferiore aulae parte ita statuitur, vt Austrum, & aulae ianuam, vbi confederit, à tergo habeat, à fronte verò primariam mensam. Deinde bacillos sedemque disponit eo ritu, quem sibi inuitator exhibuit. Denique singuli ad pateram, bacillos, sedemque denuo, velut aptius vtraque manu statuendam, actedunt. quæ omnia dum fiunt, is cui honorarius ille ritus exhibetur, exhibenti ad latus adstat, & manibus intra manicas receptis, leuiterque concussis, honorem eum deprecatur, & modestè inclinatus, gratias agit.

QVONIAM nihil edulij Sinæ manu tangūt, ideo nec sub initium, nec sub conuiuij finem, manus lauant. Expletis his ritibus, simul omnes pateram inuitatori inclinationem exhibent, & alteram hospites inter se, tum ad mensam suam quisque loco assidet. Quoties bibitur, inuitator pateram in disco vtraque manu capit, & eam leuiter erigens, ac mox deprimens, reliquos ad bibendum inuitat; eodem tempore singuli ad inuitatorem conuersi, idem faciunt, & simul omnes bibere incipiunt, quod sorbendo ita lentè faciūt, vt ad exhauriendam pateram non rarò quater quiquies eam ori admoueant. Eum potandirum, sorbendo videlicet, semper obseruant, etiam si aquam biberint; & nihil vnquam continuatis haustibus more nostro exhauriunt.

PRIMA patera exhausta, paulatim fercula inferuntur. E quibus simul omnes (præeunte suo ritu inuitatore, bacillis vtraque manu acceptis, iisdemque erectis deprelsisque) quoties

Nec ante nec post cibum sumptum manus lauant. Bibendi ritus & modus.

Omnes simul fercula attingunt.

*Sermocina-
tio inter e-
pulandum.*

vnum attingunt, vnum alterumve ex eo fructu-
lum carpunt, & ori admovent. In quo id obser-
uatur studiose, ne quis prius in mensa bacillos re-
ponat, quam is, qui primum in conuiuio locum
obtinuit, id fecerit, quod vbi fecit, mox ministri in
singulorum pateram vinum calidum infundunt,
facto initio à conuiuij Principe. tum eodem ritu
iterum, ac deinde sæpius editur ac bibitur, sed in
bibendo plus temporis, quam in edendo consu-
mitur. Toto porro conuiuij tempore vel de rebus
lætioribus sermo ingeritur, vel comœdia specta-
tur, aut cantor aliquis musicive instrumenti pul-
sator auditur; nam hi sæpe etiam non vocati se
conuiuio ingerunt, spe præmij, quod iis persolui
solet, euocati.

*Ciborum
apparatus
& varia-
tas.*

OMNIBVS iis vescuntur, quæ apud nostrates
in fercula adhibentur, nec ea male condiunt: sed
de singulis ferculis parum infertur. in varietate
statuunt conuiuij maiestatem, mensas enim op-
plent discis mediocribus, & aliis exiguis: nec pi-
sces, vt nos, à carnibus separant, sed sine discrimi-
ne permiscunt. nullum porro ferculum semel ap-
positum toto conuiuio tollitur; itaque mensas
non opplent modo, sed discos aliis alios ita super-
ponunt, vt castellorum speciem referant. Panis
nullus in conuiuales mensas infertur, sed neque
oriza, quæ apud Sinas in panis nostri vicem suc-
cedit, nisi forte in quibusdam epulis minus so-
lemnibus sub mensam extremam, si porro infer-

*Panis nul-
lus appon-
tur.*

*Vinum non
bibitur ac-
te orizæ
sumptio-
nem.*

tur oriza, prius à vino abstinetur; neque enim vi-
num ab Sinis bibitur, etiam in quotidiana refe-
ctione, ante orizæ sumptionem. Varios etiam in
conuiuia ludos ingerunt, in quibus qui perdidit,
potare compellitur, magno cæterorum applausu
festisque clamoribus.

S V B finem conuiuij, pateras permūtant, quæ
et si singulis æquales apponantur, nunquam ta-
men

men ad bibendum supra vires quiscquam com-
 pellitur, sed amice tantum inuitatur. Sinense vi-
 num ad instar fere cereuisiæ nostratis decoqui-
 tur, nec admodum fumosum est; ebrios tamen
 reddit strenuos potatores; sed leuius fertur die
 insequenti. In edendo sunt omnino moderatio-
 res, & sæpe accidit, vt quis ab vrbe discessurus, v-
 no die septem vel octo conuiuuiis interfit, vt ami-
 cis omnibus satisfaciat: huiusmodi vero non sunt
 è celebrioribus; hæc enim totam noctem absu-
 munt, & in auroram insequentem protrahun-
 tur, ferculorum denique reliquiæ inter hospi-
 tum, famulos liberaliter diuiduntur.

QVOD ad cæteros ritus attinet, ij mihi nunc
 videntur esse præcipui, qui circa Regum venera-
 tionem versantur. Rex pluribus externis officiis
 colitur, quam alius quiuvis in vniuerso terrarum
 orbe Princeps siue is profanus, siue sacer fuerit.
 Hunc nemo alloquitur, præter Eunuchos illos,
 qui in palatij penetralibus famulantur, Regiosq;
 propinquos, qui intra eiusdem palatij fines com-
 morantur, quales sunt filij ac filiæ. Omissio por-
 ro cultu omni, quæ Regi ab Eunuchis præstatur,
 velut minus necessario ad institutum, omnes o-
 mnino extra palatium Magistratus (nam inter
 Eunuchos sunt etiam sui ordines & officiorum
 gradus) Regem non nisi libellis supplicibus con-
 ueniunt: sed hi libelli tot venerationis formulas
 continent, vt non nisi ab exercitatis componi
 possint, nec eos quilibet literatus sciat concin-
 nare.

ANNO quolibet ineunte (cuius initium est
 nouilunium illud, quod præcedit aut sequitur
 proxime Nonas Februarias, vnde Sinæ Veris ini-
 tium sumunt) è singulis mittitur Prouinciis le-
 gatus ad Regem officiose visitandum, quod idem
 solemnius præstatur in modum clientelaris ob-
 sequij

Poculis
 nunquam
 certatur.

In edendo
 moderati;

Ritus circa
 Regum v.
 neratio-
 nem.

Legati Re-
 gem saluta-
 tum è Pro-
 uinciis mit-
 titur.

*Thronum
regium re-
nascuntur.*

*Diem Regis
natiuitatem
venerantur.*

sequij tertio quoque anno, vt supra commemoravi. Porro singulis in vrbibus primo quoque Lunæ renascentis die, Magistratus omnes, in vrbe sua quisque, in vnum locum conueniunt, in quo Regius est thronus, regiaque insignia, cælati dracones, & inaurati, cum aliis ad elegantiam cælaturis; coram eo sæpius inclinantur, & genua incurvant gentis ritu, & peculiari quadam compositione corporis, ad modestiam venerationemque aptissima: quo tempore Regi vitæ annorum decem millia succlamant. Idem quoque cultus vbiq; Regi exhibetur eo die, qui primus eum nascentem vidit, in singulos annos redeunte, quo die Pequinenses Magistratus, & alij à prouinciis legati, nec non Regij propinqui variis titulis insignes extra curiam eo adueniunt, Regi vitam gratulaturi, & gratulationem grauissimis muneribus testaturi.

PRÆTER hos, quorū quot à Rege nominati Magistratum ineunt, aut alio aliquo munere donantur, per leges ire iubentur, quod ante primam lucem fit, ad Regium tribunal, gratiam habituri. Ibi præeuntibus ac monentibus ritum Præfectis, officia regio solio (Rex enim tunc non compareret) exhibent accurate; nec impune à quoquam vel leuiter erratur. Quod cum faciunt, peculiari cultu è purpureo panno damasceno, & tiaris in capite argenteis, sed inauratis insigniuntur. Vtraque vero manu eburneam tabulam quatuor digitos latam, palmos duos longam gestant, ea hos tegunt, quoties quippiam coram Rege proloquuntur.

*Regis habitum
cum ad
tribunum
prodit.*

REX porro, cum olim in tribunal prodibat, è loco superiore ad ingentem fenestram comparebat, & manu eburneam quoque tabulam gestabat, advultum contegendum, nec non & aliam in capite tabulam medio cubito latam, integro longam,

gam, supra regium diadema frontemq, è qua tabula lapilli complures magnique pretij ita in fila inducti dependent, vt frontem ex omni parte ac faciem tegant, & intuentiū oculis etiam præsentem subducāt. Color regius cæterisq interdictus, *Color Regis in vestitu flauus.* flauescit, è quo vestis eius contexta est variis ex *Draconibus omnia nitent in palatio.* auro filo draconibus. Nec in veste solum regia dracones, sed in palatio vniuerso, vasisq aureis & argenteis, & reliqua supellectile, vel cælati, vel depicti visuntur; quin ipsa etiam tecta & tegulæ flauum colorem, & dracones spectandos exhibent; quod ansam fortasse præbuit aliquibus asserendi, palatij regij tegulas esse aureas æreasve: at reuera fictiles sunt, vt ego meis manibus attrectaui, sed flauo colore imbutæ, & singulæ singulis clavis, trabalibus fere, in tecto ipso defixæ; sunt enim nostratibus haud paulo maiores: quorum clauorū caput est inauratum; ne quid appareat in regio palatio, quod regium colorem non præferat. Si quis eum colorem, aut dracones in proprios vsus adhiberet, perduellis haberetur; nisi forte regio esset sanguine prognatus.

PALATII regij portæ sunt quatuor ad totidem mundi partes ex aduerso distributæ, quot *Palatii regij porta quatuor.* quot ex itinere has portas prægrediuntur, ex equo descendunt, si equitent; aut è sella, si ea gestentur, ac pedites incedunt, donec eas fuerint prætergressi. id omnes faciunt, sed maximus quisque accuratius, & è loco remotiore: & non Pequini *Palatium venerantur præteremnes.* solum, sed in Nanquinenfi priscorum Regum palatio religiosius, tametsi iam plures annos nullus Regum in id sese receperit. Portæ ad Austrum, siue externæ, siue internæ sunt triplices, media regem ingredi vel egredi sollemne est; reliqui dextra læuæque admittuntur; ideo media illa ianua nunquam, nisi egressuro vel ingressuro Rege, patet.

Tempora

*Sinæ: um ab
inauguratione Regis
deducuntur.*

*Titulum à
Rege collatum maxi-
mi faciunt.*

N V L L A est apud Sinas alia temporum nota, siue in libris, qui lucem aspiciunt, siue in aliis quibuslibet publicis instrumentis, nisi quæ ab eius, qui regnat, inauguratione deducitur, sicut apud nos ab humanæ salutis initio Christo nascente fieri solemne est. Nonnunquam certis ex causis solet primariorum Magistratuum parētib; Rex titulum conferre scriptione quadam, Regis nomine à Regiis Philosophis facta, eam rem Sinæ tanti faciunt, ut stupori sit, nam & ad impetrandum nulli sumptui parciunt, & ut rem sacram, in familia conseruāt. Nec minori sunt in pretio alij nonnulli tituli duobus tribusve characteribus expressi, quos viduis Rex confert, quæ secundas nuptias ad senectam vsque renuerunt, aut senibus, qui seculum integrum vitam protraxerunt, & aliis in casibus huiusmodi. Has inscriptiones supra limen exponunt. Nec id solum Reges solent, sed etiam Magistratus ipsos amicis præstare mos est. Ipsius quoque Magistratibus de Republica benemeritis publico sumptu arcus è marmore eriguntur, quales apud nos assolet in triumphis. Idem exhibent vrbes ciui suo, qui insignem aliquam dignitatem, aut in literariis examinibus primas obtinuerit, aut in euentis huiusmodi magno apparatu.

*Pretiosiora
ad Regem
mittuntur
ex vniuerso
regno.*

Sella gestatoria.

Q V I C Q V I D pretiosum aut affabre factum in vniuerso regno habetur, quotannis ad Regem transmittitur Pequinum magno sumptu & copia. Magistratus item, qui in regia commorantur vrbe, minore in publicum prodeunt apparatu. nam exceptis primatibus, cæteris equo, non sella gestatoria vehi licet. quibus autem sella per leges licet, baiulorum numerus ad quatuor restringitur. Extra curias haud paulo inferiorum Magistratuum ordines maiore in prouinciis apparatu prodire permittuntur. Eam Sinæ modestiam in regia

regia veneratione reponunt, & viciniore maiorem deferendam arbitrantur. Quater annis singulis, sub quatuor anni tempestatibus; Curiales omnes Magistratus ad priscorum Regum & Reginarum sepulchra conueniunt, & suos ritus ac donaria deferunt: sed primarius Humvuo regni recuperatori honor defertur. Ad hunc ritum se aliquot diebus prius comparant, indicto iustitio & ieiuniis, quæ intra domesticos parietes religiose obseruant.

Ritus sepulchrales.

SECUNDVM Regem proximam venerationis officia suis Magistratibus impendunt. Id maxime produnt solitis loquendi formulis, & officiosis visitationibus; ad quas non admittuntur, nec aspirant, nisi qui aliquod in Republica munus gerunt, aut alibi gessere. ij enim in patriam reuerfi, etsi propria culpa officiis excidere, solenni tamen sæpe Magistratum cultu insignes prodeunt: & urbani eos Magistratus colunt, visitationumque officia rependunt; & eorum intuitu multa concedunt, præsertim qui primos in literariis gradibus, publicisque functionibus honores habuere.

Honor erga Magistratus.

SI qui Magistratus egregie suo defuncti munere, deque Repub. bene meriti, ad aliud munus euehantur, aut alia qualibet ex causa ex vrbe discedunt, magnis publice muneribus afficiuntur, ocreasque suas, Magistratus insigne, ad perpetuum beneficii monumētum rogati relinquunt, quæ publico scrinio inclusæ, vna cum variis in eius laudem versibus ac scriptionibus asseruantur. Aliis, qui sunt insigniores, loco aliquo publico, marmor erigunt, in quo eorum in Rempublicam merita eleganti scriptione insculpta, ad posteritatis memoriæ perseverant. Nec desunt, quibus templa magno publice sumptu extruuntur: arisq; statuz imponantur ad eorum imaginem,

*Honor erga
agst a-
t. b. e
meritos.*

quantum industria fert artificis, accedentes. tum census annuus, & certi homines deputantur, qui perpetuos odores, & semper viuentes lucernas accendant. Eam ad rem ingentia ex ære campano thuribula statuuntur, ad eundem ritum, quo ipsi sua idola venerantur. Sed hunc tamen cultum à Numinis latria norunt separare: nam à Diis multa petunt, his vrbanos tantum ritus in beneficiorum memoriam periti exhibent. nihil tamen dubium, quin è vulgo plures cultum vtrumque permisceant. Ad hæc templa (quorum plenæ sunt omnes vrbes, quæque sæpe amicorum studio indignis etiam eriguntur) certis temporibus itur, inclinationes & genuflexiones exhibentur, edulia offeruntur, aliaque huiusmodi peraguntur.

*Librorum
educatio.*

OMNES Sinarum liberi, qui de moribus agunt, toti sunt in excitandis filiis ad parætum obseruantiam, maiorumque venerationem. Et sane si externam illam pietatis faciẽ intueamur, nulla gens alia toto terrarum orbe cum Sinis comparari potest, quod aliquibus indiciis comprobabo. Solemnem in assidendo maioribus ritum obseruant, vt nulla ratione in æquali situ, & longe minus ex aduerso cõsistant, sed ad latus alterum; quem ritum etiam discipuli cum Magistris obseruant. Magna etiam veneratione cum iis colloquuntur, qui tenuioris fortunæ sunt, ad obitum vsque eos, etiam sudore suo, quantum licet, laute copioseque alunt. Sed in nullo sunt religiosiores, quam dum iis parentant, tam in lugubri veste induenda (in qua etiam à cæteris nationibus discrepant) quam in feretro quoque ac sarcophago è materia pretiosiore concinnando; in apparatu sepulturæ, quem verius pompam dixeris, pro facultatibus fortunisque, & sæpe supra vires assurgunt.

*Sepultura
apparatus.*

LVGVBRIS Sinarum vestis non pulla, sed *Lugubris candida est.* In luctu parentum filij cannabina veste asperissima induuntur, primis saltem mēlibus; & ipsa forma talaris tunicæ, pilei, calceorum satis absconsa, primoque aspectu miserabilis: fune quoque prope nautico renes cingunt, ad eum modū, quo Patres è D. Francisci familia solent. Inuiolabili consuetudine receptum est, vt luctus patris aut matris in triennium protrahatur. Cuius rei causam in suis libris reddunt hanc, vt suis parentibus, qui primo ætatis triennio eos vlnis gesta-uerunt, tantoque labore educarunt, vicem rependant. In cæterorum propinquorum luctu contradior est lugendi mora, prout quisq; vicinior, aut remotior sanguine cuique fuerit: alias enim annuo spatio, alias trimestri terminatur.

IN Regis, aut Reginæ, quæ quidem legitima est, funere legitimum lugendi tempus etiam est trienne, quaquauersum patent regni fines. Sed nunc regia indulgentia, quæ publico edicto innotescit, pro mētribus dies computantur, atque ita mēsem vnum, regnum vniuersum, mœrorem de Regis morte conceptum, lugubri cultu proficitur. Funebres Sinarum ritus iusto volumine continētur, atque ita, cum aliquis è familia diem suum obit, superstites, ad quos funus spectat, eum librum consulunt, vt ad rituum præscriptum funebri pompa procuretur. Eo in volumine non solum præscribuntur, sed etiam spectandæ proponuntur, vestes, pilei, calcei, zonæ, cæterique ritus vniuersi.

CVM vir aliquis primarius viuere definit, defuncti filius, aut sanguine proximus, cæteros propinquos, & familiares libello admonet, mœsta verborum sollempnium formula concepto, idque infra tertium quartumve ab obitu diem. quo tempore sarcophagum fabricant, & eo cadauer

includunt: tum aulam candido panno, vel flore eis insternunt ac vestiunt, in cuius medio aram extruunt, in ara sarcophagum locant, & demortui effigiem. Ad eam aulam intra præstitutos dies, quos apud viros primarios quatuor quinqueve esse mos est, propinqui omnes amique conveniunt, ipsi quoque funebri veste induti: alius post alium qualibet hora diei ventitant, & in ara odores, binosque cereos defuncto locant: qui ubi ardere cœperint, quaternis inclinationibus ac genu flexionibus, de quibus supra fuisse, demortuū cohonestant: sed primum thuris tâtillum in thuribulo ignito componunt è regione sarcophagi imaginisque propositæ. Interim dum hi ritus exhibentur, defuncti filius vnus, aut plures, ad latus adstant in funebri veste candidati, modeste quidem, sed flebiliter lamentantes. Post sarcophagū omnis mulierum domesticarum turba, & ipsæ quoque cultu lugubri, sed cortina tectæ, incondite plangunt & eiulant. Solemne quoque est, & ab idolorum sacrificulis in morem inductum, papyrum in certum modum continnatam, imo etiam sericos pannos albi coloris exurere: quod faciunt, arbitantes, se vita functis vestem ministrare, in benevolentix observantixque testimonium.

Funera domi multos saepe annos inclusa videntur.

NON raro filij parentum cadauera, feretro inclusa, ad tres quatuorve annos domi asseruant: suo enim illo pellucido bitumine ita rimas illinunt, vt minime foetorem transmittant. Quo tempore in singulos dies cibum illis, potumq; offerunt, non secus ac si superessent: nec filij eo tempore in sedilibus solitis, sed in humili scabello cōfident, eoq; veste alba coniecto. Somnum in lecticis minime capiunt, sed in stramineis culcitris supra nudam humum collocatis, iuxta cadaueris sarcophagum: carne vesci nefas aliove edulio bene

bene condito; vino minime vtuntur, nec balneis; quin etiam ab vxorum consuetudine abstinere. Conuiuiis interesse non licet, nec intra certos menses in publicum egredi. Quod dum faciunt, sellam gestatoriam lugubri etiam panno inuoluunt, aliaq; multa faciunt, quæ persequi longum esset. Ex ea tamen, quam diximus, austeritate semper aliquid remittunt, prout ad triennium tempora prouius deferuntur.

QVO die funus effertur, propinqui & amici alio libello inuitati, denuo conueniunt, omnes in funebri veste candidati, ad funebrem pompam cohonestandam. Ea in supplicantium morem instituitur. Variæ statux virorum ac mulierum, elephantum, tigrum, ac leonum, papiraceæ omnes, sed versicolore & inauratæ præeunt, quæ omnes coram tumultu deinde incenduntur. Funus etiam comitantur longa serie idorum ministri, & profanarum precum recitatores: hi varios ritus ex itinere peragunt, & tympana, fistulas, cymbala, tintinnabula, & alia musica instrumenta pulsant. Ingentia etiam ex ære campano thuribula baiulorum humeris gestata præeunt. Deinde feretrum sequitur magna pompa exornatum; nam sub ingenti conopæo varie cælato, & byssinis pannis insigni à quadraginta, & sæpe quinquaginta vespillonibus effertur. Illud sequuntur filij, pedibus incedentes, sed innixi baculo, velut iam præ luctu fatigati. Deinde mulieres, intra candidam cortinam gestatoriam ita inclusæ, vt spectari non possint. Aliæ quoque mulieres sanguine remotiores sellis gestantur funebribus. Tumulos porro omnes necesse est esse suburbanos.

*Funeris
elatio &
pompa descriptio.*

SI filios abesse domo contigerit sub parentum obitum, in eorum aduentum tota lugubris pompa differtur. Porro cum de parentis obitu certior

Filij absentes in obitu parentis reuerſi cognoscunt.

factus est filius, si vir fuerit primarius, eo ipso in loco, in quo eum tum adesse contigerit, parenti cœnotaphium excitat, & amicorum complorationes excipit. Deinde in patriam primo quoque tempore reuertitur, & eodem ritus denuo instaurat, eo quem supra commemorauimus ordine. Reuerti autem etiam per leges cogitur filius quantumuis magnam gerat in Republica dignitatem, etiam Præsidum tribunalium, quos supra *Ciamstiu* vocari diximus, imo etiam Colatorum, domiq; triennem luctum explere, nec ante ad priorem Magistratum admittuntur. Sed id de solo parentum luctu, non cæterorum propinquorum velim intelligi. Ab hac porro lege, etiam in parentum funere, Magistratus militares excipiuntur.

*Defunctum
extra pa-
triam, do-
mum remi-
hant.
Loca sepul-
tura.
Epita-
phia.*

Si aliquem extra patriam extingui contigerit, is cui funus curandum incumbit, nullum non lapidem mouet, nec vlli sumptui parcat, ad cadauer in patriam remittendum, aut reuehendum; quo in autum tumulum inferatur. Eum tumulum familia quælibet peculiarem habet, in aliquo colle fere suburbano, cum ingentibus è maiore sepulcris, & variis ex aduerso statuis animantium, & hominum. Epitaphia quoque maiorea, sane magnifica, eriguntur: in iis eleganti caractere, & scriptione præclare à maioribus ibidem humatis gesta describuntur. Ad hos tumulos quotannis propinqui conueniunt, diebus ad eam rem deputatis. Ibi ritus suos exhibent, fustis accendunt, donaria explicant, & epulum funebre instituunt, pro regionis consuetudine, iam ab omnibus sæculis recepta.

*Connubia.
et
sponsalium
ritus.*

NON paucis etiam ritibus connubia contrahuntur atque sponsalia. Vtraque inter ceteris annis peraguntur, nec sponsum à sponsa volunt ætate admodum discrepare. Contractus hos parentes vtrimque

utrimque componunt, nec ad eos filiorum consensum exigunt: quos tamen filii aut filiarum nunquam non admittunt. Primates omnes cum primatibus connubia miscunt, & familiarum paritatem exigunt, in legitima coniuge eligenda. Quod ad ceteras pellices spectat, quas quisque habet pro arbitratu, formæ venustate præferuntur, nec generis nobilitatem aut fortunas attendunt: nam hæc fere pretio centum aureorum, & sæpe longe inferiore comparantur. Plebei ac tenues *Regis connubia.* uxorem sibi pretio quærunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rex vero, Regisq; proles in connubiis posthabita sanguinis nobilitate, solam corporis venustatem spectat. Sed nec primates ad hæc aspirant connubia: tum quod Regiæ coniuges & parum possunt, & inclusæ palatio, suorum conspectui æternū eripiuntur; tum etiam quod delectu à connubialibus Magistratibus habito, & multis paucæ ad Regias nuptias euehuntur. Vxor regis una primaria est, quæ sola legitima dici potest: præter hanc Rex, & Regni hæres alias nouem paulo inferiores ducit, ac deinde alias triginta sex, quæ omnes coniugali titulo gaudent. His accedunt aliz numero maiore pellices, quæ nec Reginarum, neque coniuges appellantur. Eas inter, quæ filios pariunt, gratiosiores euadunt, & maxime parens primogeniti, qui regni successor appellatur. Id non apud Regem solum, Regiamq; familiam familiare, sed apud reliquos toto regno.

PRIMARIA illa coniunx, sola mensæ cum marito assidet, reliquæ omnes (maxime extra Regios propinquos) ancillæ sunt patrisfamilias, & legitimæ coniugis pedissequæ, quibus in alterutrius præsentia stare, non sedere permittitur. Earum filij non suam parentem, sed primariâ uxore matrem suam vocant, & eam solam cum extingu-

tingitur, triennio lugent, eiusq; funus, non propriæ genitricis, curaturi, officiis sese abdicant.

*Coniuges
non cognominēs.*

IN connubiis religiosissime obseruatur, n- quis vxorem omnino ducat sibi cognominem, tametsi nulla sanguinis inter vtrumque intercedat necessitudo. Sinarum porro cognomina haud paulo pauciora sunt, quam apud nostrates: neque enim mille numerantur. Nemini vero licet nouum aliquod cognomen effingere, sed eiis, quæ antiquo vsu recepta sunt, vnum habere oportet; & quidem illud à maioribus patrum non matrum serie deductum, nisi forte quia alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis, consanguinitatis gradus in diuerso cognomine nihil attendunt, atque ita proles suas connubi- iungunt cum maternis propinquis, in quolibet fere gradu.

Grades affinitatis & consanguinitatis nulla ratio.

Sponsa nulla d. s.

SPQNSA nullam secum dotem defert: tametsi quo die in mariti domum pergat, multam supellectilem secum ferat, tanto apparatu, v- copiores ea vicos oppleant, omnis tamen illius supellex mariti sumptibus comparatur, qui aliquot mensibus prius magnam pecuniæ summam dono submittit.

N talis dies.

NATALIS cuique dies apud Sinas quotannis festus est, & munusculis, epulis, aliisq; lætitiæ signis celebratur. Id maxime fit expleto anno quinquagesimo, ex tempore inter secas computari solent, ac deinde decimo quoque anno. Ad has celebritates filii, si è literario sunt ordine, ab amicis exigunt varia poemata, scriptiones, atque emblemata magno artificio conscripta, quibus parentum encomia continentur: ex his etiam aliqui libros edunt, & ipso natali die aulæ domesticæ parietes ornant, aliosq; varios ritus exhibent ei, cuius annis gratulantur.

Pileum vi.

SOLLEMNIS etiam est Sinis dies ille, quo filii

Illic virilem pileum per ætatem sumunt, non se- ^{virilem su-}
 pus ac Romani olim iuvenes cum virilem togam, ^{mune circa}
 prætextam exuti, induebant. Ea ætas est anno- ^{annum vi-}
 rum fere viginti, nam ad id vsque temporis so- ^{gesimum.}
 lutam cæsariem aluerunt.

SED maxime sollemnistoto regno celebritas, ^{Maxima}
 quæ ab omnibus æque sectis colitur, est anni ^{celebritas}
 recurrentis initium, primo nouilunio, & iterum ^{totius anni.}
 primo plenilunio: tum enim lucernarum est fe-
 stiuitas, ideo quod in singulis ædibus ingeniosas
 aliquas lucernas accendit vnusquisque, varia ar-
 te constructas è papyro, vitro, velo, quibus venali-
 bus per eos dies plenum est forum, è quibus eam
 sibi eligit, quæ cuique maxime arriserit: & sæpe
 ipsæ ardere videntur, dispositis quaquauer-
 sis lucernis, Imo per eos etiam dies, nocturnis
 horis varie concurritur, & lucernæ in draconis
 morem sibi mutuo innexæ, à bachantibus cir-
 cumferuntur: multa itidem sulphureo pulvere
 ludicra, & festi ignes disploduntur, iisq; domus
 ac vici ardent insigni spectaculo.

*De corporis lineamentis, cultu, habituq; &
 aliis apud Sinas consuetudine
 receptis.*

C A P V T VIII.

SINICA gens fere albi coloris est, nam non- ^{Color al-}
 nulli è provinciis Australibus ob ^{bas.} vicinitatem
 zonæ torridæ subfusi sunt. Barbaillis rara
 est, quibusdam nulla, pilis, hirtis, & absque cin- ^{Barbara}
 cinnis; sero etiam erumpit, nam triginta fere an- ^{rara.}
 norum iuvenes cum nostratibus, dum viginti at-
 tigerunt, conferri possunt: barba, vt & capilli-
 tium.

*Lineamen-
ta faciei.*

tium vniuersum, atri coloris est, & apud Sina-
turpis est rufa caesaries. Oculos habent angustio-
res, ovalis figuræ, nigros, atq; prominentes. Na-
sus admodum exiguus vix prominet, aures medio-
cres; in prouinciis quibusdam faciem habent feri-
quadratam. Multi à Cantonienſi & Quam-ſi pro-
uinciis in utroq; digito minimo pedis, binos, vni-
gues habent, quod apud Cocincinenſes eorum
conterminos omnes videre est, fortasse olim, sex
in singulis pedibus digitos numerabant.

*Mulierum
staturâ hu-
milis.*

MULIERES omnes sunt humilioris staturæ, &
magnam partem muliebris elegantix statuunt in
pedum paruitate. Quæ ex causa à prima pueritia
pedes arētissime fasciis obuoluunt, ne succe-
ſcant libere, atque ideo, in incessu truncas prop-
iudicaris. Has fascias per vniuersam vitam adhi-
bent. Id videtur sapientis alicuius inuentum fuiſ-
ſe, vt eas domi contineret, ne facile per vicos cur-
ſarent, quod ſcæminas decet inprimis. Viri pariter

*Capillitii
viriq; ſcæmi-
nis.*

ac ſcæminæ capillitium alunt, nec vnquam ton-
ſorem adhibent, puëritamen ac puellæ in prima
ætate circumraduntur, & ſolum in vertice co-
mam nutriunt, idq; ad annum fere 15. deinde
crescendi ad libitum faciunt facultatem, ſed paſ-
ſos crines ad annum vſque viceſimum ſupra hu-
meros ſoluunt, dum virili pileo inſigniuntur, vt
ſupra. Plerique etiam ſacriſculi octauo quoque
die caput, & barbam radunt. Adulti iam crinem
colligunt pileolo è ſetis equinis, vel capillis hu-
manis, aut etiam filis ſericis intexto in retis mo-
rem: in vertice pertuſus eſt pileolus, è quo capilli,
quia longiores, educuntur, & elegantem in no-
dum colliguntur. Fœminæ hoc pileo non vtun-
tur, ſed capillitio in nodum quoque collecto, or-
natum ex auro argenteo ac lapillis, & denique
floribus componunt. In aures geſtant, ſed annulis
digitos non ornant.

*Sacriſculi
caput ra-
dunt &
barbam.*

VIRI

VIRI pariter ac foeminæ tunicas talares induunt. Eas viri ad pectus duplicatas, intimam partem fascia, sub axilla finiftra, supremam sub axilla dextera subligant; foeminina in medio pectore vinctiunt. Vtrifq; manicæ laxiores longioresq; communes sunt, quales in Italia Venetorum effe folent, fed foeminis manicæ ad manus patent, viris arctantur, nec nifi quantum educendis manibus fatis eft, aperiuntur. Pileos viri eleganti opere varie concinnant; optimi habentur, qui è fetis equinis contextuntur. Hyberno cœlo è lana pileos, aut etiam ex holoferico geftant. In calceis maxime à noftris difcrepant. Viri eos byffinos, & holofericos, variis è filo ferico mæandris, & flouculis ita concinnant, vt etiam noftratium Matronarum elegantiam superent. Calceos è pelli- bus, non nifi fæx vulgi geftat; & in soleas etiam vix pellem adhibent, fed eas è confarcinato pan- no confuunt.

*Tunicas ta-
lares in-
duunt.*

Pileis.

Calceis.

LITERATORVM pilei quadrati funt, aliis non licet nifi rotundos geftare. Singuli matutinis horis dimidiatam minimû in peftendo componendoq; crine confumunt, quod noftratibus effet permoleftum. Solent etiam pedes ac tibias longiffimis fasciis obuoluere: inde fit vt tibialibus femper laxiffimis vtantur. Indufia noftro more non habent, fed eius loco intimam tuni- cam ad carnem è candido panno geftant, & cor- pus fæpe lauant. A famulo vmbellam grandio- rem fibi contra Solis radios, & imbres geftari faciunt, tenuiores ipfi fibi minorem ferunt.

*Literato-
rum pilei.*

Tibialia.

Indufia.

Vmbella.

AGAM nunc de confuetudine apud Sinas recepta circa propria fingulorû nomina, quæ noftris plane inaudita videbitur. Cognomen habent, vt dixi, antiquum & immutabile, fed nomen non item, nam fibi nouum fingunt, & femper aliquid fignificat, quod etiam cognominibus conuenit.

*Nomina &
cognomina
Sinarum.*

Id

*Fœmina
proprium
nomen non
habent.*

Id nomen vnico caractere scribitur, & vna, quod idem est, syllaba effertur, è duabustamen syllabis constare potest. Primum parens filio indit, sed solum si masculus fuerit: nam fœminæ, neque puellæ, neque adultæ nomen apud Sinas habent, sed patrio cognomine, & numero, quem inter sorores habent, nascendi ordine appellantur. Hoc nomen masculi à parentibus & maioribus dumtaxat compellantur. Cæteri eos ex numero quem inter fratres habent, nascendi ordine nominant, qua ratione modo de puellis diximus. Ipsi vero in visitatoriis & numerum libellis, & in reliquis scriptionibus ac literis, se ipsos proprio nomine inscribunt, quod à parente primum acceperunt. Cæterorum porro, qui æquales, aut superiores fuerint, si aliquis eum hoc proprio nomine compellaret, aut eius parentem, aut propinquum suo, non inurbanum esset solum, sed etiam iniurium.

*Variis nominibus pro
a:ate affi-
ciuntur.*

CVM primum studia puer aggreditur, aliud ei nomen præceptor imponit, quod ludi nomen appellatur, hoc nomine à condiscipulis, ac Magistro dumtaxat appellari solet, ac potest. Cum virili iam pileo induitur, & vxorem quis ducit, à viro aliquo primario nouo nomine paulo honoratiore cohonestatur; quod nomen ipsi Literam vocant. Hoc eum possunt omnes deinceps appellare, iis dumtaxat exceptis, qui ei famulantur, aut subditi sunt. Denique cum iam omnino adoleuerit, nomen accipit à viro graui honoratissimum, quod ipsi magnum vocant. Eo nomine possunt eum omnes, nullo excepto, & præsentem, & absentem compellare: sed tamen illum parentes ac maiores tanto honore non dignantur, sed priori nomine, quod literam vocari dixi compellant.

Si quis etiam sectam aliquam recens profite-
tur,

tar, à Doctore, qui eum induxit, nouo nomine *Nomen Re-*
compellatur, quod religionis nomē vocant. Por- *ligionis.*
ro cum alius alium officii causa visit, tamen si co-
gnomen & nomen illud minus libello inscribat
hospes, à visitato tamen & vicissim interrogatur,
quod sit eius nomen honorificum, vt eum, si opus
fuerit, possit sine iniuria compellare. Atque idem,
aliud nomen grandius, quo ipsi nos compellent,
oportuit nos accipere; supra id, quod in Baptis-
mate accepimus.

ANTIQUITATVM sunt studiosissimi. Sta- *Antiquita-*
tibus antiquis carent, n Tripodes ex ære campano *tis studio-*
propter ferruginem, vetustatis testem, in pretio *sisimi.*
habent, vt etiam vasa antiqua è creta, aut mar-
more, quod supra laspidem vocauimus. Picturas
illustrium pictorū rebus omnibus anteponunt;
quæ solo atramento, non aliis coloribus, linea-
menta describunt. Illustrium quoque scriptorum
characteres, & inscriptiones in charta pannove
descriptæ, ipsorum scriptorum sigillo munitæ, ne
fraus esse possit: neque enim antiquitatis imita-
tores astutissimi desunt, qui ab imperitis emun-
gunt, in rebus vilissimis, quos deinde deprehen-
dunt male collocatos.

MAGISTRATVS omnes proprium habent *Sigillorum*
sui muneris sigillum, ab Humvuo Rege illis tra- *custodia*
ditum. Quæcunque iuridice scribunt, obsignant *singularis:*
colore rubro dumtaxat. Hoc sigillum summo
studio conseruant: si enim illud perdiderint, non
solum Magistratu excidunt, sed etiam acerrime
puniuntur. Et ideo quoties domo egrediuntur,
secum illud deferunt intra scrinium clauis, & al-
terius sigilli fide munitum, illudque à suo cōspectu,
nulquam remouent: domi vero dicuntur no-
cturnis horis illud sub ipso cervicali asseruare.

VIRI graues minime pedibus per vicos intrē- *Sella gesta-*
ant, sed sella gestatoria vehuntur ex omni parte *toris.*
occlusa;

includunt: tum aulam candido panno, vel floreis insternunt ac vestiunt, in cuius medio aram extruunt, in ara sarcophagum locant, & demortui effigiem. Ad eam aulam intra præstitutos dies, quos apud viros primarios quatuor quinqueve esse mos est, propinqui omnes amique conveniunt, ipsi quoque funebri veste induti: alius post alium qualibet hora diei ventitant, & in ara odores, binosque cereos defuncto locant: qui ubi ardere cœperint, quaternis inclinationibus ac genu flexionibus, de quibus supra fuisse, demortuū cohonestant: sed primum thuris tâtillum in thuribulo ignito componunt è regione sarcophagi imaginisque propositæ. Interim dum hi ritus exhibentur, defuncti filius vnus, aut plures, ad latus adstant in funebri veste candidati, modeste quidem, sed flebiliter lamentantes. Post sarcophagū omnis mulierum domesticarum turba, & ipsæ quoque cultu lugubri, sed cortina tectæ, incondire plangunt & eiulant. Solemne quoque est, & ab idolorum sacrificulis in morem inductum, papyrus in certum modum continnatam, imo etiam sericos pannos albi coloris exurere: quod faciunt, arbitantes, se vita functis vestem ministrare, in benevolentia obseruantiaque testimonium.

*Funera domi multos
sepe annos
inclusa videntur.*

NON raro filij parentum cadauera, feretro inclusa, ad res quatuorve annos domi asseruant: suo enim illo pellucido bitumine ita rimas illinunt, vt minime fœtorem transmittant. Quo tempore in singulos dies cibum illis, potumq; offerunt, non secus ac si superessent: nec filij eo tempore in sedilibus solitis, sed in humili scabello cōfident, eoq; veste alba contexto. Somnum in lecticis minime capiunt, sed in stramineis culcitris supra nudam humum collocatis, iuxta cadaueris sarcophagum: carne vesci nefas aliove edulio bene

bene condito; vino minime vtuntur, nec balneis; quin etiam ab vxorum consuetudine abstinere. Conuiuuiis interesse non licet, nec intra certos menses in publicum egredi. Quod dum faciunt, sellam gestatoriam lugubri etiam panno inuoluunt, aliaq; multa faciunt, quæ persequi longum esset. Ex ea tamen, quam diximus, austeritate semper aliquid remittunt, prout ad triennium tempora pronius deferuntur.

QVO die funus effertur, propinqui & amici alio libello inuitati, denuo conueniunt, omnes in funebri veste candidati, ad funebrem pompam cohonestandam. Ea in supplicantium morem instituitur. Variæ statux virorum ac mulierum, elephantum, tigrum, ac leonum, papiraceæ omnes, sed versicolore & inauratæ præeunt, quæ omnes coram tumulo deinde incenduntur. Funus etiam comitantur longa serie idorum ministelli, & profanarum precum recitatores: hi varios ritus ex itinere peragunt, & tympana, fistulas, cymbala, tintinnabula, & alia musica instrumenta pulsant. Ingentia etiam ex ære campano thuribula baiulorum humeris gestata præeunt. Deinde feretrum sequitur magna pompa exornatum; nam sub ingenti conopæo varie cælato, & byssinis pannis insigni à quadraginta, & sæpe quinquaginta vespillonibus effertur. Illud sequuntur filij, pedibus incedentes, sed innixi baculo, velut iam præ luctu fatigati. Deinde mulieres, intra candidam cortinam gestatoriam ita inclusæ, vt spectari non possint. Aliæ quoque mulieres sanguine remotiores sellis gestantur funebribus. Tumulos porro omnes necesse est esse suburbanos.

SI filios abesse domo contigerit sub parentum obitum, in eorum aduentum tota lugubris pompa differtur. Porro cum de parentis obitu certior factus sit.

*Funeris
elatio &
pompa de-
scriptio.*

*Filij absen-
tes in obitu
parentis re-
uerſi cogni-*

factus est filius, si vir fuerit primarius, eo ipso in loco, in quo eum tum adesse contigerit, parenti cœnotaphium excitat, & amicorum complorationes excipit. Deinde in patriam primo quoque tempore reuertitur, & eodem ritus denuo instaurat, eo quem supra commemorauimus ordine. Reuerti autem etiam per leges cogitur filius quantum uis magnam gerat in Republica dignitatem, etiam Præsidum tribunalium, quos supra *Ciamstiu* vocari diximus, imo etiam Colatorum, domiq; triennem luctum explere, nec ante ad priorem Magistratum admittuntur. Sed id de solo parentum luctu, non cæterorum propinquorum velim intelligi. Ab hac porro lege, etiam in parentum funere, Magistratus militares excipiuntur.

*Defunctum
extra pa-
triam, do-
mum remi-
hant.
Loca sepul-
tura.
Epitaphia.*

SI aliquem extra patriam extingui contigerit, is cui funus curandum incumbit, nullum non lapidem mouet, nec ulli sumptui parcit, ad cadauer in patriam remittendum, aut reuehendum; quo in autum tumulum inferatur. Eum tumulum familia quælibet peculiarent habet, in aliquo colle fere suburbano, cum ingentibus è marmore sepulcris, & variis ex aduerso statuis animantium, & hominum. Epitaphia quoque marmorea, sane magnifica, eriguntur: in iis eleganti charactere, & scriptione præclare à maioribus ibidem humatis gesta describuntur. Ad hos tumulos quotannis propinqui conueniunt, diebus ad eam rem deputatis. Ibi ritus suos exhibent, fustis accendunt, donaria explicant, & epulum funebre instituunt, pro regionis consuetudine, iam ab omnibus sæculis recepta.

*Connubio-
rum &
sponsalium
ritus.*

NON paucis etiam ritibus connubia contrahuntur atque sponsalia. Vtraque in teneris annis peraguntur; nec sponsum à sponsa volunt ætate admodum discrepare. Contractus hos parentes vtrimque

utrimque componunt, nec ad eos filiorum consensum exigunt: quos tamen filii aut filiarum nunquam non admittunt. Primates omnes cum primatibus connubia miscent, & familiarum paritatem exigunt, in legitima coniuge eligenda.

Quod ad ceteras pellices spectat, quas quisque habet pro arbitrato, formæ venustate præferuntur, nec generis nobilitatem aut fortunas attendunt: nam hæc fere pretio centum aureorum, & sæpe longe inferiore comparantur. Plebei ac tenues *Regis connubia.* uxorem sibi pretio quaerunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rex vero, Regisque proles in connubiiis posthabita sanguinis nobilitate, solam corporis venustatem spectat. Sed nec primates ad hæc aspirant connubia: tum quod Regiarum coniuges & parum possunt, & inclusæ palatio, suorum conspectui æternū eripiuntur; tum etiam quod delectu à connubialibus Magistratibus habito, & multis paucæ ad Regias nuptias euehantur. Vxor regis una primaria est, quæ sola legitima dici potest: præter hanc Rex, & Regni hæres alias novem paulo inferiores ducit, ac deinde alias triginta sex, quæ omnes coniugali titulo gaudent. His accedunt aliarum numero maiore pellices, quæ nec Reginarum, neque coniuges appellantur. Eas inter, quæ filios pariunt, gratiosiores evadunt, & maxime parens primogeniti, qui regni successor appellatur. Id non apud Regem solum, Regiamque familiam familiare, sed apud reliquos toto regno.

PRIMARIA illa coniunx, sola mensæ cum marito assidet, reliquæ omnes (maxime extra Regios propinquos) ancillæ sunt patrisfamilias, & legitimæ coniugis pedisequæ, quibus in alterutrius præsentia stare, non sedere permittitur. Earum filij non suam parentem, sed primariam uxorem matrem suam vocant, & eam solam cum extingui-

tinguitur, triennio lugent, eiusque funus, non propriae genitricis, curaturi, officiis sese abdicant.

*Coniuges
non cognomines.*

IN connubiis religiosissime observatur, ne quis uxorem omnino ducat sibi cognominem, tametsi nulla sanguinis inter vtrumque intercedat necessitudo. Sinarum porro cognomina haud paulo pauciora sunt, quam apud nostrates: neque enim mille numerantur. Nemini vero licet nouum aliquod cognomen effingere, sed ex iis, quae antiquo usu recepta sunt, vnum habeat oportet; & quidem illud à maioribus patrum, non matrum serie deductum, nisi forte quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis & consanguinitatis gradus in diuerso cognomine nihil attendunt, atque ita proles suas connubio iungunt cum maternis propinquis, in quolibet fere gradu.

Gradus affinitatis & consanguinitatis nullatio.

Sponsa nulla d.s.

SPQNSA nullam secum dotem defert: at tametsi quo die in mariti domum pergit, multam supellectilem secum ferat, tanto apparatu, ut copiosiores ea vicos oppleant, omnis tamen illa supellex mariti sumptibus comparatur, qui aliquot mensibus prius magnam pecuniae summam dono submittit.

N talis dies.

NATALIS cuique dies apud Sinas quotannis festus est, & munusculis, epulis, aliisque laetitiae signis celebratur. Id maxime fit expleto anno quinquagesimo, ex tempore inter secas computari solent, ac deinde decimo quoque anno. Ad has celebritates filii, si è literario sunt ordine, ab amicis exigunt varia poemata, scriptiones, atque emblemata magno artificio conscripta, quibus parentum encomia continentur: ex his etiam aliqui libros edunt, & ipso natali die aulae domesticae parietes ornant, aliosque varios ritus exhibent ei, cuius annis gratulantur.

Pileum vi.

SOLLEMNIS etiam est Sinis dies ille, quo filii

ii virilem pileum per ætatem sumunt, non se- *rilam su-*
 as ac Romani olim iuuenes cum virilem togam, *munt circa*
 rætextam exuti, induebant. Ea ætas est anno- *annum vi-*
 um fere viginti, nam ad id vsque temporis so- *gesimum.*
 ratam cæsariem aluerunt.

S E D maxime sollempnis toto regno celebritas, *Maxima*
 uæq; ab omnibus æque sectis colitur, est anni *celebritas*
 ecurrentis initium, primo nouilunio, & iterum *totius anni.*
 primo plenilunio: tum enim lucernarum est fe-
 tiuitas, ideo quod in singulis ædibus ingeniosas
 aliquas lucernas accendit vnusquisque, varia ar-
 æstructas è papyro, vitro, velo, quibus venali-
 bus per eos dies plenum est forum, è quibus eam
 ibi eligit, quæ cuique maxime arriserit: & sæpe
 uulæ ipsæ ardere videntur, dispositis quaquauer-
 sus lucernis, Imo per eos etiam dies, nocturnis
 horis varie concurritur, & lucernæ in draconis
 morem sibi mutuo innexæ, à bachantibus cir-
 cumferuntur: multa itidem sulphureo puluere
 ludicra, & festi ignes disploduntur, iisq; domus
 ac vici ardent in igni spectaculo.

*De corporis lineamentis, cultu, habituq;, &
 aliis apud Sinas consuetudine
 receptis.*

C A P V T VIII.

SINICA gens fere albi coloris est, nam non- *Color al-*
 nulli è prouinciis Australibus ob vicinitatem *bis.*
 zonæ torridæ subfusi sunt. Barba illis rara
 est, quibusdam nulla, pilis, hirtis, & absque cin- *Barbara*
 cinnis; sero etiam erumpit, nam triginta fere an- *rara.*
 norum iuuenes cum nostratibus, dum viginti at-
 tigerunt, conferri possunt: barba, vt & capilli-
 tium.

*Lineamen-
ta faciei.*

tium vniuersum, atrii coloris est, & apud Sina-
turpis est rufa caesaries. Oculos habent angustio-
res, oualis figurae, nigros, atque prominentes. Na-
sus admodum exiguus vix prominet, aures medio-
cres; in prouinciis quibusdam faciem habent fere
quadratam. Multi à Cantonienſi, & Quam-ſi pro-
uinciis in utroque digito minimo pedis, binos, un-
gues habent, quod apud Cocincinenses eorum
conterminos omnes videre est, fortasse olim, sex
in singulis pedibus digitos numerabant.

*Mulierum
staturā hu-
milis.*

MULIERES omnes sunt humilioris staturae, &
magnam partem muliebris elegantiae statuunt in
pedum paruitate. Qua ex causa à prima pueritia
pedes arctissime fasciis obuoluunt, ne succe-
ſcant libere, atque ideo, in incessu truncas prope
iudicaris. Has fascias per vniuersam vitam adhi-
bent. Id videtur sapientis alicuius inuentum fuiſ-
ſe, ut eas domi contineret, ne facile per vicos cur-
ſarent, quod foeminas decet in primis. Viri pariter

*Capillitium
viri & foeminae
alut.*

ac foeminae capillitium alunt, nec vnquam ton-
ſorem adhibent, putri tamen ac puellae in prima
aetate circumraduntur, & solum in vertice co-
mam nutriunt, idque ad annum fere 15. deinde
crescendi ad libitum faciunt facultatem, sed pas-
ſos crines ad annum vsque vicesimum supra hu-
meros soluunt, dum virili pileo insigniuntur, ut
supra. Plerique etiam sacrificuli octauo quoque
die caput, & barbam radunt. Adulti iam crinem
colligunt pileolo è setis equinis, vel capillis hu-
manis, aut etiam filis sericis intexto in retis mo-
rem: in vertice pertusus est pileolus, è quo capilli,
quia longiores, educuntur, & elegantem in no-
dum colliguntur. Foeminae hoc pileo non vtun-
tur, sed capillitio in nodum quoque collecto, or-
natum ex auro argenteo ac lapillis, & denique
floribus componunt. In aures gestant, sed annulis
digitos non ornant.

*Sacrificuli
caput ra-
dunt &
barbam.*

VIRI

VIRI pariter ac fœminæ tunicas talares induunt. Eas viri ad pectus duplicatas, intimam partem fascia, sub axilla sinistra, supremam sub axilla dextera subligant; fœminina in medio pectore vinctiunt. Vtrisq; manicæ laxiores longioresq; communes sunt, quales in Italia Venetorum esse solent, sed fœminis manicæ ad manus patent, viris arstantur, nec nisi quantum educendis manibus satis est, aperiuntur. Pileos viri eleganti opere varie concinnant; optimi habentur, qui è setis equinis contexuntur. Hyberno cœlo è lana pileos, aut etiam ex holoserico gestant. In calceis maxime à nostris discrepant. Viri eos byssinos, & holosericos, variis è filo serico mœandris, & flosculis ita concinnant, vt etiam nostratium Matronarum elegantiam superent. Calceos è pellibus, non nisi fœx vulgi gestat; & in soleas etiam vix pellem adhibent, sed eas è confarcinato panno consuunt.

Tunicas talares induunt.

Pileis.

Calceis.

LITERATORVM pilei quadrati sunt, aliis non licet nisi rotundos gestare. Singuli matutinis horis dimidiatam minimū in pectendo componendoq; crine consumunt, quod nostratibus esset permolestum. Solent etiam pedes ac tibias longissimis fasciis obuoluere: inde fit vt tibialibus semper laxissimis vtantur. Indusia nostro more non habent, sed eius loco intimam tunicam ad carnem è candido panno gestant, & corpus sæpe lauant. A famulo vmbellam grandiorē sibi contra Solis radios, & imbres gestari faciunt, tenuiores ipsi sibi minorem ferunt.

Literatorum pilei.

Tibialia.

Indusia.

Vmbella.

AGAM nunc de consuetudine apud Sinas recepta circa propria singulorū nomina, quæ nostris plane inaudita videbitur. Cognomen habent, vt dixi, antiquum & immutabile, sed nomen non item, nam sibi nouum fingunt, & semper aliquid significat, quod etiam cognominibus conuenit.

Nomina & cognomina Sinarum.

Id

*Fœmina
proprium
nomen non
habent.*

Id nomen vnico caractere scribitur, & vna, quod idem est, syllaba effertur, è duabustamen syllabis constare potest. Primum parens filio indit, sed solum si masculus fuerit: nam fœminæ, neque puellæ, neque adultæ nomen apud Sinas habent, sed patrio cognomine, & numero, quem inter sorores habent, nascendi ordine appellantur. Hoc nomen masculi à parentibus & maioribus dumtaxat compellantur. Cæteri eos ex numero quem inter fratres habent, nascendi ordine nominant, qua ratione modo de puellis diximus. Ipsi vero in visitatoriis & numerum libellis, & in reliquis scriptionibus ac literis, seipso proprio nomine inscribunt, quod à parente primum acceperunt. Cæterorum porro, qui æquales, aut superiores fuerint, si aliquis eum hoc proprio nomine compellaret, aut eius parentem, aut propinquum suo, non inurbanum esset solum, sed etiam iniurium.

*Variis nominibus pro
acate affi-
ciuntur.*

CVM primum studia puer aggreditur, aliud ei nomen præceptor imponit, quod ludi nomen appellatur, hoc nomine à condiscipulis, ac Magistro dumtaxat appellari solet, ac potest. Cum virili iam pileo induitur, & uxorem quis ducit, à viro aliquo primario nouo nomine paulo honoratiore cohonestatur; quod nomen ipsi Literam vocant. Hoc eum possunt omnes deinceps appellare, iis dumtaxat exceptis, qui ei famulantur, aut subditi sunt. Denique cum iam omnino adoleuerit, nomen accipit à viro graui honoratissimum. quod ipsi magnum vocant. Eo nomine possunt eum omnes, nullo excepto, & præsentem, & absentem compellare: sed tamen illum parentes ac maiores tanto honore non dignantur, sed priori nomine, quod literam vocari dixi compellant.

Si quis etiam sectam aliquam recens profite-
tur,

tur, à Doctore, qui eum induxit, nouo nomine *Nomen Re-*
compellatur, quod religionis nomē vocant. Por- *ligionis.*
ro cum alius alium officii causa visit, tametsi co-
gnomen & nomen illud minus libello inscribat
hospes, à visitato tamen & vicissim interrogatur,
quod sit eius nomen honorificum, vt eum, si opus
fuerit, possit sine iniuria compellare. Atque idem,
aliud nomen grandius, quo ipsi nos compellent,
oporruit nos accipere, supra id, quod in Baptis-
mate accepimus.

ANTIQUITATVM sunt studiosissimi. Sta- *Antiquita-*
tuis antiquis carent. Tripodes ex ære campano *tis studio-*
propter ferruginem, vetustatis testem, in pretio *fissimi.*
habent, vt etiam vasa antiqua è creta, aut mar-
more, quod supra laspidem vocauimus. Picturas
illustrium pictorū rebus omnibus anteponunt,
quæ solo atramento, non aliis coloribus, linea-
menta describunt. Illustrium quoque scriptorum
characteres, & inscriptiones in charta pannove
descriptæ, ipsorum scriptorum sigillo munitæ, ne
fraus esse possit: neque enim antiquitatis imita-
tores astutissimi desunt, qui ab imperitiis emun-
gunt, in rebus vilissimis, quos deinde deprehen-
dunt male collocatos.

MAGISTRATVS omnes proprium habent *Sigillorum*
sui muneris sigillum, ab Humvuo Rege illis tra- *custodia*
ditum. Quæcunque iuridice scribunt, obsignant *singularis:*
colore rubro dumtaxat. Hoc sigillum summo
studio conseruant: si enim illud perdiderint, non
solum Magistratu excidunt, sed etiam acerrime
puniuntur. Et ideo quoties domo egrediuntur,
secum illud deferunt intra scrinium claus, & al-
terius sigilli fide munitum, illudque à suo cōspectu,
nusquam remouent: domi vero dicuntur no-
cturnis horis illud sub ipso cervicali asseruare.

VIRI graues minime pedibus per vicos intē- *Sella gesta-*
dunt, sed sella gestatoria vehuntur ex omni parte *coria.*
occlusa;

occlusa, nec à prætereuntibus spectari possunt, nisi partem anteriorem aperuerint; qua in re à Magistratibus differunt, ipsi enim sellis euehuntur omni ex parte patentibus. Matronas quoque sella vehi mos est occlusa undique, sed ex ipsa figura facile à virilibus sellis distinguuntur. Rhedæ carpentatq; per leges habere non licet.

Urbes nonnullæ in fluminibus exstructæ & lacubus.

Nauigia Magistranti elegantissima & vastissima.

VRBES nonnullæ in medio fluminum & lacuum extructæ visuntur, vt in medio mari Venetia. In his vrbibus cymbæ perelegantes per vicos nauigant. Et quoniâ vniuersa regio fluminis canalibusq; distincta est, ad iter nauigiis vtuntur frequentius, quam nostrates, & sunt vere cōmodiora & elegatiora. Sed ea quibus Magistratus quod semper publico sumptu fit) vehuntur, ita magna sunt, vt integram familiam nullo suo incommodo vehant, ac si domi suæ versarentur: in iis enim variæ sunt stationes, aula, culina, cellæ, exque ita eleganter exornatæ, vt principum virorum ædes, non nauigia esse videantur. Ita sæpe contingit, vt ad instituendum solemne epulam, in huiusmodi se nauigia recipiant, quoniam eodem tempore, per flumina lacusq; non sine voluptate vagantur. Intus splendido illo bitumine, *Ciaram* Lusitani vocant, omnia collucent, variis distincta coloribus, ipsæq; calaturæ suis locis apte inauratæ, oculis blandiuntur, vti naribus varij suffitus & odoriferæ mixtionēs.

Veneratio erga Magistros.

MAGISTROS omnino religiosius, quam nostri venerantur, ac tamen si alter alteri per vnum diem sese pro discipulo subiecerit in qualibet scientia vel arte, pbr vitam deinceps vniuersam eum Magistrum appellat, & pro Magistro colit: nam illi non nisi ad latus in quolibet congressu assidet, & Magistratibus cum titulis acritibus cohonestat.

Alæ Chartarum.

ALÆ ludus, atq; chartarum, quem etiam in has

has partes vsus inuexit, plebeius est & vulgaris. *Latrunculus: rium vsus:*
 Grauiiores fallendo tempore, & ludicro etiã quatuor
 stui adhibent latrunculos, nostris non omnino
 ab similes. In his discrepant. Regius enim calcu-
 lus nunquam egreditur quatuor cellulas suo lo-
 co viciniores, sed neque literati duo Regis affec-
 tores. Regina carent. Alios porro duos habent
 calculos non parum ingeniosos, quos ipsi pulue-
 ris bellici lebetes vocant, ij equos duos præeunt,
 & pedites subsequuntur, qui in his duabus cellu-
 lis vna cellula præcedunt. Incedit hic calculus eo
 ferme modo, quo turriti nostrates elephantini: ini-
 mici tamen exercitus ductorem Regem non pe-
 tit, nisi inter ipsum & Regem, qui petitur, alius sit
 calculus, vel proprius, vel collusoris. Hinc fit, vt
 tribus modis ictum vitare possit Rex appetitus,
 primum exigua, vt ita loquar, corporis declina-
 tione, & honesta fuga in proximam cellulam vel
 stationem, deinde oppositu alterius calculi; po-
 stremo si penitus nudet latus, iubeatq; facessere
 militem suum, à quo tegebatur.

GRAVISSIMUM inter eos ludi genus est hu-
 iusmodi. In alueo trecentarum cellularum plures,
 ducentis calculis colludunt, è quibus alij candidi
 sunt, alij atrii. His calculis alter alterius calculos
 procurat in medium alueum relegare, vt reliquis
 deinde cellulis dominetur: ad extremum qui plu-
 res in alueo cellulas sibi subiicit, victor appella-
 tur. Hunc ludum avidissime arripiunt Magistrat-
 us, & sæpe maximam diei partem ludendo con-
 sumunt; nam inter ludendi peritos, horam inte-
 gram ludus vnus tenet. Qui huius ludi peritus
 est, tamen si alia nulla re insignis fuerit, ab omni-
 bus colitur, & euocatur. Imo nonnulli etiam eos
 solitis sibi ritibus magistros legunt, vt ab his ac-
 curate huius ludi rationem ediscant.

*Aliud ge-
 nus ludi
 grauiissi-
 mum.*

IN plebeis delictis remissiores videri possunt,
 G 2 maxime

Pœna delictorum remissior.

Furtum quomodo puniatur.

Excubia.

Fures nocturni permulti.

maxime in furto, nisi vis interuenerit; neque enim vnquam morte plectitur. In secundo furto, cauterio simul, & atramento duos characteres brachio inurunt, quibus innuitur iam iterato furtum; cum tertio deprehenditur, in ipso vultu eodem cauterio inuritur, si denuo deprehendatur, pro ratione delicti; & quoties eum deprehendi contigit, acrius remissiusue vapulat, aut ad triremes damnatur, spatio temporis à legibus præstituto. Ideo latrunculis omnia plena sunt, maxime ex infima vulgi fæce.

SINGVLIS in vrbibus noctu per vicos plura hominum millia excubant, & certis interuallis peluim pulsantes, per vicos obambulant, ac licet ipsi vici noctu fere cancellis ac repagulis occludantur, non raro tamen domos integras nocturni fures depredantur: id ex eo cōtingit, quod ipsis excubitoribus excubias addi oporteret, quoniā ipsi vel fures sunt, vel furum socij. Cum à nobis audiunt habitatissimas in Europa ciuitates nullas aduersus fures vrbānos, sed aduersum hostes externos excubias disponere, obstupescunt. Ipsæ etiam vrbes, licet in altissima pace, medioq; in regno sint, quotidie sub noctem occluduntur, & clauēs ad vrbis Præfectum deferuntur.

De ritibus apud Sinas superstitiosis, & aliis erroribus.

C A P V T IX.

Admonitio ad Lectorem.

CAPITE insequenti de superstitiosis ritibus cuiuslibet sectæ propriis agetur; nunc vero aliquos ex iis attingam, quos omnes amplectuntur. Sed primū eos rogo, qui hæc duo capita lecturi sunt, vt ex iis, quæ dicentur, ansam arripiant

piant condolendi, Deumq; pro huius gentis salute deprecandi potius, quam stomachandi, aut de remedio desperandi, memores, hos populos tot iam retro lapsis annorum millibus ita Gentilitatis tenebris obuolutos, vt nullum vnquam, aut fortasse vllum Euangelicæ lucis radium aspexerint. Cui nihilominus ab innatâ genti solertia, diuinâq; bonitate, tantum adhuc superest luminis, quod à natura accepimus, vt facile miseriam suam agnoscat, ac fateatur, sed adhuc modum ignoret, quo sese possit expedire.

NVL LV S toto regno supersticiosus ritus ita *Superstitio* late peruasit, sicut is, qui in obseruandis diebus *in obser-* horisve fastis nefastisq; versatur, vt ad tempo- *randis ho-* rum normam negotia sua omnia moderentur. *ris, fastis* In eum finem duplex fastorum index quôtannis *nefastisq;* excûditur, ab Regiis Astrologis auctoritate pu- *diebus.* blica conscriptus; vnde tantam hæc impossura veritatis opinionem sibi arrogat. Horum fastorum libelli tanto numero distrahuntur, vt eo nullæ non ædes oppleantur. In his in dies singulos adscribitur, quid faciendum, à quo abstinendum, aut in quam horam differendum quodlibet ex iis negotiis, quæ intra manuum spaciū cuiq; possunt occurrere.

PRÆTER hos indiculos, alii sunt abstrusiores etiam libri, & fallaciores magistri, qui alia nulla requæstum quærunt, quam dierum horarumq; electione iis præscribenda, à quibus consulantur: & ne cui desint prædictores, pretio etiam viliori mendacia distrahuntur. Nec raro contingit, vt molem aliquam extructuri, in multos dies operis initium; aut iter facturi, viæ principiū differant; eo solo intuitu, ne à coniectorum præscriptione tantillum recedant. Et quanquam sæpe vsuuenit, vt de ipso die copiosus imber decadat, aduersus ventus aspiret, nulla tamen æris iniuria prohibentur,

bentur, quin eo ipso die, horave, quam fortunatam fore arbitrantur, opus aggrediantur. Si quidem ad iter inchoandum quatuor saltem passus progrediuntur, aut ad ædificandum duasterræ sportas effodiunt, ne præscripto tempore opus suum inchoasse minime videantur: atque ita, quæ gentis cæcitas est, sibi omnia ex animi sententia cæsuræ arbitrantur.

*Barum fa-
mularum
inquisito
militia &
curia.*

NON inferiore cura laborant, ex ipso nascendi puncto vitæ totius seriem fortunamque præscire: quæ ex causa nemo est, qui non id momentum exquirat, & annotet accurate. Huius artis varij se Magistros iactant. Nec pauciores, qui è stellarum cursu, vel numeris quibusdam superstitionis futuram se prædicturos asseuerant. Alii ex lineamentis in facie, manibusve conspectis idem spondent. Alii ex somniis, alii ex quibusdam verbulis, quæ inter colloquendum eliciunt, alii è fitu corporis, sessioneque sola, & innumeris aliis modis futura coniectant: idque faciunt ita certo, ut omnem dubitationem excludere videantur. Tot vero irrepunt doli, & quotidie nouæ nascuntur fraudes, ut in errorem creduli facile inducantur. Nam collegas sæpe suos circumforaneos ignotos in audientium concionem immittunt, à quibus palam asseritur, sibi eo prædicente ex ordine omnia contigisse: alias aliis circumforaneis præterita multa reuelantibus, in posterum collegæ annunt magno cum applausu. Unde fit, ut plures in fraudem inducti ab iis fortunam suam explorent, & audita pro oraculis excipiant. Alia etiam fraude opinionem sibi comparant veritatis. Manuscripti reperiuntur indices, quibus integræ ciuitatis, per vicos & desque distributæ familiæ breuiter describuntur. Eos hi circumforanei exscribunt, aut comparant non magno pretio, atque ita licet externi sint, horum com-

commentariorum fide narrant singulis ; quam familiam haecenus aluerint , quid iis plures iam annos contigerit ; aliaq; huiusmodi ; deinde collecta ex prae-teritis fide , futura praedicunt ; tum in aliis se loca conferunt , fidem suam fortunae committentes . Tantum porro multi praedictoribus his tribuunt , ut ipse metus fidem faciat , nam si praedictum iis fuerit , tali eos die morbo corripiendos , is ubi aduenerit dies , in morbum incidunt , ac vi metus afflicti , cum aegritudine , & aliquando etiam cum morte colluctantur . E quibus eventis impostoribus auctoritas non parum accrescit .

HÆC nulli dæmones ipsos consulunt , & fami- *Dæmones
& Spiritus
familiares
consulunt.*
liares , ut vocant , spiritus apud Sinas sunt non pau-
ci , ea res plus Numinis , quam dæmonum frau-
dis vulgo habere creditur , sed ab his ad extre-
mum omnes in fraudem inducuntur . Eorum
oracula infantum vocibus , aut etiam brutorum
exciuntur . Praeterita ipsi & absentia more suo
euulgant , ut non ab similem vero faciant eam ,
qua futura praenunciant , falsitatem . Sed neque
haec sine fraude pronunciantur .

HÆC porro omnia cum nostris etiam Ethni- *Superstitio
in adibus
extruendis.*
cis communia fuisse legimus , vnum est quod Si-
narum propriū dici potest . Id in eligenda area , ad
aedes priuatas , & publicas extruendas , aut ad ca-
davera humanda , eamq; aream conferunt cum
capite , cauda , pedibus variorum draconum , quos
huic nostro solo substratos vivere fabulantur : à
quibus omnem aduersam prosperamque for-
tunam non familiarum solum , sed urbium , pro-
vinciarum , totiusq; pegai credunt dependere .
Et ideo in hac velut se condita scientia , multi
etiam viri primores occupantur , & procul , cum
opus est , euocantur ; maxime cum publicae qua-
dam turres , molesve aut machinae in eum finem
extruun-

extruuntur, vt prospera fortuna accersatur, & infortunia publica exterminentur. Non secus enim, atque Astrologi ex inspectis syderibus, ita hi Geologi ex montium, fluminum, agrorumq; situ, regionum fata metiuntur, aut verius mentiuntur. Et sane nihil absurdius inueniri posse dic-
Alia super-
sticio absur-
dissima.

Omnia p' =
na impossi-
rum.

Hic Astrologis, Geologis, Auguribus, Com-
 etoribus, & vno verbo impostoribus, pleni sunt
 vici, plenæ tabernæ, plena fora. Vbiq; vanis pol-
 litationibus prosperam fortunam venalem ex-
 ponunt, & sæpe oculis capti, non vilissimi solum
 homunciones, sed etiam mulercule, vt ad lite-
 ram Euangelicam illud impleatur; *Ceci sunt, &*
duces cecorum. Nec solum his priuatim omnia re-
 dundant; ipsæ vrbes, metropoles, aulæ hac lue-
 scatent, & hac vna re quæstum faciunt, numerosa
 fam familiam laute sustinent, & plurimi magnas
 sibi opes parant. Eos enim summi & infimi, ver-
 biles & plebei, literati, & illiterati colunt; quin
 etiam Rex ipse, & vniuersi Magistratus, regniq;
 Optimates.

EX his facile colligere licet, quod ex auium
 garritu auguria, quam solidae primibusturini
 heris occurrat, quam superstitiose solariu
 diorum ymbre priuati & tectis exceptæ. Hoc
 verbo dicere sufficit, quicquid infortunii priua-
 tim singulis, & publica vrbibus, provinciis, re-
 gibus, vniuersim acciderit, id omne aduersa sua
 fato, aut rei cuiuspiam arrogant, in domibus, vrbe,
 metropoli, aut regia perperam collocatæ; præ
 quod

quod eos oportebat in tot scelera, quibus à cœlo priuatum & publice vindictam euocant, suorum infortuniorum causam iustissime deriuare.

A D S C R I B A M nonnulla, quæ Sinæ leuior aducunt, imo vero (si Deo placet) in laudem ponunt, ut de cæteris fiat coniectura, iterum obtestans eos, qui nostra hæc legunt, ut tanto impensius Deum pro gentis huius salute deprecantur, quanto densioribus ignorantie tenebris est inuoluta, minus quidem propterea damnanda, haud paulo tamen minus miseranda.

P E R M V L T I sunt, qui, quod muliebri confortio carere minime possint, se ipsos viris copiosis in seruos tradunt, ut ex ancillis domesticis vnam sibi copulent coniugio, vnde fit, ut etiam liberi perpetuam contrahant seruitutem. Alij cum ad coemendam sibi uxorem habeant nummorum satis, eam sibi pretio comparant, sed crescentem deinde familiam cum ultra sustinere non possint, filios ac filias in seruitutem distrahunt eo sibi pretio, quo sus aliquis aut triste iumentum vauit, quod ad duos tresve aureos excrefcit, id quod etiam faciunt extra carioris annonæ angustias; & in perpetuum filij à parentibus separantur, liberumque fit emptori, qua maxime in re vellet, seruo vti. Hinc fit, ut hoc regnum seruis redundet, non iis belli iure captis, aut aliunde importatis, sed vernaculis & ciuibus. Non pauci etiam extra regni fines ab Lusitanis Hispanisque exportantur in perpetuam extra solum patrium seruitutem. Tamen hoc maxime medio Deus vitatur, ut Sinas complures à demonum seruitute in Christianam transferat libertatem.

S E D hanc venalium liberorum negotiationem duo leuiorem reddunt; multitudo scilicet plebis tenuioris, quæ non nisi summo sudore ac industria se sustinet, & ipsa seruitutis ratio om-

Seruitus multa.

Liberos venales proponunt.

Copia seruorum uernaculorum unde?

*Infantes
fœmellas
aquis præ-
focant.*

*Metempsy-
chosis error.*

nino mollior ac tolerabilior apud Sinas, quam
aliam ullam nationem : & quia se quisque redi-
mere potest eo pretio quo venit, quoties ei fa-
cultas fuerit. Grauius omnino malum, quod se-
quitur. Nam in quibusdam prouinciis infantes,
potissimum fœminas, aquis præfocant, quod eas
educare se posse desperent. Id quod etiam apud
non infimam plebem inualuit, eo metu deterri-
tam, ne inde urgente inopia, venales liberos ex-
ponere, ignotisque tradere cogantur. Hi ne sint
parum pii, crudeles fiunt. Sed hanc scœuitiam in-
ter eos minus atrocem fecit error ille, qui ani-
morum metempsychosis appellatur : dum enim
animos mortalium ex aliis corporibus in alia
transmigrare arbitrantur, immani scœuitiæ præ-
textum pietatis astruunt, dicuntantes se liberis
prodesse, dum eos mactant; hac enim illos ratio-
ne tenuioribus suæ familiæ angustiis eductos, in
pinguiorem fortunam citius nascituros. Hinc
fit, vt hæc liberos carnificina minime remo-
tis arbitris, sed consciis omnibus peraga-
tur.

*Multi sibi
met violentas
manus
inferunt.*

SED ad hanc barbariem accedit etiam alia
immanior, qua sibi complures violentas manus
inferunt, vel bonorum desperatione malorumque
perpessione fatigati; vel vt inimicis suis impo-
tenter sane, non minus stolidè, ægre faciant: mul-
ta enim in annos singulos hominum millia fe-
runt, virorum ac mulierum seipsos in campis, vel
pro aduersarij foribus, iniecto in fauces nodo,
præfocare, aut in flumina infilire, hausto vel lei-
bus aliquando ex causis veneno sibi vitam eripe-
re. Nam ex eo quod Magistratus deinde seuerè in
eos animaduertant, qui causam dedisse despera-
tioni à demortui propinquis accusantur, fit vt a-
lia ratione se vindicare non posse existiment. At-
tamen sunt non pauci sapientiores Magistratus,
qui

qui nullius causam, lege lata, suscipiunt, quis violentas sibi manus intulerit, hinc multorum vita conseruatur.

ALIVD immanitatis genus in Borealibus provinciis in infantes masculos exercent, quos castrant quam plurimi, vt inter Regios famules adnumerari queant; nam præter hos alij Regi non famulantur, nec à consiliis sunt, nec cum eo colloquuntur, quin imo tota fere Regni administratio in horum semiuirorum manibus versatur. Ex iis porro intra palatij regij fines ad decem millia numerantur, omnes fere plebei tenues illiterati & in perpetua seruitute educati, hebetes denique sunt ac stolidi, nec minus impotentes ac inepti ad rem quamlibet grauem animo concipiendam, nedum perficiendam.

*Infantium
castratio
immanis.*

LEGES porro infligendarum poenarum pro delictis, etsi vltra ius non sunt asperæ, nihilominus arbitror non pauciores à Magistratibus martari contra leges, quam qui debitam legibus vitam amittunt, quod ex inolita huius regni consuetudine oritur. A Magistratibus enim quibuslibet subditi nulla præuij iuris aut sententiæ forma vapulant, quoties in mentem cuique venerit in hunc modum. In publico tribunali proni toto corpore procumbunt, nudatisque cruribus supra genua infra nates, arundine durissima per mediū secta, digiti crassitie, quatuor lata, duas vlnas longa verberantur à ministris, fuste vtraque manu correpto atrocissime, tametsi ictibus non plus decem, summum triginta plectantur, nam sæpe primo ictu laceratur cutis, & nonnullis carnis frustula dissiliunt, ex qua verberatione multi pereunt; multique vitam largitionibus redimunt exigentium contra ius fasque arbitrati; tanta enim Magistratuum dominandi libido est, vt vix quisquam rerum suarum dominus esse queat,

*Castigandi
ratio pro
delictis.*

sed

sed omnes in continuo metu versentur, ne qua sibi calumnia, sua bona eripiantur. Adhuc sicut hæc gens superstitionibus, ut supra dictum, deditissima est, ita veritatis parum amans; etenim non nisi magna cautela & circumspeditione opus est, ut alter alteri se credat.

HOC eodem metu perculsi hoc seculo Reges à publico abstinent, & cum olim è palatio egrediebantur non nisi mille industriis tuti id audebāt, nam vniuersa Regia in armis erat, dispositis per eos vicos excubiis, qua transitus erat, & per alios vicos, quibus in priores iter esse poterat, nec solum videri se non sinebat, sed neque sciebatur qua lectica veneretur; nam plurimæ gestabantur. Dixisses eum non inter clientes, sed inter hostes regij sanguinis cupidissimos iter facere.

*Insolentia
eorum qui
sunt à regio
sanguine.*

REGIO sanguine progenerati tametsi omnes sumptu & ærario publico, quod supra dixi, sustineantur, tamen cum iam ad sexaginta millia excreuerint, & continuo augeantur, maximo sunt oneri Reipublicæ: nam cum ab omni munere publico remoueantur, otiosi sunt omnes, & laxiori vitæ dediti, & quoties possunt, impotentius inolescunt. Ab his sibi Rex cauet nihilo fecius quam ab hostibus, nam, habent ipsi continuos excubitores, nec ab nominata cuilibet ad habitandum vrbe egredi possunt, iniussu Regis; si fecerint, atrocissimis pœnis subiacent: nulli tamen ex iis licet in Regijs vrbibus Pequino & Nanquino commorari.

*Exteri à Sinen-
sibus
contem-
nu. fur.*

NEMINI mirum videbitur, eos, qui ciuibus ac propinquis se non credunt, de aduenis diffidere, siue ij è vicinis, siue ex remotis regionibus aduenerint, quarum aliam nullam notitiam habuerunt, nisi subobscuram & falsam, quam à quibusdam accipiunt, qui ad suum regnum clientaris

laris obsequij officia delaturi adueniunt. Ex ad-
nenarum libris quicquam ediscere Sinas pudet,
opinantes omnem scientiam apud se solos repe-
riri, externos omnes pro illiteratis ac barbaris
habent & appellant. Et si quando in suis scriptio-
nibus exterorum incidit mentio, ita de iis agunt,
quasi nihil dubium sit, eos à brutis nihil admo-
dum distidere. Characteres porro omnes, quibus
hoc exterorum nomen exponunt, ex animan-
tium fere literis componuntur, nec fere eos ho-
nestiore nomine, quam dæmoniorum dignan-
tur.

P O R R O si legati è vicinis regnis ad clien-
telaria officia Regi deferenda, vestigalve persol-
uendum, aut aliud quodlibet negotium tractan-
dum aduenerint, vix dici potest, quam suspiciose
tractentur. Nam eos tametsi ab omni sæculorum
memoria amicos habuerint, captiuos nihilomi-
nus toto itinere ducunt, nec eos quicquam vide-
re sinunt. Multis clauibus intra palatij exterorum
septa, veluti brutorum stabula, recluduntur. Ad
Regis aspectum nunquam admittuntur; cum
paucis è Magistratu, sua negotia tractant. Cum
externis autem extra regni fines nemo, nisi certis
temporibus ac locis, agere permittitur, qui secus
fecerint, absq; publica facultate grauissimis pœ-
nis plectuntur.

*Legati su-
spiciose &
ignominiose
tractantur.*

D V C E S ac milites, qui belli pacifve tem-
pore suis locis excubant, ipsi quoque excubitores
suos habent, ne quid rerum nouarum molian-
tur. Numerosos exercitus nunquam vni Duci
tradunt. Omnes sunt in Senatus Philosophici
potestate. Ab hoc exercitu stipendia penduntur,
& comæatus suppeditantur, atque ita non in
iisdem manibus milites sunt, & militaris appa-
rus, vt hac ratione securior sit cuiusque fides.
Nulla gens æque vilis atque iners est, quam mili-
taris.

*Ducum &
militum
custodia.*

*Militum
conditio
vilis &
misera.*

taris. Miseri sunt omnes qui arma tractant: quod neque amor patriæ, nec in Regem fides, nec honoris cupiditas ad arma vocat, sed sola spes vitæ sustinendæ, non secus ac fit illiberali quolibet opificio. Maximam partem regia sunt mancipia, vel propriis vel maiorum suorum sceleribus perpetuam seruientes seruitutem. Idem quo tempore à bellicis exercitationibus vacant, infima quæque officia, baiulorum, mulionum, & inhonestiora etiam seruitia exercent. Soli Duces ac Præfecti aliquam inter ceteros auctoritatem adipiscuntur.

Arma militum fucata.

Eorum arma, siue quibus se tuentur, siue quibus hostes offendunt, omnino sunt parum noxia. Et solum fucatum aliquem præferunt apparatus, ne in militaribus lustris inermes appareant. In quibus lustris, à Philosophicis Magistratibus, & milites, & ipsi Duces modo, quem supra explicui, vapulant instar puerorum in ludo literario, nulla dignitatis & conditionis habita ratione.

Milites vapulant.

Duplex Sinarum infania; argendi corflandæ cupiditas; & immortalitatis studium.

CLAVDAM hoc caput duplici Sinarum, ut apte loquar, infania, quæ in omnes æque regni prouincias penetrauit, & multos maxime magnates inuasit. Argentum alia intendit ex alio aliquo metallo elicere, alia ad vitam, exclusa morte, adspirat immortalem. Ambarum rerum præcepta à veteribus quibusdam, quos ipsi in Sanctorum numero habent, inuenta primum, deinde etiam tradita fabulantur, quos post multa præclare & vtiliter gesta, in cælum euolasse cum anima simul & corpore, postquam hic viuere piguit, mentiuntur. Hoc seculo vtriusque scientiæ, verius impossituræ, volumina in immensum exteuerere, alia typis excusa, alia vero manuscripta. Sed hæc plus tibi auctoritatis peperere.

AC de priori quidem infaniæ genere, nihil aliud dici potest aptius, quam cupidissimos illos alchi-

chimistas, suas etiam in fumum conflare fortunas, nedum quas ambiebant adipisci. Ditissimi enim quique post exhausta multa aureorum millia in huius fraudis apparatu, quotidie in conspectu omnium ad extremam inopiam rediguntur. Qui vero sunt in hoc genere felicissimi, adulterinum argentum ita conflat, ut in errorem imperitiores paucos inducant, præterquam quod omniliterarum & virtutis exercitio prætermisso, die noctesque fornaces afflant, ut in nouam aliquam fraudem vel alios inducant, vel ipsi inducantur, libros etiam magno sumptu transcribentes, & varia huius artis instrumenta comparantes.

FORNACIS huius & Vulcaniæ fraudis non *Frans Al-*
desunt innumeri Cyclopes: alij corporis cultusq; *chimista-*
nitore veritatem mentientes, alij etiam mendici *rumb-*
sub habitu sordido, falsitatem occultantes. horum continuum est exercitium, qua lucri spes afflaet, circumferri, & artis huius cupidos vanis pollicitationibus in fraudem inducere. Omnis porro horum circumforaneorum industria in hoc consistit, ut aliquo artis præludio persuadeant, se id, quod speratur, posse perficere, tum enim oculos ad faciem emungunt, ut ea, quæ sunt ad apparatus necessaria, omnemque Vulcaniam suppellectilem comparent; sed quo die minus creditur auolant harpyæ, nec ultra comparent; nihil autem relinquunt, nisi siccos iam loculos, & in usurariorum manibus pignora debitorum. Et habet hic insanæ morbus hanc phrenesim, ut tametsi ad hunc modum iam sapius quis fortunarum suarum insignem iacturam fecerit, non ideo sapiat aut contineri possit, quin ab alio aliquo astutiore circumforaneo similibus se de nouo pollicitationibus deludi finat; atq; ita vitant quædam complures in hac spe perdunt curio palli-

pallidi, & euentis tristes, nec se tamen ynquam ab villo vel propinquo vel necessario ad mentem reuocari sinunt.

Ad immortalitatem exclusæ mortis adspirant.

A L T E R insanix morbus nonnunquam cum priore reperitur annexus. Et quoniam ad immortalitatem suapte natura, studium grauius adspirat, ita etiam viros primores & in summis Magistratibus constitutos inuadit. Hi posteaquâ in hac vita, quas sperare poterant opes, dignitatesque fuere consecuti, nihil aliud sibi deesse putant ad beatitudinem, nisi qua ratione hæc vna cum immortalitate coniungant, atq; ideo conatus omnes ac studia in vnam hanc rem conferunt. Et quidem in hac regia Pequinenſi, in qua degimus, pauci sunt omnino Magistratus, Eunuchi, cæterique primores, qui non hoc insanix morbo laborent. Et quoniam non desunt discipuli, ita neque Magistri superioribus tanto chariores, quanto immortalitatis per se maius est studium, & acrioribus igniculis excitat ambientes: quem vero semel hæc insanix corripuerit, nihilo facilius superiore curatur. Ac tametsi quotidie hi immortalitatis venditores mortalitatis debitum exsoluant, non est hoc tamē satis ad miseros mortales ab hoc præpostero immortalitatis studio reuocandos: arbitrantur enim se feliciori fortasse fortuna vsuros, & quod aliis nocuit, sibi fortasse profuturum, neque omnino adduci possunt vt credant id extra humanæ industriæ facultatisque limites constitutum.

Rex quidam ab hoc immortalitatis studio deterretur.

IN Sinicis Annalibus legitur, Regem ex antiquioribus vnum hac insanix vsque adeo correctum, vt non sine mortalis vitæ detrimento vitam procuraret immortalem; id quod sæpe contingit; vt dum ad longiorem vitam adspirant, breuiorem efficiant. Is quorundam impostorum arte iam sibi poculum parauerat, quo hausto plane se

ne se immortalem fore arbitrabatur, nec ab intimo suo amico ab eo exhauriendo rationibus sanisque consiliis deterrebat. Quod ubi aduertit amicus, cum Rex forte vultum tantisper auertisset, poculum clam arripuit, & impigre exhaustit. Excanduit extemplo Rex, & iam stricto mucrone mortem intentabat, quod sibi immortalitatis poculum eripuisset. Amicus vero intrepide respondit: Exhausto immortalitatis poculo etiam vitam eripi mihi posse putas? Et sane si eripi potest, nullum crimen admisi, neque enim ego tibi immortalitatem eripui, sed fraude libefavi. Quibus dictis Rex illico acquieuit, & amici prudentiam, qua ab errore reuocabatur, collaudauit. Verum etsi nunquam defuere Sinis viri sapientes, qui hanc ex animis mortalium vtramque animorum aegritudinem, quam insaniam vocauit, detergere laborarunt; nunquam tamen efficere potuerunt; quin quotidie latius serperent, & hoc nostro sæculo præteritorum temporum memoriam superarent; diffusamque in plures lucum mali contagione euulgarent.

Varia apud Sinas falsa Religionis secta.

C A P V T X:

Ex omnibus Ethnicorum sectis, quæ quidem in Europæ nostræ notitiam deuenerunt, hæc tenus nullam legi, quæ in pauciores errores inciderit, quam Sinarum gens prioribus antiquitatis suæ seculis legitur incidisse. In illius quippelibris lego, Sinas iam inde ab initio supremum & vnum Numen adorasse, quod ipsi cæli Numen & Regem appellabant, vel alio nomine cælum & terram. Ex quo apparet, veteres Sinas opinatos fuisse, for-

Spiritus tutelares colebant.

fortasse cœlum ac terram animata, eorumq; animam pro supremo Numine coluisse. Infra hoc Numen colebāt etiam varios spiritus montium, fluminum, & quatuor mundi partium tutelares. In omnibus actionibus rationis dictamen audiendum dictabant, quod lumen rationis à cœlo se accepisse fatebantur. De supremo vero illo Numine, deque spiritibus illius ministris, nusquam legimus, Sinas ea vitiorum monstra euulgasse, quæ nostri Romani, Græci, Ægyptij, vitiorum patrociniū in diis quærentes euulgarunt. Ex quo sperari merito potest de immensa Dei bonitate, non paucos è veteribus apud Sinas in lege Naturæ salutem inuenisse, adiutos peculiari illo auxilio, quod nemini facienti quod in se est, ut aiunt Theologi, solet Deus denegare. Et hoc ex eorum Annalib. ab annis quater mille & eo amplius licet non obscure colligere, in quibus multa leguntur ab iis bene gesta, in patriæ bonique cōmunis emolumentum. Idem colligitur è sapientissimis voluminibus, quæ in hæc vsque tempora perseverant, antiquorum Philosophorum, quibus homines ad virtutem saluberrimis erudiunt institutis. Qua in re celeberrimis nostris Philosophis cedere non videntur.

Non paucos in lege Naturæ salutē inuenisse.

QVIA vero natura corrupta sine auxilio gratiæ semper in peius ruit, labentibus deinde sæculis primum illud lumen ita obscuratum est, ut si qui fortasse ab inanum deorum cultu abstinent, ex iis patiti sint, qui non in Atheismum lapsu grauiore degenerent. Hoc porro capite triplicem apud Sinas Ethnicorum omnium sectam persequar. Nam de Saracenis, Iudæisque, & etiam Christianorum apud Sinas vestigiis, alius erit ex instituto dicendi locus.

Tres Sinarum sectæ.

TRES igitur Sinarum libri orbis terrarum sectas numerant: nam alias minime norunt. Prima

Prima est *Literatorum*; altera *Sciequia*, tertiam *Laucum* vocant. Ex his tribus aliquam *Sinz* omnes, & reliqui populi contermini, qui *Sinarum* characteres habent, profitentur. Ij vero populi sunt *Iapones*, *Coriani*, *Leuquici*, & *Cocincinenses*. *Literatorum* secta *Sinarum* est propria, & in hoc regno antiquissima. Hæc *Rempublicam* gubernat, pluribus libris abundat, & supra cæteras celebratur. Legem huius sectæ non eligunt *Sinz*, sed vna cum *literarum* studiis imbibunt, nec ex iis, qui *literis* incumbunt, aut *literarios* honores adipiscuntur, ullus est, qui non eam profiteatur. Auctorem seu Principem *Philosophorum* Confutium, de quo supra, agnoscunt. Hæc porro secta idola non colit, sed nec habet. Vnum Numen veneratur, ideo quod ab eo conseruari gubernarique hæc inferiora omnia arbitretur. Spiritus etiam, sed inferiore cultu, & contractiore domino colit. Germani literati conditi orbis nec modum, nec auctorem, sed neque tempus docent. Germanos ideo dixi, quia nonnulli minus celebres, somnia quædam proponunt, sed nugacia, nec verosimilia, quibus etiam ideo nulla fides adhibetur.

*Prima Li-
tatorum
secta Sina-
rum pro-
pria.*

*Vnum Nu-
men colit;
idola non
venerantur.*

IN hac lege de præmio bonorum ac malorum sermo est, sed fere arbitrantur id in hac vita dari, & vel in auctorem, vel in eius posteros, pro meritis, redundare. De animis immortalibus antiqui vix videntur dubitasse, nam de vita mortali funditis, & in cælo degentibus, diu etiam post mortem, sæpe sermonem inferunt, sed de impiorum apud inferos pœnis nullus sermo. Recentiores porro literati animos vna cum corporibus, aut paulo post extingui docent; vnde neque probis cælum, nec improbis inferorum cruciatus assignant. Quibusdam hoc nimis durum

*Premia
malorum
& bonorum
dari in hac
vita solunt
credunt.*

videtur; ideo afferunt solos proborum animos esse superstites, ex eo quod hominum animos dicant exercitio virtutum roborari, & ita vniri, vt ætatem deinde ferant, quod cum improbi non possint, eorum mentes mox, vt è corporibus exierint, euanescere, & velut in fenum redigi.

*Vniuersita-
tem hanc
credunt ex
vna sub-
stantia con-
stare.*

OPINIO tamen hoc tempore celebrior videtur mihi ex Idolorum secta depròpta, & quinque retro sæculis inuecta. Ea asserit vniuersitatem hanc ex vna eademque constare substantia, illiusque conditorem vna cum cælo ac terra, hominibus ac brutis, arboribus ac plantis, & quatuor denique elementis continuum corpus vnū conflare, cuius magni corporis singulæ res singula sunt membra. Ex huius vnitæ substantiæ doceant, quo amore inter se singula vniri deceat; & quemlibet ad Dei similitudinem deuenire posse ex eo, quod vnum sit cum eo. Has ineptias nos non solis rationibus, sed & antiquorum suorum Sapientum testimoniis confutare contendimus, qui alia omnia tradiderunt.

*Nullum
templum
Numini
adificant,
omnemque
ritum illud
colendi ex-
cludunt.*

TAMETSI Literati, vt diximus, supremum vnumque Numen agnoscant, nullum tamen ei templum extruunt, & aliū nullum locum deputant ad eum venerandum, nullos etiam, quod consequens est, Sacerdotes aut Religionis ministros habent, solemnes ritus nullos ab omnibus obseruandos, præcepta etiam nulla, quæ violare sit nefas, sed neque sacrorum Præfectus est vllus, cuius munus in explicanda euulgandaq; lege, plectendisq; iis, qui contra eam peccauerint, consistat. Ideo nihil illi vel priuatim vel publice recitant aut canunt. Imo afferunt solum huic cælorum Regi sacrificandi, eiusque colendi

*Sacrificandi
munus ad*

munus ad Regem spectare. Et si quis hæc sacrificia vsurparet, pro perduelli & Regij muneris occupa-

cupatore plecteretur. In hunc finem Rex duo ha- ^{solum Re-}
bet templa sane magnifica in vtraque Regia, ^{gem parti-}
Nanquinenfi & Pequinenfi. Cœlo dicatum est ^{net.}
vnum, terræ alterum. In his olim ipse per se li-
bat, nunc in eius locum Magistratus grauiſſimi
ſucceſſere, cœloque & terræ boues & oues ma-
gno numero inſtant, alioſque multos ritus ex-
hibent. Spiritibus cæteris montium, fluminum,
& quatuor regionum huius vniuerſi, ſoli litant
Magistratus primarij regnique Primores, nec
priuato cuiquam hic cultus licet. Huius legis præ-
cepta libro Tetrabiblio illo, & quinque doctrina-
rum voluminibus continetur, nec alij ſunt codi-
ces probati, præter aliquot in eadem volumina
commentarios.

NIHIL porro in hac ſecta celebrius eſt,
quodque latius inter omnes, ab ipſo ſcilicet Rege
ad inſimum quemque pertingit, quam iuſta fu-
nebria, quibus quotannis parentibus auis que pa-
rentatur, de quibus ſupra. In his obſeruantiam
ſuam ſtatuunt, mortuis ſcilicet obſequentes ma-
ioribus, vt aiunt, ac ſi eſſent ſuperſtites. Nec ta- ^{Cur mor-}
men arbitrantur, appoſitis mortuos veſci feru- ^{tuis ſercula}
lis, aut iis etiam indigere, ſed id genus officiij ideo ^{apponant.}
ſe exhibere aſſerunt, quod alia ratione nulla a-
morem in eos ſuum ſibi teſtari poſſe videantur.
Imo etiam aſſerunt non pauci, ritus hos fuiſſe in-
ſtitutos, magis in viuorum gratiam, quam mor-
tuorum; vt ſcilicet filij & alij rudiores docean-
tur, qua ratione viuus parentibus obſequendum,
quos viderint etiam vita functos à grauiſſimo &
ſapientiſſimo quoque tot officiis honeſtari. Et
quoniam in iis nullam Numinis partem agno-
ſcunt, nec ab iis quicquam aut petunt aut ſperant,
id videtur ab omni ſacrilegi cultus ſcelere alie-
num, & etiam fortasſe ab omni ſuperſtitionis la-
be purum. Quanquam ſalutarius omnino vide-
tur,

tur, hæc in donandis eleemosynæ nomine pauperibus ad fidelium salutem, his qui Christi sacra susceperint, commutare.

*Fanum ad
honorem
Confutij
sectæ Philo-
sophicæ au-
ferre.*

P R O P R I V M Literatorum fanum est ipsius Confutij Philosophorum Sinensium Principis. Id ei per leges in qualibet vrbe construitur, eo in loco, quem supra Literarium ludum vocari diximus. Id magno sumptu confurgit, & contiguum habet palatium eius Magistratus, qui primum literarum gradum consecutis præest. In celeberrimo fani loco statua illius visitur, aut eius loco nomen cubitalibus literis aureis in pereleganti tabula descriptum. Ad eius latus statuæ adstant quorundam eius discipulorum, quos Sinæ in Diuos, sed inferioris ordinis, retulere. In hoc fanum nouilunio ac plenilunio quolibet, cōueniunt Magistratus omnes urbani, cum renunciatis Baccalaureis, Magistrum solitis inclinationibus, ac genuflexionibus, cæreis etiam, ac fustitu veneraturi. Iidem natali eius die quotannis recurrente, & aliis quibusdam temporibus ex more deputatis, fercula illi offerunt magno apparatu, gratiam se habere protestati doctrinæ, quam in eius libris reppererunt, cuius maxime adminiculo doctrinæ gradus ipsi suos, & opimos in Republica Magistratus consequuntur. Nullas porro ei preces recitant, nec ab eo quicquam petunt aut sperant, ad eum modum quo de vita functis iam explicatum.

*Fana singu-
laria spi-
rituum.*

A L I A quoque eiusdem sectæ fana visuntur tutelaribus spiritibus urbium singularum, & tribunalis cuique Magistratui propria. In eo sacramento se solemni astringunt, ad ius fasque seruandum, & officij sui partes legitime exequendum, id à quolibet Magistratu fit, quum primum dignitatem adit, quod hic sigillum accipere vocamus. His etiam fercula offerunt, & odores incendunt;

dunt; sed non eodem, quo supra cultu, nam in his agnoscunt periuros plectendi, probosque remunerandi diuinam quandam inesse facultatem.

HVIVS Literatorum sectæ scopus, in quem *Literato-
rum sectæ
finis: ac sco-
pus.* omnis eius institutio collimat, est pax publica, & Reipublicæ quies. Oeconomica etiam familiarum, & priuata singulorum ad virtutem compositio. Quem in finem accommodata sane præcepta tradunt, eaque omnia innato nobis lumini, Christianæque consona veritati. Celebrantur ab iis quinq; combinationes, quibus omnis humanorum officiorum disciplina continetur. Eæ sunt patris ac filij, mariti & vxoris, domini & clientis, fratrum inter se maiorum ac minorum, sociorū denique aut æqualium. Has combinationes ipsi soli se affectos putant, & eas ab externis populis aut nesciri aut negligi arbitrantur.

CÆLIBATVM damnant, polygamiā permittunt. Explicatissimum habent in suis libris alterum præceptum Charitatis; *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, &c.* Mirum quam alte euehant liberorum in parentes pietatem & obseruantiam, nec minus clientum in dominos fidem, & minorum erga maiores venerationem. Porro quia nihil eorum vetent aut iubeant explicat, quæ de altera vita ad salutem necessario credenda sunt, multi cum hac sua secta reliquas duas miscens, & magnam sibi videntur assumpsisse religionem, si nullam respuerint falsitatem, tamen hanc illi sectam esse negant, sed academiam quādam ad Reipub. moderamen institutam. Et sane tantum abest, vt huius academix statuta (sublatis perpaucis) à Christi religione dissideant, vt etiam ab ea eadem plurimum adiumenti capiat & perficiatur.

ALTE RA Sinarum secta Sciequia vel *Alter a Si-
Omi- narū secta.*

Omítóse appellatur; apud Iapones vero *Sciacca* & *Amidaba* nuncupatur. Characteres vtrisque sunt iidem. Eadem etiam *Sotoqui* lex ab Iaponibus dicitur. Lex hæc ad Sinas peruenit ab Occasu, importata è regno cui *Tiencio*, vel *Scinto* nomen est, quæ regna hodie vno *Indostanis* nomine appellantur, intra flumina Indum & Gangem sita. Peruenit autem salutis humanæ anno quinto & sexagesimo. Et scriptum reperio Regem ipsum Sinarum legatos misisse, somnio inductū, vt id faceret. Ex eo regno libros in Sinarum regnum attulere legati, & interpretes adduxere, à quibus deinde hi libri in Sinicum sermonem translati sunt: huius enim sectæ autores non aduenerunt, siquidem superstites tum non fuerint. Ex quo cum constet, hoc dogma ab Sinis ad Iapones migrasse, non satis intelligo, quam vere Iaponienses huius dogmatis sectarij asserant, eo ipsos Sciacca & Amidaba penetrasse, & è regno Siam originem habuisse, hoc enim regnum nullo tempore Sinis ignotum, manifestum fit ex ipsis huius dogmatis sectariorum libris, longe ab eo distare, quod ipsi *Tiencio* vocant.

Quo tempore hac altera secta Sinas penetravit.

EX his patet hoc dogma eo tempore ad Sinas penetrasse, quo Euangelium Apostolis præconibus mundo innotescebat; in India superiore, quæ est illud ipsum Indostanis regnum, & alia contermina, cum D. Bartholomæus Apostolus legem Euangelicam euulgabat: Apostolus vero Thomas in India inferiore ad Austrum Euangelicos radios inferebat. Vnde videri possunt Sinæ Euangelicæ veritatis fama permotos, eam ab Occasu expetiisse, sed vel Legatorum errore, vel locorum ad quæ perueniebant maleuolentia, pro veritate falsitatem importatam accepisse.

Dogmata Christianorum

AVCTORES huius dogmatis videri possunt nostratium Philosophorum nonnulla dogmata con-

consecuti, nam quatuor asserunt elementa, Sinæ *in s'ista*
autem satis inepte quinque adstruunt; ignem, *Scinqua*
aquam, terram, metalla, & lignum, ex quibus *Omnifera.*
hunc elementarem orbem, homines, bruta, plan-
tas, & cætera mixta constare opinantur. Multi-
pl'es cum Democrito & aliis, mundos fabricant,
sed maxime animorum transmigrationem è Py-
thagoræ disciplina videntur mutuati, aliq; per-
multa commenta huic addidere, ad fucum falsi-
tatis. Hæc autē non solum à Philosophis nostris,
sed etiam ex Evangelica luce videntur umbram
quandam accepisse. Certum enim Triadis mo-
dum inducit, quo tres deos, in vnum deinde Nu-
men coalescere, fabulatur. Probis in cælo præ-
mia, improbis apud inferos cruciatus parat, pœ-
nas de seipso repetentis virtutem celebrat. Cæli-
batum ita extollit, vt nuptias repudiare videat-
ur. Domo ac familiaribus vales faciunt, & in va-
ria loca stipem emendicantes, peregrinatur. Ma-
gnam huius sectæ profani ritus cum Ecclesiasti-
cis nostris affinitatem habent. Recitantium can-
tus à nostro, quem Gregorianum vocamus, nihil
dicas discrepare. In suis etiam fanis imagines ex-
ponunt. Eorum sacrificuli vestes induunt nostris
omnino simillimas, quas Ecclesiastico vocabulo
pluvialia vocamus. Inter recitandum sæpe no-
men quoddam repetunt, quod etiam ipsi faten-
tur ignorare; illud *Tolome* sonat. videntur fortas-
se sectam suam Apostoli auctoritate voluisse co-
honestare.

SED hanc veritatis umbram teterrimæ men-
daciorum nebulæ extinxerunt. Terram enim ac
cælum, præmiorum pœnarumq; locum confu-
derunt, in neutro quippe animas æternitati ad-
dixere, sed eos post aliquot annorum spatia de-
nuo renasci iubent, in aliquo ex iis, quos plures
statuunt, terrarum orbe, iisq; dum præteritorum

scelerum pœnitentiam indulgent, si se correxerint, & id genus alia, quibus hoc miserum regnū mire afflixaerunt. Carnium vsum & reliquorum viuentium à mensis remouent, sed pauci hanc sibi abstinentiam indicunt, & facile his cæterisq; peccatis reos absoluunt, si se aliqua stipe donaerint, imo suis se recitationibus, quos voluerint ab inferorum tormentis eripere se posse promittunt.

*Huius secta
confusio.*

*Autoritas
sectæ labi-
facta.*

HANC sectam legimus initio magno applausu inuchi cœptam, ex eo maxime quod animum immortalē & alterius vitæ præmia clare proponeret. Sed, vt recte Sinenses eius temporis Literati notant, quanto propius reliquis hæc secta ad veritatis speciem accedit, tanto suis imposturis fœdiorem luem sine sensu euulgauit. Sed nihil æque auctoritatē eius sectæ habefactauit, quam id quod sæpe Literati Sectariis obiiciunt, eum Regem & Principes, qui primi hæc dogmata cōplexi sunt, morte violenta miserabiliter periisse, cæteraq; omnia in peius ruisse, & pro bona fortuna, quam plenis buccis promittunt, in varia infortunia publicasq; calamitates incidisse. Achis initiis ad hæc vsque tempora, vario velut sæculorum æstu hæc secta excreuit ac decreuit, sed tamen librorum semper multitudine aucta est, siue ii ab Occasu recens adueniebant, siue in ipso Sinarum regno (quod verosimilius est) nascebantur, hoc fomite semper hoc incendium vixit, nec vnquam extingui potuit. Sed ex ipsa librorum varietate tantæ paulatim doctrinæ tricæ implexæ sunt, vt eas ne ipsi quidem qui eam profitentur valeant extricare. Antiquitatis porro vestigia hodieq; supersunt, in fanorum multitudine, & pleraque sumptuosa. In quibus immania idolorum monstra ærea, marmorea, lignea, luteaq; visuntur. His fanis contiguz turres assurgunt,

gunt, è lapide, vel latere, in iisq; æra campana ingentia, aliaq; magni pretij ornamenta, hodieq; conseruantur.

HVIVS sectæ sacrificuli Osciami appellantur, *Sacrificuli huius sectæ.* casariam ac barbam continuo radunt, contra receptum gentis morem, partim, vt dixi, peregrinantur, partim in montibus ac speluncis asperissimam vitam degunt, maxima vero pars eorum, qui ad duos tresve milliones, vt Arithmetice loquar, accedunt, in sanorum cœnobiis degunt, assignatisq; iam olim prouentibus & elemosynis sustentantur, tametsi sua quoque industria sibi victum parent. Hi sacrificuli & sunt & habentur *Sacrificulorum origo & mores.* vilissimi, simul ac toti⁹ regni vitiosissimi: omnes enim ex infima plebecula trahunt originem; nam à puero Osciamis antiquioribus in seruos venditi, discipuli è seruis fiunt, & Magistris in officio beneficioq; succedunt, quam illi rationem ad seipsoſ propagandos inuenerunt: vix enim vllus reperitur, qui sua se voluntate, sanctioris vitæ studio ad impurissimos illos cœnobitas adiungat. Ex imperitia quoque & illiberali educatione Magistris simillimi, & quæ naturæ ad malum pronitas est, in dies peiores euadunt. ita ipsi neq; politiores ritus, aut literas assequuntur, nisi forte nonnulli, sed ij perpauci, qui natura propensiores in literas, non nihil propria fere industria consequuntur, Vxoribus licet careant, in Venerem tamen adeo proni sunt, vt à turpi mulierum consuetudine non nisi grauissimis pœnis arceri queant.

OSCIAMORYM cœnobia in varias stationes *Cœnobia Osciamorum.* diuiduntur, pro magnitudine singulorum. In singulis stationibus vnus est illius administrator perpetuus, cui sui discipuli, quos quisque sibi in seruos coemit, quot vult aut potest educare, hæreditario iure succedunt. Superiorem in

iis cœnobiis nullum agnoscunt. In propria sibiq; designata statione, quisque quod potest cellulas extruit, id quidem toto regno, sed in aula maxime, eas deinde cellulas habitandas pretio quæstusq; magno locant aduenis, qui ad sua negotia conueniunt, vnde fit, vt hæc cœnobia publica potius hospita magno aduentantium tumultu inquieta videantur, in quibus nihil minus quam idolorum cultus procuratur, aut nefaria secta explicatur.

H O R V M conditio, quantumuis vilis & abiecta, nō impedit, quo minus à multis ad exequias, aliosq; ritus nonnullos, quibus animantia fera, volatilia vel terrestria, vel etiam aquatica, libertate donantur, lucelli alicuius faciendi gratia, euocentur. Ea quidam religiosiores huius dogmatis sectarii viua coemunt, vt ea denique in aerem, campos, & aquas, libera dimittant, arbitrari ea re se multum promereri.

H I S porro nostris temporibus, non parum hæc secta reuixit, cui templa multa instaurata vel erecta; eius cultores fere sunt Eunuchi, sceminæ & rude vulgus, præ omnibus vero quidam, qui se religiosiores huius dogmatis obseruatores profitentur, quos *Ciaicum*, hoc est, ieiunatores dixeris, nam domi suæ per vniuersam vitam carne & piscibus abstinent, & idolorum turbam satis adhibitis precibus domi colunt, & ne vsquam lucrispes absit, in aliorum ædes præmio ad recitandum inuitati euocantur.

A B hac cœnobiorum ratione sceminæ à viris separatæ, non excluduntur, ex capillitium quoq; radunt, & nuptias repudiant: has Sinæ sua lingua *Nicu* appellant, sed eæ etsi cum viris conferantur, multitudine longe superantur.

*Tertia Si-
narū secta
Lauzu.*

V E N I O nunc ad tertium profanæ Religionis dogma, quod *Lauzu* appellatur. A Philosopho quodam,

quodam , qui eodem cum Confutio tempore floruit, originem traxit. Eum fingunt annis 80. in parentis aluo gestatum , priusquam nasceretur, qua ex causa *Lauzu*, id est, Philosophus senex appellatur. Hic dogmatis sui librum nullum reliquit, nec videtur nouum dogma instituire voluisse, sed eum extinctum, sectarii quidam *Tau-su* vocant , sectæ caput appellarunt, & varios libros è variis sectis & commentis stylo perelegantissimi concinnarunt. Degunt hi in suis quoque cœnobiiis cælibes, discipulorum emptores, æque abiecti, & improbi, vt ij, de quibus supra diximus. Capillum minime radunt, & eundem instar laicorum nutriunt, hoc solo ab iis distincti, quod ad nodum, quo crinem in vertice colligunt, pileolum ligneum gestant. Alij sunt etiam qui coniugio illigati, domi suæ religiosiorem sectæ obseruationem profitentur, statasque sibi preces aliisque recitantes.

ASSERVUNT isti, se inter reliqua inanum deorum simulacra, cœli quoque Dominum venerari, sed corporeū illum, & cū indigna multa contigisse, ipsi etiā in suis libris, delirant, quæ deliria narrarem, nisi essent ab instituto meo aliena, sed tamen ex vno cætera licebit coniectare. Fabulantur cœli Regem , qui nunc regnat cognomine *Ciam* appellari, nam qui prius imperabat, *Leu* dicebatur. Hic die quadam in terras venerat super candido Dracone obequitans. Eum *Ciam*, quem coniectorem fuisse dicunt, conuiuio excepit, interim vero dum *Leu* epulabatur, in candidum Draconem conscendit, à quo in cœlum euectus cœleste regnum occupauit, & reuerti conantem *Leu* in perpetuum exclusit, sed tamen à nouo cœli Rege impetravit, vt monti cuidam in hoc regno præsideret, vbi eum viuere nunc asserunt antiqua exutum dignitate. Atque ita illi ipsi

*Dogmata
tertia sectæ.*

se

se regni alieni inuasorem actyrannum pro Deo venerari profitentur.

*Triples
aliud Nu-
men prae-
terea celi
Numen ef-
figunt.*

PRÆTER hoc cœli Numen, triplex aliud effingunt, quorum vnum ipsum Lauzu sectæ caput faciunt: atq; ita hæc duæ sectæ ternarium deorum suo quæquæ modo sibi fingunt, vt appareat ipsum falsitatis parentem, auctorem vtriusque, nondum ambitiosam de diuina similitudine cupiditatem deposuisse. Hæc etiam secta de præmiorum ac poenarum locis agit, sed in loquendi modo discrepant non parum à superioribus. Hi enim suis paradisum spondent ex anima simul & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hæc ratione in cœlum euolasse fabulantur. Ad eam rem cōsequendam exercitationes quasdam præscribunt, positas in vario sedendi situ, certisq; precationibus, imo etiam pharmacis, quibus spondent vna cum suorum diuorum fauore vitam posse sectarios consequi immortalem in cœlis, aut vt minimum vitam in mortali corpore longiorem. Ex quibus facile sectæ vanitas, & delirantium improbitas colligitur.

*Officia sa-
crificulorū
tertia sectæ*

HVIVS sectæ sacrificulorum peculiare munus est, dæmones impiis precationibus à domibus pellere. Idq; duobus modis tentare solent; nam horrenda dæmoniorum monstra in flaua papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt, inde tam inconditionis clamoribus domos complent, vt ipsa dæmonia esse videantur.

ALIVD etiam sibi munus arrogant, nam è secco cœlo imbres elicere, aut nimios continere, alia quoque priuata & publica infortunia se posse promittunt. Et quidem si quod spondent re ipsa præstarent, haberent qui se decipi sinunt, quo culpam eleuarent; sed cum omnia impudentissimi

tissimi impostores mentiantur, nescio quid homines non stupidi prætexere possint aut causari. Et sane, nisi quæ narrant, omnia vno mendacij nomine inuoluamus, videtur, ex iis aliquos magicæ artis præstigias affecutos.

IN Regiis cœli ac terræ fanis hi sacrificuli resident, & Regiis sacrificiis adsunt, siue ea Rex ipse per se, siue per nominatos Magistratus exequatur, qua re vna non mediocrem auctoritatem adipiscuntur. Horum sacrificiorum musicos concentus ipsi ex omnibus instrumentis apud Sinas receptis concinnant, quæ si simul pulsantur, absona Europæis auribus videntur. Euocantur etiam ad exequias, ad quas pretiosis induti vestibus procedunt, tibias & alia musica instrumenta pulsantes, nouas etiam ædes consecraturi, & supplicantium pompam per vicos ducturi accersuntur. Has pompas communi vicinæ sumptu vicorum capita certis temporibus instituunt.

HÆC secta Prælatus agnoscit, qui cognomen est *Ciam*, quam ille dignitatem hæreditario in posterum iure à mille iam annis ad hæc vsq; tempora transmisit. Et videtur hæc dignitas originem traxisse à Mago quodam, qui in spelunca quadam Quiamsinensis prouinciæ degebat, in qua hodieq; illius posterij degunt, & artis suæ præstigias, si vera sunt quæ narrantur, in liberos deriuant. Hic eorum Antistes maximam partem Perquini degit, & à Rege colitur. Nam ab eo in intimum palatium penetralia consecraturus admittitur, si forte suspicio est, à malignis ea spiritibus infestari. Per urbem patente sella gestatur, & reliquum apparatus præfert, quem summi Magistratus solent, prouentumq; annuum ab Rege opimum accipit. Verum è quodam Neophyto nostro accepi, horum temporum Prælatos ita im-

*Origo tertia
secta à Ma-
go.*

peritos

peritos esse, vt ne sacrilega quidem sua carmina, ritusq; norint. Eius porro velut Præsulis facultas in plebem nulla est, sed in solos Tausus dogmatis ministellos, & in eorū cœnobîa supremā exercet potestatem. Ex his porro cœnobitis plerique, vt longioris vitæ præcepta consecretantur, ita Alchymisticis conflationibus insudant exemplo Sanctorum suorum, quos ipsi artis vtriusque præcepta tradidisse commemorant.

*Triplex hac
secta incre-
mentis qua-
getur in-
dies.*

ATQVE hæc sunt tria fere Gentilizæ superstitionis capita. Sed neque in his humani generis vanitas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis, à fraudum Magistris in tot mazandros deriuati sunt, vt sub triplici nomine trecentæ mihi sectæ inter se discrepantes numerari posse videantur. Sed & hæc quotidianis incrementis augentur, & in peius ruunt, corruptioribus indies legibus, quibus inuentores malorum viuendi licentiam se laxare profitentur.

*A Regibus
& Reginis
secta colun-
tur.*

HVIVS familiæ, quæ nunc imperat caput, Humvus lege lata sanxit, vti tres illæ leges ad regni auxilium conseruarentur, quod fecit, vt sectariorum omnium animos sibi conciliaret, sed ea tamen conditione, vt Literatorū dogma Reipublicæ administrationem gereret, ac cæteris præesset. Hinc fit, vt nulla sectarum aliam extinguere meditetur. Reges quidem singulas sectas colunt, & eas adhibent ad res suas cum opus est, singularum templa sæpe instaurant, vetera & noua erigunt. Regiæ vero vxores in idolorum sectam sunt omnino propensiores, & in eorum ministros multas eleemosynas conferunt, integraq; alunt cœnobîa extra palatij fines, vt eorum precibus adiuuentur.

*Idolorum
multitudo
visitur.*

VNUM incredibile videri potest, simulacrorū nempe in hoc regno multitudo non in fanis so-
lum

lum visitur, quæ sæpe aliquod millia colenda exponunt, sed priuatis etiam in ædibus fere singulis, loco iam gentis more ad eam rem deputato; in foro, in vicis, in nauigiis, palatiisque publicis; hæc vna abominatio pene primò se spectandam offert. Et tamen omnino certum est per paucos esse, qui portentosis simulacrorum commentis fidem habeant, sed hoc solum sibi persuadent, vt si nihil ex hoc externo idolorum cultu boni accipiant, nihil sibi tamen inde mali posse prouenire.

PORRO his temporibus sapientissimi cuiusque hæc est receptissima sententia; tres, has leges in vnam coalescere, ac simul omnes obseruari posse ac debere. Quare non ipsi se minus quam ceteros perturbatissime in fraudem inducunt; arbitrati has de Religione quæstiones eo vilitati publicæ vtiliores, quo plures fuerint de ea loquendi modi. Et ad extremum alia omnia quam quæ sperauerant consequuntur; dum enim tres illas leges se simul omnes obseruare posse confidunt, ex leges esse reperiuntur, cum nullam syncère persequantur; atque ita non pauci tandem suam ingenue irreligionem agnoscunt; & qui falsa credulitate se ipsos fallunt, æquæ omnes maximam partem in errorum profundissimo Atheismo versantur.

De Saracenis ac Iudeis, ac fidei demum Christianæ apud Sinas vestigiis.

C A P V T XI.

SVPERIORI capite Gentilicos Sinarum ritus ac sectas, genti proprias, aut iam propriis habitas, exposuimus; nunc de iis æquæ, quæ ab Sinis externæ & peregrinæ habentur, aliquant

quam verò vnus ac verè Numinis notitiam habuerunt. De Saracenis primum, de Iudæis deinde, ad extremum de veritatis Christianæ vestigiis loquar, & quidem eo consilio, vt illatam hoc nostro seculo in Sinas Euangelij lucem cum antiquitatis serie sequentibus libris nulla deinceps interruptione coniungam.

*Saracenorum
ingressus in
Sinas.*

IN Sinarum regnum ab Occasu è Perfide, quo nomine Mogores, & alia regna, quæ Perficum idioma callent, comprehendo, multi variis temporibus Mahometanæ impietatis sectatores penetrarunt. Et quidem eo maxime tempore, quò Tartari Sinis imperitabant, magno numero videntur irrupisse, tum enim aduenis ab ea parte liber erat in hæc regna ingressus. Quin etiam ad hanc vsque diem quotannis pauci Legationem è Perfide mentiti negotiatores commeant, & ex iis aliqui semper aliis sese Saracenis clam aggregant, quanquam magna cura Magistratum omnes in patriam remittuntur. Sed de his infra latius, cum de vnus è nostra Societate peregrinatione in Catayum, id est, Sinarum regnum, agendi erit locus.

*Saracenorum
multitudo.*

HIS igitur Saracenis qualibet tandem via aduenerint (externi enim sunt omnes, exceptis omnino perpauis) plena hodie sunt omnia: nam liberorum serie in eam multitudinem excreuerunt, vt hodie permulta familiarum millia numerentur in singulas fere prouincias & primarias quasq; vrbes dispersa. In his templa sua habent magno sumptu extructa, in quibus preces statas recitant, liberos circumcidunt, & alios ritus suos peragunt. Sed, quod quidem hætenus scire potuimus, neque suas ineptias euulgant, aut euulgare laborant, sed viuunt omnino quoad cætera Sinicis legibus, nisi quod porcina abstinent, & suorum degnatum sunt etiam non pa-
rum

rūm imperiti, & ab Sinis fere contemnuntur. Nunc tamen pro indigenis habentur, nec sinistra dei suspicionem, vt de cæteris aduenis, concipiunt. Imo ad literarum studia & gradus publicos etiam Magistratus nullo discrimine admittuntur. Ex iis autem plurimi si Sinensium literarum gradum assequuntur, etiam legem autam deserunt, nec de ea quicquam retinent præter suillæ carnis abstinentiã, à qua natura abhorrent potius, quam religionis intuitu abstinere.

Saraceni ad gradus admittuntur.

ANNIS quoque superioribus Iudæam etiam fœcem in hæc regna confluisse deprehendimus, id maxime constitit ex eo quod nunc sum narraturus. Cum iam Societas annis aliquot in Pequinenſi Regia sedem fixisset, vt infra suo loco narrabitur, Iudæus quidam natione & professione ad P. Matthæum Riccium visitandum venit, fama illius permotus, de quo ac reliquis sociis multa legerat in libro quodam de rebus Europæis à Sinensi quodam Doctore conscripto. Is in Prouincia *Honan*, in eius metropoli *Chasamfu* natus *Ngai* cognomento dicebatur, & iam in Licentiatorum ordinem adscriptus ad solita Doctoratus examina Pequinum aduolat: Iudæus igitur quoniam eo in libro legerat, nostros minime esse Saracenos, & aliud nullum Numen nosse, præter cœli terræq; Dominum, nihil omnino dubitauit, nostros esse legis Mosaicæ professores. Ingressus igitur ædes nostras alacri vultu, se legem cum nostris vnã profiteri aiebat. Et sane naribus, & oculis, & reliquis oris lineamentis, externam speciem Sinis abfimilem omnino præferebat.

Iudæorum ingressus.

ERGO cum P. Matthæus Riccius in ædem sacram deducit. In ara exposita erat effigies Dei-
paræ & pueruli IESV, quem S. Ioannes Præcursor flexis genibus adorabat. Erat enim is dies

Iudæis cum P. Matthæo Riccio versatur.

D. Ioanni Baptistæ sacer. Et quoniam Iudæus nihil omnino de nostra professione ambigebat, nihil dubitauit eam esse Rebecæ effigiem, puerulos vero Iacob & Esau, & ita supplex imaginem est veneratus, præfatus primum se imaginē nullam venerari solere, sed hos tamen se gentis suæ parentes non posse non honorare. Ex utroque aræ latere quatuor Euangelij scriptorum effigies expositæ erant, sciscitatur ergo Iudæus, essentne hi quatuor è duodecim eius filiis, qui in ara viscebantur; annuit Pater, arbitratus eum de duodecim Apostolis loqui, alter enim de altero, id quod non erat, sentiebat. Inde hominem in cubiculum seductum interrogare coepit accuratius, quis esset, & paulatim intelligere coepit antiquæ legis esse professorem. Ipse porro Iudæi nomen ignorabat, sed se tamen Israëlitam esse fatebatur. Vnde conicere licet decem tribuum dispersionem in Orientis extremos fines penetrasse. Regia deinde Biblia Plantinianis typis excusa vidit, & ut aperuit, Hebræos characteres agnouit, tametsi eos legere non poterat.

EX hoc audierunt nostri, in ea quam dixi metropoli decem duodecimve Israelitarum esse familias, & Synagogam perelegantem, quam nuper decem aureorum millibus instaurarant. In ea se quinquelibros Moyfis, videlicet Pentateuchum, voluminibus inuolutis magna veneratione annos iam quingentos aut sexcentos asseruare. Asserbat etiam in Chequianæ prouinciæ metropoli *Hamcheu* nomine longe plures esse cum sua quoque Synagoga, familias. Et alibi quoque non paucos, sed sine Synagoga degere, eo quod paulatim extinguantur.

MVLTA ille ex veteri Instrumento narrabat historias, quales de Abrahamo, Iuditha, Mardocho, Heltre narrantur, sed in efferendis nominibus

nibus à nostris sono non parum differebat , ac fortasse propius ad antiquitatem accedebat. Hierusalem enim Hierusoloim , & quem Messiam vocamus, ille Mosciam appellabat. Asserebat aliquos inter suos contribules Hebræi sermonis esse non imperitos , & inter eos fratrem suum, se vero , quoniam à puero literis Sinenfibus insudarat , id studii genus neglexisse , nec obscure significabat, se ex eo quod Sinenfia studiosius amplecteretur, Literatorum instituta, ab Achisynagogo suorum cœtibus indignum prope iudicatum, de quo nihil admodum laborabat, si Doctoratus gradum adipisceretur , hoc enim ipsum etiam Saraceni faciunt, neque enim dum sectæ Præsulem verentur.

IDEM de Christianorum quoque reliquiis Patrem certiore fecit, de quo mox : nunc solum de Iudæis. Triennio ergo post, neque enim citius licuit, P. Matthæus Riccius vnum è nostris Fratribus, Sinam natione, in eam metropolim misit, *Christianorum vestigia explorantur à nostro.* ut inuestigaret , quam vera Israelita ille retulisset, ac de Iudæis quidē omnia reperit, ut dixerat. Exscribi etiam sibi fecit initia librorum, & fines quos in sua synagoga asseruabant ; hæc deinde cum Pentateucho nostro contulimus , & eadem esse reperimus , & eosdem characteres , nisi quod antiquo more punctis carerent. Per eundem Fratrem nostrum P. Matchæus Riccius literas ad Archisynagogum Sinice scriptas transmitterat, quibus assererat se Pequini omnes omnino veteris Instrumenti libros domi habere, sed & novi Testamenti codices, qui res à Messia gestas continebant, eum enim iam aduenisse affirmabat. Hic institit Archisynagogus asserens , Messiam post decem annorum millia non ante venturum. Idem rescriptit quoniam de eius virtute multa famæ testimonio inaudissent, si à suilla abstinere vellet,

iis cœnobiis nullum agnoscunt. In propria sibiq; designata statione, quisque quod potest cellulas extruit, id quidem toto regno, sed in aula maxime, eas deinde cellulas habitandas pretio quæstuq; magno locant aduenis, qui ad sua negotia conueniunt, vnde fit, vt hæc cœnobia publica potius hospita magno aduentantium tumultu inquieta videantur, in quibus nihil minus quam idolorum cultus procuratur, aut nefaria secta explicatur.

H O R V M conditio, quantumuis vilis & abiecta, nō impedit, quo minus à multis ad exequias, aliosq; ritus nonnullos, quibus animantia fera, volatilia vel terrestria, vel etiam aquatica, libertate donantur, lucelli alicuius faciendi gratia, euocentur. Ea quidam religiosiores huius dogmatis sectarii viua coemunt, vt ea denique in aerem, campos, & aquas, libera dimittant, arbitrari ea re se multum promereri.

H I S porro nostris temporibus, non parum hæc secta reuixit, cui templa multa instaurata vel erecta; eius cultores fere sunt Eunuchi, sceminæ & rude vulgus, præ omnibus vero quidam, qui se religiosiores huius dogmatis obseruatores profitentur, quos *Ciaicum*, hoc est, ieiunatores dixeris, nam domi suæ per vniuersam vitam carne & piscibus abstinent, & idolorum turbam satis adhibitis precibus domi colunt, & ne vsquam lucrispes absit, in aliorum ædes præmio ad recitandum inuitati euocantur.

A B hac cœnobiorum ratione sceminæ à viris separatæ, non excluduntur, eæ capillitium quoq; radunt, & nuptias repudiant: has Sinæ sua lingua *Nicu* appellant, sed eæ etsi cum viris conferantur, multitudine longe superantur.

V E N I O nunc ad tertium profanæ Religionis dogma, quod *Lauzu* appellatur. A Philosopho quodam,

Tertia Si-
narū secta
Lauzu.

quodam , qui eodem cum Confutio tempore floruit, originem traxit. Eum fingunt annis 80. in parentis aluo gestatum , priusquam nasceretur, qua ex causa *Lauzu*, id est, Philosophus senex appellatur. Hic dogmatis sui librum nullum reliquit, nec videtur nouum dogma instituere voluisse, sed eum extinctum, sectarii quidam *Tau-su* vocant , sectæ caput appellarunt, & varios libros è variis sectis & commentis stylo perelegantissimi concinnarunt. Degunt hi in suis quoque cœnobiiis cælibes, discipulorum emptores, æque abiecti, & improbi, vt ij, de quibus supra diximus. Capillum minime radunt, & eundem instar laicorum nutriunt, hoc solo ab iis distincti, quod ad nodum, quo crinem in vertice colligunt, pileolum ligneum gestant. Alij sunt etiam qui coniugio illigati, domi suæ religiosiorem sectæ observationem profitentur, statasque sibi preces aliisque recitantes.

ASSERVUNT isti, se inter reliqua inanum deorum simulacra, cœli quoque Dominum venerari, sed corporeū illum, & cui indigna multa contigisse, ipsi etiā in suis libris, delirant, quæ deliria narrarem, nisi essent ab instituto meo aliena, sed tamen ex vno cætera licebit coniectare. Fabulantur cœli Regem , qui nunc regnat cognomine *Ciam* appellari, nam qui prius imperabat, *Leu* dicebatur. Hic die quadam in terras venerat super candido Dracone obequitans. Eum *Ciam*, quem coniectorem fuisse dicunt, conuiuio excepit, interim vero dum *Leu* epulabatur, in candidum Draconem conscendit, à quo in cœlum euectus cœleste regnum occupauit, & reuerti conantem *Leu* in perpetuum exclusit, sed tamen à nouo cœli Rege impetrauit, vt monti cuidam in hoc regno præsideret, vbi eum viuere nunc asserunt antiqua exutum dignitate. Atque ita illi ipsi

*Dogmata
tertia secta.*

se regni alieni inuasorem ac tyrannum pro Deo venerari profitentur.

*Triplex
aliud Nu-
men pre-
ter unum celi
Numen of-
figunt.*

PRÆTER hoc cœli Numen, triplex aliud effingunt, quorum vnum ipsum Lauzu sectæ caput faciunt: atq; ita hæc duæ sectæ ternarium deorum suo quæquæ modo sibi fingunt, vt appareat ipsum falsitatis parentem, auctorem vtriusque, nondum ambitiosam de diuina similitudine cupiditatem deposuisse. Hæc etiam secta de præmiorum ac pœnarum locis agit, sed in loquendi modo discrepant non parum à superioribus. Hi enim suis paradisum spondent ex anima simul & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hac ratione in cœlum euolasse fabulantur. Ad eam rem cōsequendam exercitationes quasdam præscribunt, positas in vario sedendi situ, certisq; precationibus, imo etiam pharmacis, quibus spondent vna cum suorum diuorum fauore vitam posse sectarios consequi immortalem in cœlis, aut vt minimum vitam in mortali corpore longiorem. Ex quibus facile sectæ vanitas, & delirantium improbitas colligitur.

*Officia sa-
crificulorū
tertia secta*

HVIVS sectæ sacrificulorum peculiare munus est, dæmones impiis precationibus à domibus pellere. Idq; duobus modis tentare solent; nam horrenda dæmoniorum monstra in flaua papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt, inde tam inçonditis clamoribus domos complent, vt ipsa dæmonia esse videantur.

ALIVD etiam sibi munus arrogat, nam è sicco cœlo imbres elicere, aut nimios continere; alia quoque priuata & publica infortunia se posse promittunt. Et quidem si quod spondent re ipsa præstarent, haberent qui se decipi sinunt, quo culpam eleuarent, sed cum omnia impudentissimi

tissimi impostores mentiantur, nescio quid homines non stupidi prætexere possint aut causari. Et sane, nisi quæ narrant, omnia vno mendacij nomine inuoluamus, videtur, ex iis aliquos magicæ artis præstigias affecutos.

IN Regiis coeli ac terræ fanis hi sacrificuli resident, & Regiis sacrificiis adsunt, siue ea Rex ipse per se, siue per nominatos Magistratus exequatur, qua re vna non mediocrem auctoritatem adipiscuntur. Horum sacrificiorum musicos concentus ipsi ex omnibus instrumentis apud Sinas receptis concinnant, quæ si simul pulsentur, absone Europæis auribus videntur. Euocantur etiam ad exequias, ad quas pretiosis indu-ti vestibus procedunt, tibias & alia musica instrumenta pulsantes, nouas etiam ædes consecraturi, & supplicantium pompam per vicos ducturi accersuntur. Has pompas communi vicinæ sumptu vicorum capita certis temporibus instituunt.

HÆC secta Prælatum agnoscit, qui cognomen est *Ciam*, quam ille dignitatem hæreditario in posteros iure à mille iam annis ad hæc vsq; tempora transmisit. Et videtur hæc dignitas originem traxisse à Mago quodam, qui in spelunca quadam Quiam sinensis provincie degebat, in qua hodieq; illius posterii degunt, & artis suæ præstigias, si vera sunt quæ narrantur, in liberos deriuant. Hic eorum Antistes maximam partem Perquini degit, & à Rege colitur. Nam ab eo in intimum palatium penetralia consecraturus admittitur, si forte suspicio est, à malignis ea spiritibus infestari. Per urbem patente sella gestatur, & reliquum apparatus præfert, quem summi Magistratus solent, prouentumq; annuum ab Rege opimum accipit. Verum è quodam Neophyto nostro accipi, horum temporū Prælatos ita im-

*Origo tertia
secta à Ma-
go.*

peritos

peritos esse, vt ne sacrilega quidem sua carmina, ritusq; norint. Eius porro velut Præfulis facultas in plebem nulla est, sed in solos Taufus dogmatis ministellos, & in eorū cœnobîa supremâ exercet potestatem. Ex his porro cœnobitis plerique, vt longioris vitæ præcepta consecrantur, ita Alchymisticis conflationibus insudant exemplo Sanctorum suorum, quos ipsi artis vtriusque præcepta tradidisse commemorant.

*Triplex hac
secta incre-
mentis qu-
getur in-
dies.*

ATQVE hæc sunt tria fere Gentilizæ superstitionis capita. Sed neque in his humani generis vanitas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis, à fraudum Magistris in tot mazandros deriuati sunt, vt sub triplici nomine trecentæ mihi sectæ inter se discrepantes numerari posse videantur. Sed & hæc quotidiana incrementis augentur, & in peius ruunt, corruptioribus indies legibus, quibus inuentores malorum viuendi licentiam se laxare profitentur.

*A Regibus
& Reginis
secta colun-
tur.*

HVIVS familiæ, quæ nunc imperat caput; Humvus lege lata sanxit, vti tres illæ leges ad regni auxilium conseruarentur, quod fecit, vt sectariorum omnium animos sibi conciliaret, sed ea tamen conditione, vt Literatorū dogma Reipublicæ administrationem gereret, ac cæteris præesset. Hinc fit, vt nulla sectarum allam extinguere meditetur. Reges quidem singulas sectas colunt, & eas adhibent ad res suas cū opus est, singularum tēpla sæpe instaurant, vetera & noua erigunt. Regiæ vero vxores in idolorum sectam sunt omnino propensiores, & in eorum ministros multas eleemosynas conferunt, integraq; alunt cœnobîa extra palatij fines, vt eorum precibus adiuuentur.

*Idolorum
multitudo
visitur.*

VNVM incredibile videri potest, simulacrorū nempe in hoc regno multitudo non in fanis solum

lum visitur, quæ sæpe aliquod millia colenda exponunt, sed priuatis etiam in ædibus fere singulis, loco iam gentis more ad eam rem deputato; in foro, in vicis, in nauigiis, palatiisq; publicis; hæc vna abominatio pene primò se spectandam offert. Et tamen omnino certum est per paucos esse, qui portentosis simulacrorum commentis fidem habeant, sed hoc solum sibi persuadent, vt si nihil ex hoc externo idolorum cultu boni accipiant, nihil sibi tamen inde mali posse prouenire.

PORRO his temporibus sapientissimi cuiusq; hæc est receptissima sententia; tres, has leges in vnam coalescere, ac simul omnes obseruari posse ac debere. Quare non ipsi se minus quam ceteros perturbatissime in fraudem inducunt; arbitrati has de Religione quæstiones eo vilitati publicæ vtiliores, quò plures fuerint de ea loquendi modi. Et ad extremum alia omnia quam quæ sperauerant consequuntur; dum enim tres illas leges se simul omnes obseruare posse confidunt, ex leges esse reperiuntur, cum nullam sincere persequantur; atque ita non pauci tandem suam ingenue irreligionem agnoscunt; & qui falsa credulitate seipso fallunt, æque omnes maximam partem in errorum profundissimo Atheismo versantur.

De Saracenis ac Iudæis, ac fidei demum Christianæ apud Sinas vestigiis.

C A P V T XI.

SVPERIORI capite Gentilicos Sinarum ritus ac sectas, genti proprias, aut iam pro propriis habitas, exposuimus; nunc de his agam, quæ ab Sinis externæ & peregrinæ habentur, aliquant

quam vero vnius ac vere Numinis notitiam habuerunt. De Saracenis primum, de Iudæis deinde, ad extremum de veritatis Christianæ vestigiis loquar, & quidem eo consilio, vt illatam hoc nostro seculo in Sinas Euangelij lucem cum antiquitatis serie sequentibus libris nulla deinceps interruptione coniungam.

*Saracenorum
ingressus in
Sinas.*

IN Sinarum regnum ab Occasu è Persidè, quo nomine Mogores, & alia regna, quæ Persicum idioma callent, comprehendo, multi variis temporibus Mahometanæ impietatis sectatores penetrarunt. Et quidem eo maxime tempore, quò Tartari Sinis imperitabant, magno numero videntur irrupisse, tum enim aduenis ab ea parte liber erat in hæc regna ingressus. Quinetiam ad hanc vsque diem quotannis pauci Legationem è Persidè mentiti negotiatores commeant, & ex iis aliqui semper aliis sese Saracenis clam aggregant, quanquam magna cura Magistratum omnes in patriam remittuntur. Sed de his infra latius, cum de vnius è nostra Societate peregrinatione in Catayum, id est, Sinarum regnum, agendi erit locus.

*Saracenorum
multitudo.*

HI Sigitur Saracenis qualibet tandem via aduerterint (externi enim sunt omnes, exceptis omnino perpauca) plena hodie sunt omnia: nam liberorum serie in eam multitudinem excreuerunt, vt hodie permulta familiarum millia numerentur in singulas fere prouincias & primarias quasque vrbes dispersa. In his templa sua habent magno sumptu extructa, in quibus preces statas recitant, liberos circumcidunt, & alios ritus suos peragunt. Sed, quod quidem hætenus scire potuimus, neque suas ineptias euulgant, aut euulgare laborant, sed vitunt omnino quoad cætera Sinicis legibus, nisi quod porcina abstinent, & suorum dogmatum sunt etiam non parum

rum imperiti, & ab Sinis fere contemnuntur. Nunc tamen pro indigenis habentur, nec sinistra deus suspicionem, ut de ceteris aduenis, concipiunt. Imo ad literarum studia & gradus publicos etiam Magistratus nullo discrimine admittuntur. Ex iis autem plurimi si Sinensium literarum gradum assequuntur, etiam legem autam deferunt, nec de ea quicquam retinent præter suillæ carnis abstinentiâ, à qua natura abhorrent potius, quam religionis intuitu abstinent.

Saraceni ad gradus admittuntur.

ANNIS quoque superioribus Iudæam etiam faciem in hæc regna confluisse deprehendimus, id maxime constitit ex eo quod nunc sum narraturus. Cum iam Societas annis aliquot in Pequinenfi Regia sedem fixisset, ut infra suo loco narrabitur, Iudæus quidam natione & professione ad P. Matthæum Riccius visitandum venit, fama illius permotus, de quo ac reliquis sociis multa legerat in libro quodam de rebus Europæis à Sinensi quodam Doctore conscripto. Is in Provincia Honan, in eius metropoli Chafamfu natus Ngai cognomento dicebatur, & iam in Licentiatorum ordinem adscriptus ad solita Doctoratus examina Pequinum aduolarat. Iudæus igitur quoniam eo in libro legerat, nostros minime esse Saracenos, & aliud nullum Numen nosse, præter cœli terræq; Dominum, nihil omnino dubitauit, nostros esse legis Mosæicæ professores. Ingressus igitur ædes nostras alacri vultu, se legem cum nostris vnâ profiteri aiebat. Et sane naribus, & oculis, & reliquis oris lineamentis, externam speciem Sinis ab similem omnino præferebat.

Iudæorum ingressus.

ERGO enim P. Matthæus Riccius in ædem sacram deducit. In ara exposita erat effigies Dei-
paræ & pueruli IESV, quem S. Ioannes Præcursor flexis genibus adorabat. Erat enim is dies

Iudæis cum P. Matthæo Riccius versatur.

D. Ioanni Baptista facer. Et quoniam Iudæus nihil omnino de nostra professione ambigebat, nihil dubitauit eam esse Rebecæ effigiem, puerulos vero Iacob & Esau, & ita supplex imaginem est veneratus, præfatus primum se imaginē nullam venerari solere, sed hos tamen se gentis suæ parentes non posse non honorare. Ex utroque aræ latere quatuor Euangelij scriptorum effigies expositæ erant, sciscitatur ergo Iudæus, essentne hi quatuor è duodecim eius filiis, qui in ara viscebantur; annuit Pater, arbitratus cum de duodecim Apostolis loqui, alter enim de altero, id quod non erat, sentiebat. Inde hominem in cubiculum seductum interrogare cœpit accuratius, quis esset, & paulatim intelligere cœpit antiquæ legis esse professorem. Ipse porro Iudæi nomen ignorabat, sed se tamen Israëlitam esse fatebatur. Vnde coniciere licet decem tribuum dispersionem in Orientis extremos fines penetrasse. Regia deinde Biblia Plantiniana typis excusa vidit, & ut aperuit, Hebræos characteres agnouit, tametsi eos legere non poterat.

Ex hoc audierunt nostri, in ea quam dixi metropoli decem duodecimve Israelitarum esse familias, & Synagogam perelegantem, quam nuper decem aureorum millibus instaurarant. In ea se quinquelibros Moyfis, videlicet Pentateuchum, voluminibus inuolutis magna veneratione annos iam quingentos aut sexcentos asserruare. Asserebat etiam in Chequianæ prouinciæ metropoli *Hamcheu* nomine longe plures esse cum sua quoque Synagoga, familias. Et alibi quoque non paucos, sed sine Synagoga degere, eo quod paulatim extinguantur.

MVLTA ille ex veteri Instrumento narrabat historias, quales de Abrahamo, Iuditha, Mardocho, Hestere narrantur, sed in efferendis nominibus

nibus à nostris sono non parum differebat , ac fortasse propius ad antiquitatem accedebat. Hierusalem enim Hierusoloim , & quem Messiam vocamus, ille Mosciam appellabat. Asserebat aliquos inter suos contribules Hebræi sermonis esse non imperitos , & inter eos fratrem suum, se vero , quoniam à puero literis Sinensibus insudarat , id studiū genus neglexisse , nec obscure significabat, se ex eo quod Sinensia studiosius amplecteretur, Literatorum instituta, ab Archisynagogo suorum coetibus indignum prope iudicatum, de quo nihil admodum laborabat, si Doctoratus gradum adipisceretur , hoc enim ipsum etiam Saraceni faciunt, neque enim dum sectæ Præsulem verentur.

IDEM de Christianorum quoque reliquiis Patrem certiore fecit, de quo mox : nunc solum de Iudæis. Triennio ergo post, neque enim citius licuit , P. Matthæus Riccius unum è nostris Fratribus, Sinam natione, in eam metropolim misit, *Christianorum vestigia explorantur à nostro.* ut inuestigaret , quam vera Israelita ille retulisset, ac de Iudæis quidē omnia reperit, ut dixerat, Exscribi etiam sibi fecit initia librorum, & fines quos in sua synagoga asservabant ; hæc deinde cum Pentateucho nostro contulimus , & eadem esse reperimus , & eosdem characteres, nisi quod antiquo more punctis carerent. Per eundem Fratrem nostrum P. Matchæus Riccius literas ad Archisynagogum Sinice scriptas transmitterat, quibus asserebat se Pequini omnes omnino veteris Instrumenti libros domi habere, sed & novi Testamenti codices, qui res à Messia gestas continebant, eum enim iam aduenisse affirmabat. Hic institit Archisynagogus asserens , Messiam post decem annorum millia non ante venturum. Idem rescriptit quoniam de eius virtute multa famæ testimonio inaudissent, si à suilla abstinere vellet,

vellet, & ad se migrare, se illi Archisynagogi dignitatem delaturos.

Tres Iudæi

à nostris

Patribus in

fidei nostræ

mysteriis

erudiuntur.

POSTMODVM alii tres ex eadem ciuitate Iudæi Pequinum venerunt, ita ad Christi fidem suscipiendam comparati, vt si per negocia dies ibi paucos subsistere licuisset, baptismo initiari potuisse viderentur. Ex his vnus erat prioris ex fratre nepos, hos patres nostri perhumane exceptos multa docuerunt, quæ ipsi etiam eorum Rabbini ignorabant. Et de aduentu Messiz edocti, eius effigiem, in ara expositam, singuli adorarunt, quo ritu solet ab ipsis Christianis fieri. Doctrinæ Christianæ compendium, & alios de nostræ fidei rebus libros iam Sinice loquentes à nostris acceperant, & ad suos detulerunt. Hi tres de sua lege multa querebantur, eam ad interitum vergere patrii iam sermonis ignorantia, & breui se futuros omnes aut Saracenos aut Ethnicos. Dicebant Archisynagogum illum iam ætatis vitio periisse, filium hæreditario iure parenti suffectum iuuenem, & suæ legis esse omnino imperitum. Querebantur etiã turpe sibi videri in pereleganti templo nullam se imaginem habere, sed neq; domi in priuatis oratoris, quod si Christi Seruatoris effigiem sui, in suo templo conspexissent, eos magnopere ad Religionis studium incensum iri. Maxime vero querebantur interdici sibi eius animalis esum, quod ipsi sua manu minime maculassent, id si in hoc itinere obseruassent, iam famulos perituros fuisse. Infantes etiam octauo die circumcidere, videri vxoribus suis Ethnicisq; propinquis institutum esse barbarum & crudele, quod si per legem nostram omittere liceret, facile se eam suscepturos, nec admodum in suilla carnis abstinentia pugnatuuros. Atque hæc fere sunt quæ de Iudæis hætenus explorata compemimus.

N V N C ad Christianæ veritatis reliquias colligendas, & persequenda vestigia eo me libentius accingo, quod id Europæis nostris scio fore gratissimum. Ex eodem Iudæo, aliisque indiciis, id annis superioribus accepimus. Cum iam aperte P. Matthæo Riccio constitit Licentiatum illum Sinensem esse legis antiquæ professorem, ad ali- quod apertius quam quod eatenus habebamus, rei Christianæ vestigium deprehendendum ani- mum applicuit. Et quidem quamdiu hoc eos no- mine appellauit, nihil affectus est, sed paulatim variis eos legis dogmatis describens, ubi de Cru- ce sermonem miscuit, quod maxime optabat, est affectus. Apud Sinas Crucis nullus est usus, & ideo neque nomen, quam ob rem nostri nomen illi Sinicum imposuerunt, illud à caractere, qui denarium numerum significat, & perfectam Cru- cem hoc signo ✕ exprimit, mutuati. Et fortasse non sine Numine accidit, ut idem hodie nostri Crucis nomen imponerent, quod veteres olim apud Sinas eadem sermonis penuria compulsi iam ante indiderant. Vtrique enim Scie-cu, id est, denarii numeri characterem appellarunt: nec in eo sacrarum literarum exemplo, à quibus litera T. designatur, discesserunt, perfectiorem etiam Crucis figuram mutuati.

*Vestigia
Christiana
veritatis
deprehen-
duntur à P.
Riccio.*

*Crucis nomē
impositum.*

CVM igitur de Cruce hoc nomine appellata sermo illatus esset, Israelita ille narrauit, in metro- poli Caifum suæ patriæ, & in alio emporio ce- leberrimo Lincino nomine Prouinciæ Sciantus: & in Sciantis prouincia externos quosdam visere, quorum maiores è regnis externis aduene- rant, esse Crucis adoratores, eamque solare in cibis potibus digito exprimere, sed neque se neque illos arbitrari scire, cur eum ritum adhibeant. Hoc Israelitæ testimonium cum eo consensie- bat, quod iam diu ex variis Patres audierant de

*Crucis ado-
ratores.*

Vestigium
Crucis
ad. ad.

eodem Crucis exprimendæ ritu variis in locis usurpato. Imo infantibus in fronte charactere eundem salutaris signi atramento exprimi contra puerilia infortunia. Cum his quoque consentit id quod Hieronymus Rufellus in commentariis ad Cosmographiam Ptolomæi, cum de Sinis loquitur, annotauerat. Et quoniam de Cruce apud Sinas agimus, omitti minime debet aliud eius vestigium. Vidit vnus è nostris Patribus in antiquarii manibus venalem nolam ex ære campano perelegantem, in cuius apice sacra ædicula insculpta erat, & ex aduerso ædiculæ Crux, in circuitu vero Græci aliquot characteres. Comparare sibi eam voluit qui vidit, sed in pretio minime conuentum, nec vnquam postea ad exscribendos illos characteres antiquarius ille comparuit.

A D D E B A T idem ille Israelita, illos ipsos Crucis adoratores doctrinæ partem, quam ipsi precationum loco recitabant, è suis ipforum libris deferre, & vtrisque esse communem, fortasse Dauidicum psalterium intelligebat. Hos asserbat fuisse permultos in Aquilonaribus maxime prouinciis, & literis, armisque ita floruisse, vt suspicionem Sinis natura facillimis rerum nouarum fecerint. Eam suspicionem arbitratur ab Saracenis Christiani nominis hostibus toto terrarum orbe acerrimis excitatam, ante annos non amplius sexaginta. Ea suspicio eo peruenit, vt cum ab Magistratibus munus iniici sibi timerent, omnes hac illac diffugere, & alii se Saracenos, alii Iudæos, plerique idolorum cultores mortis metu profecti sunt. eorum templa in idolorum fana commutata sunt. Et templum quidem Crucis apud suos, ipse suo nomine quo nunc ex quo sanum est dicitur appellabat. Ex eo tempore tanto sunt metu consternati, vt
nihil

adoptionem. Per D. Thomam crediderunt & confessi sunt Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Per D. Thomam acceptam seruauerunt fidem vnius Dei. Per D. Thomam doctrina viuifica splendoris orti sunt vniuersa India. Per D. Thomam regnum cælorum volauit & ascendit ad Sinas.

DEINDE in quadam Antiphona sic habetur: Indi, Sina, Persa, & ceteri Insulani, & qui in Syria, Armenia, Gracia, & Romania, in commemoratione D. Thome offerunt adorationem nomini tuo sancto.

IN summa vero Canonum Synodaliū parte secunda sermone sexto capite decimonono de canonibus constitutis super Episcopos & Metropolitanos simul habetur Canon Theodosij Patriarchæ in hæc verba:

HÆ sex sedes capita Prouinciārum & Metropolita videlicet Hilam, Nziuin, Prath, Assur, Bethgarmi, & Halah, qui digni habiti sunt, vt ordinationi Patriarcha interueniant, nec absunt vt alij quarto quoque anno apud Patriarcham conueniant. Sic etiam Episcopi magna Prouincia, nimirum reliqui Metropolita, China, India, Pases, Mauzaorum, Xam, Raziquaorum, Heriona (hac est Cambaia) & Smarcandia (hac est Mogor) qui longissime absunt, nec vastissimi irontes & turbulentissimi mari permittunt eis transitum ad libitum, mittant litteras consensionis (id est, communionis) ad Patriarcham semel sexto quoque anno. Quando vero Lusitani Cocinum appulerunt, regebat hanc Ecclesiam Malabaricorum mōtium D. Iacobus, qui sic scribebat, Metropolita India & China, vt cōstat etiam ex eiusdem manuscripto noui Testamenti codice, vbi in calce sic habetur: Scripsit hunc librum D. Iacobus Metropolita India & China. Eodē modo D. Ioseph post prædictū D. Iacobū, qui Romæ diē obiit, sic subscribebat: D. Ioseph Metropolita totius India & China. Et hio est antiquissimus titulus Episcoporum huius Ecclesiæ.

A.T.

ATQVE hæc pro instituta breuitate sint de
vniuerso regno satis, donec integrum his de re-
bus volumen, quod Deo volente aliquando fiet,
euulgetur. Nunc de Christianæ religionis ingres-
su, quod in hoc opere maxime spectauimus, ser-
monem aggrediamur.

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APUD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER II.

B. Franciscus Xauerus Christianam
apud Sinas expeditionem aggreditur,
sed non ingreditur.

CAPIT. I.

NIVRIVS in primum huius ex-
peditionis auctorem Franciscum
Xauerium, adeoque in-expeditio-
nem ipsam videri possem, nisi ab eo,
qui primus eam tentauit, & velut
morte sua corporisque depositione
adiit possidendam, ac è cœlis iplis denique, vbi
plus

plus poterat, ianuam Sociis, vti non temere credimus, aperuit, quam tot seculis occlusam, tanta viuens animi contentione recludere minime potuisset, nisi, inquam, ab eo primordia caperem enarranda. In eam enim amplitudinem regni vastissimi, in eum agrum gentis ad Euangelium aptissimæ, in spes magnas fidei dilatandæ, primus ille è nostra Societate Franciscus Xauerus inhiavit. Actamet si id in eius vita describenda aliquot auctores scripserint, hic tamen arbitror breuiter repetendum, totamque huius rei seriem, ex ipsa nostræ Societatis historia, cuius primus tomus nuper prodiit, totidem verbis adscribendam, ne inutilis aliter scribendi labor, aut temerarius videatur.

*B. Fra: ed.
scus primus
expeditionis
Sinensis
auctor.*

AGEBAT in Iaponia Xauerus, & frequens in disceptationibus audiebat idolorum Sacrificulos, vbi acrius premerentur, ad Sinarum auctoritatem recurrere. Ex eo enim quod Iapones in rebus quæ ad sacrorum cultum ac religionem, quæque ad Reipublicæ administrationem spectant, omnibus prudentiæ ac sapientiæ primas Sinis deferunt, inde fiebat vt identidem vulgo iactarent, si vera esset religio, quam Christiani colerent, vtique futurum fuisse, vt eam Sinæ tanta præditi sapientia susciperent. Quocirca ad eos protinus excurrendum sibi esse Xauerus censuit, vt expugnata Sinarum superstitione, ea deinde facilius, illato Euangelio, Iapones liberaret.

ERGO cum è Iaponia in Sinarum fines exitinere in Indiam nauigaturus, peruenisset; in Sanciana insula, in qua id temporis nondum Amacensi oppido constituto, Lusitani cum Sinis commercia contrahebant, peropportune Iacobum Pereriam nauarchum experientem, & industrium, nec minus diuitiis nobilem, siveque studiosum,

*B. Francisci
Xauerii
profectio à
Iaponia ad
Sinarum
fines.*

diolum, qui propediem Indiam versus navigationem adornabat, offendit. Cum hoc de professione sua Sinensi, suoque ad Regem introitu consilia contulit. Ea erant eiusmodi: ut quoniam acceperat peregrinos omnes præter Legatos Sinarum aditu prohiberi, in Indiam reuersus, à Prorege Goanoque Antistite legationem curaret curaret ad Regem, cuius ipse Legationis comes inuento sic aditu, & admissus ad Regem, vel palam si per eum liceret, vel certe dissimulanter Euangelium Sinis inferret. Ita sanctus Pater nōdum satis cognito eius Regni statu, euentus suos cæterorum fere regnorum æstimatione metiebatur. Probauit Xauerij consilium Pereria vir prudens, & simul addidit commodissimum esse, si cum legatione mūnera iungerentur. Ad eam rem suam ipse operam, fortūnas, ac nauim liberaliter offert, decretisque in idipsum aureorum triginta millibus, certum cum eo hominem Goam destinat. Nihil de celeberrimis illius navigationibus attingo, quod alienum ab instituto.

B. Franciscus Goam peruenit.

G O A M igitur ubi peruenit, totus in eo versabatur, ut Alphonso Iloroniz Indiæ Proregi, Ioannique Albuquerque Antistiti, suis & Pereriz consiliis apertis Sinensem legationem vrgeret, cuius ipse comes ac socius in regnum illud tam vndique septum & peregrinis omnibus interclusum libere penetraret. Eius legationis princeps declaratus est Iacobus Pereria vir singularis auctoritatis, & ad Xauerij voluntatem ac studium quodammodo factus. Is quanquam Malacæ substiterat, in insulam Sundam interim nauigaturus, dum Xauerius rediret, tamen eius Procuratores in adornanda professione illa, comparandisque pro dignitate muneribus, totoque Legationis apparatu, nullis impendissum-

sumptibusque pepercere. Xaverius autem tali comitatu merito lætus, confectis & ipse rebus omnibus intra mensem, quæ ad maturandam profectiorem pertinebant, acceptisque à Prorege Episcopoque diplomatis, & conciliandæ fidei literis ac muneribus ad Regem Sinarum, celerius ad ordinandam accurate Societatem, ne quid per eius absentiam detrimenti caperet, animum contulit.

ANN O igitur 1552. decimo octauo Kalendas *Franciscus* Maias, Goa discessit Malacam versus. Eo cum *X. uerius* appulisset, Aluarum imprimis Taidium decum- *Malacam* bentem inuisit, eique deinceps omnium seduli- *peruenit.* tate officiorum adfuit. Vetus erat is Xaverij amicus, iamque Malacensis designatus arcis Præfectus, eidem maritimam eorum tractuum præfecturam Xaverius ipse à Prorege impetratam Goa detulerat. Itaque tametsi nulla erat causa, nullumque id, tamen, si qua forte hominem transuersum libido ageret, poterat legationi moras iniicere. At Xaverius, qui sciebat quanta res ageretur, diabolum nequaquam quieturum, intelligens, semper timuerat ne quid tam felicibus cœptis obstaret. Hoc igitur impensius hortabatur domesticos, ut eam expeditionem Deo precibus quam accuratissimis commendarent, hoc item officiosius Aluarum demereri studebat. Cæterum nec timor inanis fuit, nec beneficia vlla quicquam aut officia valere. Sensit Pater è primo congressu Aluarum legationem illam Pereriæ decretam tam honorificam ac quæstuosam animo non satis æquo tulisse.

PERERIA nondum ab Sunda, quo negotio- *Francisci* rum abierat causa, reuerterat; sed ut mox adfuit, *prudens.* sedulo eum Xaverius monuit, quam se modestissime gereret, nec summo velleret iure contendere, sed totam rem Aluari potestati permitteret, ut
hac

hac illum modestia deliniret. Is autem Pereriaz inuidens incrementis, vt qui iam pridem ei erat infensus, ne legationem illam obiret, impendentem Vrbi obsidionem falso causatus, & infrequentiam coloniaz, Pereriaz nauim ipsumq; omnino Pereriam portu excedere omnino vetuit, ipso ad se nauis gubernaculo afferri iusso.

*Franciscus
expeditio
nem Sinen-
sem urget.*

X A V E R I V S autem pro causæ gravitate sollicitus, allegare principes ciuitatis amicosq; communes ad Aluarum, orare per sese omni animi demissione, ne cursum moretur Euangelij, obtestarique per Christum, ne se cum Legato, quem Prorex Indiaz destinasset, Sinarum profectioe prohiberet. Verum vbi nihil proficiunt preces, coepit sensim intermiscere terrorem, explicans, quanta ipse sibi damna conscisceret. Primum igitur Franciscus Suarius Malacensis Pastor & Vicarius idem Episcopi, ad illum cum literis Goani Antistitis accessit, grauiterque admonuit, videret etiam atque etiam, quantam rem disturbarer, neque committeret vt Antistitis obstitens imperio, iram in se Diuinam atque etiam Regis accenderet. Sed nihil Episcopi literæ & Vicarij valuit denunciatio, nisi vt obfirmatus animus obduresceret magis. Tum Franciscus ipse Aluarus, qui Malacensem præfecturam nondum Aluaro Taldio per tempus cesserat, eundem conuenit simul cum literis Regis Lusitani, in quibus sui consilij esse testabatur, cum Xauerium in Indiam mitteret, vt Euangelium per omnes Orientis oras promulgaretur, simul cum Proregis decreto, quo si quis legationem Sinicam impediret, reum perduellionis faciebat.

*Aluarius
maris Per-
fectus ad
uersatur ex-
peditio.*

HÆC coram multis recitata cum audisset Aluarus, stomachabundus ab Sella surrexit, solumq; pede percutiens; Quid mihi negotij cum Proregis decretis, clamat; cum sciam magis è Regis re fu-

refuturum, hæc si légatio non mittatur? Tum igitur Xauerius, qui nunquam ad eum diem publice se pro Apostolico Nuncio gesserat, ut præsentem ei terrorem iræ cœlestis incuteret; illud esse tempus existimauit, quo modestiæ Christianæ magnanimitas proderetur. Pontificis Diploma diu réconditum, quo Apostolicus Nuncius creabatur, & Anathema grauiissimum infligebatur iis, qui eius in augenda religione conatibus obstitissent, inuitissimus quidem, sed profert tamen, non tam vulnêris imponendi quàm defendendi gratia. Eius dénunciandi negotium Suario tradit, qui continuò Altiarum adit, nec magis Iudicis quàm Patris officio, dirum Anathema ubi proposuit, orat per Christi mortem & obtestatur, ne in tam graues mortiferasque plagas cum dedecore probroq; coniunctas sciens ac prudens seipse præcipitet, neve tam grandi & inexpiable scelere se obstringat, pro quo pœnas sua opinione maiores Numini sit daturus. At ille, quæ ipsa iam pugna pertinacius fixerat, ne intentato quidem tam gravi vulnere auctoritateve Romani Pontificis ab obstinata voluntate discessit. Quin potius (ut nunquam potest scelus sine scelere defendi.) sancto viro conatur infamiam aspergere, tanquàm sanctitatem & Apostolicas ementiens literas deludendis gentibus nomen sibi celebre venaretur. Ita consilium omne Xauerij & diuina illa instituta legatio vnus hominis vitio euerfa est. Tum vero Xauerius tam proiectæ infestus audaciæ, ut suæ statueret seueritatis exemplum, cæterosque redderet tardiores ad impediendos conatus pro Euangelio, proque animis laborantium, pronunciandum curauit Præfecto maris, eiusque administris ac satellitibus nominatim Pontificia auctoritate interdictum esse sacris: non ut eis nouum vulnus infligeret, sed ut memoriam inflicti reuocans

Franciscus Pontificis Diploma profert.

Aluatiol conatur Franciscum infamiam aspergere.

Franciscus curat pronunciaré interdictum.

canis medicaminis admoneret. Ea de causa ad Gasparem Goanni Collegij Rectorem ex Sancia-
no literas dedit, vt ex Episcopi auctoritate pro-
nunciandum idem rite curaret.

N I H I L autem ex omnibus ærumnis atque
molestiis, quas perpeffus erat in omni vita Xau-
erius, acerbius ei accidit, quam quod per eum, à
quo minime oportebat, tanto rei Christianæ da-
mno ad nihilum profectio illa recidisset: nō enim
diuinæ gloriæ & saluandarum zelus animarū he-
bes ac stupidus est, sed eorum in quibus vere est,
vrit depascitq; præcordia. Mœstus igitur nō tam
sua, quam Præfecti vice, suomet scelere periclitā-
tis ingemuit, elata voce canens violatorem illum
humani diuinique iuris breui suæ cupiditatis am-
bitionisque supplicium non pecunia solū & hono-
re, sed etiā corpore luiturum. Neq; aliter cecidit.
nam paulo post Aluarus lepra teterrima cooper-
tus, cumq; alia multa in omnium oculis deliquis-
set, & eadē audacia qua Xauerij auctoritatē, Præ-
regis contempnisset imperium, cōfestim quasi de-
ficere moliretur ab Rege comprehēsus, oneratur
catenis, & vt erat vinctus, Goam inde in Lusita-
niam ad Regē pro meritis mulctandus abripitur.
Ibi ultore Deo fortunis omnib. spoliatus, notatus
ignominia, æternis tenebris addictus, supra leprā
fœdissimam ab amicis demum ac propinquis ob
apostema intolerandi fœtoris derelictus interiit.

*Dei vindi-
ctam Al-
uarus.*

*Franciscum
aliud exco-
gitat consi-
lium per e-
trandis in
Sinas.*

I A M vero tametsi tanto præsidio ac spe lega-
tionis subito destitutus, in consilio tamen forti-
ter perseuerans; quoque magis deessent humana
præsidia, hoc Deo fidendum amplius intelligens,
eam penetrandi ad Sinas rationem excogitat, Si-
næ alicuius colligere, seu mercari gratiam statuit,
per quem in continētē furtim abiiciatur. Nam
quia fama acceperat in Sinarū regno peregrinos,
qui sine fide publica eo penetrassent, æternis te-
nebris

nebris vinculisq; mandari, hos inter vinctos Xa-
uerius, quæ erat eius incensa in animos charitas,
optauit, vt his primum tradita Christi lex per eos
deinde missos è tenebris, ad proximum quemque
manaret. Et ipse tandem è vinculis aliquando
missus, si Deo cordi foret, Christi legem doctri-
namque diffunderet.

ERGO spem ingressus quod Christianus ho-
moprohiberet, id per Ethnicū consequendi, vno
socio sibi relicto cū interprete Sina conscensurus
vrbe egreditur, multas interim vrbi illi clades ca-
lamitatesq; denūcians. Prosequebantur abeuntē
officiosè permulti, quorū è numero Vicarius mo-
deste suggessit, vti Præfectum salutaturus adiret,
ne sermonem hominib. daret, si prætermisso sa-
lutationis officio velut alienior, iratioꝝq; disce-
deret. Cui Xauerius: Egone vt hominē à fidelium
cōmunionē seiunctū salutandi causa cōueniam?
Nunquā ego illum, nec ille me in hac vita videbit;
acne post mortē quidem, nisi tum, cū eum apud
Christum Iudicem in valle Iosaphat accusauero.

*Franciscus
vaticinatus
grauis.*

HÆC vbi & similia dixit, Templum quod e-
rat è regione respiciēs genua flexit, supinisq; ma-
nibus, humentibus oculis Numen ei placare Di-
uinum homo mitis & misericors cœpit, verbis
quæ circumstātes exaudiebant amantiſsimis. Tū
deiecto in terram vultu meditabundus aliquan-
diu persistit; post hæc erexit se ore ardenti & ple-
no maiestatis, nec vllum verbum effatus, in con-
spectu omnium exiit calceos, & ex Euangelico
præcepto puluerem excutens, omnes qui ea spe-
ctabant terrore lacrymisque compleuit. Quin et-
iam deinde socios iussit omnes Malaca discedere.
Pererit vero Legato ne mutuo conspectu, vt sit;
vtriusq; mœror augetetur, è naui salutē per lite-
ras misit, ea illū consolatione permulcens, futurū
breui vt contumeliā illam, q̃ damno implicitam

*Franciscus
Numen di-
uinum pla-
cat.*

pertulisset, alia vicissim emolumenta & noua decora compensarēt. Id quod ipsemet commendatitiis suis ab Rege literis impense curauit: ab hoc enim ille deinde magnis & fortunis & honoribus est auctus. Huius in nauī, quam ipso retēto Pereria Aluarus demum misit, ē suis hominib. manipulo maxime fido imposito Xauerius Iulio mēse soluit, & ad Sincapuranum fretum delatus, cum aliquamdiu substitisset, indeq; denuo Pereriam consolatorias per literas salutasset, nauigatione repetita secundis ventis non multis postquam Malaca soluerat diebus, fines Sinarum attigit.

*Franciscus
Sinarum
fines attin-
git.
Sancianus
insula.*

SANCIANVS est insula inculta atque deserta, leucas à continēti triginta, quo per id tempus commercij causa commeare soliti Lusitani Sinæque. Illi raptim sibi tuguria ē ramis olim vel stramine construebant. Huc postquam peruenit Xauerius, totus in suam expeditionem cōuersus, percunctabatur ex Sinis Lusitanisque, ecqua tandem via reperiri posset insinuandi se in eas vrbes, hominumque colloquia. Cumque illi omniā regni claustra acribus septa custodiis, nullum omnino aditum qua adspirarent, relinqui aduenis respondissent, edictis seuerissimis interpositis, si vel peregrinus, Præfectorum iniussu continētem attingeret, vel indigena peregrinum introduce-
ret, Xauerius ad hos terrores impavidus, cum alia nulla rei conficiendæ pateret via, consilium esse suum exposuit, omni ope atque arte moliri, contemptis periculis, vt in urbem aliquam Sinarum clam deuectus, ipsemet Prætorem adiret, negotiumque transigeret. Quod consilium cum nimis audax ac pene temerarium Lusitanis esset visum, non defuerunt, qui ab eo reuocare hominem, ne se in apertum vel vitæ vel seruitutis discrimē offerret, totis viribus conarentur. Quibus tamen Xauerius respondebat intrepidus, nihil se tam malle,

*Francisci
animus in-
pavidus in-
sinuandi se
in aliquam
urbem Si-
narum.*

*Francisci
zelus ani-
marum.*

malle, quam ut Sinarum salutem, de quorum indole ingenioque tam multa audisset, suo repræsentaret interitu, nec metuenda sibi esse pericula, vincula, seruitutem, atque adeo peracerbam necem, ubi de liberandis animis ab æternæ mortis seruitutisque periculis ageretur.

H A S inter curas febri correptus, & per dies *Franciscus* quindecim afflictor. Ut primum melius habere *febri corri-* coepit, ad pristina studia laboresque se retulit, ni- *pitur, ea li-* hilo segnius idoneum aliquem mercatorē quæ- *beratus ne-* ritans, à quo transmitteretur in Sinas. Ergo Lu- *gertium* sitanos primum, deinde Sinas omni artificio sibi *suum ur-* deliniendos ratus, multas rei celandæ vias in me- *ger.* dium protulit, obtestatus, sibi ut in tam honesto studio morem gererent; sed in tanto fortunarum capitisque discrimine aures omnium munerat metus: nec qui se periculorum socium adiungeret reperiēbat. Augēbat rei desperationem ingrauescens comitum morbus, & Antonius interpres Collegij Goensis alumnus ipsa loquendi defœtitudine patrij sermonis oblitus, nulli iam v-
sui poterat esse Xaverio. Quibus incommodis *Francisci* quanquam spes eius infringi debilitariq; poterat, *constantia.* catamen excitabatur & reuirescebat aliunde.

INTERIM difficultates superante constan-
tia, *alius* interpres non modo linguæ, sed etiam domesticarum literarum peritus sua sponte comitem itineris sese obtulit. Inde mercatorem Cantoniensem paulo fidentiore nactus, spe ac pollicitationibus ad audēdum impellit, magnoque piperis pondere, quod erat aureis amplius ducentis à mercatoribus Lusitanis in eleemôsynam acceptum, cum illo transigit, uti se cum interprete libellisque suis atque sarcinulis exponat. Ille vero quo occultiora essent omnia, neq; nau-
tarum dubiæ fidei committeret caput, ita rem gubernandam suscepserat, ut liberis suis seruisque

fidelissimis pro remigibus vteretur, & intempesta nocte Xauerium lembo transmitteret, vltro etiā illi pollicitus, apud se bidui triduiue receptū, donec è latebris tuto emersus causam sui aduentus suo periculo Præfecto Cantoniz exponeret.

G E M I N V M in ea re aggredienda denunciabant amici periculum. Alterum, ne Sina mercator pernumerata mercede receptum cum sociis inermibus peregrinum, vel è naui deturbaret in mare, ne quid emanaret indicij, vel in solitudine aliqua scopuloque relinqueret. Alterum, ne aduenam sine fide publica sese insinuantem Præfectus urbis flagris atrociter cæsum, aut supremo supplicio afficeret, aut perpetua seruitute vinculisque mulcæret. Xauerius tamen pericula longe plura, vt ad socios scripsit, longeq; grauiora consideras, ne vel prouidentiz Diuinæ diffidere, si prouinciā eius instinctu susceptam hominum terrore deferret: vel Christi discipulus videretur indignus, si tam aperte denunciarent, *Qui perdidit propter me animam, inueniet eam*, non audiret: vel demum regno Dei non esset aptus, si manu ad aratrum apposita retro respiceret.

S E D dum noua animo concepta fiducia suum iter adornat, nouæ difficultates oboriuntur. Recens eius interpret seu occulta Lusitanorum arte vt Xauerium retinerent, seu terrore periculorum inductus, nec opinantem illum subito deserit. Perstāt tamen in sententia Pater, & cum vetere interprete, quanquam non satis idoneo, proficisci constituit. Adoriuntur deinceps eum ex composito Lusitani, non tam illius quam sua causa solliciti. Circumfusi pro se quisque rogant, si suo nō tangatur, at alieno periculo moueatur, Sinarum Præfectos, si Sinas conetur irrumperè, vnius irritatos audacia nomē omne Lusitanorum ad supplicium vocaturos. Quod si certum fixumque sit

aleam

*Lusitani
conantur
Franciscū
ab incepto
dimouere.*

aleam tentare fortunæ, tamdiu certe cunctetur, dū opportuna profectio naues suas periculo subtrahat. Quibus ille, quod ad ipforum incolumitatem ac mercimonia pertineret, omnē illistimorem dempsit, persancte pollicitus, nō ante se, quō tendebat iturum, quā ipsi sese recepissent in tutū.

ITA maturantibus illis, suum Xauērius quoque iter, ac trāsmissionem in id tempus appabat. Sed ecce nouum etiam ante denunciatum ab amicis incommodum. Mercator, quo cum deciderat, seu horrore supplicij, seu inuidi hostis instinctu; cum diu Xauērius cupidus expectaret, nō comparebat, nec promissis stetit. Ita paulatim cū sanctum Dei praconem cuncta deficerent, vnus non deficiebat animus, & erga Deū fiducia, quin potius hæc, ad humanorum diminutionem præsidiū amplificata, eorum loco omnium succedebat. Accessit & illud solatiū, quod cum audisset Sionis Regem Legationem ad ipsum Regem Sinarum in annum insequētem meditari, statuebat, si Cantonienſis ille portitor condicto tempore non occurreret, ad nauigare Sionem, omni-que ope conniti, vt cum regio Legato penetraret.

IAM Lusitanæ naues fere omnes vela fecerant, ac socium suum longo implicitum morbo, ne sibi in tam ancipiti re impedimento foret, in Indiā tempestiue remiserat, ipse cum interprete Sima, alioque puero in Sanciano remāsit, erga reliquos inquilinos vſitata obtinens munera charitatis, incredibili ardore agendi quam plurima patientique pro Christo, mercatorem adhuc illum operiens, quo cum pepigerat, inque omnia occasionis momenta vigilanter intentus.

SED videlicet Deo magis cordi fuit, præmium inde quasi perfecti operis Xauerio reddere quam vt perficeret. Nondum satis forsitan ea regna ad Euangelij fationē erant idonea. Reseruabat illud

*Franciscus
nova febre
corripitur.*

*Franci-
scum Lusi-
tanus agro-
rum suis
humera in
suum tu-
guriū
portat.*

*Francisci
morbū au-
gescit.*

*Francisci
patientia.*

decus eius posteris Deus : & tot ab eo susceptos exantlatosq; labores æternis maluit condecorare præmiis, quam aperire cursum ad novos. Ita duodecimo Kalendas Decembris secundum rem diuinam quam pro mortuo fecerat, noua febre corripitur, cum eaq; progressus ad nauim, ægros de more cornuisset, diuersaturus utique inter eos, nisi maris nauisque iactatio terram: repetere coëgisset. Hic igitur iacentem in publico Lusitanus æstuantemq; summis ardoribus conspicatus, misericordia captus, in suum tugurium, curadum, & pro sua tenuitate tractadum, suscipit. Præter id tugurium ex iis mapalibus, quæ ad extremam litto-
ris oram Lusitani adhuc eo tēpore ab Sinis ædificatione prohibiti subito, ut dixi, excitabant, & in discessu disturbabant ventis & frigorib. peruium.

HIC hospes hospitem rogat venam sibi patia-
tur incidi, nec abnuat obsequens æger, cunctis se professus in rebus quæ ad curationem sui corpo-
ris pertinerent, tamen non erat nescius, quales tandem ea insula Medicos ferret, in medentium, potestate fore. Misso sanguine nō sine conuulsione & contractione membrorum fastidium cibi subsecutū est ingens. Cibis porro idoneus ægro-
to præter paucas amygdalas serius à nauarcho Lusitano traditas, erat nullus. Eo enim iam creuerat sibi horror, ut prorsus omnia respueret, totoque biduo nihil gustaret. Iactabatur pestifera febre subsidiis omnibus destitutus, & morbus vrgebat in horas, cum tanta animi æquitate Xa-
uerius & morbum & incommoda perferebat, nulla ut exciperetur ex eius ore querela, nulla vox alienam implorantis opem. Illud vnum placide non ferebat, vulgari se & communi lethi genere in lectulo mori, libiq; optatissimam marty-
ri palmam e manibus quodammodo rapi; quo-
tam insigni beneficio cum se profiteretur indi-
gnum.

gnum, ad diuinæ providentiæ rationem animum
denique suum ipse composuit. Atque ut in mor-
bis grauioribus natura fere cuiusque se prodit, sic
ægotante Xauerio singularis eius virtus ita se
extulit, ut eadem propemodum faceret mori-
bundus, quæ consueuerat sanus. Nunc defixo in
cælum obrutu, cum Christo sermocinans, nunc
è Psalmis primum aliquid suaue recinens, & eas sub-
inde voces ingeminans, *IESU fili David, miserere*
mei: Mater Dei, memento mei, quibus aliisque confi-
milibus vocibus duos extraxit dies.

*Franciscus
sermocina-
tio cum
Deo.*

X A V E R I V S autem, ut affuit hora migran-
di, tum vero preces intendere, & arrepto Cruci-
fixi Domini signo crebros ante Deum gemitus e-
dere, & imis è præcordiis mixta precibus suspiria
ducere. Cum autem gemendi præcandique finem
nullum faceret, voce pariter atque anima desti-
tutus, extremum spiritum edidit quarto Nonas
Decembris, anno post Christum natum 1552. æ-
tatis quinto circiter & quinquagesimo, Indicæ
suz peregrinationis vndecimo, in ipsa cura ac
meditatione Sinarum. Quid eius deinde mortem
consecutum, quam læta oris facies, quam admi-
rabilis incorrupti corporis in viua calce sepultu-
ra, quot prodigiis Goam vsque sanctum cadauer
renauigauerit, iis narrandum relinquo, qui res
eius gestas sunt persecuti. Quæ ratione nunc è cœ-
lis Sinicam expeditionem disponi ac aperiri à
Deo per Socios ac filios suos impetrarit, quod
instituti nostri est, narrare posthac
aggrediamur.

*Franciscus
animam
Deo reddi-
dit suam.*

(o)

K 5

Huius

Huius expeditionis principia iterum ab Societate I E S V instaurantur.

C A P V T II.

TAMETSI non defuerunt ex aliis sacris Ordinibus post obitum B. Xauerij Viri pietate ac reliquis animi dotibus insignes, qui hanc expeditionem Christianam tentarunt, & D. Francisci maxime, Diuique Dominici familiis; qui vel ab Indiis Orientalibus Lusitana, vel ab Occidentalibus Hispana nauigatione appulerant: quia tamen effectum sortiri incensa eorum studia (Deo fortasse illos alio vtilius auocante) minime potuerunt, de illis dicere supersedeo, memor quippe instituti, ac eorum, qui hanc à Societate IESV expeditionem Christianam susceperunt.

C VI cum funes cecidissent in præclaris, præclaram illam hæreditatē ab optimo Parente proprij corporis etiam depositione semel initam, filij nunquam dimiserunt, sed fecisse mihi videtur, non secus atq; ij, qui fortissimæ arcis obsidionem aggressi, expeditam ad omnem rei bene gerendæ occasionem muniūt stationem. Sedem igitur Societatis in limine huius regni peropportuno loco extructā statuerūt, quæ ex ipso situ videbitur, qui necessario sub oculos ponendus, ne lector locorū imperitus, sæpius in historię progressu aberret.

*Lusitani
Sinarum
fines attingunt.*

*Sinarum
gens suspiciosa.*

CVM Lusitani primum immensa maria emenssi, seculo superiore in vltimum Orientem penetrarunt, Sinarum denique fines attingere, & illius regni opibus exploratis, omni conatu cum ea gēte miscere commercia procurarunt. Non erat res ita procliuis; Sinæ quippe præ omni gente, suspicionum etiam vmbri territantur, id ex eo maxime tempore, quo erepto imperio Tartaris, vt dictum

dictum est libro superiore, seruiere. Innatum gē-
tismetum augebat Lusitanarum classium appa-
ratus, bellicorum tormentorū fragor, nauium ad
eam diem Sinis inuisa magnitudo. Confirmabā-
tur hæc omnia Mahometanorū, qui plurimi sunt
in Emporio Cantonienſi, testimoniis. In eā enim
oram ad Australem Sinarum plagam appulerant
Lusitani: afferebant hi, gētem hanc *Francos* appel-
lari, ſicenim Saraceni Europæos vocant. Sinæ ve-
ro quoniā liquida R, omnino carēt, nec vnquam
duas consonantes ſine vocali media norunt, *Fa-
lanos* in hodiernā diem in prouincia Cantonienſi
duntaxat nūcuparunt, quōd ēt nomine noſtratia
tormenta bellica vocauere. Afferebant inq̃ Fran-
cos natura pugnaces ac robustos, gentiū domito-
res, imperij ſui fines ſolis vniuerſi ſinib. deſinire.
Teſtem nuper Malacā, teſtem deniq̃ Indiam vni-
uerſam Europæorum armis cōmercij prætextu
ſubactam. Hæc ſuſpicio non vana, tamenſi Lega-
tione Luſitanos arcuerit, ex quo euulgata eſt, eui-
cit tamen lucri cupiditas, ne à commercio exclu-
derentur. Quæſtus n. non ærario ſolum publico,
ſed priuatis ēt peculiis ex hac negotiatione tātus
eſt, vt Magiſtratus, diſſimulato metu, eam nunq̃
excluſerint omnino, ſed ſenſim admiſerint; ve-
rum ea lege, vt quā primum, diſſoluto mercatu,
oēs in Indiam cum ſuis rebus reditū maturarent.
Tenuit ea ratio annos plures, dū paulatim ab me-
tu confirmati, in Inſula maiori peninſulā exiguā
ad habitandū negotiatorib. conceſſerūt. In ea pe-
ninſula idolum erat, q̃ hodieq̃ viſitur, cui nomen
Amæ; inde locus *Amæao*, ac ſi dicas *Amæ Sinus*, ap-
pellatur. Hic deinde ſcopulus verius q̃ peninſula
habitari cœptus, nō à Luſitanis ſolū, ſed ab omni
vicinarū gentium colluue; ppter nobile cōmer-
cium rerū omnium, q̃ vel ab Europa, vel ab India
Moluccisq̃ inſulis, nauib. Luſitanis vehebātur, fre-
quentia-

Lucri cupi-
ditas. Luſi-
tanos in Si-
nas admi-
ſit.

Peninſula
Luſitanis
conceſſa.

Commer-
cia Sina-
rum cum
Lusitanis.

Emporium
ex Peninsula
factum.

quentatus, quin etiam magis argēteorum num-
morum cupiditas, ipsos Sinas ad cohabitandum
inuitauit. Inde annis labentib. vrbs paulatim ex-
trui cœpta est, nec solum cum Sinis commercia,
sed etiam connubia Lusitani contraxere, atq; ita
vniuersam peninsulam ædibus priuatis oppleue-
re, & è sterili scopulo nobile in paucis emporium
assurrexit. Nec solum in vltimum orbem naviga-
trix cupiditas negotiatores deportauit, sed ne la-
tius paterent Imperij Lusitani fines, quam Chri-
stiana religio, non pauci eum in locum, vel Reli-
giosi, vel alij Sacerdotes cōfluxere, qui Lusitanos
conseruandos, vel indigenas ad Christum addu-
cendos susceperunt. Quem etiam in finem Lusitani
Reges, locum Ciuitatis appellatione donatū au-
thoritate Pontificia, Præfule adornarunt, quò fa-
cilior, nec sine Ecclesiastica Maiestate, sacro-
rum administratio in extrema orbis plaga red-
deretur.

Prima se-
des Societa-
tis Sina-
rum finibus
Amacensis.

Situs loci.

HIS ita præmissis, ad institutum redeamus.
Eo in loco Societas nostra sedem perpetuam fixit,
ac primam Dei Matriæ dem ante reliquas omnes,
quæ postea fuere non paucæ, excitauit. Erat enim
locus instituto nostro peropportunus. Cū enim
Societas nostra iam inde à suis initiis Indicam ef-
fem, quæ vel in Oriente, vel in Occidente abesse
bat, sibi cum reliquis messoribus demerendam
suscepisset, visa est hæc area in medio tot nouissi-
mita, minime negligenda. Nam inde in Boream
patebat orbis Sinicus verius, quam Imperium ad
Austrum Moluæ insulæ: ad Ortū Iaponia & in-
sulæ Philippinæ: ad Occasum vero Cochinchina,
Camboja, Siam, aliaque permulta.

EX hac igitur pugilum Christi statione, omis-
sionibus, quæ in reliquis orbis partes factæ sunt, ex-
cursionibus, ac potissimum illa nobilissima, quæ
magnam Iaponiæ partē in obsequium fidei Chri-
stianæ

stianæ captiuauit, in Sinarum quoque regnum
serius quidem, sed aliquando tamen, vexillum
Christianæ Crucis importatum. Id qua occasione
quove euentu factum sit, aggredior enarrare.

QVI Amacaensem Societatis nostræ sedem *Occasio in-*
iam inde à primis principiis incoluerant, in Sina- *gressus in*
rum fines ingressum iam sæpetentauerant, sed *Sinarum*
frustra, vel rei difficultate prohibiti, vel quod in *regnum*
expeditionem Iaponicam intenti, quæ tanto fru- *narratur.*
ctu procedebat, non omni conatu rem Sinicam
procurarēt. Ergo multis annis regio Sinica non-
dum ad messem alba videbatur. Ad extremum,
vbi arripit ei, qui tempora & momenta posuit in
sua potestate, perfecta res est optata potius quam
sperata.

ALEXANDER Valignanus è Societate nostra, *Alexander*
Sacerdos Italus, ex Europa venerat, à Præposito *Valigna-*
Generali Indiæ totius Visitator renunciatus, *us*
iamque lustrata ea Indiæ parte, quæ *Cis-Gangem* *expeditionē*
ab Europæis appellatur; ad eam quoque lustran- *Sinica-*
dam, quæ ultra Gangem sita est, nauigarat, tan- *excitat.*
demque in Amacaensem portum delatus, in Ia-
poniam transmittere cogitabat. Verum nauiga-
tionis legibus prohibitus, decem non minus mē-
ses in Amacaensi nostrorum sede substiterat. Ibi
re Sinenfi ex integro accuratius explorata, sopitū *Incitamen-*
eius expeditionis ardorem excitauit. Ex Imperij *ta Sinica*
magnitudine, gentis nobilitate, alta iam plurium *expeditio-*
seculorum pace, Magistratuum prudentia, Rei *nis.*
que publicæ administratione non vane ratioci-
nabatur, gentem Sinicam solertem, & studiis
omnium bonarum artium addictam, adduci
tandem posse, vt viros aliquot literarum virtu-
tisque laude præstantes in suo regno viuere pate-
retur, & maxime tales qui patrij sermonis litera-
rumque iam non essent imperiti, neque hoc so-
lum, sed spem non vanam videri, aliquando fore,
vt.

vt huic gēti, sanctissimæ legis nostræ scita fortassis arriderent, cum ea politicam Reipublicæ administrationem non modo nō interturbent, verum etiam egregie promoueant. Eo accedebat, fore, vt illa gens, suæ vanitatis fortasse pertæsa, cœlestium bonorum desiderium conciperet, æternaque spectaret.

HIS igitur aliisque de causis omnino statuit, aliquot Sinensium literarum, sermonisq; studio designare, vt ij iam essent comparati, si fortasse aliqua pateret rima, qua Euangelicus præco sese in eam planitiem intruderet. Non deerant autem ex ipsa Societate nostra viri lōgo rerum Sinensium vsu nobiles, qui Visitatoris sententiam improbant, asserentes in tentandis Sinis Æthiopē lauari, ad quos B. Xauerus tam incensis studiis, tamq; profusa largitione penetrare minime potuisset: cuius exemplum secuti etiā alij Religiosorū Ordines, de re conficienda desperarant. Verum Visitator à suscepta deliberatione se dimoueri nō est passus: quis enim ignorat, Superiorum animos, sæpe luce diuina, cum opus est, ad res perspiciedas collustrari? Ergo cum in Amacaensi nostrorum sede, tanta erat operatorū paucitas, omnino neminem reperisset, quem huic muneri destinaret; ad Præpositum Prouincialem scripsit in Indiam (Is erat id temporis Vincētius Rodericus Lusitanus) vti primo quoq; tempore, minimum vnum sacerdotem rei tantæ idoneum, in hunc portum Sinarum mitteret. Ipse vero Visitator prius in Iaponiam quam solueret, scripto reliquit, quid ab eo, qui mitteretur, exigeret, & quam rationem in hoc Sinensi studio vellet obseruari.

*Michael
Ruggerius
in Amaca-
ensem por-
tum desti-
natur.*

NOMINATVS est igitur in India Michael Ruggerius Italus, è regno Neapolitano, qui superiore, quam nominaretur, annæ ex Europa venerat, & iam in ora Piscaria rem Christianam procurabat.

curabat. Is igitur in Amacaensem portum anno Domini 1579. mense Iulio cum appulisset, & Visitoris mandata perlegisset, animum applicare cepit iis, quæ facere iubebatur. Iubebatur autem Sinicum sermonem, qui curialis dicitur, & in vniuerso regno idem est, ediscere: nam præter hunc singulæ prouinciæ suum habent diuersum, ut cæteræ orbis regiones idioma. Characteres ite & legere & pingere hieroglyphicos iubebatur, neque enim paucis alphabeti figuris, ut reliquus fere orbis, suos conceptus scribendo exprimunt, sed tot figuras pingunt, quot sunt voces, resque vocibus significatæ, ut libro superiore fusius explicatum est.

Si tantum facilitatis res ipsa habuisset, quantum animi adferebatur, maiores breuiori tēpore progressus extitissent. Sed idioma Sinicum non perdifficile solum est, & intricatum præ cæteris omnibus, de quibus quidem audierim, aut legimus; verum ipsa quoque Magistrorum penuria difficultatem difficiliorem seipsa reddebat. Nam ij Sina, qui Amacaensi in oppido iam Christi sacris initiati, Europæo iam habitu cultuque vivebant, & qui ad commercia ex interiore continente ventitabant, vtrique erant æque prope Curialis linguæ, ac Lusitanæ imperiti. Negotiatores quippe prouinciale idioma frequentant. Curiale tamen si intelligant omnes, minus tamen polite eloquuntur. Characteres vero suos ne ipsi quidem vniuersos norunt, vulgus eos fere, qui ad commerciorum formulas satis esse iudicantur. Itaque quam minime ineptus Magister Patri visus est Sina pictor, qui quod linguæ deerat, arte suppleret, quippe non raro contingebat, ut, cum hieroglyphici characteris vim Europæo sermonem non posset Magister exprimere, ad mutæ picturæ remedia recurreret. Sed tamen improbolabor,

*Sinensis
idiomatis
discendi
difficultas.*

bore, quem incensus amor minime sentit, omnia superabantur.

NEQVE hac dumtaxat ratione bonus Pater ad rem Sinicam proludebat. Sollemne Lusitanis negotiatoribus bis quolibet anno nundinarum tempus est, ad ea scilicet comparanda, quę Indica nauigatio mense fere Ianuario, vel Iaponica ex-eunte Iunio solet euehere. Hę nundinę non in Amacaensi portu, nec in aliqua deserta insula, vt olim, sed in ipsa metropoli frequentantur. Nam ex oppido suo Lusitani Magistratum voluntate in Cantonienfis prouincię metropolim biduo fere aduerso flumine nauigāt, & in eo portu sane nobili in nauigiis pernoctant, diurnum tempus liberę per vrbe[m] negotiationi deputatur. Sed hęc omnia tot vigiliis & cautelis, facile vt appareat, antiquos etiamnum metus palpitare. Nundinarum tempus vtrumque sigillatim bimestre, & sæpe longius. Hunc morem commemorauī, quia prima & hactenus fere sola Euangelij præconibus in regni penetralia penetrandi ianua fuit ex Lusitanorum, qui sane magnam pietatis laudem vbiq[ue] referunt, vel industria, vel propensa in religione voluntatem.

*P. Michael
Ruggerij
sententia
firma.*

CVM iis igitur negotiatorib[us]. P. Michael Ruggerius ad sua quoque commercia cum Sinis in-eunda, omnino ire constituit, eo maxime consilio vt exploraret, num ab aliquo fortasse Magistratu sedem in aliqua regni parte posset eblandiri. Initio magnam ē recentī casu difficultatem sensit. Nuper enim, cum alius ē nostro Ordine eo se ad sacra ex more, negotiatoribus per nundinarum dies procuranda contulisset, ad Christi fidem adolescentulum profani simulacrorum Sacerdotis discipulum ita pellexerat, vt volētem in Amacaense oppidum, sed clam tamen abduxerit. Id subodoratus Magister, apud Magistratus gra-
uiter

uiter questus est, effecitque, adnitentibus etiam adolescentuli propinquis, ut Magistratus eum vi retorquerent non sine magna nostrorum molestia, vel apud eam gentem infamia, quasi malis artibus pueros seducerent, parentibusque subducerent; quod apud Cantonienſes, ut non est inusitatum, ita est in paucis criminibus capitale.

VERVM ENIM VERO P. Ruggerij solertia, & in agendo comitas hanc denique maculam elui, obicemque perfregit. nam & ipse cum nonnullis agere cepit magna eorum voluntate, & maxime cum supremo maris Præfecto, *Hai-tao* vocant, sub cuius ditione etiam aduenæ, quotquot in provinciam Cantonienſem appellant, eorumque negotia, numerantur. Hanc Patri necessitudinem conciliauit opinio virtutis atque literarum: quodque intelligeret eum ab Lusitanis pro parente ac Magistro coli: delectabat eum etiam aduenæ Sacerdotis studium, quem audiebat Sinicos libros euoluere studiose. Quoties igitur ad eius tribunal una cum Lusitanis itabat, cum ceteri genu flecterent, qua ratione Magistratus omnes pro tribunali compellari solent, eo iubente, Pater ad latus adstabat; quin etiam eum eximit cæterorum lege, qui in nauigiis pernoctabant: nam in ipsa vrbe locum ei designauit in eo palatio, in quo regni Siam Legati cum honorarium Regi vectigal deferunt, excipi consueverunt: quo in loco rei diuinæ operandæ possessionem accepit, Sinensium libris noctes diesque intentus, eo Dominicis, festisque diebus Lusitani ad rem sacram, sacramentaque suscipienda conueniebant. Idenim Patri libere per eos dies diuitatibus licebat, quibus commercia contrahebantur: nam his abeuntibus, ipse quoque ad suos redire iubebatur. Nec minor Patri fuit necessitudo cum supremo

L

mo

mo militum illius Prouinciæ Præfesto, Zumpin Sinæ vocant, quem horologio donauit, quod rotulis horas emetiebat, & à quo vicissim, cum eum officij causa visitaret, perhonorifice fuit acceptus.

*Domus pro
Catechu-
menis à Lu-
sitanis ex-
truitur.*

NON parum valuit hæc iniuncta cum Magistratibus necessitudo ad rem Christianam Sinis persuadendam: nam ex iis, qui in Amacaensem portum, commeatum, & alia minutiora conuehant, non pauci, excussis gentilitatis tenebris, Euangelicam lucem aspexere. Vnde cum Catechumenorum numerus excreuisset, pia Lusitanorum liberalitate domus iis imbuendis apta, in proximo colle post ædem nostram sacram excitatur ex oratorio à D. Martino appellata. In ea domo indigenas imbuebat liberior, nō perturbato inferiore domicilio, vbi Lusitanorum maxime salus procurabatur. Liberior etiam ibi Sinenfibus libris, adhibitis interpretibus, insudabat.

*Amacai o-
perariorum
paucitas
cepæ di-
sturbat.*

IAM hoc nouale spem amplioris messis dabat, sed duo erant quæ agri illius culturam disturbabant: vtrumque ex operariorum paucitate nascebatur. Nam cum occupationes nostris ministerijs annexæ cum gente Lusitana essent permultæ, oportebat quoque P. Michaeli necessario in his occupari, & à Sinenfi studio negotioque auocari. Deinde cum in Cantonienstem metropolim ad nundinas, vt dixi, nauigabat, Amacai bene cœpta, nullo prosequente, interrumpabantur, magno rei Christianæ damno: nam subinde vtrumque nundinarum tempus continuatum, dimidiatum annum exæquabat. His incommodis accedebat, quod non satis expedite aliquod idioma sola speculatione sine exercitio comparari potest, quod Patri accidebat, qui solus in hoc studium incumberebat.

DE omnibus monitus per literas in Iaponia
Visita-

Vifitator, ex India P. Matthæum Riccium in huius expeditionis focium euocauit. Ex Europa uenerat is eadem nauigatione cum P. Ruggerio, & tum Goæ Theologicis studiis finem imponebat. Is ubi appulit, eandem Spartam ornare, & idem cum socio iugum ducere cœpit, & absenti P. Ruggerio suffectus; inchoatum opus profequebatur. Idque eo commodius, quod iam vetuerat Vifitatoreos, qui rem Sinicam procurabant, ad alias occupationes auocari. Hic porro est Matthæus Riccius, cui præ cæteris, qui cum eo impigre adlaborarunt, expeditio Sinica in acceptis referri debet.

*P. Mat-
thæus Ric-
cius ex In-
dia Ama-
cau men-
cat.*

*Intra eundem annum tertio Patres in Sinarum
regnum admissi, stationem tamen in eo
nondum imperarunt.*

C A P V T III.

ANNO humanæ salutis 1582. è Iaponia re-
diens Pater Valignanus Vifitator, quatuor
illius Insulæ Principes secum adducebat;
qui à Regibus ac Dynastis nonnullis Romam eo
consilio mittebantur, ut debitam Pontificiæ sedi
submisionem Christiano ritu præstarent, quod
etiam fecerè, & in patriam deinde salui rediere.
Quo vero tempore commodam nauigandi occa-
sionem in Amicaensi Collegio prætolabatur, ni-
hil antiquius habuit, quam ut rem Sinicam omni-
ni conatu promoueret. Nam in eum finem Soda-
litiū erexit in æde nostra sacro IESU nomine
insignitum, & id sodalitiū sanctissimis legibus
instituit, apertissimèq; ad Neophytorum salutem
promouendam. Vetuit porro, ut ea res feliciorē
haberet successum, Lusitanos homines in so-
dali-

*Quatuor
Principes
Iaponenses
Romam
proficiscen-
tur.*

*Sodalitiū
nomini Iesu
acrum in-
stituitur.*

dalitium illud adscribi, sed Sinas dumtaxat vel Iaponios, cæterarumque nationum in fide tyrones. Ea res quotidianis aucta incrementis, Dei gloriam in ea ciuitate magnopere sane promouit. Administrari porro semper sodalitium voluit ab vno ex iis Patribus, qui iam essent expeditioni Sinicæ attributi: quem etiam fungi voluit alio munere, à quo in iis regionibus *Pater Neophytorum* appellatur. Sub cuius cura Neophyti omnes aut Catechumeni esse consueuerunt: vt eorum non solum salutem promoueat, sed etiam negotia auctoritate sua dirigat, & consulat paupertati. Hæc domi nostræ gesta, dum ingressum ad maiora diuina bonitas aperiret, quod eodem fere tempore contigit in hunc modum.

Prouincia Cantonien-
sis. PROVINCIAE Cantonienſis Prorex in primis sui ordinis habetur: cum enim prouincia hæc in extremis regni finibus sita, quam longissime distet à Regia Pequinenſi, eaque tota mari alluatur, non raro contingit, vt infestæ latronibus viæ pyratis maxime Iaponibus maria videantur, hinc statutum est, vt Cantonienſis Prorex in vicina quoque *Quam-si* prouincia potestatem exerceat, si quando casus illum aliquis ad numerosiorem delectum adstringeret, tum enim ex illa quoque prouincia militem legere summo iure potest. Tamen si ea, quam dixi, *Quam-si*, prouincia suum quoque Proregem habeat, instar cæterarum, hac etiam ex causa Cantonienſis Prorex, minime in sua metropoli, quod reliqui faciunt, sed Sciauinis sedem habet, quæ ciuitas alteri prouinciæ contermina commodiorem visa est habere stationem.

HOC igitur tempore supremum hunc Magistratum gerebat è prouincia Fuquiana oriundus nomine *Cinsui*, vir sagax, idemque nummorum cupidus. Cum itaque cuperet aliquid ab Ama-

saen-

caenſibus emungere, hoc uſus eſt artificio. Diploma ad eos miſit, quo diplomate iubebantur Epiſcopus , ciuitatiſque Præfectus eiſe ſe quamprimum ſiſtere tribunali ; quod intellexiſſet ab hiſ aduenas illos negotiatores gubernari. Re in deliberationem vocata, parum tutum & è dignitate Luſitana viſum quod iuebatur. Ne tamen editum ſpreuiſſe, & Proregis auctoritatem neglexiſſe viderentur, ſtatutum eſt, vt nominatorum vicem alij duo ſupplerent. Epiſcopi vicem auctore P. Valignano Viſitatore ſupplere iuſſus eſt P. Michael Ruggerius, eo conſilio, vti tentaret, an perpetuam in eo regno poſſet ſtationem impetrare: in Præfecti locum Urbanus Auditor nominatus Matthias Penella dicebatur. ad Proregem porro conciliandum, ne forte inchoatum commercium interturbaret, ſumptu publico nō exiguum munus earum rerum, quibꝯ Sinas delectari conſtabat, mittebatur. Panni holoſerici (quos adhuc eo tempore Sinæ conficere nesciebant) vndulataꝝ veſtes, cryſtallina ſpecula, & id generis alia non pauca, quę mille aureorum ſummam excedeabant.

*Ingreſſus in
Sinarum
regnum tē-
tatur per
duos è no-
ſtris legatos.*

EXCEPTI ſunt à Prorege maximo apparatu, ad incutiendum verius terrorem, quam Legatos cohoneſtandos comparato. Verum inſpectis muneribus, quoniam in eum finem hæc omnia cudebātur, ſubito ſupercilium depoſuit, vultuque ad ſerenitatem compoſito ſtatuit, vt in ſuo portu degerent, ad eum modum, quo haſtenus fecerant, Sinenſium Magiſtratum legibus obtemperantes, quæ verba ſolemnes eſſe formulæ videntur, nam Luſitani ſiſ ſibi legibus, & reliquę nationes eorum nutu reguntur, etiam Sinæ, qui cum religione Sinenſi habitu depoſito Europæū induerunt. Reliqui Sinæ ſub gregariis Magiſtratiſbus viuunt, quos in eum portum Cantonienſis

*Legati à
Prorege
Cantonienſi
excipiuntur.*

Respublica delegat. Sed ad Proregem redeamus, Ad munus porro quod attineret, nolle se quicquam, nisi persolutum accipere, ac subito ex interprete singulorum pretio audito, argenti pondus pro tribunali pendi iussit. Id faciebat, quoniam largitiones in eo regno seuerissime puniuntur: clam tamen misit, qui renunciaret, id argenti pondus ideo appendi iussum, ut alia totidem sibi denuo compararent, & ad se illi ipsi deferrent.

Legati argenti pondere donatos honorifice à Prorege dimittuntur.

NON prætermisit P. Ruggerius, id, cuius maxime causa venerat, usus interprete, proponere: asserens se iam Sinensi sermoni literisque operam dare; qua re Prorex maxime se delectari præ se tulit, spemque fecit, cum alias rediret, id quod petebat obtinendi. Donatos deinde argenti pondere, vario commeatu, maximo Magistratuum militumque comitatu, & vario tibiarum aliorumque instrumentorum cantu, per publicos urbis vicos ad suum nauigium magnifice remisit. Tantum potest apud omnes lucelli spes, sicubi videtur affulgere.

Matthæus Riccius Amacæum appellat.

AVGVSTO mense, ut fere solent, aduenerant ex India in Amacæensem portum onerariæ Lufitanæ. Iis vehebantur à Societate non pauci; vel Amacæensi Collegio, vel expeditioni Christianæ apud Iapones destinati. Vnus P. Matthæus Riccius, de quo supra, Sinicam in spem vocabatur. Attulerat is secum horariam à rotis machinam, non inelegantem, Præpositi Prouincialis munus, ad rem Sinensem promouendam. Et id temporis urbis Præfectus auditorem (comparatis iam à Proregis voluntate omnibus) ad eum remittebat, cui etiam ut prius P. Ruggerius comes addebatur, sed importune, vel potius, ut ex euentu videbitur, opportune cecidit, ut in grauem morbum incideret. Ergo Proregi per Auditorem renun-

ciari

ciari iubet, se per morbum ex condicto redire minime potuisse, habere se tamen machinam per elegantem, quæ nullo pulsante, horas ære campano metiebatur, quæ res Sinensibus noua & inaudita ad hæc vsque tempora miro semper stupori fuit. Fecit Auditor quod erat rogatus, nam oblati Proregi suis mercibus, interrogauit, quid esset causæ, cur Pater minime ex condicto venisset. Ægritudinem vetuisse cum dixisset, mœrorem prætulit. Vbi vero de horaria machina inaudit, tanta eius cupiditate exarsit, vt mox ei, quem habebat à secretis, imperarit, diploma suo nomine scriberet, quo Pater cum primum per ægritudinem posset, eum admirabili opere illo venire iuberetur.

DIPLOMA illud cum Amacai lectum est, plura etiam continebat: Patres enim auctoritate publica vocabantur, vt ædem vtramque sacram & priuatam ea in vrbe excitarent. Inde magni applausus, vel domi, vel foris velut in re diu expetita facti. Ipse vero Visitator satis dubius, quid in re præsentī statueret, hæc coepit: sentiebat enim nondum satis esse P. Ruggerium instructum iis præfidiis, quæ ad rem tantam requiri videbantur: permagni enim refert initia bene constitui. Parum absuit, quin hanc occasionem, nisi Patrum cæterorum consensus arripiendam persuauisset, elabi finiret. Inter eos socios, qui in messem Iaponicam mittebantur, aduenerat P. Franciscus Passus, quem iam diximus ex Europa eadem nauigatione cum superioribus Patribus Sinicæ rei ad dictis in Indiam appulisse. Vir insigni prudentia, solertiaque & gubernandi laude præditus. Eum Visitator præ cæteris elegit vnum, qui præclaris animi dotibus sermonis imperitiā supplere posse videbatur. Ei P. Ruggerium collegam

Per diploma Patres Amacai ad Proregem vocantur.

P. Franciscus Passus in partem laborum mittitur.

assignauit. P. vero Matthæum Riccium D. Martini Catechumenorum Collegio præfecit, ad reliquos deinde duos accessurum, si spes euentum esset sortitura. Et quia Indicæ navigationi sese tempus per eos dies aperiebat, qua Visitator vna cum Dynastis illis Iaponibus in Indiâ cogitabat, scripto reliquit, vt si forte re infecta Patres redire cogerentur, P. Franciscus Pafius in destinatum sibi prius Iaponiam nauigaret, alij duo in aliam rei bene gerendæ occasionem intenti, suum nihilominus institutum prosequerentur.

*Duo socij ad
Proregem
Sciauinum
perueniunt.*

D V O igitur socij Sciauinum ad Proregem cum peruenissent, horariam machinam obtulerunt, cui accessit etiam vitrum trigonum, in quo mentitis cum voluptate coloribus obiecta referuntur. Ea quoque res Sinis insolens, opinionem diu habuit lapidis mire pretiosi. Mirum, quantû Prorex utroque sit recreatus, & quanta beneuolentia socios exceperit. Assignauit quoque non incommodam in idolorum fano suburbano, cui Thien-nin-zu nomē est, stationem, quo sæpe comeatum, & varia edulia submittebat, nec raro socios in suum palatium visitationis officio fungentes admittebat. In eo fano quatuor aut quinque plus minus menses commorati, à variis Magistratibus Virisque primoribus interuisebantur. Iamque magnam in spem venerant, eam stationē fore perpetuam: nam etiam ab eo qui Proregi erat à secretis, uti P. Matthæo venire quoque liceret, impetrarant. Et iam ille se in Amacaensi Collegio ad iter sedulo comparabat; sed eccetibi subito casu res omnis euersa, spem visa est sustulisse potius, quam distulisse.

*Prorex stationem
socijs destinauit.*

N A M dum res eum cursum tenerent, subitus ex aula nūcius Proregi tristis, eum officio, nescio qua ex culpa excidisse, nunciauit. Veritus igitur ne aduenarum in proregia vrbe statio successoribus

minus

minus arrideret, indeq; sibi maius malum accerferet, socios ex ea vrbe ita dimisit, vt in Metropolim tamen diplomata suo munitos ablegaret; quo diplomate iubebatur, vt iis Magistratus agrum ædi simul, ac ædibus in ea metropoli designaret. Eam metropolim Sinæ *Quam-cheu* vocant, sed Lusitani ex Prouinciæ nomine delusi, *Cantonium* appellarunt.

*Socij à Pro-
rege rēsti-
quidam
nuncio di-
mittuntur.*

Hærerum vices acerbæ sane socios affecerunt, quodeam rem ad speratum finem perducere minime licuisset: satis enim intelligebant, nullum in Exproregis diplomate præsidium fore; ne nihil tamen intentatum dimitterent, in metropolim secundo flumine re nauigarunt, nec minus accidit, quam quod fuerant suspicati. Aberat tum forte maris Præfectus, quem supra diximus *Haitau* nominari, ad quem nominatim diploma dirigebatur, & vt adfuisset, nulla diplomatis habitatione, ne exscendere quidem à riparum custodibus sunt permisi. Ergo in Amacaense Collegium cum mœrore redierunt. Pater deinde Passius ex Visitatoris voluntate in Iaponiam nauigauit; vbi annos plures strenue desudans, denique Præpositus Prouincialis vtramque missiorem, Sinensem videlicet, atque Iaponensem, diu gubernauit. Et cum ea denique vtraque expeditio, prouincia esset à Præposito Generali appellata, ipse illius Visitator renunciatus, in Amacaense Collegium venerat, rem in primis Sinensem curaturus: sed intra paucos menses extinctus, magnum sui desiderium reliquit. Nam ex ea excursione sua prima, nescio an amoris plus, quam experientiz assequutus animum adiecerat ad rem Sinicam promouendam. quod sane fecerat è Iaponia sedulo semper & accommo-

*P. Francis-
cus Passius
morsuit.*

L 5 VIDEA-

*Tertium si-
ne fructu,
socij in regni
fines euo-
cantur.*

VIDEAMVS quæ ex causa tertium in regni fines sine fructus vtilitate sint nostri euocati. Apud Sinenses Magistratus vsu receptum est, vt omnium quæ scribuntur diplomatum exemplar in Archiuo asseruetur, & quid in singulis executioni mandatum sit, ad calcem apponatur: vt quolibet in euentu constet, quid mandatũ, quid peractum. Exturbato igitur Prorege, cum successor aduenisset, ac forte diplomatum volumen eo præsente euolueretur, inuentum est exemplar eius diplomatis, quod abeuntibus sociis Exprorex tradi imperarat: quod cum effectum sortiri minime potuisset, nihil ad calcem de more scriptum legebatur. Prorex itaq; in metropolim super ea re scribi iussit ad maris Præfectum, ad quem id diploma fuerat destinatum. Ille quoniam abfuerat, omnium inscius, scribit ad Gubernatorem Urbis, quem *Ansanum* Lusitani, *Sinæ Hiam-xan* vocant, quod sub eius ditione Amacaensis quoq; portus contineatur. Sed ille quoq; inscius, ad eos militum Præfectos, qui Amacaensi portui præsunt, mandatum scribit, vti de ea re quamprimum inquirent. Ergo cum Episcopum adissent, in Collegium nostrum sunt amandati, quibus diploma, vt erat sigillo suo munitum, ostensum est, id illi sibi tradi summo opere postulabant, indignum rati, Proregis quondam sui diploma in manibus esse aduenarum. Re in deliberationem à sociis vocata, percommode incidit eo tempore, Visitatore absente, adesse Viros è nostra Societate primarios: nam *Æthiopix Patriarcha* aderat *Melchior Carnerus*, qui *Æthiopix* expeditioni dissolutæ superfuerat, & Episcopatum Amacaensem in Pastoris absentia moderatus, aliquamdiu fuerat Collegii Rector: erat & idem *Sinix missionis superior*, *P. Franciscus Gapraxis*; aderat *Exrector eiusdem Collegii P. Petrus Gome-*

Gomezius, & necdum abierat P. Franciscus Pafius, & alii multi, qui Iaponicam in procinctu nauigationem præstolabantur. Consilium erat omnibus, diploma illud Sinensibus illis militum Præfectis minime restituendum, sed vrgendum, vt socii duo illud ipsi in metropolim ad Maris Præfectum deferrent, & illius executionem postularent. In eam rem P. Ruggerius & P. Mathæus Riccius nominati, nec illi ipsi militum Præfecti abnuere, & quoniam vltra non poterant, in Ansanum urbem nauigandi facere facultatem, ac sponponderunt, ibi vr̃bis Gubernatorem, Ci-hien vocant, eos vltius in metropolim dimissuros.

ANSANVM vbi socii peruenerunt, pro tribunali auditi sunt, sed eo euentu, vt Gubernator diploma sibi tradi postularet in metropolim amandandum, quod cum socii facere abnuerent, excaudit, arreptumq; diploma in terram abiecit; Proregis inquit officio deturbati, diploma prodesse quicquam posse arbitramini? in metropolim vero nauigandi prorsus renuit facere facultatem, sed omnino imperauit, vti retro ad suos renauigarent. Abiere socii tristiores, quod aditū in ipso sibi limine occlusum aduerterent. In hospitium igitur suū reuersi, audax sane consiliū inierunt. Ex hoc oppido in metropolim nullo nō die nauigat oneraria quædam non maxima, qua multi quoridie mortales se suatq; transmittunt. In eam statuere, nulla cæteroquin alia facultate, se si admitterentur immittere, & inscio Gubernatore in metropolim nauigare. Tergiuersabatur initio nauarchus aduenas recipere. Sed Patrum interpres adolescens vtique solers, ostenso Proregis diplomate, nauarcho imposuit. In onerariā igitur vna cum sarcinis admissi, dum se iam vela

*Ansanum
peruenerunt
socij ad Gu-
bernato-
rem.*

*Audax fa-
cinor socij
aggre-
duntur.*

factu-

facturos putant, eiiciuntur. Nam cæteri, qui eodem nauigio in metropolim trans mittebant, nauarchum ita terruerunt, vt mutato consilio, Patrum sarcinas in ripam eiecerit, ipsiq; coacti in hospitium, vnde venerant, rediere.

E O ipso tempore tristis Urbano Gubernatori nuncius de morte sui parentis aduenit, qua ex causa officio exutus, ipso momento, ex consuetudine Sinensi, ad triennem luctum domum priuatus repetebat. Inde factum est, vt nullo prohibente, dies aliquot socij in eo oppido sub stiterint, omnemq; lapidem mouerint, ad metropolim adeundam. Id deniq; paucorum nummorum largitione impetrarunt ab eo, qui Gubernatori suspectus erat, & ope Notarij, qui, ne aliquod sibi malum crearent, eam facultatem ita texuerunt, vt non largitionem accepisse, sed reipublicæ obsequium præstitisse viderentur. Socij itaq; inscij in metropolim velut captiui nauigarunt. Sicenim scribebatur hos Sacerdotes aduenas Ansani reptos, quod haberent, videlicet nescio quod Exproregis ad maris Præfectum, diploma, ad quem mittebantur.

*Perueniunt
in metropo-
lim.*

N O N ideo minus benigne ab maris Præfecto excepti, nec referato diplomate, rogantur, ecquid velint? Responsum supplice libello iam rite confecto datum, quo libello continebatur; eos esse viros religiosos, qui per tot maria, è patrio solo venerant, Sinensis imperij fama allekti, vt in eo ad extremum vsque spiritum degerent. Nihil se aliud postulare, quam exiguam aream, in eae cœli Domino ædiculam excitaturos, nemini se porro oneri futuros, vitæq; necessaria se corrogata iam ab suis stipe, curaturos. De Christianæ legis euulgatione, nec in hoc libello, nec primis principiis vllus fiebat sermo, ne ea res necessariam in eo regno stationem impediret. Neque

que enim ita de se abiectæ sentiunt Sinæ , vt arbitrentur se aliquid ab aduenis audire posse, quod non in suis libris habeant accuratius explicatum. A nouæ quoque legis prædicatione mire abhorrent , experti quippe , sæculis sæpe superioribus , ciuiles rerum nouarum tumultus ab iis cœpisse , qui prætextu legis nouæ multorum ad rebellionem conspirantium cœtus cum Reipublicæ perniciæ cogeabant.

SVPREMVS maris Præfectus Sociorum vota laudauit quidem , sed respondit tamen id in Superiorum magistratuum esse voluntate , & à solo Prouinciæ Visitatore , Ciai-yuen ipsi vocant, vel à Prorege posse concedi. Causantem hæc maris Præfectum , Socii rogarunt , vti saltem in ea metropoli tantisper commorandi sibi faceret facultatem , in Palatio Legatorum regni Sian; vbi nundinarum tempore solebat P. Ruggerius commorari, donec nundinarum Lusitanarum tempus adueniret; interim se vel à Prorege, vel à Visitatore impetraturos , vti ratam eam haberent stationem. Quam rem præsentibus concessit quidem, sed eo ipso die renunciari iussit: Prouinciale enim Instrû per eos dies ab Visitatore institutum, aiebat proinde vereri se , ne si eos ille, quo tempore negotiatores absunt, in metropoli reperiret, id minus moderate laturus esset. Illius censuram nulli non Magistratui esse formidabilem. Imperauit igitur , vti ex templo Amacauam se referrent.

CONIICI facile potest , quo mœrore socios tam inexpectatus nuncius affecerit. Abiere tandem, vbi nullam commorandi spem, adhibita omni industria, superesse viderunt, Ansanum perueniunt, ac res peiore in statu, quam ante repererunt. Pro Vrbanis portis Proregis noui, cui cognomen Co, edictum expositum legebatur, quo

Socij impetrant ad tempus commorandi facultatem.

Amacauam coguntur recurrere.

Edictum Proregis.

edicto

edicto præter alia, quæ prouinciale bonum attinebant, hoc, quod ad rem spectabat, de Amacaenlibus sanciebatur: Primum querebatur multis varias Amacai fraudes, & alia contra leges fieri, quorum omnium culpam in Sinas ipsos aduenarum interpretes reiciebat, à quibus ipsi aduenæ ad ea sollicitabantur, ac instruebantur: Sed præter cætera compertum sibi esse, aduenarum interpretes persuasisse externis quibusdam Sacerdotibus, uti Sinarum sermonem & characteres ediscerent, & aream in ipsa metropoli peterent ad excitandam ædem sacram, simul ac priuatam, quam rem asserebat regno suo perhiciosam, cui non expediret aduenas in interiora admitti. Minabatur denique se interpretes illos, nisi desisterent, grauib. suppliciis multaturum.

HIS auditis, iisque visis, quæ ipsis acciderant, integro mense quo negotium hoc excurrit, & animaduersa incredibili auersione, qua Sinæ aduenas detestantur, spem prope omnem socii deposuerunt, sedis vnquam in regni penetralibus locandæ. Hoc potissimum Prorege Magistratum gerente: neque enim videbatur ille facturus, quod tantopere improbat.

*Sciauquinum Patres euocantur, & facultatem
impetrant adis extruendæ, sedisq;
figendæ.*

C A P V T IV.

DESPERATIS ad hunc modum rebus, factis admirabile videri potest quod sublingam. Nondum à sociorum regressu hebdomada tota effluxerat, cum è Proregia vrbe Sciauquino

quino in Amacaensem portum appulit è Proregis
satellitio famulus ; deferbat is patentes illius
Gubernatoris literas, qui vniuersam illam regio-
nem ex officio moderatur, *Ci-fu* Sinæ vocant; iis
literis è Proregis auctoritate Patres è Societate
IESV Sciauquinum vocabantur, aream è pu-
blico ad ædem simul, & ædes extruendum acce-
pturi. Hæc sane mutatio dexteræ Excelsi, & non
humanæ industriæ tribuenda. Absit verbum il-
lud : *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc
omnia*, sed cogitandum potius sociis, in futuris
deinceps laboribus post mortales industrias
spem supra spem erigendam, nec vnquam despe-
randa meliora. Prorex quidem, acerrimis verbis
nupeream rem publico diplomate improbarat :
Gubernator eius regionis Patres nostros ne vi-
derat quidem : sed non est consilium aduersus
Dominum, in cuius potestate sunt tempora &
momenta : quibus ab æterno statuerat hanc gen-
tem sua luce collustrare, & in manu potenti, bra-
chioq; extento occlusas tot sæculis fores Euange-
lii sui præconibus aperire.

Patres
Sciauqui-
num vo-
cantur.

Admiran-
da Dei con-
silia.

NAM quod in eam rem fecisse Patres narra-
batur, ne nihil humanis calculis rem subducen-
do præderat ad rei tantæ creationem, si non ea
manus interuenisset, quæ omnia ex nihilo po-
tenter eduxit. Narrabant enim Patres, se cum
secundo Sciauquinum admissi ab Exprorege di-
mitterentur in metropolim, præsentibus ali-
quot Proregum famulis, certam pecuniæ sum-
mæ ei sponsondisse, qui à nouo Prorege reditū
eis impetraret. E quibus vnus, isq; infimi or-
dinis ex iis militibus, qui pro foribus palatii ex-
cubabant, libellū Proregi obtulisse dicitur, velut
sociorum interpretis nomine, quo libello statio-
nem sociis ea in vrbe permitti, & aream ad ædem
vtamque dari postulabat. Mira res, qui ad-
uenas

uenas Sacerdotes, eorumque interpretes ita crudeli edicto exagitarat, libellum sibi ab abiectissimo fatellite oblatum, non modo non reiecit, sed ad Gubernatorem regionis (dicebatur is *Guam-poon* è prouincia Cequiana) remisit expediendum; is patentes militi literas dedit, quas ille ipse ad Patres detulit Amacaum.

Incommodum Patribus obicitur.

ÆSTIMARI facilius quam dici potest, quo alacritatis sensu rem illam nostri acceperint: idque eo magis, quo inopinata vehementius in animos velut insiliunt, & irritant omnino potentius. Videbantur enim sentire diuinam manum, & supra vim humanam cœlesti consilium. Toties agitur nominati huius expeditionis pugiles, ea comparare cœperunt, quæ ad eam rem necessaria esse videbantur; neque id sine labore, nam cum hoc negotium ex amicorum liberalitate penderet (ex iis enim plerique, tribus intra paucos menses excursionibus largitatem exhausserant) hanc quoque profectioem non secus ac reliquas in ventum abituram, non omnino temere verebantur. Accesserunt eodem multa illius anni naufragia, maxime vero Iaponiensis onerariæ in insula Leuquiceo, in qua vna sunt prope vniuersæ ciuitatis opes, quæ manum strinxerant eorum, quibus alias erat animus ex more profusus.

Eleemosyna sociis subicitur.

Benefactor Patri sociis

VERVM & hoc incommodum, Deo prouidente, sublatum. Amacai debebat iis temporibus Lusitanus negotiator tam acquirendis opibus, quam largiendis fama celebris; Gaspar Viegas dicebatur. Is qui hanc expeditionem in primis semper adiutierat, & nunc eam calamitosissimo ciuitatis tempore minime dereliquit. Nam pecuniarium eleemosynæ nomine subsidium sociis eiusmodi contulit, vt huius expeditionis initiis sufficere posse videretur. Et quoniâ eius officiose memini, non omittendū duxi, quod is Goanam Proba-

Probationis domum Societati erexit, annuoq; ^{tatem in-}
 censu stabiliuit, ac deniq; morti vicinus in Socie- ^{graditur.}
 tatem nostram adscribi petiit, & impetrauit. Ne-
 que vero ille solum, sed alii quoque amici, Colle-
 giq; Rector P. Franciscus Capralis multa contu-
 lere; quibus instructi, soluerunt magna spe pleni,
 fore vt nunc tandem aliquando hoc negotium
 optato fine clauderetur.

IN Cantonienſi metropoli, & nunc & cum
 prius Sciaquinſi dimiſſi redirent, Hiſpanos re- ^{In naufra-}
 pererunt. Nam cum eſt Philippinis inſulis nouam ^{gio ſocij cõ-}
 Hiſpaniam peteret oneraria quædam, vi vento- ^{prehènſi.}
 rum in inſulam Prouinciæ Cantonienſis acta,
 cui nomen *Nan-tau*, ibi naufragium fecerat. Cum
 porro omnes eſſe ſalo in ſolum euafiſſent, ab Sinis
 comprehenſi aſſeruabantur, dum ſtatueret Pro-
 rex quid iis fieri vellet, eſt quibus tres omnino ad-
 uentus ſui rationem reddituri in metropolim
 fuerant aman dati. Nunc vero octo decemve eſt ſa-
 cra D. Franciſci familia Religioſos repererunt,
 qui ex iſſdem inſulis Philippinis in regnum Si-
 nenſi conterminum, *Caucincina* dicitur, ideo na-
 uigarant, quod auditum erat, illius Regem Chri-
 ſtiano ritu ædem ſacram velle excitare. Verum
 poſtea peius habiti redibant in patriâ; quo in re-
 ditu naufragium in inſula Sinenſi Prouinciæ ^{E D. Fran-}
 Cantonienſis; cui nomen *Hainan*, paſſi, à Sina- ^{ciſci familia}
 rum claſſe comprehenſi, rebus omnibus exuti, & ^{aliquot in}
 pro pyratſis habiti, Magiſtratibus ſiſtebantur. ^{naufragio}
 Magna fuit horum Patrum exultatio, nec mini- ^{capituntur;}
 ma noſtrorum, cum ſe eadem ex cauſa inter infi-
 deles reperirent. Eos noſtri, quia liberi captiuos
 omni humanitatis officio recrearunt, quin etiam
 eſſecerunt, vt ex iſſ aliqui Auguſtiſſimum Miſſæ
 Sacrificium in Palatio Legatorum regni Sian, ubi
 noſtri commorabantur, celebrarent, quod cum
 iam diu minime licuiſſet, magno cœleſtis gau- ^M ^{diſ}

assignauit. P. vero Matthæum Riccium D. Martini Catechumenorum Collegio præfecit, ad reliquos deinde duos accessurum, si spes euentum esset sortitura. Et quia Indicæ nauigationi sese tempus per eos dies aperiebat, qua Visitator vna cum Dynastis illis Iaponibus in Indiâ cogitabat, scripto reliquit, vt si forte re infecta Patres redire cogerentur, P. Franciscus Pafius in destinatum sibi prius Iaponiam nauigaret, alij duo in aliam rei bene gerendæ occasionem intenti, suum nihilominus institutum prosequerentur.

*Dao socij ad
Præregem
Sciauquinum
perueniunt.*

D V O igitur socij Sciauquinum ad Proregem cum peruenissent, horariam machinam obtulerunt, cui accessit etiam vitrum trigonum, in quo mentitis cum voluptate coloribus obiecta referuntur. Ea quoque res Sinis insolens, opinionem diu habuit lapidis mire pretiosi. Mirum, quantum Prorex utroque sit recreatus, & quanta beneuolentia socios exceperit. Assignauit quoque non incommodam in idolorum fano suburbano, cui

Prorex stationem socijs destinat.

Thien-nin-zu nomē est, stationem, quo sæpe comitatum, & varia edulia submittebat, nec raro socios in suum palatium visitationis officio fungentes admittebat. In eo fano quatuor aut quinque plus minus menses commorati, à variis Magistratibus Virisque primoribus interuisebantur. Iamque magnam in spem venerant, eam stationē fore perpetuam: nam etiam ab eo qui Proregi erat à secretis, vti P. Matthæo venire quoque liceret, impetrarant. Et iam ille se in Amacaensi Collegio ad iter sedulo comparabat; sed ecce tibi subito casu res omnis euerfa, spem visa est sustulisse potius, quam distulisse.

N A M dum res eum cursum tenerent, subitus ex aula nūcius Proregi tristis, eum officio, nescio qua ex culpa excidisse, nunciauit. Veritus igitur ne aduenarum in proregia vrbe statio successoribus minus

minus arrideret, indeq; sibi maius malum accerseret, socio ex ea vrbe ita dimisit, vt in Metropolim tamen diplomata suo munitos ablegaret; quo diplomate iubebatur, vt iis Magistratus agrum ædi simul, ac ædibus in ea metropoli designaret. Eam metropolim Sinæ *Quam-cheu* vocant, sed Lusitani ex Prouinciæ nomine delusi, *Cantonium* appellarunt.

*Socij à Pro-
rege trissi
quod m
nuncio di-
mittuntur.*

Hæc rerum vices acerbæ sane socios affecerunt, quod eam rem ad speratum finem perducere minime licuisset: satis enim intelligebant, nullum in Exproregis diplomate præsidium fore; ne nihil tamen intentatum dimitterent, in metropolim secundo flumine re nauigarunt, nec minus accidit, quam quod fuerant suspicati. Aberat tum forte maris Præfectus, quem supra diximus *Haitau* nominari, ad quem nominatim diploma dirigebatur, & vt adfuisset, nulla diplomatis habitatione, ne exscendere quidem à riparum custodibus sunt permisi. Ergo in Amacaense Collegium cum mœrore redierunt. Pater deinde *Pafius* ex Visitatoris voluntate in Iaponiam nauigauit; vbi annos plures strenue desudans, denique Præpositus Prouincialis vtramque missionem, Sinensem videlicet, atque Iaponensem, diu gubernauit. Et cum ea denique vtraque expeditione, prouincia esset à Præposito Generali appellata, ipse illius Visitator renunciatus, in Amacaense Collegium venerat, rem in primis Sinensem curaturus: sed intra paucos menses extinctus, magnum sui desiderium reliquit. Nam ex ea excursionem sua prima, nescio an amoris plus, quam experientia assequutus animum adiecerat ad rem Sinicam promouendam. quod sane fecerat è Iaponia sedulo semper & accommodare.

*P. Francis-
cus Pafius
morsuit.*

*Tertium si-
ne fructu,
socij in regni
fines eno-
cantur.*

VIDE AMVS qua ex causa tertium in regni fines sine fructus utilitate sint nostri euocati. Apud Sinenses Magistratus vsu receptum est, vt omnium quæ scribuntur diplomatum exemplar in Archiuo asseruetur, & quid in singulis executioni mandatum sit, ad calcem apponatur: vt quolibet in euentu constet, quid mandatũ, quid peractum. Exturbato igitur Prorege, cum successor aduenisset, ac forte diplomatum volumen eo præsente euolueretur, inuentum est exemplar eius diplomatis, quod abeuntibus sociis Exprorex tradi imperarat: quod cum effectum sortiri minime potuisset, nihil ad calcem de more scriptum legebatur. Prorex itaq; in metropolim super ea re scribriussit ad maris Præfectum, ad quem id diploma fuerat destinatum. Ille quoniam abfuerat, omnium inscius, scribit ad Gubernatorem Urbis, quem *Ansanum* Lusitani, Sinæ *Hiam-xan* vocant, quod sub eius ditione Amacaensis quoq; portus contineatur. Sed ille quoq; inscius, ad eos militum Præfectos, qui Amacaensi portui præsunt, mandatum scribit, vti de ea re quamprimum inquirant. Ergo cum Episcopum adissent, in Collegium nostrum sunt amandati, quibus diploma, vt erat sigillo suo munitum, ostensum est, id illi sibi tradi summopere postulabant, indignum rati, Proregis quondam sui diploma in manibus esse aduenarum. Re in deliberationem à sociis vocata, percommode incidit eo tempore, Visitatore absente, adesse Viros è nostra Societate primarios: nam Æthiopix Patriarcha aderat Melchior Carnerus, qui Æthiopix expeditioni dissolutæ superfuerat, & Episcopatum Amacaensem in Pastoris absentia moderatus, aliquamdiu fuerat Collegii Rector: erat & idem Sinicæ missionis superior, P. Franciscus Capralis; aderat Exrector eiusdem Collegii P. Petrus Gome-

Gomezius, & necdum abierat P. Franciscus Pafius, & alii multi, qui Iaponicam in procinctu nauigationem præstolabantur. Consilium erat omnibus, diploma illud Sinensibus illis militum Præfectis minime restituendum, sed vrgendum, vt socii duo illud ipsi in metropolim ad Maris Præfectum deferrent, & illius executionem postularent. In eam rem P. Ruggerius & P. Matthæus Riccius nominati, nec illi ipsi militum Præfecti abnuere, & quoniam vltra non poterant, in Ansanum urbem nauigandi facere facultatem, ac sponponderunt, ibi vrbis Gubernatorem, Ci-hien vocant, eos vltius in metropolim dimissuros.

ANSANVM vbi socii peruenerunt, pro tribu-
nali audiri furat, sed eo euentu, vt Gubernator diploma sibi tradi postularet in metropolim amandandum, quod cum socii facere abnuerent, ex-
canduit, arreptumq; diploma in terram abiecit; Proregis inquit officio deturbati, diploma prodesse quicquam posse arbitramini? in metropolim vero nauigandi prorsus renuit facere facultatem, sed omnino imperauit, vti retro ad suos renauigarent. Abiere socii tristiores, quod aditū in ipso sibi limine occlusum aduerterent. In hospitium igitur suū reuersi, audax sane consiliū inierunt, Ex hoc oppido in metropolim nullo nō die nauigat oneraria quædam non maxima, qua multi quotidie mortales se suaq; transmittunt. In eam statuere, nulla cæteroquin alia facultate, se si admitterentur immittere, & incio Gubernatore in metropolim nauigare. Tergiuersabatur initio nauarchus aduenas recipere. Sed Patrum interpres adolescens vtique solers, ostensō Proregis diplomate, nauarcho imposuit. In onerariā igitur vna cum sarcinis admissi, dum se iam vela

*Ansanum
perueniunt
socij ad Gub-
ernato-
rem.*

*Audax fa-
cinus socij
incedunt.*

factu-

facturos putant, eiiciuntur. Nam cæteri, qui eodem nauigio in metropolim trans mittebant, nauarchum ita terruerunt, vt mutato consilio, Patrum sarcinas in ripam eiecerit, ipsiq; coacti in hospitium, vnde venerant, rediere.

E O ipso tempore tristis Vrbano Gubernatori nuncius de morte sui parentis aduenit, qua ex causa officio exutus, ipso momento, ex consuetudine Sinensi, ad triennem luctum domum priuatus repetebat. Inde factum est, vt nullo prohibente, dies aliquot socij in eo oppido sub stiterint, omnemq; lapidem mouerint, ad metropolim adeundam. Id deniq; paucorum nummorum largitione impetrarunt ab eo, qui Gubernatori suspectus erat, & ope Notarij, qui, ne aliquod sibi malum crearent, eam facultatem ita texuerunt, vt non largitionem accepisse, sed reipublicæ obsequium præstitisse viderentur. Socij itaq; inscij in metropolim velut captiui nauigarunt. Sic enim scribebatur hos Sacerdotes aduenas Ansani reptos, quod haberent, videlicet nescio quod Exproregis ad maris Præfectum, diploma, ad quem mittebantur.

*Perueniunt
in metropo-
lim.*

N O N ideo minus benigne ab maris Præfecto excepti, nec referato diplomate, rogantur, ecquid velint? Responsum supplice libello iam rite confecto datum, quo libello continebatur; eos esse viros religiosos, qui per tot maria, è patrio solo venerant, Sinensis imperij fama allekti, vt in eo ad extremum vsque spiritum degerent. Nihil se aliud postulare, quam exiguam aream, in ea se cœli Domino ædiculam excitaturos, nemini se porro oneri futuros, vitæq; necessaria se corrigata iam ab suis stipe, curaturos. De Christianæ legis euulgatione, nec in hoc libello, nec primis principiis vllus fiebat sermo, ne ea res necessariam in eo regno stationem impe diret. Ne-
que

que enim ita de se abiectæ sentiunt Sinæ, ut arbitrentur se aliquid ab aduenis audire posse, quod non in suis libris habeant accuratius explicatum. A nouæ quoque legis prædicatione mire abhorrent, experti quippe, sæculis sæpe superioribus, ciuiles rerum nouarum tumultus ab iis cœpisse, qui prætextu legis nouæ multorum ad rebellionem conspirantium cœtus cum Reipublicæ perniciæ cogeant.

S V P R E M V S maris Præfectus Sociorum vota laudauit quidem, sed respondit tamen id in Superiorum magistratuum esse voluntate, & à solo Prouinciæ Visitatore, *Ciai-yuen* ipsi vocant, vel à Prorege posse concedi. Causantem hæc maris Præfectum, Socii rogarunt, vti saltem in ea metropoli tantisper commorandi sibi faceret facultatem, in Palatio Legatorum regni Sian; vbi nundinarum tempore solebat *P. Ruggerius* commorari, donec nundinarum Lusitanarum tempus adueniret; interim se vel à Prorege, vel à Visitatore impetraturos, vti ratam eam haberent stationem. Quam rem præsentibus concessit quidem, sed eo ipso die renunciari iussit: Prouinciale enim iustrum per eos dies ab Visitatore instituendum, aiebat proinde vereri se, ne si eos ille, quo tempore negotiatores absunt, in metropoli reperiret, id minus moderate laturus esset. Illius censuram nulli non Magistratui esse formidabilem. Imperauit igitur, vti ex templo *Amacuum* se referrent.

CONIICI facile potest, quo mœrore socios tam inexpectatus nuncius affecerit. Abiere tandem, vbi nullam commorandi spem, adhibita omni industria, superesse viderunt, *Ansanum* perueniunt, ac res peiore in statu, quam ante repererunt. Pro Urbanis portis Proregis noui, cui cognomen *Co*, edictum expositum legebatur, quo

Socii impetrant ad tempus commorandi facultatem.

Amacuum coguntur recurrere.

Edictum Proregis.

edicto præter alia, quæ prouinciale bonum attinebant, hoc, quod ad rem spectabat, de Amacænis sanciebatur: Primum querebatur multis, varias Amacæi fraudes, & alia contra leges fieri, quorum omnium culpam in Sinas ipsos aduenarum interpretes reiciebat, à quibus ipsi aduenæ ad ea sollicitabantur, ac instruebantur: Sed præter cætera compertum sibi esse, aduenarum interpretes persuasisse externis quibusdam Sacerdotibus, uti Sinarum sermonem & characteres ediscerent, & aream in ipsa metropoli peterent ad excitandam ædem sacram, simul ac priuatam, quam rem asserebat regno suo perhiciosam, cui non expediret aduenas in interiora admitti. Minabatur denique se interpretes illos, nisi desisterent, grauib. suppliciis mulctaturum.

HIS auditis, iisq. visis, quæ ipsis acciderant, integro mense quo negotium hoc excurrit, & animaduersa incredibili auersione, qua Sinæ aduenas detestantur, spem prope omnem socii deposuerunt, sedis vnquam in regni penetralibus locandæ. Hoc potissimum Prorege Magistratum gerente: neq. enim videbatur ille facturus, quod tantopere improbat.

*Sciauquinum Patres euocantur, & facultatem
impetrant adis extruenda, sedisq.
figenda.*

C A P V T IV.

DESPERATIS ad hunc modum rebus, factis admirabile videri potest quod sublungam. Nondum à sociorum regressu hebdomada tota effluxerat, cum è Proregia vrbe Sciauquino

quino in Amacaensem portum appulit è Proregis satellitio famulus ; deferebat is patentes illius Gubernatoris literas, qui vniuersam illam regionem ex officio moderatur, *Ci-fu* Sinæ vocant; iis literis è Proregis auctoritate Patres è Societate IESV Sciauquinum vocabantur, aream è publico ad ædem simul, & ædes extruendum accepturi. Hæc sane mutatio dexteræ Excelsi, & non humanæ industriæ tribuenda. Absit verbum illud : *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia*, sed cogitandum potius sociis, in futuris deinceps laboribus post mortales industrias spem supra spem erigendam, nec vnquam desperanda meliora. Prorex quidem, acerrimis verbis nuper eam rem publico diplomate improbarat : Gubernator eius regionis Patres nostros ne viderat quidem : sed non est consilium aduersus Dominum, in cuius potestate sunt tempora & momenta : quibus ab æterno statuerat hanc gentem sua luce collustrare, & in manu potenti, brachioq; extento occlusas tot sæculis fores Euangelii sui præconibus aperire.

Patres
Sciauqui-
num vo-
cantur.

Admiranda Dei consilia.

NAM quod in eam rem fecisse Patres narrabatur, ne nihil humanis calculis rem subducendo proderat ad rei tantæ creationem, si non ea manus interuenisset, quæ omnia ex nihilo potenter eduxit. Narrabant enim Patres, se cum secundo Sciauquinum admissi ab Exprorege dimitterentur in metropolim, præsentibus aliquot Proregum famulis, certam pecuniæ summam ei spondidisse, qui à nouo Prorege reditū eis impetraret. E quibus vnus, isq; infimi ordinis ex iis militibus, qui pro foribus palatii excubabant, libellū Proregi obtulisse dicitur, velut sociorum interpretis nomine, quo libello stationem socii ea in vrbe permitti, & aream ad ædem vtramque dari postulabat. Mira res, qui aduenas

uenas Sacerdotes, eorumque interpretes ita crudeliter edicto exagitarat, libellum sibi ab abiectissimo satellite oblatum, non modo non reiecit, sed ad Gubernatorem regionis (dicebatur is *Guam-puon* è prouincia Cequiana) remisit expediendum; is patentes militi literas dedit, quas ille ipse ad Patres detulit Amacaum.

*Incommodum Patri-
bus obiscitur.*

ÆSTIMARI facilius quam dici potest, quo alacritatis sensu rem illam nostri acceperint: idque eo magis, quo inopinata vehementius in animos velut insiliunt, & irritant, omnino potentius. Videbantur enim sentire diuinam manum, & supra vim humanam cœlestē consilium. Toties agitur nominati huius expeditionis pugiles, ea comparare cœperunt, quæ ad eam rem necessaria esse videbantur; neque id sine labore, nam cum hoc negotium ex amicorum liberalitate penderet (ex iis enim plerique, tribus intra paucos menses excursionibus largitatem exhauserant) hanc quoque profectiōem non secus ac reliquas in ventum abituram, non omnino temere verebantur. Accesserunt eodem multa illius anni naufragia, maxime vero Iaponiensis onerariæ in insula Leuquiceo, in qua vna sunt prope vniuersæ ciuitatis opes, quæ manuum strinxerant eorum, quibus alias erat animus ex more profusus.

*Eleemosyna
sociis subue-
nitur.*

*Benefactor
Patri sociis*

VERVM & hoc incommodum, Deo prouidente, sublatum. Amacai debebat iis temporibus Lusitanus negotiator tam acquirendis opibus, quam largiendis fama celebris; Gaspar Viegas dicebatur. Is qui hanc expeditionem in primis semper adiutierat, & nunc eam calamitosissimo ciuitatis tempore minime dereliquit. Nam pecuniarium eleemosynæ nomine subsidium sociis eiusmodi contulit, vt huius expeditionis initiis sufficere posse videretur. Et quoniā eius officio se memini, non omittendū duxi, quod is Goanam Proba-

Probationis domum Societati erexit, annuoq; censu stabiliuit, ac deniq; morti vicinus in Societatem nostram adscribi petiit, & impetrauit. Neque vero ille solum, sed alii quoque amici, Collegi; Rector P. Franciscus Capralis multa contulere; quibus instructi, soluerunt magna spe pleni, fore vt nunc tandem aliquando hoc negotium optato fine clauderetur.

IN Cantonienſi metropoli, & nunc & cum prius Sciaquinſi dimiſſi redirent, Hiſpanos reppererunt. Nam cum e Philippinis inſulis nouam Hiſpaniam peteret oneraria quædam, vi ventorum in inſulam Prouinciæ Cantonienſis acta, cui nomen *Nan-tau*, ibi naufragium fecerat. Cum porro omnes e ſalo in ſolum euafiſſent, ab Sinis comprehenſi aſſeruabantur, dum ſtatueret Prorex quid iis fieri vellet, e quibus tres omnino aduentus ſui rationem reddituri in metropolim fuerant amandati. Nunc vero octo decemve e ſacra D. Franciſci familia Religioſos reppererunt, qui ex iſdem inſulis Philippinis in regnum Sinenſi conterminum, *Caucincina* dicitur, ideo nauigaram t, quod auditum erat, illius Regem Chriſtiano rãtu ædem ſacram velle excitare. Verum poſtea p̄ eius habitū redibant in patriã; quo in reditu naufragium in inſula Sinenſi Prouinciæ Cantonienſis; cui nomen *Hainan*, paſſi, à Sinarum claſſe comprehenſi, rebus omnibus exuti, & pro pyratīs habitū; Magiſtratibus ſiſtebantur. Magna fuit horum Patrum exultatio, nec minima noſtrorum, cum ſe eadem ex cauſa inter infideles reperiſſent. Eos noſtri, quia liberi captiuos omni humanitatis officio recrearunt, quin etiam effecerunt, vt ex iſſ aliqui Auguſtiſſimum Miſſæ Sacrificium in Palatio Legatorum regni Sian, ubi noſtri commorabantur, celebrarent, quod cum iam diu minime licuiſſet, magno cœleſtis gaudi

In naufragio ſocij comprehenſi.

E D. Franciſci familia aliquot in naufragio capiuntur.

M

diſ

*Franciscani
nostrorum
opera libe-
rantur.*

*Socij Scia-
quinum
permanunt,
à Guberna-
tore exami-
nantur.*

dii sensu perfecerunt. Nec nihil in omnium liber-
rationem contulere, cum enim à nostris asserē-
retur, eos esse viros Religiosos, de quibus id ne
suspiciari quidem liceret, cuius insimulabantur,
rogareturq; vti lautius haberentur; Amacai o-
mnia etiam cum scenore restituenda; breui fa-
ctum est, vt egentes abundarent, & captiui omnes
liberarentur, in oppidum Amacaense amandati.
Hæc in transitu, Discesserant è Collegio socii
Septembri mense ineunte anni 1583. & Sciaquinum
duce milite illo nemine vsquam iter retar-
dante, quarto Iduseiusdem mensis peruenere.
Mox in Gubernatoris palatio deducti, ab eo pro
tribunali tum sedente, flexis genibus, vt cæteri,
perbenigne fuere accepti, interrogatiq; qui, &
vnde, & quorsum? Hi opera Interpretis in hanc
fere sententiam responderunt. Esse se viros Reli-
giosos, qui vnum cœli Dominum pro Numine
venerabantur: Venisse se ex vltimis ad Occasum
orbis partibus, itinere annorum trium quatuor-
ve ad hoc Sinarum imperium illius fama euoca-
tos: Cupere se in hoc locum aliquem, vbi procul
à negotiatorum tumultu, & rerum profanarum
impedimentis (quæ Amacai omnino repperant)
liceret sibi exiguas ædes ad habitandum, & ædi-
culam ad Numen colendum excitare, quod suum
institutum ad extremum vsq; diem certum erat
retinere. Eum igitur enixe rogabant, ne sua vota
reiiceret, seq; in perpetuum, hoc tam insigni be-
neficio adstringeret, maxime quod sponderent,
nemini se molestiam aut sumptum parituros.
Vir erat natura comis, & ad bene agendum pro-
pensus; ergo subito amore socios est complexa-
tus, & quibus in rebus potuit impense semper fo-
tuit. Respondit igitur in hunc fere modum. Nihil
se dubitare de eorum probitate, cuius intuitu, il-
lorum se patrocinium suscepturum: Obirent
igitur

igitur ciuitatem, loca omnia lustrarent; vnum eligerent, effecturum se, vti Prorex in eorum veniret voluntatem.

H O C eodem tempore Sciauquinenfis regio communi vndecim vrbiū suarum sumptu turrim erigebat ex iis, quas antiqua superstitio persuasit, sortem vniuersæ regioni prosperā importare. Etiam primum tabulatum, supra quod alia nouem erigenda erant, assurrexerat; & amoenissimo quidem loco ad ripam fluminis magni, & commodè nauigabilis, à quo Proregum & Gubernatorū sedes Sciauquina sub ipsa vrbis moenia opportune alluitur, à quib⁹ aberat turris militario & amplius; verum eo vsq. & vltius etiam ager suburbanus habitatur non infrequenter, & confitis arboribus hortisq. cum voluptate spectatur. Eodem in agro erecta iam turri, magnificum templum delineabant: quo in templo, Gubernatori sex totos annos de vniuersa regione, literatis ac plebe bene merito, grati animi testem; & gentis ritu statuam statuebant.

*Turris ex ad
dificatur in
agro Sciau-
quinenfi.*

IN eum locum nostri, ab eo milite, qui eos adduxerat, & aliis quos è superiore aliquot mensium statione sibi conciliauerant amicis deducuntur; isq. ita eunctis arrisit, vt omnino statuerit, aliud nihil vel lustrandum, vel petendum, quam illius agri partem, in quo turris florida (ita ob varietatem operis dicta) consurgebat, hanc itaque sententiam suam die insequenti Gubernatori significarunt. Nihil illi gratius accidere posse visum; nam cum hæc vniuersa eo vel auctore consurgerent, vel auctori erigerentur; totum hoc opus velut rem suam promouebat. Itaque visum est, loco non parum ornamentum accessurum; si aduenarum Sacerdotum habitatione; re apud Sinas insolenti, cohonestaretur. Eos igitur domum remisit curam in se suscipiens vel libelli,

*Sedes Patris
huius à Gu-
bernatores
conceditur.*

quem Prorogi daret componendi , vel rei imperandæ.

NON procul ab eo fano, in quo prius sub Prorege alii focii fuerant commorati, debebat iuuenis honestus & ingeniosus cognomine *Ciu*, nomine *Ni-co*; is quia vicinus, familiariter nostris vsus fuerat, & peculiaris amicitie vinculum contraxerat, eo maxime, quod eum Patres fide Christiana non mediocriter imbutum, in Christi sacra pelliciebant, sed inopinatus discessus rem discussit, huic tamen aram, in qua Deo optimo maximo quotidie litare consueuerant, asseruandam tradiderunt, vt quoniam Neophyti deerant, is minime ineptus videbatur, qui minus aberat à Religione Christiana. Eum igitur, cum in hoc reditu primum visitarent, ab eo sunt cum vniuersæ familie gratulatione suscepti. Aram vero illam ipse in aula loco decenti statuerat, & supra aram, quod alia deesset effigies, cubitalibus in tabula characteribus duobus, Dei nomen expressum legebatur, in hunc modum; *Thien-chu*, Cœli Domino. Et in eadem ara septem octove foculi, vel thuribula odoriferos suffitus continebant. Ipse vero suis ante aram temporibus non plane ignoto Deo diuinos honores & statas preces exhibebat. Ea res cœlestis gaudii dulcedine Patres compleuit, cum viderent iam tandem aliquando post tot ignorantie sæcula, reperiri vnum aliquem, qui veri Numinis nomen innocaret. Iuuenis porro socios domo abire omnino non permisit, vsque dum ab Gubernatore Proregis responsum acciperent. Id Patribus accidit percommode, nam per eos dies in ara sua Missæ sacrificia prefelici tantæ rei successu peragebat.

N E C diu pependit responsum, quo enim die Exaltatæ Crucis celebritatem Ecclesiæ peragit, focii sunt à Gubernatore accersiti, redditiq; certiores;

*Ara à qua
dã Neophy-
so asserua-
ta.*

tiores , postulata sua Proregem approbasse, iussi ergo in diem insequentem , in turris aream se conferre ; aduentumq; suum ibi præstolari , aream se extruendæ cum primum voluerint ædi designaturum. Redditz pro beneficio ab sociis Gubernatori gratiæ gentis ritu, percusso leuiter solo, fronte tertio demissa. Inde domum reuerſi , Deo Optimo Maximo latius sua beneficiæ gratulati , nullum gratiis agendis finem dabant , quod tum demum tanta res , tantopere expetita, tot annis procurata , impetrata videretur, ad eius, vt sperabant, gloriam, in hoc vastissimo Oriente, ac Reipublicæ Sinensis bonum immortale.

*Area sociis
adificanda
ædi designatur.*

DIE igitur inſequenti eum in locum se socii contulere. Aderat quoque Gubernator vna cum altero è Collegis : è ciuibus porro accerſitus venerat quidam operum Præfectus, qui post administratam quoque alibi Rempubicam domi suæ tum priuatus degebat, & vna cum aliis ciuibus primariis turri extruendæ præerat. His non satis arridebat Patrum consilium, & iam Gubernatorem monuerant periculum esse, vt alii deinde ab his aduenæ ex Amacaensi portu accerſerentur , à quibus ipsa ciuitas publicum fortasse caperet detrimentum. Hinc Patres à Gubernatore quamprimum moniti , viderent ne socios aduenas in contubernium euocarent, & Sinensis Reipublicæ leges accurate obseruarent. Socii autem modeste responderunt, se omnino imperata facturos. Designatus igitur in eo campo angulus ad ædem excitandam, qui cum angustus utcumque videretur ad aream templi & ædium explicandam , Interpreter id Gubernatori significauit. Ille vero habitationi solum locum destinatum, Templum enim amplum & magnificum designari. Intellexere subito Patres, delusum Gu-

*Gubernator
delusum im-
struitur.*

bernatorem arbitrari, velle nostros illi fanorum quod in eius honorem extruendum erat, præfesse: quem oportuit omnino de rebus nostris admoneri. Dictum igitur se idola minime, sed vnum coeli Dominum pro Numine venerari. Substitit aliquantum admirabundus Gubernator, arbitratus fortasse aliam nullam reperiri Numinis colendi normam, præter eam, quæ ab Sinis obseruatur. Cum aliis deinde aliquantisper collocutus ait: Nihil admodum refert, fanum extruemus: in illud deinde quas voluerint Deorum effigies inferent. Et nihilominus assignatæ areæ angustias aliquanto laxauit.

*Concursus
hominum
ad æream.*

INGENS, ut in re noua & hætenus apud Sinas inaudita, concursus, nam tota illa turris area sic oppleta est, aduenas Sacerdotes videre cupientium multitudine, ut eam ne ipsi quidem Gubernatores vel satellitio vel auctoritate perrumperent. Vbi vero trigonum illud vitrum Gubernatori primario delatum munus oblatum, & icuncula Deiparæ Virginis visa est, pene obruti sunt. Quibus vero è vicino videre licuit, iis tanta coorta est admiratio, ut in stuporem versi viderentur. Magistratus maxime qui aderant Gubernatori, quo admirabilius omnia efferebant, eo acrius curiosæ multitudinis desiderium acuebant. Gubernator ea in palatium deferendi, petiit sibi fieri facultatem, ut vniuersam familiam hac nouitate recrearet. Ergo hæc focii & alia nonnulla illi submisere, precati, ut ea munuscula recipere ne grauaretur. Verum omnia deinde cum fide restituit, etiam sudariolum acu pictum Europæo more perelegans, tametsi vna ex illius vxoribus illius desiderio mire flagraret. Tanta est Sinarum Magistratum formido verius quam religio, quæ eos à largitionibus palam accipendis maxime deterret: verebatur enim ne teste ciuitate

uitate vniuersa in simularetur, quod pretiosissimis muneribus delinitus, aduenas sacrificulos in Sinense regnum admisisset, & perpetua statione donasset.

E X eo quod intellexerant socii suam stationem parum nonnullis arridere, statuerunt sibi omnino festinandum, ne mora quicquam moliendi tempus & facultatem daret. Extemplo igitur ædium fundamenta ponere statuerunt, & vt præsentis instarent operi quam maxime, vicinam pretio domunculam conduxere; ibi erecta ara Dominicis aliisque festiuis diebus sacris operabantur, reliquo tempore ipso in loco è laterum congerie, quam operi parabant, vtcumque licuit, stationem adumbrare: vbi ad reliquos labores accedebat incredibilis omnium ordinum concursus, quem aduenarum Sacerdotum fama, quæ insolentem oris speciem, & reliquam Europæarum rerum nouitatem supra verum de more sparserat, è locis etiam non proximis exciebat. His omnibus fieri omnino satis oportebat, idque vnum vt facerent socii laborabant, quo auersam ab aduenis naturam gentem, omni vrbauitatis genere conciliarent. Ergo trigonum illud vitrum, quod illi lapidem sine pretio pretiosum appellabant, Libros nostros, Dei Parentis effigiem, & alia quibus nouitas splendorem dabat, cui libet optanti ostendebant.

Ædium fundamenta ponuntur.

Gentem Sinensem sibi Patres conciliant.

INTERIM Vrbani Baccalaurei aliique literati, in maxime qui floridæ turris operibus præerant, non satis æquo animo nostrorum aduentum in urbem suam, & iniquiore locum eo in agro illis destinatum, ferebant, & externos fortasse rerum suarum testes futuros existimabant. Ergo in vrbe musitare primum, deinde etiam tumultuari, facturos hic externos istos quod eos in Amacensi portu fecisse constabat, quo primum

Ab inchoanda opere Patres iubentur desistere.

pauci negotiatores adnenerant, sed ii annuis incrementis in eam multitudinem excreuerant, ut iam exterminari non posse viderentur. His aliisque sermonibus impetrarunt denique, ut summus ille operum Præfectus, quem una cum Gubernatore supra venisse diximus, *Tan-siuo-hu* vocabatur, Patribus renunciari iuberet, ut ab inchoanda æde abstinere, causatus eum diem ædificio nefastum in suis fastis pronunciari, se alium feliciorum postea electurum, quo ædibus suis rite principium darent. Verum focii rem subodorati, responderunt, se illum diem scire non minus ac reliquos esse fortunatum. Et tamen superueniente imbre prohibiti, vellent nolent opus distulere, forte ita Deo disponente, ne quid turbarum ab aduersariis ciceretur, res enim postea, iis maxime volentibus adiuuantibusque ita composita, ut & nostris commodius plane & ex voto ceciderit.

Alii offerunt Patribus arcam pro ædificio.

NE quippe à nostris spreti viri primarii viderentur, nihil eorum renunciationi tribuentibus, P. Ruggerius una cum suo Interprete ad auctores tumultus se contulit, sui rationem redditurus. Ostendit igitur non eo se animo venisse, ut bene meritam de se Rempublicam & nominatim civitatem læderent, aut sinistri quippiam molirentur. His aliisque facti æquiores, cum minime possent Gubernatoris concessionem infirmare, ad rem è partium voluntate componendam deuenere. Volebant igitur uti nostri loco sibi designato cederent, quod molium suarum ideam deformari dicerent, aliam offerebant arcam plateæ viciniorem, quæ domus nostræ ianuam extra illius campi septa fieri permittebat, quod nostri summis votis expetebant, atque ita coemptis aliquot casulis, assignataque campi parte non exigua, nostri tandem libentes acquievere, con-

conciliatisq; iam animis etiam ab iis nostri sunt adiuti, cum enim lateritium per eos dies opus intermisissent, multa laterculorum millia, & lignorum struem nostris commodarunt, vti opus denuo inchoatum citius confurgeret, & ad finem perduceretur.

DELINEARANT nostri exiguam quidem, sed non inelegantem domunculam Europæo more, quæ quidem in alteram contignationem assurgeret, Sinensi fere consuetudine, quæ vna cōtignatione rectum claudit; sed commune malum, initiis maxime, tenuitas nostra ædificium necessario sistebat. Nam Amacaensia subsidia vrbis calamitas abstulerat; & Collegij Rectori huius quoque Missionis Superiori tutius videbatur, ab huiusmodi mole abstinere, ne quam tennimis ad suspicandum indigenis delineatæ arcis umbram facerent. Et tamen ne periret, quod iam erectum erat, trigonum vitrum pignori dederunt, eius loco aureos viginti acceperunt, quibus ea pars quæ excitata fuerat tecta, sociis ad habitandum hoc modo satis fuit, dum speratum aliunde subsidium adueniret.

Tenuitas sociorum ædificium sistit.

HIS ita peractis, ad confirmandam, Magistratum auctoritate, suam in eo loco stationem animi adiecere. A Prorege igitur primum amplissimum accepere diploma, quod pro foribus appenderent. Eo diplomate narrabatur primum, qua ratione nostri Sinarum fines attigissent, idq; cum insigni commendatione virtutis atq; sanctimonix laude, deinde significabatur se Proregis auctoritate locum ad commorandum, & suo sumptu viuendum designasse. Inde grauissimis pœnis propositis vetabatur, ne quis quicquam nostris molestiæ inferre auderet, id neminem plane impune facturum.

Statio sociorum diplomate Proregis confirmatur.

NON ira multo post patentes literas officij

Guberna-
toris bene-
uolentia et
ga Patres.

sui sigillo munitas idem binas dedit : vnā dona-
tionem illius aræ continebant, alteræ faculta-
tem faciebant in metropolim, Amacaum & quo
alio vellēt per vniuersum regnum commeādi.
Ipse vero Gubernator frequens Patres visebat, &
alios Magistratus primarios adducebat, grauissi-
misque verbis in omni eos congressu commen-
dabat. Neomenia qualibet ex more in tribunal
itabant socij, & solitos ritus honorisque cultum
illi exhibebant, vbi vicissim multis beneuolen-
tiæ signis ab eo excipiebantur. Vnde nostri sem-
per professi sunt, se illi sub hæc principia maxime
multum debuisse, quam grati animi recordatio-
nem variis munusculis subinde testati sunt. Hu-
ius proinde viri apud omnes autoritas, & in ad-
ministranda Repub. integritas, tantum valuit, vt
multi de nostris pellendis nihil vltra muscitarint.
Nec solus hic fouendos, tuendosque Patres susce-
pit, reliqui Magistratus eodem euentu ab aliis sæ-
pe visebantur. Vnus Prorex nostros in conspectū
suum nō admisit, nam cum ad eum socij pro Tri-
bunali confidentem gratias de statione concessa
reddituri adire voluissent cum munusculis, ea
nec attigit, nec ingredi permisit. Renunciari ta-
men iussit, nihil opus esse, vel eos admitti, vel de
muneribus esse sollicitos, contenti, viuerent loco
sibi designato.

*Cum Sinis de Legis nostræ capitibus paulatim
ab Sociis agi cæptum.*

C A P V T V.

IN his fere principiis, ne quā suspitionis vm-
bram legis nostræ nouitate facerent Socij, non
admo-

admodum dilucide de ea sermonem inferebant, sed potius quod ab excipiendis visitantium officiis vacuum tempus supererat, id fere in vernaculi sermonis, scriptiois ac rituum gentis studio impendebant. Enixe interea laborabāt, vti compendiosiore ad docendum via, vitæ sanctimonia, virtutumque exemplo, Sinarum animos sibi conciliarent, & ad id sensim sine sensu disponderent, quod nondum verbo vel sermonis infantia, vel gentis vitio poterant sine periculo euertendæ rei persuadere. Et habitum quidem eum adhibebāt, qui modestissimus apud Sinas habebatur, nec à nostro admodum discrepabat, talaris ea erat toga, manicis laxissimis; quam rem Sinæ maxime comprobarunt.

Initia Sociorum in docendis Sinis.

Patrum vestitus.

DOMVS nostra duas habebat vtrimque cellulas, & media erat velut aula quædam, eam in Oratorij morem concinnarunt, aram ipsam in medio statuentes, super qua Sacram Dei Parentis effigiem vlnis sacrum pignus filiolum gestantis collocarunt. Vt Deo quem nos colimus auctoritatem nostri conciliarent, *Tchien-cui*, hoc est, cœli Dominum appellarunt; cum enim D, consonantem nesciant, aptius illi nomen indere non potuerunt, quod apud Sinas magnificum diuinumque videbatur. Et hæc appellatio ab his principiis orta in hanc vsque diem perseverat, siue in congressu Deum, siue scriptis libris contingat appellari, quamuis deinde claritatis causa, aliis quoque nominibus appelletur, inter quæ celebriora, *Supremus omnium moderator*, *Primum rerum omnium principium*, & aliis huiuscemodi. Deipara vero, *Magna Dei Mater* appellatur.

Aram in aula domus statuant.

Deo auctoritas conciliatur.

HANC porro Dei Parentis & pueruli IESV effigiem in ara collocatam, quotquot ad visitandos Patres accedebant, siue ij Magistratum gererent, siue literarum gradibus insignes essent, plebs quo-

Cultus Sinenfium, reg. Dei pnam.

quoque vniuersa, quin ipsi quoque simulacrorū sacrificuli, solitis inclinationibus ac genuflexionibus, solum fronte leuiter, gentis ritu quatiētes, venerabantur sane religiose. Picturæ vero præstantiam, viua lineamenta coloresque admirandi nullum finem faciebant. Quanquam non ita multo post sublata Dei Parētis imagini è primario altari, Christi Seruatoris effigiem, grauius sane de causis substituere, visum est accomodatius. Primum quidē, ne (vt fama iam sparserat) nos mulierem pro Numine venerari sibi persuaderent: deinde, vt sublime illud incarnati Verbi mysterium commodius edocerentur.

Christi effigies imaginibus sanè de causis substituere, visum est accomodatius. Primum quidē, ne (vt fama iam sparserat) nos mulierem pro Numine venerari sibi persuaderent: deinde, vt sublime illud incarnati Verbi mysterium commodius edocerentur.

Decem Decalogi præcepta traduntur.

Liberalitas Sinensium erga Patres.

INDE sua sponte veniebant non pauci de legis nostræ capitibus aliquid audituri: nam fere gens acris ingenio de suarum sectarum non immerito dubitat vanitate: hac de causa decem Decalogi præcepta Sinensi sermone Socij donauere, eaque typis edidere, & volentibus tradidere: nec pauci asserebant ea se in posterum obseruaturos, quod ea viderent mire cum lumine ac lege homini à natura indita conspirare. Cum opinione SS. Legis nostrę creuit veneratio, multi enim suffimenta sacros ad vsus sponte sua conferebant; nec nihil sociis alendis eleemosynæ nomine largiebantur. Oleum etiam ad concinnandam lampadem, quæ coram ara splendebat, offerebant. Procliue admodum erat credere, nostros aliquot agros idolorum fanis assignatos, à Magistratibus impetrasse. Sed visum est aptius Christianam nō vendere libertatem: hac enim ratione nostri peculiarem in modum in Magistratum futuri fuissent potestate. Et valuit hoc quoque non parum ad SS. legem nostram ab omni cupiditatis specie vindicandam, iam enim ab ipsis principiis apud Sinas constat, legis Diuinæ præcones è Religione quæstum minime procurare, & ex eo facilior sem-

semper nostris fuit in palatia Magistratuum aditus, quod ij iam satis intelligerent, nostros nihil ab iis nec opportune nec importune postulare; quod omnino faciunt quotquot ab iis in familiaritatem admittuntur.

M V T V S hic legem Christianam euulgandi *Legis Christiana euulganda modus.* modus, qui pro verbis opera substituit, nihil habuit minus virium ad spargendam ubiq; sanctissimæ legis nostræ nouitatem : nam in posterum veniebāt permulti, rerum fortasse nouarum desiderio euocati, redibant autem omnes rerum diuinarum stimulis tacti : nam liberius deinde Patres, horratoribus ipsis velut Sinis, qui sciscitando instabant de orbis Christiani sanctissimis moribus, imo etiam de Sinenfium simulacrorum vanitate disputabant, idque faciebant vel Interpretis opera, vel lingua licet impeditiore quam didicerant, non enim quod volebant, sed quod poterant efferebant, maxime vero in eo instabāt, legem nostram vniversam maxime cum innata homini luce consentire. E qua luce legem antiquissimi Sinarum Doctores suis libris tot prius sæculis quam simulacrorum inanitas irreperet, commendauerant, eamque legem minime se tollere, sed adimplere, supplentes ea, quæ lumine supra naturam illustrati, & ab ipso Deo homine edocti didicerant.

HÆC fere applausu maiore quam fructu dicebantur, nondum enim Sinenfis elatio ita detumuerat, vt in aduenarum Religionem transire nullo ciuium suorum exemplo posse videretur. Primus igitur, qui in Sinarum regno Christi sacra suscepit, ex infima fuit sæce hominum: *Infirmus enim mundi elegit Deus, vt confundat fortia.* Is insanabili morbo ad medicorum desperationem afflictus, in publico agro iacebat à parentibus crudeliter eiectus domo; quod vix seipsum sustinerent. *Pauper quidam, primus Christianus, stans in publico agro, à parentibus crudeliter eiectus domo, quod vix seipsum sustinerent.* apud Sinas.

nerent. Id ubi rescitum à Patribus, hunc adesse
& interrogant, velletne legem suscipere, quæ de-
sperato iam corpore, animam in tuto felicitatis
æternæ portu collocaret. Ad hæc igitur læto ani-
mo respondit, omnino sibi eam legem arridere,
quæ huiusmodi misericordiæ opera suis persua-
deret. Ergo à domesticis famulis extruitur illi su-
sticum, sed nitidum tamen mapale, ibi eum om-
ni necessario sumptu nostri recreabant, ac simul
fidei Christianæ capitibus imbuebant: postea ve-
ro quam satis instructus videbatur, Baptismum
primus in Sinarum regno suscepit, ac ne perde-
ret, quam acceperat innocentiam, Sinensis regni
primitiæ, paucis post diebus ad cælum, vel iure
sperari potest, euolauit. Hoc maxime principio
rem tantam inchoauit Dominus, vt cum hac Ec-
clesia quoque suum retineret institutum. Ac ne
meriti pars vlla seruis suis ex pij operis applausu
forte deträheretur, permisit etiam, vt hoc opus
obtreçtatorum iaculis impeteretur. Commentum
sunt igitur nonnulli, aduenas illos, ex ipso homi-
nis vultu cognouisse, eum in capite pretiosissimam
gemma habere reconditam, ideoque hæc in vi-
uentem beneficia contulisse, vt demortui cada-
uer ad eruendam gemmam in eorum esset pote-
state.

*Opinio Pa-
trium cre-
dit.*

MAGNAM Religio Christiana in hac etiam
principiorum sterilitate opinionem sibi non so-
lum ex sanctimonia veritateque, sed etiam rebus
exiguïs non parum conciliabat. Videbant domi-
nostre libros ex Europa complures, & ex iis in-
gentia quædam volumina, iuris nempe Canoni-
ci codices. Admirabantur typorum elegantiam,
concinnam inuolucrorum etiam inauratorum
speciem, ac tameti nec intelligerent, nec legeret,
quæ continebantur, ex ipso tamen ornatu non
inepte sane nonnulla colligebant, ea nimirum
quæ

quæ iis in libris legebantur magni esse momenti
oportere, in quibus ornandis nullis sumptibus
parcebatur; præterea apud Europæos literas ac
scientias esse, & quidem in pretio, eosque non so-
lum ceteras post se relinquere nationes, sed ipsos
etiam Sinas, quod ipsi nullis, nisi oculis testibus,
in animum prius induxissent. Videbant etiam
socios Europæis scientiis minime contentos, ad
Sinensia volumina diu noctuque euoluenda ani-
mum applicuisse, in eum finem literatum vnum
aliquem stipendio allectum domi habere, mu-
sæum suum suis etiam libris oppleuisse, vnde mi-
nime dubitabant, Patres apud suos, literarum
laude insignes haberi. Inde factum est, vt literati
viri non pauci plus aliquanto de fidei nostræ ca-
pitibus exigerent, quam quod decem præcepto-
rum formulis circumferebatur. Ergo Patres his
rerum successibus ad audendum incitati, & ali-
quanto iam peritiores, vna cum domestico rerū
Sinensium Magistro Doctrinæ Christianæ volu-
men ad ingenia Sinensia accommodate concin-
narunt. In eo volumine nonnulli sectæ idolorum
errores confutabantur, & ea maxime quæ ductis
è naturæ lumine rationibus persuaderi nequa-
quam difficile esse videbatur, nam reliqua priua-
tæ Catechumenorum institutioni Patres refer-
uabant, quia nondum ab ipsis pro dignitate scri-
bi, nec à Sinis cum approbatione legi posse puta-
bantur. Id volumen illi ipsi typis suis euulgarunt,
& admirabili applausu doctissimi quique acce-
perunt; sed præ omnibus Gubernator Patribus
addictus, & admirator extitit singularis huius
voluminis, cuius exemplaria prope innumera v-
niuerso regno sparsa, legis nouæ famam in vni-
uersam Sinensis imperij vastitatem intulerunt,
eoque facilius penetrarunt, quo nondum au-
ctores post tot annos penetrasse potuerunt.

*Doctrina
Christiana
volumen
continnet.*

*Doctrina
Christiana
exemplaria
sparguntur
cum fructu.*

Quin

Quin etiam aptius longe in hoc regno scriptis fidei nostræ capita, quam verbis exponuntur, non ideo solum, quod Sine librorum sint veri helluones, maxime si quid contineat nouitatis, sed quia Sinica scriptio hieroglyphicis illis characteribus expressa peculiarem habet in exponendo vim atque maiestatem.

Patres publico honore à Gubernatore afficiuntur.

HÆC ubi animaduertisset Gubernator, & Socios opinione sua superiores comperisset, statuit eos etiam insigni apud Sinas ritu cohonestare. Solent enim summi quique Magistratus, si quando beneuolentiam suam, qua familiares suos persequuntur, volunt palam euulgare, magno apparatu & pompa Tabulam insigni opere striatam, & coloribus illustrem mittere; in ea tabula cubitalibus insculpta characteribus tribus quatuorve inscriptio legitur, quibus eius qui cohonestandus suscipitur laudes explicantur; ad latus, infra inscriptionem, alterum minori characterẽ eius Magistratus nomen ac dignitas scribitur, qui amicum cohonestat, ad alterum vero latus annus legitur illius inscriptionis, qui apud Sinas, ab eius, qui regnat, inauguratione numeratur.

VOLVIT igitur Sciauquinus Gubernator socios, quos ipse protegendos, ornandosque suscepserat, eos hac honoris formula commendare ideo, quia iam eo honore digni ob res hætenus gestas videbantur; & ut populus eius auctoritatem secutus, eos coleret ac veneraretur impensius. Binas igitur huiusmodi domum nostram inscriptiones solito apparatu submisit. Alteram volebat supra ædis sacræ limen, quod erat etiam edi priuatę commune, collocari. Inscriptio illa erat in hunc modum: DIVORVM FLORIS ÆDES. Alteram in ea volebat aula statui, quæ amicos visitatores excipit; huius hæc erat sententia:

ta: GENS EX OCCASV SACROSANCTA:
Hæc suis locis collocata magnam nostris apud omnes ordines auctoritatem peperere, nemo enim erat qui non inscriptionem priorem in trāsitu legeret, vel posteriorem in confessu. Ex quo fiebat, vt nemo nesciret, quanti à grauissimo huius regionis Magistratu fierent, cuius erat in vniuersa prouincia incredibilis opinio, non ex officij literarumque magis maiestate, quam ex opinione virtutis ac Reipublicæ bene gestæ collecta.

*Absente P. Michaële Ruggerio, graui calumniâ
P. Matthæus Riccius liberatur, & Mathematicis
operibus in stuporem Sinas
adducit:*

C A P V T VI.

LONGA Amacaensis subsidij penuria, in eâs
Socij venerant rei familiaris angustias, vt &
non pauca debitorum nomina contraxerint,
& familiam vltra sustinere non potuerint, ab in-
terpretibus necessariisq; famulis instructam. Æ-
dificium enim iam diu stiterat eadem tenuitas,
quæ maiora etiam indies mala minabatur. His vt *P. Ruggerius rei famili-
aris angustias succurrere conatur:*
occurreret P. Ruggerius, omnino statuit ipse in
Amacaensem portum excurrere, vt iam amicos
euentu lætiores, ad promouendam tot annis ex-
petitam hanc expeditionem inflammaret. Ergo
à Gubernatore nauigium petit, & impetrat sane
magnificum, & quali sumptu publico vehi Magi-
stratus solent, instructum etiam amplius triginta
Remigibus, idque ea facilitate ac beneuolentia,
vt facile amorem in socios suum testaretur. Ec-
quoniam inaudierat eo in oppido horarias cudi-
N machi-

machinas, rogauit etiam atque etiam, vti confici sibi iuberet ab artificibus vnā, se sumptum deinde omnem cumulate redditurum.

P. Ruggerius artifex cum mittitur ad Gubernatorem.

V B I appulit P. Michael, eandem temporum calamitatem reperit, nam è Iaponia nondum oneraria redierat, è qua vna ciuitatis illius incolumitas, ciuiumque fortunæ dependent, hinc factum est, vt oportuerit omnino reditum in annum insequentem differre, ne vacuis manibus reuersus, creditoribus desperationem iniiceret. Lusitanis porro ex insolita onerariæ mora trepidis, ipsum Collegium (quod in hanc vsque diem annuos redditus nullos habet) in eas deuenerat rei familiaris angustias, vt omnino nihil reperire potuerit, quo sumptum horariæ machinæ, quam Gubernator commendarat, conflaret. Atque ita visum est, illum ipsum artificem Sciauquinum ad Gubernatorem amandare; erat is Indus ex agro Goano, *Canarinos* vocant, colore fusco, quem Sinæ, vt rem nouam, satis admirantur. Rediit igitur cum hoc responso, & artifice, nauigium: Gubernator eius aduentum pergratum habuisse præsetulit, delinitus maximè insigni rerum nostrarum munusculo, quæ alteri socio fuerant è Collegio nostro transmissæ. Mox igitur fabros artifices ferrarios adiutores duos dedit è peritissimis vniuersæ ciuitatis, à quibus opus hoc domi nostræ cœptum est atque perfectum.

Causa odiorum & calumniarum in nostros.

HOS Primatum fauores vulgi odia temperabant; iam enim Sciauquini ciues odisse nostros, imo & persequi non dubitarunt. Odiorum causas attingam vniuersim, calumniæ peculiare deinde commemorabo. Iam sæpe dictum est, Sinas ab aduenis quos timent abhorrere, quæ innata genti auersio aliquot sæculorum, verito cum exteris commercio, ex desuetudine vires cœpit.

Hæc

Hæc odiorum causa Sinas omnes, sed maxime vulgus amplectitur, quin etiam Cantonienſis provinciæ incolas, quæ incultior cæteris provinciis, olim Sinenſi adiecta imperio, ac hodie per ignominiam à reliquis inter barbaras numeratur. Reliquæ ſane ſuperiores provinciæ natura cultiores ſunt longe, pluresque literarum gradibus inſigniuntur, & primos Magiſtratus gerunt. Huic provinciali genio fauit, hanc ſæpe regionem, exteris nationibus terra marique continendam, terra latrones, mari pyratas expertam, grauiâ damna toleraſſe, & nuper Luſitanorum aduentu minimelætam, videri ſibi malum in ipſas fauces admiſiſſe, quantumuis magnus ærario regio, priuatiſque negotiatoribus quæſtus acceſſerit. De ærario negotiatoribusque, qui ex aliis fere provinciis commeant, parum ſolliciti, queruntur omnia ſibi rerum pretia, ex eo commercio accreuiſſe, ad alios commoda deriuari. Inde odij ſui teſtem Luſitanis appellationem ſane ignominioſam impoſuere. Eos enim vix alio quam dæmonum aduenarum nomine hodieque appellant. Sciauquini vero ciues, ſuas etiam odiorum ſibi cauſas inuenere. Verebantur enim ne cum noſtris Luſitani negotiatores in regni penetralia ingrederentur, idque ſibi videbantur non vane coniectare, è libero cum Amacaenſibus noſtrorum commercio, & è Magiſtratuum favore, quem indies augeri videbant, & inuidebant. Verum nihil eos ita pungebat, quam mentiens fama, eam videlicet turrim, quam ipſi tanto ſumptu, ac ſudoribus excitabant, ab aduenis Sacerdotibus excitari; hi ſermones aliam cauſam habuerunt nullam, niſi quod turris exſtructio in idem fere tempus incidiffet, cum ædium noſtrarum exſtructione. Verum hoc famæ ſatis fuit, vt turris, quam floridam vocari volebant,

*Luſitanos,
dæmones
appellant,*

nomen immutaret, *Externa* quippe *turris* vocabatur.

*Cupiditas
nostros de-
statione cœ-
pta pellen-
di.*

HINC fiebat vt mira pellendorum Sociorum cupiditate inflammati, cum id non possent, multis iniuriis eos afficerent, quoties sese causa offerebat, vel prætextus querebatur. Nihil porro erat molestius, quam quotidianis domum è turri lapidationibus infestari, nam cum eo quotidie ludibundi aliqui conuenirēt, quem in finem etiam hæc moles ab Sinis excitantur, è vicina turri & celsa, nullus irritus in tectum lapis mittebatur, hæc lapidationes porro densiores hoc maxime tempore depluerunt, quod è sociis vnum domi superesse, & domesticam familiam non nescirent imminutam, adhæc permolestie ferebant, ædium fores, quæ exstructionis tempore cuilibet patebant, è Societatis instituto, claudi: volebant enim è domo nostra idolorum fanum facere, quod cui libet semper patet, nec ludibundorum petulantias excludit.

*Lapidibus
socij perur-
tur.*

ACCIDIT vero die quadam, cum iam intolerabilis esset insolentia, vt è famulis domesticis vnus, ædium septis egressus, puerum interceperit lapidationis auctorem, eumque in domum compulerit, minatus se eum ad Magistratus abducturum. Accurrere ad pueri clamorem vicini aliquot Viri graues, & pro puero veniam precati facile impetrarunt, vt eum P. Matthæus iuberet liberum emitti. Ex hoc euentu vicini duo nostris infendissimi, calumniam texuerunt, vocato ad se pueri propinquo nescio quo, curialium negotiorum perito, persuaferunt vt fingeret, puerum à Patribus interceptū, triduo domi latuisse, pharmaco quodam non insolenti apud Sinas, loqui prohibitum ac vociferari, id eo consilio factum vti Amacaum in perpetuam seruitutem puer pretio vendendus mitteretur. Eius se rei vocatos testes

*Calumnia
in nostros
grauis.*

restes fore. Non difficile fuit persuadere homini, qui se hoc facto sciret vniuersæ ciuitatis gratiam comparare, quam sciebat aduenis Sacerdotibus infensam, de iis pellendis sæpius cogitasse.

E D O C T V M ergo puerum, quem fratrem appellabat, secum per celebriores vrbis vi-
cos in Gubernatoris tribunal abducit, & vt fa-
bulæ fides esset, passis vterque crinibus eiulans,
cælum Magistratusque obtestabatur vicitim, vti
maleficium externorum dæmoniorum vindica-
rent. Ad Gubernatorem vbi peruenit, mira arte
accusationem texens, omnino persuasit, maxi-
me quod diceret, eos se habere totius rei testes,
quibus ipsa vicinia notaque probitas fidem da-
bat. Quid ageret in tam subito casu bonus Pater?
aliud nullum nisi in inuocato Deo præsidium re-
perire sibi videbatur. Die insequenti cum iam *Pater ad*
libellum vna cum amicis texeret ad calumniam *tribunal*
detegendam; subitus in domum apparitor Gu- *p. ducitur.*
bernatoris irrupit, qui Patrem ad tribunal ita
perturbate pertraxit, vt sine libello, adolescente
Indo comite, qui melius aliquanto Sinice loque-
batur, ire sit coactus.

V B I, in Gubernatoris conspectum venit,
sic ab eo compellatus est, vt qui iam credulam
nimis aurem accusatori vtramque tradiderat.
Querebatur enim acriter, eos tot à se benefi-
ciis affectos, & in Sinense regnum admissos,
hanc vicem & sibi & suis ciuibus rependisse.
Interpres ad hæc non plane imperitus iudicio-
rum Sinensium, laxas tunicæ manicas saxis op-
pleuerat, quas ad hæc Gubernatoris verba in
eius conspectu exoneravit, & saxe in mediam
aulam abiiecit, obtestatus vti calumniæ falsita-
tem accuratius excutere ne grauaretur. Inde
vterque, vt poterat, frequentes lapidationes, pue-
rum

rum comprehensum , eoque momento dimissum,exponebat.

*Calumniæ
deregitur.*

CONCVRRERAT in tribunal ingens multitudo cupida videndi,qua poena impius ille aduenarum sacrificulus tanti criminis, nemine dubitante,conuictus plecteretur. Verum Gubernator audita rei defensione , non difficilior fuit ad agnoscendam veritatem , quam facilior fuerat ad calumniatorem admittendum. Intellexit igitur subito hæc omnia accusatoris esse commentum. Verum cum is præsens omnia denuo confirmaret , & se grauissimis testibus omnia clarissime probaturum assereret , voluit animi sui sensa patefacere (dubium videlicet se esse fingens) & ipsi quoque multitudini calumniam aperire , ne accusator,gratia, qua nostros apud se valere plurimum constabat,oppressus fuisse videretur. Vt afflictum Patrem interim solaretur,eum culpa eximens, vniuersam in Canarinum illum horarix machinæ artificem reiiciebat, iubebatque Amacum extemplo remitti, se nunc instrumentum illud fieri sibi nolle. Deinde accersiri iussit tres operum Præfectos, qui extruendæ turris opus eo die promouerant. Accusator vero repugnabat, volens vicinos illos vocari, calumniæ scilicet auctores, quibus dicebat rem apprime constare. Dimissa vero multitudine abiens, vetuit Patrem è palatio dimitti, qui sane toto eo tempore anxius, euentum rei Deo, Diuisque omnibus, sed maxime Deiparæ commendat.

*Accusator
calumniam
prosequitur.*

INTERIM vero accusator liber dimissus, vna cum Gubernatoris apparitoribus, operum Præfectos conquirebat, & prece ac pretio etiam contendebat,vti accusationem suo quoque testimonio comprobarent; effecit autem vt ipsi apparitores, duos illos vicinos, mali capita, velut à Gubernatore nominatos, accerferent. Pater in-

interea nihil dubitabat, ab operum Præfectis se quoque in invidiam facti vocandum, quibus sciret nostrorum aduentum stationemque semper displicuisse, & inde occasionem, nostros è statione pellendi, arrepturos. Id erat quod maxime Patrem angebat, veritum ne tot annorum labores, præsens calumnia extingueret; & ex eadem Religio Christiana (quæ alias pro nomine IESU optari debet) magnum detrimentum acciperet.

VERVM ENIMVERO contra euenit omnino quam putabatur, vocati enim ubi adfueret tres senes sane venerandi, Gubernator rediit in tribunal; simul omnes flexis genibus præstolabantur, quid Iudex & à quo quæreret. Ipse vero senioremem è Præfectis operum compellans, sciscitatur; verum esset, necne, quod accusator dicebat, puerum illum à Patre furto subductum? Negavit senex, sed contra commemorauit, vidisse se frequenti lapidatione à puero illo tectum aduenarum Patrum impetum, & è domesticis nescio quem subito in puerum impetu irruiisse, & cum in ædes impulsisse, ad cuius clamorem excitos viros aliquot, qui forte transibant, Patrem rogasse, uti puerum dimitteret, & hanc ei culpam condonaret; quod ipse in eorum gratiam libens præstiterat: subintulit Gubernator; Triduumne totum domi detentus est puer? Ille vero subridens ait, Sinico loquendi more, qui nostrati ferere respondet in hunc modum: *Nec toto illo spatio detentus est, quo tertio Apostolicum Symbolum recitari posset.*

Innocentes nostri pre-nunciuntur.

NEC plura. Gubernator in accusatorem excædit, & ignominiosissime compellatum, iussit atrocissime cædi. Ergo à satellitibus nudatus, soloque afflicto, adactis è Sinenfi more in auersa crura durissimis arundinibus, crudelissime vapulauit.

Calumnia vindicatur.

lauit. Nec ei profuit Pater, demissa sæpius in terram fronte, supplicium ab Gubernatore deprecatus. Ipse enim id vnum respondebat; Id genus crimen nulla venia dignum esse, multisque exaggerabat criminis grauitatem, quod innocentissimum hominem grauissimi criminis infimulasset, & in extremum capitis discrimen adduxisset. Et mox tres illi operum Præfecti cum Patre & Interprete libelli domum remittuntur; attenderent rebus suis, iam sibi omnia luculente constare. Vicini porro illi qui fabam cuderant, ideo euaserunt, quod Gubernatore eos ignotos adesse nesciret, neque enim ipse illos euocari mandarat, ipsi ergo cum accusatori male cessisse negotium aduertissent, in eo tumultu ex aula pedibus manibusque reptantes, ne aduerterentur, matura fuga sese subdlexerunt.

*Calumnia
vanitas
passim in-
notescit.*

*Patres in-
statione
confirmantur.*

REDIBAT Pater euentu lætus, & Deo tacitus sua beneficia gratulabatur; quam rem admirati omnes, qui pro foribus stabant, multitudine exclusi, Interpretem interrogabant, quem ea res exitum habuisset, quo narrante sæpius, per omnes vrbs vicos breui constitit calumniæ vanitas ab accusatore conflata. Die insequenti misit Gubernator domum, grauissimum diploma pro foribus apponendum, Eo diplomate postquam de nostrorum aduentu ac statione ex Proregis voluntate rationem reddidisset, dicebat: Rescire se nefarios homines contra ius fasque aduenas perturbare; quocirca seuerissime interdicebat, ne quisquam impofterum eos molestia afficere auderet: quod si quis hoc suum edictum violaret, sociorum Interpreti facultatem faciebat violatorem comprehendendi, sibi que sistendi, se vero nulla remissione atroces ab eo pœnas exacturum. Quo edicto aliquantulum repressa est petulantium hominum audacia. Atque hunc

hunc omnino finem habuit primus è multis, qui deinde sunt consecuti, labor. In quo ut in cæteris hoc vnum notari velim, nostros exantlatis huiusmodi laboribus diuina prouidentia rem ita moderante, semper firmiores in sua statione remansisse, quantumuis eam excutere aduersarii laborassent. Nunc igitur serenitate reddita, ad latiora transeamus.

IN aula domestica appensa prostabat cosmographica descriptio characteribus Europæis. Eam Sinenses Literaticum voluptate spectabant, & cum intellexissent, ea descriptione totius vniuersi faciem spectandam ac legendam dari, miracupiditate exarserunt, eam Sinicis characteribus legi posse. Sinæ quippe, qui præ cæteris gentibus minimū ac prope nullū cum exteris nationibus commercium habuere, crassa sane orbis ignorantia tenebantur. Nam tametsi non deerant eiusmodi Cosmographica tabulæ, quæ vniuersum orbem se proponere titulo præferebant, vniuersam tamen aream suis illis quindecim prouinciis extendebant, & in circuitu depicto mari exiguas insulas inferebant, adscriptis eorum regnorum nominibus, quæ aliquando audierant nominari, quæ regna omnia in vnum collecta, vix minimam Sinensis Imperii prouinciam adæquabant. Vnde ipsi suum imperium, orbis totius nomine cohonestare nihil dubitarunt, *Thien-hia* nuncupantes, quasi dicas, quicquid sub cælo iacet. Cum itaq; Chinam suam in Orientis angulum retrusam audirent ac spectarent, opinione sua tam imparem orbi vniuerso, eam descriptionem, ut inauditam admirabantur, cupiebantq; inscripta legere, ut de illius possent veritate ferre sententiam. Gubernator igitur ipse, P. Matthæo Riccio auctor fuit, ut eam tabulam Sinicè loquentem faceret, auxilio Interpretis adhibito,

Cosmographica tabula apud Sinas.

qua refibi apud omnes magnam gratiam & auctoritatem compararet.

QVAMOBREM P. Matthæus Riccius, Mathematicis disciplinis plus quam mediocriter eruditus, quas P. Christophoro Clauio, Mathematicorum sui seculi Principe & Doctore, aliquot annis Romæ audierat, ad eam rem, à suo Evangelicæ prædicationis instituto minime alienam, animum adiecit, non ignorans, non fuisse eandem sæculis omnibus vel nationibus cunctis, rationem, è diuina dispositione gentem aliquam ad Christi fidem pelliciendi. Hæc scilicet sane multi apud Sinas in Ecclesiæ sagemam sunt perducti. Scriptionē igitur illam maiore in campo, quo Sinici characteres, nostris maiores, commode caperentur, extendit, & annotationes non easdem, sed alias adiunxit ad ingenium Sinicum, & ad auctoris institutum accommodate. Nam opportunis in locis, dum de variarum gentium ritibus ageret, S. S. legis nostræ sacra, Sinis in hæc usque tempora inaudita, ingessit: ut eius fama in vniuersum Sinarum orbem breui penetraret.

Error Chinesium in Mathematicis corrigitur.

NON omittam etiam quod ad gratiam ab Sinis ineundam inuenit. Arbitrantur Sinæ cœlum rotundum quidem, sed terram tamen quadratam: in cuius medio Imperium suum situm esse pro certo sibi persuadent. Itaque ferebant molestius, Chinam suam à nostris Geographis in angulum vltimi Orientis fuisse retrusam. Et quoniam nondum satis capaces erant Mathematicarum demonstrationum, quibus facile probaretur, terram vna cum mari globum esse, & in globo, nec finem nec principium è natura figuræ circularis reperiri, projectionem nostram non nihil mutauit, & reiecto insularum Fortunatarum primo meridiano, ad Geographicæ descriptionis

tionis dextra læuamq; margines fecit, uti Sinarum Imperium in media descriptione, non sine populi applausu ac voluptate spectaretur.

NON alia res vlla illis sane temporibus inueniri potuit aptior ad eam gentem ad Religionis nostræ mysteria accipienda disponendam; quod *Causa cum* i cui paradoxum fortasse videbitur, causas bre- *nostræ* uiter aperiam, quæ experientia deinde teste pa- *Mathema-* uerunt, Ex ignorata orbis magnitudine eam de- *tis disci-* conceperunt Sinarum opinionem, ut se solam Chi- *plis mi-* na suspiceret, vel Imperii magnitudine, vel Rei- *tium fecerint.* publicæ administratione, vel literarum laude unicam: cæteras vero nationes non ut barbaras modo, sed brutorum fere loco habebat, nullum alibi Regem, nullam Rempublicam, libros ab his nullo arbitrati. Verum quoniam hunc tumorem ignoratio conflauerat, veritas deinde cognita dissipauit. Nam ea descriptione conspecta, tametsi rudiores aliqui initio in risum ac dictoria prorumperent, eruditiores tamen Parallelorum meridianorumq; vna cum æquatore ac tropici animaduersa proportionem, audita quoque *Sinenses* Zonarum quinque symmetria, lectis tot gentium *eruditiores* ritibus ac locorum nominibus, quorum etiam *fatti ex de-* nonnulla cum priscis Sinarum descriptionibus *scriptione* consentiebant, omnino sibi persuaferunt, hanc *Cosmographica.* esse veram germanamq; orbis vniuersi faciem ac figuram. Vnde de Europæis summam in omni genere disciplinarum rerumq; aliarum opinionem conceperunt.

ALIVD etiam non minoris, ut credo, momenti effectum, nam ex ea descriptione constabat, quam immensis prope terrarum, mariumq; interuallis ab Imperio Sinenfi Europa distaret. Vnde quem de nostris conceperant minuebant metum; facile colligentes, nihil esse quod sibi timerent à gente, quam natura tantis spatiis à sua separa-

separaret. Quæ res, si apud Sinas omnes æque constaret, maximum ad Christi Religionem toto regno suscipiendam impedimentū sublatum nostris esse videretur; nulla enim alia re magis quam his suspicionum vmbreis præpedimur. Hoc deinde opus Geographicum sæpius à Patre limatum, sæpius quoque recudendum, & vtrique aulam simili stupore visendum datum, donec denique in ipsum Regis palatiū eiusdem rogatu penetraret. Sed de his postea suis locis.

*Geographica descriptio
Gubernatori
offertur.*

QVO tempore hoc opus confectum fuit, horariæ etiā machinæ artifex finem dedit. Vtrumque igitur opus P. Matthæus Gubernatori obtulit, incredibili eius voluptate, quam ipse officiosissimis verbis & insuper munere demonstravit. Geographicam quidem ille tabulam suo sumptu ex templo typis mandavit, & amicis intra Prouinciam obtulit, aliaque complura exemplaria in alias prouincias distrahenda curauit. Horariam vero machinam, cum nemo domi moderari nossset, post aliquot menses nostris restituit in vsus domesticos, & amicorum voluptatem.

*Liberalitas
Lusitanorum.*

SED nunc tandem iis commemoratis, quæ absente P. Michaeli contigerant, ad eum reuertamur. Cum igitur tandem aliquando è Iaponia in Amacaensem portum oneraria appulisset, è Lusitanorum liberalitate, nummi elemosynæ nomine collati, Patri minime defuerunt: nam ipsa Respublica & alii amici non illiberaliter donatū cum ad stationem suam remiserunt, quo subsidio æ alienum dissolutum, domus exstructa est, & necessaria suppellectile instructa. Quæ tamen si erat angustior, erat tamen non inelegans, & ab Sinis Europæum opus contignatione, seu pauimento altero conspicuum, & dispositis fenestris illustre, magna voluptate spectabatur. Edificiū elegantia adiuuabat etiam loci ac situs amœnitas, nam secundum

*Edificij
structura
& situs.*

undum flumen extracta, nauigia omnis generis, & vltra montes ac sylvas intuentium oculis obiciebat. Vnde omnium iudicio nullus tota orbem cœmior locus habebatur; quem ornabat etiam Europæarum rerum nouitas, & omnes ad spectandum alliciebat. Itaq; domus nostra à gra- *Domus nobilissimis* quotidie Magistratibus frequentaba- *frorum frequenter.* tur, non vrbanis solum, sed prouincialibus etiam, qui ex vtraque prouincia ad suum Proregem ventitabant, quæ res nostris auctoritatem, Sinis etiam fructum, & Religionis paulatim cupiditatem ingerebant.

LABENTE deinde tempore, cum P. Matthæus ex Geographicæ tabulæ felici euentu animos sumpsisset, sphæras astrologicas ex ære ac ferro; globos quoq; velleos quibus cœli, vel quibus terræ facies in propria figura spectatur, permultos eudit. Gnomonicos quoq; horarum indices vel domi depinxit, vel in laminis sculpsit, & in amicis Magistratus distribuit. Quin & ipse Profex in *Matthæo* partem venit. Quibus omnibus expositis maxi- *Riccio ame-* me, & ad vsum adhibitis, cursuq; Solis ac syde- *ritas conciliatur.* rum & terræ in vniuersi medio situ demonstrato, in eam deuenit hominum opinionem horum operum auctor, vti maximus ex vniuerso terrarum orbe Astrologus haberetur: ipsi enim cæteras ex se nationes metiuntur, & harum rerum ignorationem æque apud omnes esse opinabantur.

Legationem Hispanis ad Sinarum Regem Patres impetrarunt.

C A P V T VII

CECIDIT subinde res per eos dies huic expeditioni per opportuna, nempe vs ille Gubernatoris affluens *Gubernatoris affluens* berna- *Am erga*

nostros au-
gejit.

bernator, Sociorum prætor, in maiorem dignitatem encheretur. Ea *Lin-si-tau* appellatur, & duas tresve regiones, eiusq; oppida omnia moderatur, neque sedem è Sciauquina vrbe transfmutat. Et quoniam Ethnici omnes, & hi priuatim auguria obseruant, superstitiose collegit ex hac aduenarum necessitudine, non modo nihil infortunii sibi, sed prosperioris etiam fortunæ fauores prouenisse, vnde mire lætus in hac sociorum amicitia, Deo ita disponente, est confirmatus, eamq; alacritatem inusitata humanitate prætulit, cum ad eum Patres gratulati cum suo ex more munusculo deuenere.

Ad Philip-
pinas insu-
las fama
nostrorum
Sinenſium
desertum.

PROSPERA hæc rei Christianæ apud Sinas initia fama vulgavit; nec Amacaum solum, sed & in Iaponiam, & insulas Philippinas longius deportauit, & communis sociorum ac reliquorum etiam lætitia excepta sunt eo fauentius, quo tot annos tentatus à variis in hoc regnum ingressus incassum toties cecidisse narrabatur, qua ex causa iam pro desperato ab omnibus habebatur. Philippinarum insularum pro Hispaniarum Rege Gubernator, adhibito in consilium Maniliensi Archiepiscopo & vniuerso Senatu; statuit in eam rem aliquid etiam ex sua parte conferre. Maxime quod ex ea res sperabatur Hispanis etiam, nec solum, vt hætenus Lusitanis, aperiri posse cum Sinarum gente commerciū, impetrato portu alio in Cantonienſi prouincia ad negotiationē exercendam. In eam rem missus est Amacaum illarum insularum Regius Quæstor Ioannes Baptista Romanus, vir magno rerum vsu spectabilis. Ei Comes additus est è Societate nostra P. Alphonsus Sancius Hispanus. His traditæ sunt literæ ad Collegii nostri Rectorem Amacaum, & ad socios Sciauquinum, in hanc fere sententiam.

Legati ex
Philippinis
insulis A-
macaum
mittuntur
cum literis.

GRATYLABANTVR primum de felici in Sinarum

narum regnū ingressu, quam rem tot iam annos Rex Catholicus & vniuersus orbis Christianus optarat. Eam ob rem se communi Religionis intuitu permotos, statuisse quoq; hanc expeditionē pro viribus promouere. Mittebantur porro elemosynæ nomine pecuniarum subsidium & alia donaria nōnulla, sed maxime horaria machina per-elegans, quæ solis rotulis, nullis ponderibus agitata, horas metiebatur. Significabatur deinde annis superioribus Regem Catholicum magnifica ad Sinarum Regem destinasse munera, quæ Mexicum aduenisse constabat. Rogabant igitur, vti Socii à Cantonienſi Prorege Legationem ad Sinarum regiam impetrarent, qua occasione etiā ipsi in urbem regiam erant penetraturi, & ab Rege fortasse facultatē Christianæ legis toto regno euulgandæ impetraturi. Sumptus porro omnes Regis Catholici Quæstor, qui mittebatur, facturus scribebatur. Hæc literis continebantur. Verū P. Alphonsus & ipse Quæstor instabant, vti ipsi ad ipsum Proregem adeundi & negotium tractandi facultas impetraretur.

COLLEGII Rector Franciscus Capralis ad Socios Sciauquinum scripsit, vt hoc negotium ita tractarent, ne cœpta expeditio quicquam inde detrimenti acciperet. Fecere illi quod ab Superiore (nam iis adhuc initus Sinica Missio Collegio Amacaenſi erat attributa) iubebantur, adhibitoq; ad eam rem è Proregis Palatio Curiali quodam, libellum scripsere, in quo nec suum nec domesticorum suorum nomen inscripserunt. Sed cum libellum prius quam Proregi darent, ad fautorem suum recenti dignitate auctum eo consilio detulerunt, vti eius in re dubia & periculi plena sententiam explorarent. Mirum, quantum supra spern ea res illi placuerit, ac libellum comprobavit, quem etiam, eo auctore, Interpretis sui

*Legatis ad
Sinarum
regiam à
nostris pro-
mouetur.*

sui nomine inscripserunt. Ergo ille ipse gestatoria sella ex more vectus, ad eum Magistratum se contulit, cuius est libellos Proregi vel offerre, pro arbitrato, vel reicere. Libellum ei tradidit ac mandauit, vti nulla interposita mora eum Proregi offerret, eo rem contineri non vtilem minus Sinenfi Reipublicæ, quam honorificam. Nec Proregi displicuit, nam eum ex more ad Archithalassum, quem *Hai-tau* vocari supra dixi, in metropolim misit cum mandatis, vti de ea re inquireret (nam externorum negotia ad eum pertinere supra monui) & sententiam suam ad se remitteret. Id cum fit, signum est Proregi libellum non displicuisse, nisi si quid incommodi deinceps adferatur, nam cum libellus reicitur, sine responso inglorius antiquatur, nec è curiâ egredi ultra consuevit.

Impedimenta legationi Hispanica futura obisuntur.

I A M protraxerant eo Socii negocium, cum Amacao noua mandata prioribus contraria peruenierunt. Nam interim dum hæc Sciauquini ab fociis agebantur, Amacaensis oppidi primores intellexerunt, Hispanos id maxime hac legatione spectare, vt commercia cum Sinis in eadem prouincia contraherent, quam rem Lusitani vrbs suæ commerciiq; ruinam certissimam arbitrabantur. In insulis quippe Philippinis ingens erat argentivis, quæ ex noua Hispania & Peruana prouincia quotannis appellebat, eam si in Cantonienfi prouincia coemendis Sinarum mercibus expenderent, cariora omnia futura dum emerentur, & viliora foris dum venderentur. Quocirca publicis literis moniti sunt socii, ne hoc negotium longius promouerent, non ideo solum, quod ea res extremam vrbi perniciem erat allatura, quam certum erat Patres nolle bene meritis de se toties vrbi procurare. Sed ideo quod legationem ad Regem Sinarum ab Hispanis adornari

nari nulla ratione decebat. Id Lusitanis deberi; quibus Sinense commercium iam ab antiquissimis temporibus in ea lite, quam diremerat Alexander Sextus Pontifex maximus, inter Reges Hispanos atque Lusitanos, fuerat attributum. Nam etsi nunc vtrumque regnum in eandem coronam coaluerat, Regis tamen Catholici communis domini voluntate vnaquæq; natio suum retinebat, & antiqua iura permisceri erat interdictum. De muneribus vero ad legationem adorandam olim missis satis constare, ea iam in varios distracta in vnum non facile posse reuocari. Nam cum ingressus in Sinense regnum olim sapientatus, conatus omnes elusisset, legatio etiam ipsa pro desperata iudicabatur; & ii quorum intererat, illius iam dissipant apparatus, hæc ab Amacaensi Magistratu sociis significata, cuius etiam auctoritate Rector Collegii Amacaensis monuit, vti negotium ultra ne persequerentur.

EA res anxios reddebat socios, vix enim regrediendi consilium satis tutum apparebat, rebus iam eo vsque perductis, statuerunt tamen, nihil ultra mouere, fortasse rem ipsam nullo procurante silentio inuoluendam. Sed tamen hunc exitum res consecuta est. Archithalassus Cantonienfis cum libellum & mandata Proregis accepisset, dies aliquot substitit, dum libelli auctor, quem dixi Interpretis nomine scriptum, appareret. Sed cum de eo nihil audiret, iam enim Socii nihil ultra mouebant, scripsit ad Ansani oppidi Gubernatorem, sub cuius etiam potestate portus Amacaensis computatur, vti cognosceret, venisset necne in eum portum Legatus aliquis, qui Regi Sinarum se donaria deferre profiteretur. Ab eo Gubernatore missi, qui ea de re inquirerent, ii ab Hispano Quæstore liberaliter donati

lavit. Nec ei profuit Pater, demissa sæpius in terram fronte, supplicium ab Gubernatore deprecatus. Ipse enim id vnum respondebat; Id genus crimen nullā venia dignum esse, multisque exaggerabat criminis gravitatem, quod innocentissimum hominem gravissimi criminis insinulasset, & in extremum capitis discrimen adduxisset. Et mox tres illi operum Præfetti cum Patre & Interprete libelli domum remittuntur; attenderent rebus suis, iam sibi omnia luculente constare. Vicini porro illi qui fabam cuderant, ideo euaserunt, quod Gubernatore eos ignotos adesse nesciret, neque enim ipse illos euocari mandarat, ipsi ergo cum accusatori male celsisse negotium aduertissent, in eo tumultu ex aula pedibus manibusque reptantes, ne aduerterentur, matura fuga sese subdixerunt.

*Calumniā
vanitas
passim in-
notescit.*

REDIBAT Pater euentu lætus, & Deo tacitus sua beneficia gratulabatur; quam rem admirati omnes, qui pro foribus stabant, multitudine exclusi, Interpretem interrogabant, quem ea res exitum habuisset, quo narrante sæpius, per omnes vrbis vicos breui constitit calumniæ vanitas ab accusatore conflata. Die insequenti misit Gubernator domum, gravissimum diploma pro foribus apponendum. Eo diplomate postquam de nostrorum aduentu ac statione ex Proregis voluntate rationem reddidisset, dicebat: Rescire se nefarios homines contra ius fasque aduenas perturbare; quocirca seuerissime interdicebat, ne quisquam impofterum eos molestia afficere auderet: quod si quis hoc suum edictum violaret, sociorum Interpreti facultatem faciebat violatorem comprehendendi, sibi que sistendi, se vero nullā remissione atroces ab eo poenas exacturum. Quo edicto aliquantulum repressa est petulantium hominum audacia. Atque hunc

*Patres in-
statione
confirmantur.*

hunc omnino finem habuit primus è multis, qui deinde sunt consecuti, labor. In quo ut in cæteris hoc vnum notari velim, nostros exantlatis huiusmodi laboribus diuina prouidentia rem ita moderante, semper firmiores in sua statione remansisse, quantumuis eam excutere aduersarii laborassent. Nunc igitur serenitate reddita, ad latiora transeamus.

IN aula domestica appensa prostabat cosmographica descriptio characteribus Europæis. Eam Sinenses Literaticum voluptate spectabant, & cum intellexissent, ea descriptione totius vniuersi faciem spectandam ac legendam dari, mira cupiditate exarserunt, eam Sinicis characteribus legi posse. Sinæ quippe, qui præ cæteris gentibus minimū ac prope nullū cum exteris nationibus commercium habuere, crassa sane orbis ignorantia tenebantur. Nam tametsi non deerant eiusmodi Cosmographicae tabulae, quæ vniuersum orbem se proponere titulo præferebant, vniuersam tamen aream suis illis quindecim prouinciis extendebant, & in circuitu depicto mari exiguas insulas inferebant, adscriptis eorum regnorum nominibus, quæ aliquando audierant nominari, quæ regna omnia in vnum collecta, vix minimam Sinensis Imperii prouinciam adæquabant. Vnde ipsi suum imperium, orbis totius nomine cohonestare nihil dubitarunt, *Thien-hia* nuncupantes, quasi dicas, quicquid sub cælo iacet. Cum itaq; Chinam suam in Orientis angulum reclusam audirent ac spectarent, opinione sua tam imparem orbi vniuerso, eam descriptionem, ut inauditam admirabantur, cupiebantq; inscripta legere, ut de illius possent veritate ferre sententiam. Gubernator igitur ipse, P. Matthæo Riccio auctor fuit, ut eam tabulam Sinicè loquentem faceret, auxilio Interpretis adhibito,

Cosmographica tabula apud Sinas.

qua refibi apud omnes magnam gratiam & auctoritatem compararet.

QVAMOBREM P. Matthæus Riccius, Mathematicis disciplinis plus quam mediocriter eruditus, quas P. Christophoro Clauio, Mathematicorum sui seculi Principe & Doctore, aliquot annis Romæ audierat, ad eam rem, à suo Evangelicæ prædicationis instituto minime alienam, animum adiecit, non ignorans, non fuisse eandem sæculis omnibus vel nationibus cunctis, rationem, è diuina dispositione gentem aliquam ad Christi fidem pelliciendi. Hæc ea sane multi apud Sinas in Ecclesiæ sagenam sunt perducti. Scriptionē igitur illam maiore in campo, quo Sinici characteres, nostris maiores, commode caperentur, extendit, & annotationes non easdem, sed alias adiunxit ad ingenium Sinicum, & ad auctoris institutum accommodate. Nam opportunis in locis, dum de variarum gentium ritibus ageret, S. S. legis nostræ sacra, Sinis in hæc vsque tempora inaudita, ingessit: vt eius fama in vniuersum Sinarum orbem breui penetraret.

Error Chinenſium in Mathematicis corrigitur.

NON omittam etiam quod ad gratiam ab Sinis ineundam inuenit. Arbitrantur Sinæ cœlum rotundum quidem, sed terram tamen quadratam: in cuius medio Imperium suum situm esse pro certo sibi persuadent. Itaque ferebant molestius, Chinam suam à nostris Geographis in angulum vltimi Orientis fuisse retrusam. Et quoniam nondum satis capaces erant Mathematicarum demonstrationum, quibus facile probaretur, terram vna cum mari globum esse, & in globo, nec finem nec principium è natura figuræ circularis reperiri, projectionem nostram non nihil mutauit, & reiecto insularum Fortunatarum primo meridiano, ad Geographicæ descriptionis

ptionis dextra læuamq; margines fegit , vti Sinarum Imperium in media descriptione , non sine ipsorum applausu ac voluptate spectaretur.

NON alia res vlla illis sane temporibus inueniri potuit aptior ad eam gentem ad Religionis nostræ mysteria accipienda disponendam; quod si cui paradoxum fortasse videbitur, causas breuiter aperiam, quæ experientia deinde testetuerunt. Ex ignorata orbis magnitudine eam de se conceperunt Sinæ opinionem, vt se solam China suspiceret, vel Imperii magnitudine, vel Reipublicæ administratione, vel literarum laude vnicam: cæteras vero nationes non vt barbaras modo, sed brutorum fere loco habebat, nullum alibi Regem, nullam Rempublicam, libros alibi nullos arbitrati. Verum quoniam hunc tumorem ignoratio conflauerat, veritas deinde cognita dissipauit. Nam ea descriptione conspecta, tametsi rudiores aliqui initio in risum ac dictoria prorumperent, eruditiores tamen Parallelorum meridianorumq; vna cum æquatore ac tropicis animaduersa proportionem, audita quoque Zonarum quinque symmetria, lectis tot gentium ritibus ac locorum nominibus, quorum etiam nonnulla cum priscis Sinarum descriptionibus consentiebant, omnino sibi persuaferunt, hanc esse veram germanamq; orbis vniuersi faciem ac figuram. Vnde de Europæis summam in omni genere disciplinarum rerumq; aliarum opinionem conceperunt.

ALIVD etiam non minoris, vt credo, momenti effectum, nam ex ea descriptione constabat, quam immensis prope terrarum, mariumq; interuallis ab Imperio Sinenfi Europa distaret. Vnde quem de nostris conceperant minuebant metum; facile colligentes, nihil esse quod sibi timerent à gente, quam natura tantis spatiis à sua separa-

Causa cur nostram Mathematicis disciplinis initium fecerint.

Sinenses eruditiores facti ex descriptione Cosmographica.

separaret. Quæ res, si apud Sinas omnes æque constaret, maximum ad Christi Religionem toto regno suscipiendam impedimentū sublatum nostris esse videretur; nulla enim alia re magis quam his suspicionum umbris præpedimur. Hoc deinde opus Geographicum sæpius à Patre limatum, sæpius quoque recudendum, & vtrique aulæ cum simili stupore visendum datum, donec denique in ipsum Regis palatiū eiusdem rogatu penetraret. Sed de his postea suis locis.

*Geographi-
ca descriptio
Gubernato-
ri offertur.*

QVO tempore hoc opus confectum fuit, horariz etiā machinæ artifex finem dedit. Vtrumque igitur opus P. Matthæus Gubernatori obtulit, incredibili eius voluptate, quam ipse officiosissimis verbis & insuper munere demonstravit. Geographicam quidem ille tabulam suo sumptu extemplo typis mandauit, & amicis intra Prouinciā obtulit, aliāque complura exemplaria in alias prouincias distrahenda curauit. Horariam vero machinam, cum nemo domi moderari nossent, post aliquot menses nostris restituit in vsus domesticos, & amicorum voluptatem.

*Liberalitas
Lusitanorum.*

SED nunc tandem iis commemoratis, quæ absente P. Michaelē contigerant, ad eum reuertamur. Cum igitur tandem aliquando è Iaponia in Amacaensem portum oneraria appulisset, è Lusitanorum liberalitate, nummi eleemosynæ nomine collati, Patri minime defuerunt: nam ipsa Respublica & alii amici non illiberaliter donatū eum ad stationem suam remiserunt, quo subsidio æ alienum dissolutum, domus exstructa est, & necessaria supellectile instructa. Quæ tamen si erat angustior, erat tamen non inelegans, & ab Sinis Europæum opus contignatione, seu pauimento altero conspicuum, & dispositis fenestris illustre, magna voluptate spectabatur. Ædificii elegantia adiuuabat etiam loci ac situs amœnitas, nam secundum

*Ædificij
structura
& situs.*

condum flumen extructa, nauigia omnis generis, & vltra montes ac syluas intuentium oculis obiciebat. Vnde omnium iudicio nullus tota vrbe amœnior locus habebatur; quem ornabat etiam Europæarum rerum nouitas, & omnes ad spectandum alliciebat. Itaq; domus nostra à gra- *Domus no-*
uissimis quotidie Magistratibus frequentaba- *strorum fre-*
tur, non vrbanis solum, sed prouincialibus et- *quentatur.*
iam, qui ex vtraque prouincia ad suum Prœregem ventitabant, quæ res nostris auctoritatem, Sinis etiam fructum, & Religionis paulatim cupiditatem ingerebant.

LABENTE deinde tempore, cum P. Matthæus ex Geographicæ tabulæ felici euentu animos sumpisset, sphæras astrologicas ex ære ac ferro; globos quoq; vel eos quibus cœli, vel quibus terræ facies in propria figura spectatur, permultos cudit. Gnomonicos quoq; horarum indices vel domi depinxit, vel in laminis sculpsit, & in amicos Magistratus distribuit. Quin & ipse Prorex in *Matthæo*
partem venit. Quibus omnibus expositis maxi- *Riccio au-*
me, & ad vsum adhibitis, cursuq; Solis ac syde- *ritas conce-*
rum & terræ in vniuersi medio situ demonstra- *liatur.*
to, in eam deuenit hominum opinionem horum operum auctor, vti maximus ex vniuerso terrarum orbe Astrologus haberetur: ipsi enim cæteras ex se nationes metiuntur, & harum rerum ignorationem æque apud omnes esse opinabantur.

Legationem Hispanis ad Sinarum Regem Patres impetrarunt.

C A P V T VII.

CECIDIT subinde res per eos dies huic expeditioni peropportuna, nempe vt ille Gu- *Guberna-*
berna- *toris affa-*
dim erga

nostros au-
gescit.

bernator, Sociorum prætor, in maiorem di-
gnitatem eueheretur. Ea Lin-si-tau appellatur, &
duas tresve regiones, eiusq; oppida omnia mo-
deratur, neque sedem è Sciauquina vrbe trans-
mutat. Et quoniam Ethnici omnes, & hi priua-
tim auguria obseruant, superstitione collegit ex
hacaduenarum necessitudine, non modo nihil
infortunii sibi, sed prosperioris etiam fortunæ
fauores prouenisse, vnde mire lætus in hac socio-
rum amicitia, Deo ita disponente, est confirma-
tus, eamq; alacritatem inusitata humanitate præ-
se tulit, cum ad eum Patres gratulati cum suo ex-
more munusculo deuenere.

Ad Philip-
pinas insu-
las fama
nostrorum
Sinensium
defensa.

PROSPERA hæc rei Christianæ apud Sinas
initia fama vulgavit; nec Amacaum solum, sed &
in Iaponiam, & insulas Philippinas longius de-
portauit, & communis sociorum ac reliquorum
etiam lætitia excepta sunt eo fauentius, quo tot
annos tentatus à variis in hoc regnum ingressus
incassum, toties cecidisse narrabatur, quæ ex cau-
sa iam pro desperato ab omnibus habebatur.
Philippinarum insularum pro Hispaniarum Re-
ge Gubernator, adhibito in consilium Maniliensi
Archiepiscopo & vniuerso Senatu; statuit in eam
rem aliquid etiam ex sua parte conferre. Maxime
quod ex ea resperabatur Hispanis etiam, nec so-
lum, vt hæcenus Lusitanis, aperiri posse cum Si-
narum gente commerciū, impetrato portu alio
in Cantonienſi prouincia ad negotiationē exer-
cendam. In eam rem missus est Amacaum illa-
rum insularum Regius Quæstor Ioannes Baptista
Romanus, vir magno rerum vsu spectabilis. Ei
Comes additus est è Societate nostra P. Alphon-
sus Sancius Hispanus. His traditæ sunt literæ ad
Collegii nostri Rectorem Amacaum, & ad socios
Sciauquinum, in hanc fere sententiam.

Legati ex
Philippinis
insulis A-
macaum
mittuntur
cum literis.

GRATVLABANTVR primum de felici in Si-
narum

narum regnū ingressu, quam rem tot iam annos Rex Catholicus & vniuersus orbis Christianus optarat. Eam ob rem se communi Religionis intuitu permotos, statuisse quoq; hanc expeditionē pro viribus promouere. Mittebantur porro elemosynæ nomine pecuniarum subsidium & alia donaria nonnulla, sed maxime horaria machina per-elegans, quæ solis rotulis, nullis ponderibus agitata, horas metiebatur. Significabatur deinde annis superioribus Regem Catholicum magnifica ad Sinarum Regem destinasse munera, quæ Mexicum aduenisse constabat. Rogabant igitur, vti Socii à Cantonienſi Prorege Legationem ad Sinarum regiam impetrarent, qua occasione etiā ipsi in urbem regiam erant penetraturi, & ab Rege fortasse facultatē Christianæ legis toto regno euulgandæ impetraturi. Sumptus porro omnes Regis Catholici Quæstor, qui mittebatur, facturū scribebatur. Hæc literis continebantur. Verū P. Alphonsus & ipse Quæstor instabant, vti ipsis ad ipsum Proregem adeundi & negotium tractandi facultas impetraretur.

COLLEGII Rector Franciscus Capralis ad Socios Sciauquinum scripsit, vt hoc negotium ita tractarent, ne cœpta expeditio quicquam inde detrimenti acciperet. Fecere illi quod ab Superiore (nam iis adhuc initus Sinica Missio Collegio Amacaenſi erat attributa) iuebantur, adhibitoq; ad eam rem è Proregis Palatio Curiali quodam, libellum scripsere, in quo nec suum nec domesticorum suorum nomen inscripserunt. Sed eum libellum prius quam Proregi darent, ad fautorem suum recenti dignitate auctum eo consilio detulerunt, vt eius in re dubia & periculi plena sententiam explorarent. Mirum, quantum supra spem ea res illi placuerit, ac libellum comprobavit, quem etiam, eo auctore, Interpretis sui

*Legatio ad
Sinarum
regiam à
nostris pro-
mouetur.*

ſui nomine inſcripſerunt. Ergo ille ipſe geſtatoria ſella ex more veſtus, ad eum Magiſtratum ſe conſulit, cuius eſt libellos Proregi vel offerre, pro arbitratu, vel reiicere. Libellum ei tradidit ac mandauit, vti nulla interpoſita mora eum Proregi offerret, eo rem contineri non vtilem minus Sinenſi Reipublicæ, quam honorificam. Nec Proregi diſplicuit, nam eum ex more ad Archithalaſſum, quem *Hai-tau* vocari ſupra dixi, in metropolim miſit cum mandatis, vti de ea re inquireret (nam externorum negotia ad eum pertinere ſupra monui) & ſententiam ſuam ad ſe remitteret. Id cum ſit, ſignum eſt Proregi libellum non diſplicuiſſe, niſi ſi quid incommodi deinceps adferatur, nam cum libellus reiicitur, ſine reſponſo inglorius antiquatur, nec è curiâ egredi vltra conſuevit.

*Impedi-
menta le-
gationi Hi-
ſpanica fu-
tura obſi-
cuntur.*

I A M protraxerant eo Socii negotium, cum Amacao noua mandata prioribus contraria perueni-erunt. Nam interim dum hæc Sciauquinia ab ſociis agebantur, Amacaenſis oppidi primores intellexerunt, Hiſpanos id maxime hac legatione ſpectare, vt commercia cum Sinis in eadem prouincia contraherent, quam rem Luſitani vrbiſ ſuæ commerciique ruinam certiſſimam arbitrabantur. In inſulis quippe Philippinis ingens erat argenti vis, quæ ex noua Hiſpania & Peruana prouincia quotannis appellebat, eam ſi in Cantónienſi prouincia coemendis Sinarum mercibus expēderent, cariora omnia futura dum emerentur, & viliora foris dum venderentur. Quocirca publicis literis moniti ſunt ſocii, ne hoc negotium longius promouerent, non ideo ſolum, quod ea res extremam vrbi perniciem erat allatura, quam certum erat Patres nolle bene meritæ de ſe toties vrbi procurare. Sed ideo quod legationem ad Regem Sinarum ab Hiſpanis adornari

nari nulla ratione decebat. Id Lusitanis deberi, quibus Sinense commercium iam ab antiquissimis temporibus in ea lite, quam diremerat Alexander Sextus Pontifex maximus, inter Reges Hispanos atque Lusitanos, fuerat attributum. Nam et si nunc utrumque regnum in eandem coronam coaluerat, Regis tamen Catholici communis domini voluntate vnaqueque natio suum retinebat, & antiqua iura permisceri erat interdictum. De muneribus vero ad legationem adorandam olim missis satis constare, ea iam in varios distracta in vnum non facile posse reuocari. Nam cum ingressus in Sinense regnum olim sapientatus, conatus omnes elusisset, legatio etiam ipsa pro desperata iudicabatur; & ii quorum intererat, illius iam dissipant apparatus, hæc ab Amacaensi Magistratu sociis significata, cuius etiam auctoritate Rector Collegii Amacaensis monuit, ut negotium ultra ne persequerentur.

EA res anxios reddebat socios, vix enim regrediendi consilium satis tutum apparebat, rebus iam eo usque perductis, statuerunt tamen, nihil ultra mouere, fortasse rem ipsam nullo procurante silentio inuoluendam. Sed tamen hunc exitum res consecuta est. Archithalassus Cantonienfis cum libellum & mandata Proregis accepisset, dies aliquot substitit, dum libelli auctor, quem dixi Interpretis nomine scriptum, appareret. Sed cum de eo nihil audiret, iam enim Socii nihil ultra mouebant, scripsit ad Ansani oppidi Governatorem, sub cuius etiam potestate portus Amacaensis computatur, ut cognosceret, venisset necne in eum portum Legatus aliquis, qui Regi Sinarum se donaria deferre profiteretur. Ab eo Governatore missi, qui ea de re inquirerent, ii ab Hispano Quæstore liberaliter donati

nati retulerunt omnia satis apte ad negotium, quod agebatur, quibus etiam libelli veritas consentiebat. Verum ipse quoque Amacaensis Magistratus Gubernatorem de re tota reddidit certiores, aliâq; omnia, quam quæ à quæstitoribus dicta fuerant, asserebat. Dicebat enim eam gentem aliam esse à Lusitana, neque expedire, gentis illius legationem admittere propter varias, quæ inde oriri poterant inter duorum regnorum aduenas, similitudines.

*Legatio
Hispanica
ad Sinarum
regiam, so-
piscitur.*

CVM hæc vtriusque rationes ad Archithalassum peruenissent, ipse prolixum sane diploma euulgauit, & ad metropolis portas legendum exhibuit. Eius breuiter hæc erat sententia. Narrabat in primis huius negotii primordia & progressum, tum rationes vtriusque pugnantes sibi oblatas commemorabat. Inde grauiter de interprete libelli auctore questus, quod se suo tribunali sistere neglexisset, sententiam tulit in hunc modum: Si legatio, quæ adornabatur ab ea gente profecta erat, quæ alias nunquam ad legationem admissa fuerat, nihil esse, quod ultra laboraret, non fieri illi legationis instituendæ facultatem, siue illa gens esset eadem cum Amacaensibus aduenis, siue diuersa. Si vero antiquum habebat aliquod legationis iam olim initæ diploma, à legatione non excludi. Ad extremum Ansani Gubernatorem suo diplomate monebat, ne ultra permitteret huiusmodi homines ad Proregem cum his libellis penetrare, sed potius eos grauiter plecteretur, qui tentassent. Atque hac omnino ratione sopita sunt omnia sine expeditionis pernitiæ, quam adire poterat ex eo, quod cum aduenis extra regni limites aliquid haberent contra Sinenfis regni iura commune.

*Franciscus
Socios Sci.*

S V B L A T O tandem hoc metu, Amacaensis Collegii Rector idemq; Sinicæ missionis Superior

hior P. Franciscus Capralis statuit inuisendam si-
 bi domum Sciauquinam, vti quæ oculis testibus
 vidisset ad Visitatorem in Indiam, & ad Præposi-
 tum Generalem Romam scriberet exploratâ. Id
 fauente Lin-si-tau satis facile fuit. Nam cum is
 domi nostræ frequens esset, rogatus extemplo fa-
 cultatem veniendi fecit, maxime quod ad Socios
 visendos solum, & non ad commorandum veni-
 re velle diceretur. Venit igitur Sciauquinum nul-
 lo prohibente, ipsumq; Lin-si-tau visitauit, &
 donaria illi obtulit, ab eoq; vicissim accepit.
 Omnia deinde libere imelustrauit, vel in ipsa vr-
 be, vel extra, reperitq; stationis illius statum et-
 iam opinione meliorem. Baptismo etiam abluic
 ipse primos Neophytos, qui sollempniter in æde
 sacra salutare aquas capitibus exceperunt. Hi
 fuere duo, alter è Prouincia Fuquiana literatus,
 qui Sinenses libros Patribus domi prælegebat,
 isq; in Baptismo Pauli nomen accepit. Alter fuit
 iuuenis ille, qui sacramentum dimissis Patribus
 conseruarat, & redeuntes hospitio exceperat, is
 Ioannes est appellatus. Ea res minime secreta
 fuit, sed publica, nec tamen ab Sinis improbata;
 quin potius familiares Sociis gratulabantur,
 quod hos sibi discipulos aggregassent. Quorum
 exemplum postea secuti alii complures, qui san-
 ctissima lege nostra imbuendos, ac deinde sacris
 etiam aquis eluendos se præbuerunt. Hoc Su-
 perioris ingressu non parum vtilitatis huic ac-
 cessit expeditioni. Nam moniti Visitator atque
 Præpositus Generalis, ad hanc sedem neces-
 sariis subsidiis stabiliendam non
 temere animum applica-
 runt.

*nequitia
miser.*

*A. P. Cæ
prali primis
Neophyti
baptizantur.*

*Alij duo Socj huic expeditioni destinantur, &
in regnum admittuntur, in Prouinciam
deinde Cequianam à nostris
excurritur.*

C A P V T VIII.

P. Valignanus rem Sinicam stabilis.

QVAM P. Alexander Valignanus Vifitator expeditionem apud Sinas Christianam instituerat, eam semper studuit promouere. Quocirca cum in Eurogam vna cum Iaponiis Legatis vti destinarat minime nauigasset, ideo quod totius Indiæ Præpositus Prouincialis fuisset renunciatus, animum applicuit ad rem Sinicam stabiliendâ. Et quoniam longo iam vsu, rem vbiq; Christianâ tractauerat, aptissimis institutis ac præceptis etiam omnia moderabatur. Cum igitur lætissima hæc Sinensis rei principia, felicē videlicet ingressum, stationē perpetuam, extructam ædem, magnam Euangelicæ legi eiusq; præconibus auctoritatem comparari accepisset, gratiarum actionem in Deum, è cuius bonitate bona cuncta procedunt, effudit, & hæc fere in huius expeditionis bonum procurauit.

P. Valignanus duos socios in Sinas ablegat.

NOMINAVIT igitur P. Eduardum Sande Lusitanum, virum prudentiæ laude ad cæteras animi dotes insignem, in huius missionis superiorem, quam è Collegij Amacaensis potestate eximebat, & sibi vni ac Iaponicæ Propræposito Prouinciali subdebat. Is è Lusitania venerat in Indiam eadem cum iis sociis nauigatione, qui hactenus rem Sinicam procurarant, & in Societate annos iam plures transegerat. Sociū ei adiunxit P. Antonium Almeidam item Lusitanum, qui eo ipso anno è Lusitania in Indiâ nauigarat, iuuenē
cætera

cætera conspicuum, sed rara inprimis virtute, & pio æstuantis animi feruore præditum. Impetrauit etiam ab Indiæ Prorege Eduardo Menesio annuum stipendium Regis Catholici nomine ad socios in hac missione subleuandos, quod stipendium vti in telonio Malacensi persolueretur, Sinis viciniore, concessum. Deinde socios illos variis institutis præceptisq; instructos ad Sinas amandauit: iis vero, qui iam Sciauquini degebât, scripsit, vt ienixe illorum ingressum, sed sine totius rei periculo procurarent, eos interim in Amacaensi Collegio motum aquæ expectaturos, & Patribus Sciauquinis de rebus necessariis prouisuros, ne toties Amacaum excurrerent, Sinisq; suspitione augerent. Appulerunt igitur in Amacaensem Sinarum portum exeunte Iulio, anno salutis nostræ 1585, hæc maxime ex India Visitator, qui deinde suum retinens institutum frequentibus literis ac præceptionibus amorem in socios suum testabatur, & animos dabat ad rem arduam alacriter & fortiter promouendam, hæc omnia ad posteritatis memoriam in Archiuio asseruantur, sed ea hic commemorare longum esset, & ab institutæ narrationis scopo fortasse alienum.

Socij ex India Amacaum appellant.

ACCEPTIS Visitatoris literis, Socii à protectore illo suo Lin-si-tan contenderunt, vti saltem è duobus alteri secum commorandi faceret facultatem, verum ille præsentè Prorege subueritus concessit dumtaxat, vti ad eos visendos veniret, post dies deinde aliquot Amacaum rediturus. Et cecidit per eos dies opportune Proregi ex aula Pequinenſi scriptum, vti ab Amacaenſibus aduenis plumas aliquot elegantes compararet, & ad Regem quamprimum destinaret. Nauigium igitur non mediocre Amacaum amandauit, eoq; vectus est P. Michael Ruggerius ad ea quæ Prorex volebat procuranda; quibus è sententia perfectis,

Occasione offeruntur nauis in Sinas nauigandi.

fectis, P. Eduardus Sande, P. Michaeli comes accessit. Sciaquinum posteaquam attigere, novus hospes ad salutandum Lin-si-tau se contulit, & ad eum deliniendum stationemq; impetrandam non leue rerum nostrarum munus obtulit, sed nihil æque arrisit, vt vitrum illud trigonum, de quo iam sapius, eius enim iam diu cupiditate tenebatur. Quæsiuit ille ex Patre ecquando vellet Amacaum reuerti. Cui Pater: Ego, inquit, hic sedem cum Sociis figere peroptarem, sin id mihi per te licet, redibo cum primum imperaris. Ille vero, Libellum, inquit, Proregi offer, is illum ad me expediendum transmittet, & ego te voti compotem efficiam. Libellus instructus est quidem, sed minime redditus, incertum an ab eo Magistratu retentus, cuius est libellos ad Proregem recognoscere, an ab ipso Prorege fuerit reiectus. Cuius rei admonitus Sociorum perpetuus fautor, ipse cum reliquis duobus commorandi fecit facultatem: sed ea lege vti posthac cauere, ne quemquam alium in consortium euocarent. Prorex porro coemptis ex animi sententia mercibus, vltra pretium quod ab Amacaen-sibus ciuibus dono legabatur, socios donauit aliquot etiam argenti vnciis, vt eorum hac ratione laborem compensaret.

*Vni de sociis
commoran-
di potestas
datur.*

IN hac Sociorum lætitia deerat ad explenda omniū vota P. Antonii Almeidae præsentia, quem Amacai tristem satis constabat ad destinatam stationem anhelare. Illius ingressum spe faciliorem Diuina bonitas hac ratione perfecit. Qui priori Gubernatori altius, vt diximus, euecto, suffectus fuerat, erat & ipse Cequianus, & idem cui suo similis, sociorum fautor egregius: cum oportebat in aulam Pequinensem, ex officii ratione se conferre, ad obsequiosam Regi submissionem, quolibet triennio de more deferendam, domi

domi nostræ solemni epulo except⁹ est (hoc enim frequentes apud focios factitabant Magistratus) eo in epulo præse tulit Gubernator non ingrati sibi fore, si ad hoc iter sese vnus è nostris Pequinū vsq; comitem adiungeret. Et quanquam postea monitus ab suis non satis tutum esse aduenas eo tempore in Vrbem regiam inducere, quo ex vniuerso regno grauissimi commeant Magistratus, ab ea mente refluat. Dixit tamen nihil obstare, quin si vellent in Cequianam prouinciam patriam suam se auctore penetrarent.

ID focii ex animi sententia cecidit, nam à Visitatore in mandatis acceperant, vti, si fieri posset, nouam aliquam sedem erigerent eo consilio, vti plures minore suspicionis periculo eo in regno residerent, & si quis casus vnā sedem euerteret, non excuteret simul hanc expeditionem vniuersam tanto labore partam, & maiori postea restaurandam. Ergo Gubernatoris noui voluntatem admiserunt, in eamq; rem nominatus est ab Superiore P. Michael Ruggerius, P. Antonio Almeida in comitem euocato. Literæ igitur iussu Gubernatoris à quarto illius Collega, qui absentis vicem supplebat, Patri datæ, quibus literis fiebat illi facultas in Cequianam & Huquanam prouincias aliq; loca contermina penetrandi. Inde P. Michael Ruggerius extemplo in metropolim Cantoniensem nauigauit, vt ad iter illud, quod erat bimestre, necessaria compararet, & è vicino comitem euocaret. Aderant tum fortasse Lusitani negotiatores per consuetos nundinarum dies, & cum iis venerat P. Antonius Almeida omnis moræ impatiens, vt è proximo lustraret, æquā spem ingressus circumspiceret. Ergo vbi audiuit euocari se, & ad instituendam sedem nouam, in regni penetralia euocari, totus præ lætitiæ gestiebat.

Noua & altera sedes in prouincia Cequiana focii attrahitur.

P. Antonius Almeida euocatur in Sinas.

NEC defuit alia tuto & fere sine sumptu nauigandi comoditas. Nam ad Cantonienſes nundinas venerat veteris amici Lin-fi-tau germanus, is è patria magnam ſericorum pannorum & florum vim aduexerat (nam è Cequiana fere prouincia vniuerſa conflatur) in his nundinis diſtrahendam. In patriam vero redire cupiebat quidem ille quamprimum, ſed cum nondum de pretio conueniſſent, opinione ſua diutius detinebatur. Verum ſociorum opera Luſitani merces illius eo pretio compararunt, quod ille exigebat. Quoties enim de re Chriſtiana agitur, profeſto Luſitani ſua bona profundere, & lucra ſua reſecare nihil reformidant. Ergo recenti beneficio obligatus, & fratris amicitia permoſus, Socios nauigio ſuo exceptos in Cequianam uſque prouinciam & vrberem ſuam tuto & nullo prohibente perduxit. Ea vrbs *Sciau-hinum* appellatur priori ſedi pèné cognominis, ſed apud Sinas parua ſæpe res magnum vocum diſcrimen inducit. Et vtriſque Gubernatori priori ac nouo, patrium ſolum.

VERVM priuſquam ab ſe inuicem Socii ſegregarentur, præter alia multa quæ ſtatuerunt, non omittam vnum, quod eſt tum primum in morè inductum. Solent Sinæ, prout libro ſuperiore monui, pluribus nominibus appellari. Et proprio quidem nemo eos compellat, niſi ille ipſe, qui ſe nominat aut inſcribit, aut ſi quis alius ei ſuperior eſt in paucis, hoc ſi violatur, iniurium eſt ei, qui compellatur. Inde fit, vt ſinguli nomen ſibi aliud uſurpent grandius, quo nomine ab aliis honoris cauſa nuncupantur. Haſtenus Patres præter proprium aliud ſibi nullum nomen adſciuerant, proprioq; etiam à famulis domeſticis cõpellabantur, quæ res Sinas barbara, vt leuiſſime dicam, videbatur. Suum enim cuique pulchrum. Ergo

*Socij præter
nomen pro-
prium ſibi
natum mo-
re aliud ſibi
uſurpant.*

Ergo socij vt omnibus omnia fierent ad omnes Christo lucrificandos, hoc quoque sibi nomen vsurparunt ad auctoritatem apud infideles omnes Christianæ demissionis nescios, omnino necessariam, facilius retinendam. Exinde etiam quotquot ingrediuntur, initio nouum hoc sibi nomen adsciscunt, ne eo aliquando caruisse videantur. Sed ad Socios redeamus.

IN vrbem igitur Sciau-him Cequianæ prouinciz cum socij peruenissent, à Lin-si-tau familia hospitio sunt excepti, & in templo eius familiæ, domui contiguo, collocati, quo in loco non incommode sane habitabant: nam & ianuam domui communem habebat ad familiam admittendam. In hoc fano magni omnium ordinū ad viſendos aduenas concursus facti, non primores, non literati, non populares defuere. Vrbs porro ipsa tametsi metropolis non est, inter primarias tamen eius prouinciæ numeratur; nobilis commercio, nobilis situ, in medio videlicet aquæ potabilis lacu, vt Venetam vrbem referre videatur, nobilis denique ingenijs & literatorum turmis fortunata. In his congressibus de SS. lege nostra sermones illati, sed vix vlllo fructu: nam Patrum alter tacere cogebatur, alter hallucinari vix poterat. Et Interpretem habebat satis impeditum, & minime ingeniosum senem. Nihilominus decrepitus Lin-si-tau parens Christi sacra baptismumque suscepit, & alij duo tresve infantuli cum animam agerent eluti, cœlo nescientes intrusi sunt. Vniuersa ciuitas sociorum in ea vrbe stationem comprobât, ipseque maxime Regionis illius Gubernator, qui arctam cum P. Michaele necessitudinem contraxerat. Quam rem ipse Lin-si-tau Patribus palam è tribunali retulit, magnaq; affectu lætitia, ratos iam alteram in Sinentis regni penitralibus Societatis nostrę sedem collocatam.

*Socij vrbem
Cequianæ
prouincia
ingrediuntur.*

Socij de nostra lege sermones instituunt, & aliquot sacro fonte ablunt.

*E noua sede dimittuntur. In prouinciam
Quam si P. Michael Ruggerius
excurrit.*

C A P V T IX.

EXPEDITIONIS apud Sinas Christianæ
nunciij iam ex India in Europam Christia-
numque orbem vniuersum penetrarant, ex-
ceptique sunt eo alacritatis sensu, quem pietas
Christiana huiusmodi nunciis solet exhibere. SS.
D.N. Sixtus quintus Pontifex maximus vniuersæ
Societati Iubilæum concessit amplissimum, eo
maxime fine, vti expeditionem apud Sinas & Ia-
pones Christianam enixe omnes Domino com-
mendarent, nec defuit Pontificæ voluntati So-
ciorum pietas, à quibus salutare hoc indultum
susceptum est, qua oportuit religione. Præpositus
quoque Societatis nostræ Generalis P. Claudius
Aquauiua amoris paterni testes literas ad Socios
scripsit; quibus eos hortabatur in Domino, vti
cœptum promouerent, nec se rei difficultate de-
terreri superarive paterentur; ipse vero subsidium
omne spondebat, vel orationum, quas vniuersæ
Societati distribuit; vel Sociorum, quos deinde
submisit. Alia quoque adiumento non leui futu-
ra subministravit. In his Christi Seruatoris ima-
ginem à celebri pictore Romæ delineatam. Qua-
tuor etiam horarias machinas perelegantes, tres
è collo pensiles rotarum subtilitate visendas,
quarta vero tametsi erat maior, & in mensa col-
locari eam oportebat, cæteras tamen operis præ-
stantia superabat, nam exclusis ponderibus sola
rotarum agitatione horas integras ac dimidia-
tas, quin & quadrantes trium tinnabulorum
sono

*Sixtus V.
Pont. Iubi-
læum Socie-
tati imper-
tit.*

*Claudius
Aquauiua
socios hor-
tatur &
iuvat.*

*Muneribus
ad socios
missis res
Sinica pro-
mouentur.*

sono moderabatur. Quæ machina vniuersum suo tempore Sinarum regnum in stuporem rapuit, & eum fructum fecit, ita cooperante Domino, qui adhuc hodieque sentitur, sed hæc suis deinde locis vniuersa. E Iaponia Præpositus Provincialis P. Gaspar Coellius aliam Christi Seruatoris effigiem grandiore submisit, opus perelegans P. Ioannis Nicolai, quo Magistro primum Iapones ac Sinæ Europæam pingendi artem magno vtriusque Ecclesiæ bono didicerunt. E Philippinis insulis Religiosus sacerdos dono misit insignem Dei Patris Iconem infantulum IESVM vlnis gestantem, quem etiam D. Præcursor religiose venerabatur, hoc opus ex Hispania adferre batur, visendum sane vel colorum vel lineamentorum prope viuientium præstantia, quam Icone Collegij Amacaensis Rector huic missioni attribuit. Ita variis è locis alacritatis signa liberalitatisque vestigia mittebantur.

EX his initiis feliciter cœptis, aliæ quoque Religiosorum ordinum DD. Augustini, Dominici & Francisci familiæ fuerunt incitata; quoniam vero aditu regni Chinarum excludebantur, in portu Amacaensi cœnobita excitantur, & in Philippinis insulis vtilem operam instituendis Neophytis impenderunt.

SCIAVQVINI quidem cœperunt, confirmata iam statione, liberius in Gentilium conversionem incumbere: statim enim diebus de fide nostræ mysteriis conciones habebant; complures à vana Deorum superstitione abductos sacro Baptismatis fonte abluebant; ex quo maior deinde populi festiuis diebus accessio facta. Quod reliquum erat temporis, id omne adhibito præceptore Sinenfibus libris euoluendis utiliter consumebant: & magnam apud Sinas ipsos literatorum virorum studiis captos auctoritatem sibi,

fibi, suisque deinde dictis ac factis comparabant.

Socij Cingiana Provincia cedere coacti.

CEQVITANORVM sociorum initia alium sortita sunt exitum. Etenim propinqui Lin-si-tau, ne ob frequentem ad nostros concursum malum sibi crearent, literas finxerunt, quibus nostri ad Cantonienfes socios, absente P. Ruggerio, in discrimine positos, vocarentur, sed fraude subolita tantisper se continuerunt, donec à Gubernatore Sciauhinenfi nostrorum amico finistre persuaso & inuito cedere iuberentur. Cui tandem paruerunt, ad socios P. Ruggerius Sciauinum se recepit.

Lin-si-tau nostrorum consuetudinem fugit.

EX hoc euentu, propinquorumque literis ipse Lin-si-tau acerrimus olim sociorum protector, de amicitia multum deinde remisit, & omnino tandem abstinuit. Monuit etiam uti ne in tribunal suum sub nouilunia ex more itarent, ex affixa vtraque illa inscriptione nomen suum expungi mandauit, & idem fecit in Geographica illa P. Matthæi tabula, in qua illius nomen etiam legabatur. Denique in omni congressu, si quando contigerat, humanitatem illam solitam imminuit, frontemque rugauit, sed nihil tamen circa Sociorum stationem adhuc innouabat.

Socij antiquiores in aduersis iument.

NEC vero hac velut negotiorum malacia seniores Socij quibus poterant remis, iter suum promouere intermittebant: quineo magis de re vniuersa solliciti, satis verebantur, ut hæc aliquando sedes à grauiore persecutionis procella concuteretur, eoque magis ad figendam sedem nouam hac occasione animum applicabant. Vtebatur Lin-si-tau familiariter Sciauinum ciue primario turris extruendæ Præfecto. Is Tan-siao-hu dicebatur, eam familiaritatem, quod fere Sines solent, ad lucra sua dirigebat. Itaque cum aliquid ab focis emungere statuisset, studio die quadam

Alia officina socii stationis locanda.

ser-

sermonem ingessit, corā Patribus de Monte quodam in prouincia *Hu-quam*, quem indigenæ *Vu-an* vocant, ad quem multi peregrinationem instituere dicebantur. Quæsit ex P. Ruggerio quid esset causæ, cur nondum eo se contulisset. Respondit Pater, non satis se scire vtrum id ei per Magistratus liceret, faciam, inquit ille, vti bona Linsitau venia id tibi liceat. Hęc excurtio nec secura satis, nec multum promittere videbatur, quod ex priore didicerant; sed ne quid tamen intentatum relinquerent, rem, Superioris permissu, P. Ruggerius, per interpretem, qui omnia caute dispiceret, est aggressus.

EX itinere igitur occurrebat Patri Prouinciæ Quam-si Cantonienfi conterminæ metropolis, in eam se Pater ingessit. Degebat hic è regio sanguine Regulus, nullam tamen ex more Reipublicæ partem tractabat; ad eum adire Pater omnino tentauit, arbitratus eius se fortasse fauore posse, quod optabat impetrare, nondum enim Socij Sinicam Rempublicam nouerant, & multa Europæo pede metiebantur. Ab eo admissus non fuit, sed cum hoc responso reiectus, vti primum ad visendum Proregem, aliosque Magistratus sese cōferret, ac deinde ad se rediret. Prorex in eadem metropoli commorabatur. Nec abnuic bonus Pater, sed audacter sane aduena Sacerdos nullo præeunte ad Proregem ceterosq; Magistratus accessit. Ab omnibus exceptus est non satis humaniter, sed sine iniuria, monitusque vt institutam peregrinationem persequeretur, nec vllam moram faceret in ea ciuitate. Ante abitum, nondum spe deposita, Reguli congressum petiuit, sed repulsam iterum passus, in muneribus restitutis, è metropoli extemplo discedere iussus, quod factum est variis in Patrem edictis tota vrbe promulgatis, periculum etiam adiere vici illius Præfecti, in quo

P. Ruggerius ex occasione itineris Regulū adire conatus frustra.

E metropoli iubetur discedere.

quo fuerat commoratus, quod aduenam Magistratum iniussu in urbem immisissent. Denique non nisi eo extra urbis muros constituto conqueuerunt, quasi vero in eare salus ciuitatis verteretur.

*P. Ruggerio
datur facultas
commorandi
apud Quæ-
storem.*

NON defuit qui Patris vicem doleret è Reguli familia, nam primarius illius Eunuchus inhospitalitatem Proregis incusans, blandis eum verbis solabatur; literasque addidit ad Quæstorem oppidi cuiusdam in Prouincia Hu-quam, in finibus prouinciæ Quam-si, cui oppido nomen erat Pa-sciui, quibus literis fiebat Patri facultas, vti apud eum Quæstorem quamdiu vellet remaneret. Erat enim is in illius Reguli potestate. Spodebat vero se post huius Proregis discessum effecturum, vti in metropolim, vnde nunc pellebatur, è Magistratum voluntate reuocaretur. De his omnibus P. Eduardus Superior per literas certior factus, Patrem Ruggerium Sciauquinum, infecta re, ad se vocat, nec enim apparebat quicquam ex animi sententia confici posse, sed potius periculum aliquod rebus adhuc immaturis imminere.

*P. Eduardus Superior Amacaum remittitur, &
Socij vexati, graui deinde calumnia
liberantur.*

C A P V T X.

*Liv-si-tau
ob nostros
d-missos
angitur.*

POST Patris Ruggerij reditum, non ignorauit ipse Lin-si-tau huius peregrinationis euentum, quin etiam fama de suo (vt solet) non nihil adiunxit. Scriptum enim ad illum ex ea prouincia ferunt, Patrem à Prorege minime admissum,

missum, à supremo vero militum Præfecto verbis male habitum, parataque illum vincula euasisse. Hæc ipse cum Cequiano metu & Cātoniensium etiam Magistratum consiliis, qui magnum aliquod è nostrorum statione Reipublicæ Sinenfi malum augurabantur, ex eo quod Amacao venissent, & Amacaensium commercia nondum intermitterent: hæc inquam ille omnia in vnum cogens, non parum angebatur, moliens ecquaratione hoc sibi ex humeris onus excuteret, Sociis ad suos amandatis.

NEC defuit occasio, nam per eos dies nuntiaturum est, Cantoniensem Proregem ad aliam dignitatem in Regia Nanquinenfi euectum, eique susceptum illum, qui Proregis munus in Quam-si prouincia gerebat, à quo dicebatur P. Michael Ruggerius ignominiose reiectus. Ex hac re occasionem sumens, sociis renunciari iussit, vti omnes ad suos vnde venerant se reciperent, vereri se ne molestius ferret nouus Prorex aduenatum in sua ipsius sede stationem. Extructarum ædium secretum redditurum, & si quidem id per Proregem liceret, se eos extemplo reuocaturum. Ea res socios sane inopinato metu consternauit, veritos ne statione sua pellerentur, cuius iam tanto applausu fama in vniuersum orbem Christianum penetrarat; nec sibi videbantur, si semel abirent, alias facile reuocandi.

EXTEMPLO igitur Socij duo, qui primi stationem hanc incoluerant, ad illius se tribunal cōtulere, ibi oblato libello, quem etiam lacrymis resperferant, fuisse narrabant, qua ratione immensum iter emensi, in hoc denique regnum appulerant, in eoque tot iam annos cum nullius iniuria commorati, sumptibus etiam maximis exhausti fuerant, omnino se neq; in Amacaensi opido sedē figere, neq; patriā per tot maria repetere posse

*Socii alius
metus insid-
citur.*

*Socij libel-
lum offerunt
supplicem.*

posse profitebantur; Aduenarum igitur quos ha-
ctenus fouerat, nunc miseratio tangeret. Ad Pro-
regem vero quod attinebat, se illi suæ stationis
rationem, cum nullius periculo, reddituros, por-
ro si plures illi esse videbantur quam initio fue-
rāt, vnum alterumve dimitteret, reliquos à Pro-
rege iam semel admissos in sua sede residere pate-
retur.

*Lin si-tau
respondit
perhumane
sociis.*

AD HÆC perhumane sane respondit, Nihil
se vnquam de sociis sinistri suspicatum, maleuo-
lentiam vlla ex causa suscepisse, sed se Cantonien-
sium è metropoli Magistratum sermonibus sæ-
pe monitum, aliquod Sinenſi Reipublicæ malum
subuereri. Accedebant vniuersæ ciuitatis odia,
moleste ferentis extructæ molis laudem in adue-
nas famæ maleuolentia deriuatam; sibi sumptus
dumtaxat laboremque superuisse. Incusabat et-
iam P. Ruggerium, quod se in Quam-si metropo-
lim immisisset, vbi à Prorege reiectus, à cæteris
etiam Magistratibus male habitus dicebatur. His
quam aptissime poterant socij occurrebant, qui-
bus factum est, vt denique diceret, se maturius
de re rota deliberaturum. Libellum itaque no-
strorum ad operum Præfectum Tanscao-hu a-
mandauit, cum eo enim de nostris rebus fere
consilia miscebat; id fecit; vt aliquod ei lucrum
ex impetrato fauore ingereret. Manus enim ma-
num fricat, nec ei defuit, nam præter alia minu-
tiora, viginti aureis donatus est ex promisso, post
impetratam denuo nostrorum stationem. Sed
primum vt faciliorem exitum rei darent, statue-
runt satius esse, P. Eduardum superiorem prius
Amacum sua sponte repetere, quam dimit-
teretur, ibique præstolari, quem ea res exitum
fortiretur; maxime quod eo anno oneraria na-
uis ex India defuisset, nec literæ aut subsidium
vllum à Visitatore missum appulerat, quod
vt

ut curarent, non inutilis eius profectio videbatur.

NON ita multo post edictum ab illo ipso Magistratu exiit in rem nostram, quod edictum eo in vico, quem Patres incolebant, affigi mandatum est. Eius hæc erat sententia: Domum nostram adueniarum Sacerdotum sumptu ac labore excitatam; turrim vero Sciaequina Regia communibus expensis ad inuehendam prosperiorem de morte fortunam extruxerat; nec ad eam externi Sacerdotes quicquam de suo contulerant. Eos porro ad Protege in eam urbem admissos, alios in contubernium suum euocasse; qua ex causa se pro officij ratione illis imperasse ut omnes abirent. Verum eos ad se pro tribunali venisse, reclamasse; & collacrymatos etiam fuisse. Immemsum ad patriam iter; sumptus factos allegasse; obiecisse se a Protegibus admissos; nemini molestos fuisse; regni leges nunquam violasse; allaque huiusmodi. Quæ omnia vera esse comperisse se fatebatur; dicebatque se miseratione permorum; ex eo quod eos viros esse religiosos, & virtuti deditos esse constaret; concessisse ut unus alterve concessam a Protegibus sedem retineret, ceteri quotquot essent, dimitterentur, cauerentque in posterum, ne quem alium euocarēt, fore haud dubie ut ex ea causa omnes pellerentur, hæc enim ratione declaraturos se res novas moliri & ingens aliquod Reipublicæ Sinensi malum machinari. Aliud addidit edictum quo vici Praefectos compellabat, iubebatque uti explorarent etiam atque etiam, num hoc suum edictum externi sacerdotes obseruarent, ac de re tota Magistratus redderent certiores.

Edictum in rem sociorum affigitur.

HOC edicto socij non nihil respirarunt; sed non diuturna quies fuit, laborē fere labor nouus excipiebat. Nam præterquam quod certum quar-

Socij metu liberantur.

P

tumve

tumve à nocturnis furibus vexati, & quibusdam etiam rebus exuti fuerant, insigni sunt affecti molestia, post etiam graui calumnia onerati, sed denique Deo bene iuuante liberati.

*Nomina-
lumina cu-
ditur in so-
cios.*

NEOPHYTVS quidam Martinus nomine in Amacaensi oppido Christi sacra susceperat. Sed is professione sua nomineque indignus, ingens sociis malum accersit. E Cantonienſi metropoli patria ſua Sciauquinum venerat, Patres inuiſurus, vel potius aliquid ab iis emunſurus. Eum P. Ruggerius multis officiis ſouebat, ne Chriſtianam profeſſionem, quam frigide nimis exequebatur, in ea Neophytorum paucitate dimitteret. Ex ea Patrum familiaritate, occaſionem ſumpſit alios quosdam Sciauquinenſes Neophytos in fraudem inducendi. Superiore libro monui Sinas Alchimiſticæ artis prope ad inſaniam yſque indagatores non paucos reperiri. Siſtemum perſuadent, argentum viuum in argentum verum, vi cuiusdam herbæ poſſe conuerſi, quam ſolum apud exteras gentes aiunt reperiri, & Socios hanc ſecum attuliſſe, & huius artis eſſe peritos: cuius rei indicium à Luſitanis accipiunt, quos vident magnam vim argenti viui ab Sinis comparatam pretio, in Iapones diſtrahere, & inde nummiſ argenteis onuſtos ad ſuos re nauigare. Idem iudicium de noſtris faciunt, quos vident vitam, ſine vllâ ſtipe collecta, nullaque negotiatione, honeſte ſuſtentare ſuam, & argentum, vi huius herbæ ſecreto conſlare. Non enim ſibi perſuadent tantam yllibi fidem reperiri, quæ per tot maris ac terræ ſpatia fideliter nummos deferat, nec tantam charitatem, quæ ſuo ſumptu alios docere velit, exiſtere poſſe arbitrantur. Quamuis nemo vnquam hanc artem aſſecutus ſit, non deſunt tamen impoſtores, qui miris artib. hoc malum ſoucant, & deſunt omnino qui eurent.

INTER

INTER Sciauquinenſes Neophytorū duo numerabantur, parens ac filius, qui olim ante ſuſceptam fidem fortunas ſuas in alchimīſtica fornace decoxerant; nondum tamen arte plane damnata, ex Martino illo impoſtore quaſierunt, noſſent Patres, nec ne argentum hac arte conſtate? Ille vt falleret aſſeruit, Patremque Ruggerium dixit ſibi pollicitum eius artis ſe ſibi præcepta traditurum, ſed ea lege, vt ea cum nemine communia eſſe velleret. Perſuaſere ſibi miſelli quod impoſtor aſſeruerat, cumque multis officiis ſibi conciliare cœperunt. Erat Martinus rerum omnium egentiffimus, ergo ei veſtem nouam concinnarunt, & in domum ſuam receptum, lautiorẽ cibo potuque retinebant. Quid plura? Vxorem illi ſua pecunia coemerunt (hoc enim plebei faciunt) vt eum arctius adſtringerent ad hoc arcanum ſibi detegendum: quod ille denum ægre tamen ſpondit, ſed eadem qua reciperet ſecreti lege adſtringebat. Maxime vero cauere, Patrum neuter id ſubodoraretur, ne forte à promiſſo reſiſſent, ſi ſecretum à ſe violatum ſuſpicarentur. Et iam ea res tres quatuorve menſes ſilentio regebatur. Verum cum diutius differre promiſſa non liceret, hoſpitibus ſuis diem dicit, qua die Patre ei Ruggerius arcanū erat reuelaturus; quo facto ſe quoque mox illis idem præſtiturum. Interim vero ad conditam diem vitro trigono à Patre impetrato, ipſo die fugam init in metropolim reuerſus, ratus ſe immenſi pretij lapillum exportare. Vbi fugam deluſi Neophyti perſenſere, in domum noſtram venire, multa querentes, & impoſtoris fraudem aperientes, aſſerebant etiam non paucos aureos, vel in eius gratiam expenſos, vel mutuo datos eum exportaſſe, conſilium igitur à Patribus expetebant. Bis in metropoli ea de cauſa excurrit P. Ruggerius, nec aliud

*Neophyti
quidam
impoſtor
factus.*

*Impoſtor
fugam pa-
ras.*

*Neophyti
impoſtorum
accuſant.*

effecit, quam quod eum ibi agere, vitrumque tri-
gonum habere intellexit. Quod ubi delusi Neo-
phyti rescivere, insigni arte vitrum ab eo extor-
serunt per falsas literas, velut à Lin-si-tau impe-
tratas, rati nummos sibi à Martino debitos facile
à Patribus redditum iri, ut lapillum illum inae-
stimabilis pretij reciperent.

DVM hæc agerentur, Gubernator die quadam
cum aliis Magistratibus domum nostram animi
causa devenit, postulavit vitrum illud trigonum
tradi sibi, ad spectandos ex eo cum voluptate col-
les, flumen, æque navigia. Non potuit res ultra
tegi. Respondum à Patribus illud sibi à Martino
illo furto sublatum. Excevit Gubernator, scri-
psitque mox in metropolim literis misit, qui eum
comprehenderet, ac sibi fisteret. Nequicquam
potere Patrum preces, asserentium ad vitrum
non eius esse pretij, cuius vulgo credebatur; nihil
admodum se de eo laborare. Respondit autem
illud non esse nunc sociorum, sed Magistratuum
totius urbis, qui ad illud cum voluptate spectan-
dum in domum ventitabant. In metropolim a-
mandatus apparitor ipsius Martini popularis,
qui facile intelligens eum latere, Martini fratrem
comprehendit, asserens se eum pro fratre abdu-
cturum, nisi fratrem proderet, & ut minimum
vitrum ei restituendum fore, cuius pretium nec
fortunis omnibus exquaret. Ille igitur ut à se
malum auerteret, fratrem prodidit, quem appa-
ritor victum Sciaquinum abduxit.

*Impostor
Martini
subetur
& comprehen-
dit.*

IMPOSTOR. Martinus Sciaquinum victus
dicitur: & novam calumniam calumniae addit,
sparsis enim per trivia schedulis Patrem adulte-
rii petulantè insinulavit. Adulteræ maritus, qui
& ipse calumniam confecerat, paulo post libel-
lum obtulit ipsi Lin-si-tau, eo libello asserens, se
in urbem nescio, unde redisset, has schedulas tota

vrbe

vrbe sparsas reperisse, domumque reuersum ab vxore totius rei veritatem verberibus extorxisse. Rogabat igitur vti auctor plecteretur. Commisit is hoc negotium ei Gubernatori, qui Martinum iusserat comprehendi. Itaque res forensi ordine cœpta tractari. Verum facile fuit Patri calumniâ euertere, nam quo die dicebatur adulterium esse commissum, aberat P. Ruggerius in prouinciâ. Quam- si, duorum mensium non minus itinere, eaque res ipsis Magistratibus consciis luculente constabat. Intellectum tandem est, hæc omnia auctore Martino conflata. Accusator porro tenuissimus erat, & aliquid ex hac re sperauerat vt fileret, sed Patres omnino etiam rogati, renuere, veriti ne qua huius criminis macula remaneret, si cani latranti iniectam in os offam ad silendum, euulgaretur. Demum qui lucrum spectauerat malum, veritus tandem sibi fuga consuluit. Cum ergo in tribunal causam acturus vocaretur, nunciatum est Iudici, domum vacuam à coniugibus relictam, ipsos vero aufugisse.

Calumnia detegitur.

Accusator cum vxore sibi fuga consuluit.

PRONVNCAUIT igitur Gubernator amplissime, Patrem à calumniâ immunem fuisse, Martinum vero totius mali auctore declarauit, eumque sibi sisti iussit, ictibus viginti crudelissime cæsum in Patris cōspectu, & pecuniaria poena multatum, ad triremes denique damnatum, ad Lin-si-tau tribunal amandauit, vt sententiam ille, qui commiserat, approbaret. Is rei conscius, alios sexaginta ictus nihilo mitiores prioribus addi imperauit. Deinde in vincula reductus est, ad extremam rerum omnium penuriam à propinquis & amicis desertus deuenit. Sed eum Patres licet iniuria affecti, omni qua potuerunt ope recrearunt, donec è vulnerum acerbitate post dies paucos moreretur. Atque ita scelerum suorum poenas ad cæterorum exemplum fuit. Ille vero Néo-

Pater innocens pronūciatur, im- pistor vero flagellis ca- datur.

phytus, qui Martino vitrum eripuerat, audito eum vinculis traditum, vitrum Sociis sua sponte restituit, veritus, ne si à Curialibus apud se reperi- tum constaret, ipse in criminis ac poenæ partem vocaretur. Atque in hunc maxime modum So- cios Dominus graui vel molestia vel calumnia liberauit.

*P. Michael Ruggerius Amacuum petit, ibique
retinetur. P. Eduardus Sciauquinum redit,
& Socij populari furore fati-
gantur.*

C A P V T X I.

ECONSVETA Magistratum euehendorum ratione debuerat iam ipse Lin-si-tau in altio- rem dignitatis gradum conscēdisse, nec dum tamen nuncius ex aula comparebat; ea res sane mœstum ac suspensum tenebat, verebatur enim quod impēsius aduenis fauisset, honorum incre- mentum daret, amisisse. Verum tamē aliquando hunc illi, & aliis metum Dominus exemit, no- stros graui periculo liberans. Nam ex aula scri- ptum est, eum in Prouincia Huquam in Pu- cin- cu tribunali magnam obtinuisse dignitatem, qua ex re pristinam alacritatem præsetulit. Ei regio Sciauquinensis, vt supra tetigi, templum in ipsa turris area destinarat; & iam excitarat velut ho- mini sancto, deque sua Republica per tot annos bene merito. In eo templo super aram statua illius visēbatur, & ante aram ingens focale ad odores incendendos. Candelabra etiam opere magnifi- co fuerant collocata. In eo igitur fano cum iam profectionem pararet, vniuersa eum ciuitas visi- tāuit,

tauit, ac nouam dignitatem gratulata, honore *Lin-si-tau*
 quodam apud Europæos inaudito, sed Sinis fa- *de nouis ho-*
 miliari, cohonestauit, detractis enim ocreis vete- *neribus*
 ribus (ocrea porro inter Magistratus insignia cõ- *fiunt gra-*
 putantur) nouas induerunt; ac veteres eleganti *tulationes.*
 capsulæ impositas & clauibus obseratas, In loco
 publico asseruarunt, perpetuum vrbi viri bene-
 fici monimētum. Vniuersus hic cultus ciuilis est,
 & nihil superstitionis continet. Nam viro bene-
 merito in virtutis testimonium consuevit adhi-
 beri. E Quam-si quoque prouincia nouus Prorex
 aduenit, cum Patres satis timide, sed tamen visi-
 tarunt, ab eoque sunt præter spem inusitatis hu-
 manitatis officiis excepti. Quin & Patrem Rug-
 gerium ex antiquo illo congressu agnouit, & ag-
 noscere se professus est. Eo tamen Prorege non
 diu fruilicuit, nam grandiori iam ætati conce-
 dens, intra paucos menses extinctus est. Is etiam
 qui Lin-si-tau suffectus erat, Sociis erat familia-
 ris, nam è vicinæ regionis Gubernatore in eam
 conscenderat dignitatem, & alias sæpe cum ad
 Proregem negotiorum causa veniret, Socios do-
 mi suæ familiariter visitarat.

REBUS igitur in hunc maxime modum quie-
 tis, & ita compositis, vt Socij se respirare aliquā-
 tulum posse sperarent, P. Ruggerius Amacaum
 nauigat, tum aliis de causis, tum maxime, vt de P.
 Eduardi Superioris reditu, ex Amacaensium *P. Eduar-*
 sociorum sententia tractaret, quibus visum est, *duo Scian-*
 vt ipse P. Michael tantisper Amacai subsisteret, *quinum*
 dum P. Alexander Valignanus, qui expectaba- *reueritur,*
 tur, adueniret. Ille enim denuo totius Orientis
 Visitator renunciatus, redibat in Iaponiam vna
 cum his legatis, qui ex Europa reduces felici navi-
 gatione iam Indiam tenuerant. Interim tamen
 P. Eduardo facultatem P. Matthæus impetrauit
 Scianquinum repetendi, q̄ fecit eo cõsilio, vt ali-

quod rebus afflictis in hac quiete leuamen afferret, & salubri aliquo consilio hanc expeditionem promoueret.

*Non pa-
secutio.*

VERVMENIMVERO nouæ iterum procellæ, nec ab vna mundi plaga persecutionum ventos concitarunt. Nam illi Neophyti ex amissa Martini morte pecunia tristes, contra socios rerum omnium cum Martino contractarum ignaros, multa turbabant. Sparsæ per vrbis vicos illorum opera schedulæ legebantur, iis insimulabatur P. Eduardus, quod Magistratum iniussu contra edicta Sciauquinum rediisset, minabantur etiam nisi intra certum tempus abiret, fore vti Baccalaurei omnes in vnum coniurantes, libellum Magistratibus darent; alia huiusmodi permulta miscebant, quibus satis suspensos tenebant socios, quid in re dubia consilij caperent.

NEC his malis malum stetit, accidit subinde res, quæ prope domum ipsam à fundamentis exturbauit. Sciauquinensis ciuitas exstructa est ad ripam non ignobilis fluminis, quod è Prouincia Quam - si decurrens, in ipsa metropoli bidui triduiue itinere in mare ingreditur. Id flumen anno superiore ripas egressum, per agros & villas, yagum multa subuerterat, & aggeres ad illud continendum exstructos aut perfregerat, aut eluuioue superarat; Domus tamen nostra Dei beneficio, licet in ipsis aggeribus erecta, sibi constiterat, tamen si aquam in inferiores cellas omnes admisisset. Cum denique imminutis aquis fluuius in alueum rediisset; innumera hominum multitudo ad reficiendos aggeres operam contulerunt. Sed huius quoque anni eluuiou cum superiorem superasset, aggeres novos non maximo labore perripit. Ergo vt huic malo mederentur, Magistratus edicto publico permiserunt, vti ad excludendum eluuiouem liceret arbores vbi essent, infrugiferas ampu-

*Fluminis e-
luuiou mul-
ta deuastat.*

amputare, hac libertate nefarii homines abusi, per hortos vicinos vagi petulanter omnia destruebant; nec erat qui popularem insolentiam Magistratuum auctoritate armatam refrænaret.

PORRO cum in hortum domesticum eodem furore introissent, Æthiopem inuenerunt custodem, tetri coloris, quales sunt Africani illi post bonæ spei Promontorium ex Europa superatum, eos Lusitani *Casres* vocant, hi robusti natura sunt & intrepidi, itaque solus insanam multitudinem fugauit. • Nam Sinæ præterquam quod sunt imbelles præ cæteris, ut arbitror, nationibus, Æthiopum horrent non secus ac dæmonum spectrorumque conspectum, fugati cum ignauiam suam damnarent, sese collegerunt, & è longinquo molesta lapidatione domum nostram lacerabant. Non erat difficile sociis vim vi repellere, maxime quod domestici famuli prope omnes Indierant, non admodum ipso Æthiope nitidiores, & ipsa domus alta munitaque non incommodam præbisset defensuris stationem. Sed visum est Sociis vim continere, ne cui calumniandi ansam darent. Itaque cum initio timidius lapides immitterent, viderentque sibi minime resisti, è nostrorum modestia impudentiores facti, coacto furentium globo in domum irruerunt, & eo impetu, ut momento ianuam, fenestras, suppellectilem, tectumque misere lacerarint. Et ut liberior pateret ingressus, parietem, qui atrium à vico separabat, diruerunt.

*Æthiops
insanam
multitudinem
fugauit.*

*Domus
sociorum
lapidibus
laceratur &
immane
vastatur.*

PATER Eduardus vna cum interprete per auersam portam ad monendos Magistratus eruperat, P. Mattheus dumtaxat demississime supplicabat, uti ab iniuria tandem abstinerent, è domo quod maxime libebat efferentes. Verum, ille siquo ex loco caput exerebat, ita frequenti saxorum imbre salutabatur, uti ab extremo discrimi-

ne parum sibi abfuisse videretur. Denique nescio quo impulsu permotus, fasciculum ipse ex arundinibus, quæ hortensi sepi superstitibus bacchantium furorem euaserant, colligauit; eoque in humeros imposito, qua densissimus erat globus ire perrexit, & supplex rogauit, vti hunc fasciculum, & quot alios vellent ad aggeres claudendos efferrent, nec ultra domum vniuersam infano furore lacerarent. Ea re ita permoti fuere barbari illi, vt ab omni subito lapidatione cessarint, nec aliud è domo efferrentes, præter ligna pauca, quæ temere in atrio iacebant, abierint, sed festo cymbalorum sono tumultuantès de victoria sibi gratulabantur, domumque omnes imminente iam nocte petierunt.

*Excubia à
Magistratu
submittan-
tur.*

*P. Rircij
modestia &
tolerantia.*

PRIMA deinde nocte è gregariis Magistratibus vnus in auxilium submissus aduenit, & domus vniuersæ faciem cõtemplatus, miserationis affectum præsetulit, euocatisque militibus præcepit, vti nocturnis horis pro foribus excubarèt, ne illi ipsi bacchatores aut alij latrones per ruinas immissi cætera efferrent, aut grauius aliquid molirentur. Verum ille die insequenti largitione finè dubio delinitus, supremos Magistratus vt voluit rei totius admonuit. Quod vbi rescitum à Sociis, P. Matthæus se ad Gubernatorem contulit, & rei grauitatem eleuans petiit, vti ab vltiori inquisitione abstineret, furorem esse cõfusæ multitudinis, quam difficile est pleetere, eaque poena inuidiam & externis nihil aliud parari; solum edictum proponeret minax, si quis in posterum iniuriam facere præsumpisset. Patris consilium Gubernator mire comprobauit, modestiam tolerantiamq; admiratus, edictoque proposito rem totam silëtio inuoluit. Pater Eduardus, spe fructus faciendi deposita, Amacuum rediit, & Visitatori rem totam consilio vt adesset, exposuit.

Visi-

Visitator P. Michaelē Romam mittit procuraturum à Pontifice Maximo, ad Regem Sinarum Legationem. P. Antonius Almeida Sciaquinum petit, eaque sedes nouo ex metropoli labore fatigatur.

CAPVT XII.

CERTIOR factus Visitator ab oculatis testibus de statu, in quo nostri hactenus versati, satis turbulento; in eo maxime insistebat, uti modum reperiret sociis in regno Sinarum auctoritatem comparandi. Ea enim Euangelij præconibus ad suum finem consequendum ita necessaria videbatur, ut sine ea reliquus labor omnis irritus fore crederetur. Ea porro maxime comprobabatur, si ex Regis facultate nostrorum statio in eo regno statueretur, sine qua non securam nec diuturnam fore apparebat. Ex omnibus rationibus, post multam deliberationem ea visa etiam accommodatissima, ut Legatio Apostolica, ab vno è Sociis ad Regem Sinarum, susciperetur, ex qua Legatione, munerumque transmissione, nostri sedem suam apud Sinas literis Pontificiis stabilirent, & confirmarent.

Visitator de nunciis ex hoc is comparanda delibera-

AD ea procuranda P. Ruggerium ideo nominauit, quod is eam expeditionem primus inchoasset, & pleraque oculis lustrasset. Imperauit igitur Visitator uti P. Matthæus, adhibito viro apud Sinas eloquente, literas scriberet, quas Pontificem oportebat Sinarum Regi destinare, & alias ad Proregem Cantonensem addi voluit. Literas quoque patentes, quas Legatis à Pontifice tradi

Legatio Pontificia ad Sinas Regem adornatur.

tradi oporteret. Ea omnia ideo Sinice scribi in-
sunt, vt ex Europa eleganti charactere magnifi-
descripta, ab Sinis cum voluptatelegerentur. Im-
porro Visitator plures ad Pontificem Regemque
Catholicum, ac Præpositum Generalem, & ali-
literas scripsit ad rem promouendam, addidit
iam è Sinarum regno nonnulla, veliisdem don-
da, vel ab omnibus spectanda. In his erat descri-
ptio Geographica totius Sinarum Imperij in p-
culiari huius Orientis tabula depicta. Nam el-
gantem in modum valuas plicatiles componun-
ita vt aliam alia complectatur, quæ deinde expli-
cata aulam vniuersam occupant, & nullius a-
miniculo stantes oculis blandiuntur. Id gētis v-
cabulo *Guei-pim* appellatur. Ea descriptio Ponti-
ci Maximo, Regique Catholico inprimis accep-
fuisse narratur. Deferebat etiam idem Pater v-
stis & coronæ regiæ & cæterorum fere Magistr-
tuum insignia.

*P. Rugge-
rius Romæ
profusci-
tur.*

SOLVIT igitur, & expedita inprimis nauig-
tione, peruenit in Europam, sed in Insulis, qu-
Terceras vocant, prope in portu naufragium fa-
cit, è quo naufragio ereptis, vt maxime potuit
quæ ferebat Olyssipone exscendit, & Madritum
ad Philippum secundum, Hispaniæ Regem vise-
dum se contulit, à quo exceptus est inuitatis tan-
to Principi humanitatis officiis; recepit etiam
se, Legationem illam apud Pontificem Maximum
sua auctoritate, & rem Sinicam opportunis a-
xiliiis promoturum. Posteaquam vero Romam
peruenit, negotium interitu duorum trium-
Pontificum retardatur. Pater vero Ruggerius to-
laboribus fractus, vitæ reliquum Salerni in re-
gno Neapolitano peregit.

NON paucis interim mensibus P. Matthæus
Riccius solus degebat, cum inuitato omnium
ordinum concursu, quos Europæarum rerum
nouitat

uitas ad videndum exiebat : sed nihil æque *Sine horo-*
irabantur vt horariam machinam grandiorē, *logium ad-*
pam in vsum domesticum, ac viciniae totius ita *mirantur.*

ter statuerat, vt manus ferrea, indice horam
amfuentibus demonstraret, ære vero campano
randiusculo horas absentibus etiam cum om-
nium stupore significabat, eo maxime quod nul-
pulsante per se ipsa sonum redderet. Rebus igitur
in hunc modum quiescit; Visitatori visum est

Antonium Almeida iam alias adita semel
professione huius expeditioni destinatum, comiti-
um Patri Matthæo mittere, non obtenta, sed nec
citra ad eam rem facultate.

VI Xappulerat ille, cum ecce tibi ex metropoli *Gravis ac-*
unciat, grauem Visitatori Prouinciali, *cusatio con-*
en vocant, contra Socios accusationem institu- *tra socios*
tm. Ea se habuit in hunc modum. Super apud Si- *instituitur.*

as Senes ætate non annis magis matura, quam
itz bene actæ opinione venerabiles, ideo maxi-
pe quod per vniuersam ætatem, nec ipsi quem-
nam vilius criminis infimolauerint, nec à quo-
nam fuerint apud Magistratus infimolati, his ex
rarie publico sumptu ab Magistratibus solem-
cepulum instituitur quotannis, non sine variis
deos cohonestandis verbis; variis quoque aliis
muneribus donantur, & insignes peculiari
estis genere in omnium Magistratum curias
dominantur, ex eo maxime, quod se bonum
ublicum curare, nulla lucri spe adducti profi-
entur.

HI ergo Senes à Cantonienſi metropoli illis
umoribus adducti, qui de aduenis Sciaquinæ
urris exstructoribus pertinaciter sparsierant, o-
minio sibi persuaſerunt, tam insignem quatuor *Calumniam.*
vel quinque millium aureorum sumptum in ea
ura profusum, Lusitanorum Amacaensium
uissimuentum, à quibus ideo socij in ea vrbe su-
stine-

stinebantur, vt ingens aliquod Reipublice Sinensi malum procrearent. Ergo eius rei monendum omnino Prouincialem Visitatorem putauerunt. Et quoniam hæc accusatio elegantissime, & ad persuadendum aptissime ex Sinensis eloquentie præceptis scripta habebatur, eam hic referā verbum verbo quam aptissime potero reddens, tametsi satis intelligam magna ex parte vim eikporēmque vernaculum, cum externo se habitu induerit, defuturum.

Littera accusatoria ad Prouincialem Visitatorem.

CVM per regni leges cuique libere liceat subditorum Superiores sanonere, si quid plebi detrimentum adferre possit iudicetur, Nos è Cantonienſi metropoli Seniores nonnulla obseruauimus, de quibus te Prouincialis Visitator admoneri oportere iudicauimus, vt remedia per te conuenienti occurratur. Ac in primis scire te oportet de externis hominibus, qui in ciuitate Sciauquina Regionis principe commorantur, exterarum nationes venisse ad Sinense regnum insolendum, admodum formidamus; rescere nouas regi, & ingens Reipublica Sinensi malum preparari, eius rei splendet in oculis exemplum, & quo quæ diximus nimis elucescunt, in Amacaensi portu ciuitatis Ansana finibus, ingens aduenarum colluies è barbaris regnis appulit, præseque tulit Legationem ad Regem adornari, vt eo prætextu in Sinense regnum nostrum sibi aditum aperirent, & simul commercia cum nostris rerum vtrique commansum vtrique niscerent, ac tametsi eius rei facultatem minime impetrarunt, neque ad legationem admissi sunt, nihil tamen minus in eo, quem dixi, portu permixtum consistere, & annis quidem superioribus nauibus suis reclassi nobiscum commercia contrahabant, & Sinica telluris ingressu prohibebantur, atque ita finitis nundinis in altum vela dabant, & in suas se regiones recipiebant, nunc vero extruxere domos, & in multas contignationes erexere, ibique alij alij insistentes, inftar apum & formicarum conglomerantur, nemo est in vniuersa

sane

seneprouincia, cui, cum id viderit, non stent coma, & certremat, & eo magis, quod adueritur, aduenas illos nouis in dies artibus, astutisque fraudibus ulteriora moliri, nam sumptus in extruendam turrim suppeditarunt, ut hac arte in Sciauinam urbem ingressum fibipararent, & alios sceleratos homines secum inferrent, qui nulla interruptione nauigant & renauigant, unde non immerito formidamus, eos esse ceterorum exploratores, qui secreta nostra scire adlaborent, quos post multum deinde temporis veremur, ne cum rerum nouarum cupidis uiti, ex ipsa nostra gente, grande aliquod Reipublica Sinenfi malum calamitatemque procurent, & gentem nostram per vasta maria, ut pisces ac cete dispergant: hoc ipsum est, quod libri nostri forte pradicunt, Spinae & vrticae in miti solo seminastis, serpentes drasonesque in ades vestras induxistis. Et quidem Amacaense discrimen simile nobis videtur vlceri, quod in manibus pedibusve prorupit, nihil admodum periculi est, si sensim remedium procurretur. Sed Sciauinense malum vltrius est, a quo petus & cor ipsum occupatur, illi ratio persuadet, ut primo quoque tempore medeamur, hinc fit ut te Provincialis Visitator rogandum iudicauerimus, ut iubeas Sciauinæ Magistratibus aduenas illos quantoque extrudant, & ad suos Amacaum omnino remittant, cuius etiam suo tempore periculis per te labente tempore consulatur, hoc si feceris, ne vitam vniuersæ prouinciae instaurabis, quæ inde maximum se beneficium accepturam publice profitetur. haftenus Senes.

PROVINCIALIS Visitator id temporis cognomento Ciai iactabat se, ac profitebatur pro rigido & iuris tenacissimo in paucis, quæ res eum vulgo formidabilem verendumque reddebant, is censuit eam rem accurate discutiendam, quod commisit summo Maris Præfecto Cantonienfis Prouinciæ, id munus ab Sinis Haitau appellatur,

Accusatio
contra so-
cios facta
promoue-
tur à Pro-
uinciale Vi-
sitatore.

pellatur, ideo quod ad eum exterorum negotia ex officio referantur. Is potro rem alio quoque retulit, ad Gubernatorem scilicet metropolis Cantoniensis, à quo dimisso diplomate, nomine Visitatoris Provincialis inscripto, Sciauquinus Gubernator iubebatur primo quoque tempore legitimam totius rei disquisitionem adornare, & ad metropolim destinare. Notariorum quorundam opera reserupuit, biduoque ante P. Matthæus Riccius monitus est, quam in Tribunal Gubernatoris euocaretur, quorum etiam opera exemplar accusationis à Senioribus institutz, & accepti diplomatis accepit, aberat tunc forte Gubernator, in Pequiniensem enim Regiam abierat, ut solemnem Regi clientelam tertio quoque anno præstari solitam exhiberet; eius Vicariam Præfecturam gerebat quidam cognomento Phan Gubernatoris Collega, & idem Patrum peramicus, naturaque facilis & benignus. Is P. Matthæum accessitum monuit, contra se ac suos à Visitatore Provinciali disquisitionem adornari; eam tam conscius Pater acriter refutabat, nonnulla electas, pleraque etiam negatis, & maxime collatos in turrin sumptus, non ferendam esse calumniam, quam vniuersa ciuitas falsam esse, cum opus esset, testatetur, ad ea respondit Vicarius Gubernator, satis sibi constare Patrum vel virtutem, vel innocentiam; quam aliquot annorum usus patrefecerat, idem indigne ferebat importunos illos Senes in alienam messem falcem immisisse, Sciauquina negotia, quæ illos ignorasse constabat, attingentes. Imperauit igitur uti P. Matthæus libello sese ac suos à calumniis delatoribusque purgaret, se vero patrocinium illius suscepturum, & quæ ratio veritasque suggererent, Visitatori ex fide renunciaturum, iussumque securo esse anisso è tribunali dimisit. Die insequentem urbem redierat,

*Vicarius
Generalis
socios tustur,
& consilio in
dat.*

dierat, externis negotiis expeditus ille, qui Lin-
 tau iam sæpius à nobis est appellatus, totius accu-
 sationis plane infcius. Eum P. Matthæus cum so-
 cio Almeida officij causa extemplo visitauit, pro
 tribunali confidentem, & vt cum in hac rerum
 perturbatione propitium haberet, vitro trigono,
 in quo varij colores cū voluptate visuntur, quod
 ille desiderabat apprime, donauit, quo ex dono
 magnam alacritatem præ se tulit, tum maxime
 cum sciscitatus, ecquo pretio apud Europæos
 compararetur? audiuit paucis nummulis estima-
 ri, quod cum ille putaret ideo dictum, vt facilius
 acceptaret, fidem suspectam dictis adhibebat as-
 serens, eam rem pro pretio aptud omnes aestimā-
 dam, itaque ne largitionem accepisse infimula-
 retur, potius videri voluit emisse quam dono ac-
 cepisse. Duos igitur illi aureos, quos reticere fuis-
 set inurbanum tradi imperauit. Ita nimirum Si-
 nenses Magistratus accusationes in hac maxime
 cupiditatis nota reformidant. Ex hac visitatione
 Magistratus prope summi beneuolentia compa-
 rata est, & P. Almeida Socijstatu confirmata. In-
 de ad libellum concinnandum sese accinxit P. P. Mat-
 thæus. In eo libello commemorabat, se cum
 sociis ante annos summum octo ex Europa ve-
 nisse, allectumque fama Sinensis Reipublicæ fu-
 pra viginti miliariorum millia nauigasse, seque
 esse tenuem Religiosumque virum, qui hoc ve-
 num profiteretur, vt supremo Numini rite deser-
 uiret, se porro pro viribus conatum hactenus, vt
 nemini molestus esset, & Sinensis Reipublicæ le-
 ges ad amussim obseruaret, quibus rebus impe-
 ditum eum Cantonienfium Seniorum inopina-
 ta infimulatio deprehendisset, iure se sollicitum
 perturbatumque fore, nisi eum haberet iudicem,
 quem omnes iuris tenacissimum, iustitiæque
 proclamabant, à quo nihil dubium, quin suam
 suorum-

*Beneuolen-
 tia Lin-
 tau à P.
 Matthæo
 Riccio ca-
 ptatur.*

*P. Mat-
 thæo Ric-
 cio libellū
 contra ac-
 cusationem
 concinnat.*

Q

*Lin-si-tau
socios libe-
rat à calū-
nia cum
encomiis.*

suorumque innocentiam à calumnia vindicatam
esset conspecturus, rogare se igitur ut acerrime
de impositis criminibus inquireret, & ad Visita-
torem Prouincialem omnia quæ comperisset cū
fide remandaret. Vicarius Gubernator hoc acce-
pto libello causam legitime instituit, sed ea vni-
uersa id spectabat, ut accusatos à calumnia vin-
dicaret, probabat enim plane omnia, quæ obie-
cta fuerant à veritate dissentire, eius causæ in-
strumentum ad Lin-si-tau detulit, uti ex eius
quoque calculo plus acciperet firmitatis. Is no-
strorum expectationi respondit, omnibus quæ le-
gerat confirmatis, sed adiectis Sociorum graui-
bus encomiis etiam superauit. Sub finem huius
litis præceptum addidit, quo iubebat libellum
hunc vniuersamque causam, non ad Gubernato-
rem Cantoniensem, à quo diploma venerat, re-
mitteri, sed recta in manus Visitatoris Prouincialis
deferri, quæ res beneuolentia fuit non mediocris,
quæque finem vltimum periculosissimæ calum-
niæ feliciter imposuit. P. Alexander Valignanus
Visitator initio causæ monitus de re tota, plura
Missæ sacrificia in eum finem litari iussit, & ora-
tione continua Deum fatigari, uti seruos suos
ab hoc discrimine liberaret, atque ita cum felicitis
euentus laureatæ literæ ad eum peruenerunt, post
debitas Deo Optimo Maximo gratias hilariter
cum sociis rem totam est gratulatus, & ut ægre-
dæmoni faceret, qui Patres susceperat expellen-
dos, alium huic expeditioni (is P. Franciscus de
Petris vocabatur) destinauit. De eo non omit-
tam illustre Diuinæ vocationis argumentum, ve-
nerat enim Roma recens cum Iaponensibus ad
Pontificem Legatis; Iaponensi expeditioni de-
stinatus, actametsi Sinensem vineam potius in
votis haberet, noluit tamen vnquam eam rem
Superioribus exponere, satis certus Deum ipsum,
liqui-

*P. Francisci
de Petris
votatio ad
Sinensem
expeditio-
nem.*

liquidem ex eius nutu ea vota prodirent, se ipsam rem ita moderaturum, ut ad exitum perveniret: nominatus igitur incredibili gaudio exultavit; nihil dubius in hanc messem se solius Dei nutu accersitum; ergo primo quoque tempore etiam in Amacaensi Collegio, opera P. Eduardi in sermonem Sinicosque characteres cepit infundere: erat hic virtutis eximia, & magnam in tractandis hominibus dexteritatem præ se ferebat. Sed ostensus Sinis est tantum, nam in brevi consumptus explevit tempora multa, ut suo loco infra commemorabimus.

Quanto cum fructu à Sociis id temporis in Sciauchinenſi ſede laboratum.

C A P V T XIII.

SCIAVCHINÆ sedis situs vsibus muniisque nostris erat peraccommodatus; nam neque intra urbis muros assurrexerat; ubi minus libere in urbano tumultu, multorumque iudiciis Christianæ fidei exercitationes suum cursum tenerent; neque ita ab urbe aberat, ut extra suburbanum agrum in deserto loco & latrocinii obnoxio delitesceret: sub ipsam urbem in medio viscebatur ad Occasum, & accedebat percommoda fluminis magni statio, quod domesticum propellimè alluebat, innumeris ex more nauigiis frequens, quod commodam nostris excursionem in Cantonensem metropolim bis quolibet anno præbebat, quo socios itare oportebat ad domesticum stipendium, quod Collegio Amacaensi mittebatur, quoties Lusitani negotiatores eo ad commerciorum

ciorum nundinas ire finebantur, literas quoque & alia ex Europæ variis partibus munuscula eodem tempore referebant, & si quando in Amacaense Collegium negotia vocarent, eodem flumine, secundo cursu ferebantur. Eadem quoque statio in aduersam fluminis ripam excursionem rei Christianæ, in vicinis pagis, procurandæ causa suadebat, quod flumen plerisque in locis tertiam leucæ partem latum, oculis plane blandiebatur.

*Sedes Si-
auchinenfis
frequenta-
tur.*

*Res Euro-
pæas in so-
ciorum co-
diabz ad-
mirantur.*

CONCVRSVM quoque pelliciebat ædis sacræ apud nos erectæ nomen. Eo enim colore Magistratus visitationem ad nos suam insigniebant, quos alioqui non decebat in visitandis priuatis hominibus, iisque aduenis suam nimis abicere maiestatem. Proregia vero duarum prouinciarum sedes, Magistratum continuos cœtus euocabat, siue cum novos adirent Magistratus, aut altius eueherentur, siue cum publicæ solemnitates, aut natalis Proregis dies, solita visitationis officia postularent. Neque pauciores varia negotia ceterique casus aduehebant. Hos omnes fama, quæ socios resque Europæas longe ac late non sine commendatione diuulgarat, in ædes nostras accersebat, nec paucierant, quibus prior esset adiutrum nostrarum, quam proregis visendi cura. Et nonnullos quidem horaria machina maior illa, quæ vicum prospectabat, & aliæ minores pelliciebant, alios Europææ picturæ, iconesve, quosdam Mathematicæ moles, & Geographicæ tabulæ delectabant. Libris quoque tametsi alieno idiomate ex inuolucrorum lepore, aurique splendore apud eorum libros insolenti obtupestcebant. Si quæ porro volumina obiciebantur, quæ chorographicas tabulas, aut architectonicas moles arte pictoria referebant, tum demum rapiebantur, quod ita concinne regna, vrbes, palatia, turrium moles, pontium arcus, Templorum Maiestatem, tantis

tis locorum interuallis disita, domi prope suæ cum voluptate conspicerent. His accedebat Musicorum sonorum instrumenta, quorum non suauitate minus quam nouitate capiebantur. His aliisque id generis & sociorum opportunis collo-
 cationibus paulatim magnam de Europa existi-
 mationem conceperunt, aduertebant enim sciē-
 tiarum nostrarum fundamenta haud paulo suis
 firmiora, gentemque vniuersam & priuatim lite-
 ratos satis ab eo discrepare, quod ipsi sibi ad eam
 diem de cæteris aduenis concepissent, quos vnā
 vna voce barbaros non appellabāt minus, quam
 credebant. Cœptum igitur inter vtrosque quod
 reuera reperitur interlucere discrimen.

*Existima-
tio Europa
augetur.*

EAM opinionem Socij non ad vanam ostentationem, sed in scopum suum collimantes ad sanctissimæ legis nostræ auctoritatem aucupabatur: itaque de ea sermones miscere opportune importune occæperunt. Ac tametsi Magnates non facile in aduenarum transibant religionem, nihilo tamen minus agnitam veritatem plurimi prædicabant, plerique admirabantur. Sed nec sola veritas seipsam sua luce prodebat, ipsa Religionis sanctimonia in Sociorum, vt aiebant, virtute splendebat: Sinæ quippe non sagacissimi solum sunt veritatis inuestigatores, sed etiam eximij sanctitatis admiratores.

QVOTQVOT ad visendos Patres ventitabant, solitis vrbis ritibus, & donariis insignes id præstabant; quod satis insolens est, maxime literatis, Sacerdotes ne dicam aduenas inuisentibus. His porro Socij nostratiū rerum munusculis beneuolentiam sependebant, quas ipsi maiore pretio, quam suas (auget enim notitas rerū pretia) cum voluptate & gratia recipiebant. Ex iis nonnulli quoque numerabantur, quos non ipsa nouitas curiosè, sed salutis cura vtiliter euocabat:

bat : ergo nullo non die domus nostrā plena erat visitatoribus, vicinia lecticis, flumen scaphis, aut Magistratuum nauigiis, quæ sua magnitudine commoditatem præbent, & ornatu spectantium oculis blandiuntur.

*Ex frequē-
tatione
Magistra-
tuum, alio
rumque,
Societatis
existimatio
poto regno
creuit.*

EX hac Magistratuum literatorumque frequentia legis nostræ sanctissimæ fama, eiusque præconum existimatio Sciauchinos, imo Cantoniensis & Quamsi Prouinciarum fines egressa, vniuerso regno cœpit euagari: nam cum Magistratus ex alienis semper prouinciis ad Rempubicā gerendam euocentur, ac tertio quoque anno perimutentur, breui fiebat, vt qui res nostras nouerant, eas secum longe lateque deferrent, quod venturis postea in alias regni Prouincias Euangelij ministris viam sensim sine sensu præparabat. Hic notus esse cœpit, cum è militari esset Tribunali (*Pimpitau* vocant) ille *Sciutagim*, qui postmodum in Regia Nanchinensi munus amplissimum (*Scilan* appellant) gessit. Hic ille *Theno* familiariter vti nostris cœpit, cum Pucimsi munus gereret, quem deinde Nanchini proregem vidimus. Hic alius qui deinde prorege Hoiceu Prouinciam gubernauit. Hic ille Annalibus nostris sæpe celebratus Kiutaiso, quem post multa in fidem ordinemque nostrum merita Dominus Euangelij sui luce collustratum sibi adiunxit; Ignatius inquam (sic enim in Baptismo voluit appellari) nostros noscere & colere est aggressus. Nullus erit finis, si omnes persequar, quotquot in suprema deinde Magistratuum culmina è Cantoniensi Prouincia prodierūt, à quibus deinde multum Christiana res accepit vbiq; firmitatis; isque tū quidē fructus in radice latebat, sed foelicia deinde poma & gratā fauoris vmbram conciliauit.

*Laborum
fructus.*

SED neque hic stetit primorum annorum nō spes solum, sed fruges, incipiebat enim in dies
magis

magis ac magis messis noua luxuriari, nam Neophyti in ædicula nostra constituebant dies solemnes in condensis vsque ad cornu altaris, frequentia iam cum angustis loci decertante, iis expleto sacrificio sermones de fidei nostræ rebus apposiri instituebantur, & postremus quidem sacri fontis apparatus octo supra decem numerauit, & sæpe Deus admirabilibus quibusdam visis & ostentis vicinarum gentium animos sollicitabat.

In altera fluminis ripa degebat nescio quis; is nocturnis horis circum tumulos quosdā obambulat, & siue pannicus aliquis metus, siue dæmon inuaserit, energumenus visus est remansisse. Ad eum importuno habitatore liberandum, Parentes Sacrificulos adhibuerunt, à quibus profanis exorcismis & à pictis ipsorum dæmoniorum monstris, quibus ædes oppleuerant, nihil relictum est intentatum, sed dæmoni dæmon infestus esse recusauit; ideo proculdubio, vt Christiana lux eo se diffunderet; monitus est enim parens à Neophyto quodam, in Europæorum Sacerdotum lege ac Numine vim esse contra huiusmodi spectra certissimam, euocatus è nostris vnus rogatur, vti remedium cōclamatae filij saluti ferat: verum noster non facile sibi persuasit iuuenem à dæmone possideri, ideoque ab Ecclesiasticis exorcismis abstinuit, indixit tamen, vti refixas monstrorum laruas debitis ignibus absumeret, recitatis deinde precibus quibusdam, & appensa è collo sacra reliquiarum Theca discessit. Vix abierat, cum iuuenis excusso dæmone conualuit, & in eadem sacram à parente deductus, didicit, in superioris Numinis ditionem ac iura transire, nec ipse solum, sed vniuersa familia beneficio plecta, Christiana sacra suscepit, rumoremque sparsit parens, filium ab importuno vexatore Christianorum Numinis auctoritate liberatum.

Energumenus cum familia Christianā fidem suscipit.

*Quidam
unacum
fide Chri-
stiana libe-
ros suscepit.*

ALIVS quidam & publicum gerens munus, sed infimo fere in gradu, cognomento *Leam*, prole ad id tempus destitutus, ille Sociis auctoribus Deum inuocavit, & primo quoque tempore binos filiolos impetrauit, qua re commotus, beneficum Numen colere est aggressus, Christi fidem professus, & quos acceperat infantes, eidem reddidit salutari fonte ab originis culpa eluendos.

HÆC inter tot aduersa Socios mirum quantopere recrearunt, cum laborum suorum fructus non sperarent solum, sed palparent: nam præter Neophytos quos commemoravi, qui altius quotidie Christianas præceptiones in aures animosque admittebant, infantes quoque non pauceluti sacris aquis cœlo adscribebantur, futuri suæ gentis noui apud Deum Patroni.

*Amacaen-
sibus utilis
fuit statio
Sciauchi-
nensis.*

S E D neque Amacaensi oppido statio Sciauchinensis inutilis fuit. Lusitani quippe ad proregem certis de negotiis acturi cum subinde venirent, à Patribus iuuabantur: alij quoque naufragiè Cantonienfis maris arena ad proregem adducti, nostrorum opera liberati sunt, sed multo etiam magis opportuna statio fuit fugitiuis seruis adiuuandis, quotannis enim Amacaensi oppido nonnulli iugo seruitutis excusso, libertatem apud Sinas quærebant potius quam inueniebant, eos enim fere militum præfecti sibi adiungebant, quod animosiores illos, & è Lusitanorum cōsuetudine in armis dexteriores suis militibus agnoscebant. Hi enim fere vel erant Iapones Sinici regni metus, vel ex Africa Æthiopes, Caphres fere vocantur, aut è laua maiore ac minore insulis, & aliis huiusmodi, quos natura ferocæ & barbara Sinis superiores in armis facit, hi sæpè cum Ducibus suis ad proregem cum venirent, monebantur, vti ne Christianam fidem è me-
moria

moria excuterent, multis etiam redditum ad heros suos persuaferunt, & veniam vel fugæ vel criminum impetrarunt, & quoniam nihilo leuiorem apud militum præfectos, quam apud Lusitanos seruitutem seruiebant, non multo labore redditus persuadebatur, sed maiore procurabatur, qua in re non animis solum, sed rei quoque familiari Lusitanorum consulebatur, recuperatis sæpe seruis quorum industria pretium augebat.

ID quoque temporis è Caucincinenfi Regno Sinarum vectigali Legati, quod tertio quoque anno faciunt, cum exitinere ad proregem venissent, vt ab eo in Regiam deinde dimitterentur, nostros inuiserunt non semel, qua in re magnam semper beneuolentiæ præ se tulerunt, & apparatus procurarunt: his nostri varios de rebus nostris libros, & maxime Catechismi volumen obtulere, Sinensibus characteribus expressum, quos ipsi cum Sinis communes habent, licet sermone toto coelo discrepent, id ea spe factum est, vt si nostris aliquando in id Regnum aditus patuerit, iam dispositos his libris animos reperiant. Aditus porro toties patebit, quoties operariorum copia permittet, & rei familiaris inopia non prohibebit.

Extremus Sciauchina sedis labor & Sociorum expulsio.

C A P V T XIV.

HOS tam insignes rei Christianæ progressus in agro Sciauchino, certamque spem maioris in posterum frugis colligendæ humani

*Demonis
artibus so-
ciorum co-
natus in-
terurbani*

Q 5

gene-

generis hostis vidit & inuidit, nouis itaque quotidie artibus, nouis nocendi viis, quas nec possum, nec si possem volo figillatim commemorare, pios Sociorum labores interturbabat, quæque ipse per se non poterat, ministris suis id accurate curaturis commēdabat, eam ad rem accommodatissimos Sciauchinæ vrbis ciues, literatosque deprehendit, quibus frequens illa Magistratum familiaritas, & ex eo, quod auctoritatem & gloriam pareret, inuidiam quoque comparauit. Adlaborabant igitur, vt Socios noui Proregis aduentu è statione sua exturbarent.

IN demortui decessoris locum suffectus ab Rege fuit Quam-si, Prouinciæ vicinæ Prorex, is è Nanchinenfi Prouincia originem trahebat, cognomento *Leu*, & in defuncti proregis palatium superstitione metum augente venire prius noluit, quam eo à fundamentis diruto, noua moles, ingenti ærarij Regij sumptu assurrexisset, arbitrabatur enim in ferali iam loco sinistre sibi omnia processura, interim vero in vicinam urbem, & Cantonienfi prouinciæ conterminam secessit, ad eum eo loci Magistratus omnes visitandum demore se subito contulerunt, hos inter Sciauchinorum ciuium caput ac Præfectus *Than Siaoh* vnus esse voluit: de quo dubitari potest, vtrum amicus videri magis, quam inimicus nostris esse voluerit: cum prorege nouo sermo de Turri recens exstructa illatus est, deque Templo quod bene merito sibi Magistratui (de quo supra) nuper extruxissent; & quoniam idem quoque præstiterant non longe ante, vni è defunctis Magistratu proregibus, honoris cupido facile in mentem venit, vti à Sciauchinis ciuibz idem se sperare præ se ferret, est autem simile vero, illum amice nobis inimicum, templo futuro locum in statione nostra commodum designasse, quare

De nostris
statione
exturbandis laboratur.

uare Sciauchino nostros ex voto suorum ciuium
trababat, ea coniectura non vanis indiciis col-
ligi potuit ex eo, quod eo redeunte successit.

N A M à prorege ad Lin-si-tau diploma per-
enit in hanc fere sententiam. Commemorabat,
ire se, non ita pridem ex Amacaensi portu sacri-
culos aduenas complures Sciauchinum adue-
nisse, eos cum Lusitanis omnia, quæ in nostro re-
no geruntur, communicare, nouas quotidie
res moliri, rudiores plebem suis sermonibus
et libris ad se pellicere, quin etiam æ se campum
habere publice expositum, quod nemine
ulsante, horas monstraret, se igitur iubere, ut
ausa ex iudiciorum forma cognita, eos Ama-
aum ad suos quam primum amandaret, aut in
lauceanæ vrbis fines in fanum, cui Nanhoa no-
men est, proscriberet, in eo fano supra mille ido-
orum sacrificulos habitare ferunt.

H O C accepto diplomate, Lin-si-tau Socios *Lin-si-tau*
b vrbis Pro gubernatore moneri iubet, uti se *iubet socios*
uctore in id fanum concederent, fore postea *discedere A-*
rorege Magistratu defuncto uti ab se in anti- *macaum.*
uas ædes reuocarentur. Verum insistebant Pa-
res, uti obiecta excuteret, & omnia deinde ad
roregem cum fide remandaret, quibus ille ita
espondit: de Sociorum innocentia sibi satis su-
erque constare, nec animi sibi nunc minus esse
d eos tuendos, quam cum à Cantonienfibus
enioribus nuper oppugnarentur. Verum certo
ibi constare proregis hac de re voluntatem, cui
epugnando plus operæ quam fructus infumi o-
porteret.

P. MATTHÆVS Riccius eo ipso tempore ce- *P. Mat-*
erem nuntium Amacaum ad Visitatorem amā- *thæum Ric-*
lauit, eique noui laboris partem, si non pati- *cium eden-*
endi saltem compatiendi dedit, simul addebat *dum esse*
sententiam *uadet.*

sententiam suam, videri sibi nunc quidem temporis cedendum, sedemque vel in supra nominatum fanum, vel alio quolibet proregis arbitrio transferendam, neque eundem Proregem intandum, cuius gratia si nunc quidem non exciderent, sperari posse commodam alibi stationem ab eo impetrandam, & facultatem Neophytis subinde reuivendi, excolendique, aut sedis etiam recuperandæ non omnino fore desperatam.

*P. Visitator
imperatoris
isquem si-
dis defen-
sionem.*

NIHILO tamen minus adduci noluit Visitator, ut eam sententiam concederet. Imperavit, uti nulla ratione sedem aliam acceptarent, ne dum nostri procurarent, sed antiquam stationem mordicus defenderent, & ubi non possent Amacum repeterent: non de fore illis alibi campum, in quo eorum industria liberius ac utilius excurreret. Ex hac maiorum voluntate P. Mathæus causam adornans ad libellos scribendos cœpit studiose incumbere. Sociorum vicem Magistratus dolebant, Proregis iniuriam incusantes; sed erat nemo qui potenti aduersario possit aut vellet obistere.

VIXDVM novus Prorex Magistratum inierat cum homo cupidus eos è populo vexare cœpit, quibus sperabat aliquid einungendum. In hoc fuere Negotiatores è Cantonienti metropoli, qui cum Lulitanis commercia permiscebant. Alius erat etiam ante paucos annos pyratarum dux, qui venia ab superioribus Magistratibus impetrata, domum redierat, & sine cuiuspiam iniuria vitam vivebat homine probò non indignam. Eum novis inquisitionibus terrere cum cœpisset, effugit uti adhibitis latrociniorum sociis ad antiquam fortunam rediret, quietis potius desperationem quam fastidio. Adhæc in Hainan ad Austrum Insula gemmas piscari ausus est, contra expressam Regis voluntatem.

AD

AD eum in contermina etiam nunc, vt dixi, vr-
e commorantem P. Matthæus conueniendum
se accingebat. Verum ille vbi audiuit Pyrata-
rum classem vbique omnia infestare, in Canto-
niensem metropolim ad bellum adornandum
operabat. Cui Sciauquinum ex itinere adueni-
nti non defuere Magistratus, qui sociorum cau-
am sane amice commendarent. Ac tamen si ita re-
pondit, vt non admodum de iis sinistram o-
mionem concepisse videretur, adduci tamen
non potuit, vti permitteret Socios in sua statione
manere; nam illa templi delineatio iam altius
ius animum occuparat, quam vt eum hono-
ris impotens libido ab intento resilire permit-
teret.

IN hac vniuersa causa dici vix potest, quan- P. Mat-
thæus A-
macanum
mittitur.
tum ab omnibus Magistratibus in causæ nostræ
furore cōspiratum sit. Per eos dies quidam è Re-
gia Pequinensi Magistratus ad Lin- si- tau scripse-
runt, vti ab Lusitanis negotiatoribus purpureos
liquor pannos coemerent, & ad se transmittē-
rent. Magistratus, ne quam rei gerendæ, & de pro-
ege bene merendi occasionem omitterent, P.
Liccium nominarūt, quem aptiorem Sinis mer-
atoribus ad eam rem cum Lusitanis, apud quos
amicitia valebat, & auctoritate, conficiendam
ille dictitabant. Eum igitur Prorex ingenti nauis
iō a multis remigibus vehi, vna cum quodam
militum Præfecto, & aliis suis palatinis voluit. A-
nacum vbi peruenit, magna ab omnibus amo-
ris significatione exceptus est, consciis, quantos
cum reliquis Sociis labores exantlasset. Oppor-
tuna fuit excursio discutiendis multis, quæ muto
iterarum commercio non satis tuto agitantur.
Conclusum enim contra id quod prius statutum
fuerit, vti procuraretur aliis sedi figendæ locus,
si quidem Sciauquina retineri minime potuisset.

P. MAT-

P. MATTHÆVS Riccius expeditis ex sententia negotiis ad quæ fuerat à Magistratibus amandatus, quam celerrime intermissam stationem resumptis velut ad novos labores virib. animisque repetiit. Eum Magistratus reuertentem benigne acceperunt, recentique beneficio deliniti, nouo fauore tuendum suscepérunt.

IAM proregis palatij moles habitari poterat, sed prius quam ad eam adueniret habitandam, præcepit aliquoties Magistratibus, vt omnino Socios amandarent, ij vero, meliora sperantes, eius aduentum præstolabantur. Venit igitur tandem aliquando Sciauchinum, nec à dimittendis Sociis animum remisit; sed insistere Magistratus aduenas illos in extruendis ædibus supra sexcentos aureos, summam apud Sinas non mediocrem, insumpsisse, quare Prorex suspensus non nihil restituisse fertur, aduertebat enim imputandam sibi tam insignem in innocentes iniuriam, quos nihil cōtra leges peccasse vniuersi Magistratus conclamabant: nec ei admodum arridebat eam summam Sociis restituere, quam ad Templum sibi extruendum etiam nimis esse constaret: denique statuit vt Patres quinquaginta aureis, vel summum sexaginta donati, Amacau remitterentur.

P. Matthæus Riccius propositi sui testis.

HANC Progubernator summam P. Matthæus obtulit: verum ille libere sane respondit, se Deo sacram ædem minime venditare: neque videri velle suis ita rem dilapidasse domesticam, vt ædes etiam ipsas abligurisse diceretur. Adhæc, cui videri posse non ineptum mercatorem eum, qui pro sexcentis quinquaginta permutaret. Statuit igitur Diuino plane consilio bonus Pater omnino nihil à prorege in ædium permutationem acceptare, non ideo solum, quod impare pretio deterreretur, sed multo etiam magis, vt ne actio

neq

nem sedem suam aliquando recuperandi omnino deponeret. Id consilium percommodum fuisse ad conseruandam, vel potius instaurandam expeditionem illam euentus comprobauit.

ITER VM ac tertio ad proregis tribunal P. *Matthæus* *Rexium cor-*
Matthæus accessit, vti coram verbo scriptoque *tium à Pro-*
calumnias obiectas sibi refutaret, ac legis quam *rege reio-*
diuulgare dicebatur redderet rationem: verum *ctus.*
reiectus semper fuit cum hoc proregis respon-
so, eum indignum proregis conspectu videri, qui
eius dona contempnisset. Spe igitur Sciauchinæ
sedis conseruandæ deturbatus, libellos mutare
cepit, Magistratusque lacessere, vti ne Sinensi
Regno pelleretur, sed alio quolibet in loco sedem
figere sineretur, nunc Prouinciæ *Quamfi*, nunc
Chianfi, vel aliam quamlibet ambiebat, verum
prorèx iam atrocior factus, Amacum remitti iu-
bebat, nec admittebat aliū de hac re sermonem.

SOLEMNE est Prouincialibus Visitatoribus
post reuistas Prouinciales causas, & excussis Ma-
gistratuum moribus, cum in Regiam Pequinen-
sem Regis de omnibus admonendi causa redeunt,
magna pompa & longo comitatu visitatæ pro- *Prouincia-*
uinciæ proregem ex itinere salutare. Prorex non *lis Visitator*
nescius, quam sinistra de se ad eum fuissent iure *pro more*
delata, Sciauchini statuit eum sibi modis omni- *gentis Pro-*
bus demereri, ergo sub discessum aduerso flu- *regem sa-*
mine statuit eum procul ab vrbe comitari: co- *luntat.*
mites erant urbani Magistratus omnes, atque li-
terati, nec non & præsidium urbis militare, qui-
bus omnibus & scaphis flumen, & ripam specta-
toribus oppleuerant, variorum quoque Musico-
rum instrumentorum sonus, non aures minus
quam spectatorum oculos dissona consensione
recreabat, è domesticis fenestris pompa omnis à
Sociis & amicis aliquot spectabatur, cum ec-
ce tibi subito proras obuertunt secundo flumine
reuer-

*Prorex cum
Prouinciale
Vesitat re
domum So-
ciorum in-
greditur.*

reuertentes, non sine spectantium admiratione, qui nondum scirent, quo potissimum nouo consilio deferretur, quid expectas? E regione domus nostræ exscendunt, eam ingrediuntur quotquot aderant: stupore defixi Patres ad eos excipiendos domo egressi, vrbanos ritus exhiberi solitos præstiterunt, ædes ab illis spectata est vniuersa, picturæ, horariæ machinæ, vitra & id generis plura: sed nihil æque placuit, vt P. Matthæi Musæum, eo maxime nomine, quod illud libris Europæis ac Sinensibus oppleuisset, his spectatis in portitu, quæ flumen spectabat, cōsederunt: multa de Europa nostra sciscitantes, quibus omnibus, vterque satisfactum sibi esse, humanissime demonstrauit, inde digressi, in metropolim Visitator, Prorex in suum palatium se recepit.

*Prorex edi-
cto Socios
Sciaquinō
discedere
mandat.*

EX hoc tam insigni tantorum virorum fauore non amici solum ac nostri, sed inimici etiam, arbitrati sunt de nostris expellendis consilia iam esse mutata: itaque iam securiores quam alias vnquam metum deposuerant omnem: ideo maxime quod vrbani Magistratus ipsi quoque omnes gratulatum ad Patres miserunt, monueruntque nihil vt amplius in causa sua mouerent, dum extrema proregis sententia pronunciaretur, in tuto quippe iam videri vniuersa. Verum Augusti fere mensis initio inopinatam prorex è discessu Visitatoris factus audacior ex animi sui sententia potius, quam ex æquo ac bono tulit sententiam, eamque in fine causæ totius adscripsit, ea præcipiebat vrbani Magistratibus, vti Socios vrbe quam primum pellerent, eosque in Patriam relegarent, & in ædium pretium aureos sexaginta ad itineris sumptus largirentur.

PROGVBERNATORIS erat munus eam rem exequi. Is miseratione permotus, quod licebat, tergiuersabatur, neque tristem nuncium Patribus

Patribus renunciare sustinebat : verum cum die nescio quo ad Proregem adisset , ex eo quæsi- tum sententia in nostros lata exitum accepisset ; cumq; is negasset, Prorex excanduit. Itaq; à Pro- rege digressus duos Satellitum suorum Præfectos euocauit , & vt in re simili fieri solet , edictum in tabula grandiuscula descripsit , quo edicto Pro- regis sententiam aduenis renunciari iubebat , & triduum ad Sciauquinos fines egrediendum præ- scripsit.

H O C inopinato nuntio perturbatus P. Mat- *P. Mat- theus ad* theus, ad eius tribunal extemplo se contulit : ibi *Proregis tribunal causam scripto tradi- dit.* Pro gubernator humanissime Patri causam om- nem, vt erat descripta , videndam dedit, imo & exemplar, in quo videre licuit , totius ex or- dine negotii euentum ; ibi Sociorum libelli, Magistratum responsa , quæ omnia nostris ita fauebant, vt mirum videri posset, legebantur ; ad extremum Proregis vltima sententia in hunc fe- re modum scripta visebatur.

T A M E T S I Matthæus Riccius nullo sinistro *Responsum Proregis scripto legi- tur contra P. Riccium* fine in Sinense Regnum intrauerit, & , vt disquisi- tiones testantur, nihil in leges peccauerit, non de- cebat tamen eam tantopere Patrii soli obliuisci, maxime quod vbique religiose viuere liceat. In Proregia vero sede omnino non conuenit adue- nas diu commorari ; ideo illum in Patriam remit- tere, neque inurbanum ; neque iniustum videri debet. Ad sumptum porro quod attinet, quem in extruenda æde fecit , negari non potest ; in- signem esse vim nummorum : verum cum ii elec- mosynæ nomine collati fuerint , eam rem suam iure non potest appellare ; ergo ad eam sum- mam , quæ illi in sumptus itineris à Magistrati- bus datur , aureos quindecim è proprio dari iu- beo, & sexaginta confici , atque ita in Patriam suam relegetur.

R

ITA

*P. Mat-
thæus per
viam rogit.*

ITA huic sententiæ Progubernatoris respon-
dit Pater, se quoad nummos attineret, omni-
bus habere gratiam, sed nec egere ad suos relega-
tum, nec velle in ædium pretium quicquam ac-
ceptare : ad hæc Progubernator non admodum
insistit. Quæsit deinde Pater Matthæus, fieri
saltem posset, nec ne, uti alium in locum Prouin-
ciamve amandaretur, & Socium suum per eum
sibi liceret Sciauchini occultum relinquere, cum
domestica suppellectile: id Progubernator facilius
fecit quam posset. Itaque in spem adductus eius
rei conficiendæ, suppellectilem ita diuisit, ut par-
tem Sciauchini relinqueret, partem vna secum
afferret, quæ res plus laboris habuit quam fru-
ctus, nam & Præfecti Satellitum omnia domo
efferrî urgebant, & nauigia discessuris data à
Magistratibus in Cantoniensem Metropolim,
non alio mittebantur. Ergo ad Proguberna-
torem reuersus intellexit, nihil se præter id, quod
Prorex iusserat, habere, nec posse immutari : er-
go Socius, yterque Amacaum in posterum cogi-
tauit.

*Socij Neo-
phytos dis-
sertos lu-
gent.*

NIHIL hac in re angebat æque bonos pasto-
res, quam oues ab se suas tantis sudoribus edu-
ctas & educatas inter lupos relinqui, & sensum
auxit concurrentium Neophytorum frequentia,
& lugentium eiulatus, qui tales fuere, quales in
parentis funere ante filiorum oculos expirantis
deplorabant relictos se sine Doctore, à quo veræ
fidei præceptiones audirent; sine pastore, à quo
Sacramentorum pascuis pascerentur. Quibus
Socii tametsi solatio egebant, ipsi dolore dissi-
mulato, solatium & spem meliorem ingerebant,
hortabanturq; ut fidem in medio nationis pra-
uæ Christianam retinerent; meminissent eo-
rum, quæ septennio toto didicerant, spondebant
etiam breui se pacatis rebus reuersuros, & inter-
missam

missam stationem repetituros. Interim Christi Seruatoris imaginem Neophytis reliquerunt, ad quam in cuiusdam Neophyti domo collocatam sacri cœtus sacris diebus cogerentur (nam fastos nostros P. Matthæus ad Sinenses, qui Lunari cursu labuntur, accurate accommodauit) iis in cœtibus inebantur orationem institueret, de rebus diuinis colloqui, & alia Christianæ pietatis officia frequentare, inde iussis bono animo esse, monitisq; hanc esse nascentium Ecclesiarum sortem, vt non nisi laboribus assurgant, eos in certum locum milit suburbanum ad fluminis ripam, in quo extremum vale mutuo diceretur.

*Neophyti
Præcepta
ante discessum
trans
dantur.*

IN hoc Socii discessu hoc vnum studiose curarunt, vt quoniam per vniuersam vitam reditum erant meditaturi, neminem offensum, beneuolos omnes relinquerent, atque ita non solum de nemine questi sunt, aut quicquam minati, sed potius omnes veniam rogabant, si quid forte inconsideratius in eos aliquando peccauissent. Neque fortasse minæ visæ cuiquam fuissent inutiles: verebatur enim fere prudentissimus quisque, vt huius conditionis viri per summam iniuriam pulsi, ea quam de Sinensi nunc habebant regno scientia, ad illius perniciem abuterentur. Verum vbi viderunt eos hac animi quiete post tot iniurias abire, in admirationem ac misericordiam ipsi etiam hostes nostri tenerrime peruenire. Ipsi duntaxat Satellitum Præfecti per vim quædant eripere, non vilia tentauerunt; sed ea illis P. Matthæus è manibus excussit, minatus se Magistratus ea de re monitum, qua denunciatione ipsi pauore consternati ab iniuria temperarunt. Neophytos tamen donauit munusculis è domesticis suppellectile, quæ minime efferenda videbantur; nonnulla etiam apud alios deposuit, quæ asseruarent.

*Sociorum
in discessu
amabile
sue.*

Progubernatori traduntur clauus & aguntur gratia.

CONVASATIS iam omnibus, & in nauigia comportatis, in suburbanū locum, vbi Neophyti præstolabantur, Socii discesserunt. Ibi iussus subsistere nauigiis P. Matthæus ad Progubernatorem se paulatim contulit, eiq; clauum multitudinem tradidit, gratiis habitis ob beneuolentiam in hac aliisq; sæpe causis exhibitā, quam nulla ex animo deleret obliuio. Is denuo nummos obtulit; sed eadem cōstantia, qua prius, sunt reiecti. Tum Progubernator Patrem rogauit, vti ob signata propria manu schedula testaretur, oblatos ab se nummos ab eo reiectos. Quod fecit Pater, Proregiq; gratias egit, eumq; rogauit, vti ædem illam, quia sacra Numini esset, ne indignis vsibus fineret profanari.

Progubernator Socios cum testimonio vite laudabiliter acta dimittit.

VICISSIM porro à Progubernatore P. Matthæus petiit, vti sigillo confirmaret, se ac Socios nulla ex culpa Sinenſi regno pelli, vitamq; ab se religiose actam, vt eo testimonio proſcriptionis ignominiam, apud quos opus esset, propulsaret. Id & libenter & luculente ab eo præstitum, additaq; magna Sociorum encomia. Aliud etiam diploma sua sponte Progubernator addidit, quo diplomate cauebatur, ne quisquam toto Socios itinere, vel inurbane, vel iniurie tractaret. Deinde Proregis nomine Cantonienſis maris summo Præfecto imperabat, vti nauigia militesq; Amacum vsque suppeditaret.

Neophytis valedicant.

HIS ita confectis, P. Matthæus ad locum rediit, in quo cum Socius ac Neophyti præstolabantur, hic iterati planctus & inchoata desideria, quæ cum appolita fuissent, ac breui oratione mitigata, illis acres fauste apprecati discesserunt.

VBI in metropolim ventū est, Deo ita res moderante, summus aberat maris Præfectus, quem dum intra biduum præstolantur, pannum, è quo Societatis nostræ sibi vestes conficerent, cōpararunt,

runt, & Visitatori Amacaum scripserunt aliisq;
Patribus, se à Prorege Sciauquinó pulsos, intra
biduum triduumve adfuturos, & rei gestæ seriem
coram & fuisse narraturos.

DE

CHRISTIANA EXPEDITIONE APVD SINAS AB SOCIETATE IESV SVSCEPTA.

LIBER III.

Sinenſis expeditio Chriſtiana inſtaura-
tur, & Xaucei noua ſedes
erigitur.

CAPVT I.

ABORIBVS prope Sifyphiis
hanc expeditionem minima noſtra
Societas eduxerat in eam, quam
vidimus, altitudinem, vt qui ſaxū
ingens in altum euexit montem,
cui ecce cum ad apicem parum deeſſet, inconfi-
deratis manibus ſaxum elabitur, & ad montis
pedem, vnde prius aſſurrexerat, reperitur, non
ſine inſignieius, qui in eo deſudauerat, mœrore
ac diffidentia. Verum enim vero cum denuo li-

R 3

cuit

cuit Sociis in pristinam altitudinem aspirare (licet ab imo denuo labor inciperet) tanta fuit duorum Soeiorum, quibus ea res innitebatur, spes, ut omnem præteritorum laborum memoriam absterferit. Actis igitur Numini (ut par erat) gratiis, sese ad novos labores accinxerunt, qua ratione id factum sit, aggredior enarrare.

*Sciauchinum Socij
ex itinere
renocantur
à Prorege.*

IN his nauigiis, quibus Sciauchino Cantonem aduecti erant nostri, dum Præfecti maris aduentum sunt præstolati, ecce tibi postridie quam apulerant, citatis remis celox apparnit, eaque nauigium Patrum prora petens, admirationem primo peperit, deinde etiam stuporem: nam Proregis nomine illis nunciabatur, uti Sciauchinum extemplo repeterent, nec eius rei causam ex ea celoce quisquam, aut dicebat, aut sciebat. Eam rem Socii bene ominatam auide arripuerunt, quippe quod satis intelligerent, se si semel Amacaum repeterent, non facile in regni Sinensis interiora redituros, & quidem si res humano pede metienda erat, omnino noua facultas nostris ingrediendi nulla ratione impetrari posse videbatur: ita nimirum in Sinarum medullas exterarum gentium metus penetrauit. Ergo nulla interposita mora cum iis, qui eos accersebant, alacres Sciauchinum rediere, ibi varios de reditu suo rumores fama spargente reppererunt. Dicebant nonnulli Proregis vxorem idolorum cultui addictissimam, nescio quid somniasse, cuius causa Prorex aduenas Sacerdotes reuocasset. Alii suspicabantur, Proregem poenitentia ductum timuisse, ne aduenæ iniuria pulsi Lusitanorum opera de viciscendis iniuriis cogitarent. Quidquid fuerit, P. Matthæus ad Progubernatorem ductus intellexit, altero post discessum die se Proregi eam rem renunciasse, & sententiam in aduenas Sacerdotes executum. Verum nulla ratione adduci potuisse,

*Rumor uari-
us de So-
cis renoca-
tis.*

potuisse, vt oblatos nummos acceptarent, quod ex ipsius Matthæi autographo constabat. Ea re audita Prorex obstupuit, & vultu mœrorē præserulit, cum enim ædem nostram in fanum sibi erigendum designasset animo, non immerito verebatur iniustitiæ notam, quasi hunc ædis eripiendæ prætextum, falso publici boni colore cohonestasset, pulsas aduenis, quos Proreges aliquot alii humanissime admisissent prius atque tractassent.

ERGO, Deo res ita disponente, Prorex Vicario Gubernatori iubet, vti eo ipso momento celerissimam celocem quam plurimis remis instrueret, quæ aduenas pulsos quam citissime reuocaret, qui cum aduenissent omnino inducerentur, ne sexaginta aureos reiicerent, volebat enim, quod postea fecit, insculpere marmor, se ædium nostrarum pretium exoluisse, quod marmor ex ædium regione collocauit. Pro gubernator igitur Patrē monebat & hortabatur, vti omnino nummos acceptaret, posse sibi nimiam pertinaciam grande aliquod malum accersire, verum restitit etiam tum; asserens ex causis sæpius dictis minime decere nummos illos recipi, vnde sibi omnino certum esse, quod non decebat constanter non pertinaciter refutare. Intulit Pro gubernator: Ad proregis igitur tribunal omnino te oportebit ire, quam denunciationem pater ita lætus accepit, vt tamen aliquid humani metus ex eo, quod poterat euenire, subreperet.

ADMISSVS est igitur in conspectum à prorege pro Tribunali confidente, quod tribunal sua maiestate horrendum plurimis esse solet: comitabatur eum interpretis nomine, Sinensis quidā, sed plane Lusitani sermonis imperitus: verum eo tempore nihil admodū interpretis indigebat, & potius in comitem ad aliquam pompam dedu-

P. Matthæi Riccius ad Proregis tribunal accersitur.

R 4

cebat.

cebat. Flexis igitur de more poplitibus, & procul aliquanto (quod supremis Magistratibus honoris causa fieri solet) Prorex Patrē ad se quam proxime ad solium suum accersiuit, & alacri vultu verbisq; beneuolis sciscitatus est, quam ex causa, reiectis nummis abscefferit, quos tanta beneuolētia illi obtulerat in itineris sumptus aliquod adiuumentum, quin etiam ex eo, quod ipsum ex itinere reuocarat, intelligi posse, quam beneuolus fuerit in eum animo, qui eos manu propria offerre voluerit, neque permiserit indonatum abscedere.

*P. Mat-
thæus Ric-
cius de num-
mis
reiecit.*

*Prorex ex-
candescit.*

*P. Mat-
thæus
animus in-
terpretem
reprobat.*

P. MATTHÆVS ad hæc ita respondit: Ingētes se pro tam insigni beneuolentia grates agere, verum ad nummos quod attinet, se minime indigere, nam ad suos in Patriam rediens ex itinere Socios, vel amicos reperiebat, à quibus omnia sibi necessaria liberalissime suppeditabātur. Prorex vero; Vt ut res sit, inurbanū est Proregia munera refutare. Ad hæc P. Matthæus; Cum me, inquit, expuleris ex ea sede, in qua tot annos sine cuiusquā offensione vixeram, ac si nefarius homo fuissem, minime videtur æquum, uti tua munera recipiam, aut ea reiiciens habear inurbanus. Ad hæc Prorex excanduit, & in pedes erectus vociferari cœpit incondite; Fierine poterit, aiebat, ut Prorex aliquid iubeat, & minime audiat? Inde ad Interpretem conuersus, Totius mali causa, inquit, est iste sycophanta, qui eum hæc ut faceret admonuit: imperauit deinde perturbate ferreas afferri catenas, quæ in Interpretis collum iniicerentur. Interpres consternatus, facti inuidiam à se remouebat, asserens Patrem Matthæum dolore sedis amissæ in hanc pertinaciam deuenisse. Et idem asserbat ille, Interpretem omnino culpa liberans, in seq; recipiens. Tum intrepide monuit Proregem, ne excandesceret absque causa.

Nam

Nam si ea erat in se beneuolentia, quam præferrebat, eam non in nummulis aliquot patefaceret, sed non cogendum se ad noua pericula in vastissimo mari sine causa subeunda. Ac si fortasse minus illi arrideret in Proregis sede sibi concedere stationem, se alio quo maxime libebat amandaret. Patris responsum non satis fuerat Prorex affectus. Verum quidam Militum Præfectus, qui ad latus eius stabat, genu flexo Patris sententiam cum fide repetiit.

E A re commotus ad clementiam Prorex, ita respondit : Primam suam voluntatem minime fuisse Sinenſi cum regno excludere, sed alio amandare, quod ipse noluiſſet. Petiit tum Pater, uti in Quamſi vel Quiamſi prouincias ire ſingeretur. Verum Prorex ideo noluit, quod extra ſuam ditionem eſſent illæ prouinciæ, ſed in Cantonienſi prouincia eligeret urbem, quæ maxime ſibi arrideret, excepta Proregum ſede Sciaquino, atque Prouinciæ metropoli, quibus in urbibus aduenas omnino non decebat commorari. Elegit Pater Nanhium urbem Quianſinenſi Prouinciæ cõterminam. Non abnuit Prorex, ſed ſuaſit tamen uti prius in Nanhua cœnobium, de quo ſupra, concederet, & inde in urbem Xauceanam, tum ſi ea loca minus arriderent, Nanhiani conſiſteret. Gratiis ex more Sinenſi actis, fronte in ſolum uſque demiſſa, Proregem Pater omnino placauit. Nam iſ lætuse uentus, librorum faſciculum adferri iuſſit, eoque Patrem in teſtimonium beneuolentiæ donauit. Hi libri bella in Pyratam geſta, alioſque tumultus ſedatos à ſe continebant. Forte fortuna aderat Gubernatoris Xauceani Aſſeſſor, qui ad ſalutandum Proregem aduenerat. Huic Prorex ipſe Socios commendauit, quos eo ab ſe miſſos aſſerebat.

P. Mathiam animum Proregis placas, aliamque ſedem impetrat.

SCIAQUINVS porro Progubernator, lætus

R. 5

hoc

*Visio Gu-
bernatori
Xauceano
obiectano-
sturna.*

hoc euentu, Socios videlicet in Sinenſi regno retineri, & in Xauceanam urbem amandari, humaniſſime diplomatibus inſtructos, in nauigia impoſuit, & Xauceum amandauit. Quin etiam ipſe Xauceano Pro gubernatori commendauit, & ad eum P. Matthæum introduxit. Quo viſo obſtupuit, & impedito ſermone tacuit aliquantum; tum, vbi ſe collegit, Sciauchino Gubernatori hæc fere verba dixit: Quid hoc rei eſt? Ego enim hac ipſa nocte per ſpeciem mihi obiectam videre viſus ſum Deos aliquos peregrinos, quales in aris noſtris videri non ſolent, plane Viſum illud hoſ ipſos aduenas Sacerdotes voluit designare: deinde ad Patrem conuerſus, vrbaniſſime illum compellauit, & quoties res tulit, rebus noſtris in vrbe Xauceana poſtea ex animo ſemper fauit, nā præter cætera quoties ad ſuum tribunal itabant, itabant autem non infrequentes, iis è domo ſuacibum in eam diem ſubminiſtrabat, & tum quidē voluit eos proprio nauigio vehere, verum quoniam alterum Sciauchini diem ſeſe Patres tenuerunt, vt aureos ſexaginta neceſſariumque diploma recipere, neque ille abitum differre poſſet, præceſſit, & die vno altero ve prius appulſit, quam Patres exſcenderent.

EXPEDITIS ex animi ſententia omnibus, vrbanos Magiſtratus omnes P. Matthæus viſitauit, quin etiam ipſum Proregem denuo conuenit, gratiam habiturus nouis beneficiis, à quo exceptus fuit perhumaniter, addiditque vti lubentes abirent, ſe Xauceano Gubernatori ſerio eos commendafſe, ac etiam imperaſſe, vti de commodo loco prouideret & ſedulo procuraret, ne quis illis moleſtiam inferre auderet.

DIXI ſuperius apud Neophytos, qui nouam Patribus Proregis voluntatem gratulabantur, è domeſtica ſupelleſtile nonnulla remaniſſe, eos ab-

abſentibus Sociis, æmuli detulerant, quafi eas res ſubduxiffent, & Progubernator omnia exſcribi voluit, & in Archiuio ſuo aſſeruari ſupelleſtilis ſeriem, ne quid forte periret, aut Neophytis calumnia ingereretur. Ea igitur omnia cum tide reſtituta. Sciauchino igitur Aſſumptæ Virgini ſa-
cro die diſceſſerunt, anno humanæ ſalutis 1589.
& in Sauceanam vrbeſem proram obuertentes, in
eum locum peruenerunt, vbi fluuius Sauceanus è Borea fluens in magnum ſeſe flumen im-
mittit. Is locus *Sancui* vocatur, ac ſi tres aquas
appelles, ibi nauigia mutari mos eſt alio mo-
do fabricata, vt aduerſo flumine nauigari poſſit.

*Socij Sciam-
chino diſce-
dunt.*

IN hac nauigiorum permutatione, Socij Viſi-
torem, Amacai tunc commorantem, de rei to-
tius euentu per literas erudierunt.

TOTO hoc itinere nullam omnino mole-
ſtiam à quoquam pertulerunt, ſed tamen in celo-
ce quadam militari, metus fuit, quæ neque diur-
nis neque nocturnis horis à Sociorum nauigio
diſcedebat, eam enim omnes pyraticam arbitra-
bantur: verum vbi Xauceum appulerunt, certo
conſtitit, eam à ſummo maris Præfecto è Canto-
nienſi metropoli miſſam, vt noſtros mandato
Proregis eo uſq; comitaretur, donec ipſi exſcen-
derent.

OCTIDVVM ad Boream ab Sociis nauiga-
tur, peruentumque eum ad locum, vnde breui
tractu in fanum Nanhoa peruenitur. Ibi præſto-
labatur Sociorum aduentum Xauceani Progu-
bernatoris famulus, cui datum erat in mandatis,
vti eos in fanum illud deduceret, & ſupelleſtili
ſuæ locum accommodatum dari imperaret: ve-
rum Socij, quibus in animo erat, non in ſubur-
bano aliquo fano, ſed in vrbeſibus ipſis ad Euan-
gelij propagationem commorari, ſupelleſtilem
ſuam

*Nanhoa ad
fanum So-
cyperue-
nium.*

suam nauigio educere detrectarunt, afferentes, se prius Pro gubernatorem velle conuenire, arride-
re sibi tamen, si locum fama celebrem videre li-
ceret, eo igitur pergentes, cœnobium repperunt
in insigni planitie, cincta vndique collibus amœ-
nis, quos supra naturæ honores, ars arboribus
frugiferis ita vestierat, vt nihil æque oculis blan-
diri posse videretur, maxime quod eas cœli cle-
mentia ab hyemis nudæ foliis interitu vindica-
ret: ipsa porro planities orizam, aliaque legumi-
na confita educebat, riuuli perennis maxime be-
neficio, qui mediam planitiem irrigabat: in colle
quodam præ cæteris amœno, quem fons aquæ
potabilis eximia magnitudine totum rigat, fanū
illud, moles pergrandis visebatur, iuxta illud cœ-
nobium, in quo mille Idolorum sacrificulos hu-
ius agri dominos, beneficio & impia pietate ma-
iorum, commorari ferunt. Id originem habuit à
viro quodam annis retro plus minus octingen-
tis, quem *Lusu* vocant. Hic eum ferunt, magna
sanctimonix opinione floruisse, quam illi concil-
liauit asperrima vitæ ratio, hunc enim narrant
eterna catena supra nudam carnem cinctum, ori-
zam cribrare solitum, & de more conterere leui-
ter, quantum cœnobitis mille sufficeret in victū
quoddianum. Ex ea catena caro computtuerat
vsque adeo vt vermes ex ea scaturirent, è quibus,
si aliquis fortasse in terram decideret, ab eo repo-
nebatur, dicente, An tibi deest quod rodas, quid
fugere in mentem venit? In eo igitur loco cada-
uer illius asseruatur, & ei colendo celebre illud fa-
num est erectum, quo ex vniuerso regno à pere-
grinantibus concurritur: nam vbique ipse resque
eius omnes in magna veneratione habentur. Hi
demonum ministelli in duodecim diuisi sunt sta-
tiones, & vnicuique Præfectus est designatus, præ-
ter eum, qui toti cœnobio cum summa potestate
præest.

Cœnobium
peranti-
quum, eius-
que origo ab
antiquo cœ-
nobita.

E O igitur cum Socij peruenerunt, auditumque
 uit, eos à Frorege mitti, vt ibi sedem figerent
 quoniam P. Matthæi Riccij fama iam eo perue-
 nerat) arbitrati sunt eum Archimandritam de-
 gnatum, vt dissolutos eorum mores ad cœno-
 iticæ vitæ normam reformaret : ita enim vulgo
 iuebant eorum plerique, vt non solum meretri *Sacrificulo-*
 nis essent amoribus implicati, & prolibus abun- *rum huius*
 darent, verum, quod atrocius est, non pauci la- *cœnobij mo-*
 rocinijs vias infestabant. Sunt porro omnes to- *res impij.*
 o regno Idolorum Sacrificuli sub Magistratuum
 otestate, non secus atque alius quilibet è popu-
 lo, ideo fortasse quod Literatorum secta idola nō
 olat, nec eorum mystas pro suis agnoscant. Con-
 ilio igitur communicato inter Superiores sta-
 uerunt, nullum Patri locum demonstrare, qui
 quidem incolis posse videretur, nihilo tamen mi-
 nus solita Sinarum dissimulatione omnes Patri
 obuiam processere, suis sacrificiorum vestibus *Socij à sa-*
 nsignes, & magnam ex eius aduentu alacritatem *cificulis ex-*
 se recipere prætulerunt, & officiose fanum vni- *ciuntur*
 uersum in eius obsequia detulerunt. Exceptus est *cum pompa.*
 porro P. Matthæus in eo palatio ac statione, vbi
 grauissimos Magistratus, si quando eo deuen-
 iunt, excipi mos est, & solemni epulo aduentus il-
 ius primo die celebratus, præcipua deinde fani-
 oca demonstrata. Erat illud idolis prægrandi-
 us fere plenum, ea ex ære ac reliquo metallo cō-
 lata, vel è ligno constructa erant, & auro perele-
 ganter infecta, & quidem in vna statione ad quin-
 centa numerabantur, non paucæ turres etiam, &
 n turribus æra campana videbantur. & quidem
 xius vnum è fusili metallo tale erat, quale Socij
 nullum in Europa se vidisse meminerant.

I P S I V S quoque Cœnobitæ *Lusu* ostensum
 corpus, bitumine illo Sinarum pellucido intin-
 ctum. Multi negant idem esse cadauer, sed tamen
 vult-

vulgo pro eo habetur, & incredibili veneratione
asseruatur: in medio quippe sano locus eminet
ad quem eleganti scala conscenditur, eo in loco
quingenta fere lampades appense, sed non ar-
debant omnes nisi diebus constitutis.

HÆC Socij spectabant, sed ipsi quoque spe-
ctabantur. Porro nihil Cœnobitis illis insolent-
æque visum, quam nullum à Sociis cultum suis
idolis exhiberi. Nam Sinæ, tametsi nullam idolis
fidem adhibeant, non tamen repugnant, aut im-
pium arbitrantur coram iis inclinari. Inter So-
cios ac Cœnobitarum Superiores non male con-
uenit, nam ij verebantur, ne loci amœnitas no-
stris nimis arrideret; nostri vero ita venerant, ut
omnia sibi certum esset refutare. Cum igitur ad
collis pedem deuenissent, in quo multis ædibus
frequens oppidum visebatur, asseruerunt, se
quidem ibi sedem figere vellent, in oppido potius
quam in Cœnobio commoratuos.

DENIQUE in Xauceanam urbem nostri in-
gressuri P. Almeida, nauim sarcinis in eam impos-
itis conscendit, P. vero Matthæus, itinere terre-
stri, quod erat compendiosius, in ciuitatem cum
Pro gubernatoris famulo contendit, eosq; comi-
tatus est Supremus Cœnobij Archimandrita, ve-
na cum Sociis duobus vel honoris causa, vel ut
Pro gubernatore sciret, quæ Proregis essent in hac
remandata.

*Xauceanam
urbem in-
grediuntur,
& Progu-
bernatarem
inuisunt.*

IN ciuitatem vbi deuentum, progubernato-
r inuisitur. P. Matthæus retulit, nulla ratione fa-
num illud accommodatum sibi videri: nam de-
aberat ab vrbe, Literatis, ac Magistratibus, qui-
buscum vti cum similibus viuere soliti essent: eo-
quoque Cœnobitas, fama erat, homines esse ne-
farios, apud quos consistere minus tutum arbi-
trabatur. Addidit præterea lege ipsa ac legis volu-
minibus toto celo differre, nec idola, sed vnum

celi

cœli ac terræ Dominum venerari. Ad hæc obstupuit progubernator : in animum enim sibi plane induxerat, nullam toto terrarum orbe legem aliam, nullos plane characteres esse, nisi quibus China vteretur, idque ita tenaciter tuebatur, ut persuaderi sibi contrarium nullo modo pateretur, donec P. Matthæus è manica diurnas preces eduxit, dixitque, has esse nostras vel preces vel litteras. Qua re conuictus manus dedit. Inter hæc Archimandrita comes superuenit, & eadem suo quoque calculo confirmavit, asserens P. Matthæum pridie, cum per omnia idolorum puluinaria cursaret, nulli, ne ipsi quidem Lusu, cultum vllum exhibuisse. Ad extremum, progubernator in patris quoque sententiam venit, olim ab Sinis nullum idolorum fuisse cultum: eam sectam in posteriora sæcula irrupisse; cui Archimandrita non solum resistere non est ausus, sed asseruit etiam plus quàm peteretur : idola nimirum nullo cultu digna esse, sed à superiorum temporum Magistris animaduersum fuisse, Religionem à vulgo sine simulacris conseruari non posse, ideoque has icones colendas protulisse. His ab Archimandrita sane acute dictis, statuit progubernator, nostris aliam in vrbe sedem exquirendam; quod ubi senserunt Socij, maluerunt præsentis fauorè, res adhuc in dubio positas stabilire, quam de ciuitate Nanhium incolenda sermonem ingerere. Interim progubernatoris hortatu nostri vrbanos omnes Magistratus visitarunt, à quibus in humanitate Sciauchini profecto superati sunt, vel ideo quod progubernatorem ita cupere intelligerent, vel fortasse quod Sinentium rituum ac sermonis peritiores nostri iam seipsos superabant.

INTERIM verò dum extruendis ædibus locus eligitur, in aliud fanum, cui *Quamhiao* nomen est, ex altera fluminis ad Occasum ripa iussi sunt

*Sinus Vrbis
Xaucana,*

sc

Cæli inclementia.

se suaque conferre. Vrbs Xauceana visitur inter duo flumina nauigari solita, quæ hic in vnum confluunt; alterum quod Nanhui urbem ab ortu alluit; alterum quod ex Vquam Prouincia mittitur, spectat urbem in Occasum. Urbana vero moenia & ciuium ædes in medio agro, quem flumina relinquunt, extruuntur: vnde fit, vt nō nimis late pateant, & ad reliquas ædes agrum in altera fluminis ripa vtriusque quærant; ex eo vero, quod Occidua ripa frequentius habitatur, pons est è nauigiis inter se colligatis. Numerat illa vrbs ad quinque familiarum millia, & ferax est imprimis orizæ ac pomorum, piscis etiam, carniū atque olerum, verum insalubrior est aer, ac cœlum inclementius; nam quotannis ab Octobris medio in Decembrem tertia fere vel quarta pars incolarum tertiana febris corripitur, è quibus morbi vis multos abripit, superstites autem pallore suo periculum diu restantur. Nec benignius cœlum est illud aduenis, quam incolis; sæpe enim, qui eo ad conficienda negotia veniunt, paucis diebus conficiuntur.

Locus ad habitandum deligens.

E REGIONE fani supra memorati, campus erat ingens, & habitatoribus destitutus, neque nostris vsibus incommodus. Eum vt nostri peterent à Progubernatore, eiusdem Curiales Socii auctores fuerunt; erat enim ager è cœnobij bonis, atque ita in Magistratum potestate, ergo postmodum, cum in fanū venisset nostros visitaturus, & de sedis area collaturus, hunc ei campum demonstrarunt, quod mire Progubernatori arrisit, tametsi eius templi Superiores, & incolæ multa causati sint, ne possessione sua exturbarentur, aut alienæ legis præcones nimis vicinos haberent, sed eorum tergiversatio parum nocuit: rogubernator enim ad Proregem libello retulit, Sacerdotes aduenas in fanio Nanhua commorari noluisse, &

pe-

petere vacuum agrum è regione Xauceani fani, quod est in agro suburbano ab Occasu fluminis atque ciuitatis. Interim dum responsum expectatur, voluit Progubernator, vti res sine cuiusquâ iniuria transigeretur, & à nostris ager ille emeretur tanti, quanti arbitrarentur vicorum eius regionis suburbanæ Præfecti, quorum ea fuit malevolentia, vt quod aureis octo decemve comparari poterat, octoginta & plures exigent: nimirum ab impiis illis Sacrificulis corrupti, & pretij parte, quam inter se diuiderent, promissa.

INTERIM aduenarum Sacerdotum fama ex vrbe primores omnes euocauit, quos vrbaniore omnino quam Sciauchianos repererunt, atque ita cum variis amicitias contraxerunt. Verum ex nimio visitantium cōcursu, & superioribus molestiis, cum infesti temporis dies aduenissent, vterque in lethalem morbum inciderunt, omni prope obsequio & ad propulsandam ægritudinem auxilio destituti. Verum cum ad mortem comparati de exitu ac laborum fine cogitarent, *Socij à grâtiâ liberantur* Dei planè nutu ad restituendam expeditionem apud Sinas Christianam, præter spem reseruantur, ac tandem nullo alio, nisi quod è cœlo acceperunt, malorum remedio conualescunt, quo tēpore Proregis sententia delata est, qua locus ille nostris attribuebatur: atque ita Progubernator agrum illis tradidit suis diplomatis & auctoritate munitum. Deinde cum è præterita ægritudine vires collegissent, ædium ædificium inchoarunt, nullo profanis Cœnobitis dato pretio, quod in eo exigendo rationis ac iustitiæ limites excessissent.

Amacai Patres reuocatos auditur. Visitator ad rem Sinicam stabiliendam accingitur.

C A P V T II.

*Amacai
fama spar-
gitur Socios
Sciauchino
pulsos.*

AMACAENSIS Collegij Socij, quod supra narraui, acceptis à P. Matthæo è Metropoli literis intellexerant, nostros Sciauchino pulsos, intra biduum triduum ve adfuturos, atque ita vt tot fâtigatos molestiis ac laboribus, religiose recrearent, cubicula lectosque ipsos instruxerant, & eos in diem præstolabantur, reperi- tus est tamen ex omni numero Sacerdos vnus P. Ferdinandus Martinez Lusitanus, vir constanti sanctimonix fama, & qui rem Sinicam peculiariter amore complectebatur, ac Socios eius vineæ cultores, quibus poterat modis adiuuabat. Is constanter asseuerabat (quicquid alij dicerent aut sentirent de Sociis Sciauchino pulsis) fieri non posse, vt Amacaum illi reuerterentur; quin etiam P. Francisco sciscitanti causam, cur non aduenerent, respondit: Itane tu etiam cum reliquis incredulus esse vis? P. Matthæum nunc quidem minime videbitis, quare stupore interrogantem affecit, nihil iam dubium, quin ille certi aliquid diuinitus didicisset.

*Famuli
mutuantur
Sciauchi-
num inue-
stigatorum d
Sociis.*

SUPERIOR vt eam rem elucidaret, famulum domesticum cum literis misit: qui nostris prius Sciauchini fuerat famulatus, is in Metropoli, imo Sciauchinum vsque concessit, nec de Patribus aliud scire potuit, quam à Prorege pulsum Metropolim versus nauigasse. Nec toto itinere quicquam aliud inuestigans est assecutus, atque ita re infecta repetit Amacaum: ea res suspensio-
Patres

patres reddere incœpit, veritos ne quid iis illatum mali vel casu vel malevolentia fuisset, Ergo alium solertio rem mittunt, iubentq; ne Amacaum redeat, nisi cū ip[s]is patribus aut certis nunciis. Is cum Sciauchinum quoque appulisset, nihil aliud potuit expiscari. Cum itaque sollicite vbiq; & ab omnibus exquireret, forte aut potius Dei nutu incidit in illum ipsum nauarchum, qui pulsos in metropolim & reuocatos Sciauchinum, ac deinde Xauceum vexerat. Is non solum certa de Sociis retulit, sed quas acceperat literas à patribus mittendas Amacaum illi tradidit, qui-
bus acceptis voti compos, eo, vnde venerat, est reuersus.

AMACAENSES vbi per literas intellexerunt, Socios nouæ stationi apud Sinas esse restitutos, in gratulationes & gratiarum actiones sese effuderunt. Visitator porro per certum hominem paternis literis Socios solatus, eos ad nouos labores nouis animis inflammavit, monuitq; ut omnino quolibet possent modo suam alibi stationem stabili-
rent, neque illam intermitteret, cuius iam in Europam fama ad Pontificem Maximum, & Hispaniæ Regem, ac reliquum orbem Christianum nauigarat, quorum omnium expectationem oportebat, quatenus fieri posset, minime fallere: sibi enim videri ex Diuinarum reum cōsuetudine post Sciauchinos labores ac stetit, quietē in posterum & copiam successura.

NON ita multo post, Visitator noster, ad Sororum auxilium adolefcētes duos in scholis noris Amacaen-
tibus educatos, magna eorum voluntate submit-
sit. Nomen vni Sebastianus Fernā-
us, qui etiamnum superstes est; alteri Franciscus Martinez, de cuius felici exitu prope in causa fidei luribus infra. Ij post paululum in Sociorum numerum cooptati, probationis annos & exer-

*Visitator
Socios de
noua statione
acquisi-
ta, solatus.*

*P. Visitator
Socios auxi-
liares destina-
nat.*

citia in vrbe Xauceana Sinensium Religiosorum
in Societate nostra primitiæ, peregerunt. Ab hi
adiuti nostri deinde strenuè, multique labores
exantlati, vti sequens narratio docebit. Idem Vi
sitator Sacerdotes Europæos ex India duos exci
uit, Lusitanum vtrumque, qui Amacai Sinen
sium characterum studiis intenti, aquæ motum,
id est, diuinæ clementiæ Sinensi rei fauentis au
ram propitiam præstolarentur, hi deinde post
annos aliquot in suam messem ingressi, strenuè
desudarunt, quos opportuniore loco nominabo.
Rem vero familiarem idem Visitator ea liberali
tate laxauit, vt ad res necessarias iam nihil nostri
deesse videretur. Interea Patres ædificio extruen
do instabant, & ob incommoda, quæ in fanopa
tiebantur, opus vrgebant, verum nedarent ob
loquendi causam, aut occasionem Magistratibus
præberent, in ædibus nostris conuiuia instruend
di, quod in reliquis cœnobiis solent factitare, id
eo in hac extruenda ab altera contignatione ab
stinuerunt, & fere ad Sinarum morem ædificium
composuerunt: ædem tamen ædibus contigua
maiores & meliores in formam redegerunt
sperabant enim se plures istic Neophytos bre
conscripturos. Ab Interprete quoque domi re
nendo abstinerunt, quod ab iis parum fidelit
Socij obseruarentur, & foras deferrentur, à qu
bus etiam negotia omnia docuerat vsus pertu
bari.

HIS aliisq; similibus, quæ præteritorum
sus docuerat, aptius concinnatis, breui Patres
deuenerunt, vt nihil è Sciauchino discessu per
disse, multum etiam se lucratos esse gauderet.
Qua in re viderunt præteritos labores ac mo
stias à Deo ipso ad maiorem nominis sui gloria
& expeditionis Christianæ bonum esse procur
tas. Interim Visitator noster sese ad Iaponense
nav

navigationem, vna cum Legatis Iaponiis reduci- *Persecutio*
bus ex Europa accingebat: nam Christiana res ibi *Iaponica.*
perturbata, ex Imperatoris persecutione, præsen-
tiam illius exigebat: is enim Imperator, *Cambaco*
dicebatur, concepta in rem Christianam, & inde
in nostros indignatione, tota Iaponia omnes pro-
scribebat, ereptis ædibus, dirutis templis, fure-
bat; quæ omnia in Iaponiam Visitatorem euo-
cabant. Amacaensi discedens Collegio præfecit
P. Eduardum, eo maxime quod rerum Sinen-
sium vsu valeret, & eam missionem, cuius adhuc
iis temporibus gubernatio ad Amacaensem Re-
ctorem pertinebat, apte gubernare, deque neces-
sariis providere, vel eam promouere, præ cæteris
vnus posse videbatur.

*Nobilis Magistratus filius, Chiutaiso nomine
Xaucei se P. Matthæi discipulum profitetur,
& cum eo in vicinam urbem à Pa-
tre excurritur.*

CAPVT III.

CHIVTAISO sæpe infra nominandus, fi-
lius erat vnus è secundo Magistratuum or-
dine, *Sciansciu* vocant, è ciuitate Suceu o-
riundus, & ipse quoque literatus: eius parens
non sola dignitate celebris fuit, sed etiam quod
in Doctorem examine inter trecentos, qui renū-
ciari solent tertio quoque anno, primum locum
tenuisset, quod in hoc regno non honorem solum
affert, sed magnam etiam in Republica dignita-
tem. Is deinde ingenij bonitate ac vitæ integrita-
te ad summam inter totius regni Literatos per-
uenit

*Nobilis qui-
dam præ-
sulis & li-
terati cuius-
dam viri
filius, deco-
rato patri-
monio ad
frugem re-
dit.*

uenit opinionem, eiusque libri ab omnibus nos-
sine admiratione legebantur. Hic eius filius, de
quo agimus, ceteros quoque fratres suos ingenio
superabat, ac si studiorum cursum constanter te-
nuisset, nihil dubium, quin summa omnia fuisset
consecutus, sed in ipso iuuentutis flore, cum iam
patrium frænum morte illius excussisset, impiis
contuberniis dissolutus, in varia se vitiorum præ-
cipitia coniecit, atque inter ceteros animi morbos
Alchimistica insania correptus, patriam hæredi-
tatem sane opimam, ignibus ipsis, quibus con-
flandas opes sperabat, absumendam dedit, atque
ita inopiam in patria non ferens, vna cum coniun-
ge ac seruis vagari toto regno cœpit; parentis a-
micos quaquaversus inuisurus; à quibus grata il-
lius memoria inductis munera colligebat: alij
quoque, vt ab amicis Magistratibus, quod spera-
bant, illius fauore, impetrarent, largitionibus eum
solicitabant, & inopia, quæ fere pudorem excu-
tit, illum ab iis suscipiendis minime deterrebat.
Hic vitæ sustinendæ modus apud Sinas à nonnul-
lis adhibetur, non sine iuris ac iustitiæ detrimento.

PROFECTVS igitur Sciauchinum ad pro-
regem & Lin-si-tau: amicum illum, hunc ciuem
suum, summos vtrumque Magistratus, verum ab
iis frigide exceptus est. Sciauchini igitur primum
in nostros incidit, sed cum iis temporibus de no-
stris pellendis ageretur, minus frequens congrega-
tus fuit. Verum audito eos nunc Xaucei sedem in-
xisse, ad eos in tantum, quod dixi, se contulit, &
pro gubernatoris fauore in eodem cœnobio cele-
lam vnâ impetrauit, vt commodius cum So-
c. versaretur.

*Vir nobilis
consuetudi-
nem cum
nostro inis,*

QVODAM igitur die solemnî apparatu, è Si-
nensi consuetudine, & donis pretiosis instructus,
ad P. Matthæum eo cōsilio accessit, vt eum patrio
ritu eligeret in Magistrum. Id ita fieri solet, vt libro
primo

primo, cum de ritibus agcremus, dictum est; die *& varias*
 insequentem in cellam suam inuitatum epulo ex- *disciplinas*
 cepit, nec quicquam horum reiicere patri fuit in- *perdisceat.*
 regum, ne ipsum quidem munus, quod è sericis
 fere pannis constabat, verum illud Europæis re-
 bus egregie compensatum. Ideo, ne arbitraretur
 Socios cupiditate illectos ad homines docendos
 accedere, prima eius vota, tametsi sub initium se-
 dulo occultarit, in Alchimiam ferebantur. Hæc
 enim opinio argenti conflandi, de Sociis nondum
 erat penitus ex animis hominum excussa; ille ve-
 ro ex quotidiano cum nostris usu, ab hoc errore
 sensim liberatus, ad sublimiores scientias ani-
 mum applicuit & vtiliores. Ab Arithmetica sum- *Arithmeti-*
 pfit initium, quæ Sinensem longe superat facilita- *ca Sinensis*
 te ac methodo; nam illa tota consistit in ligneo *in quo con-*
 quodam instrumento, in quo globuli filis æreis *sistat.*
 per ordinem inducti, huc illucve ad conficien-
 dos numeros permutantur, quæ res tametsi re ve-
 ra certa est, errori tamē facile obnoxia, & ad pau-
 cas latissimæ scientiæ species coarctata. Audiuit
 deinde Christophori Clauij sphæram, & Euclidis
 elementa, quæ dumtaxat primo libro contine-
 nentur, sub finem, sciothericas figuras pingere ad
 horarum discrimina prope omnis generis didi-
 cit, & rationem rerum altitudines, ex Geometri-
 cis præceptis metiendi sibi comparauit. Et quo-
 niam, vt dixi, valebat ingenio, & inscribendo e-
 rat exercitatus, hæc omnia in Commentarios po-
 lito sermone retulit, quos cum Magistratibus a-
 micis suis ostenderet, vix credi potest, quantam
 vel sibi, vel Sociis, à quibus se omnia hauisse fa- *Vir nobilis*
 tebatur, opinionem deinde compararit, quæ e- *sibi, & So-*
 nim didicerat, nouitate sua Sinas omnes in stu- *ciis per Ma-*
 pore rapiebant, vnde ipse discendo satiari nul- *thematicas*
 lomodò posse videbatur: nam dies noctesq; audi- *disciplinas*
 ta repetebat, aut commentarios suos figuris *opinionem*
 conciliantia.

Mathematicis ita polite exornabat, vt Europæis non essent vlla in parte inferiores. Instrumenta quoque varia ipse confecit, sphæras, astrolabia, quadrantes, magnetis pixides, sciothericas machinas, & alia eiusmodi magna cum venustate; nec operi materia cedebat, nam ligneis æreisque minime contentus, argentea plura confecit.

VERVM hunc omnem laborem à P. Matthæo non male collocatum, docuit postea euentus: sciebatur enim à multis eum virum nobilem, qui cæterorum magisterium affectaret, discipulum aduenz Sacerdotis effectum, maxime quod ipse res Europæas omnes, siue legem, siue scientias celebraret, nec Xaucei solum regni prope Sinenfis in angulo, sed quocumque cum fortuna vagum deferebat, nullum iis de rebus loquendi, nullum laudandi finem faciebat.

*In re Chri-
stiana insti-
tuitur.*

AD Rem porro Christianam quod attinet, quo maxime nostri collineabant, nullo non die de ea tractabatur, verum id vt melius faceret, lectiones profanz per dies aliquot fuerunt intermissæ, quibus eo volente ex professo de iis actitatum. Et vt videas, quam serio Sinæ res eas tractent, operæ pretium est audire quod sequitur. Retulerat in commentarium quidquid superioribus colloquiis contra legem Christianam dubij occurrerat, & vacua ad exscribendas responsiones spatia omiserat, idque ita apposite, vt P. Matthæus iure stupuerit; iis enim commentariis, præcipuè Theologorum difficultates ac nodi stringebantur: verum stupor reciprocus fuit: nam vbi dissolutos nodos suos omnes vidit, & quibus quosdam ne solui quidem posse putauerat, dubitabat quid magis admiraretur, an in rebus difficillimis respõsorum firmitatem, an eorundè claritatem. Ergo conuictus, veritati tum quidem
ma-

manus dedit, sed in Christi gregem, quod optabat, admissus non fuit: ideo quod legitima coniuge mortua, pellicem induxisset, quam & dimittere, quod filijs careret, & connubio sibi iungere, quod impar esset sanguine, omnino recusaret. Ergo dilatus est eius Baptismus, dum quantum lucis ad cognoscendam veritatē habuerat, tantum virium ad amplectendā haberet, sed non sublatus tamen, nam post annos aliquot, cum duos ex ea filios suscepisset, non dubitavit fecunditatem sanguini præponere, & filiorum suorum matrem legitimam coniugē appellare.

*Viri nobilis
Baptismus
differtur.*

HVIVS noui discipuli opera, arctam cum militari quodam Præfecto, è summis, Pimpitan Sinæ vocant, Socii necessitudinē contraxerunt, nec non cum Xauceanæ regionis Gubernatore, ciue suo, qui recens aduenerat. Eandem cum eius Assessoribus, & proprio vrbis Gubernatore inchoarunt. Sed & vrbanos fines egressi, cum Nanhuno item Gubernatore, quem ipse olim domestici Ludimagistrum habuerat, familiaritatem inierunt, quibus maxime patronis res nostræ prosperæ crescebant, aduersæ protegebantur. Vrbs est vicina, cui nomen Intè. Eius Gubernator præ cæteris amicus nostris esse voluit. Quoties eum in Regionis Metropolim venire contingebat, magno apparatu & longo satellitio ex more Magistratuum visendus ad nostros accedebat, & sæpius vt in suam ditionem excurrerent, quæ triduo quatrduoq; aberat, humanissime inuitauit. Verum causabantur nostri Proregis in nos parum propensi voluntatem, cuius auctoritate in Xauceanos fines sese receperant. Eo igitur Provinciam regente, non videri sibi pedem inde efferendū, sed tamen vicit importunitas, vbi sese necessitati adiunxit. Nam solito vrbanius cum ad nostros accessisset, institit vti saltem ad pa-

*Socij familiaritatem
cum vrbis
primariis
contrahunt.*

rentum suum, qui duos supra septuaginta ætatis annos numerabat, visendum instruendumq; nauigare ne grauarentur.

Prædictio

admiranda

VT vero persuaderet, rem addidit sane admirandam, & in qua electionis diuinæ vis ad stuporem colligi potest. Nam huic seni, cum puer esset, coniectator quidam dixerat, se cum ad sexagesimum ætatis annum perueniret, vxorem aliam ducturum: anno vero septuagesimo secundo, ei aduenam quendam occurrurum, in quo sita esset felicitas eius vniuersa. Vna igitur vxore contentus vixerat ad annum vsque sexagesimum, defuncta igitur vxore, secundas nuptias iniit, & vna cum filio vrbem gubernaturo in has regiones, vbi deuenit, ipso videlicet anno septuagesimo secundo, aduenæ Sacerdotis famam ita sensit celebrari, nihil vt dubitarit illum ipsum esse, qui à coniectatore prædictus in manibus suis haberet fortēs suas. Ideo filio etiam atq; etiam commendat, vt i efficeret omnino, nē ad se Sacerdos aduena venire grauaretur, quoniam ipse non per ætatem solum, sed per regni leges, quo tempore filius gubernabat, intra ipsius palatii fines claudabatur, de quo memoriam appello eorum, quæ primo libro leguntur.

*P. Matthæus Ric-
cius senem
quendam
virum pri-
marium in
Christiana
fide instruit.*

HIC P. Matthæus nihil vltra resistendum ratus, in Domino exultauit, oblatam sibi occasionem senem illum fortasse ad Christum aggregandi. Dum igitur annuisset, præire voluit interim Gubernator, ne diutius cupidum parentem expectatione suspenderet. Inde ornatissimum nauigium expedit, quali Magistratus vehi solent, ad Patrem nostrum excipiendum, vna cum necessariis ad iter sumptibus, adiunxit è nostris sibi vnum, & ipse quoque Chiutaifo est comitatus, ne incepta cum Magistro studia intermitteret. Excepti sunt in idolorum fano in cellulis, in eum finem

finem præparatis , concurrente ad spectaculum ciuitate prope vniuersa. Ibidem maiore apparatu quam Xaucei , nam hæc erat. propriæ ditionis sedes, nostri ab eo visitari, ac epulo solemniter excepti, postridie visitationis officium P. Matthæus rependit in vrbanî Gubernatoris palatio. Ibi in senem incidit venerabilem illum atq; perhumanum, à quo noster exceptus est, vt è cœlo ad fœlicitatem suam lapsus , neque palatio intra triduum egrêdi permisit, quò tempore, cum ad rem ventum esset , vaticinium videlicet coniectaroris, ita respondit noster: Si quidem ille quicquam auguratus esset, id Deo scilicet inspirante de sanctissima lege nostra dictum videri, quam vt euulgaret ipse ex alio terrarû orbe nauigarat. Quamobrem eam, si vellet amplecti, nullam aliam fœlicitatem huic esse parem. Et quoniam senex cupidum se illius audiendæ præse tulit, exponere cœpit Christianæ legis arcana , qua re ita captus est, vt salutaribus aquis elui extemplo potuisset, si eius voluntati obsecundare licite nostri potuissent. Verum quod ille senex tunc omisit, alias nunquam recuperauit, nam annos deinde natus octoginta in Nanchinenfi prouincia apud suos extremum sine baptismo diem clausit. Quamquam narratur eo tempore Deum inuocasse , & æream icunculam Christi Seruatoris, quam à Patre acceperat, cordi admonuisse. Faxit Deus, vti quæ audiuerat in his angustiiis, gratia eius adiuuante prodesse potuerint.

IAM dies aliquot in vrbe substiterat, cum eum *Magistra-* Gubernator animi causa ad cauernarû amoenissimam spectandam deducere voluit. Ea intra *et cum famo-* vrbs fines sita est, & *res erga Pa-* Pelotum vocatur , quam *tres,* fama celebrat, nec immerito. Res est nata , non facta, medio in monte aqua plena , quæ ibi scaturit, abest enim à flumine leucam vnâ, & pisce abun-

abundat. In eum locum vbi peruenissent, deuenit quoq; secundus vrbis Nanhionæ Assessor, sed noua dignitate auctus: nam Prouincialis Visitatoris nomine de vniuersa regione illa inquirebat. Quare Gubernator eum solemniter excepit epulo, quod in auroram vsque protractum est, non sine cantu, & choreis, imo & comœdia, quæ cum ipso conuiuio finem accepit. Die porro insequenti, cum eo ipso Prouisitatore Xauceum repetiit, nauigio illius exceptus.

HIS maxime Magistratuum fauoribus res nostræ crescebant, nec vllus è Sciauchinis Magistratibus huc adueniebat, qui non Patres putaret sibi visitandos; quos inter maxime mouit admirationem quintus Proregis filius, & eiusdem nepos, qui illac transire cum numerofo militum comitatu. Ii ab vrbani Magistratibus officiose salutati, exscendere ad vrbانيتatem referendam neglexerunt, & tamen cum vniuerso suo apparatu, magnisq; muneribus ad visendos nostros exscenderunt. Quo maxime factum est, vt Xauceani ciues intelligerent, nostros inde dimissos non pulsos, quos viderent ab ipsis Magistratibus & Proregia familia tanta ambitione coli & humanitate visitari.

*Primus in Xauceana sede labor, & P. Eduardi
Rectoris in eam aduentus.*

C A P V T I V.

PER eos dies quietæ res nostræ hætenus fuerant, beneuolentia potissimum Gubernatoris noui, qui adnitente familiari nostro Chiu-taïso edictum scripserat sane graue, quo se nostrorum

strorum Patronum ac defensorem euulgabat, hoc edictum supra limen voluit legendum exponi. Verum eam quietem noluit Deus esse diuturnam, vt hæc nascens Ecclesia laboribus fatigata radices ageret altiores: accidit enim per eos dies P. Almeida Socium grauitè ac periculose cum ægitudine conflictari, adeo vt P. Matthæo visum fuerit eum Amacuum, alteri è fratribus nostris commendatū remittere, atque tentare, ecquod in medicis pharmacis, ac cibis nostratibus, quorum præsidio carebat, remedium inueniret, quo dimisso etiam tentare voluit, an consentiente Gubernatore posset solitudini suæ subuenire, alio socio euocato, tum vt per otium liceret ægro valetudinem, viresq; colligere, tum & maxime, vt tertium in regnum immitteret, designabat enim iam alteram alibi sedem, vt securiorem nostrorum redderet stationem, dum in vnius domiciliæ fortuna, non tota hæc expeditio consisteret; eam ad rem amicum discipulum adhibuit, vt si quando commodam cum eo loquendi occasionem fuisset nactus, id à Gubernatore impetraret.

VIXDVM abierat æger Socius, cum ecce tibi procella è Xauceanis prima desæuiit, nam cum P. Matthæus ciuium animos eo igne, quem Christus misit in terras, vellet accendere, statuit sub anni redeuntis initium è Sinensium factorum ratione, aliquid noui per festos populo dies proponere. Iconem habebat eximiam ex Hispania noua dono missam, de qua supra, ea domestici sacelli angustiis hætenus clausa nondum populo patuerat vniuerso. Ergo in æde sacra super aram imaginibus, lucernis, ac cereis exornatam exposuit, quæ res vel pie admodum, vel cum voluptate visebatur, quod vbi in vulgus euulgatum est, concursus vndiq; fieri cœpti spectatoribus simul & ad-

*Nona lapi-
dum pri-
cella in Pa-
trium domo
desavit.*

& admiratoribus. Verum hanc festiuam ingrata
vicinia alacritatē male remunerata est, nam no-
cturnis horis frequenti lapidatione tectū omne
confregerunt: inde sese in vicum abdentes in te-
nebris tecti tamdiu latebant; donec egressi ad
impediendam iniuriam nostri, nemine compa-
rente, sese recepissent, tum enim intermissā lapi-
dationē acius repetebāt. Vnde famuli domesti-
ci, exploratis iam latebris ad eos fugandos irrue-
runt, sed multitudine obrutos in mediū infilien-
tium globum compingentes male mulctarunt:
vestes etiam nonnullis eripuerunt, nostri porro
clamoribus exciti auxiliares aduenerant, sed fuga
matura vix à se iniuriam propulsarunt.

ID cum familiaris noster Chiutaiso dedicisset,
omnino iudicauit Gubernatorem admonendū:
verum quoniam Patri in votis erat Socium euo-
care, noluit simul duabus postulationibus Gu-
bernatorem fatigari, ne alteram altera impedi-
ret, euicit tamen amici sententia, cui necessarium
omnino videbatur, in hac insolentia futurarum
exempla præfocare: quotidianam alioqui fore
iniuriam, & fere grauiorem.

*Gubernato-
ri iniuriam
Sociorum
exploras.*

DI E igitur insequenti Gubernatorem conue-
nit, eiq; narrauit, se pereos dies apud nostros cō-
morari, quod ideo dicebat, vt ad se visitandum
Gubernatorem domum nostrā euocaret, vbi
commodior esset de vtroque negotio tractandi
locus, nec spe sua lusus est: nam breui ad nos venit
familiaris nostrum inuisurus. Sciscitanti porro
Gubernatori ex nostris, qui res suæ se haberent,
amicus noster iniuriam superiorem exaggerans,
retulit, addiditq; P. Matthæum hac iniuria solici-
tatum, noluisse tamen conscium fieri Guberna-
torem, sed in animo fuisse eam rem tacito silen-
tio concoquere. Ad hæc Gubernator tantisper
obmutuit. Excanduerat enim in iniuriæ auctores
acrius,

acrius, quam credi possit. Vbi vero accersitos famulos saucios omnes conspexit, furorem etiam duplicauit. Ergo edicto proposito vicorum Præfectos sibi sisti iussit. Ex iis quærit, ecquis adeo contumeliosus in aduenas fuerit, quos sub patrocinio suo esse non nescirent. Cum negarent id sibi constare, parum abfuit, quin eo ipso in loco vapularent. Verum contumeliosis verbis exceptos, & catenis ferreis in collum ex more iniectis, misit ad eos quærendos, qui eam iniuriam intulissent, quos in suum Tribunal nulla interposita mora sibi sisterent puniendos.

HIS ita compositis quæsiit, alter Socius ex ægritudine vires collegisset, necne. Hic quoque P. Matthæi discipulus de Socio euocando occasionē arripuit; respondit igitur eum alio ad meliores medicos & pharmaca confugisse: Patrem vero Matthæum esse solitudine sua solito tristiores, optasse quidem in eius locum alium comitē euocare, sed pro sua in eum obseruantia iniussu eius id facere refugisse, cui postulationi Gubernator non modo non repugnauit, sed ostendit etiam gratum sibi fore, si alium euocaret.

SE D ad vicorum excubitores redeamus, quos Gubernatoris mandatum mirè anxios habebat: non ignorabant enim importunos lapidatores primorum eius regionis trans flumen esse filios, à quibus minæ iam exierant, si filios proderent, fore ut alias iniuriam vindicarent. Urgebat alia ex parte Gubernatoris metus: certum enimerat, se facti pœnam nisi veros auctores adducerent, subituros. Interim è domesticis famulis dux inciscio Patre nostro domo egressi, in fluminis ripa ad pontē nescio quorsum præstolabantur, cū ecce tibi duo ex nocturnis lapidatoribus adolescentes in eorum manus inciderunt, quos probe agnitos iniecta manu ad excubitores anxios adduxerunt, Guber-

Duo adolescentes à lapidatoribus capiuntur.

*Parentes
pro filiis de
precantur.*

Gubernatori sistendos, quare ipsi latiores (nam invidiam facti minime sustinebant) quam adolescentum parentes, à quibus nihil dubium erat ferenda esse supplicia, & reliquos tormentorum acerbitate prodendos. Ergo cum aliud nullum præsidium præsentius occurreret, ad P. Matthæum nocturnis horis magna animi demissione sese contrulerunt, adolescentiam causati, filiis suis veniam precabantur, & ne ultra pergeret, instabant. P. Matthæus postquam de iniuria modeste questus esset, addidit omnino sibi in animo non fuisse quemquam prodere, vel pœnam exigere; sed alia via id ad Gubernatorem peruenisse, neque se conscio famulos domo egressos, vel auctore adolescentes ad pontem captos, & inquirentibus traditos, procurarent uti tota res sopiretur, se quoque non actorem, sed, si opus esset, intercessorem fore. Gratiis officiose redditis effecerunt, uti excubitores in Tribunal redirent dicturi, auctores facti nocturnis tenebris ita iniuriam texisse, uti à nemine fuerit deprehensa. Ad hæc ira incensus Gubernator, ex iis alterum atrociter iussit verberari, alterum in carcerem retrudi, è quo egredi nulla spes esset, nisi proditis auctoribus, quod urgente malo tandem præstiterunt, duobus, quos auctores fuisse constabat, ex templo nominatis. Qua re obstuperunt omnes, & in fuga salutem quæsierunt hinc inde dilapsi. Interim eorum parentes domum nostram frequentes ventitabant, Patrem Matthæum urgentes, uti opem rebus iam desperatis afferret, quod libens præstitit, vel religiosa professione inductus, vel uti in animum inducerent Ethnici, ad quos ea res perueniret, legem Christianam non iniuriam rependere, sed etiam iis, à quibus acceperunt, si opus fuerit, solere prodesse. Effecit igitur apud familiarem discipulum suum, uti suo nomine

*P. Matthæi
clementia
in condananda iniuria.*

scripta

scripta schedula Gubernatorem ad clementiam inclinaret; ipse vero secundo ac tertio in tribunal abiit poenam deprecaturus, quod denique licet ægre, impetrauit, sed edictum priore grauius proposuit, quo edicto post rem enarratam vti cõtingerat, seuere interdixit, ne ea res à quoquam in exemplum traheretur, fore quippe, si quid alijs eiusmodi auderet, vt in nullius intercessione præsidium reperiret.

P O R R O audito Amacai, facultatem nouo comiti datam, ea Collegii Rector pro se vti voluit, non vt perpetuus esset P. Matthæi comes, sed huius expeditionis hac occasione Visitator, quod præstitit nullo prohibente, magno vtrinq; solatio, nec inferiore rei Christianæ bono. Eo reuerso, tametsi P. Almeida iam à febre liber nondum tuto conualuisset, tamen tantus erat eius ardor ac desiderium intermissam stationem repetendi, vt importune reditum euicerit, ea spe quod videri posset compos factus ex gaudio, valetudinem, ac vires breuius collecturus.

V E R V M omitti non debet quid Amacaensis Collegii Rectori in reditu acciderit: nam cum Ansanum peruenisset, ea vrbs diei vnus itinere abest Amacao, delatus est ad Gubernatorem, quod vir externus nulla Magistratuum facultate, in Sinenſe regnum introisset. Ergo comprehenditur, ac dies aliquot retinetur, donec Amacaenses & Xauceani moniti vtrinq; succurrerunt; nam P. Matthæus ab vrbaniſ Magiſtratibus impetrauit publicum testimonium, quo constabat eum consensu Magiſtratibus Xauceum venisse, & innocuum esse, nec obstare quicquam quin ad suos Amacai reuerteretur. Verum prius hoc scriptum quam peruenisset, Amacaenses Magiſtratus, qui Sinas Lusitanis permixtos regunt, idem testati effecerant, vti Gubernator Patrem

*Rector Col-
legij Ama-
caensis in
itinere com-
prehend-
tur.*

T

dimit-

dimitteret, sed ut erat natura ferox, & Europæis infensus; famulum vnum Patri comitem dedit, alios duos pro tribunali grauiter cæsos cum Satellite Xauceum remisit, nec adduci potuit, ut Amacaum ire finerentur.

P. Antonius Almeida moritur, P. Franciscus de Petris ei sufficitur.

C A P V T V.

Pater Almeida moritur.

PANTONIO ALMEIDÆ supra infirmæ corporis constitutione, vires è priore morbo nondum erant in integrum restitutæ: ergo mense Octobri in ægritudinem recidit ita subitâ & grauem, ut eius in Collegium Amacaense remittendi eripuerit facultatem. Itaque intra octiduum decimo sexto Kalendas Nouembris diem clausit extremum, in cuius operarii luctu me ipsum, commemorata breuiter Viri sanctitate, solabor. Is erat Lusitanus è villa, cui *Francofo* nomen est, & ad ætatis annum fere quintum peruenit supra trigessimum, quorum annorum maximam partem in Ordine nostro collocarat; & quidem ab ipso tyrocinio magnum virtutis ardorem & exemplum præ se tulit, quo factum est, ut magna esset vulgo apud omnes sanctimonix opinione, & valeret gratia quocumque eum Superiores amandarent. E Lusitania magna ambitione missionem Indicam impetrauit eo fine, ut vota sua vel agendi vel patiendi, quibus ardebat, expleret. Porro cum Goam peruenisset, Superioribus aperuit, quanto desiderio rei Christianæ in ardua aliqua expeditione procurandæ teneretur: a rbitratur enim se lautius in

in Collegiis haberi, & Religiosam frugalitatem delicias appellabat, nec eum sua spes fefellit, cum enim ad hos ignes pares quoque animi dotes ii à quibus regebatur aduertissent, Visitator noster eum in spes magnas (ita Sinensem expeditionem iure appello) euocauit: comitemq; addidit P. Eduardo, qui hoc ipso tempore Collegium Amacaense moderabatur. Hæc electione supra spem ita recreatus est, vt verbis ab alio nullo quam ab ipso met, qui ea de re nobilem ad Socios scripsit epistolam, exprimi apte posse videatur. Sileri tamen non debet eius hac de re celebre dictum: cum enim in Amacaensi Collegio inter Socios ageretur, qua ratione in Sinensem expeditionem immittendus esset (nam iis temporibus angustior erat rerū adhuc ignaris introitus) ipse modum suggessit, quem ardor ipsi, ne pareretur videretur, effecerat. Postulabat enim vti se Magistratui cuiuspiam in seruum darent, quod sane fecisset, si per Superiores id ei licuisset. In excursionem vero, quam vna cum P. Ruggerio in Cechianam prouinciam fecit, cum ea optatum finem non esset consecuta, vix adduci poterat, vt sibi redeundum esse persuaderet. Itaq; obnixè petiit, vti solus in ea prouincia remanere sineretur, se rationem inuenturum, qua securus ibi latitaret, nec omnino egredi voluit, nisi expresse vrgentis obedientiæ auctoritate permotus.

ORATIONEM & in castigando corpusculo asperitatem ita sectabatur, vt Superiori semper inuigilandum esset, ne prudentiæ limites egrederetur. Quæsiit ex eo Superior die quadam, ecquas preces voce recitaret, ac reperit eum supra Sacerdotale pensum ea precum officia erogare prope omnia, quæ in breuiario precum libello reperiuntur, præter alia multa quotidianæ pietatis argumenta: vnde mirum est, quid ei temporis

P. Almeida
studium
orandi.

ad studia superesset, indictū igitur vti Sacerdotali penso contentus, studiis reliquū tempus daret, verum sancta pertinacia euicit, vti saltem quotidianum Deiparæ pensum, quod ab infantia fecerat, ad Ecclesiasticam precum formam pendere ne prohiberetur.

E I V S omnia colloquia de Deo, deq; rebus piis erant, qua in re ita erat efficax, vt non ipse minus, quam cæteri eo audito commouerentur. Augustissimi Sacramenti maximus semper fuit cultor, & priusquam sacris initiaretur, habita facultate quoties poterat diuino illo pane vesceretur, non contentus eo, quod ab vnoquoque Societatis regulæ exigunt. In Collegiis ab ara, in qua sacrum illud animorum ferculum asseruatur, auelli non poterat, celebranti ministrare, erat illi in deliciis, & reliquas quotquot poterat Missas audiebat, etiam cum in hoc regno commoraretur, id maxime in hac ægritudine demonstrauit, habebat enim pro more, quoties non nihil præter ordinem corpusculo grauius afficeretur, sub ipsa Missæ sacra, Domino suo tenerrimum vale dicere, ac si alias nunquam esset sacrificaturus. In hac sua ægritudine repentina id facere non liquerat, quare satis angebatur, sollicitus igitur de itineris tanti viatico id ea nocte qua extinctus est ardentissime desiderauit, sed nostris in ædibus nondum id temporis sacrum pignus asseruabant. Opus igitur erat horas matutinas ad Socii sacrificium expectare, atque ita eo omnes ægri cogitationes ferebantur; nunc Socium monebat, vt viaticum sibi daret, tametsi fortasse loquendi facultate destitueretur, quod integris illud sensibus postulasset, nunc in memoriam redigebat, licere per Doctores auroræ tempus ita præuenire, vt Missa sub eius principium finiretur. Verum enimvero maluit se illi Domi-
nus

nus visendum præbere sicuti est, quam in speculo & ænigmate, vt ita dicam, sub exigui panis inuolucro: prius enim confectus est, quam refici per nocturnas horas potuerit: quod cum ipse aduerteret, omnino voluit in solo collocari, vbi suauissime cum IESV crucifixo colloquens excessit è vita.

POST sanctissimum illius exitum, in eius *Studiū perfectioris in P. Almeida.* scriniolo aliquot commentarioli reperti sunt propria manu scripti, in quos referebat quidquid per totum diem boni ac mali in animo suo transfactum reperisset. Ibi prauæ dæmonum suggestiones, ibi spirituales conceptus legebantur, vt omnia vel Superiori, vel ei quem à Confessionibus habebat, cum fide renunciaret. Et sane digna res esset ex his libellis multa vitæ Religiosæ præcepta ad aliorum bonum feligere. Hinc quoque constat, quam infatigabili studio hic Dei seruus ad vitæ perfectioris apicem aspiraret. Eius absentiam nostri omnes talis Socii & operarii desiderio diu deplorarunt, sed certa spe seipsum solati, eum ad huius expeditionis Christianæ bonum in cælo Sinensia negotia tractare, dolorem mitigarunt. Ad eum ex more deplorandum, amici amice sane concurrere, sed iidem minime probabant, funebri veste nostros mœrorem nullo tempore testari. Verum vbi audierunt, Religiosos nostros, simul atq; sese diuinis obsequiis mancipant, pro mortuis haberi, & hanc mortem, quæ vitæ melioris est ianua, negligere, tum demum Sinensis ingenii facilitate acquieuerunt. Effectū tamen vti famuli domestici in funebri veste candidati, vt solent, interim incederent, donec illi amicorum concursus conquieuisent. Porro quia Sinis solemne est, arca pretiosa sanctos honorare, factum est, vt neq; offenderet vilitas, neq; religiosa parsimonia offenderetur.

Luctu amicorum.

P. Franciscus de Petris P. Almeida substituitur.

EX eo vero, quod sacris in ædibus cadauera humari non solent, ideo quod ab earum deinde ingressu omnes abstinere, neq; Sinensi ex more placeret in vicino aliquo monte nostris deligere sepulturam, feretrum Sinico bitumine illitum domo eo usq; asseruatum, donec statueretur quid in ea re Rector Amacaensis fieri vellet. Qui ubi audiuit felicem Socii transitum, exemplo P. Franciscū de Petris priori fere per omnia similitū, nisi quod viribus superaret, de mortuo substituit. Neq; facultas ad eum immittendum, vel expectata vel petita. Nam in id tempus incidit, in quo animis occupatis, nemo repugnauit. Prorex enim ille nostrorum expulso, per eos dies Xaucei transibat, in autam ad maiorem dignitatem euocatus. Eum P. Matthæus inuisens Socium adhibuit qui recens venerat, & in conspectu ciuitatis vniuersæ. Cum hæc fierent, vulgo creditum est, Socium quoque pro regi notum, quod eum vna visitaret.

Prorex Scinquinensis officio destituitur.

PROREX P. Matthæum excepit per humane, & amice quæsiit, vt se Xaucei haberet, & quid esset causæ, cur in celebri fano Nanhca commorari minime arrisisset? Editis quoque ab se voluminibus eum donauit in oculis ciuitatis vniuersæ: quæ omnia ad rem Christianam promouendam non parum valuerunt, eo enim Magistratum amicitia à nobis vbique refertur. Hunc pro regem amici largitionibus cæterisq; malis artibus altius euexerant: verum prodita tandem à Prouinciali Visitatore illius multiplices iniuriæ, medio in itinere monitus est, sese omni officio exturbatum, & quadraginta millibus aureorum persoluendis ærario Regio mulctatum, quibus publica latrocinia compensaret, atque ita in fiscum omnia, quæ secum deferebat, redegerunt, ac ipse eiusq; filii ad extremam inopiam deueniunt.

runt. Sed neque hic stetit vltrix Dei manus, nam hoc ipso tempore fœdum illi vlcus erupit, cui ætas iam in extremam senectutem inclinata succubuit, & in extremo agone cum morte conflans, aquæ scyphum petiit, nec à filiis aut seruis in diripienda domestica suppellectili occupatis, impetrauit, atque ita his verbis eiulans, labores, labores, expirauit, qua morte Deus etiam in hac vita dum cæteris iniurias, tum seruorum suorum videtur vindicasse, in quorum ædibus multa dæmonum simulacra collocauit, & inscriptionem in saxo incidit, qua constat huius ædis origo, & quid ipse de ea statuisset: nec procul ab ea ipse sibi fanum extrui fecit, in quo ex more statuum collocaret.

*Proregie
exitus vitæ
terribilis.*

Et quoniam iterum Sciauchini facta est mentio, dicam quam fama causam expulsionis euulgarit, eam enim vix fortasse ventura sæcula extinguunt, narrabatur enim insignis fabula, & pro ipsa veritate circumfertur; aiunt enim nostros à prorege euocatos, Alchimisticas regulas sibi non esse passos extorqueri, asserentes, rem tantam minime per vim edoceri, qua re proregem indignatum suis, eos ædibus expulisse, quod ipsi iniuriam in prorege vocant, nostros à culpa liberantes. Hæc & similia commenta plura, de Sacerdotibus Europæis, non incertis tantum rumoribus toto regno vagantur, sed etiam scriptis libris omni sæculorum memoriæ commendantur, & vulgo tanta veritatis auctoritate, vti pro mendaciis haberi posse vix in posterum videantur, quæ omnia tamen sunt à professione nostra quæ maxime aliena, non ideo tamen scribuntur à Sinenfibus, vt nobis detrahant, sed ea in re potius nostros suis maioribus, quos in Diuinorum numerum retulerunt, æquales profitentur.

Fama mentiens de nostrorum expulsionem.

*In Urbem Nanhium excurret P. Matthæus,
& aliquot ibi Christo aggregat.*

C A P V T VI.

*Negotiator
copiosus si-
dem Chri-
stianam
suscepit.*

IN Nanhium vrbe negotiator quidā ē Chian-
finensi Prouincia vrbe Taicho commoraba-
tur. Is Cofunhoa vocabatur, & familiam co-
piosam ad suas negotiationes capitum fere qua-
draginta sustinebat : erat autem inanum Deo-
rum simulacris addictissimus, in quorum cul-
tum vitam vniuersam abstinentia Sinensi mace-
rabat, id est, à carne, pisce, ouis, lacte, abstinebat,
& solum oleribus, leguminibus, oriza, vel è fari-
nalibus quibusdam vescabatur, ad hanc ieiunio-
rum asperitatem addiderat insignem in procu-
randa salute, quam in alia vita sperabat, diligen-
tiam, nec in Sinensium sectarum multitudine re-
pererat vllam, quæ sibi vera videretur. Is ergo
nescio cuius negotii causa Nanhium in familia-
rem nostrum Chiutaiso inciderat, qui his fere
annis, eo in oppido frequentius commorabatur,
& ibi pellicem suam collocarat, cum igitur die
quadam in sermonem de religione incidissent, ex
eo didicit Xaucei degere Sacerdotes aduenas è
magno Occidente (sic enim hodie Sinæ Euro-
pam appellant) ab iis verum iter ad consequen-
dam in cœlis æternam fœlicitatem ostendi, simul
monebat, vti eo se conferret, iam ætatem anno-
rum fere sexaginta postulare, vti de altera vita
cogitaret. Ergo de rebus nostris sigillatim edo-
ctus, Xauceum venit, & à nostris domi suæ ma-
gna beneuolentia exceptus est, vel sua, vel amici,
à quo mittebatur causa. Cum igitur quorsum
venisset P. Matthæo exposuisset, inuenit plus
etiam

etiam quam speraret, nam diuina luce perfusus, miro pietatis sensu, altius in animum omnia quã in aures admittebat, & quoties ex Patre audiebat aliquid, quod sibi magis arrideret, assurgebat & genibus flexis frontem solo gratias agens admovebat: & quoniam facilis erat naturæ & mire affabilis, domesticos omnes arcte sibi deuinxerat, imbutus igitur iam satis legis nostræ mysteriis, sacro fonte præteritæ vitæ maculas expiauit, & Iosephus est appellatus. Et quoniam in idolorum secta profanas commentationes quibus vitur decurrerat, sciscitatus est, ecquem haberet fides nostra commentandi modum. Quapropter eum P. Matthæus hebdomadis primæ meditationibus è libello B. P. Ignatij exercuit ita sceleriter, vt non tyro, sed veteranus videretur. Mensẽ vnum apud nos hæsit, & hæere volebat, nisi domum necessariis negotiis impeditus reuocaretur; abiit tandem, sed bene instructus, & subinde Xauceum repetens, eorum, quæ audierat, memoriam confirmabat, & nouis se institutionibus reformabat.

A N N O Salutis supra millēsimum quingentesimum nonagesimo secundo, per solemnes ieiunij dies, in quos anni Sinensis initium incidebat, Socij munus ad amicum *Chiutaiso* de more miserunt, quo ille ita affectus fuit, vt ipsemet Xauceum cum alio munere venire minime dubitaret. Hac occasione vsus est P. Matthæus, vt eo, quod iam diu ex animo cupierat, excursionem faceret, nam in vrbe hac è Cantonienſi prouincia in Chiamſinenſem discrimen est ac telonium, & fauebat excursioni, vrbi præſſe Pro gubernatorem cum; à quo Xaucei aliquando fuerat adiutus, simul etiam Iosephi familiam Christo cupiebat aggregare. Voluit præire *Chiutaiso*, vt Pro gubernatorem moneret, & aliis plerisque nostros

*P. Mat-
thæus Nan-
hiuni hu-
maniter
excipitur.*

videre cupientibus aduentum significaret, ergo subsequenter deinde Iosephus, & alij ex itinere obuium exceperunt, cum adhuc ab vrbe procul abesset. Is domi suæ iam patri domicilium præparat, sed euicit Chiutaiso ideo maxime, quod in eius ædes Magistratus Literatique libentius, quâ ad Negociatorem diuerterent. In Urbem denique peruentum, & P. Matthæus ad progubernatorem pergit, à quo excipitur perhumane, & intimo palatio exceptus, longa cum eo colloquia de variis rebus miscuit. Eo ipso die à Magistratu repensum patri visitationis officium, eo apparatu ac ritu, quo Magistratus in suis ditionibus solent visere Literatos, ad eum excipiendum Chiutaiso solempne conuiuium instruxerat. Progubernatoris exemplum secuta est vniuersæ ciuitatis maiestas, vix vt è primariis quisquam defuisse credatur, cum singulis officium P. Matthæus de more rependeret, non familia solum vniuersa, sed ad spectaculum vicinia tota concurrebat, & excreuit adeo concurrentium multitudo, vt eum sella gestatoria tectum, per vicos gestari oportuerit, quâ diu ea est in vrbe commoratus: neque enim aliqui transeunti patebat locus; sed neque hoc satis fuit, nam aliqui lecticæ cortinam leuiter aperiebant, alij sequebantur, vti sella egredientem spectarent.

DIES aliquot patrem inuitum officiosi ritus & amicorum conuiuia tenuerant, sed sedato iam tantisper nouitatis tumultu, ex ædibus Chiutaiso in Iosephi domicilium commigravit, vbi libentius & fructuosius est commoratus. His in ædibus tamen concursus fuit idem, licet inferior dignitate, superior tamen erat salutis suæ desiderio, & res diuinas audiendi cupiditate, nam soli-

P. Matthæus: dos dies in ea re P. Matthæus impendebat, vix vt
Ruij Zelu. ei ad necessariam refectionem Diuinumq; officiũ
tẽ-

tempus superesset. Sed neque nocturnis horis in animarum
altam noctem deerant auditores, quos oportebat in domo reg-
bat ipsis in ædibus Iosephi pernoctare. In ea do- in domo reg-
micilij parte, quæ nostrum exceperat, præter cu- in domo Ne-
bricula erat aula quædam, & in ea extructa ara, in gatiatoris.
qua sub auroram sacrificabatur, & ibidem dein-
de colloquia de rebus divinis instituebantur, ex-
hibitis prius iis patri ritibus, quos Sinensis vrba-
nitās summos appellavit, & iam quidē Iosephus
ē Neophyto Divini verbi præco effectus, varia
sparserat in fidei nostræ commendationem. Ex
tota audientium multitudine selecti omnino sex,
qui Christo nomen darent, abunde fidei nostræ
mysteriis instituti, cæteri qui voluerunt, in Cate-
chumenos recensiti, in aliud tempus Christianæ
Religionis ingressum distulerunt. His accesserunt
filij Iosephi quatuor. Maiorem messem hoc noua-
le promittebat, si domo diutius P. Matthæo abes-
selicuisse, hoc tamen opportune deinde ad mul-
ta cecidit. Nam cum deinde nostri in regni viscera
penetrarent, semper in his Neophytis ad trans-
mittendum mōtem illum inter duo flumina me-
dium, subsidia repererunt. Sed ad res Xauceanas
intermissa excursionere deamus.

XAVCEANVS ager etiam nonnullam fru- Feruor Neo-
gem dedit. Neophyti enim aliquot per eos dies & hytorum
tyrannide inanium Deorum ad Christi castra Xaucei.
confugerunt, & in eius obsequiis magnum ardo-
rem prætulērunt, ij potissimum, quibus apud nos
licuit commorari, certē constat ex iis vnum ver-
beribus à parente male mulctatum, adduci ta-
men minime potuisse, vt prodigiosis dæmonum
simulacris, quod ante faciebat, honorem exhi-
beret: alij in fana ingressi clam pedibus mani-
busque idola truncabant. Eam rem vbi rescit-
uit P. Matthæus, seuerè inhibuit, ne quid
turbarum cieret, si cuius indicio proderetur.

Sed

*Puerulus
Neophytus
idolū clam
comburit.*

Sed neque hoc ad eos planè continēdos satis fuit puerulus enim ē domesticis famulis nuper sacro fonte renatus, idolum ē fano furto surripuit, ad domum detulit, insciis planè omnibus, sed ex eo quod plagas inferri sibi metueret, præcepti nuper facti violator, cum reliqui dormitum concessissent, in culinæ fornacem clam coniecit: verum quod ex odorifero ligno constaret, odore prodēbatur. Ergo ē fratribus nostris vnus, qui rem domesticam curabat, & iis horis domum lustrabat, odorem secutus, misellum Deum mitioribus in terra flammis ardere comperit, quam quibus apud inferos concrematur. Ea res ad Patrem delata est, furunculus proditus, sed impunè: eius enim vel ætati, vel ardori indulgens Pater conuiebat, seque rescisse dissimulabat. Alius ē domesticis quoque famulis nondum quidem Neophytus, sed Catechumenus tamen, cum deambulatum in vicinum montem cum aliis concessisset, in deserto loco fanum inuenerunt. ē Christianis vnus idolum arripiens fano extulit, & ad Catechumenum conuersus, Age, ait, & Deum hunc tuum venerare. Is pudore suffusus, pro veneratione fossam effodit, & ibi mutum Numen vermibus absumendum sepeliuit. alia huiusmodi multa, sed quod eiusdem ferè sint argumenti, omittuntur. Hæc sufficiant ad Neophytorum ardorem, & quos nuper venerabantur Deorum odium declarandum.

*Alius idolū
vermibus
absumendū
in terram
fodit.*

Nocturni

*Nocturni latrones domum inuadunt, Socium v-
trumque vulnerant, & à Iudicibus dam-
nati, nostrorum ope liberantur.*

C A P V T VII.

MENSE Iulio, nocte connubia, nocturni latrones armis instructi in ædes nostras irrupere. Ad tumultum excitati Socij & famuli, arbitrati sunt inermes furunculos in atriū irrepsisse. Itaque incaute domum interiorem re- *Famuli & Patres à latronibus vulnerantur.* cluserunt, solo nostrorum conspectu fugituros, & ecce nocturnis delusi tenebris in medios latrones, famulos rati, sese immiserunt, & quoniam multitudine & armis superiores erant, duos tresque feruos grauitè sane sauciarūt, nec eos solum, sed P. quoque Franciscus securi non maxima in capite vulnus accepit. Postquam facibus accensis vidit P. Matthæus, armatæ multitudini à paucis inermibus resisti non posse, in interiorem domum conatus est se suosque recipere, sed non latuit res illa prædones, in ianuam enim hastilia trāsuerfa, ne occludi posset, iniicere. Dñus porro tota sic ab aliis erat imparata, vt ne fustem quidem potuerint in eo tumultu reperire. Pater igitur qua potuit ingressum tuitus; minis potius quam manibus ingressuros arcebat, sed tamen in altera quoque manu vulnus accepit, qua re sese mature quisque in cellam suam receperunt, ergo in interiorem domum immissi in cellulas ipsas impetum conuerterunt, sed ianuis ac seris prohibiti excludebantur.

INTERIM adolescens quidam, qui domi nostræ studiis incumbēbat, in contignationem
ascendit

ascēdit, è qua tabulas & ligna in latrones demittebat, P. porro Matthæus è fenestra in hortulum domesticum exiliens, pedem contorsit ita graui-ter, vt in vicum egredi, & excubitores appellare minime potuerit, ex eo tamen loco vociferari cœpit acrius, & vicinæ opem implorare. Verum ipsi quoque vicini rei totius conscij cum latronibus conspirarāt, & tamen ea res latrones terruit, nec minus lignorum imbres, qui in eorum capita depluebant; atq; ita nulla re direpta discesserūt, & sese in cœnobium vicini fani, è quo egressos quoque ferebant, receperunt.

*Latrones
deprehen-
duntur.*

NON ferenda visa est ea res nostris omnibus. Itaq; eum, qui tum ciuitatem regebat, quartum Gubernatoris Assessorem matutinis horis de illata vi monuerunt. Is grauius indignatus eo maxime tempore quo ipse urbem moderabatur, aulos sub vrbis mœnia latrones vim meditari, cogitare cœpit, qua ratione reos deprehenderet. Ex eo vero, quod vicini accurrere ad tumultum neglexerant, ratiocinatus est non inepte latrones ipsos è vicinia prodiisse. Aliquot igitur ex iis ac- cerfuit, vnū vero qui proximuserat, tormentis subiecit, impunitatem spondens, si rem prodidisset. Ille igitur se ac socios omnes nominauit, quos animaduersum est omnes esse aleatores, & nonnullos etiam superioris anni lapidatores. Hac rei confessione ipsi ac parentes grandi metu correpti, ac pudore suffusi sunt, erant enim ex nō ignobilibus familiis aliquot nominati.

PROGVBERNATOR igitur re comperta imperauit, vti Socij reos solēni formula accusarent; quod reluctantes fecerunt quidem, sed ita leuiter, vt etiam nihil eos furto sustulisse faterentur. Sub finem etiam accusatorij libelli progubernatorem rogabant, vti vel ignosceret, vel blande mulcicaret, qua in re omnino à Sinensium iudicio-

diciorum consuetudine discrepabant, neque enim accusatores crimen augere solum, sed etiam in re simili, multa sibi sublata mentiuntur, accusationem in lucro reponentes. Eo libello progubernator magna virtutis approbatione obstupuit, sed nihilo tamen minus amplius fortasse in latrones infensus, non ferebat viros adeo modestos iniuriis infestari. Ergo ad se omnes in tribunal victos adduci iubet, nam in accusationis levitate sociorumque promissione, quam deprecatoribus parentibus dederant, spem reponentes, sibi à fuga temperarant. Duo tresve quæstione torti primo tormento omnia excusserunt. Exciderat forte vni è latronibus, cum vim inferrent, pileus, eum nostri prima delatione progubernatori tradiderunt. Ergo in iudicio reorum capita omnia ad pileum excussa sunt, inuentumque vni apprime quadrare, Sinenses quippe pilei angustiores capiti per vim immittuntur, nec facile alieno capiti coaptantur, ex pileo reus innotuit, atque ita mille indiciis, & propria reorum confessione cuncta constabant. In reos igitur hanc sententiam pronunciauit, eum qui caput & facti dux fuerat capitali sententia damnauit, reliquos in triremes amandari, aut inter mancipia regia censerì imperauit, cuiusq; poenâ ex culpa metiēs.

TOTA ea res Sociis molestissima fuit, indignas enim exterorum causa plecti ciuibus odiosum, parentes infensos sibi fecisse periculosum, incolas trans flumen à ciuibus intra flumē latrones appellari, ignominiosum videbatur. Sed adhuc molestius erat Sociis, vna cū reis per tribumalia cursare: neq; enim ab vno progubernatore, sed à variis Magistratibus eam rem oportebat excuti, & sententiā confirmari. Iderat porro molestius, quod nondum vulnera coaluissent, hoc solum non cecidit importune, quod ea ex causa

*Rei cum
tribunal
adducantur.*

*Ex pileo
reus innotescit.*

*Latrones
ordinantur.*

*Reorum a-
lio per me-
sta Patri-
bus.*

patri

*Sententia
Sciaquin-
num com-
probanda
desertur a
Patre Ma-
thæo.*

patri Sciauchinum fuerit nauigandum, vt Xau-
ceana sententia in proregia vrbe à summo quo-
dam Magistratu comprobaretur, quod fecit ille
perfacile, vt confessa, probata, & dilucida omnia
viderentur, non cecidit inquam ea excursio im-
portune, ad Neophytos illos Doctoribus suis or-
batos visitandum, nec sine fructu res fuit, tamen si
enim Xauceum venerant multi & Amacaum et-
iam ad Socios inuisendos, & seipsos in suscepta
fide stabiliendos, reliqui tamen maximam par-
tem inculti syluescebant, infantes aliquot Neo-
phytorum proles sacro fonte originis culpam
eluerunt, omnes ad fidei constantiam animati,
vires nouas spirituali solario admixtas recepe-
runt.

SCIAVQVINI cum esset, Amacao scribitur
Visitatorem nostrum è Iaponia renauigasse. Nam
cum, vt supra dixi, summus Imperator nostros
proscripisset, visum est rebus à Visitatore consti-
tutis expedire vti è Iaponia secederet, ne nouas
impotenti tyranno furias excitarent, si resciret
eo tempore, quo Socios proscribat, illuc nouos
nauigare. Ergo communi patrum consilio ce-
dens Amacaum se recepit. Is Xauceano casu co-
gnito, P. Matthæo scripsit, cupere se, si quidem id
integrum esset, eum variis de rebus ad eam expe-
ditionem spectantibus conuenire. Et simul ten-
tandum iudicabat, vtrum ab Amacaenibus
Chirurgis contorto pedi, qui nondum plane sibi
restitutus erat, remedium posset adhiberi, ne per
vniuersam vitam truncus claudicaret. Ergo So-
ciis Xauceum remissis Sciaquino breuiore vt-
pote via Amacaum nauigauit. Multa ergo utili-
ter sane discussa. Pedis vero malum placuit mi-
nime irritare, cum incederet non indecore,
solum in longis itineribus morbus recrudesce-
ret.

XAV-

X A V C E V M rediit tandem, vbi reos in vinculisprehendit, quorum parentes cum causamagerent, nusquam nisi cum P. Matthæo intribunalia concedebant, rati nullum se habere efficaciorē aduocatū, quameum, qui actor esse debuisset. Inter Sinenses Magistratus vnus est, qui à miseratione pœnarum nomen accepit: is è tribunali Iudicum, quibus plectenda crimina incumbunt, nomine Reginæ, quæ Regis apud Sinas Mater est, emittitur, & in singulas provincias, quibus singuli assignantur, distributi. Horum munus in visitandis reorum ergastulis, è quibus aliquos leniorum criminum reos eximunt, sententiasque mitigant. Hinc fit, vt eos Magistratus quamdiu sunt in eorum dilectione venerentur & colant. In hoc rei, cum Xauceum aduenisset, spem suam reposuerant, sed frustra, nihil enim, adnitentibus licet nostris, impetrarunt. Ad extremam huius sententiæ confirmationem, solus Visitatoris provincialis, qui causas omnes postremus reuideret, calculus deerat. Is igitur in Xauceam urbem cum venisset, à reis serio trepidatum, ille quippe septem octove Magistratuum sententias reuocaturus vix sperabatur. A desperatione igitur consiliū vel vindictam potius mutantes, reorum propinqui fere ad quinquaginta impio sacrificio, quod simul in quodam fano idolis obtulerant, inuicem coniurarunt, procuratores se vti Xauceo nostri pellerentur: quam ad rem accusationem in hunc modum adornarunt: Ea dicebant nostros Amacao & Sciauquino erumpentes, continua cum externis regnis commercia miscere, quod erat contra Sinarum leges, & statuta, fecisse hic arcem verius quam ædem; in ea supra quadraginta, Amacao euocatos, velut in præsidio habere; causam præbere Magistratibus, vti indigenæ innoxij plecterentur; esse igitur &

P. Mat-
thæum Xau-
ceum rediit.

Coniuratio
contra Pa-
res.

regno & vrbī perniciosos, seque communēs boni deliderio permotos, eum monere ac rogare, vti pellerentur. Et vt vrbanos Magistratus sibi conciliarent, libellum prius ad eos detulerunt, rogātes vti fauere ne grauaretur; Visitator enim prouinciae similium libellorum disquisitionem solet vrbanis Magistratibus commendare. Verum ex iis repperitus est nemo qui eam admiserit; ceteri etiam eos ab ea deterrebant, monitos in foelicem exitum habituram: secundus autem Gubernatoris collega libellum admittit, & fauorem promittit, eorum vota comprobans, vt progubernatori, quem sciebat nostrorum esse fautorem, agre faceret.

Ab eo P. Matthaeus de libello rescivit, qui vnum alterumve accusatorum amicum accersens monuit, viderent etiam atque etiam quid agerent, nondum reos extra discrimen versari, nihil esse cur intercessores irritarent, ne in Visitatoris tribunali sese repente in actores transformarent, neque enim se facibus incensis inuasum ita excutire, vt non agnouerit inuasores. Hac legatione territi, ab incepto destiterunt, & adhibitis deprecatoribus demississime veniam reis, & coram Visitatore patrociniū precabantur. In iudicium ergo à Visitatore accersitus noster, vt de re tota eum redderet certiore, ita fauit, vt etiam deprecatorum vota superaret: petebat enim, vt in dubia causa in clementiae partem inclinaret, quo audito Visitator & animaduerso causam hanc actoribus carere, à quibus sibi periculum immineret, maluit vrbis primores plerosque, qui deprecatores adhibiti à reorum propinquis fuerant, sibi demereri, quam iustitiae rigore commouere. Pronunciauit igitur hos aleatores, sed non latrones appellandos, quos in poenam singulos iussit totius viginti vapulare, ac deinde liberos dimitti, qua

ti, quæ sententia reorum propinqui exultarunt, rei quoque minus lati, sed tamen, quod & poena mitiore plecterentur, & gravissima latronum infamia liberarentur, quæ infamia æterna illos eorumque propinquos ignominia erat contaminatura. Sed neque Sociis sententia displicuit, qui id fere spectabant; ut Ethnicis hominibus Christianæ pietatis lemitas constaret, quæ non vindictam solam de hostibus non repetit, sed quæ potest auerit. Verum ingratissimi mortalium, hæc pietatis Christianæ demonstrationem Ethnica impietate compensarunt.

Sententia lenior provinciarum.

D. I. B. igitur, qui reorum liberationem est consecutus, omni metu liberi, ad intermissam accusationem contriti redierunt: nam mortales supra ducentos populari tumultu bacchantes, inconditis clamoribus Visitatorem provincialem, qui alia fluminis parte discedebat, appellabant, audiri se de communi bono postulantes: cum iis ibat secundus Gubernatoria Assessor, non nostrorum minus quam. Pro gubernatoris inimicus, qui indigne sanæ multitudinis incensor & instigator videri volebat.

Novæ actus ratio.

PROVINCIALIS porro Visitator, siue iam sciret, quid ab iis peteretur, neque rem indignam ferret, siue reuera id temporis rem seriam tractare nolle, à tumultuante maxime vulgo propositam, ita respondit: De communi bono postulatio non erat in discessum meum differenda, sed advenienti mox ingerenda. Atque ita eos dimisit, nec adduci unquam potuit, uti saltem libellum acceptaret. Quantum pudoris ex repulsa ingratæ, tantum exultationis domi evictoria nascebatur. Hoc enim ipso tempore nostri se ac sua Domino commendabant, ab eo solo auxilium expectantes, à quib. in hoc maxime casu animi aduersus est, nostros à Deo Maximo & Optimo protegi, cum

aduersus externos duos Religiosos indigenz apud suum Iudicem nihil potuerint impetrare.

HOC eodem tempore Xauceum peruenit ex aula Pequinenſi, & ſecundo Magiſtratum ordine (Sinz Sciam chi vocant) preſes rituum tribunalis.

*Preſes rituum
tribunalis
noſtros per
humane
inuiſit.*

Reurgentibus negotiis in Inſulâ Hainan, ad mare Australe in Cântoniensî prouincia ſitam, patriam ſuam impetrata ab Rege miſſione nauigabat. Et magna pompa filios & coniugem reducebat. Is neſcio quo referente, magna quædam de externis Sacerdotibus audierat, ac licet ad Viſitatores reuſendos nunquam exſcendens, voluit tamen ad noſtros diuertere, quod fecit magnis beneuolentiæ ſignis & pretioſis muneribus inſtructus: totum igitur cum noſtris diem in variis colloctionibus inſumpſit. Sed nihil æque illi arrifit, vt illati de Matheſi ſermones, de qua iam Pequini, ſarna narrante, multa inaudierat. Spopondit igitur ſe, cum in aulâ ex patria rediret, P. Mattheum in Regiam abducturum, vt Sinenſium factorum errores, quos ipſi nec negant, emendaret, qua ex re magnam quoque ſibi pareret exiſtimationem, quod rei tantæ auctor exitiſſet.

AD repetendum viſitationis officium, cum ſe in eius nauigium; quod erat perelegans & permagnam, contuliſſet, ab eo exceptus eſt etiam maiori humanitate, & in altam noctem colloquia producta. Narrabat à progubernatore ſibi narratum, eos à latronib. noctu inuaſos, ſaucioſque prope omnes à vindicta ſibi temperaſſe, importuniſq; interceſſionibus effeciſſe, vt rei mortis triremium ac perpetuæ ſeruitutis liberaſſentur. Qua ex re, ipſe mirum in modum legis Chriſtianæ abſolutiſſimam numeris omnibus perfectionem ſuſpiciēbat atque commendabat.

P. Fran-

P. Franciscus de Petris moritur. P. Lazarus Catanensis in eius locum subrogatur.

C A P V T VIII.

SUPERIOR è latrociniis orta nostris causa vix in medio concursu erat, cum ecce tibi Nonis Nouembribus anno salutis humanæ millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, ex hac mortali ad immortalem vitam, ut speramus, P. Franciscus de Petris euocatus, expleuit in bre-
ui tempora multa : nam acuta eum febris intra dies paucos sustulit. Erat is ex agro Romano ex Abbatia Farsa. Puerulus Romam missus est ad studia in Romano Collegio nostro peragenda, in quo in Parthenio sodalitia teneram virtutem perpetuo exercuit. Societatem nostram cum peteret post philosophiæ curriculum absolutum, & disputationem de eiusdem philosophiæ partibus cum approbatione habitam & applausu, in tyrocinium est admissus, eius semper ingenium ac prudentiam domestici iuxta & externi summe admirabantur. Ex Italia venit vna cum Iaponensibus (ut dixi) Legatis, & cum ex Iaponia proram in Sinas obuertisset, à Visitatore designatus, nihil territus Sciauquinistumultibus, aut frugis faciendæ desperatione, vel cœli inclementia, eiusq; cui sufficiebatur, interitu, sed potius spreto aut dissimulato constanter metu in stationem sibi designatam instantius aspirauit.

P. Francisci mors, & vita ante a Tarasio.

ANIMI demissio maxime in eo elucebat. Paucis diebus ante obitum suum, fratrem è nostris

*P. Virgo P.
Francisco
de Petris
apparet.*

stris adiutoribus ad constantiam in religione retinendam adhortans, aiebat, se vocem Dei Matris ad se loquentis audiuisse, cuius hæc erant verba: *Ingrederere agendum filij mei Societatem, & in ea vocatione persevera*: cumque vultum obuertisset conspecturus, vnde oraculum, præter Dei parentis cœngiem aliud se vidisse nihil. Hæc ille. In hac porro lethali ægritudine hymnum magnæ Matri sacrum ad alterum læticiæ latus appendi iussit, vti frequentius iteraret.

*Mortem si-
bi prædixit.*

DVBITARI quoque posse non videtur, quin mortem diu ante præviderit, nam domi nescio quid falsamenti comparatum fuerat, quod cum ille vidisset, etiam nunc sanus clare prædixit, se minus temporis in viuis fore, quam quantū caro illa duraret; quæ res vt erat ipse hilari agendi consuetudine à nostris in iocum reiicitur, porro cum nondum æger esse inciperet, dixit illi nescio quis, Consumpta nunc est caro, & tu eriam nunc superstes? negauit ille, & locum in quo adhuc frustum esset designauit, interim vero, aduertentibus nostris, nondum falsamentum plane periisse, in morbū incidit grauem, ac moritur. Sub ipsum denique ægritudinis initium, cum ex valida corporis constitutione nostri colligerent, vitam nondum in discrimen adductam, in lectulo sedens, patri Matthæo de peccatis cōfessus est, solito quidem accuratius, tum in pedes erectus, Socium amplectitur, dubium an fortasse deliraret, cum pater residere, & bono animo esse iussit. Verum ille lacrymis cum non nihil indulgisset, silentium singultibus interruptum abruptit in hæc verba: Ego ægritudinem noui, meque ea moriturum. Institit P. Matthæus: Vide ne id feceris, & mihi laborem duplices in efferendo tuo cadauere, & successore euocando, dicebat hoc ex eo, quod P. Almeida nondum domo elatum esset, nostri enim

enim ut in re noua quid consilij caperent, ignorabant, & in re non difficili vanos metus metuebant. Huic ita respondit æger: Nullam, inquit, nec in efferendo cadauere, nec in euocando comite, me vita functo molestiam patieris, & ita plane accidit, vix enim de illius obitu Amacai auditum erat, cum è Metropoli Xauceum scapham è fratribus vnus aduexit, qua vtrumque cadauer elatum ad communem Collegij nostri sepulturam, quæ cum in Amacensem ripam aduenissent, concursus ab vniuersa ciuitate facti, sese nostris adiunxerunt, funus ad tumultum vsque comitati. Panegyricam ad nostros habuit orationem P. Eduardus Rector, quæ plerosque ad eandem expeditionem admodum incitauit, confirmans ex hac ipsa morte illius Ecclesiæ colligi posse incrementum, quæ in celestè aulam ad expedienda negotia militans triumphanti sorori soror intercessores amandasset.

Funus vtriusque Patris Amacai vultus.

UTERQUE intra biennium extincti, eos iam in Sinentis Philosophiæ libris processus fecerant, prælegente P. Matthæo, uti scriptio reliquum tempus darèt, quod de uoratis principiorum spinis iam erat procliuius, atque ita prope maturo cultores huius agri duos amissimus cum prodesse potuissent, id fortasse gentis huius sceleribus prouocatus Deus ita esse permisit.

SED sepultis nunc Sociis successorem euocamus: is fuit P. Lazarus Cataneus Italus, qui & ipse quoq; inde ab Europa Iapones legatos fuerat committatus, & in India huc vsq; substiterat, orę piscariz nostrorum sedibus cum Rectoris auctoritate Præpositus, & post inopinum P. Francisci casum in Sinas quoque amandatus, nam tametsi alij erant duo Socij designati, tamen Theologicis studiis adhuc detinebantur. Hic ad cæterorum beneuolentiam & humanitatem non parum videri

P. Lazarus Socius sanctus sub-

voluit addidisse. Itaque nostri iam in sua statione securi debebant, quanquam non diuturna fuit sine metu quies, & tamen solus metus non malum fuit.

*Novus Gubernator
repentina
morte ex-
tinguitur.*

GVBERNATOR autem, qui recens advenerat, & à quo P. Franciscus de Petris habitus veluti ab antecessore euocatus, initio initi Magistratus incidit in annum illum è tribus vnum, quo anno in Regiam ad solemnem Regi clientelam exhibendum ex officio de more pergebat: eius vicem supplere alterum illum Assessorem nostris non mediocriter offensum oportebat, quem constabat nostros vel vexaturum, vel, si posset, expulsurum, constabat, inquam, non è superiore tumetur magis, quam è minis, quas elabi libi non semel suerat, voluit tamen clemens Dominus hoc metu nostros, & periculo admirabiliter sane liberare, nam cum is infra biduum tri-duumve dignitatem esset aditurus, egressus matutinis horis in proprium Assessoris secundi tribunal, repentina morte prius expiravit, quam in ædes referri potuerit, cuius morte dignitas ad quartum Assessorem nostris beneuolum, aut potius protectorem deveniebat. Ergo ereptus hic metus, & Socios & alios plures docuit Euangelij sui præcones in Numinis umbra & protectione latitare, & labores ab eo vel auerti, vel semper in meliora commutari,

*In Regiam Nanchinensem P. Matthæus
pergit.*

C A P V T IX.

EX Visitatoris è Iaponia reditu, occasionem sumpsit pater Matthæus huius expeditionis
ita

ita statuendæ, vti & securior, & ad Euangelii Ma-
iestatem amplior, redderetur. Nam tametsi iam
vile profanorum Ministellorum nomen, quo no-
stri appellabantur, domo proscripserat, ex eo ta-
men quod & nostri barbam raderent, Lusitano-
rum Sacerdotum more, & comam tonderent, &
cælibes essent, Templum haberent, statas preces
recitarent, infami se nomine, & ad res magnas
præstandas inepto, sese non poterant liberare.
Functionem quippe similitudo, res alioqui di-
uersissimas eodem nomine concludebat. Itaque
Visitatorem admonuit, omnino sibi è re Chri-
stiana videri, si barbam capillitiumq; alerent, ne
pro idolorum cultoribus, & quod amplius est,
eorundem sacrificulis, quorum hoc est signum ex
peculiari eorum instituto, haberentur. Monuit
etiam non minus necesse, vsu deprehensum, vti
nostri cultu habituq; Literatos imitarentur, & è
byssio vestem haberent vnâ singuli, quam vestē
ad visitandos Magistratus adhiberent, sine qua
cum Literatis aut Magistratibus ex æquo con-
gredi apud Sinas inusitatum. Admonuit denique
in aliam sedem statuendam sibi alio primo quo-
que tempore commigrandum: vel vt Xauceani
cœli intemperiem, quæ duos breui tempore no-
bis eripuerat, deuitaremus, vel, si hoc minus pla-
ceret, vti nostrorum statio in duas sedes diuisa
firmior redderetur, neque expeditionis totius
fortuna in domicili vnius infortunio reside-
ret.

H Æ C omnia ita rationi consentanea Visita-
tor iudicauit, vti facultatem fecerit, quæ pete-
batur exequendi, monendumq; de omnibus
præpositum Generalem ac pontificem maximū
in se suscepit. Atque ita Xauceani patres, omnia
sensim in morem inducebant, amicis compro-
bantibus, quibus gratum fuit, cum nostris ex

*P. Visitator
demonstrat de
h. b. in So-
cietate gesta-
do.*

*Patres sa-
a. commo-
tant visi-
bus Sinen-
sum.*

æquo congregiendi, per ritus etiam suos sibi fieri facultatem, quod cum sacrificulis suis, ut liceat, in morem non erat inductum. Nam tamen Magistratus atque Literati superiore semper cultu nostros prosequerantur, vel virtutis vel literarum opinione permoti, quæ duæ res in simulacrorum Coenobitis desiderantur, vulgus tamen, cui hebetiores sunt oculi ad hæc inspicienda, nihil eos ab reliquis differre arbitrabatur, & magnates nostra culpa prohibebantur ab æquali congressu, ne posito à nobis ipsis profano habitu urbanitatis limites, præter morem suum prætergrederentur. Cum igitur in Magistratuum palatia se conferrent, visitationum ritus è Literatorum consuetudine, quæ à vulgari differt, petentes, ipsos quoque Magistratus ad eosdem reddendos. inuitabant. Sed eximendus hic est mihi complurium error in Europa, qui nostros arbitrantur ad Literatorum in hoc regno gradum aspirare: neque enim nostri se pro Sinentibus literatis gerunt, sed Europæis, nemini porro non arridet è Sinis, viros alioqui literatos, ubi fuerint se pro literatis gerere, regionis habitum cultumque imitantes.

*Patres pro
Europæis
Literatis se
gerunt.*

QVAMVIS in Cantonienſi provincia infame sacrificulorum nomen excutere nondum potuerunt; in cæteris tamen provinciis nostri ab ipsis initiis literatorum nomen & opinionem feliciter ac vtiliter induxerunt.

De alia vero sede statuenda quod attinet, anno inſequenti, qui fuit milleſimus quingentefimus nonageſimus quintus, menſe Maio, oblata eſt eiſus tentandæ non inopportuna occaſio, cuius P. Matthæus frontem arripiens, Nanquinum quam celerrime nauigauit. Senatus militaris Aſſeſſor primus, quem Sinæ *Scilân* vocant poſt varias in hoc regno dignitates domum ſeſe priuatus receperat, & in provincia Quam-ſi multorum ſer-

*P. Matthæo
Ritio alia
ſede ſta-
tuenda oc-
caſio offer-
tur.*

moni-

nonibus celebrabatur. Hoc tempore summus aponiæ totius Imperator Cabacondono, dicebatur Coria Regnum Sinensi vicinum & vestigiale, infestis armis impetere, cui subsidium ferre, sinensis Imperator exercitu supra mortalium octuaginta millia, statuisset, eos, qui rei bellicæ fama inclyti erant, conquirebat: quos inter hunc quoque agimus, in Regiam urbem cum eodem officio reuocauit, quod proregum dignitatem longo superat interuallo. Huic erat filius annorum fere viginti, qui præ verecundia timuit ac dolore, in insaniam inciderat, eo quod primo Literatorum gradu in examine excluderetur. Hunc parens uti ad sanam mentem reuocaret, nihil non tentauerat, sed euentu plane nullo: & quoniam eum vnice diligebat, in Regiam secum iam inde à patria, quæ Sciauquino adiacet, deducebat, ubi in mente illi venit, fore fortasse, uti patrum quod vnum cœli Dominum venerarentur, virtute ac precibus posset filius in pristinum statum reuocari. Ergo à militum præfecto, ad se nauigio patres vocati, ita excepti sunt, ut stupuerint, quotquot aderant Magistratus. Inde expletis salutantium officiis, multa de Europa nostra, de Christiana Religione plura sciscitatur. E qua in filii casum sermone ex alio in alium lapsus deuenit; obtestatus, ut si quid posset in hac re, ne facere detrectaret. Respondit P. Matthæus, hoc negotiū tanta temporis breuitate confici non posse, sed cupere se cum filio in Chiansinensem provinciam excurrere, ibique sperare, ut ad mentis sanitatem reuocetur. Placuit ea res parenti, & quamprimum Xauceano Gubernatori imperauit, uti diploma sigillo eius munitum patri ad iter daret, quo diplomate fiebat illi in Chiansinensem provinciam excurrendi facultas, ipse vero præiuit, quæ pater postridie, vna cum Amacænsibus

*Duo flum-
ina celeberrima.*

*Civitates
d-e nego-
tio a Nan-
gan & Can-
ton.*

caensibus adolescentibus duobus Societatis nostrae tyronibus, & duobus famulis subsequens est, & affectus in prima prouinciæ Chiansi ciuitate, cui nomen *Nangan*. A Neophytis Nanhienensibus magnopere adiutus est, ad montem transmittendum vna cum sarcinis. Mons iste *Mulin* vocatur, medius inter duo flumina, & vtriusque prouinciæ limes, commodum diei vnius iter, celeberrimus fortasse toto regno transitus, nam in eius pede ad Austrum Nanhui navigatio incipit flumen, è quo in Cantonensem Metropolim, & inde in Australe mare descenditur, ex altera vero montis radice in vrbe *Nangan*, aliud ingens flumen nascitur, quod Chiansinum & Nanchinum prouincias aliasque vrbes permulcat, donec in mare ad Ortum deferatur, vnde è plurimis huc prouinciis in cæteras trans montem ad Austrem, & vicissim prouincias plurimarum mercium sarcinæ transmittuntur, contra vero quicquid è regnis externis Cantonem peruenit, in eodem itinere in regni penetralia deferatur, & viatores quidem, equis & sella gestatoria baiulorum humeris deportantur, cætera iumentis baiulisque ad stuporem prope innumeris, die quolibet inferuntur, atque ita negotiosissimo tempore complurimi mortales cum sarcinis transmittantur. Mons communis est vtrique prouinciæ, quorum discrimen est ingens porta inter prærupta saxorum extructa. Inuius olim erat, sed ars & vis peruium reddiderunt. Iter vniuersum saxis stratum, & arboribus consitum, hospitibus ita frequens, vt nocturnis æque ac diurnis horis commeari commode possis & secure: neque enim militum excubiæ vel viatorum frequentia latrocinii locum reliquit, sed neque imbres vsquam iter claudunt torrentibus demersum. In montis apice fons aquæ potabilis scaturit: ibidem fanum est

perlegans, & in fano præsidium militare. incin vtramq; prouinciam liber est oculis ex-
currendi locus.

S E D transmissio monte tantisper in Australi
perforio (hoc enim *Nanghan* sonat) quiescā-
us. Habuit hic P. Matthæus magnum spectato-
um, & ex vrbe aduentantium concursum, quos
puceo sparsus rumore euocabat : & euulgatum,
min comitatum à summo Magistratu itineris
mitti, cuius iussu in vnum è nauigiis eius im-
missus est, donec in urbem Canceu perueniretur.
oc itinere toto in illius ipsius nauigium fre-
uens itabat, & de moribus ac scientiis Euro-
eis, deq; sanctissima lege nostra longa collo-
quia ferebantur, quibus omnibus mire se oble-
ari, & patris contubernio gaudere præferebat :
c raro domesticis cum familiariter epulis ad-
bebat. Verum enimvero tanta fuit obuiorum
agistratum multitudo, à quibus visitatus ob-
ebatur, vt nunquam hoc itinere toto commo-
um cum filio colloquendi tempus inuenerit.
oc igitur ipsius parentis autoritate dilatum :
c cum eo solum, sed etiam cum reliquis è fami-
primoribus arte amicitiz iura contracta, quæ
non parum foelicem eius excursionis progres-
m promouebat.

*P. Mat-
thæus in
urbem
Canceu
peruenit.*

I N hac vrbe Canceu prorex residet prouincia-
rorege superior. Eum quatuor prouinciarum
oregem vocant : Chiansi videlicet, Fuchien,
intonis, & Vquam, non quod illi pareant no-
matæ prouinciæ omnes, sed quia è singulis fini-
nas regiones duas, id est, prouincias minores
bernat. Huius proregis, præter ordinem, con-
uendi hæc ratio fuit. Hic olim locus latroci-
s infestus erat, & cum in diuersas prouincias
teret fuga, nō ita facile reperiebantur, aut ple-
bantur : inter plures enim est rara consensio:
ergo

*Proregis
constituen-
ditio in
vrbe Can-
reu.*

*Scilicet
pompa cele-
bri excipi-
tur.*

ergo prœregibus singulis binæ rēgiones ablatae, quas sese latrones recipiebant, & vni traditæ, quibus militaribus excubiis foeliciter sane salutarit̃q̃ cōsilio latrocinia repressit: & quoniā Magistratus quorū imperio militares turmæ subsunt, omne ad bellicū tribunal Pechinense pertinent, hic ceptus est Assessor illius tribunalis celebriore ap- paratu. Nam obuiam illi missi supra militum tri- millia; ab vrbe cum leucam vnam etiam num abesset, ii solemnī habitu, vexillis, armis, ad duc- bus insignes procedebant, quos inter permixti erant sclopetarii non pauci, qui festa scloporum dispo- sitione transeuntem exciperent, & insignem sane pompam ex vtraq̃ nondum latissimi flumi- nis ripa explicabant. Cum in urbem peruenisset ille ipse prorex cum cæteris Magistratibus urba- nis, eum visitatione, muneribus, cōmeatu, con- iuiisq̃ cohonestarunt: additæ ad nauigiorū ex- cubias nocturnas, aliquot militum turmæ. Sed hoc quod isti fecerunt, accuratius vbiq̃ factū in- telligas velim. Tanta est similium Magistratuum apud Sinas & inferiores veneratio. In hac vrbe flumen ē colligatis scaphis portum patitur, ne- nisi semel quotidie transmittendis hinc inde nauigiis patet, postquā vectigalia persoluerunt. Hic P. Matthæus vti liberius incederet, sibi scapham sumpsit, & cætera nauigia sequebatur. Post hanc urbem transmissam, aliud flumen sese huic im- miscet, & eius magnitudinem auget, inde in locū deuenitur triginta fere miliaribus longum, in quo scopuli multi toto flumine sparsi frequen- tia naufragio infamiam comparant, nam aquarū vortices ita rapidi sunt, vt nisi nauarchos habuerint peritissimos, nauigia fluminis impetu rapi- deferantur ad scopulū allidenda, cum sarcinū rum iactura & demersorum viatorum interitū hic locus ab octodecim torrentibus Scie pa- thē vocatur.

*Locus fre-
quenti nau-
fragio infa-
mus.*

vocatur. Res sane mirabilis, in medio continen-
tis vadofum adeo flumen ac scopulis velut acute
præfixis sparsum reperiri.

H V I V S initio fluminis vadofi fanum est ido-
lorum, in quo nautæ ac viatores solent discrimi-
nis foeliciter enauigandi fortunam comendare.
Hoc fecit ille, qui nauigabat Sceilanus, sed fructu
plane nullo. Nam tametsi ipsius nauigium nauta-
rum multitudine & laborantium industria sco-
pulum elusit, alterum tamen quo vxor & filii ve-
hebantur, neminelicet pereunte, allisione dif-
fringitur, propterea quod altitudine sua flumen
vadofum nauigium superabat, in cuius supremâ
contignationem omnes confugerunt. Et quo-
niam mulierum & puerorum erat timida multi-
tudo, miserabiles pereuntium eiulatus in non
extremo periculo reboabant. Audiit forte clamo-
rem primus ex vniuersa multitudine P. Matthæ-
us, & accurrens in celocem suam omnes recepit,
ipse egressus in scapham descendit exiguam, quæ
ad iter demonstrandum præibat.

*Naufragij
periculum.*

H O C infortunio territus Magistratus, Can-
ceum subito milit, qui aliud grandiusculum na-
uigium vxori ac filiis peteret. Neq; gratias ingen-
tes patri Matthæo agere prætermisit, eumq; in
sarcinarum suarum nauigiū interim misit, dum
aliud Canceu aduepiret, quod exiguam moram
fecit, sed cum diurnis horis venisset, noctem ad
mulierum ingressum oportuit præstolari.

S E D neque hic stetit infortunium, nam ad P. Mat-
patrem quoq; Matthæum pars magna peruenit. *thæu Ric-
cino cum
suis nau-
fragium fact.*
Eius quippe nauigium cum in alueo profundo
extra scopulos nauigaret, subita vi ventorum à
latere cōcutitur, cui cum velum obuerti tempori
minime potuisset, celsit, ac se reclinās in latus o-
mnes quotquot erant in flumen excussit. Pater
Matthæus in alueum vsque peruenit, & cum ena-
tandi

*Adolescent
aquis sub-
merguntur.*

tandi artem minime calleret, in alueo positus se Deo commendabat, satis lætus quod in simili causa interiret. Ibi nescio, unde funem sui nauigii arripiens erigi cœpit, & tandem capite tenus emerfit, inde in quodam ligno quod fluitabat inequitans, etiam scrinium suum supernatans arripuit. Et quoniã altum erat nauigium, altera pars ex aquis eminebat, in quam ipse ac plerique conscenderunt. Socium habebat Ioannem Barradas, adolescentem vnum ex iis, quos dixi, inferiorem fortunam sortitus è flumine nunquam emerfit, fortasse in ipso alueo sese nescio quibus impediuit, nam etiam pueri ac infantes matrum vberibus admoti cum reliquis euaserunt. Huius Socii iactura, qui magnam de futura virtute spem dabat, P. Matthæus ita consternatus est, vt serio dubitauerit, expediret necne vltius progredi. Verum collectis animis meliora de diuina bonitate sperans, sese ad reliquum iter accinxit.

*Aliud in-
fortunium.*

MAGISTRATVS is, qui patrem ducebat in duorum nauigiorum naufragiis, omnes prope sarcinas suas amisit, & quæ ex alueo vrinatores eduxerunt, iam aquis corrupta laborem eluserunt. Et tamen in his infortunis meminit ad Socium consolatores mittere de comitis adolescentis interitu, ad cuius funus curandũ etiam nummos pro munere submisit. Prosequuti sunt igitur iter in ciuitatem, cui *Chiengan* nomen est, nobilem sane & populosam, vbi nocturnus ventus tanto impetu irruit, vt nauigia omnia disperferit, nec discrimen abfuit alterius hic quoq; naufragii. Ergo sinistro territus augurio nauigationem omittendam sibi iudicauit, Pechinense iter terrestre aggressurus, neque enim suo sumptu id facturuserat, sed regio ex more, nam certis in locis equos, lecticas, baiulos, commeatum, & reliqua reperiturus erat, in hac deliberatione de remitten-

mittendo patre Xauceum cogitare cœpit, ne seipsum periculo exponeret calumniæ, quod inter bellicos tumultus externum hominem in Regiã adduxisset, id ubi sensit Pater, è familia Magistratus duos ad se accersit, & vitrum trigonum ostendit, in quo mentiti colores, in vtraq; fluminis ripa & in vrbis conspectu magna cum voluptate spectabantur. Dixit igitur cupere se id hero suo donare, sed primum scire se oportere, an cum eo Pechinum vsq; ire sineretur, alioqui se Xauceum sine vitro minime rediturum, id faciebat vti heri voluntatem ex iis expiscaretur, qui tamen si scirent, quid ipse statuisset, arbitrati tamen hanc esse gemmam valoris immensæ, eum admonendū iudicarunt. Pridie quam discederet, per eos ipsos vitri spectatores Patri renunciari iubet, se sarcinarum suarum partem, cum famulis aliquot flumine trāsmittere, cum iis si vellet licere sibi Nanchinum vsq; nauigare, nec abnūit pater, si id cum eius facultate ac diplomate liceret. Ergo eum inuisens vitro trigono donauit, ac nolenti pene per vim ingessit, qua ex re satis se nostris adstrictū prædicabat, nec vllum finem faciebat gratiam referendi. Inde cum de loco agerent, in quem volebat noster conscendere, auctor illi fuit, vt in metropolim Chiansi prouinciæ se conferret, habere *P. Mat-* se eo loci amicos complures, ex eo quod prima- *rius Nanchinum* riam olim ibi gessisset dignitatem, verum Nanchinum vti ire liceret modeste institit, donec impetraret, ergo ubi Chiengan Gubernatori dedit *proficisci impetrat.* in mandatis, vti P. Matthæo in iter publicum diploma daret, quod ipse fecit sane luculenter, referebat enim quanto tempore intra Sinense regnum, & ubi fuisset commoratus, facultatem illi faciebat Nanchinum & Cechianum Prouincias inuisendi, monebatq; omnes Magistratus, vt ei molestiam inferri non permitterent, discessit

X

igitur

igitur Nanchinum versus secure admodum, & sæpe militum manipulo comitatus, eodem quippe cum duobus famulis Sceilano nauigio vehabatur, & omnibus ex locis obuios habebant milites ac præfectos, ratos eo nauigio, si non ipsum Magistratum, ex eius filiis aliquem vehi, hoc itinere toto raro exscendit P. Matthæus, ne quem obicem inueniret. Verum cum in mêtropolim supra nominatæ prouinciæ deuenisset, quæ extremo loco ad Boreâ sita est eleuati super Orientem poli, gradu nono supra vigesimum, exscendit, scq; pro Sceilano domestico gessit, & cum dubitaret, quo se potissimum reciperet, ignorabat enim qua in vrbis regione commorarentur amici quidam, ad quos literas deferebat, in fanum celebre se contulit, cui à columna ferrea nomen impositum. Fabulantur enim quemdam, quem *Huiunfin* vocant, ante plures annorum centurias huic populo multa profuse largitum, ex eo quod illum ferunt ex hydrargyro argentum minime adulterinum magna copia eduxisse, aliisq; modis plane diuinis hanc vrbem ab immani dracone liberasse, eumq; terra obrutum ad columnâ ferream, quæ ibi visitur, alligasse, ac deinde in cœlum, cum vniuersa domo sua, imo & muribus ipsiseuolasse. Huius fani moles plane visenda est, è cuius regione nundinæ sunt perpetuæ, in quibus nihil deesse iudicaris, eiusdem ministri sunt ex iis sacrificulis, quos libro primo *Thausu* nominauit, ii barbam & capillitium alunt.

Fanum celebre.

*Aduenas
videndi cupiditas.*

¶ C V M id fanum ingrederetur P. Matthæus, magni ad eum concursus facti, & ab ipso nauigio cœpti; donec in templum perueniretur, audi sunt: hi aduenam videre, rem ea in vrbe sacram gestiebant, arbitrabantur eum omnes huius idoli celebri fama euocatum, è remotis regionibus aduenisse. Sed vbi animaduersus est nul-

lam

Iam simulacro venerationem exhibere, monitus est ab adstantibus, id ne facere detrectaret, quod maximi Magistratus factitabant, verum cum hac denunciatione nihil moueretur, metum iniecerunt, asserentes fore uti graue aliquod infortunium pertinaci immineret, sed ad hæc etiam surdum per vim eum raptare parabant, nisi ex eodem nauigio nescio quis tumultuanti multitudini dixisset, aduenam illum nulla venerari idola, quo audito conquieuerunt, neque enim apud Sinas cuiquam vis in causa Religionis infertur, maxime si externus fuerit, sed in ea re summa libertas, aut potius sectarum perturbatio, quæ tamen ad rem nostram valet non parum. P. Matthæus igitur, cum aduerteret nullo se fructu multitudinem maiorem ac maiorem accersere, in nauigium se recepit, denunciauit tamen iis, qui eum officiosius comitabantur, vna se venisse cum bellici Tribunalis Assessore, quem nemo, qui ea in vrbe erat, non nosset. Eius famuli heri sui amicos inuiserunt, sed nemo eos pluribus officiis frequentauit, quam Proregis Medicus, à quo multis donati muneribus abierunt.

P. Mat-
thæus ido-
lum vene-
rari retu-
sat.

VIX extra Metropolim nauigatur, cum occurrat viatoribus lacus magnitudine sua reliquisq; visendus, in omnibus in orbem ripis, quantum oculi assequi possunt, innumera sunt oppida, vici, villæ, castella, hinc in prouinciâ Fuchien, & inde in mare ad Ortum transitus est, inter cætera oppida vrbs est, cui nomen *Nancan*, ad pedem montis *Liu* appellati, in eo monte varii sunt Anachoretæ, qui singuli ædicula in sua corporis afflictationibus maxime insudant. Ædiculas istas tot esseferunt, quod diebus Solaris anni cursus continetur, & inter prædigia referunt, sereno ubiq; cælo semper eum montem nubibus aut nebulis tegi, atque ita è lacu mons ille alioqui vicinus con-

Lacus cele-
sterrimus.

Mons Liu,
ubi varij
Anachore-
ta.

Flumen
Yamsu si-
lino mark.

spici nunquam potest, cursus huius fluminis secundus est quidem hic etiam Nanchinum nauiganti, sed in hac latitudine ita piger est, vix vt aduertatur, vnde facilis est velis inflatis, in quamlibet illius partem nauigare, vbilacu exieris ex V quam prouincia labitur fluuius ingens, qui aquas ignobiles amisso nomine in hoc ipsum flumen immittit. Ergo ob insignem eius latitudinē hinc *Tamsu* vocatur, quod filium maris sonat, & multis in locis ad duo triaue miliaria excurrit latitudo, non vacat ea nauigatio periculo, nam procellis suis mare parentem suum imitatur, & ferunt etiam eum, qui in id flumen inciderit, aquarum vorticibus ita rapi, vt paucis ars natatoria saluti esse consueuerit, hinc fit, vt Sinæ plerumq; timide illud nauigent, & frequenter naufragium patiantur, in eo nauigia prægrandia nauigant, & fortasse naues nō maximæ, ac triremes nostrates è mari huc vsq; penetrarent, multis aliis deinde fluuiolis augetur, nec noctu nauigatur, sed in portum aliquem sese cuncti recipiunt, quod etiam facile fieri poterit, quoties procella ingruerit, ad hunc vsque lacū, æstus maris noua plenaq; luna perueniunt, aliis diebus aduerti non potest, Nanchini tamen nullo non die sentitur, tametsi aqua potabilis vim falsi maris adhuc eludit. Nanchinū vbi peruenisset, in hospitium quoddam suburbanū exscendit, & hic eum Assessoris famuli reliquerunt.

*P. Matthæus Riccius Nanchino turpiter eiectus,
in Chiansi Prouincia Metropolim
se recipit.*

C A P V T X.

Nanchinū
Metropolit.

HÆC Metropolis Nanchinum appellatur, tametsi apud Lusitanos fere, qui famam vrbis no-

bis nobilissimæ à Fuquianæ prouinciæ incolis ac-
ceperunt, *Nanchinum* appellatur. In ea quippe pro-
uincia litera N, in L, solet commutari. Alio nomi-
ne, quatenus est regio, communi eius nomine *In-
tienfu* appellatur, ex eo quod Regionis ibi Guber-
nator sedem figat. Hæc est illa ciuitas, à qua Sina-
rum iudicio cæteræ totius orbis vrbes non ma-
gnitudine minus, quam pulchritudine superan-
tur. Et sane paucis potest inferior iudicari. Plena
enim est maximis palatiis, fanis, turribus, ponti-
bus, quæ tamen omnia ab Europæis generis eius-
dem fere superantur, sed in aliis superat. Excellit
etiam cœli clementia, soli feracitate, ingeniorum
bonitate, morum suauitate, sermonis elegancia,
incolarum multitudine, ex omni ordine vulgi
Literatorum ac Magistratuum, qui postremi &
numero & dignitate cum Pequinenfibus compa-
rantur, tametsi ex Regis absentia, ipsa æqualitas
redditur inæqualis. Atque ita toto Sinarum re-
gno, & regnis conterminis vulgo collatis in v-
num omnibus, prima iudicatur.

*Nanchini
v bis de-
scriptio.*

HÆC vrbs trium quoque murorum circuitu
cincta est: primus est Regii palatii sane superbis-
simi. Illud quoque triplici muro cingitur in arcis
modum, & fossis quas aqua oppleuit in gyrum
excavatis. Illud intra quatuor aut quinque Ita-
licorum miliariorum circuitum in orbem patet.
Et quidem audeo dicere, nullum vsquam Regem
palatio superare, non si singula cum singulis, sed
si omnia cum omnibus comparentur. Hæc ali-
quando alio volumine comprehendemus. Alter
murus cingit ipsum denuo palatium & maximā
ac præcipuam vrbs partem, is portis duodecim
interrumpitur, eas laminæ ferreæ armant, & bel-
lica tormenta è regione intra urbem constituta
muniunt. Hic murus alter octodecim Italica mi-
liaria suo ambitu complectitur. Tertius murus

*Regium
Palatium
Nanchini.*

*Murus tri-
plex.*

externus non est ubiq; continuus, sed ubi periculum aliquod imminere posse iudicatum; ars naturæ munitionem suppleuit. Eius circuitus sciri vix potest. Indigenæ tamen dicunt submissos aliquando in equis duos, alterum hinc, illinc alterum discessisse, utrumque vero in solis Occasu conuenisse, ex quo coniiicere quisbet poterit, prodigiosam eius vrbs vastitatem; maxime quod circularis fere figura cæteris capacissima, reddat aream laxiorem. Intra huius muri ambitum magnæ licet sint hortorum, montium, nemorum, & lacuum intercapedines, maxima tamen illius pars frequentissime habitatur.

*Memorabile
præsidium
vrbi.*

PRÆSIDIARII eam (quod vix credi potest, nisi oculati testes serio confirmarent) solam urbem milites ad quadraginta millia custodiunt. Habet polum supra finitorem duobus ac tringenta gradibus eleuatum, atque ita in medio regno, si Mathematicam latitudinem spectas, est fere constituta. In illius Occasum flumen mox nominatum præterluit, cuius dubitari potest, vtilitas urbem farciat; an amœnitas magis cohonestet. Nec solum præterluit, sed inducti locis pluribus in urbem canales, nauigiis etiam maioribus in urbem ingressum aperiunt, quos maiores arte laborem fatigante effoderunt. Hinc factum est, ut olim totius regni caput fuerit appellata, & antiquorum Regum multis sæculis sedes plane percommoda. Et tamen si Pequinum ad Boream ea ex causa, quam libro primo monui, commigrarit, de suo splendore tamen ac frequentia vel nihil amisit, vel, si quicquam ei deest, etiam admirabilior olim fuisse iudicetur.

IN agrum igitur suburbanum delatus, exscendit P. Matthæus, qui quidem extra tres illos murorum ambitus ita late patet, ac frequenter habitatur, ut altera vrbs prægrandis possit appellari;

con-

conspēctus est à Medico quodam, amico vnius è P. Mit-
 filiis proregis illius Sciauchini, qui nostros expu- thaus à
 lerat, hic ait; profecto amicus est Quinti Leu medico no-
 (nam Quintus erat ipse filius, & Leu proregis co- scitus.
 gnomen) ergo postquam domunculā conduxit,
 misit ad medicū, qui sciscitaretur, proregis filius,
 an resideret Nanchini, nec ne? poterat enim ab eo
 fauorem aliquem sperare, vt optatum finem cō-
 sequeretur. Audito eum hic substitisse, inuisit
 magno vtriusque gaudio, eo maxime adnitente,
 cum variis primoribus familiaritatē contraxit, à
 quibus frequens ad epulas vocabatur, & honore
 omniq; officiorum genere colebatur. Urbem in- Nanchinū
 grediebatur non raro, sed sella gestatoria tectus, urbem in-
 tum ne quid rumoris ciceret, tum ad aliquam, greditur.
 quæ inter Ethnicos necessaria est, maiestatis opi-
 nionem: his adde iter ad amicorū ædes plerumq;
 ita longum, vt robustum viatorem postularet.
 Hoc amicorum auxilio fretus, cœpit agere de
 collocanda ibidem statione: ad eam rem com-
 memorabat, dudum se in Cantonienſi prouincia
 urbis nobilissimæ fama permotum, peroptasse
 sedem in ea figere, & quod reliquum vitæ supere-
 rat, quiete transigere. Nam de sanctissima lege
 nostra euulganda voluntatē primis semper ini-
 tiis occultabat. In amicis par erat desiderium, nec
 ad eam rem obicem vllum causabantur. Spon-
 debant etiam per se ac suos auxilium & fauorem:
 interim vero dum varii modi sedis tuto figendæ
 in deliberationem vocantur, renunciatum est P.
 Matthæo, Nanchini degere familiarem quendam
 suū in Cantonienſi prouincia, nomine *Sciutagin*,
 qui non mediocrem gerebat in ea regia Magistra-
 tum: hunc olim in alio inferiore Magistratū sphæ-
 ra seu globo cœlesti, & clepsydra horaria, qui in
 hanc diem Sinæ magni æstimant, donauerat, &
 in eo varia veræ necessitudinis officia expertus

*P. Mat-
thæus Sciu-
tagin fami-
liarem adiit.*

erat, & supra bienniū quidem, cum ad hoc ipsum munus ineundum Xauzeo nauigaret, voluit se- tum Nanchinum patrem abducere, eo vero tem- pore res Xauceanæ id non permittebant. Hac re audita, & cum proregis filio cōmunicata, exiit præ gaudio, ratus id se à Deo consecutum, quod quotidianis per eos dies sacrificiis, & diu ante pos- tulabat. Ad eum igitur se contulit in solemnī Li- teratorum habitu, nec vacuis manibus, quod multi sæpe prospectant.

*Sciutagin
P. Matthæus
auxilium
negat.*

HIC, de quo nunc agimus, adeo auarus est, ut domi non frugalem solum, sed prope mendici vi- tam viuat, & in eo totus sit, uti ex alia in aliam dignitatem euehatur, unde etiam deinde Nan- chini assessoriam. Scailanus dignitatem gessit, id est, Tribunalis vñius summo præfidi Assessor fuit. Is inquam primo conspectu restitit, attonito si- milis, ex inopinato Patris aduentu. Verum stu- pore blandientis munusculi cupiditas abster- sit. Eum igitur festiue excipit, & intrōmissum et- iam ad confessum adhibet, sciscitatur causam ad- uentus, & qui valeat. Respondit P. Matthæus, ut ei blandiretur, venisse se illius videndi desiderio permotum, & in eam rem, à bellici Tribunalis As- sessore, patentes se literas Nanchinum vsq; impe- trasse, in votis autem sibi esse stationem Nanchini sub eius protectione & vmbra collocare. Ea re tã- tus in miserū irrepsit metus, ut subito in suspiria, elata etiam voce, proruperit, dicebat male se sibi consuluisse, quod Nanchinum venisset, non esse urbem illam, in qua externis sedes permitti pos- set, tumultus inde non paruum imminere discrimen. In eo vero, quod ad se visendum venisset, omnino aberrasse: cæteros inde Magistratus cri- minationis ansam arrepturos, quāsi vero ille Nā- chinum aduenas euocasset. P. Matthæus Assessoris Pechinēsis literas patētes eduxit, à quo ipse mul-
tis

tis dignitatum gradibus superabatur, sed nulla re placari, nulla satis sibi fieri voluit. Ergo patrem remisit, multa causatus se auxiliari nullo modo posse, monebat quoque, ut quamprimum Nanchino excederet, & alio quopiam se conferret, deinde herum ædium, in quas se pater receperat, in suum tribunal vocari iussit. Nondum domum redierat, & iam infidelis amici apparitores præcesserant. Ergo pater eam perturbatam reperit, ac metu perculsam, ex eo, quod apparitores illi, ut aliquid emungerent, metum auxerant, asserentes, indignatum in patrem herum suum, quod Nanchinum appulisset, & sane ipse quoque P. Matthæus nonnihil verebatur, ne quid innocens sua causa pateretur.

IS ergo à patre Matthæo, dissimulato metu, *Hesperes Pa-* animatus, in tribunal se contulit, inter spem *ris R cciij* fluctuans & metum. *ad tribunal* *vocatur.* Eo conspecto Sciutagin Magistratus prope in furorem exarsit, criminabatur eum cum externis commercia miscuisse, quod crimen apud Sinas in perduellione reputatur, causatus est hospes Assessoris Pechinensis domesticos, aduenam illum domum suam adduxisse, patentes ab eo literas ostendisse, quod, ne Assessorem offenderet, adduci se passus non est, aut finxit id incredibile sibi videri, & præ se tulit quod missellum quæstioni subiicere vellet, quasi tormentis expressurus, ecquid commercij cum externis aliorum regnorum contraxisset. Verum prius publicum ad se Notarium sui tribunalis accersit, cum quo sine dubio prius conuenerat, interrogat, notus ei sit necne externus ille, qui ad se paulo ante aduenisset? Notarius erat ex ipsa Cantoniensi prouincia Sciauchinus. Respondit igitur eum sibi probe notum esse: annis superioribus, eundem à prorege Sciauchino pulsum, pro seditioso habitum, & quod malum aliquod Sinensi regno

*Sciutagin
imperat P.
Matthæum
ex domo eiici.*

regno moliretur, hic velut ad rem nouam vociferari denuo cœpit dissimulator astutus: Plane, inquit, morte dignus es, qui talem aduenam domi tuæ exceperis. Verum de re tanta se accurate disquisitum; qua denunciatione misellus ita expauit, vt toto corpore contremisceret. Verum paulatim placatior fieri cœpit, omnis enim hic furor eo tendebat, vt ne quisquam arbitrari posset, aduenam illum ab se accersi. Im. Ergo præcepit vt aduenam, quem hospitio exceperat, Cantonem vsque reduceret, & à Chianfi prouinciæ Magistratibus fidem publicam exigeret, qua constaret aduenam illum Cantonienfi prouinciæ restitutum. Sed cum ille inopiam causaretur, neque domo se abesse posse assereret, acquieuit, impetrauit tamen, & ab eo scriptum exegit, quo in se reciperet, se aduenam illum domo eiecturum, in scapham renaugaturum immitteret: quod fecit, vt scriptam fidem exolueret. Eiusque rei testimonium ab illis accepit, qui nauigiis postridie discedentibus ex more præfecti erant.

HOC infortunio præter opinionem affectus est pater non parum, quem etsi amici hortarentur, vt i Sciutagin imperata negligeret, & vel alibi Nanchini, vel in alio quolibet vicino loco subsisteret: verebatur enim peiora, si aduerso Magistratum flumine nauigaret, statuit igitur eam nondum esse Numinis voluntatem, sine cuius nutu hæc ei præter animi sententiam minime cecidissent. Ergo in prouinciā Chianfi prorā obuertit. Et cœpit non aduerso minus flumine quā animo remigare. Sic enim statuit è prouinciæ illius Metropoli non admodum dissita, rem Nanchinensem posse tractare, & in omnem rei benegerendæ occasionem intendere, adhibitis in eam rem amicis, maxime quos fecerat, à quibus deinde rebus bene comparatis euocaretur. Ibat mœstus

flus bonus pater toto hoc itinere, in memoriam reuocatis tot laboribus & periculis aditis, & quidem nullo operæ fructu, cum illi vota omnia in vanum recidissent, non aberat à Metropoli Chiāsi procul, & totum vnum diem cogitabundus quid faceret absumpserat, qua in cogitatione fatigatus obdormiuit.

IN eo sopore videre sibi visus est hominem ignotum, à quo hæc audire sibi videbatur: Itane tu hoc regno vagaris eo animo, vt antiquam religionem extrudas, nouam intrudas? pater Matthæus, qui vt mox hunc animum suum primis initiis occultabat, respondit: Aut te dæmonem esse aut Deum oportet, cui hæc, quæ nemini dico, comperta sunt. Minime sum dæmon, verum Deus. Pater vero Matthæus, velut qui eum repererat quem quærebat, ad eius pedes corruit, & lamentabundus in hæc verba prorupit: Si hoc, Domine mi, votum nosti, quid est cur adiutricem tantis rebus manum non exporris? Et his dictis ad illius pedes prostratus lacrymis acrius, quàm verbis loquebatur. Tum Dominus eum solatus, dixit: Ego in vtraque tibi vrbe regia propitius ero. Prope totidem verbis, quot olim Beato parēti nostro Ignatio auxiliarem Dominus Romæ promisit manum. Deinde sibi visus est in vrbe regiam, libere ac tuto ingredi nullo prohibente. Excusso somno, lacrymis nondum exsiccatis, Socio, qui æque prope mœstus erar, vt eum solaretur, visa narrauit. Visum enim illi somnium illud aliquid habuisse diuini. Et sane per omnia prædictioni respondit euentus. Nam cum annis proxime insequentibus Pequino quoque, re infecta, redisset, in ea Nanquinenfis vrbis parte exscendit, quam sibi in somno se vidisse meminerat, & in ea vrbe ita libere sedem fixit, vt res inter clarissima prodigia referri posse videatur. Nec de

*Somnium
diuinum
P. Mat-
thæi obis-
tum.*

*P. Mat-
thæus Nan-
quinum re-
dit.*

de Pequinenſi ſede, quam deinde admirabiliter ac feliciter erexit, quicquam hic, ne in ſequentibus ſuam videar deſſorare nouitatem.

IN hoc ipſo itinere, naſtus eſt amicum quendam Metropolis ipſius ciuem, qui conductitias familiaris ſui ædes, in quas demigraret, ei deſignauit. Ergo exſcendit ille prius, & ſubmiſſis baiulis, P. Matchæi ſarcinas in ædes illas exportauit. Geſtatoriam quoque ſellam exſcensuro miſit, & iis in ædibus die inſequenti, qui Apoſtolorum principibus erat ſacer, ſacris litauit; quod votis omnibus expetierat, vti eos in eius rei, quam tractabat, tutelares ac patronos adhiberet.

*In Chianſi Prouinciæ Metropoli noua ſedes
erigitur.*

C A P V T XI.

*Nancianũ
metropolis
a Literatis
celebris.*

HVIVS prouinciæ Metropolis Nancianum appellatur, non è maximis illis ac portentofis urbibus, ſed celebris tamen toto regno Literatorum multitudine, qui ex ea ad regni dignitates varias euehuntur, in ambitu tamen nihil Cantonienſi Metropoli cedit, ſed in commercio longe eſt inferior. Gens eſt frugi & paruo viuere ſolita. Religioni licet falſæ addicta, complures Sinenſe ieunium obſeruant. Ex ipſis porro Literatis ſodalitium quoddam conſtat, in quo doctiſſimus quiſque certis diebus de virtutibus aſſequendis ratiocinatur, & ſi externam faciem ſpectas, nihil ad modeſtam compositionem addi poſſe iudicabis, verum quoniam veræ fidei lumine carent, errant in ipſo virtutis itinere, velut oves paſtore deſtitutæ.

IN

IN eam urbem, postquam P. Matthæus ex-
scendit, aliquot sese dies domi continuit, Deo e-
nixæ suum institutum commendans. Cum nemi-
nem reperiret, quem ad rem suam, cum opus es-
set, adhiberet, medicum illum, de quo supra, sibi
statuit inuisendum. Erat ille medicæ artis fama
celebris, & vrbani Magistratibus, sed pro regi
maxime in paucis gratus: nam præter artis ne-
cessitatem, peculiarem in congressu leporem, &
gratiam habere dicebatur. Is igitur monitus, ex-
ternum quemdam, qui cum amico suo Assessore
Pechinenfi venerat, ad eum visendum accessisse,
mirere creatus est, sed cum eum vidit, etiam est
admiratus oris totius discrepantem à Sinensibus
lineamenti conspectum, quem tamen & ritib. pa-
trii imbutum, & libris etiã instructum advertebat.

VSV iam diu magistro didicerat P. Matthæus,
quam parum ad rem faceret, si se in congressibus
externo cultu nimis abiceret, curauit igitur, ut
ingressus in hanc urbem modestam redoleret ma-
iestatem, ergo seipsum bombicina vrbani-
tatis veste ad visitationis officia insigniuit, & eum pi-
leum adhibuit, qui à Literatis solet, is non ab-
similis admodum est ei, quo Hispani Sacerdotes
utuntur, nisi quod altior sit aliquanto. Seruos
quoque domesticos è gossipina talari veste indu-
tos, secum ad visitationes duos ducebat, & sella
gestatoria gestabatur, ipse baiulorum humeris,
quæ omnia à tenuibus licet Literatis perpetuo
adhibentur, & si ab eo cultu abstineris, fieri non
potest, ut pro Literato habearis. Ita species exter-
na, cum in morem inducta est, pro re ipsa, quam
refert, æstimatur. Porro cum de Literatis ago, no-
lim, quod aliqui putant, intelligi Magistratus:
nam ij longe ampliori in publicum prodeunt ap-
paratu: & Magistratus quidem omnes sunt litera-
ti, sed non è contra.

ME-

*P. Matthæum
hunc
maniter
incipitur.*

MEDICVM igitur familiarem suum, hoc apparatu, quod infame sacrificulorum nomen à se propulsauit, inuisendum putauit. Is è reculis Europæis munusculum, vbi à patre accepisset, habuit, quod amicis rei nouitate attonitis ostenderet. Ab iis exiit fama in urbem vniuersam, aduenisse hominem totius oris compositione visendum. Medicus igitur, vt gratiam rependeret, commemoratis libro primo ritibus P. Matthæum ad solemne epulum inuitauit: & vna cum eo Literatos nonnullos, item ortos régio sanguine quodam, quorum est in hac vrbe ingens multitudo, de quibus infra latior erit dicendi locus. Patris conspectu & congressu magnopere recreati omnes, ei ansam dederunt, vt animis ad beneuolentiam comparatis, de sua statione aliquam ingereret mentionem: præ se tulit igitur non omnino sibi displicere, si in hac vrbe commorandi occasio præberetur. Ea res nulli non placuit, sed Medicus tanta subito cupiditate exarsit, vt vix adducetur ad credendum, serio & ex animo locutum. Et quidem vt negotium propensius faceret (mendacium enim Sinæ specioso prudentiæ vestiunt inuolucro) finxit inquam ab Assessore illo Pechinensi scriptas ad se literas, quibus Matthæum multis commendabat, ac rogabat, vti eum in ea metropoli retinere procuraret, ex eo maxime, quod in prouincia Cantonensi parum commoda valetudine vteretur.

*P. Matthæus
varius modis
sibi conciliat
incolas.*

N O N hoc solum adhibuit telum, ad stationem impetrandam, sed variis modis incolas sibi conciliare procurabat. Per multis igitur, qui ad eum veniebant, nonnulla è Mathematicis petita disciplinis, cum audientium voluptate proponebat. Sciotherica instrumenta ad horarum discrimina concinnabat, sed nihil æque admiratio nem mouit, vt illius memoriæ, quæ ab arte adiuuatur,

tratur, specimen exhibitum. Ea res literarum Si- *Ars memo-*
 nensium studiosis, accidebat gratissima, nam su- *randi à P.*
 pra omnes nationes, libros integros improbo la- *tradita.*
 bore memoriæ commendant, &, vt vere dicam,
 primis studiorum suorum annis, alia re nulla oc-
 cupantur. Complures characteres è suis nullo or-
 dine depingebant, eos P. Matthæus semel iterum-
 ve perfectos, repetebat, eo quo erant scripti or-
 dine, &, quod magis stupebant, etiam retrogra-
 do. Eam artem ediscere multi optabant, qui-
 busdam velut ægre concedebat, ita omnibus
 omnia fiebat, vt omnes CHRISTO lucrifa-
 ceret.

INTERIM dum hæc aguntur, incidit in pri-
 marium virum, qui Xaucei nobilem gesserat Ma-
 gistratum, & eidem fuerat vtcumque familiaris:
 hunc igitur, à quo perhumaniter acceptus est,
 adhibere statuit ad stationem impetrandam, &
 recepit ille quidem se procuraturum, vti aliquis
 è primis vrbis Magistratibus id negotij suscipe-
 ret, cum prorege peragendum; sed inuentus est
 nemo, qui se aduenarum negotio voluerit intri-
 care: interim euocatus est ille ad gerendum in pro-
 uincia Pechinenfi Magistratum; abiēs amico suo
 literato cuidam, P. Matthæum commendauit, ei
 P. Matthæus fidendum ratus potius, quam fami-
 liari medico (neque enim illi autoritate admodū
 valent) datis ab eo consiliis acquiescebat. Auctor
 igitur illi fuit, vt neglecta Magistratuum facul-
 tate, in vrbe resideret. Eam ob rem ex ædibus me-
 dia vrbe positis, quas incolebat, in alias migravit
 extra vrbis muros, non procul ab suis sitas. Cele-
 bris iam erat tota vrbe P. Matthæi fama: mutatis
 igitur ædib. à visitantiū turba minime reperieba-
 tur. Inde varię suspiciones in vulgus sparsę, & va-
 ni merus, neqd ab vno aduena Res publica caperet
 detrimēti. Ea res è triuiis ac vulgo in Magistratū
 om-

omnium, ac etiam proregis tribunalia penetrauit. Ergo acriter inquiri cœptum, quo se externus homo recepisset, vnde & quorsum aduenisset.

Prorex de

*P. Matthæi
iubet inqu-
ri.*

P R O R E X, cui cognomen *Lo*, nescimus vnde, sed acceperat tamen beneuolam sane de P. Matthæo relationem. Itaque suspicatus est, cum de externo ageretur, illum ipsum nec alium fore, ergo militum ad se præfectum vocat, qui præerat regionis illius excubiis, in qua externus ille dicebatur commorari, iubet ut inquireret, quis esset ille aduena, & vnde venisset? monuit tamen ut urbane illum & humane tractaret, & ab omni molestia inferenda abstineret, ac die insequenti ad se referret, quidquid reperisset. Is igitur ad P. Matthæum visitationis libellum de more misit, & per famulum domesticum renunciari iussit, à prorege quid haberet in mandatis, se quidem ad eum visendum voluisse venire, sed certis negotiis impeditum minime potuisse, rogare se uti commodo suo ad se accedere ne grauaretur. Fecit P. Matthæus quo solebat apparatus, & scripto dedit ea, quæ à Prorege petebantur: eo scripto commemorabat, annos se plures in Cantonienſi prouincia, Sciauchini, & Xaucei commoratum; à bimestri vero vna cum bellici Tribunalis Assessore, quem nominabat, aduenisse: eius facultate Nanchinum nauigasse, & in reditu vires recreaturum in urbem hanc exscendisse, donec in Cantonienſem prouinciā renaugaret.

V B I auditum à vicino literato, & ædium domino, proregem de eo inquirere, magnopere trepidatum est, & non inurbane minus, quam inhumane vrgebant, uti ea ipsa nocte discederet, imo vim prope faciebant, sarcinas in medium vicum educentes, sed neque permittebatur excubitorum præfectum qui inquisierat admonere: ac tã-

dem

dem eo res deuenit, vt nisi nostri vim vi repellere pararent, omnino pellerentur.

PROREX, viso P. Matthæi libello, intellexit *P. Mat-*
 eum ipsum esse, quem coniectarat, & ea re lætus, *thæus Pro-*
 præfecto militum mandat, vti eum ad se in tri- *regem adis;*
 bunal adducat. Ibat pater satis anceps, ac dubius
 animo tractabat quid causaretur, quodea in vr-
 be tantopere substitisset, & nihil minus cogita-
 bat, quam quod inde consecutum est. In Tribu-
 nali ingressus, proregem habuit obuium in aula
 media (nam ad eum excipiendum è solio descen-
 derat) in genua P. Matthæus proruere parabat, ad
 eum ritum exhibendum, qui Magistratibus pro
 tribunali exhiberi solet, sed prohibuit eum Pro-
 rex, & ad se accedere iussit. Prorex igitur prior est *Prorex P.*
 in hæc verba prolocutus: Dudum equidem cupi- *Matthæum*
 ui te videre, cuius spargente fama, virtutem ac li- *alloquisur.*
 teras audieram prædicari, & iam de ea fama ni-
 hil dubito, nam ex tuo vultu, & totius corporis
 compositione intelligo, minime mihi verba da-
 ta, nam ipsa per se in te virtus elucet. P. Matthæus *P. Matthæi*
 vix seipsum ex euentu supra spem inopinato ca- *animi de-*
 piebat, & tametsi tanta encomia mereri se non *missio.*
 agnoscebat, exultabat tamen tali tempore, virtum
 huiusmodi eam de se concepisse opinionem, & o-
 mnia in Deum referebat, cuius suavis ac fortis
 prouidentia se abiiciebat alias, alias erigebat, vt
 à fine ad finem attingeret omnia, prout eius im-
 mensa sapientia disposuisset. Proregi ergo nihil
 aliud respondebat, quam solemni Sinarum for-
 mula: Qui possum tantum honorem sustinere?
 Quæ verba cum sæpius repeteret, & rubore ve-
 recundiam testaretur, mire Proregem in conce-
 pta virtutis opinione confirmabat. De itinere de-
 inde cum Assessore multa sciscitatus, omnia sensit
 cum iis consentire, quæ de illius infortuniis, mul-
 torum sermonibus acceperat. Quærit etiam, ec-
 quem

quem Nanchini conuenerit Magistratum? ille eum nominauit, à quo turpiter eiectus fuerat, sed hoc tacuit tamen. Prorex illius erat familiaris, & gaudere se asseruit, quod cum eo egisset, quem ab integritate fama celebrabat, atque in hunc maxime modum sermone alium ex alio trahente, horam non minus collocuti. Sub finem progressus, quærit prorex, quo in posterum velit nauigare? P. Matthæus se in Cantoniensem prouinciam reuertendi dixit. Cui Prorex: Quidni apud nos, ait, commoraris in nobilissima maxime ciuitate? Subiunxit pater: Et sane, si per te mihi liceat, cupio in ea vel maxime commorari. Prorex vero: Commorare sodes, id tibi per me licet, atque ita digressus ab eo noster, gaudio exultabat.

*P. Matthæi
auctoritas
& scientia
apud Pro-
regem au-
gesur.*

VIX abierat, cum familiaris medicus ad proregem de more ingreditur, & illatus de P. Matthæo sermo, proregis desiderium magis inflammauit, narrauit enim Sciothericis eum instrumentis horas, signa Zodiaci, & alia multa sine errore demonstrare; artem quoque ab eo sciri, cuius præfidio, unico prope conspectu, integrum libri caput fideli memoriæ commendatur; de Trigono vitro stupenda commemorabat; de Europæis libris mira; de omnibus denique noua referebat. Ergo prorex voluit horarium indicem sibi concinnari: memoriæ quæ ab arte discitur præcepta, sermone Sinenſi conscribi, ut filiis suis ea traderet: Trigonom vitrum & cætera nostratia sibi at toti familiæ ostendi voluit, sed ut vitrum acciperet, quod ei P. Matthæus prope per vitrum offerebat, adduci non potuit. Sed neque hortatore medico, qui assererat id à P. Matthæo libenter offerri, quin potius aptam ad rem præsentem historiam ex Annalibus suis retulit. Vir, inquit, olim Religiosus magni pretij gemmam habebat. Ad eum cum vir primarius & virtutis Professor diuertisset,

ſet;

set, homo Religiosus gemmam illi offerebat, ille acceptam mox restituit, dicens: Hęc gemma semper erit tua, neq; enim illam alteri dabis, nisi qui se virtutis sectatorem profiteatur, id qui professus fuerit, profecto eam non est accepturus, atque ita semper tibi remanebit. Idem de te dico, Matthæe, ac de me profiteor, nam vterque virtutem sectamur.

H A C maxime ratione à prorege digressus, ad reliquos vrbanos Magistratus inuisendos applicuit animum, & ex iis aliquot reperit sibi in Cantonienſi prouincia notos, qui apud cæteros patrem commendabant. Ipsum quoque medicum, quem videbat proregi familiarem, nouis muneribus sibi conciliauit, & ita demeruit, vt nullum ille finem patris commendandi faceret apud omnes, qui eum ad colloquium adhibebant, Magistratus: atque ita cum iam proregis beneuolentiam in eum fama vulgasset, breui temporis spatium nemo prope ex vniuersa ciuitate repertus est, vir alioqui primarius, qui non P. Matthæum sibi duxerit humanissime inuisendum.

Cum Regis propinquis P. Matthæus familiaritatem contrahit, & cum aliis quibusdam, qui se Concionatores appellabant.

C A P V T XII.

IN hac Metropoli Nanciana plurimi sunt Regij sanguinis ab omni sæculorum memoria, & in iis duo Regum appellatione, & apparatu degabant, quam consuetudinem vt intelligas, primum librum repete. Ij (nec enim inferiores

P. Mat-
thæus à Re-
gul. in pa-
latium in-
uitatur.

Zodiaci fi-
gura apud
Sinas vi-
ginti qua-
tuor.

commemoro) amicum quoq; habere hominem aduenam nihil dubitarunt; eorum alter *Regulus Chiengan*, alter *Longan* vocabatur, & quoniam neminem, ne Magistratum quidem sua visitatione dignantur: vterque primarios Aulae suae affectas preciosis muneribus instructos miserunt, qui P. Matthæum, suo nomine in palatium inuitarent, quod palatium Regia maiestate dignum, vel magnitudine, vel ædificiorum maiestate, hortorum amœnitate, & reliquo supellectilis vel satellitij apparatu. Primus nostrum inuitauit, & humanius accepit *Regulus Chiengan*, ab eo exceptus est P. Matthæus in aula regia; veste ac diademate insignito, iussus est confidere, & solita illorum portione vrbauitatis indice donatus est, de his supra sæpe; neque enim decet vbique filum narrationis intercidere, remisit etiam *Europæa* munuscula, quæ pluris ab iis æstimantur, & nigro in marmore, quod apud *Sinas* reperitur, horologium horizontale cum *Zodiaci* signis, dierum ac noctium magnitudine ortus & occasus in singulos menses hora, initio mensis ac medio descripta cælauit, initium dixi ac medium; nam *Zodiaci* signa apud *Sinas* quatuor supra viginti numerantur, quæ restota eo in regno hætenus inuisa cum voluptate viscebatur, nullum enim ipsi sciothericum aliud nouerant, præter illud, quod ab æquatore nominatur. Sed neque hoc ipsum apte nouerant, nisi in trigésimo sexto gradu eleuati poli collocare. Addidit etiam *Sinenſi* characterẽ vniuersi totius globum è circulis cœlestibus, spheram, imagines, vitra, & alia huiusmodi *Europæ* nostrę opera, sed his ipse superari se minime patiebatur, bombicinis enim pannis, argenti pondere variis, eduliis, munera nostra abunde remunerabatur, & ea reglis ritibus & pompa cohonestabat. Nihil tamen æque probauit, vt volumina duo *Europæo* more com-

compacta, sed è charta Iaponensi, quæ sane levis est, & ita dura, vti dubitare possis, vtrum in ea magis admirere. Alterû ex his voluminibus Geographicas habebat tabulas aliquot, imo & nouè coelorum orbes, quatuor elementorum combinationem, & similia è Mathematicis petita disciplinis, addita erat eorum sermone superiorum explicatio. Volumen alterum, breuem de amicitia tractationem, Sinensi caractere continebat: in eo fingeat P. Matthæus (quod olim Cicero fecit in Lælio) se ab Rege interrogatum, quid de amicitia sentirent Europæi, atque ita breui Dialogo congestit ea, quæ ex variis Philosophis, sacris Doctoribus, & aliis probatis Scriptoribus, in ea librorum nostrorum penuria poterat collegisse, id opusculum in hanc vsque diem, cum stupore legitur, & magna legentium comprobatione commendatur. Hic liber Europæo simul ac Sinensi caractere scriptus, maiorem pariebat voluptatem. Sed non ita multo post prælo traditus est Sinensi, opera Gubernatoris cuiusdam vrbs è Cæciana regione, ac deinde sæpius excusus est in provincia Pequinenfi, Cechiana, ac plerisque aliis, & eodem semper literatorum applausu, quin etiam aliis in libris à grauib. Autoribus citatur, ita super ætatem autoritate excreuit. Et hoc est cæterorum, quæ idem P. Matthæus Sinice scripsit, volumen primum, quo volumine multorum contraxit amicitias, & per ora hominum volitare cœpit, hæc fere cum vtroque Regulo gesta, sed Chiengan diutius in amicitia perseuerauit, aut potius ad mortem vsque, imo etiam in filium velut hæreditate transmisit, & quidem quoad vixit parens, frequens P. Matthæum euocabat, & quoties is venerat, in conuiuium adhibebat, sellæ gestatorix baiulis pretium soluebat, nummos famulis P. Matthei distribuebat, his enim solent in-

Liber de amicitia, Sinensi caractere à P. Mattheo conscriptus.

dicis prodere, cum insignem de alicuius aduentu capiunt voluptatem.

NEC autoritatis minus, plus etiam aliquanto dedit contracta cum alio hominum genere familiaritas, ij sunt Literatorum illius vrbis velut satrapæ, qui se in eorum sodalitia veram legem explicare profitetur. Sodalitij caput erat eo tempore septuagenarius quidam cognomine *Ciam*: is cum suis sodalibus, de P. Matthæo multa audierat à familiari nostro Chiutaiso, qui aliquamdiu ea in vrbe substiterat; postquam ipse nostros incidisset, à quo tanta fuerant nostri ambitione commendati, vt iure vereretur P. Matthæus ne conceptam falleret expectationem. Hi ergo, qui ceteros elato supercilio despiciunt, magna submissione, ad P. Matthæum accesserunt, quibus gratum hoc accidit, audire illum de Sinarum libris apte differentem, quæque diceret domesticis telis suis propugnantem, & res subinde accidit exigua quidem, sed quæ non exiguam opinionem conciliauit. Ex frequenti Visitatorum importunitate, & eorundem officiorum necessaria compensatione, ita P. Matthæus fatigabatur, vt ab ægritudine parum abesset, ea de re cum amicorum Capite querebatur: is auctor illi fuit, vt domi se adesse aliquando per ianitorem negaret. Respondit P. Matthæus id homini, qui virtutem profiteretur, quod mendacium sit, interdici. Gentilis Philosophus subrifit. Cui P. Matthæus ostendit Christiana lege prohibitum, non solum mendacium illud, quod alteri perniciem accersit; sed id etiam, quod inter obsequendum vel iocandum elabatur: eam legem in Europa omnes quidem debere, sed Religiosos maxime, & eos qui se aliorum magistros esse volunt, obseruare: quin etiam viros plerumque primores ab ea re velut indigna abhorrere. Obstupuit ille legis nostræ sanctita-

P. Mat-
thæus veri-
tatis tenax.

Et itate, & à stupore in laudes erupit, nam vt erat ingenio subtili & exulto, facile ex hac vna re, sanctissimæ legis nostræ puritatem colligebat, inde ad alios eo narratore res alioqui exilis erupit, & instar prodigij narrabatur, P. Matthæum è regionis suæ consuetudine, ac legis præscripto, nollementiri: imo cum ea de re in sodalitijs sermo illatus esset, dixit is qui audierat, Satis plane erit si nos mentiri puduerit: nam vt plane abstineamus, vix puto posse à nobis impetrari.

Socius P. Matthæo Nancianum mittitur, & à nostris ades propria comparantur.

C A P V T XIII.

PROSPERIS nouæ sedis euentibus delectatus P. Matthæus, Socios quoq; suorum fecit participes gaudiorum, sed maxime Collegij Amacaensis Rectorem P. Eduardum, à quo velut superiore suo, Sociorum & sumptuum præsidia postulabat. Misit igitur ille Nancianum P. Ioannē Soerium Lusitanum, & cum eo Xauceo alterum è fratribus nostris Franciscum Martinez destinauit; de sumptu vero per rei familiaris angustias, non licuit aliud submittere, quam quod in ædes ac sumptus eius anni domesticos satis esset. Impetrauerat à Nanciano Magistratu quodam interim diploma, vt comitem è Cantonienfi provincia euocaret, quo diplomate muniti, nullo prohibente Nancianum deuenerunt, & in transmittendo monte illo, de quo supra, Neophytorū Nanhiunēsium præsidia reppererunt, qui etiā sunt hac occasione à transeuntibus visitati, aduentus comitum, celebritatem Dominici Natalis, anni

*P. Mat-
thæus Nan-
cianum per-
uenit.*

millesimi, quingentesimi nonagesimi quinti lætitia cumulauit. Ex aduentu comitis motus aliquis in vrbe sentitur, quidlibet enim de aduenis suspicari, & loqui fas erat, eos videlicet aliquid finistri machinari, & medicum illum, de quo supra, eo quod nostris faueret, Alchimisticæ artis ineptias ab iis didicisse, sed de his in circulis mussitatum, nullus in publicum tumultus erupit.

P. Matthæus de statione in vrbe faciendâ laborat.

PATER Matthæus interim, cum proregem habet beneuolum, stabiliendam sibi eius auctoritate stationem persuasit. Ergo cum ad proregem deliniendum munera concinnasset, qualia Regulis eum fere dedisse supra commemorauimus, ad eum cum libello se contulit. Eo libello diploma petebat, quo in vrbe residere, & proprias sedes comparare sineretur. Prorex acceptis donariis beneuolentiam compensauit: de diplomate rescripsit, uti Gubernator ea de re inquireret, & se redderet certior. Is *Guam* appellabatur, vir alioqui bonus, sed timidus nimium: ne forte sibi malum aliquod accerseret. Ergo tentauit utrum in agrum suburbanum posset nostros volentes relegare, & locum iis in profanorum Sacerdorum Cœnobio designabat; sed eum locum nostri, ne iterum sese sordido abiectoque nomine fœdarent, & Euangelij cursum sisterent, recusant: unde Gubernator frigide utcumque in nostrorum causa respondit, ac deinde sæpius rogatus, semper tamen diploma pernegauit. Et momento pristinos vrbis vniuersæ fauores abruptit, & prope stationem euertit, ita maiorum exempla efficacia sunt in vtramque partem: adhibitis demum intercessoribus permisit, uti suo arbitratu urbem incolerent, sed è suo tribunali diploma ne sperarent. Proregi vero ciui & amico suo non scripto, sed sermone facile satisfecit. Sed neq; hic substituit P. Matthæi industria, nā memoriæ, quæ ab

locis

locis & imaginibus iuuatur, commentariolum *Commen-*
 filiis proregis dedicatum, detulit ad parentem, *tariolus de*
 commentarius hic toto regno deinde euulgatus, *arise memo-*
 à multis in vsum adhibebatur: addidit etiam ho- *ria Proregi*
 rologium nocturnum, è polo arctico conspectu- *offertur.*
 ris, ab eo exceptus est solito etiam vrbanius, ac de
 literis patentibus ad ædes comparandas respon-
 dit, se nondum ea à Gubernatore accepisse, sed
 propediem effecturum, vti scriberentur, & reue-
 ra cum Gubernatore serio rem illam egit, cui vi-
 sum est nihil opus esse diplomate, sed satis esse vi-
 uz vocis oraculum. Ergo patrem admoneri ius-
 fit, sibi ædes & agros pro arbitratu compararet,
 nullo diplomate opus esse, ac neminem fore qui
 impediatur. Idem responsum pater accepit à Gu-
 bernatore, qui etiam addidit, se suum fore pro-
 tectorem: petiit etiam Sciothericos horarum in-
 dices duos, alterum vt in patriam mitteret, pro-
 uinciam videlicet Cechianam, alterum vt eo in
 quotidianos vsus vteretur. Ea breui confecta ad
 eum detulit, qui in muneris remunerationem
 argenti pondus misit longe sumptibus maius,
 quod patri remittere per vrbانيتatis leges non
 licuit. Superiorum enim munera numquam re-
 mittuntur.

H A C igitur impetrata Magistratuum facul-
 tate, visi sunt sibi nostri iam posse conquiescere,
 & quibusdam etiam videbatur fortasse non im-
 merito hunc modum esse tutiorem, nam qui di-
 ploma scripserat, quolibet motu aut metu terri-
 tus, subito acerrimus erat in dimittendis nostris
 actor; ideo quod auctor haberetur, & totam facti
 inuidiam humeris sustineret, quotquot vero di-
 ploma non scripserant, sine periculo, quod Sciau-
 chini sæpe fecerunt, fauere Magistratus, ac no-
 stri quod acrius diploma vrgerent, seipsos ipsi
 de suspicione ac metu inculpabant, cum alioqui

tutius esset post tot annos intra regnum decurfos, pro indigenis, & non pro aduenis sese fidenter gerere.

*De locanda
sede laboratur.*

E R G O hoc iam negotio perfuncti, de alio magis laborabant, nam neque commodæ locabantur ædes, nec ad coemendas nummi suppetebant, & tamen vtendum tempore videbatur, ne frigefcente Magistratuum beneuolentia, impedimentum aliquod suboriretur, & commodæ ædes quædam venales prostabant, tempori & vñibus non ineptæ, sed loco percommodo, non procul à Gubernatoris palatio, pretium quoque moderatum ferebatur, nam aureis non amplius sexaginta res concludi posse videbatur. & ad conducendam domum ab Superiore quinquaginta receperant. Visum est igitur potius propriam comparare licet angustiores, quam laxius in annum habitare, nihil id obesse, quin postmodum maiores ædes per otium quærerentur, ita factum, vt designatum, & in eam quoque extemplo demigratum. Deinde ad vsus nostros quantum ædificii ratio tulit concinnatur, & ne quid fortasse tumultus oriretur, ita secreto res tota confecta est, vt prius vicinia nostros venisse, quam venire voluisse rescuerit, atque ita designandæ alicui calumniæ tempus eripitur. Vicorum tamen præfecti ad Gubernatorem rem derulerunt, & querebantur homines aduenas in suam viciniam demigrasse; quibus Gubernator ita respondit, vt ipsi consenserint: asserbat enim se iussu proregis inquisitione facta didicisse, P. Matthæum annis supra viginti (augebat nonnihil Gubernator) in Cantonienſi prouincia ita vixisse, vt nemini vnquam molestus extiterit, constare sibi eum virum bonum esse, quem immerito reiicerent, maxime cum prorex facultatem illi dederit, & in ea vrbe commorandi, & ædes com-

*Vicinia
guerdas de-
ponit contra
Patres.*

comparandi. Ergo quietiores hæc ad viciniam retulerunt.

ÆDIBVS iam coemptis, P. Matthæus vrbanos omnes primarios Magistratus visitauit, & suis singulos munusculis misiss Amacao donauit, sed ita tamen, vt ne in morem inducerentur maiora quam in posterum dare liceret aut deceret. Denique hac in vrbe stationis nostræ rationem Socii vsu doctiores, aptius ad frugem faciendam, quam in Cantonienſi prouincia fecerant, composuerunt. Hoc ipso tempore Catechismum suum reuissit P. Matthæus, auxitq; & ita concinnauit, vt iam ab literatis viris profectus videretur, nec vt prius ab infami sacrificulorum nomine, neque à cultu eo in libro lectores abhorrebunt. Atque ita disruptis prioribus tabulis, recens in vsu introductus est.

Magistratus munusculis Eurapiu donantur.

Catechismus diuulgatur.

Xaucei P. Lazarus Cataneus ingenti labore fatigatur, & alij duo Socij euocantur.

C A P V T XIV.

HÆC Nanciani variis rerum euentis agebantur, interim P. Cataneus Xaucei Sinenses in literas incumbibat, & procurabat nouo Literatorum habitu, rem Christianam ad exemplum P. Matthæi promouere, eo habitu Magistratus visebat, & ea res ex animi cedebat sententia, rei q; Christianæ cursus intra solitum alueum ferebatur, sed eum literatuli nonnulli illius ordinis ex vrbe vicina, regionis tamen Xauceanæ, gens parum exulta, & præ cæteris Cantonienſibus barbara (sic enim reliquo regno Cantonienſes omnes appellantur) eum inquam cursum perturbarunt; nam vespertinis horis cum in domum

Cursus Scriptorum perturbatur.

domum semipoti vellent ingredi, ac prohiberetur, vim pararunt frequenti domum & ianuam lapidatione impetentes. Egressi domo famulum vim vi repulerunt, & eos in scaphas suas ad fluminis ripam è regione domus nostræ redegerunt, ibi adscitis in auxilium amicis & ciuibus suis impetu maiore in ædes nostras irruerunt, quibus famuli nec cedere voluerunt, nec resistere poterunt, nonnulli faucii vix à Patre tumultum sedante, ægre in domum recepti sunt, sed neque ipsi immunes ad sua redierunt.

*Socij defuncti
duntur.*

D I E insequenti vel iracundia permoti, vel metu rei per vim gestæ deterriti, priores ad Gubernatorem accusabundi concurrerunt, apud eum ingens multitudo in vnum corpus coacta inconditis clamoribus iniuriam à nostris & vulnera se accepisse vociferabantur, & in eum modum bacchantes per celebriores vrbis vicos, obuios Magistratus appellabant, è quibus primi duo, in quorum tribunalia deuenerant, accusationis libellum reiecerunt, asserentes constare sibi aduenas illos nemini molestos esse, & si quid ipsi sibi illis iniuriæ recepissent, id iniuria factum sibi minime persuadere, non defuit tamen vnus aliquis tertius, nempe Gubernatoris Assessor, qui priuatam, vt arbitrabatur, iniuriam sibi à nostris illatam auctoritate publica vlcisci minime dubitauit, querebatur enim noluisse nostros eius in ædibus, horariam machinam diutissime eius arbitratu detineri; accepto igitur libello, duos è domesticis famulis nostris in tribunal accersit, quos inaudita plane causa, atrociter in accusatorum conspectu verberari iussit: subsequutus est paulo post è fratribus nostris Sebastianus Ferdinandus, vt eos vel rationibus vel precibus tueretur. Verum iuuenes illi cum iudicem sibi propensum nacti essent, etiam in ipsum fratrem nostrum irruerunt,

fuerunt, & inhumane raptantes Assessori stiterunt, vociferari eum esse à quo iniuriam, & à quo præcæteris vulnera accepissent. Nec dubitauit, etiam illum inaudita causa verberibus subiicere, & alia insigni ignominia afficere: id fit in hunc modum. Tabula ingens vlnam ac dimidiatam quadrata, foramen habet in medio ad colli ambitum coaptatum; ea tabula, quæ aperiri & claudi potest, collum includunt, è qua caput eminet, ita vt tamen ori manus ad mouere non liceat, nec cibum aut potum capere, nisi manibus alienis. Fratrem igitur nostrum hac ignominia damnatum, totum eum diem pro foribus palatii stare iussit, cum inscriptione in hanc sententiam expressa, quod Baccalaureos verberarit. Hoc ignominia genus est in hac gente non infrequens, his peractis tumultuantes remisit.

HIS malis vti mæderetur P. Cataneus, hoc consilium iniit, aduertit omnium turbarum causam ædis sacræ prætextu capi. Illam igitur sacram in priuatum sacellum transtulit, non eo solum quod commemorauit consilio, sed etiam vt è sacrificuli infamia liberaret, & ad hanc ædis destructionem aliud addidit, quod sane fuit opportunum, nam ea omnia, quæ domi nostræ ab amicis cum voluptate spectabantur, sustulit è conspectu: tum vt otiosam multitudinem excluderet, tum maxime vt luctum de iniuria profiteretur. His rebus quietior quidem, sed nondum molestus liber viuebat; affectum etiam nuper gnominiæ Fratrem è conspectu eripuit, & ad P. Matthæum misit rogans, vt Socios permutarèt, quod & factum est, dixi posterius consilium fuisse satis opportunum, cum enim non ita multo post, nonnulli Xauceum Magistratus aduenissent, & supere se dixissent, aduenas & res Europæas spectare, cum simul omnes domum nostram venissent,

*Vnum è sac-
cili ignominia
nisi tra-
ctatur.*

*Malis ocs
curritur.*

*Affessor
ignominia
honore
compensat.*

sent, dirutam ædem, ædes vero nudas conspexerunt, quare permoti, tertium Assessorem, qui cum reliquis venerat, incusarunt, quod in eo negotio præceps & parum iustus fuisset, nec abnuil ille, sed palam confessus culpam querebatur, se à literatulis illis extra iustitiæ limites præcipitem abreptum, demisse igitur patrem coram omnibus veniam rogat, & ut eum demulceret ad solemne epulum, quod hospitibus Magistratibus exhibebat, in vicino fano eum solemniter inuitavit, ubi magnam ignominiam maiori honore, quem in eo epulo illi exhibuit, videtur compensasse.

*Affessor in-
iuriam So-
cietatis illatam
dicto com-
pensat.*

S V B idem quoque tempus Magistratus quidam, toti Xauceanz regione communis, *Pimpithau* vocant, Xauceum deuenit, & domum nostram magna pompa inuisit, Patrem Cataneum secum sedere iussit, quod primis temporibus erat perrarum, quibus officiis, non nihil iniuriæ priores oblitteratæ. Sed nondum ab Assessore recedamus. Is attentius excussa, quam inconsideratius fecerat, iniuria, valde veritus est, ne quam crudelitatis notam & inde officii iacturam incurreret. Ergo uti omnia resarciret, sua sponte edictum scripsit, in hanc sententiam. Rei totius euentum narrabat, & deinde culpam omnem in Magistellos illos referens, nostros ab omni culpa liberabat omnes (magna vis veritatis) inde asperitimis verbis commonebat omnes, viderent etiam atque etiam, ne quam patri, ne quam domesticis, molestiam facerent, alioqui graues penas se daturos.

I N hunc fere modum P. Cataneus, absq; Socio Sacerdote in annum Domini nonagesimum septimum commoratur : nam qui designatus erat illi comes Amacai parum firmis viribus utebatur, & periculosum videbatur in eam Xauceani æris

æeris inclementiam valetudinarium amandare,
 & alias Visitator P. Valignanus Indiæ præesse ex
 præpositi Generalis auctoritate defierat, & so-
 lum Japoniam & expeditionem Sinensem cum
 eodem Visitatoris titulo gubernabat: vnde ex
 India operarios euocare integrum illi non erat.
 In hac solitudine & laboribus P. Cataneus graui-
 ter, & prope desperata salute laborauit, eoq; res
 deuenit, vt Amacum ire cogeretur, in cuius lo-
 cum P. Ioannes Aroccia, Lusitanus, vt erat vale-
 tudinarius, Xauceum mittitur, iubeturq; se do-
 mesticis parietibus continere, & rem domesti-
 cam tantisper moderari. Interim ex India Vsi-
 tor aduenit, & P. Cataneo expeditionis Xaucea-
 næ socium P. Nicolaum Longobardum Siculum
 designauit; quem reuersus in stationem suam P.
 Cataneus secum abduxit: & quoniam de exiguis
 viribus P. Ioannes non bene audiebat, eum in
 Collegium euocabat, alteri cui libet rei applican-
 dum. Verum ille fortiter stationem suam reti-
 nuit: & re vera solito firmiter Xaucei quam Ama-
 cai vixerat. Ergo mœstus excludi se prima sua, vt
 aiebat, vocatione, illo maxime tempore, quo
 confectis studiis inchoare oporteret; hæc omnia
 Visitatori ita foeliciter proposuit, vt cum reliquis
 duobus omnium votis remanere fineretur;
 qui iam præcesserant & domum ap-
 pulerant nullo prohiben-
 te.

P. Cata-
 neus Ama-
 cum pro-
 ficiscitur.

DE

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APV D
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER IV.

P. Matthæus secundo Nanchinum
redit.

C A P V T I.

*P. Visitator
Superiores
constituit
pro re Si-
nensi.*

PATRIVISITATORI iam Indicis nego-
tiis libero, Sinensis expeditio in pri-
mis cordi fuit, ut eam prius bene
constitueret, quam in Iaponiam
navigaret. Inprimis usu magistro
iam didicerat, desperatam esse, sed & parum aptam
ad finem de re Christiana promouenda conse-
quendum, Legationem, quæ ab Rege Catholico,
vel à pontifice Maximo annis superioribus spera-
batur, ad Regem Sinarum destinare. Videbat
etiam diuinis maxime præfidiis, & Sociorum,
qui res Sinicas altius iam penetrabant industria,
expeditionem illam supra spem crescere, & plus
indies accipere firmitatis, statuit exiguo illo,
quem habebat apparatu, tentare, si quid in eam
rem conferre posset dignitatis.

ADVER-

ADVERTIT primum variis ex causis, non ita proclive esse, ab Amaçensis Collegij Rectore, illam expeditionem gubernari, qui negotia præsens intueri, sed nec intelligere satis potest. Et ut possit tanta locorum intercapedine disjunctis, necesse est sæpe proximas rei bene gerendæ occasiones elabi. Statuit ergo ut totius expeditionis Superior ex iis vnus esset, qui in regni penetralibus viueret. P. Eduardum ab eo munere, inclinata iam in senectutem ætas exclusit, ne in interius regnum remandaretur. Inter eos porro, qui eam vineam excolebant, P. Matthæus cæteros ætate, ac rerum vsu ex diuturniore in hoc regno mora superabat. Eum igitur totius expeditionis Superiorem renunciauit, & habenas laxauit, uti de tota expeditione, prout ad maius illius bonum videretur, disponderet, & nouas, sicubi spes afflueret, nostrorum sedes collocaret. In reliquis etiam suas ei secum facultates communes esse voluit. Et præ cæteris enixe commendauit, uti modis omnibus ad Sedem Pequini figendam adspiraret. Videri enim non aliter securam nostrorum in hoc regno stationem fore, nisi aliquis ab Rege Fauonius fauoris afflaret. In hunc finem ea omnia, quæ congerere potuit, Nancianū misit; Deiparæ Virginis iconem ex Hispania missam; aliam quoque Christi Seruatoris effigiem; & horariam molem non maximam, quæ internis

P. Matthæus Ricciani Superior expeditionis Sinensis renunciatur.

Munera Nancianū Amacæ mittuntur.

Z

dit,

die, quicquid Amacai contrahere potuit earum rerum, quæ ad rem facere videbantur. Ea omnia Nancianum vsque transmisit.

IDEO vero, quod non erat libera Amacaum nauigatio, Collegij Rectori mandauit, uti nostris ea messe occupatis, de omnibus ita prouideret, ac si eos ut prius moderaretur: eundemque esse voluit Sinensis expeditionis ac Iaponiæ procuratorem, uti exigeret ea, quæ vel Regis Catholici iussu, vel eleemosynæ nomine, ab aliis donabatur, quod sæpe Amacaenses Lusitani & liberaliter faciebant, quorum sane in hac expeditione promouenda pietatem, neque nos decet obliuisci, neque posteros ignorare.

*P. Emanuel
Diaz Col-
legij Ama-
caensis Re-
ctor pro-
nunciatur.*

P. EMANUEL Diaz dudum è Lusitania venerat, & in India non semel Superior fuerat renunciatus, & nunc debebat Amacai, ex eo quod in rem Sinensem propensus videretur, & alias reliquis ad id Collegium regendum dotibus instructus erat, à Visitatore Rectore est appellatus eius Collegij, quod erat nobilissimarum duarum Missionum Sinensis ac Iaponiensis Seminarium.

*P. Eduar-
dus mori-
tur.*

P. vero Eduardus Exrector, administrato per annos plures eo Collegio in magna temporum varietate, non ita multo post vitam in Religione nostra sanctissime actâ, sanctissima quoque morte conclusit. Is à puero prope Societate inita in senectutem vsque magnum ingenium, & præclaras animi dotes in Doctoris, Concionatoris, ac Superioris officiis continuo exercuit, magna semper omnium vel domesticorum, vel exterorum comprobatione.

*P. Mat-
thæus in
Regiam pe-
netrare co-
natus.*

P. MATTHÆVS igitur pro eo, quod à Visitatore iubebatur, omnem lapidem mouebat, omnia circumspiciebat, ut aliquo tandem modo in Regiam vsque penetraret. Prius purauit sibi tentandum Regulam illum familiarem Chiengan, qui

qui proximus in Regio sanguine Regi habebatur. Horologium illi & alia nonnulla ostendit, quæ Regi munuscula deferenda compararât; sed demum intellexit, ineptissimum illum esse, ad eam rem conficiendam, modum. Rex quippe non modo suos illos propinquos in nullam Reipublicæ partē vocat, sed ab iis etiam sibi cauere, à quib. nihil dubitat, si liceret, regnū affectari, atque ita res erat periculi plena, & quæ expeditionē vniuersam, pro eo quod promouere posse sperabatur, fortassis erat euersura. Sed neque ipse Regulus regis suspicionis conscius, sese voluit ea re immiscere.

*Suspicio
Regis.*

INTERIM auditum est illum Guan; de quo paulo superius dictum est, in Insulam illam Australem, Hainan nomine patriam suam ex aula repetentem, Xaucei nostros inuississe, & magnam familiaritatem cōtraxisse; auditum est, inquam, eum ab Rege Nanchinum reuocari, ut præses esset primi Tribunahs, quod à creandis Magistratibus Lipu appellatur, quod Sinice Magistratum tribunal sonat. Ergo Pater Matthæus P. Cataneum monuit, uti in eius transitum intentus esset, receperat enim se cum in Aulam reuocaretur, eo patres abducturum, ut Sinensium fastorum errores ad syderum normam reuocarent, & alia & Mathematicis disciplinis petita euulgarent. Venit igitur Xauceum, & à P. Cataneo inuisitur: ex eo quærit, ubi P. Matthæus commoretur, eoque Nancianum metropolim nominante, exultauit asserens se cum eo ibi congressurum. P. Cataneus obtulit se comitem Nancianum usque, uti hoc negotium aptius inter ambos discuteretur, nec abnuie Magistratum præses. Ergo commendata P. Nicolao domo, comitem adsciuit P. Ioannem, uti Nanciani remaneret, præcesserat ille præses, & cum diurna nocturnaue navigatione P. Cataneus cum assequi laboraret, biduo præ-

*Guan Præ-
ses primi
tribunalis
futurus
Nanchini
vocatur.*

*Præses Guan
comitibus
Sociis Nan-
cianum ve-
nit ad P.
Matthæum.*

cessit, quod spatium temporis ad rem fecit aptissime, interim enim tota res à Patribus agitata est, atque constituta, & sarcinæ conuassatæ. Visum est igitur omnibus, vti P. Matthæo se P. Cataneo comitem adiungeret. Aduenit interim Tribunalis Præses, quem nostri munusculo suo, è rebus Europæis instructi visiterunt, è quibus omnibus nihil æque arrisit, vt vitrum illud trigonum, de quo sæpe supra, nam cum id Xaucei primo congressu cum nostris conspexisset, imaginatus est lapidem esse apprime pretiosum, ibat præses honore lætus, quo eum Rex reuocando affecerat, cum antiquo suo Magistratu, & spe non dubia, quin deinde Pechinum ad eandem dignitatem accerseretur, è qua primo saltu in summum Colai munus euaderet. Cum igitur patres in mollia fandi tempora incidissent, de suis rebus sermonem iniecerunt, Nanchinum ire, Regi munera deferre velle commemorabant; voluit is videre regia munera, quæ summopere placuerunt, & vt rem procliuiorem redderēt, asseruerunt ab eo se præter fauorem sperare nihil, se acstuos, sumptus facturos, & in eam rem quantum opus foret, operæ ac laboris expensuros. Quibus ita respondit, non solum placere sibi vti secum Nanchinum nauigarent, sed Pechinum quoque, quo post mensem ab aduentu suo ire oportebat, vt Regi redeuntis anni Natalem diem gratularetur, qui in decimâ septimam diem octauæ Lunæ, quæ apud nos Septembri mense splendet, incidisset, & ei videbatur, non incommodum esse tempus Regi hætenus inuisa munera deferendi.

Socij Nanchinum se ire velle Præsidi insinuant.

P. Matthæus comitem P. Cataneo Nanchinum nauigat.

ERGO P. Matthæus statuit rem, vti apparebat, opportunissimam minime negligere, adscito igitur in comitem P. Cataneo, à quo plus auxilij sperabat, duos alios Socios Nanchini dereliquit, & nauigio conducto, pro se ac suis iter arripuit.

Patri-

Patribus accesserant fratres nostri duo, Sebastianus Ferdinandus, & Emmanuel Pererius, quem ideo fratrem nostrum nomino, quia non ita multo post in Societatem est cooptatus. De his fratribus nostris obiter, & in cursu vnum monebo, nihil mirum videri debere, si illi natione Sinæ Lusitano cognomine appellentur, hi enim in oppido Amacaensi nati, filij sunt Sinarum quorundam, qui vna cum fide Lusitanum quoque cultum volentes induerunt, & nunc sunt Lusitanis similiores quam Sinis, cum vero Baptismum suscipiunt, à Patrino, vt vocant, nomen simul & cognomen accipiunt, quanquam & hi Sinenfis familæ cognomen non dimittunt, sed eo vtuntur solum, cum Sinenfi sermone dicitur aliquid aut scribitur: nos Lusitanum vt notius in Europæo sermone vsurpamus.

IN discessu Nostri, temporis angustiiis exclusi, amicos minime salutarunt, sed nec Magistratus, ne ab iis impedimentum aliquod nasceretur, nec de diplomate, vt olim, curatum, eius enim Magistratus Societas omni diplomate securior videbatur, imo ex eo itinere Nanciana sedes securior, & vniuersa expeditio multum accepit firmitatis, quis enim est ex omnibus Magistratibus, qui Præsidem Tribunalis Magistratuum non vereatur offendere? atque ita omnino cecidit, nam toto tempore, neque Xaucei neque Nanciani contra nostros musitatum.

Nanciano soluerunt Nostri postridie eius diei, qui Diuo Præcurfori sacer est, octauo salutis anno supra nonagesimum, toto eo itinere, quo nauigatum est Nanchinum versus, præsidem sibi magis magisque conciliarunt, eius filios atq; domesticos munusculis delinierunt, sed maxime gratiam ambierunt eius, quem consiliorum suorum participem ac prope arbitrum faciebat. Vxoris fratrem,

fratrem, qui naturæ bonitate ductus patribus fa-
uit, quamdiu in viuis fuit, totos dies in præsidis
nauigiis de hoc negotio prospere conficiendo
tractabant, & subinde auctor erat præses ipse, ut
ex horariis machinis Regi altera palatino altera
cuidam ex Eunuchis donaretur, qui eam rem su-
scipere vellet promouendam. Sed abnuuit P. Mat-
thæus alium protectorem huic negotio nomi-
nare, nec eam machinam alteri quam illi ipsi do-
nare, quare mirè captus est, & huic negotio illi-
gatus, nec promissum diu dilatum: nam extem-
plo illi horologium Socij donauerunt, cuius v-
sum sensim edoctus, ille ipse cum opuserat mo-
derabatur.

*Iapones re-
gnum Coria
insistant.*

NANCHINVM vbi ventum, omnia formidi-
nis plena repererunt, nam Iapones suis finibus e-
gressi regnum Coria infestis armis impetiuerant,
id Sinæ, quod esset vectigale, magno sumptu tue-
bantur, & exigua spes eo tempore apparebat, Ia-
ponum impetum retundendi. Ea res effecit, uti
nemini satis animi fuerit, ad Nostros hospitio
excipiendos, nam grauibus edictis nuper cautum
erat, ne quis in ædes suas reciperet homines, qui
vel habitu, vel vultu suspicionem ingererent,
quin paucis ante diebus Iaponios exploratores
interceperant, qui in omnem partem vagi omnia
contemplabantur, ergo æstus maximos exiguo
nauigio male tecti superarunt, neque hic suam
præses auctoritatem interposuit, sed & ipse trepi-
dare coepit, ne aduenas adduxisse sibi fraudi esset.
P. Matthæus tamen in urbem frequens itabat ad
præsidem inuisendum, sed semper gestatoria sel-
la tectus, quanquam non ita regi potuit, quin de
eius aduentu monitus fuerit summus militum
præfectus totius regni, id autem Nostri eo tem-
pore ignorarunt, & post annos plures ab eo ipso
audierunt, narrabat enim se exploratores mi-
sisse

*Sociis &
Præsidem
metus inijcitur*

fisse ad eum intercipiendum, à quibus cum relatum esset eum in præsidis palatium itare, ab iniuria abstinuit, vel præsidis metu, vel quod nihil esse periculi, crederet in eo, quem vir tantus sua familiaritate dignabatur.

INTERIM de re tota consilium hoc inierant, *Consilium iniur de li-*
Regi libellum mittere placebat per eum, qui vel- *bello Regi*
ut Cancellarij, quem vocamus, officio fungitur, *transmis-*
& libellos Regi destinatos Nanchino transmittit, *tendo.*
& iam eum libellum P. Matthæo scripserat insignis Literatus, & aulicis negotiis assuetus, qui libellus cum non prolixus esset, octo tamen aureis vix à scriptore impetratus, tanti Literati Sinenses scriptiones suas solent æstimare. Verum ea res in ventos abiit, nam tametsi Magistratus ille præfidi esset peramicus, adduci tamen non potuit, ut sese aduenarum libellis immisceret, & ut tergiversationem consilio cohonestaret, auctor erat, uti præfex ipse Nostros Pechinum secum deduceret, eum ibi libellum illum facilius & efficacius Regi traditurum, qua tergiversatione vel potius repulsa, Nostri Nanchini in præsidis humeros reciderunt.

A Nanchinensi Prorege P. Matthæus euocatur, inde cum nostris Pechinum nauigat.

C A P V T I I.

PRÆSES iam desperans de negotio illo Nanchini conficiendo, nec ausus fidem tot acceptis donis obligatam frangere, omnino statuit Nostros in Aulam secum abducere, & negotium illud de munere Regi offerendo, adhibitis Eunuchis amicis suis, omnino tentare; verum quoniam illum iter terrestre arripere oportebat, ut

*Præses Se-
niorum ne-
goriorum se-
rio tractat,*

ad certam diem Pechinum Regi sex Tribuna-
lium nomine gratulaturus diem Regis natiuita-
te lætum perueniret : sarcinas suas flumine trans-
mittebat domesticis duobus commissas, monuit
ergo nostros, vti simul eodem nauigio veheren-
tur, & vbiq; se pro domesticis suis gererent, id na-
uigium nō male refert triremim nostram, quam
à nauigādi celeritate Sinæ nauem equestrem vo-
cant, in eā vti liberius nauigarent nostri, stationē
vnā pretio conducere, quam communi cum fa-
mulis præsidis contineri maluerunt, & ea statio
patres ambos cum reliquo suo comitatu com-
mode capiebat.

INTER sarcinas suas & Regia munera ingenti
tabula expressam totius orbis descriptionem de-
ferebant, quam characteribus Sinicis & breui-
bus commentariis exornarat P. Matthæus, ea ta-
bula præses recreari solebat auidius, quod in ea
vniuersi vastitatem non vaste descriptam cerne-
ret, & tot regnorum nomina diuersorumque ri-
tuum nouitatem legeret, & vt eam velut terræ
faciem altius imprimeret, in eam conspiciendam
studiosius ferebatur. Præses igitur initio cū Nan-
chinum aduenit, è Sinenſi ritu maximi ad eū Ma-
gistratus concurrerunt, nouam aduenienti aut
potius antiquam dignitatē gratulati, sed vt gra-
tulationes vacuæ esse non solent, eas muneribus
cohonestabant. Degebat eo tempore in vicina
vrbe diei itinere Nanchinēsis prorex præſidi per-
amicus. Is, inquam, non in Regia Nanchinenſi,
sed alibi residebat: nam tametsi prorex erat, infe-
rior tamen præſidi & aliis in Regia Magistratibus
permultis censebatur. Inde fit, vt Nanchini Pro-
reges confidere nolint; sed alio se conferunt, vbi
Superiorem nullum habeant Magistratum. Is
igitur olim ab alio quodam Nanchinenſis pro-
uinciz in vrbe quadam Gubernatore Geogra-
phicam

phicam terræ superficiem , quam P. Matthæus Sciauchini olim primam ediderat, & quia ea mirifice recreabatur, insculpi marmori prægrandi iussit in Vrbe Luceu , & simul addidit elegantem descriptionē in illius operis encomium , quam scriptiōnem ille quidem fecerat , sed auctoris primi nomen P. Matthæi videlicet in marmore reticuerat, inter cætera igitur, quæ ad præsidē misit munera , vnam ex iis descriptionibus velut à se cufis transmisit , libri primi memoriam appello, cum de Typographia ageretur , ibi legitur , qua arte Sinæ , ea quæ marmori sunt insculpta exprimant potius quam imprimant. Præses igitur cum aduertisset hanc orbis delineationem satis similem illi esse, quam P. Matthæus secundam ediderat, eo accersito dixit: Neque nos, inquit, vniuersa orbis delineatione carebamus , nam ecce tibi à Nanchinensi prorege vnam accipio satis illi similem, quam à te excusam conspexi. Verum facile P. Matthæus særum suum parens agnouit , & narrauit hanc ipsam descriptionem primum à se Sciauchini editam, & amicis distributam huc etiam penetrasse, qua re præses mire lætus , hoc etiam opus ex eo pluris fecit, quod vir tantus vniuerso regno celeberrimus tanti æstimasset : hic enim prorex Sciau cognomine his quidem temporibus paucos habuit fama pares , quæ illius ingenium sane viuax, & ingerenda Republica dexteritatem ambitiose celebrauit, & quidem ex iis, quæ de eo cum publica munera gereret constanter narrantur, nihil illi videtur mendax alioqui fama temere affinxisse , atque ita ex hac ipsa dignitate anno proxime insequente in Assessorem Tribunalis vnius, Scilam vocant, Pechinum est euocatus. Porro cum in prouincia Vquam à populo Regium quendam Eunuchum grauiter ferente , periculose tumultuatum esset , Rex ad eum tumultum

*Prorex ad
Præsidentem
munera le-
co misit
Geographi-
cam descri-
ptionem.*

*Proregis
Sciau inge-
nium, &
dexteritas.*

*Proregis in-
paritus.*

sedandum sua sponte, nullo suggerente, hunc ipsum Sciau nominavit, quod fecit ille foeliciter quidem; verum postea reb. prospere gēstis æquofidentior à propinquis Regiis in eadem provincia crudelissime fertur enecatus.

*P. Matthæus opera
Præsidii in
Proregis fa-
miliaris ac-
cessit.*

SED ad rem redeo. Præses amico proregi cum de munere scripto gratias ageret, monuit eius descriptionis Geographicæ auctorem apud se domi commorari, eo consilio, ut secum Pechinum concederet. Eare audita prorex extemplo Militum præfectum cum literis ad præsidem legat, & enixe rogat, uti extemplo operis auctorem ad se mittat, dudum in votis sibi fuisse cum eo congregari, sicubi occurreret, quod eius celebri fama ad eum videndum vrgeretur: simul gestatoriam fellam, & baiulos mittebat, equos etiam & baiulos alios ad eius sarcinas aduehendæ addiderat. Eo etiam nunc tempore cum proregis legatio aduenit, P. Matthæus cum Sociis ac sarcinis in triremem illam præsidis transferant, die insequenti discessuri. Verum auctore præside proregi negari non potuit, quæ petebatur P. Matthæi excursio, sed neque videbatur Nostris, uti hanc labi sibi sinerent occasionem necessitudinis cum celeberrimo viro contrahendæ. Ergo P. Cataneo dedit in mandatis, uti præret, se postea per dispositos equos facile triremem affecuturum. Ipse igitur sella gestatoria vectus, cum duobus famulis ad proregem pergit, & comitem itinere toto habuit eum præfectum militum, à quo fuerat accersitus.

*P. Matthæus cum
Prorege collo-
quium
instituit.*

PROREGEM igitur noster & Sinensibus ritibus & munusculis Europæis salutavit, quæ ipse libens, ut in re noua fieri solet, accepit, sed patris conspectu magis recreatus, nullum finem faciebat cum eo colloquendi. Colloquiis materiam dabant Mathematicæ disciplinæ, & variæ de Europa

ropa quæstiones, quæ omnia mire comprobauit, unde decē totos dies eum apud se prope per vim retinuit, vt colloquendi cum eo cupiditatem exhauriret, detulerat secum P. Matthæus, vt de Regiis muneribus sermonem ingereret, quædam ex iis, quæ Regi destinarat, inter quæ effigies fuit illa sane nobilis Christi Seruatoris vitro pellucido & striis eleganter ornata; eam igitur cum proregi visendam in eius cubiculo detexisset, primo conspectu attonito similis substitit, deinde vtraque manu striatas, quib. tegebatur, valuas ocludēs, vultū auertebat, nō intellexit P. Matthæus quorsum, & arbitratus est, cum effigie visa exhorruisset: dixit igitur: Effigies hæc alium nullum nisi cœli ac terræ Dominū representat. Cui prorex, Nichil, inquit, dicto opus est, seipsā quippe loquitur, non esse mortalis cuiuspiam imaginem, sed non est conueniens locus iste ad imaginem Numinis exponendam. Habebat ipse in superiori domus parte, qua liber in cœlum aspectus patebat, sacellum perelegās, in quo sacello ex Literatorum institutis cœlo venerationē exhibebat, in id sacellū tribus portis aditus patebat: vna in Austrum, in Ortum altera, tertia in Occasum ferebatur, in eius ambitu porticus erat cancellis apte distincta, vltra cancellos hortulos ambiebat, & fruticum florumq; conspectu oculos euocabat. Eo igitur in sacello à Curialibus suis erigi Aram voluit, & in Ara cercoe & odores incendi imperauit, supra Aram collocata Christi Seruatoris effigie. Ipse sumptuosissimis officij sui vestibibus indutus accessit, & debitam venerationē solitis, & sæpe cantatis hoc volumine ritibus quarto repetitis exhibuit, inde ad imaginem per otium cōtemplandam accessit, sed ita tamen, vt non ex opposito, sed ad latus venerabundus adstaret, atq; ita multum temporis in ea spectanda consumens, auelli non possit
vide-

Prorex effigiem Seruatoris veneratur.

videbatur. Idem reliqui deinde domestici eadem veneratione præstitere. Et quotidie ad eam repetitis ritibus iisdem pari semper veneratione redibant, vnus porro ex eius cubiculariis in thuribulum perpetuos ignes & odores hero imperante curabat.

Prorex Magistratus ad ac Magistratus ad prodigiosæ imaginis spectandam speculandam effigiem Saluatoris inuitat.

PER eos dies omnes prorex primarios viros, ac Magistratus ad prodigiosæ imaginis spectandam speculandam effigiem Saluatoris inuitat. Ium admittebat, eos inter præses fuit Ludiliterarij prouinciæ Nanchinensis, qui deinde Pechini P. Matthæo fuit peramicus, & tandem prouinciæ Fuchianæ prorex nominatus est. Noster etiam in hoc sacello totum diem, vel officio diuino recitando, vel aliter orando, quantum licuerat consumebat, & Deo pie gratulabatur honores illi ab Ethnicis etiam hominibus exhibitos. Cupiebat

Prorex P. Matthæi honorifice à se dimittit.

quidem prorex diu P. Matthæum apud se retinere, vt Mathematicas aliquot machinas extrui curaret, verum ex eo, quod rescierat Socios Pechinum versus discessisse, facultatem patri fecit abeundi, & abeunti magnum argenti pondus in itineris sumptus dedit, quod in tenuitate nostra non fuit importunum: sed vttiliora etiam fuerunt, quæ dedit rem tantam aggredienti monita, cuius ipse difficultatem minime dissimulabat, & sententiam suam exponebat, eam remeuentu suo carituram. Inde in sella gestatori admissum ad flumen vsque deducendum curauit, ibi celocem conscendit vna cum eo, quem è suis curialibus elegerat, vt patrem tam diu comitaretur, donec fuisset Socios assecutus: id fuit in vrbe, cui nomen Chingan, vnde reuersus ille, id proregi renunciavit. Idem iste prorex, postea Pechini gloriari apud alios Magistratus solebat, quod eam Christi Seruatoris iconem, quæ Regi fuerat oblata, tot diebus intra palatium suum habuisset.

FLVMEN illud Nanchinense, quod maris fi-
 lium dicere me memini Iansu Sinice appellari, *Flumen Nanchinense*
 Nanchinum vsque in Boream vergit, inde non-
 nihil in Austrum reuertēs, magno impetu in ma-
 re incurrit: quadraginta fere miliaribus, ex eo
 Nanchinum præterfluit, vnde vt in Regiam Pe-
 chinensem flumine aditus pateret, ex hoc in aliud
 flumen, Sinarum Reges, prægrandem riuum de-
 riuarunt, id flumen flauum appellatur, quem co-
 loremaquæ semper turbidæ inuexerunt. Et hoc *Flumen flauum*
 est Regni Sinenſis alterum magnitudine & cele-
 britate flumen, quod extra regnum ad Occasum
 nascitur, è monte, qui *Cunlun* appellatur, quem
 montem vero similibus coniecturis colligitur,
 eum ipsum esse, vel alium minime remotum, è
 quo Ganges creditur scaturire. Id flumen à pri-
 ma sua scaturigine lacum efficit, quem à constel-
 lationibus appellant, inde in Sinarum fines pene-
 trat in prouincia, maxime ad Occasum, cui *Sciensi*
 nomen est, & iterum è Borealibus muris in Tar-
 tarorum terras egreditur, deinde regreditur et-
 iam ad Austrum, & Superiorem, è qua venerat,
 prouinciam, inde aliam, cui *Sciensi* nomen est, lu-
 strat, & aliam, cui nomen est *Honan*, deinde irri-
 gat: post in Ortum flectitur, & non procul à filio
 maris in Orientalem Oceanum influit, è Boreali
 Regione fluminis magni, quod *Iansu* vocauimus.
 Fluuius hic nihil Sinicas leges veritus, è Barbaris
 Regionibus egreditur, & velut odium vlciſcens,
 quo Sinæ aduenas prosequuntur, illuionibus
 persæpe magnam regni partem fœdat, & alueum
 pro arbitrato mutat, cum plenus est arena, quam
 voluit. Huic designati Magistratus, aut illius spi-
 ritui (spiritus enim multis rebus præficiunt) va-
 riis ritibus litant; turbidos vero fluctus non nisi
 intra mille annos semel serenare fingunt, vnde
 Sinenſe diuerbium est, si quando rem infre-
 quentem

*Riuus ex flu-
mine flauo
manans.*

quentem explicant: Cum flumen flauum ferētibitur, vnde qui hoc fluuiio feruntur, oportet a-
quam in multos dies conseruare, dum lutum &
arena subsidat: cuius non minus tertia parte inter
fæces cōputatur. Antehuius fluminis ingressum
& egressum riui reperiūtur, qui Pechinum com-
meatum deferentibus nauigiis, transitum præ-
bent: ea nauigia Regia duntaxat ad decem mil-
lia dicuntur excrefcere, & solum è quinque Pro-
uinciis Chiansi, Cechiano, Nanchino, Vquam &
Sciantum mittuntur. Hæquippe Prouinciæ Re-
gi annum vectigal oriza, frumentoque pen-
dunt: reliquæ vero decem, argento numerant.
Præter hæc nauigia alia innumera occurrūt Ma-
gistratuum perpetuo euntium ac redeuntium, &
alia quoque permulta priuatorum negotiatorum:
priuati tamen negotiatores ex Yanfu flumine in
hōs riuos ingredi prohibentur, sed ij soli nauig-
ant, qui intra riuum ipsum ad Boream habitāt,
id fit, ne immensa nauium multitudo transeun-
tibus aditum præcludat, aut aliquod Regiæ Pe-
chinenſi malum moliatur, & tamen ita immensa
est nauigiorum multitudo, vt sæpe dies complu-
res præstolari transitum, aliæ aliis præpeditæ na-
ues cogantur, maxime certis temporibus, cum a-
quæ penuria in canalibus laboratur, cui vt mede-
rentur, multis in locis valuis ligneis aquam con-
tinent, quæ in pontes etiam vsu duplicato instru-
untur, hæc deinde valux pleno riuo pateſiunt, &
nauigia aquæ currentis impetu deferuntur, at-
que ita in aliam ex alia cataraſtam magno nauita-
rum labore nauigatur, & fastidiosa itineris tardi-
tate. Inde labor etiam creſcit, quod intrâ riui an-
guſtias raro nauigantibus venti fauent, vnde fu-
ribus fere nauigatio promouetur, quin etiam nō
raro accidit, vt in egressu cataraſtarum, vel in-
gressu, cum laborantes aquæ vortices inuoluunt
naues.

*Aqua val-
uis ligneis
continetur.*

naues, demergantur: verum Magistratum aut Primorum nauigia, machinis è ripa ligneis, in aduersas aquas attrahuntur, idq; regis sumptibus, itinere toto factitatur, & in hoc quidem riuo ad nauigationis vsus concinnando, in annos singulos, vt Arithmetico vocabulo vti liceat, millione expendi nihil dubitatur. Ea res stupori fortassis erit Europæis, qui è Chorographicis tabulis intellexerint, iter fore in aulam Pechinensem breuius atque expeditius, & sine sumptu, si mari nauigetur, sed maris & Pyratarum metus ita in Sinarum animos alte penetrauit, vt in aulam com meatum mari deferendum pro maiori incommodoputent.

H O C itinere toto permultæ & celeberrimæ ciuitates occurrunt, trium scilicet prouinciarum Nanchinensis, Sciantum, Pechinensis, & præter vrbes, tot sunt ad ripas oppida, pagi, ædes, vt dici possit totum illud iter habitatum, hinc fit, vt nullo in loco desit nauigantibus recens commeatibus frumenti, orizæ, carniū, pisciū, pomorum, olerum, vini & rerum huiusmodi, quæ vilissimo pretio distrahuntur, hoc eodem riuo in Regiam ligna, trabes, tabulæ, columnæ, (nam ligna solum Sinæ in pretio habent) ad opera Regia deuehuntur eo potissimum tempore, quo Regium palatium arserat, & è tribus partibus duasignibus absumptas commemorabant, atque ita tòto itinere nostri crates immensas trabium inter se colligatarum, lignorumque cæterorum reperiebant, quas multa mortalium millia ingenti sudore protrahebant, & vix intra diem vnum, quinque sexve miliaria promouebant, & quidem è prouincia Sufcuen, quæ abest ab vrbe Regia longissime, vix intra biennium, & sæpe intra triennium huiusmodi crates appellebant, vnde quælibet columna ex illis prodigiose magis ad tria aureorum

Inter Nanchinum & Pechinum ciuitatum multitudo.

Ligna apud Sinas in pretio sunt, ad ædificia.

*Lateritiū
opus lap. de
præferitur.*

rum millia singulæ excrescebant, & è cratibus vnam, quæ longissimā visā est, obuiam habuerunt, quæ in longum ad duo miliaria extendi iudicata est. Ipsi quoque lateres ad Palatii Regij molem (nā Sinæ lateritium opus lap. deo præferunt) hoc itinere vehébantur à mille quingētis passuum millibus delati, & permulta sunt nauigia, quæ alium vsum habent nullum, nec diurnis aut nocturnis horis à nauigatione conquiescunt, & quidem hac nauigatione huius generis tanta multitudo occurrit, vt non vni palatio, sed vrbi non minimæ extruendæ sufficere posse videretur.

*Pechinense
solum sterile.*

PROVINCIIIS etiam Australibus, ad Regem anno quolibet, ea omnia mittuntur, quæ in sterili Pechinensis prouinciæ solo desiderari posse creduntur: poma, pisces, oriza, quin etiam bombicini operis vestes, panni, & alia sexcenta, & singulis dies præstituta est, quā die nisi appulerint, ij qui vehendis illis præsunt, grauib. pœnis multantur. In his nauigiis, quæ supra equos vocari diximus, præsunt semper Eunuchi Regij, qui summa celeritate octōni semper aut deni nauigant, per hunc riuum æstate solum transitus est, quo tēpore apud Sinas flumina fere ripas exeunt, ideo fortasse, quod eo tum demum tempore nives è montibus, è quibus illa flumina oriuntur, colliquescant, per æstiuos igitur calores in itinere minimum menstruo, & plerumque bimestri, quæ deferuntur edulia proclive erat ante corrumpi, quam Pechinum peruenirent, ideo omnia eius generis admixta glacie refrigerant, & quoniam illa ipsa glacies paulatim æstu dissoluitur, omnibus iis in locis, per quæ similibus nauigiis est transitus, ingens glaciei copia in hos vsus asseruatur, & transeuntibus pro nauigantium arbitratu distribuitur, atque ita res omnes velut recentes in Regiam vsque deferuntur.

*Riuus æst
te solum
nauigab. is.*

HORVM

HORVM nauigiorum Eunuchi stationes vacuas viatoribus vendunt, & pretium in propriū lucrum referunt. Sinæ quippe indignum putant, munera, quæ ad Regem mittuntur, in vnum nauigium cuncta conferre, sed ad maiestatem pertinere putant, si quamplurimis nauigiis Regiæ res transmittantur. Rex etiam alia ex causa id fieri non abnuit, cum enim innumera prope nauigia Regiis rebus onusta Pechinum sine iusto pondere nauigent, occasio præbetur negotiatoribus, spe lucri merces suas in vacuas naues, non maximo pretio inferendi, quæ res soli fertilitatem forte superat, indigentiam tollit, minuit caritatem, vnde dici potest Pechini nihil nasci, sed nihil deesse.

*Eunuchi
nauigiorum
stationes
vendunt.*

SOCII ergo nostri, tametsi in eadem cum Præfidis domesticis essent naui, stationem tamen sibi peculiarem pretio conduxerant, qua in navigatione, propter æstum ingentem, multos dies toleratum, alius post alium prope omnes ægritudine graui laborarunt, verum diuino auxilio tandem omnes sub finem sunt in pristinæ valetudinis statum restituti. Nauigantes igitur tandem riuo egressuri in Sciantum prouincia flumini nō facto sed nato occurrerunt, id flumen excurrit prope Pechinum, vsq; ad arcem, quæ Tien-siu vocatur, huic Pechino aut è Tartaria potius occurrat aliud flumen, quod pari deinde passu fluens, communes aquas immittit in mare, vel potius sinum illum, qui est inter Coriam ac Sinas, postquam vno simul die concurrerunt.

*Ad arcem
Tien-siu per-
ueniunt.*

IN hac arte nouus erat, & extra ordinem Prorex, ex eo, quod Iapones infestis armis; vt dixi, Coriam inuasissent, ab eo prorege classis ingens in Coriæ subsidium parabatur, vnde totum illud flumen bellicis nauigiis, plenum militari tumultu personabat, per medios cuneos nostri nullo

Aa

prohi-

*Pechinum
urbem Re-
giam ingre-
diuntur.*

prohibente transferunt; ac denique in portum aut ripam potius Pechinensem appulerunt, quæ ripa etiam tum itinere diei à Pechinensibus muris distat, & tamen ad muros usque, ingentem riuum arte deriuarunt, ne tamen nauigiorum multitudine oppleatur, non nisi regias sarcinas ingredi sinunt, reliqua baiulorum humeris, vel plaustris ac iumentis in urbem deportantur. Dies quo tandem Nostri primum in urbem Regiam penetrarunt, lætior fuit, etiam ipsius festiuitatis auspicio, incidit enim in peruigilium eius diei, quæ Ecclesia Virginis Natali consecrauit. Sed neq; rios hic gaudium nostrum dissimulare licet aut decet, cum iam in oclusum tot sæculis Regnum fidei Christianæ præcones, per tot maria denique penetrarint, & se primum in Urbem Regiam intulerint.

*Emporia
præcipua.*

PRIMARIA quæ in hoc itinere transeuntes nostri emporia lustrauerunt, hæc fere numerantur. E prouincia Nanquinenſi *Iamcheu*, in eleuati poli supra finitorem gradu dimidiato supra secundum ac tricesimum. *Hoisingan* in quarto supra tricesimum, non toto Sinceu, in dimidiato supra quartum ac tricesimum ample dimensum. E prouincia Sciantum, *Zinim* in tricesimo & quinto gradu duabus tertius gradus portionibus superadditis. *Lincin* in septimo ac tricesimo duabus quoque tertiis gradus partibus superadiunctis. E prouincia denique Pequinenſi, *Tiencin* in nono ac tricesimo gradu atque dimidiato: *Pequinum* in quadragesimo gradu peramplo. E quo conuincuntur erroris, qui sola imaginatione ducti, Pequinum in quinquagesimo gradu statuerunt. Nunc vero iter è Cantonienſi metropoli, quæ bi-duo abest ab Amacaenſi portu Pequinum usque, per stadia Sinensia dimetiar, quorum quinque miliarium; quindecim leucam faciunt, fluminibus

*Error Mathematico-
rum.
Iter è Metropoli
Cantone
Pequinum.*

nibus igitur itinere instituto, quod iter fere nostri faciunt è Cantonienſi Metropoli Nanhiunū 1170. Inde Nancianum 1120. hinc Nanquinum 1440. Deinde Pequinum 3335. quæ in vniuerſum collectæ summam colligunt 7665. Quibus ſi addas Pequino immanes illos muros Regni Sinenſis Tartaſiæq; diſcrimen centum, vt iam dixi Italica miliaria, ſiue quod idem eſt Sinenſia ſtadia quingenta, & biduum quod Amacao in Cantonienſem metropolim nauigatur, Italica videlicet miliaria ſexaginta, ſiue quod idem eſt trecenta ſexaginta, habes vniuerſam regni Sinenſis mathematico more latitudinem ab Aultro in Boream, id eſt, ſeptem millia nongenta viginti-quinque ſtadia Sinenſia, quæ in Italica miliaria reducta mille quingenta octoginta quinque numerantur. Eadem ſi in leucas contraxeris, quæ tribus Italiciſis miliaribus conſtent ſingulæ, quingentas viginti octo cum tertia leucæ parte conſiſtes. Et hanc vaſtitatem vnus Regni non Noſtri ſolum prope quotidie, ſed ego quoque luſtraui, ſi eam partem demas, quæ Pequino in Tamariam ariduo vix toto decurritur. Sed huic ſupputationi ad regni amplitudinem colligendam tantum lemas oportet, quantum fluminum anfractus à recto itinere deſlectunt.

N A M ſi rectam lineam velis, ex graduum numero certiffime colligetur, ſi enim cum ſint in latitudine fere vigintiquatuor, & in longitudine viginti duo, quod libro primo aſſerui, ſi ſingulis radib⁹ miliaria ſexaginta Italica, vt vulgo ſolet, & quod idem eſt, leucas viginti attribueris, eſſies totam regni Sinenſis aream in latum, id eſt, ab Aultro in Boreâ Italiciſis miliaribus mille quadringentis excurrere. Leucis vero ex tertiæ partis ſymmetria ſubductis quadringentis & octo-inta, in longum vero ſiue ab Ortū in Occaſum

ex eo quod duobus gradibus breuior est, excurrit in Italica miliaria mille trecenta viginti, leucas vero quadringentas & quadraginta. Cui areæ cū ad perfectam quadratæ figuræ magnitudinē soli duo gradus desint, facile est ex Geometricis principiis amplitudinem admirabilem dimetiri. Cum constet figuræ quadratæ limites cæteras omnes figuras quadrangulares areæ diffusionē superare.

S E D de hac Arithmetica supputatione fortasse plus satis. Placuit tamen ad antiquiorum Scriptorum ac Geographorum errores corrigendos rebus iam plane exploratis hoc semel commemorare. Ex iis enim plerique nondum hac vastitate contenti, decem supra verum gradus in Boream addiderunt.

Pechinenſi negotio frustra tentato Noſtri Nanchinum reuertuntur.

C A P V T III.

*Situs urbis
Regia Pechinenſis.*

Magni u-
do.

*Latitudo
miorum.*

IN hoc Regiæ Ciuitatis ingressu, iniuriam illius maiestati facerem, & lectori desiderium ingererem, nisi de ea pauca præfarer. Sita est igitur Regia hæc vrbs in extremo regno ad Boream, nec abest à nobilibus illis contra Tartaros muris, nisi centum miliaribus, magnitudine & vicorū compositione, ædificiorum mole, munitionibusq; à Nanchino superatur quidē, sed vicissim superat incolatum multitudine, militum ac Magistratuū numero, ad Austrum duobus muris cingitur, altis ac fortibus, quorum ea est latitudo, vt facile currentes equos duodecim simul capere possit, nec alter ab altero impediatur, constant illi ex opere lateritio, nisi quod in pede saxis ingentibus
tota

tota murorum moles infistit, mediis in mœnibus pro latere confectam terram iniecerunt, & altitudine quidem non parum superant eos, quibus Europæ vrbes assurgunt, ad Boream vno non amplius muro ambitus continetur. In his mœnibus nocturnis horis à militum turmis, non minus vigilatur, ac si omnia bello arderent: diurnis ad portas Eunuchi excubant, aut excubare se dicunt, nam reuera vectigalibus exigendis incumbunt, quod aliis in vrbibus fieri nequaquam solet.

REGIVM palatium, intra interiorē Australis Regionis murum consurgit, pene pro vrbis portis, & inde in Borealem vsq; murum excurrit, vnde videri potest vniuersam vrbem occupare, nam reliqua ciuitas ex vtroque palatii latere diffunditur, angustius est aliquanto palatio Nanchinenfi, sed angustias amœnitate ac splendore compensat. Nanchinense quippe ex absentia Rerum, instar cadaueris anima destituti indies corrumpitur: Pechinense vero ex eorum præsentia magis magisq; exornatur.

VRBIS vici Pechini per pauci lateribus aut filice strati sunt, vnde dubitari potest, quo maxime tēpore molestior sit incessus, nam hyems lucem, æstus puluerem, vtrumq; molestissimū incedentes æque fatigat, & quoniam in ea prouincia pluit infrequenter, tota in puluerem terra dissoluitur, quem si ventus licet non maximus excutiat, nullus domi locus est, quo non ille penetraret omnia fœdaturus, ex hoc incommodo remedium quærentes, morem inuexerunt alibi, vt arbitrator, insolentem, nullus est enim è quolibet ordine, qui pedibus aut equo incedat sine velo è pileo ad pectus vsque pendente, & faciem contingente, quod ita comparatum est; vti raritate sua ab oculis penetretur, nō tamen à puluere; id quo-

Regium Palatium.

Vrbis vici.

Pechinenses velo contra pulueres viuunt.

que velum aliud habet in ea vrbe percommodum, quod non nisi quando volueris, agnoscaris, vnde ab innumeris salutationibus liber, quo quisque voluerit apparatu molestiam minuit, ac sumptibus parcit, cum enim apud Sinas intra vrbes equitare minus magnificum habeatur, & sella gestatoria vehi, sit satis in ea vrbe sumptuosum; licet sine nota minuere apparatus, ea quoque consuetudo nostris cecidit opportune; nam inter bellicos tumultus, externos homines per vicos cursare, fuisset importunum, ergo hac vti consuetudine, nemine aduertente, libere quo res exigebat velo tecti cominebant. Vix alibi familiarius est, luto ac puluere necessitatem inducente, equo vel aliis etiam iumentis insidere, quæ passim in triuiis portisque vrbis ac palatii pontibus ac fornicibus frequentioribus sessores præstolantur, & paucis obolis diem totum sessorem suum vehunt. Et quoniam incredibilis est vrbis frequentia, muliones plerumque iumenta fræno circumducunt, & viam aperiunt; ii quoque peritissimi sunt vicorum, nec fere est quisquam è Primoribus, cuius ædes ipsi minime norint, & prostat etiam commentarius, in quem vrbis regionum, vicorum, platearum, nomina omnia referuntur fidelissime, necequos solum, sed sellas ubique gestatorias ac baiulos reperis, qui Magistratum salutatores ac reliquos viros fere primarios gestare gestiunt, quanquam pretii plus satis exigunt, quam Nanchini aut alibi consuevit.

*Muliones
sessores præstolantur.*

VRBS abundat rebus, vt supra dixi, omnibus, sed fere importatis, nec in hac vrbe ita commode viuitur, nisi ab iis quos copia frugaliter viuere minime cogit, ligna tamen in focum maxime defunt, sed eam rem compensat bitumen illud (nec enim aptius nomen inuenio) è terræ visceribus effossum, quale apud Eburones in Belgio, & alibi videmus,

*Lignorum
penuria.*

videmus, quo incenso in culinam focus extruitur, imo & in hybernis frigoribus, quæ asperiora sunt, quam ipsa poli vicinitas postulat, commodissimæ lignorum penuriæ, illius copia subuenitur, vnde fere solent lectos opere lateritio ita construere, vt subtus inanes secretis fistulis calorem admittant, quo è foco nouo hypocaustorum genere subtus lectos aspirat, & quidem nihil opus est totam noctem ignem illum fouere, diutissime quidem perseuerat. Et ea lectorum ratio per omnes Borealiū Prouinciarum Regiones obseruatur.

Lectorum
ratio.

SINÆ Boreales, natura hebetiores aliquanto & minus acuti Australibus, sed militari virtute longe superant, ita sunt enim res humanæ compositæ, vt seipsas vicissim superent atque superentur. Hoc nostrorum in hanc urbem Regiam aduentu constare denique certo cœpit, quod iam diu opinati fuerant, hoc regnum illud ipsum esse, quod *magnum Cataium* apud aliquos Auctores appellatur, & hanc urbem Pechinensem Regiam esse illius, quem *magnum Can* vocant, qui nunc est Rex Sinarum, quæ vrbs ab iisdem *Cambalu* nominatur. Id ne cui incredibile videatur, probare

Sinæ Boreales.

nunc aggredior. Ac primum quidem indicium, quo in eius rei coniecturam diu incideramus, ex eo collectum est, quod illi ipsi Auctores, qui de hoc vastissimo Regno Cataio aliisque Sinarum prouinciis scripserunt, assererent illud ad hanc mundi plagam Persicis Regnis ad Orientem adiacere, & Persidem quidem latius nunc extendo, quam ea, quæ nunc Persidis nomine insignitur, eas enim omnes Regiones complector locorum immanitate vastissimas, quæ in Asia ad Sinenses vsque terminos Persicum sermonem admittit, ad Austrum vero à Tartaris videri. Et quoniam in Sinarum regno frequenti inquisitione nihil de vastis-

Magnum
Cataium.

Regni Catai
amplitudo.

Tartari
confines
Pechinensis.

fimo regno audiebamus, fieri nobis minime posse videbatur, vt res tanti momēti à vicinis omnino regnis ignoraretur, & è maximo imperio nullam neq; belli, neq; commercii memoriā per tota secula reperiri. De hoc eodem Cataio legebamus, illud à flumine Chiam ab Ortū in Occasum vsq; peruari. Chiam porro lingua Sinica flumen maximum sonat, alii enim fluuii *Ho* appellantur, illud porro flumen suspicamur esse, quod filiū maris appellauimus, in hodiernam quippe diem *Iansuchian* appellatur, legebamus præterea ad Austrum regna nouem; sed ad Boream regna sex eo in regno reperiri, quæ plane cum quindecim Sinenſis regni prouinciis non numero solum, sed ipsa quoq; re conueniunt. Sunt enim hæ prouinciarum regna etiā vasta quindecim, aliquas enim ex illis vniuersam Italiam nihil est dubium magnitudine superare. Ad Austrum quoq; ex his nouem sitæ sunt, sub eo nempe flumine, quod modo nominaui. Ad Boream vero sex supra flumen illud ipsum numerantur. Indiciū etiam ex cuiusdam auctoritate clarius accepimus. Anni sunt plus minus quadraginta, hoc scilicet quo scribimus millesimo sexcentesimo octauo, ex quo Pechinum ex Arabia Turcæ duo aut Mahometani saltem perueniunt. Illi terrestri semper itinere ad Sinarum Regem leonem adducebant, auditum alias à Sinis animal, sed visum infrequenter, hi ab Rege excepti sunt per humane, & Magistratu quodā donati supra regium stipendium, quod etiam in filios & vniuersam progeniem propagarent: id factum ad leonem quamdiu vixit, moderandum, & ne in patriam redirent res nouas in Sinarum regnū molituri, hoc ipso tempore cum nostri Pechinū aduenerunt, superstites erant ambo, ad eos P. Matthæus vnū è Fratribus nostris misit, vt aliquidearum rerū ab iis expiscaretur, quin etiam

*Regna
quindecim.*

*Duo Turcæ
ad Regem
Sinarum
perueniunt.*

cum

cum secundo Nostri in hanc aulam redierunt, ipse P. Matthæus cum illis est sæpe congressus, è quibus clarissime constitit regnum illud, in quod viuebāt, magnum Cataium, & urbem ipsam Cambalu appellari, nec ea de re vel tantillum dubitabant, aut aliud se ex itinere Cataium reperisse vel audisse commemorabant. Idem ex aliis quoque è Perside aduenis auditum à nostris sæpius ac sæpius, nec vnquam ea de re variatum.

Q V I N etiam ex ipsis Sinis ingesto à nostris sermone, illud quoque nomen ab iis auditum reperimus, ac tametsi ab externis hominibus Sinarum regnum ita appellatur, nominis tamen origo partim è Sinenſi sermone, partim è Tartaro deducta dubitari vix potest. Sinæ quippe scriptis libris, quoties Tartaros nominabant, *Lu* dicunt, & Septentrionis plagam *Pa*, nec solum *Pe*. Tartaris vero *Cam*, à nobis *magnus* redditur: quam vocem ne ipsi quidem Sinæ ignorant: & quoniam eo tempore, quo se Tartari in Sinarum regnum intruserunt, Rex Tartarus sedem Pechini fixit, ideo *Campalu* appellauit, & quoniam apud varios P, consonans in B, commutatur, ideo *Cambalu* cœpit appellari, quanquam Sinæ, qui consonante B, fere carent, etiam nunc *Campalu* pronunciant, inde plane apparet, Marcum Paulum Venetum eo tempore in hoc regnum penetrasse, quo Tartari Sinis imperitabant, & fortasse cum illis ipsis eo penetrasse. Eius deinde commentariis Europæ Sinarum Regnum innotuit eo nomine, quo Tartari utebantur, Cataium videlicet & urbem Regiam *Cambalu* appellantes, & si quis vrgéat fortasse latius Catai fines à Marco Paulo protendi, quam Sinarum hodie pateant, id vt sit verum, quia nondum excussi, nihil obstat quin vicinas Tartarorum Regiones communi nomi-

*Rex Tartarus
in Pechini
sedem fixit.*

*Sinarum
regnum in-
notuit.*

ne ad Boream paulo latius appellarent. Hoc tamē tempore nulla extra muros Sinenſes Regio reperitur, quæ Cataium vocitetur.

*Chinano-
men in Eu-
ropam traſ-
miſſum.*

LVSITANI poſtmodum huius regni famam, Chinæ nomine in Europam amandarunt, deſumpto, vt arbitror, ab Siam incolis nomine. Urbem vero Regiam communium Sinis nomine Pechinum appellarunt, vnde nihil mirum, Cosmographos noſtros nominum diſcrimine permotos, duo regna diſtinxiffe, & quidem ita contigua, vt alterum ſine altero cognosci nullo modo poſſe videretur. Has certiſſimas, vt videbatur coniecturas P. Matthæus in Indiam Europamq; tranſmiſit, nec tamen fides illi tunc ſatis adhibita, donec alia ratione ita conſtitit, vt iam ne in dubium quidem poſſit reuocari, quod infra ſuo loco fuſe narrabimus.

*Speſy Pechi-
ni a Præſid.
excepti.*

NOSTRI mox vbi Pechinum ingreſſi ſunt, in Præſidis illius cuius auctoritate venerant aulam ſe contulerunt, is enim itinere terreſtri non exiguo temporis ac vitæ compendio iam diu aduenerat, excepit eos intra palatii fines habitationem non incommoda, nec eos abeſſe voluit, eorum conſuetudine delectatus, cœpit igitur ipſe noſtrum negotium cum Eunucho familiari communicare. Is recepit ſe rem tantam pro virili curaturum, & in eum finem Socios videre ac regia munera voluit. Ergo ad dictam diem præſes & Eunuchus ad ea ſpectanda in noſtrorum ſtationem ſe contulerunt: ab Eunucho P. Matthæus exceptus eſt per humane, eo nimirum ritu qui adhiberi ſolet in prima illorum viſitatione, quos dudum videre geſtierunt, inde ſimul omnes in eadem menſa ſunt familiariter epulati. Hæc igitur vidit: horariam machinam, Chriſti Seruatoris ac Dei Parentis imagines, clauicimbalum Sinis hætenus inauditum, vitra trigona duo, & Dei quidem paren-

rentis effigies, cum in terram exponeretur, baiu- *Dei Parom-*
lorum iniuria in tria fragmenta dissiliit, sed ea *ris effigies*
res, quæ illius valorem in Europa sustulisset, apud *confringi-*
Sinæ etiam auxit, nam fragmentis denuo inter- *tur.*

se compositis, antiquitatem cœpit vbique vene-
randam hac ratione redolere, vnde pluris etiam
habebatur, quam si integra videretur. Eunuchos
ac cæteris spectatoribus mire omnia placuerunt:
sed tamen audierat ille nostros argentum verum
ex viuo conflare, eam rem ipse cæteris præferebat.
Sciebat enim id Regi gratum inprimis fore; ita
humanam cupiditatem nullæ opes satiant, vt sint
quales Sinarum Régis prope immensæ, ergo vbi
vidit nihil ea de re à nostris ingeri, respondit: Vi-
deri sibi his ex causis, Regi de aduenis sermonem
minime inferendum, eo maxime tempore, quo
paries pene proximus bello ardebat, & è Coria
quotidianis rumoribus crebrescebat, multos
mortales bellicis congressibus interire, & Iapo-
nes omnino in Sinarum regnum velle penetrare,
& quoniam ipsi omnes vno nomine aduenas vix
distinguunt, arbitrati eosdem vel prope eosdem
esse, hinc fit vt nostros pro Iaponibus haberent,
ipse quoque præses ea re & amicorum consiliis
monitus, periculosum cœpit iudicare externis eo
tempore negotiis implicari, re igitur desperata,
secum nostros Nanchinum reducere meditaba-
tur. Verum patribus visum est rem nondum esse
desperatam, ne itaque tot labores ac sumptus in
vanum contulissent, mensem vnum, post præfidis
discessum, Pechini sunt commorati in conductis
ad eam rem ædibus. Præses enim ad certam diem
yrbe Regia egredi per leges tenebatur, qui enim
ad Regias huiusmodi gratulationes in Aulam ve-
niunt Magistratus, intra mensem Pechinensibus
muris egredi, & ad sua munia redire compellun-
tur.

Socij pro Ia-
ponensibus
habentur.

AM A-

AMACAENSIS Collegij nouus Rector P. Emanuel Diaz, nummos in itineris sumptus necessarios submiserat, ac deinde coniectans Socios Pechini fortasse inopiam passuros, syngrapham misit, qua scribebat, eos aliam summam Pechini exacturos pro ea, quam receperat quidam Negotiator Amacai, sed mentitum fuisse Negotiatoris nomen, qualem nullum eo nomine Pechini repererunt, euentus ostendit, id alias etiam iterum accidit: ac tamen Amacai Nostri pecuniam receperunt, ideo tamen hic eam rem infero, ut constet, id negotiandi genus Sinenſium mercatorum fidem excedere, & toto regno passim esse inusitatum. Abierat iam Præses Sociorum protector, & nostri varia in finem suum moliebantur, sed plane frustra, nam familiares omnes, vel P. Matthæi, vel prædis amici Magistratus, Nostros in ædes suas nedum ad colloquium admittere voluerunt, licet scriptas à prælide ad promouendum negotium literas obtruderent, tanta est aduenarum ubique formido, ergo tandem visum Nostreis, eam rem frustra tentari, & nondum horam aduenisse, qua Deus Optimus Maximus vellet eam urbem Euangelij sui radiis illustrare, atque ita priora consilia damnantes, Nanchinum repetere statuerunt, & in aliam occasionem sua vota differre, maxime quod minus tutum videbatur, inter bellicos tumultus infortunium aliquod præstolari, quo iam erectæ sedes periclitari, & huic erigendæ ianua in posterum posset præcludi.

Socij ad collegij summo non admittuntur.

Socij Nanchinum rediunt.

ERGO ad reditum commodum nauigium exiguæ pretio conduxerunt, nam in reditu vacuæ naues, quolibet nauis viatores vehunt. Nauigij commoditatem Nauarchi tenuitas fecit incommodam, armis enim plerisque ac sociis nauticis carebant, unde Linſinum vsque urbem men-

struum

struum iter fuit. Sed neq; tempus illud male collocatum; nam à patribus Sinensium vocabulorum index in ordinem redactus, adiutore maxime Fratre nostro Sebastiano Sinensis linguæ ap-
prime perito, alia quoque multa concinnarunt, quibus in posterum nostri faciliore methodo patrium sermonem ediscerent, nam aduerterunt ex eo quod Sinense idioma vniuersum è solis vocibus monosyllabis constet, ad multiplicandos earum vocum sonos, accentus nonnullos & aspirationes ab Sinis inductas, quarum rerum ignorantio perturbationem tantam afferebat, vt neq; intelligi possent loquentes, aut intelligere. Instituerunt igitur accētuum virgulas ac notas quinque, quibus intelligerent nostri, quo quæque dictio accentu efferretur, tot enim ipsi accentuum varietates esse aduerterunt. Ad eam rem contulit P. Cataneus non parum, ille quippe artis musicæ peritus, cum dictiones in aures sonis assuetas admisisset, facilius accentuum varietatem internoscerebat, & sane ad hunc sermonem ediscendum, iuuat non parum aures musicis sonis non nihil assuefecisse, cum igitur scribendi modum, qui tum à duobus antiquissimis Sociis institutus, reliqui hodieque obseruant, ne si quisque pro arbitratu scripserit, magna perturbatio ingeratur, & alteri alterius scripta prodesse non possint, iuuat etiam Nostros non parum in Sinicis libris ediscendis P. Matthæi, quam in Tetrabibulum Sinense scripsit, Latina paraphrasis, suis etiam commentariolis illustrata. De Tetrabiblio illo, primus liber, cum de Literatorum gradibus agit, consulatur.

Socij lingua Sinica dant operam.

Musica peritia non parum conducit ad linguam Sinensem.

Hycme

*Hyeme praeventi Nostri in flumine hybernant.
P. Matthæus itinere terrestri Nanchinum
repetens, tertiam sedem erigit.*

C A P V T IV.

*Socij hyber-
nare cogun-
tur.*

*Lincinum
vrbs.*

SINENSES omnes fluij in Borealibus plagis sub ipsa hyemis initia ita gelu concresecunt, vt nauigijs peruadi minime possint, ac plaustris etiam fidum transitum præbeant. Et quoniam nostri serius paulo soluerant, & tardissime nauigabant, in flumen concretum inciderunt, & nauigandi tempus in veris principia necessario præstolandum. Lincinum vrbs è maximis, & commercio celebris in paucis, ad eam enim nō provincialia solum mercimonia, sed è toto quoque regno peruadunt. Ea res frequentiam facit vndiq; comitantium.

*P. Mat-
thæus aliā
Sedem sta-
bilis Suceu.*

IN hac temporis necessitate, patres angebat temporis maxime iactura, quam per hybernos menses mora inutilis faciebat, & itineris suscepti negotia tantopere interrompebat. Ergo inito cōsilio visum, vti pater Matthæus cū famulis duobus ad Australes regiones terrestre iter arriperet, tentaturus an Nanquini aut alibi nouam sedem posset stabilire, Socius cum fratribus ac sarcinīs, dum se vis hyemis remitteret, ibi præstolaretur, & per apertum glacie soluta flumen, Nanquinum repeteret. Et quoniam Chiutaiso familiaris ille Xaucei discipulus, sæpe olim & mutuis colloctionibus, & deinde literis P. Matthæum ad se in patrium solum euocarat, vti sedem ibi perpetuā stabiliret, statuit sibi eo eundum, vt in nobilissimo emporio, *Suceu* vocant, vota sua Deo duce

ten-

tentaret, quam ad rem omnino illi facere plurimum videbatur, eius vel amicitia, vel auctoritas, quem hactenus fidum præ cæteris amicis reperisset.

ERGO per mediam Sciantum prouinciā penetrans, Siuceu & Yamceu nobilissima emporia lustrauit, quanquam hyberna frigora iter interturbabant sæpe, ac laborem augebant; verum mira facilitate quaqua versus iter nullo prohibente instituens seipsum solabatur. Ergo transiisse Yamceu flumine, in Cinchiamfu regionis illius metropoli in effossum arte riuum ingressus est, quo riuo in emporia nobilissima Suceu, imo & in metropolim vsque Cechianæ prouinciæ. Yamceu nauigatur. Hic riuus ideo quod Austrāior nullo tempore concrefcit, adeo subinde anustus est, vt nauigiorum multitudine occupatus, neque gradiendi, neque regrediendi faciat facultatem, quod hic P. Matthæo contigit. Ergo autem inuenit itineris prosequendi modum, iis in locis non infrequentem, facilem etiam & non inmodum. Plaustrum est vnius non amplius rotæ, ipsa constructum, vt vni in medio plaustrō consistendi ac velut equitandi, aliis etiam duobus è lateribus fiat locus. Auriga plaustrum retro gressis vectibus vrget, ac promouet, non secure iunus quam velociter, atque ita breui Suceu perbit.

NOBILISSIMVM hoc emporium vnum est iis, de quibus est Sinenſe diuerbium; Quod in loco Beatorum sedes, hoc in terra Suceu & Hanſi nominatur, est enim è principibus & celeberrimis huius imperij locis; siue splendorem, siue opulentiam, siue copiam, siue frequentiam, & quidlibet id spectes, tota extructa est vrbs hæc in placido & potabilis flumine, quod fere soli vëro paretus cōmouenti, quod flumen, si volueris, apte for-

*Artificio-
sum quoddā
plaustrū ge-
nuit.*

*Suceu om-
nium nobi-
lissimum in
China em-
porium*

fortasse lacum appellabis. Per eam igitur totam
 vti Venetiis, vel aqua, vel terra commearatur, sed
 in hoc Venetias superat, quod aquæ potabilis vsu
 potius, quam maris sale perfruatur, vici omnes
 & ædificia, vt apud nos fieri solet, piheis trabibus
 in flumine defixis insistent, merces Lusitanæ, A-
 macao & quælibet aliæ, ab externis regnis impor-
 tatae, maximam partem in hoc emporio distra-
 huntur, illi enim in reliquas regni vrbes frequen-
 tissimum est, quolibet anni tempore commer-
 cium, atque ita nihil est, quod desiderare possis, si
 voles comparare, vnica vrbs porta in terrestre
 iter patet, in reliquis aditus non nisi nauigiis pa-
 teret, innumeri sunt passim pontes, magnifici sane,
 & qui ætatem ferunt, sed in angustis illis riuus nō
 nisi in arcum vnum assurgunt. Butyri & lactici-
 niorum nusquam alibi tantus vsus, ex oriza quo-
 que vinum nullibi præstantius, & vnde in reli-
 quum regnum Pechinum vsque importatur: vix
 biduo abest à mari, munitissima vrbs est, & to-
 tius regionis, quæ vrbes octo numerat, caput,
 hæc tuitus est olim pertinacius è principibus qui-
 dam, cum is, qui huius Regiæ familiæ truncus
 est, Sinense imperium, pulsus Tartaris, inuaderet,
 ideo velut rebellis ciuitas in hanc vsque diem im-
 mane tributum pendit, nam dimidiatam om-
 nium, quæ terra fert, pendit portionem, inde fit,
 quasdā in hoc regno prouincias minus pendere
 simul duas, quam quantum hæc Regio sola Regi
 vectigalis exoluit, vniuersa quippe Regio suæ
 Metropolis auctoritatem secuta, Regi pertinaci-
 ter æque restiterat, in hanc etiam vsque diem fre-
 quenti præsidio seruatur, & in ea præsentior est
 semper, quam alibi rebellionis metus.

*Succu capu
 regionis to-
 tius.*

*Sociorum
 amicis.*

ABERAT tum forte Chiutaiso, sed non pro-
 cul in vicinam urbem *Tanian* nomine commi-
 grarat: ab eo exceptus est incredibili humanita-
 te, qua

te, qua maiorem ne in Europa quidem è familia-
 rissimis amicis, & addictissimis potuisset expe-
 ctare. Hospitabatur in quodam Idolorum Cœ-
 nobio, satis anguste: lectum ipse suum, licet reni-
 tenti Patri, cessit: ipse alium in ipso solo sibi ster-
 ni iussit. Ex itineris laboribus & incommodis, in
 ægritudinem incidit pater Matthæus, & ita vt eo
 in loco moriturus videretur, sed tantis obsequiis
 ab amico suo affectus est, vt intra mensem, quo
 tempore ibi substitit, vires ita recuperarit, vt ro-
 bustior sibi, quam prius videretur. Hæc obsequia
 P. Matthæus tum aliis munusculis, tum vitro tri-
 gono remuneratus est; illud ipse in Cantonienfi
 prouincia summopere expetierat, ac pretio etiã
 comparare tentarat: eo igitur nunc inprimis re-
 creatus fuit, & vt illi vitro adderet maiestatem,
 in argenteam thecam reclusit, & aureas catenu-
 las in extremis nodulis illigauit, addidit etiam e-
 legãtem in eius encomium scriptionem, qua pro-
 bare nitebatur, eam gemmam fragmentum esse
 materiæ illius, è qua cœli constant, his ornamen-
 tis multorum cupiditatem incitauit, nam nō ita
 multo post quingentos aureos in pretium vnus
 aliquis dicitur obtulisse: verum ille tum quidem
 vendere renuit, tametsi maxime optaret, ea solū
 ex causa, quod non nesciret, id generis vitrum, in-
 ter munera regia computari, verereturq; ne em-
 ptor P. Matthæum misso ad Regem vitro præue-
 niret, & eius deflorata nouitate minoris ab Rege
 haberetur, postmodum tamen vbi oblata Regi
 munera rescuit, aucto etiam aliquantulum pre-
 tio, tum demum vendidit, eaq; summa, multa de-
 bitorum nomina dissoluit, & nouis apud Socios
 nominibus amicitiaë ideo illigatus, beneficium
 semper agnouit.

*P. Mat-
 theus à
 Chiutaiso
 humaniter
 excipitur.*

*Vitri trigo-
 ni mira e-
 skismatio.*

¶ VM eo porro negotia sua pertractans, opem
 suam liberaliter detulit, asseruitq; se perpetuum
 B b patris

*De Sede fi-
genda Sucas
agitur.*

Patris comitem fore, donec iis in regionibus aliquod ex animi sententia domicilium statuisset, aduertens igitur P. Matthæum, ab eligenda sede in patrio Suceu emporio non solum non abhorre-
rere, sed etiam utcumque propendere, non ex eo solum, quod ipsa soli commoditas, & frequentia inuitaret, sed etiam, quod amici patrium solum esset, à cuius propinquis viris nobilibus ac primariis amicitiae iure sperare poterat, quidquid ab amicis speratur, ergo familiaris noster cum viris nobilibus ac prudentibus consilia sua communicans, auctore quoque P. Matthæo statuit, Sedem Nanchini sperandam, sed neque tentandam, varias afferebant causas, sed hanc maxime, quod in tanta Magistratuum multitudine, quantam Nanchini esse constat, sperari vix poterat, ut omnium beneuolentia in nostrorum patrocinium conspiraret, atque ita facile futurum, ut ex iis vnus aliquis nostris infensus, eos suis sedibus cum ignominia exturbaret. Hæc omnia incommoda Succellare putabantur, ergo ad eam conficiendam censuerunt, opus esse uti ad primi Tribunalis præfidem illum inquam itineris nuper Socium nauigarent, ab eoque literas ad Suceanos Magistratus expeterent, & ab aliis etiam Magistratibus amico nostro peramicis, quibus literis negotium nostrum procliuius redderetur.

*Anni principium
eiusque festiuitas re-
tardat negotium Pa-
trum.*

E O tempore Sinensis anni principium appetebat, incommodum ad negotia tempus, dum omnes amicis salutandis, muneribus mittendis ac remittendis, conuiujs instruendis essent occupati. Visum est igitur otiantibus negotia minime obtrudenda, ipsi vero ad publicam illam celebritatem peragendam in urbem Cinchian nauigauerunt, qua in vrbe nemini non erat notus noster Chiutaifo, & quod idem erat ipse P. Matthæus, nullo enim in loco, in quo aliquandiu constitisset,

set, neglexerat illius famam euulgare. Ergo ad
vtrumque magni concursus vrbanoꝝ Magi-
stratuꝝ facti, sed neque cæteri vrbis primores
defuerunt, expletis igitur, ac tantisper sedatis a-
lacritatis publicæ tumultibus, vterque Nanchi-
num cogitabant, P. Matthæo Gubernatore ingens
nauigium obtulit publico sumptu, quod Magi-
stratibus fieri solet, vt Nanchinum nauigaret, nec
renuit, securitatis causa ratus id esse opportu-
num. Nanchinum igitur sexto Frebruarij vlti-
mo sæculi quingentesimi anno deuenerunt, nec
opus fuit antiqua illa circumspectio, nullo e-
nim prohibente pedites in hospitium deuene-
runt, id fuit in Cœnobio ingenti, cui nomē Cing-
hensu, in eo Cœnobio magna est hospitum fre-
quentia, qui in conductis stationibus ideo com-
morantur, quod in ipsius ciuitatis centro extru-
ctum sit, ea in vrbe alia omnia in melius mutata
repererunt: certis enim nunciis iam percrebue-
rat, Iaponios Coria pullos, non sine damno in
patriam renauigasse, ipsum vero Imperatorem
Cambaco extremum diem clausisse, cuius con-
silia de Coriano regno ac Sinensi occupando Si-
nas, gentem imbellem, tantopere terruissent, ne-
que hoc solum metu liberi exultabant, verum
etiam quod ærario Regio, sublati extra ordinem
sumptibus, in posterum parcebatur, Sinarum
quippe exercitus fere ad centum millia militum
recensebat. Repererat pater varios de sermo-
res, sed beneuole tamen sparsos: eum Pechinum
auctoritate præsidis nauigasse, vt Regi pretiosa
munera deferret, ac tametsi nihil effecerat, id ta-
men omnes in Coriani belli tumultus referebāt,
qui si alio quolibet tempore idem tentasset, faci-
le audiendus credebatur: horarias machinas vi-
dere gestiebant omnes, eo maxime stupore defi-
xi, quod seipsa tintinnabulum pulsari diceretur:

Nanchi-
nū redeunt.

Iaponij Co-
ria puls.

Nanchinē-
sis status
mutatus.

De imaginibus, de clauicimbalo, ac reliquis mirasparsa erant non supra fidem solum, sed etiam supra modum.

EO igitur in Cœnobio, à veteribus amicis visitatur, inde post dies aliquot ad præsidem vtriusque peramicum itum fuit, is vbi audiuit patrem Matthæum solum tot terras lustrasse, nullibi obicem iniectum fuisse, in conductâ iam per se domo habitare, ab amicis frequenter visitari, mire lætatus est hoc prospero rerum euentu, adnitente maxime Chiutaiso, qui pleno, vt solebat, ore in patris Matthæi laudes se effudit, aiebat eum scientiis, quas in Sinarum regnum intulerat, Literatis omnibus oculos aperuisse, quos ad eam diem ignorantia clausos habuissent. His ex causis eum ab omnibus expeti, & vbique retineri, noluisse tamen quicquam sine præsidis auctoritate, quem protectorem adlegerat, de se rebusque suis statuere.

*Præsidis fa-
uor erga P.
Matthæi.*

AD hæc eum Præses hortabatur, vti domum Nanchini pretio compararet, eam vrbem multis ex causis esse commodam, & aeris clementia nobilem, nolle se vt alibi, quam in suo cōspectu subsisteret, vt præsentī semper eum fauore completeretur, neque expectato responso, duos è curialibus suis Nanchinensis vrbs peritos euocat, iubet, vti venalem domum patri conquirant, hanc præsidis propensionem maluit silentio differre, quam repulsa excludere, tametsi aduersari videretur deliberationi iam prius constitutz. Vix dum domum redierant, cum ecce tibi præses ipse sequitur, ad visitationis officium vtrique rependendum, eam porro visitationem ritibus omnibus omisso nullo, & maximo, quo incedere solet apparatu, cohonestauit. In aula vero cum consedissent, profanus Cœnobij Archimandrita, vir inter idolorum sacrificulos summus, ad solitam

tam potionem offerēdam accedit, & tribus æque in genua prouolutus, vascūlum offert, eum honorem præfidi exhibere tenebatur, velut supremo fanorum moderatori. Præses patrem inuitauit, vti se biduum triduumve in suum palatium reciperet; cupere se, vti luna plena, quæ illius anni prima erat, ignes è puluere tormentario admirabili arte fabricatos ab suis noctu conspiceret; ingeniosissimas quoque lucernas in eam, & proximas noctes concinnatas, plenilunium quippe primum his alacritatem publicam ludicris spectaculis celebrari solet, nulla ne suspitione quidem superstitionis. Nec renuit P. Matthæus, nec vrbane poterat, exceptus est igitur à domesticis officiosissime, eaque spectauit, quæ sine stupore spectari non possunt. Nanchinenses quippe in his artificiis regnum superant, & orbem, vt arbitror, vniuersum.

Ignes ingeniose excitati spectandi.

Vbi auditum fuit, P. Matthæum à præfide visitatum, tum denique Magistratum Nanchinensium maiestas vniuersa concurrat, & ne visitati quidem plurimi officiose præuenerunt, tres solū ex omni multitudine numerabo. Præses tribunalis quod à criminibus puniendis nomen accepit: inde eiusdem Assessor, ac præterea Quæsturæ regię, quod secundum est tribunal, summus præses, hi quatuor, adnumerato primo ac summo Visitatore, præter officiosissimos ritus, digna tantis viris munera, magno apparatu submiserunt, quos subsecutus est, qui paucis post annis summū Colai munus Pechini gessit; hi omnes P. Matthæū vrgebant, vt Nanchini sublisteret, ædes coemendas offerebant, & ipse per omnes vicos ac Magistratum palatia palam nemine vel obloquente, vagabatur.

Magistratus Nanchinensis honorem & stationem deferret P. Matthæo.

HIC quoque rediit in memoriam P. Matthæo visum illud nocturnum, quod Nanchini, cum

P. Matthæi v-

*sum agno-
scit diui-
num.*

primum venisset, turpiter eiectus habuerat, cum enim urbem ingressus ex hoc itinere fuisset, agnouit illam ipsam esse, quam in somnis illi Dominus ostenderat, cum per eam libere, ut sibi videbatur, incederet, quod tum accidit non sine illius admiratione, quod vicos agnosceret, & palatia quæ non nisi somnians inspexerat, atque tum demum sibi persuasit plane id visum fuisse, non somnium, quale à rei alicuius cupidis effingit solet, persuadere quoque sibi cœpit, ex hac prodigiosa animorum mutatione, quam is qui corda hominum moderatur effecerat, diuinam esse voluntatem, ut Nanchini & non alibi consideret, cui cedere debent omnino mortalium rationes, neque enim est consilium aduersus Dominum. Chiutaifo, ubi à P. Matthæo rem intellexit, in sententiam illius concessit, damnatis prioribus de alia sede consiliis.

*P. Mat-
thæus viro
literato &
Mathema-
tico com-
mandatur.*

VIVEBAT eo tempore Nanchini celebris qui dam literatus è Prouincia Chiansi oriundus, is parentem habuerat olim proregem, & bis in Licetiatorum ordinem fuerat admissus, ideo quod prima eius nominatio propter quasdam cum Collegis rixas irrita pronunciata fuisset. Is Nanchini gratia valebat plurimum apud principes Magistratus, iis enim ipse scriptiones varias componebat, quod fieri solet vel in amicorum funere, vel in gratulationibus, eorumdemve discessu, quales apud nos essent orationes, aut poemata, quibus ipse scriptionibus opes magnas comparabat, & multà à Magistratibus largitione sollicitatus impetrabat, præterquam quod etiam Magistratuum filiis Sinenses libros legebat, idem de tribus Sinarum sectis (de quibus libro primo) ratiocinabatur, & sermonem miscebat, ut aiebant, apposite. Idem filium habebat, cui literaria non admodum feliciter studia succedebant, ut

ut eum igitur famæ traderet commendandum, hanc artem commentus est : fecit ut nescio quis ingens de Mathematicis rebus volumen scriberet, quem ferebant earum rerum esse peritissimū: id volumen ipse deinde filij sui nomine in lucem emisit. Verum ne Chiutaiso, propterea quod P. Matthæo patrocinaretur, aliquid de fama filij minueret, voluit ipsum P. Matthæum invidenti Mathematico commēdare, ergo die quadam in eius ædes monitum deducit, & ex itinere cum obuios habuisset familiares quosdam totius rei cōscios, subridens, dixit: Ouiculam annis pluribus educueram, eam nunc alteri fruendam trado. Cum porro in congressum admissi fuissent, eo sermonem traxit, ut diceret se nequaquam venisse uti Nanchini commoraretur, sed solum ut veterem amicum comitaretur, & sedem illi firmam in his conterminis vrbibus aliquam inueniret, quo facto se vnde venerat rediturum. Et quoniam iudicaret, Nanchini esse neminem, cui ea res tutius commendari posset, obsecrare se etiam atque etiā, uti P. Matthæi patrocinium susciperet. Ex eo inopinato congressu & colloquio tantam cepit voluptatem, ut seipse non caperet, ad eam rem tamē ubi se collegit, omnem se promisit lapidem moturum, & sane luculentius etiam fecit, quam dixerat, inde multis confirmare aggressus est, non esse alium Nanchino locum aptiorem : cui cum vterque obiiicerent, Nanchinensem Regiam in aduenas esse timidam satis atque suspicacem: Er-

*Nanchini
statio offer-
tur.*

potius auxilio, quam discrimini fore, si enim vnum contigerit è Magistratibus aduersari, non defuturos in præsentis amicorum turba patrocinatores decem, extra Regiam vero cæteris inemporii singulos prope Magistratus Reges esse, facilius est enim paucos, quam plures in vnius perniciem conspirare, qua secunda ratiocinatione dissoluebatur alterum de Nanchino argumentum, quod instar dilemmatis vtrinque poterat retorqueri.

*Negotium
P. Matthei
per alium
vrum pri-
marium
promoue-
tur.*

VERVM nemo hoc negotium promouit magis, quam ex admonitoribus Regiis, Coli vocant, qui Cioselinus vocabatur, is quoniam contigit per eos dies alium ex eo Magistratu nullum Nanchini commorari, quos decem minimum octo esse oporteret, omnium vicem subibat, & erat in magna apud omnes veneratione, habebatur etiam insignis in Ethicis Philosophus, & quidem in characteribus effingendis (quæ res apud Sinas plus quam Europæos æstimatur) ita excellebat, vt paucæ ad exemplar regulæ, illius manus conscriptæ, in ipsa Nanchinensi vrbe Iulium, vt vocant, nummum in pretium exigerent, alibi vero & post annos aliquot, eius etiam non parum valor excreuit, libros scripserat, quibus omnes ad virtutem hortabatur, sermones præterea habebat in quodam Literatorum cœtu, is deniq; præfidis amici opera & aliorum commendatione, cœpit quoq; cum aliis pluribus P. Matthæum admirari, ex admiratione videndi cupiditas tractandiq; exarsit, & in intimâ familiaritatem libellus, quem de amicitia pater scripserat, eum inuitauit. Cum igitur in graui quodam confessu de P. Matthæi statione ageretur, hæc dicitur prolocutus: Constat externum hunc hominē, in Cantonienſi & Chianſi prouinciis diu cōmoratū, quid obſtat igitur, quin etiam Nanchini cum tot aliis com-
more-

moretur? Saracenos notabat, qui iam à Tartarorum tempore remanserunt, & pro indigenis computantur.

HIS igitur maxime auctoribus, P. Matthæus ^{p. Mat-} diu anceps, tandem statuit omnino commorari ^{thæ sta-} Nanchini, & commodo in loco ædes quærere, & ^{tuit Nan-} magni aliquando domicilii prima iacere funda- ^{ch ni com-} menta, ex hac enim vrbe, velut in amplo nouali ^{morari.} fidei, sperabat reliquas quoque sedes nostras magnum nomen accepturas. De ædibus autem coemendis pro habitatione nihil aggreditur, vsque in aduentum P. Catanei, quem Linçino expectabat.

PRÆSES etiam Sociorum patronus, auditò quanta P. Matthæum Magistratus omnes beneuolentia complecterentur, maiores impolterum animos in hoc negotium adhibuit: & in ea re alii ab aliis decepti, omnes ad fauendum conspirabant. Arbitrabantur Magistratus, præfidi cordi esse nostrorum stationem, hinc fiebat, vt in Præfidis gratiam illam promouerent, idem de Magistratibus sibi præfes effinxerat, qui Assessoris sui vacuum habitatore palatiū obtulit, quod pater, vt rem suo iudicio nimis honorificam, renuit, eo quod facile dare nonnullis potuisset ansam obloquendi, & perniciem aliquam toti negotio adferre. Commodas igitur ædes conduxit, & ex Assessoris Palatio supellectilem necessariam ^{Præfes Sociorum patronus, habitationem offert.} Præfidis auctoritate vtendam accepit, dum ipse ^{Habitatio recusatur ut nimis magnifica.} accommodatam coemendis ædibus compararet, nec in his decreuit concursus, sed accreuit, siue multitudinem spectes, siue multitudinis nobilitatem, eaq; indies magis magisque augebatur. Hæc omnia fuscè Nancianum ad Socios scripsit mire ancipites, quid iis demum factum esset, cum nullas hætenus, ex quo discesserant, literas accepissent, ex hac sede omnem Sacrificii apparatus,

& quem in sua tenuitate potuerunt, in sumptus subsidium amandarunt.

Ex Mathematicis disciplinis magna Nostris auctoritas Nanchini accrescit.

C A P V T V.

*Scientiæ
Europæarū
Sinenses ut
pharmacis
salutaribus
capiuntur.*

*Opiniones
Sinensium
variæ circa
res Math-
ematicas.*

NON fuit vna diuini Numinis ad se adducendos in longa sæculorum serie ratio. Ita neq; cuiquam mirum videri debet, si hanc escam piscibus in sagenam concludendis, nostri obiecerint, qui enim Physica, Mathematica, Ethica ab hac Ecclesia remouenda duxerit, non satis nouit ingeniorum Sinensium nauseam, quæ salutaria pharmaca non nisi his illita condimentis admittant. Nulla igitur alia re P. Matthæus vniuersam Sinensium Philosophorum turbam in stuporem æquè adduxit, quam Europæarū scientiarum firmissimis rationibus confirmata nouitate. Nunc enim auditum primum post tot sæcula, terram rotundam esse; habebant enim velut pro primò principio, vetus quoddam axioma: *Cælum rotundum, terra vero quadrata.* Sciebat nemo, centrum in eius medio graua omnia ad se corpora vel euocare, vel sua propensione lapsu recipere; vniuersam in ambitu superficiem habitari; Antipodes homines hominibus sine lapsu cōsistere; cui rei intellectu annuente, imaginatrix facultas multorum nondū acquiescit. Hactenus inauditum Lunæ defectionem posita inter Solem ac Lunam terra prouenire; in cuius explicatione absurda commenti, grauius ipsa Luna deficiebant, inter quos expositores, dixere nonnulli, Lunam Soli oppositam, præ stupore lumen amittere. Alii solem ipsum in medio perforabant, asserbantq; Lunam huic foramini Solis oppositam, lucem

lucem ab Sole recipere non posse. Nouum fuit Solem vniuersum terræ globum magnitudine superare, quanquam id vt crederent aliqui se facilius adduci permiserunt, ideo quod etiam ab antiquis regni sui Mathematicis in librorum monumentis scriptum esse constabat, Sole ab iis dimenso supra mille miliaria in Mathematicis instrumentis reperisse. Sydera vero ipsa, quæ nostri oculi ita exiguo spatio metiuntur, vniuersam terræ superficiem excedere, id demum paradoxum videbatur. Nondum intellectum, sed ne dictum quidem è solida materia cœlos constare, stellas in eo fixas consistere, non erraticas vagari, decem cœlorum orbem numerari, alium alio inuolui, diuersis motibus ferri. Excentricos enim & Epicyclos Sinarum ingeniis sub hac initia minime obtrudebat. Polum in variis locis pro climatum varietate varie supra horizontem & infra eleuari vel deprimi. Ipsam dierum etiam ac noctium extrâ Equatorem inæqualitatem nondum agnoscebant.

IA M quoque primum exposita est Geographica totius vniuersi facies: siue illa in globi ambitu, siue in plana superficie pingeretur, terras nondum viderant meridianis, parallelis, gradibusque distinctas: æquatorem, tropicos, polum vtrumque, zonas quinque ignorabant: ac tametsi plerisque ex circulis in cœlo aut cœlesti globo in Mathematicis machinis ductos inspexerant, hos tamen in terras translatos nondum spectarant, non alias vnquam astrolabium super inductis laminis multiplex, & ad singulas regiones accommodatum; non sphæram terræ globulo, velut in aere suspenso conspexerant, non polos duos mobilem alterum, alterum immobilem somniarant, quia ex re magnum ipsi lumen consecuti, in planetarum motus intenderunt, sciothericum hori-

Ex Geographica descriptione Sinenfes magnum lumen acceperunt.

horizontale in plano, vel declinans ad parietes, aliaq; huius generis infinita, ne fieri quidem posse credebant. Sed nihil æque stupebant, vt signa Zodiaci, quæ ipsi duplicant quatuor ac viginti in sciothericis apte descripta, & ita vt ne punctum quidem stylus vmbræ index, à linea eius diei, quem suis characteribus scriptum legebant, discreparet, obstupere quoque quadrantibus nostris, & aliis modis turrium altitudinem, puteorum aut vallium profunditatem, itinerû longitudinem facillime mensurari. Ars quoque numeratoria scriptis exprimi posse videbatur mirum, ipsi enim certo, de quo supra, instrumento, incommodius utebantur.

*Europa
magna au-
toritas ac-
cessit apud
Sinas.*

H Æ C porro ita incredibilia vbi audiebant, certissimis rationibus fidem etiam è pertinacibus exigere, ex vno clare confirmato de cæterorum veritate nihil dubitabant, hæc paucis initio communicata, breui in omnium Literatorum musæa penetrarunt, vnde colligi liquido potest, quanta Europæ nostræ auctoritas accesserit, quâ in posterum à cæteris regnis segregantes, Barbaram æstimasse pigebat, & in posterum pudebat appellare. Sane omittere non possum, quidè nostris cuidam post annos plures acciderit: recens ex Europa venerat ille, & adhuc sermonis ignarus, interpretem in congressus adhibebat: contigit eum dies fere viginti in ædibus grauissimi Doctoris iam Neophyti commorari: is vt erat sciendi cupidissimus, magnam eius temporis partem cum eo conterebat. Philosophiæ nostræ ac Theologiæ materias, ordinem, sententias expiscabatur: ad quæ cum noster ita respondisset, vt sibi satisfactum fateretur, die quadam in hæc verba prorupit: Nunc sane pudet me hic tibi adstare. Noster vero subridens, quæ sit, quorsum in hæc verba prorupisset: Quod arbitrer, ait, te in

ca,

ea, Sinas omnes, ac me priuatim classe numerare, in quam nos Tartaros exleges ac Barbaros rede-
gimus. Cum noster id modeste negasset, ait: Id
aliter fieri posse vix credo, ibi enim video vos in-
cipere, vbi nos terminamus, eloquentiæ studium
notabat, quod eos in senectutem vsque occupa-
tos tenet, cum id à nostris in puerili prope ætate
edificatur, sed hac digressionem perfuncti, in viam
reuertamur. In Sinarum scholas nullo irrepsit
fundamento, præter id, quod antiquitas ipsa tan-
dem ruitura defodit, elementa quinque nume-
rari, nec de ea re apud eos dubitare fas est, aut
disceptare, elementa vero sic numerant; metal-
lum, lignum, ignis, aqua, terra, & quod intolera-
bilius est, alterum ex altero nasci affirmant. Sed
neque aerem, quia non vident, agnoscunt, vbi
enim nos aerem, ibi vacuum esse volunt, quod si
de cerebro suo dicerent, non obstinate pernega-
rem; nihil tamen P. Matthæus antiquitatis ma-
iestatem formidauit, quatuor enim elementa è
totidem qualitatis contrariis nata pronuncia-
uit, quæ nec plura esse vel pauciora, sed nec esse
posse confirmauit, vbi vero de singulorum locis
egit, tametsi de tribus inferioribus non admo-
dum repugnarunt, incredibile tamen illis visum,
ignem sub ipso cœlo situm, altissimam elemen-
tariis mundi partem occupare. Sed neque hoc
igne cometas ardere, & eas exhalationes, quæ
stellæ cadentes appellantur, cometas enim ipsi in
stellarum numerum referebant. De his igitur P.
Matthæus commentarium Sinice scripsit, quo
commentario elementorum quinque vanitatem
exufflauit, & nostrorum quatuor veritatem sta-
biliuit, loca sua singulis assignauit, & etiam suis
figuris illustrauit. Hic commentarius auide ar-
reptus est, ac sæpe ab illis ipsis recusatus, & eodem
quo supradicta omnia applausu acceptus, his
aliisq;

*Error Sina-
rum circa
elementa.*

*De quatuor
elementis à
Patre di-
scutatur.*

*Discipuli
Mathema-
tici erudi-
endi tra-
ductur P.
Matthæo.*

aliisq; inuitati nonnulli, se P. Matthæo imbuen-
dos tradiderunt, hortatore maxime Chiutais,
qui iam ex discipulo factus erat Magistellus. Lite-
ratus ille, quem supra dixi, veritus ne ab eo famæ
ipsius splendor extingueretur, discipulos ex suis
duos tradidit Astronomiæ Sinensis non imperi-
tos; è quibus alter erat ille ipse auctor voluminis,
quod filii nomine prodierat: his additus est ter-
tius, qui cæteros etiam ingenio superabat. Is ve-
nerat missus à Philosopho celeberrimo Magistro
suo Collegii Pechinensis Regii, quod *Hanlin* vo-
catur, Literato illi habentur velut *Literatorum*
Regni medulla, & in id admissum esse, inter sum-
mas dignitates computatur, sed de his primo li-
bro. Degebat is fortasse per eos dies in vrbe pro-
uinciæ Nanchinensis, à Regia fere quatruidi: iam
longo studio affecutus erat, nihil in Mathemati-
cis Sinarum disciplinis solidi reperiri, & iam diu
eas ad scientiæ firmitatem ac methodum, sed fru-
stra, reducere nitebatur. Is P. Matthæo discipulū
per literas commendauit, eumq; vt in Mathema-
tici suo loco instrueret, enixe rogauit. Naturæ
erat is ferocioris, sed breui tempore ad humani-
tatem traductus est, illudq; Pythagoricum vsur-
pauit, *ωτὸς ἐφα*. Ille idem, se ipso, nullo Magistro,
primum Euclidis librum affecutus est, & identi-
dem à P. Matthæo demonstrationes Geometri-
cas exigebat, quod cum pater nimis otiosum, &
discipulis operosum iudicaret, eius votis, libris
Sinenſi idiomate editis, factū satis. Inter docen-
dum discipulis etiam Sinis studia sua de sanctissi-
ma lege nostra euulganda declarauit, nihil opus
esse aiebat ille discipulus idolorum sectam con-
futare, videri sibi satis esse, vt Mathematicas dis-
ciplinās euulgaret: hi enim impię sectæ Magistel-
li, non solum se Theologos tot commentis infa-
mes, sed Philosophos etiam & Mathematicos vi-
deri

*P. Mat-
thæus dis-
cipulos in
Mathema-
tici in-
struit.*

deri voluerunt, Solem noctu sese intra montem
 abscondere assertuerunt, cui etiam nomen *Siumi* Error circa
 Solam &
 Lunam.
 affinxerunt: quem aiebant in mari radicem ha-
 bere, viginti quatuor miliariorum millibus, sub
 aqua profundam; & cum ad ipsas maiorum sy-
 derum defectiones accessissent exponendas, som-
 niarunt Numen quoddam *Holocan* nomine, sola-
 rem efficere eclipsin, Solem ipsum manu dextra
 tegendo; lunarem vero, Lunam læua manu oc-
 cultando, & sane non id vni accidit, vt è Mathe-
 maticis disciplinis idolorum sectæ deprehende-
 rent vanitatem, sed alii quoque ita ratiocinantes
 differebant. His discipulis maxime adiutoribus,
 Sciotherica multa, & varia quæ distribueret, con-
 cinnauit; quin etiam excudit non paucas eorum
 formas, quibus omnium magnatum ædes opple-
 tæ: omitto distinctas circulis cœlestibus sphaeras,
 & vniuersam terræ superficiem in globum reda-
 ctam, aliâq; permulta.

N O N Pechini solum, sed & in hac regia, Col- Astrologo-
 rum impe-
 ritia.
 legium est Mathematicorum Sinenfium, nobilius
 illud ædificiorum mole, quam Astrologorum pe-
 ritia, nam fere ingenium tenue, scientia tenuiore,
 nihil etiam aliud faciunt, nisi quod fastos & ephe-
 merides suas ad antiquorum calculos reuocant,
 ac si forte euentus calculos fallunt, dicunt, ita
 quidem, vt ipsi supputarunt, rem regulariter
 euenturâ, prout ipsi prædixerant, sed hunc aber-
 rantium syderum casum, aliquam è cœlo in ter-
 ras significationem præmonstrare, quam ipsi de-
 inde pro arbitratu fingunt, errori fucum obtegen-
 tes. Hi autem non nimium P. Matthæo crede-
 bant, veriti nimirum, ne dignitatem illis eripere
 conaretur; hoc tandem metu liberati, amice pa-
 trem à quo aliquid discerent visiterunt, cum ad
 eos reuifendos accessisset, rem sane nouam & o-
 pinione sua superiorem spectauit.

MONS

*Mons sub-
limis con-
templandus
syderibus
aptus.*

M O N S est ad vnum ciuitatis latus intra mu-
ros sublimis, in summo monte, Area in latum pa-
tet, contemplandis syderibus aptissima, in Area
ambitu ædes sane magnificæ à Collegis habitan-
tur. Ea in Area, qualibet nocte oportet ex iis vñ
excubare, & cœlestia omnia phœnomena, vel
Cometas, aut incensos in suprema aeris Regione
ignes obseruare, de quibus deinde Regem ex-
tissime moneant, & quid vnaquæque res por-
tendat, exponant. In Area visuntur opere fusili
machinæ Mathematicæ, sua vel magnitudine, vel
elegantia visendæ: quibus sane simile quippiam
Europa tota nec vidimus nec legimus: ea iam an-
nos prope ducentos & quinquaginta, imbres, ni-
ues, ac reliquam aeris inclementiam ita patiun-
tur, vt nihil omnino de pristino splendore ami-
serint, ea non ingrata digressione, oculis, vt po-
terò, narrando subiiciam, ne desiderium lectori-
bus inieciſſe, nec videar sustulisse.

*Machina
Mathema-
tica viden-
da qua-
tuor.*

*Prima Ma-
china.*

M A T H E M A T I C Æ igitur hæ machinæ ma-
iores erant quatuor. Prima visèbatur ingens glo-
bus, suis meridianis gradatim parallelisq; distin-
ctus: huius globi ambitum tres viros amplecti
minime potuisse iudicatum est: in immani cubo
item ex ære super axem suum insistebat: in cubo
porta erat exigua, sed quæ intrando sufficeret ad
ipsum globum, cum opus esset rotandum: in eius
externa superficie sculptum omnino nihil, non
stellæ, non regiones, vnde apparet aut non-
dum fuisse finitum, aut studio ita relictū, vt globi
cœlestis ac terreni vicem obtineret. Altera ma-
china erat ingens sphæra, non angustior diame-
tro, quam quantum spatii vtriusque manus ex-
tensione completur, passum Geometræ vocant.
Horizontem habebat & polos: circulorum por-
ro vicem subibant armillæ quædam duplices, in-
ter quas, quod vacuum erat spatium, sphæra no-
stræ

Secunda.

stræ circulos repræsentabat; hæ omnes in trecentos sexaginta quinque gradus, & minuta pauca diuidebantur: in cuius medio terræ globulus nullus videbatur, sed tubus quidam ad instar sclopeti perforatus, quem quaquauersum voluere, & quolibet in gradu ac eleuatione statuere facile erat ad explorandas eo tubo, velut pinnulis solemus, stellas quaslibet artificio sane non inepto.

Tertia machina erat Gnomon altior duplo superioris machinæ diametro, statuta in ingenti marmore ac prælongo ad Borealem plagam: Tabula autem lapidea canalem habebat in ambitu, ut aqua in eum canalem imposita exploraretur, esset saxum in plano nec ne, & stilus eo modo, quo in horologiis ad perpendicularum collocatus, credibile est Gnomonē hunc ideo extructum fuisse, ut eius ope solstitiorum & æquinoctiorū vmbra ad Amulsi notaretur, nam ideo saxū ipsum ac stilus in suos gradus distribuebatur. *Quarta*

deniq; & omnium maxima stabat machina quædam ē tribus quatuorve Astrolabiis ingentibus iuxta se positis; & singula Geometricum passum, qualem descripsi, in diametrum ferebantur: nec illis deerat linea fiduciæ, vel alio nomine Alhidada: sed neque dioptra, ex iis vnum æquatorum in meridiem inclinatum referebat alterum, quod cum superiore crucem referebat, in Septentrionem & Austrum Patri visus est esse meridianus, tamen in gyrum voluebatur: alterum erectum stabat ad meridiem, quo circulus verticalis forte intelligebatur: sed hic quoque, ut quemlibet verticalem demonstraret, rotabatur: & hæc omnia gradus ita distributos habebant, ut in singulis ferreos nodulos prominentes haberent, ut etiam noctu manuum fide gradus ipsi sine luce palparentur. Tota hæc astrolabiorum machina in area quoq; plana ē marmore

Cc

cum

cum suis in gyrum canalibus statuebatur. In singulis autem his instrumentis; Sinicis characteribus exponebatur; quid vnaquæque res denotaret: adscriptæ quoque erant quatuor ac viginti Zodiaci constellationes, quæ signis nostris duodecim duplicato numero respondent. Verum in his error erat vnus; quod omnia in sexto gradu supra trigessimum poli eleuati statuerentur. Vrbs quippe Nanchinensis in gradu iacere trigesimo secundo & quarta gradus portione, certius est, quam vt in dubium possit reuocari, ac videntur fortasse hæc machinæ ideo factæ, vt alibi collocarentur, sed ab aliquo deinde rerum Mathematicarum minus perito, nulla habita ratione loci inibi collocatas. Spectauit etiam P. Matthæus post annos alibi quod similes Pechini machinas, aut easdem potius, ita nihil aliæ ab aliis discrepabant, nihil vt dubium videatur, ab eodem fuisse artifices: & quidem eo tempore fuisse constat, quo Tartari Sinis imperitabant, vnde non temere coniectare possumus, eas ab aliquo externo perito disciplinarum nostrarum fuisse conflatas.

P. Matthæus rogatus Magistratum Geographicam vniuersi descriptionem facit.

S E D tempus est vt à machinis regrediamur. Magistratus eo tempore maximus P. Matthæum rogauit, vti Geographicam vniuersi descriptionem olim in Cantonienſi Prouincia cusam reuideret, & fusioribus commentariis locupletaret; velle se denuo illam publicis palatii sui tabulis sculperet, & in publico ponere spectandam: fecit quod erat rogatus, & auxit etiam projectionem maioribus tabulis ad intuentium commoditatem exprimendâ, errores correxit, addidit multa, vt ne pigeret renouasse; mire placuit hoc amico Magistratui, & mox publicis sumptibus sculptores adhibuit eximios, ipse vero eleganti proœmio opus auctoremque laudauit. Hæc recusio fama ac numero Cantonienſem superauit: eius ex hoc

hoc regni centro in reliquas partes exemplaria distributa; quin etiam à nostris Amacaum, & in Iaponiam amandata, ad quorum normam alia alibi insculpta narrantur: ex iis vnum in Sinarum regno peruenit ad eum, qui tum prorège Cuiceu moderabatur prouinciam. Is P. Matthæo iam tunc è Cantonienfi Prouincia notus, idem opus alia methodo suscepit recudendum: descriptionem illam angustiori projectione coarctauit, & in librum retulit; omnia quæ legerat regna in quinque vniuersi zonas distributa; & singulis regnis proprias cõmentationes, quæ simul omnes in laxiori descriptione legebantur, attexuit: idem quoque operis auctorisq; encomia fuisse præfatus auctoritatis suæ partem, quam literarum opitione scriptisq; libris compararat, in opus ipsum scriptoremq; deriuauit: quæ omnia fuerunt eius mæsis, quam videmus, herba, & nascentis Ecclesiæ fundamenta.

Nanchini viri Primores P. Matthæi familia-ritatem ambierunt.

C A P V T VI.

VOLEBAT in hac Regia Deus optimus Maximus spes magnas alte defodere; id vt clarius intelligatur, ingratus diuinis eius operibus viderer, si prætermitterem, quos ad eam rem inusitados forte modos euocarit; attingam hoc igitur capite Magnates illos, qui eo tempore P. Matthæi congressum ambierunt; nec tamen eam rem exhaurire statui, ne propositæ breuitatis limites in re non magna transgrediar. Taceo primum summos sex Tribunalium præfides, qui nihilo quam Pechini minus, excepta Regis præsentia, quæ superant Pechinenses, suæ pro-

*Primores
urbis Nan-
chinesis P.
adeunt.*

uinciar negotia moderantur; tres alios, de quibus nihil hactenus, nominabo. Dignitas est quædam hæreditario iure in primogenitos transmissa, ab ipsis belli Ducibus, qui Tartaros expulerunt, *Quorum* appellantur, quorum posteriores filii honoribus omnibus ab Rege, sed infra primogenitum, cohonestantur: vnde fit vt nunc sæculis sensim labentibus in numerosam familiam excreuerint: ac tametsi nihil omnino publici muneris attingunt, nisi forte militares præfecturas, habent tamen non minimam dignitatē, & opum ostentationem: & hi vere soli nobilitatem Europæam repræsentant. Sed de his plura supra, hæc ad memoriam vellicandam repetita, huius familiæ caput Nanchini est vnum, cuius est visendus apparatus; quoties eum egredi domo contingit, sella gestatoria octo baiulorum humeris exportatur; hortos, palatia, supellectilem, regia omnia possidet: is die quadam P. Matthæum in ædes suas inuitauit, sed primum patrum suum ad eum inuisendum misit, adeuntem excepit in horto totius vrbis amœnissimo, eo in horto, prætermisiss aliis, quæ spectari nec fortasse legi possunt sine voluptate, vidit arte factum è variis marmoribus impositis montem: is in speluncas affabre excavatus, cubicula, aulas, gradus, piscinas, arbores, & alia plura cōtinebat; in quibus ars cū voluptate certabat, hoc ideo faciunt, vt æstiuos æstus, si quando studiis insudant, vel conuiuia instruunt, speluncarum frigiditate fallant, augebat leporem figura in labyrinthum tendens: nam tametsi non latissimam aream occuparet, duas tamen tresve horas omnia circuire volentes detinebat, & inde alia porta patebat egressus. Erat hic nobilis, sed adolescens, cui satis fuit ex Europæis rebus audita nonnulla spectasse.

*Hortus totius
vrbis
amœnissimus.*

ALTE R, qui sese in P. Matthæi familiaritatem
ingessit,

ingressus, erat Nanchinensium militum omnium præfectus, qui etiam aliam obtinebat dignitatē, proximo infra superiorem gradu, ea *Heu* appellatur: hic arctiorem cum P. Matthæo amicitiam iniit, & eum sæpius solitis ritibus, congressu, & conuiuiis excepit, è cuius amicitia nostri securi non parum erant futuri, hic enim pro munere vrbis excubias, & securitatem curat, & hic ille ipse est, qui nuper cum Nanchini esset, P. Matthæum intercipere conabatur, nisi eum amici Præsidis auctoritas deterruisset, vt supra narraui.

TERTIO loco mihi nominandus est Eunuchus è maximis, qui cum auctoritate non minima Nanchinensibus Eunuchis præest, quorum aliquot millia censentur, idem Regis Palatio præfidet, & vrbani omnibus portis, quin etiam militaribus lustris, vna cum maximo, de quo dixi, præfecto: alia quoque publica negotia attingit non pauca, & auctoritatem quoque magnam maximo proficitur apparatu: is erat prope decrepitu, & pro Eunuchorum Sinensium more parum vrbani, ergo parum vrbane P. Matthæum excepit, nam eius curiales monuerunt, vt certum honoris titulum illi daret, qui celsitudini nostræ videtur proxime respondere, eam quoniam noua res est, exponam. Regi quoties loquuntur, precari solent decies millies mille vitæ annos his tribus syllabis; *van van siu*, & hoc est idem ac si maiestatem Regi sit fau-
vices, cæteris in palatio Regiis prolibus aut Regi sit præcatio.
ginis mille annos inferiore titulo præcantur. Eunuchorum vero arrogantia tanta est, vt sibi mille annos velint optari, & poplite flexo salutari. Verum hic P. Matthæus refugit, neque enim sine summorum Magistratuū offensione poterat plus Eunuchis, quam illis deferre, sed tamen honoratus, vsus bonum patrem edocuerat, apud Sinas, cæterosque in Oriente Gentiles, non negligendam esse

esse aliquam intra rationis limites maiestatem. Ingressus est igitur, & solito ritu Eunuchum salutauit: inter loquendum vero, quoniam Eunuchus absurduerat, adstabat illi ad latus vnus aliquis, qui patris illi verba in aures intonaret, & is immutans honoris titulum mille annos pro arbitratu iterabat: quibus rebus quam contentus extitisset, magno munere, quod patri obtulit, est testatus, pater autem illud respuit, & Trigonum vitrum à se petitum negauit, & in posterum ab Eunuchi congressu abstinuit. Satis tamen hoc fuit, vt Eunuchi reliqui patrem venerarentur, scireturq; tota vrbe tres illos vrbis primates in aduenæ Nanchini statione consentire.

EODEM tempore, Nanchini habitat patrio in solo quidam; qui primum in Doctorum renunciatione locum fuerat assecutus, ea res per se maxima dignitas est, aliis enim ipse Reipublicæ muneribus exturbatus, domi priuatus degebat, sed eo tamen, quo decebat apparatu, & omnium veneratione. Is in Concionatorem trium sectarum, quas apud Sinas esse diximus, degenerarat, & iam magnam earum cognitionem profitebatur, habebat domi suæ celeberrimum eorum templorum Cœnobitam, qui publicis quæ gesserat muneribus sponte abdicatis cæsariem raserat, & è Literato, infrequenti apud Sinas exemplo, idolorum Minister euaserat, & quoniam reuera vir erat Sinensibus disciplinis probe eruditus, & ad scientiam septuaginta annorum senectus accesserat, magnam ea re famam, & discipulos plures aggregarat, nouæ quam ipsæ comminisceretur sectæ professores: vterq; P. Matthæum magno honore affecit, sed maxime apostata Literatus omnes egit in stuporem, qui audierunt illum visitando præuenisse, solus ille, cum in Literatorum

*Quidam
Literatis
idolorum
minister
factus.*

Patrum cœtu de lege nostra acriter disputaretur, tacuit, legem nostram veram esse confirmavit, Patri denique in stabello epigrammata duo eleganter sane conscripta dedit, quæ ipse quoque postea in Epigrammatum suorum libellum retulit: de hoc apud Sinas more memini me libro primo tractare. Hæc epigrammata, quæ P. Matthæo ac Sociis honoris causa scripta sunt, in magnum volumen excreuissent, nisi modestiæ Christianæ fuisset consultum.

*Epigram-
matu ho-
norantur.*

ALII quoque duo dignitate, sed fama tamen nihilo inferiores ad eum visitandū depenerunt, ex iis vnus se ad annos ætatis trecentos peruenisse fingebat, quorum magnam partem, ne mendacii coargueretur, extra regnum se collocasse dicebat: & quoniam Sinæ magnates ad vitam protrahendam intenti prope delirant, nihil admodum de rei veritate laborantes, hunc hominem magna ambitione sequebantur; ex eo quod prolixioris vitæ præcepta discipulis suis prælegebat, is ergo ad Patrem etiam primus venit, ut se, quod aiebant, congressu cum Mathematico summo nobilitaret; is iactabat se non è cœlo, sed è terrâ Sinenfi Geologia futura prædicere, de qua etiam consule librum primum. Alter è duobus, minus quidem impudenter, sed tamen & ipse fingebat, nonagenarium enim, cum vix sexagenarius videretur, se esse prædicabat. Nouerat etiam incurabiles fere morbos curare, & quæ arte nescio, sed in eo tamen genere certis auctoribus de eo mira narrabantur; hic erat prioris socius, & alter alteri famam, vel è vita longiore, vel ex artis medicæ præceptis colligebat. Illi P. Matthæum ubique prædicabant, & asserebant se illi in scientia plane cedere, vnde venit aliquibus in mentem suspicari, P. Matthæum fortasse etiam in aliquot sæcula vixisse, sed eam rem secretis ex-

*Sina ipso pro-
ducentis
annis etatis
delirant.*

causis dissimulare. Similes enim nugas, de advenis potissimum vultu nonnihil à se discrepantibus, facile solent suspicari.

*Confutio
Literato-
rum Prin-
cipi musica
exhibetur.*

H O C eodem tempore omitti non debet res quædã, quæ fortasse ab Europæis quæri solet, de Sinarum videlicet harmonia. Solemne in diem quendam Confutio Literatorum principi sacrificiũ parabatur, si sacrificiũ appellari potest, quod ipsi non vt Numini, sed vt Magistro offerunt, sacrificium ideo vocatur, quod id nomen apud Sinas latius pateat. In id ergo sacrificium solemnissimum musica exercebatur, ad quã pridie sacrificii probandam summi Tribunalis præses amicus euocabatur, vt videret, an in sacrificium posset adhiberi, inuitatus est P. Matthæus: nec abnuuit, maxime quod sacrificium non esset, concentum hunc curabant Literatorum Sacerdotes, *Tansu* vocant, & in aula vel potius templo Regio, quod Deo Coeli Domino extructum est, musici concentus experimentum fiebat. P. Matthæo locus cum præsidis filiis ad spectandum est assignatus, prodire Cœnobitæ velut sacrificaturi in vestibus sane pretiosis: ii post exhibitos præsidii solitiæ venerationis ritus, tum ad pulsanda quilibet instrumenta se accinxerunt: è quibus erant ex ære campano tintinnabula, pelues, alia è saxo, è pelle quædam velut tympana, è fidibus nonnulla, tibis inflabantur, & organa quædam, in quæ ventus non foliis, sed ore insufflabatur: quædam alia brutorum figuram referebant, & bacillis in eorum dentes adactis, ex inani ventre sonum reddebant, hæc simul omnia pulsabantur, eo conceptu, quem fingere sibi quisque potest, neque enim alia erat, quam non concors, sed discordia discors, nec ipsi Sinae plane pernegant, doctissimus enim quisque fatetur, symphoniarum concordiam veteribus notam, posterioribus sæculis

*Musica
discors.*

culis excidisse, & sola instrumenta sine arte remanuisse

VERVM Regium quoque templum spectari debet, nam vere Regium est; siue magnitudinem spectes, siue operis maiestatem. Sub Vrbem extractum est in nemore, aut potius pineto, muris cincto, quod in ambitu duodecim miliaribus Italicis patet. Totum fere templum exceptis muris opere lateritio è ligno constat: in quinque naues distribuitur: duobusvtrimque ordinibus columnarum, quæ lignæ ac rotundæ duorum virorum amplexum excedunt, & crassitiem altitudo intra symmetriam non fallit: supra cælatum est egregie tectum, & plane inauratum, ac tametsi ducentis iam annis erectum est, neque Rex Nanchini sacrificet aut resideat, vix quicquam tamen de primo splendore deperdidit: in medio templo locus est eminentior è marmoribus pretiosissimis, in eo loco duplex est thronus; marmoreus vterque: in altero Rex sacrificaturus sedet, alter inanis ei cui sacrificat relinquitur, vt ne dedignetur assidere, exterioris templi peristilia elegantissimis meandris exornata: ac ne aues in eo nidificarent, aut omnia fœdarent, fenestræ omnes ferreo filo in rectis modum Solis radiis solum patebant, id solemne est fieri in vniuerso Regis palatio. Templi portæ omnes æreis laminis inauratis obductæ, & laruis elegantibus ex eadem materia exornatæ. Extra templum è marmore rubro plures erant aræ, quæ Solem, Lunam, stellas, & Sinicos montes referebant, lacus etiam quidam mare repræsentabat: quare dicuntur innuisse, Deum, qui in eo templo colitur, reliqua condidisse, quæ extra templum statuuntur, ne ea quis pro Numine veneretur. Huius nemoris arbores, propositis pœnis grauissimis, nefas est cedere, etiam ramum quemlibet, vnde permagnæ sunt & antiquitatis testes. In

*Templum
Regium.*

*Ara extra
Templum.*

ambitu Templi variæ sunt cellæ quæ olim fuisset Thermæ dicebantur, in quibus Reges sacrificaturi, & reliqui Ministri, lauabantur.

P. Matthæus Riccius cum celebri sacrificulo de lege nostra disceptat.

C A P V T VII.

*Habitus
Patris
Matthæi.*

VTEBATVR, vt supra dictum est, habitu Literatorū P. Matthæus, sed eorum maxime, qui se legis prædicatores appellant. habitus est sane modestus, & pileus nostro non abfimilis, in crucis quoque formam constructus; nec habitu solum, sed multo magis colloquiis se diuinæ legis præconem prædicabat, totus enim erat intraque simulacrorum secta confutanda. Literatorum vero sectam non solum non perstringebat, sed laudabat etiam, eiusque principem Confutium commendabat: qui quæ de altera vita nescierat, tacere, quam comminisci maluisset, & legis suæ præcepta ad vitam recte cuique constituendam, & familiam, regnumque ex æquo & bono gubernandum direxerat. Hic vestiendi procedendique modus in externis visus est plane nouus, sed qui magnopere à Literatis approbaretur, externi quippe ad hanc diem omnes, qui ex Occasu in Sinarum regnum penetrarant, omnes, inquam, à Literatorum placitis, ipsoque Confutio discedentes, in simulacra celebranda ferebantur, & hac de re frequens erat inter Magnates sermo, illum in omni congressu verum Literatum appellabant, qui vnum Deum veneratus, verum cultum, mentitis Diis colendis fœdare nolleret, quod plerique faciunt apud Sinas hoc tempore Literati.

EO

EO ipso tempore florebat Nanchini septuagenarius quidam senex, ex urbanis Magistratibus, magna literarum ac virtutis opinione. Adeū velut ad oraculum plurimi è variis partibus concurrebant, & se in eius disciplinam tradebant, è quibus ille millenos numerabat: is aperte repudiatis Literatorum institutis, vanos Deos venerabatur, & venerandos prædicabat: & quoniam concursus vndique fieri solitos non ferebat, certos quolibet mense dies designarat, quibus audire & audiri volebat; reliquis diebus ne aduocatus quidem comparebat, hic cum P. Matthæo cōgredi desideravit, & adhibito vtriusque familiari Chiutaiso effecit, vt libens ad se veniret, sperabat enim eum se posse diuinò auxilio ad Christi fidem aggregare. Ergo primo congressu de religionē sermones illati, & quidem primo prope argumento extorsit, vt diceret, sectam idolorum similem esse malo, partim putri, partim sano; accipere se quod in eo sanum esset, & putrē repudiare, qui aderant eius discipuli ex tam liberali Magistri concessione, pudore suffusi sunt, ipse etiam stupore affectus est, inuenisse se hominem, qui sectam idolorum ita acriter impugnaret.

SOLEMNE erat eo tempore, solito acrius Literatos in varia sodalitia cogi, vt inter se de Ethicis disciplinis, & virtute sectanda conferrent, is, de quo modo agebatur, sermonem suscepit, & eruditissime, vt solebat, sed ex idolorum secta tamen Confutium Literatorum principem confutauit. Aderat forte è publicorum operum Tribunali grauissimus Literatus, & idem in grauissima dignitate constitutus, non tulit Literatum in Confutij dedecus idola propugnare, sed grauiter excandescens, vociferabatur; rem omnino ferendam non esse, in hoc omnium & Sinensium, & Literatorum cœtu hominem, & Literatum eo de-

*Senex qui-
dam Lit. &
ratus cum
P. Matthæo
de lega m-
tra d. spu-
tat.*

dementiæ peruenisse, vt Confutio repudiato i-
dola propugnaret, quorum cultum constabat è
regnis externis aduenisse; quod ipsum, inquit ex-
ternus ille Literatus, Matthæus Riccius admirari
ferebatur, quem etiam aiebant Confutij doctri-
nam prædicare, & idolorum deliria impugnare,
quæ iam dudum ipsi aduenæ è suorum regno ex-
terminassent. Hic qui loquebatur nondum P.
Matthæum aut conuenerat, aut viderat, vnde
mirum est, eum de eo sic palam prolocutum. His
auditis, idolorum propugnator erubuit, sed dis-
simulato pudore subiunxit: se cum eodem adue-
na collocutum, & videri sibi nondum de Sinicis
rebus probe edoctum, paulatim, inquit, placitis
melioribus erudiemus: atque ita dissoluto cœtu
singuli ad sua redierunt: non ita multo post cum
ignoraret etiam tum P. Matthæus ea, quæ in so-
dalitio contigerant, inuitatus fuit ab idolorum
propugnatore ad conuiuium instantissime, nam
Sinæ, vt supra dictum est, controuersias suas fere
inter pocula dirimunt, ne suæ stationi stabilien-
dæ obicem opponeret, causatus est occupationes,
& alia permulta, quæ omnia inuitator reiecit, &
importunis legationibus euicic, etiam auctore
Chiutaifo, vt P. Matthæus non potuerit, sine in-
urbanitatis nota, amplius repugnare. Iuit igitur
& quidem ad disceptandum comparatus; ipse
quoque inuitator semel victus, cum sibi diffide-
ret, celebrem euocauit idolorum sacrificulum,
qui multis aliis, quos in discipulos adlegerat,
præesse dicebatur: præter quos alia quoque illum
laicorum multitudo ex utroque sexu Magistrum
appellabat. Is *Sanhoi* vocabatur, multum à reli-
quis huiusmodi Cœnobitis discrepans, quos su-
perbia rerum ignoratio infames reddit. Hic enim
literis operam dederat accurate, & insignis erat
vel philosophus, vel Orator, ac poeta, idem reli-
quas sectas præter suam alte imbiberat.

*P. Mat-
thæus inui-
tatur ab
idolorum
propugna-
tore.*

*Alius cœ-
nobita Li-
teratus in-
uitatur.*

VBI P. Matthæus aduenit, iam aderat euocatus Cœnobita multis Literatis stipatus, atque interim, dum reliqui veniunt, viginti & eo plures exhibito de more ritu confederunt. Assedit patri sacrificulus, & magno supercilio superbiam, vili lacerna tegens præ se tulit, velle se cum patre de Religione congregari, cui P. Matthæus in hunc modum est prælocutus: Prius ait quam in arenâ descendamus, aueo ex te scire, quid sentias de primo principio cœli ac terræ, ac cæterorum conditore, quem vno verbo cœli Dominum appellamus. Respondit ita laceratus: Non equidem nego hunc cœli ac terræ moderatorem reperiri, sed cum nihil admodum habere maiestatis aut Numinis, nam & ego, inquit, & alius quilibet illi æquales sumus, neque vlla in re illi cedimus, & hæc ita perfricta fronte dicebat, vt etiam aliquid esse amplius videri vellet. Quæsiit pater ex eo; Ea facere posset nec ne, quæ cœli Dominum fecisse cōstaret? nam hoc necesse videbatur. Annuuit ille, & se terram & cœlum posse condere. Age, inquit P. Matthæus, prunarium huic simile fac sodes, aderat enim tum forte prunarium cum prunis candentibus. Hic vociferari cœpit, indignum esse vt hoc ab eo fieri postularet. Cui altius etiam tollens vocem P. respondit: Indignum esse promittere, quod non possis. Ad clamorem cæteri concurrebant, & quærebant, ecqua de re disceptarent. Chiutaifo rem retulit, & visus est P. Matthæus non iniqua postulasse. Instaurata denuo disputatione, cœpit profanus Mystes chimeræ suæ principium magna circūlocutione proponere. Quærit vicissim ex P. Matthæo, Mathematicas norit disciplinas nec ne, senserat enim eum pro insigni Astrologo prædicari. Respondit noster, ea de re se aliquid assecutum. Tum ille, Cum, inquit, de Sole ac Luna differis, in cœlum conscendis, an illi ipsi

*Literarum
confessio ad
disputandum.*

*Disputa-
tionis prin-
cipium.*

pla-

*P. Mat-
thæus ex-
plicat re-
sponsum
suum.*

planetæ ad te descendunt? Neutrum, inquit Pater, verum cum quippiam videmus, speciem quâdam rei visæ efformamus in ipsa mente nostra, & si forte de re visa loqui aut cogitare placet, mentem nostram introspicimus, & ab ea receptas imagines ac species exigimus. Hic velut victor gaudio exultans in pedes erigitur. Ecce tu, inquit, novum Solem, novam Lunam creasti, & eadem ratione quidlibet aliud creari potest; quo dicto superciliosus resedit, velut rem clarissime probata conquiescens. Pater vero exponere aggressus est, speciem illam non esse Solem ac Lunam, sed Solis ac Lunæ imaginem, atque inter utrumque quantum sit, inquit, discrimen, quis non videt? & quidem si nullo sensu Solem ac Lunam percepissem, nec ipsam etiam speciem elicere potuissem, ac longe minus ipsum Solem ac Lunam condidissem. In speculo probabat intentum, in quo Solis ac Lunæ imago spectabatur, si ex opposito statueretur, equis porro est ita hebes, ut dicat, speculum Solem ac Lunam creare posse? Hac expositione adstantes visi sunt magis, quam Cœnobita, recreari, qui deinde causæ suæ bonitatem in clamore statuens, occultare nitebatur ignorantiam, eo res devenit, ut eadem inuitator ipse vereretur, ne quid alteri inurbane in alterum elaberetur: ergo auctoritate sua litem diremit, & Cœnobitam alio adduxit, eo consilio, ut à disceptatione in posterum cessaretur.

*Quæstio
proponitur
de huma-
na natura.*

INTERIM venerant reliqui ad convivium evocari, & singuli singulis in mentis, quæ erant plurimæ, assederunt. Primum locum occupare iussus est, quod externus esset, P. Mattheus, in medio convivio colloquentes inter se Literati, discutere cœperunt celebrem apud Sinas Literatos quæstionem de humana natura, quid sentiendum? ipsa seipsa bona sit an mala? an neutrum? aiunt enim si bona est, unde malum quod ex ea nascitur si ma-

si mala, vnde bonum quod sæpe operatur? si neutrum est, vnde nunc bene nunc male seipsa facit? & quoniam Logicæ præceptis carent, morale bonum ac naturale confundunt, distinctione vti nescientes, item natura ingenitum vel acquiritum perturbant, de natura vero originis culpa corrupta, deque diuinis auxiliis & gratia, ne per somnium quidem audierunt, vnde in hanc vsque diem Philosophi de hac quæstione certant, & adhuc sub iudice lis est, de qua eo die integrum horæ spatium problematice disceptarunt. Totum illud tempus filuit P. Matthæus, & à plerisque iudicatus est huius quæstionis subtilitatem ne assecutus quidem, & tamen plerique optabant, quid posset in hoc enodando nodo experiri. Igitur cum velle se loqui modeste conticuere omnes, intentique ora tenebant, tum P. Matthæus disputata vtrunque magna memoriæ fœlicitate repetiit, quæ res in stuporem egit vniuersos, tum ait: Nihil dubium esse potest, quin cœli terræque Dominus optimus in immensum vsque debeat iudicari, & si natura humana adeo infirma est, vt de ea dubitetur, bona sit an mala, eamque dixerit Magister Sanhoi, non ita multo ante hominem esse cum illo Numine cœli ac terræ cōditore, hinc aperte conficitur, dubitari quoque de Deo posse, bonus sit an malus. Afsidebat P. Matthæo Literatus quidam è Licentiatorum ordine, cui cum argumentum arrisisset, ne ab aliquo fortasse minus fuisset intellectum, idem copiosius & eloquētius retrulit: tum ad Cœnobitam conuersus, subridens dixit: Quid ad hæc respondes? Ille vero risu ac supercilio eludebat. Verum institit P. Matthæus ac cæteri, vti ratione potius, quam nutu satisfaceret. Tum ille nescio quod è sectæ suæ somniis diluuium narrare cœpit, sed eū P. Matthæus inturbauit, dicens: Inter nos ratione nō aucto-

rita.

*P. Mat-
thæus euola-
uit quæ-
stionem.*

ritate agendum, cum alter ab altero legis professione discrepemus; nec alter alterius libros pro veris admittat: potuisse se quoque legis suæ voluminibus multa proferre, sed hodie ratione, quæ apud omnes vna est, res erat dirimenda: nec ideo tamen ad respondendum aggreditur, sed variis acutisque sententiis in idiomatis lepore fundatis tergiuersabatur, ita ut victus tamen videri nollet, & cum multa garriret, probare intendit eum, qui bonus esset, posse quoque malum esse: unde Deum nec bonum nec malum esse cōcessit. Tum P. Matthæus apto ad ingenium simili institit, Solem ita clarum esse, ut obscurus esse nō possit, ex eo quod innata illi claritas esset, ea res magnam apud omnes vim habuit, quoniam substantiam ab accidente non separant. Ad extremum alia multa dicta, probataque, sed videri sibi solus ipse victus noluit, apud reliquos enim etiam conuictus iudicabatur, quibus ita P. Matthæi rationes placuerunt, ut in multos menses, huius disceptationis fama, congregantibus inter se Literatis, colloquendi materiam daret. Hic error ex idolorum secta depromptus, Deum & reliquas res omnes ex vna eademque esse substantia, non sine magna Numinis iniuria, sensim etiam in Literatorum scholas irrepsit, & videntur sentire, Deum esse animam vniuersi, & velut vnā magni corporis mentem. Ipsius quoque qui inuitauerat discipuli frequenter postmodum ad P. Matthæum recurrerunt, quibus ita satisfactum, ut errorem deposuisse viderentur, quem ut etiam reliqui deponerent, commentariolum P. Matthæus scripsit, & in Catechismi caput vnum inseruit: cum commentariolum legerat postea ex discipulis eius, qui cōuiuium instruxerat quidam, & ait: Qui hæc negauerit, hunc quoque Solem clarum esse negaturum putem. Huius disceptationis fama ad aures præ-

*Error gra-
uis.*

*P. Matthæo
de victoria
sunt gratu-
lationes.*

fidia

fidis peruenit, qui deinde victoriam ipsemet est gratulatus, nec ille solus, sed alij plures, quibus iam barbaræ, vt arbitrabantur, legis placita non barbara videbantur, & illi quidem patri gratulabantur, ille vero Deo gratulatus, quod legis suæ paulatim in Sinensi Regia iaceret fundamenta.

*Ex hybernis Nostri Nanchinum incolumes appellunt, & ades commoda compa-
rantur.*

C A P V T VIII.

CORIANO bello exhaustum Regis ærarium, procurabat idem ipse Rex instaurare.

Fama est in Sinensium Regno argenti ac aurifodinas esse complures, sed aiunt si forte metalla illa humanæ cupiditatis irritamenta effodiantur, tot ad prædam concurrere prædones, vt antiqui Reges eas clauserint & vetuerint inopsterum aperiri: eas porro ærarium vacuum non ferens, simul effodi iussit, & antiquas leges effringi, imposuit præterea tributum nouum, vt in omnibus prouinciis, è centum duo, penderet merces omnes distrahende: id tolerabile fuisset, si Rex ad hoc tributum exigendum Magistratus adhibuisset, sed maluit Eunuchis fidere, è quibus duos tresve primarios in singulas prouincias amandauit, quos alij comitati sunt auctoritate magis, quam cupiditate inferiores. Eunuchis maioribus laxatæ habenæ, & è Magistratuum manibus, qui eas moderabantur ereptæ. Impotens hominum genus ac barbarum, sine literis, pudore, misericordia, quibus cum accessit superbia, quæ vi-
tiorum portenta orientur? Ergo semiuiri, quos

*Tributum
à Rege im-
positum.*

*Eunuchorū
cupiditas
Regnum
perturbat.*

Dd

cupi-

cupiditas immanes reddiderat, intra paucos menses Regnum vniuersum perturbarunt, & tristiores faciem, quam cum Coriano bello premere-tur, induxerunt; hoc enim externumerat; illud vero intrinsecum & maius malum metu. Plena erant omnia impostoribus, plena falsariis, plena latronibus, nec aliud vulgo credebatur esse telonium, quam infame latrociniis nemo; & ararium ipsum publicum, cui Rex Eunuchorum fide confulebat, expilabatur. Eunuchi vero fodinis deputati non in montes, sed in opulentas vrbes ferebantur, & sicubi vir aliquis copiosus habitare diceretur, iis in ædibus aiebant argenti fodinam reperiri, deque domo euertenda & effodienda cogitabant, ac miselli ad ædes conseruandas, magnum argenti pondus Eunucho coacti donabāt: nonnullæ ciuitates etiam ac prouinciæ de certo argenti pondere cum Eunuchis conuenerunt, quod Regi velut è fodinis expressum penderent: hac enim se ratione ab eorum importunitate liberabant, his populi vexationibus, rerum omnium pretia excreuerūt, & è pretio penuria incruduit.

Rex de importunitate Eunuchorum monetur.

Rex Eunuchos defendit.

NON defuere tamen nec sibi nec Regi Magistratus, frequentibus enim libellis monuerunt, primum quam indigne populus haberetur, quæ euidens esset vbique tumultus periculum; nec periculum solum, iam enim quibusdam in locis eruperat: & quia Rex silentio suo omnia cludebat, liberrimis & acerrimis libellis eum reprehēdebant, quin etiam ausi sunt aliqui, extra vrbes Regias Eunuchorum iniuriis obfistere. Verum Rex ea esca delinitus, quæ die qualibet in palatium ab Eunuchis inferebatur, statuit hoc negotium acriter persequi. Syndicorum Regionum libertatem, & eorum qui Eunuchis obfistebant audaciam, atrocibus pœnis reprimebat; multi ex iis dignitatibus exturbati, multi annos plures in

vin-

vinculis Pechini detenti sunt, & hoc Regiæ auctoritatis calculo Eunuchi grauius insolescebant, & pronius in latrocinia ferebantur.

HÆC ubi Nanchini increbuerunt, valde veritus est P. Matthæus, & cum eo primi Tribunalis præses amicus noster, ut nostri qui Lincini in hybernis erant, in alicuius ex iis harpiis vngues inciderent, & iam præfidi videbatur fieri omnino non posse, ut inde Nostri, quorum sarcinæ magno in pretio habebantur, ab Eunuchis intacti auolarent. Sed eum dissimulato metu P. Matthæus solabatur, monebatque, quantam in imaginibus suis conseruandis, Deus Optimus Maximus potentiae suæ demonstrationem esset exhibiturus. Ergo cum post multos hybernorum & itineris menses appulissent, obstupuit amicus præses, ubi audiit, eos nihil tulisse aduersi, sed ne periculum quidem rescivisse. Eam ergo rem inter prodigia referens, fidei nostræ in posterum suscipere coepit vim, & Numinis prouidentiam, deque ea sæpius audire cum voluptate voluit, & adduci quidem facile potuit ad eius veritatem cognoscendam, sed non eque ad eius sanctitatem amplectendam. Nam ab ea domestica eum impedimenta, pellium amores, auertebant.

*Metu no-
stris & Præ-
fidi inici-
tur.*

*Socij ex hy-
bernis Nam-
chinum in-
columas
perueniunt.*

NOSTRI porro Nanchini cum exscendissent, & stationis nostræ ibi statuendæ spem supra spem inaudissent, omnium laborū obliti in Domino exultabant, maxime cum viderent P. Matthæum ea in vrbe, ex qua pulsus semel fuerat, & alias delituerat, nūc ab omnibus coli & pro prodigio celebrari. Eos exceptit insolito gaudio P. Matthæus in ea domo, in qua conducto habitabat. Iam ædes plures ad coemendum inspexerat, nec tamen omnino placuerant; & angebat vehementius, qua ratione à Magistratibus diploma fignæ stationis, & ædiū coemendarū impetraret.

D d 2

Iam

Iam enim longo vsu affecutus erat , se hoc ipso quod peteret repulsam ex eo passurum , quod ex Magistratibus nemo selibens externorum negotiis implicaret , & hac ratione in controuersiam vocabat , expediret nec ne Nanchini aduenam commorari.

*Domiciliū
spectris in-
festum So-
ciis emen-
dum offer-
tur.*

VERVM vtrique incommodo insignis Dei prouidentia subuenit. Is enim qui nuper in Literatorum sodalitis P. Matthæum hætenus ignotum depredicarat, tandem ad eum visendum accessit , paucis prius diebus quam nostri appulissent , defunctus solitis ritibus & humanitatis indiciis, post varia quæsit; vellet necne ædes aliquas ad stationem firmam comparare, hoc enim inaudisse se asserbat , cum P. Matthæus annuisset , id subiunxit , quod sine admiratione legi nō potest: Nuper, inquit , erexeram palatium publicis Tribunalis mei sumptibus ad domicilium Collegarum, sed ecce tibi extructum pro Collegis dæmones , & nescio quæ spectra occuparunt , nec in eo cuiquam licet impune commorari. Conatus sum illud vendere inferiore sane pretio , sed inuentus est nemo , qui vellet cum iis spectris colluctari. Si ergo nihil sibi à spectris timeret , ea enim erat fama sanctitatis, per se licebat vt emeret, nec de pretio laboraret , permittere quippe se vt de eo suo statu arbitratu.

SENSIT P. Matthæus Diuinam manum, ergo ita respondit: Ego, ait, Deum cœli ac terræ moderatorem veneror , cui non dæmonia minus, quæ cætera omnia subduntur : sperare se de illius bonitate fore, vt nihil à dæmoniis eius iniussu pateretur: habere se quoque secum Christi Seruatoris effigiem , ad cuius conspectum dæmones sole ne erat aufugere , ideo si vsibus suis Palatium illud arrideret, se nihil dæmones veriturum. Quo responso accepto, illum Visitator, *Leuten* vocabatur,

tur, ad visendum palatium adducit, & reperit illud P. Matheus opinione sua, quam reliquas ædes commodius, nam & in eminentiore situ ciuitatis fluminis illuuiionem eludebat, erat in primario totius vrbs vico, cuius latitudo fere in iactum lapidis extēditur. Regis palatium, Magistratuum tribunalia circumcirca conspiciebat, cubicula, aulæ, decem fere nostris sufficebant: nouum erat ædificium, & quod in annos plures consistere posse iudicabatur: è vico ad alterum vicum longitudine sua penetrabat, & habebat in vtrumque egrediendi commoditatem. Cum igitur id publicorum operum Tribunal venderet, domus Magistratuum auctoritate cōparabatur, de quo Nostri non minimum laborabant, ergo nihil à nostris dubitatum, quin hæc habitatio nobis à Deo fuisset comparata, interim appulit P. Cataneus cum Sociis, quorum sententia iudicatum est, eam opportunitatem minime negligendam, & cum pretium Nostri, ipsius venditoris arbitratu definiendum reliquissent, ipse, qui iam intime familiaris haberi volebat, exegit eius fere pretij dimidium, quod in extruendo consumpserat: & quoniam nostris pretium omne deerat, libens in annum integrum se dimidiatam partem dilaturum recepit, atque ita non amplius triduo res vniuersa concluditur, & in eam Nostri sese subito contulerunt. Tum misit venditor publicum venditionis instrumentum, & edictum addidit supra limen affigendum, quo edicto vetabat, vt ne quis eos ab ædium emptarum possessione prohiberet, vtrumque sui Tribunalis sigillo communiuit, cuius firmitate nostri stationem suam fortiter ac suauiter Deo disponente confirmarunt. Hinc etiam amicitiam Nostri huius Tribunalis sibi conciliarunt, cui non ingratum fuit, dimidiam pretij partem re-

*Domus à
Sociis emi-
tur.*

superare , postquam desperauerant vniuersam.

*Spectra no-
strorum in-
gressu, è do-
mo diffu-
gunt.*

R E tota hunc in modum fere confecta , P. Matthæus ad amicum præsidem instrumentum, edictumque detulit , qui plane obstupuit , eam rem tanta breuitate ac facilitate conclusam ; nec indoluit eius intercessionem ac fauorem minime opus fuisse , sed vbi postea intellexit, importunos habitatores, dæmones, inquam, Dei seruis cessisse , longe magis diuinas vires & opportuna præsidia prædicabat, qua enim nocte Nostri in ædes nouas commigrarunt , ad aram in aula erectam preces ad eam rem aptas recitarunt , ac deinde lustrati aqua vniuersam domum, præeunte Christi Seruatoris effigie, consperferunt, & diuinæ bonitati visum est ad fidei suæ incrementum spectra omnia in perpetuum diffugerent , cui enim omnia seruiunt , is eos in eam domum immiserat ad habitationem nostris præparandam, idem quoque post consilij sui euentum emisit. Eares celebris fuit vrbe tota , è qua deinde in regnum peruenit vniuersum , & sanctissimæ fidei nostræ magnum nomen dedit , constabat enim prope vniuersis, habitationem in eo palatio tentasse Magistratus grauissimos, ex operum publicorum Tribunali , & ad eiiciendos habitatione occupata dæmones nihil ab idolorum ministris fuisse relictum intentantum , & etiam nunc in muris & columnis vulnorum cicatrices apparent , quas ritu suo furentes Exorcistæ in dæmones intentabant, nec tamen his omnibus quicquam profecisse narrabantur, nemo enim dies paucos etiam à molestia liber fuit , ipsis qui passi fuerant testibus luculentis, cum autem rescitum est , ad Sociorum ingressum malignos illos spiritus abiisse, diuini tanta res Numinis potestati attributa, in cuius se tutela nostri esse prædicabant.

bant : & quidem ea de re cum venditor ipse die quadam loqueretur, P. ipso Matthæo audiente asseruit; in ædibus extruendis ritum omnino nullum, ex iis quos Sinæ superstitiose adhibere solent, prætermisum. Verum nunc demum se causam assequi, cureas dæmones occupassent : P. Matthæi Deus dæmonibus mandauit, vti præter eum neminem iis in ædibus finerent commorari.

H O C negotio ex animi sententia perfuncti, alio non parum angebantur. Promiserat P. Matthæus viris non semel grauissimis, se munera Regi destinata monstraturum, sed verebatur, ne ob nimium spectantium concursum, ansam præberet alicuius tumultus, aut sinistram suspicionis. Deum postquam se in partes omnes verterunt, nihil aptius visum, quam vt aliquorum dierum laborem singulis inuicem sibi succedentibus, dies integros demonstrare, ac deinde ex euentu consilium caperent in futurum. Moniti ergo munera Regia tandem appulisse; extemplo adfuerunt, sed longam desiderantium expectationem rerum nouitas ita superauit, vt multis è stupore laudandi facultas eriperetur, neque videndo posse expleri viderentur. Hi alios & alij plures euocarunt, tandem cum Nostri iam ultra ferre non possent, fores occludebant, sed vim spectaturi parabant, protestati primum, eam vim non ab inurbanitate, sed ab admiratione prouenire, multis importunitatem excusabant, & labori condolentes veniam postulabant, miras interim Europæ laudes, & vel artis, vel Religionis encomia congerentes.

*Concursus
spectan-
tium res
nostras Em-
poras.*

P. Lazarus Cataneus Amacaum petit: Nanchini vero primitia Neophytorum baptizantur.

C A P V T IX.

*Pechinum
Socij adspici-
unt.*

REBVS in hunc maxime modum constitutis, quiescere Nostri non poterant, nisi quod Nanchini Deus perfecerat, id denuo Pechini tentarent: id in annum insequētem destinabant: eos spreto parum fœlici superioris expeditionis euentu, hæc fere permouebant, vsu didicerant, qua ratione superioris anni, si quæ fuerant errata cōrrigerent: tempus ex pace diuersum, Magistratum fauor creuerat, ac denique tandem intelligebant, nisi quispiam ab Rege fauoris ventus afflaret, Nanchinensem ac cæteras sedes extinguendas; fama Regiorum munerum longe lateque excurrerat, fieri omnino non posse videbatur, ut ea res ad Regias aures, quopiam Eunuchō narratore, non aliquando perueniret, è quibus multi eū credereunt Pechinum: hinc verosimile videbatur, Regem rerum nouitate permotum, eas parum vrbane & sine Sociorum auctoritate ac desideriorum vtilitate petiturum, videbatur ergo præueniendus & arctius Rex obligandus, hæc causæ persuaserunt, uti P. Cataneus Amacaum renauigaret, præsens euentus rei commemoraret, à Sociis consilium in re tanti momenti postularēt, & inde necessaria in sumptus aucheret, Regium munus re quapiam augeret, & obligatam ædium pretio fidem exsolueret, & quoniam nullus videbatur spectatorum, de quibus nunc agebatur, finis fore, visum est, ut horariam machinā P. Cataneus Nancianum efferret, imagines vero & trigonum vitrum visum est Nanchini apud vnum

*P. Cataneus
Amacum
renauigat.*

vnum è Regiis admonitoribus amicis deponere: *Munera à
is Scioſcelin vocabatur, tergiuerſatus eſt ille non- pud amicti
nihil ex imaginum veneratione, verum vrgenti- deponūtur.*
bus Sociis, id ex eo, quod iam eſſet Regi deſtina-
tum, ad eum ex officio pertinere, tandem ceſſit.
Vt ergo conſtaret omnibus, eas res iam domo
noſtra exportatas, ſolemni pompa per publicos
vrbis vicos omnia decenter in eius palatium de-
portantur, ille imagines excepit venerabundus,
& in loco decenti collocatas perpetuis odoribus
è Sinenſi ritu colebat; eas ille quidem amicis
paucis ſpectandas dedit, ſed inferiorum ordinum
turma magnatum ædes vix ſuſpicit, ex ea re mox
domi quies, è tumultu ſedato P. Cataneum co-
mitatus eſt Nancianum uſq; è fratribus vnus, eius
reditum ibi præſtolaturus.

I A M peruenerat Amacaum Nanchinenſis do- *Fama adiū
micilii recens erecti fama, quam magna gratula- coempta: ū
tione Noſtri ac Luſitani celebrarunt, aduentus Amacaum
tamen P. Catanei confirmauit, & auxit gratula- peruenit.*
tionem, cum narrantem audirent, ædes non ſine
prodigio coemptas, magnatum fauorem ſupra
ſpem, & etiam ſupra fidem, niſi ab oculato teſte
audiretur: vna res eo tempore lætam his nunciis
urbem angebat, nauim è Iaponia reducem audi-
tum erat ſoluiſſe, nondum audiebatur appuliſſe:
ea vehebatur P. Ægidius de Matta eius vice pro-
uinciæ iterum procurator; eam nauim auditum
eſt deinde trifti naufragio periſſe, nec è vectori-
bus vel vnum enataſſe. Ex huius nauis commer-
cio vniuerſæ ciuitatis fortuna pendet: vnde di-
ficile videbatur tria domicilia ſuſtinere, Nanchi-
nenſium ædium perſoluere pretium, itineris Pe-
chinenſis ſumptum facere; verum has rerum an-
guſtias P. Emanuelis Reſtoris magnanimus ani-
mus laxauit, qui eo tempore in latitudine cordis,
vt ita dicam, ambulare minime dubitauit. Tan-

*Munera pro
Sinenſibus
parantur.*

tum ergo corraſit, quantum ad omnia ſatis eſſet, addidit etiam permulta inter amicos diuidenda, & quidem in Regium munus horologium aliud grandius miſit, quod etſi longe minoris eſſet, quam quod habebant minus, habebat tamen aliqua è magnitudine maieltatem, & augebat apparatus, ſubmiſſa eſt etiam eſugies Derparæ, qualem Diuus Lucas pinxiſſe fertur, grandiuſculam illam Roma tranſmiſſam, aliquot etiam trigona vitra, ſpecula, vndulatam veſtem, carbaſinos pannos, arenarias capſulas horis metiendis, vaſa vitrea permulta, quæ res iniquis maxime neceſſariæ ſunt, & negotiorum rotas, vt mollius fluant, inungunt, organa etiam concinnabantur, ſed quod tardius aduenerunt, Nanchini aſſeruantur. Socium etiam addidit P. Cataneo P. Didacum Pantoia, qui è prouincia Toletana miſſus in Iaponiam, Amacai nauigationem præſtolabatur, is deſignabatur Nanchini remanſurus, aut P. Matthæo comes Pechinum abiturus. P. etiam Cataneus ſeiſpo multa procurauit, calices duos, libros complures, & alia nonnulla.

INTERIM Nanciani Socii Sinenſium literarum ſtudiis inſudabant, & tamen P. Suerius etiam inſitas amicitias fouebat, & nouas contrahabat, adnitente igitur Regulo Chiengan, de quo multis ſupra, admiſſus eſt ad Eunuchum principem ab Rege nouis veſtigalibus exigendis præſectum. Hic obtulit, ſe P. Matthæum ad Regi munera ſua deferenda inducturum, & cum ea reſectura videretur, Regulus ipſe diploma miſit, quo illi ab Eunuchio facultas fiebat, Nancianum ad ſe veniendi: monebatur etiam, vt munera ſua deferret, quibus viſis, ipſe Eunuchus ad Regem libellum ſecuro poſſet deſtinare. Noluit Deus hunc nuncium peruenire, nam ſeruus ex itinere nuſquam apparuit, ac licet alijs literis deinde fuerat euoca-

euocatus, tarde tamen & nonnisi postquam principium rei aliter dederat, omnia peruenerunt. Et sane iam Nostris Eunuchi noti esse cœperant, nec ab iis videbatur infidum hominum genus similibus negotiis admouendum. Gratiis igitur Regulo actis, & per eum Eunucho significabat P. Matthæus, se alia ratione rem non amplius integram inchoasse.

NON ita breui tempore sese Amacao P. Cataneus expediebat, & ne illius mora fidem de pretio ædium frangeret, ad diem constitutâ persoluendo cambiiliteras misit, id agēte Sinenſi quodam mercatore; sed fictæ literæ, fictum Nanchinensis negotiatoris nomen, fictus locus iam secundo Nostros admonuit, vti à simili contractu cessarent, ac licet nunc etiam nummos à falsario receperint, sefellit tamen P. Matthæus fidem, quam ædium venditor expectabat, ea res molestissima Patri accidit, nam in sumptus domesticos facile reperiēbat, quī pauciores nummos mutuos daret, sed in hac summa fœneratores in auxilium videbantur adhibendi. Hæc patris consilia sciuit, vnde nescio, venditor, & moneri iussit, vti de pretio nihil laboraret, se facile & Collegas in P. Catanei redditum promissionem dilaturos, his ergo curis liberatus, intendere cœpit in aliam rem longe sibi gratiorem.

IAMDIV constabat P. Matthæum ac Socios Christianæ legis euulgandæ causa in hoc regnum nauigasse, ergo iam aliqui nostra statione audaciores facti, non horruerunt peregrinam exquirere veritatem. Primus ac præcipuus huius Regiæ Neophytus fuit senex quidam septuagenarius, cognomento *Cin*; nobilis in primis, & Nanchini natus: habebat enim quandam militarem Præfecturam, quales paucæ apud Sinas reperiuntur, quæ à maiorib⁹ accepta in filios ac nepotes

Nobilis quidam senex primus Nanchini Baptismus suscepit.

*Filius patre
secutus cum
reliqua fa-
milia.*

potes propagatur. Idem habebat filium egregie pro gradu suo eruditum, & qui in militarium Licentiatorum examine, quod tertio quoque anno in qualibet Prouincia instituitur, tertio primum locum obtinuerat, quæ dignitas est in eo ordine longe maxima, & iam Nanchini Præfecturam gerebat militarem. Insignis fuit huius senis conuersio ad fidem, nam res necessarias apprime edoctos, magno pietatis sensu baptizatus est, & in baptismo Paulus appellatus, filius non ita multo post parentis auctoritatem secutus, Martini nomen habuit: illum vniuersa deinde senis familia, viri ac foeminae, & alii etiam propinqui subsequuti sunt. Et hæ sunt Nanchinenses primitiæ, quæ in hanc vsque diem Christianæ pietatis frugem ferunt. Imaginem à P. Matthæo acceptam, sacello primum domestico, deinde striis elegantibus cohonestauit, eo subinde Nostri ad Missæ sacrificium peragendum, & familiam instruendam ibant, foeminae quippe ab Sinis arcte asseruantur, erexerat ad sacelli latus Sociis celebraturis cubiculum sane commodum, in quod secedere, & quiescere, cum vellent, liceret, exhausti potissimum longa colloctione & domesticorum instructione, quo tēpore vanis simulacris seruiebant, id accurate ab iis factitabatur, ergo imaginem Christi Seruatoris cum elegantissimis idolis permutarunt, & domum nostram, sportam plenam amandarunt: ea P. Matthæus Amacum opima spolia Nanchinensi Tyranno detracta transmisit, quæ spolia magnam nostris gratulationem, & Deo grates elicuerunt.

*P. Matthæi
ratio inge-
rendi res fi-
dei, mores
Europaorū
docendo.*

NOLIM prætermittere, quæ ratione P. Matthæus siue Nanchini, siue deinde Pechini, suauiter res fidei nostræ ingerēbat, & iis auctoritatem cum audientium voluptate comparabat, quoniam in congressu de Europa nostra, vt fit, nunquam

quam non sermones ingerebantur, habebat in promptu orbis Christiani consuetudines, pia eiusdem instituta: commemorabat Nosocomia, Xenodochia, pupillorum expositorum receptacula, montes pietatis; sodalitia charitatis, misericordiarum; à quibus viduarum inopes, in vinculis detenti iuuabantur: adhuc variarum varios Religionum cœtus institutos ad suam & aliorum salutem procurandam, dies festos venerando, Deo, piisque rebus audiendis, deputatos, ne fortasse in Religionis cura Christiani filuescerent, eorundem elemosynarum nomine largitiones aureorum sæpe in pauperes, & alios usus plurimorum addebat, his in singulis urbibus & oppidis Antistites, Pastores, ut puram putamus Religionem sine errore conseruarent libros, qui prodeunt in lucem reuideri, ne quid inutile, ne quid bonis moribus aduersum euulgaretur: restitutiones rerum inuentarum, aut etiam cuiquam per iniuriam ereptarum: & quod à plerisque in immensum predicabatur, sed paucis imitatoribus, nemini ab ipsis Regibus, ad infimum quemque licere vagari in domesticas pellices libidinem exercere, sed vna singulos vxore contentos esse, nec eam repudiari posse vnquam, tametsi filiis careat: connubia etiam non à pueris, sed in ætate sufficienti contrahi. Maxime porro illis placebat, vnum supra Reges etiam Religionis caput reperiri, è cuius nutu res omnes sacræ dependebant; non nasci, sed è virorum doctorum, prudentium, piorum, senum cœtu deligi, qui omnes à prima ætate Deo dicati, castitatis voto obligati, sanctimoniam profitentur. Ab eo deinde magna integritate prudentiaque Catholicæ Ecclesiæ cœtum gubernari. Pontificiam hic nostri dignitatem tuto inculcant, neque enim suspitionis est periculum, quod esset in Regia dignitate. Et sensim animos præparant futuræ

*Pontificem
Romanum
complures
venerantur,*

turæ aliquando legationi, quam si rex Sinarum prior aliquando mitteret, maximum inde Sinenfis Ecclesia caperet incrementum. Et quidem libris scriptis, & quotidianis congressibus, id apud Neophytos, & etiam Ethnicos complures, effecerunt, ut iam Romanum Pontificem, Christi Vicarium, Ecclesiæ caput, demississime venerentur, & altissime suspiciant eum, qui ex yniuerso Prælatorum cœtu ad summam illam euectus est dignitatem. Hæc maxime leguntur in Cosmographicis tabulis, in quibus ad urbem factæ annotationes, hæc omnia monendi commodam occasionem præbuerunt. Eam quoque de orbe Christiano opinionem auxerunt nostri, adscriptis Ethnicis persæpe sententiis, nostro etiam charactere ac sermone, sed quem Sinenfis expositio mox sequeretur, eas vel in flabellis ex more, vel in foliis describebant, ut deinde ad ædium parietes affixæ legerentur.

Expeditionem Pequinensem Nostri denuo aggrediuntur.

C A P V T X.

NANCHINVM tandem aduenit cum Sosis P. Cataneus, & instructus, ut supra: quæ ex re nihil dubitauit P. Matthæus, alterum in urbem Regiam impetum facere, & insignem, qui aduenerat, non negligere apparatus, primū igitur Magistratum quorundam animos recens aduectis munusculis deliniuit, ut ab iis diplomata & commendatrices literas acciperet: consiliū quoque suum cum Chiutaifo, qui Nanchino quidem abierat pridem, sed ad certa negotia reuersus, domi nostræ tunc commorabatur, & cum eo, cui dictum est, ab eodem velut æmulo P. Matthæum commendatum; vtrisque visum est, hoc nego-

negotium nulla ratione absq; alicuius Magistratus è summis facultate tentandum. Trésigitur consilium petitori ad Regium admonitorem Sciocelin, consilii causa perrexerunt, huic omnino necessarium videbatur Regi munera deferenda: quoniam de iis longe lateq; sparsus rumor increbuerat; ac de facultate quidem publico diplomate concessa nihil opus esse, vt anxie conquirant, se libenter, & ex officio daturum, vbi Pechinense flumen dissoluta glacie sese aperuisset, nihil optatius præsentí negotio accidere poterat, id enim ex eo tribunali procedebat, ad quod ea res omnino pertineret, optabat quidem P. Matthæus, sed nō satis audebat petere, ne amico molestiam, sibi repulsam accerferet, ergo ea promissione læti, cœperunt nostri munera sua concinnare, & Regio ornatu cohonestare: maxime vero necessarium videbatur, horariam machinam capsula includere; illam inquam grandiore, quæ nuper aduecta erat: minor enim iam Nanchiani thecam inuenerat perelegantem è ligno cæ-
Munera regia concinnantur & cohonestantur.
 lato ac deinde inaurato: sed neque Nanchinenses Machina horaria.
 voluerunt superari: intra columnas quatuor statuebatur machina, vtrimque ad componendum horologium elegantes valvæ aperiebantur, indicem horarum cubitalibus literis Sinice inscripserunt, Aquila rostro suo horas indicabat, & capsulam tegebat: cælaturum in fornicem tectum, striis & peristiliis, aliisq; foliorum ac florum, imo & Draconum cælaturis insigne. Draconem enim Draco symbolum Regis.
 Reges pro symbolo elegerunt, & ab alio adhiberi, nisi à Rege & Regia familia non potest: cuius domus & supellex vniuersa, aut sculptos, aut cælatos, aut pictos acu, aut colore ostendit, opus illud visendum etiam in Europa fuisset, nam accesserant è Sinica sandaracha & auro splendor, prout operis ratio exigebat.

ABERAT

*Auxilium
Præsidio.*

ABERAT tum amicus Præses: abdicato enim ex Regis facultate Magistratu, in Patriam remigrarat, ex eo quod ab æmulis prohiberetur per solitos honorum gradus ascendere: sub discessum tamen literas reliquerat ad amicos in Regiam, quibus nostrorum negotiâ commendabat, & iam aperiente se vere, promissis stetit Regius admonitor; diploma enim scripsit omnino è Nostrorû voluntate, & addidit ipse aliq; plures, vel in sumptus itineris munera, vel in negotii euentum literas ad grauissimum quemque Pechini Magistratum. P. Cataneus interim iussus est Nanchini remanere, iam amicis notus, aptusq; ad eam sedem promouendam: Socium accepit P. Didacum, & alios è fratribus duos, Sebastianum atque Emanuelem: Nanciano euocauit etiam P. Ioannem, P. Socrii Socium, res enim Nanchinensis non facile sine comite poterat promoueri, interim P. Soerius solus remansit, dum nouus Amacao comes mitteretur.

*Socij Pechinum cum
supellestili
necessaria
nauigant.*

EO tempore Pechinum nauigabat Eunuchus quidam, qui bombicinos pannos sex fere nauigiis (quæ à celeritate, equi vocantur) deuehebat; ex iis nauigiis vno vestri sunt Nostri, electi cameris duabus, quæ Nostros non incommode caperent vna cum sarcinis suis, & omni prope supellectile, ad nouam sedem instruendam: quin etiam sacrum omnem apparatus, & sacelli ornatum deferabant. Hæc nauigia ab admonitore Regio, qui diploma dederat, mittebantur. Eunuchus igitur ille ipse Socios commendauit, & Pechini iussit eidem, vt Eunuchis maioribus commendaret: recepit ille se facturum, & plus etiam fecit quam promiserat, toto quippe itinere Nostros humanissime habuit, nec adduci vnquam potuit, vt naulum reciperet, & gratis in admonitoris Regii gratiam nostros deuexit, sed non tamen

tamen sine fructu : intercessore quippe P. Matthæo , Sciocelin humanitatis præmium ei concessit quiddam, quod pluris erat , & studiose ambierat. Hos omnes Regii admonitoris fauores Nostri munusculis ipsi gratissimis compensarunt : sed nihil æquè æstimauit, vt triangulare vitrum, quod apud eum nostri deposuerant, in eo enim se pretiosissimā gemmam habere arbitratus est, ipse quoque abeuntibus Nostris non spernenda munera remisit : sed supra omnes se Paulus & Martinus Neophyti aliique nuper additi exrulerunt.

SOLVERUNT Nostri Nanchino anno seculari sexcentesimo, decimoquinto Kalendas Iulias, & hac quidem nauigatione liberrime se gesserunt, & varios ubique Magistratus visiterunt, qui visitationis officium admiserunt. Id Eunuchus fiebat adnitente, qui obuios quosque amicos suos ad visendos nostros & munerum nouitatem alliciebat ; nec nulli etiā seipsis excitati fama veniebant, imo ne celarunt quidem, quo maxime sine Regi munera & Pechini confidere cuperent, nam de fidei nostræ capitibus, multa quotidie cum variis philosophabantur. Eunuchus etiam quotidie humanitate crescebat, non Nanchinensi solum beneficio obligatus, sed præsentis quoque recreatus. Nostrorum enim fauore cataractas in primis trans mittebat, ad quas huiusmodi nauigiis longæ nectuntur moræ, ex multitudine nauigiorum impeditas, nam commeatum naues ac Magistratum præire solent, quarum sæpe tanta est multitudo, vt quatrimum & sæpe amplius transitus expectetur: id Eunuchus præcundiis seipso procurabat, nauigiorum enim nauarchos ad regia munera visenda inuitatos rogabat etiam, vt eorum voluntate nauigium suum facile transmitteret, quod illi in gratiā No-

*Socij Nanchino sol-
uunt anno
seculari.*

E e

strorum

Arorum facile concedebant. Ea res Eunuchum semper hilarem intra vrbauitatis limites continebat.

*P. Matthæum cum
prorege in
vrbe Scian-
tum rem
pertrahat.*

IN vrbe quadam prouinciæ Sciantum prorex est, qui nauigiis omnibus præest, siue commeatum in Regiam ferant, siue aliud quidlibet : huic subsunt Magistratus quamplurimi, qui ex officio curant, ne vrbi Regiæ desit commeatus. Eo tempore prorex erat è prouincia Sciansi, in idolorum sectam & res futuræ vitæ satis propensus : is dei nostræ rebus iam è filio suo inaudierat, qui cum P. Matthæo Nanchini familiariter congressus fuerat, adnitente amico quodam suo, qui Liciu vocabatur, & tum forte ille ipse Liciu in ea vrbe cum prorege morabatur. Vrbi nomen est Zinin. P. Matthæus igitur pro amicitia cum eo appulisset, misit ad eum, qui significaret, cupere se cum ipso loqui, & de Pechinensibus negotiis conferre. Vir enim prudens publice habebatur, & negotiorum aulicorum peritus, habitabat porro in ædibus proregio Palatio contiguus, & proregi erat ita familiaris, vt ad quotidianos congressus aperta in pariete porta communes ædes cum palatio suo prorex fecerit. Is ergo audito patris aduentu, extemplo proregem admonuit, qui nuncio lætus gestatoriam sellam, & baiulos misit, qui patrem officiose inuitatum in palatium deportarent : nec P. Matthæus id renuit. quo cum peruenisset, proregem cum Liciu familiarissime inter se congregientes inuenit, à quibus exceptus est perhumane, & auditus per otium : multa de Europa nostra, de alterius vitæ rebus, quas audire cupierat, commemorans : inde in nauigium redeunti dixit prorex : Matthæe (eum Sinensi pronomine honorifico *Sithai* compellans) ego etiâ in paradysum ire cupio : inueni

senon

*Proregis
dictum,*

se non vniuersam fœlicitatem in honoribus ac opibus, sed in æterna salute collocare, cuius causa intelligebat, hos ab eo labores omnes sustineri, vix bene in nauim redierat, cum ecce tibi magnus in vrbe tumultus auditur (is erat è Satellitio proregis, qui maxima pompa, longioris moræ impatiens, ad Nostrorum nauigium veniebat) obtupuit Eunuchus, nauigiorum præfectus, & alii, quotquot in portu rem adeo nouam conspiciiebant. Nullum omisit prorex vrbauitatis ritum; munus ipse obtulit, & cæteros ritus obseruauit: inde omnia vidit ipse, & eius Aulici cum ingenti stupore, nec auelli à spectando poterat, sed & eum subsecuti sunt alii ex vrbe primores. P. vero Matthæus die insequenti ad eum solemnius inuisendum rediit, munus proregium Europæis reculis remuneratus est, quibus nouitas prætium auxit, vt non impares viderentur. Totum illum diem domi retentus est, & familiari epulo filiis & amico Liciu exceptus, tanta beneuolentiæ significatione, vt P. Matthæus, sibi non in extremo orbe apud Ethnicos, sed in Europa inter familiares ordini nostro addictissimos degere videretur: libellû, qui vt Regi offerretur iam Nanchini scriptus fuerat, videre voluit, & cum nonnulla displicuissent, ipse accurate alium concinnauit, & à domesticis librariis eleganter describi curauit: addidit etiam literas Pechinum plures, quæ plus aliquanto quam Nanchinenses profuerant.

Mira Ethnicorum humanitas erga P. Matthæum.

Somnium uxoris Proregis.

PROREGIS vxor in somnis per eos dies viderat Numen quoddâ cum duobus è latere pueris, & prorex viderat in nauigio nostro Deiparæ effigiem cum puellulo IESV, quem D. Præcursor venerabatur: arbitrata est igitur eam rem suo somnio significari, & à marito impetrauit, vti pi-

E e 2 ctorem

*Effigies Dei
para Virgi-
niis ad Pro-
regem mit-
titur.*

*Linciù sei-
psum inter-
imit.*

ctorem in nauim mitteret ad eam effugiem, quam
genuine posset, efformandam. Sed quoniam in ea
re Sinæ pictores sunt admodum infœlices, veri-
tus est P. Matthæus, ne ad deformandam venis-
set, & forte habebant eiusdem imaginis exemplar
ab adolescente quodam domi nostræ non infœli-
citer expressum : illud exemplar ad proregē mit-
titur, à quo excipitur magnifice, & promissio ad-
ditur, se cum vniuersa familia Dei Matrem ac Fi-
lium veneraturum. Abeunti comitem addidit
è sibi subditis Magistratum, qui proregis nomine
quibusdam in locis angustioribus, per leucas cō-
plures Nostrorum nauigium præ cæteris promo-
ueret: quæ res iter Nostrorum sane breuius effe-
cit. Equidem cum rediit P. Matthæus, nauigium
reperit procul à portu, quo se Eunuchus iubente
contulerat, postquam concurrentium multitu-
do, & prope tumultuantium insolentia præ vi-
dendi cupiditate vltra tolerari non posse videretur.
Optauerant & iam designauerant nostri
hanc in se proregis humanitatem primo quoque
tempore remunerari, vtrumq; in fidei nostræ re-
bus instruere cupientes, nam per temporis an-
gustias & nauigantis Eunuchi celeritatem, id im-
petrari nunc non potuerat; nam fere vterq; intra
triennium excessit è vita : Prorex quidem non-
dum abdicato Magistratu; Linciù vero Pechini
seipsum adacto in fauces ferro iugulauit, nam
cum in eum eiusq; libros, Magistratus nescio
quis, peracrem Regi libellum obtulisset, rescriptit
Rex, vti compingeretur in vincula, & opera
quotquot scripserat cremarentur. Ille igitur ad-
uersariorum fabula factus, publice plecti refugit:
aut quod professus erat discipulis suis raro apud
Sinenses exemplo ostendere voluit, se nullo mor-
tis metu perturbari: atq; ita aduersarios suos de
ignominiosa morte sollicitos ea cura liberauit.

Quæ

Qua Nostris in arce Thienſin contigerint.

C A P V T X I.

EX iis Eunuchis vnus , quos ad emungenda
veſtigalia potius,quam exigenda , Rex miſe-
rat, is *Mathan* vocabatur, & Lincini emporio *Eunuchus*
celebertimo habitabat , in eum populus & mili- *crudelis ex-*
taris ordo impetu facto, iniurias repetierat , in- *actor veſti-*
cendio Palatii, & morte domesticorum : nec ipſe *galium.*
melioſorem fortunam ſortitus fuiſſet, ſi non in e-
mentito habitu furentes ſefelliſſet, & tamen non-
dum in eo plus poterat metus, quam cupiditas,
nihil enim mitior euaiſſe ferebatur.

CVM igitur Eunuchus nauigiorum Præfectus,
eo appuliſſet, ad exactorem *Mathan* ſe contulit,
armatis manibus non ferro ſed donis : iterum ac
tercio admiſſus non eſt, ex eo quod munera infra
recipientis cupiditatem iudicaſſet, vrgebat deſi-
gnatum in Regiam perueniendi tempus, in quo
ſi moram traheret, fortunarum detrimentum, ac
etiam vitæ periculum fortaiſis erat aditurus, er-
go ſolita Eunuchorum fide, amicitiam cum no-
ſtris inſitam nihil moratus , ſtatuit eos in exacto- *Socij ab Eu-*
ris vngues immittere, vt ſeipſum expediret, atq; *nacho Na-*
ita inſciis Noſtris cum Eunuchis quibuſdam ex- *narcho pro-*
actoris Curialibus rem confecit : ſignificauit iis, *duntur.*
vno è ſuis nauigijs aduenas quorſdam vehi , qui
pretioſa rerum plane nouarũ ad Regem munera
deportabant : poſſe ſi voluerit *Mathan* Eunuchũ
ex hoc negotio ab Rege gratiam inire, & vt fidem
faceret, nihil opinantibus noſtris, Eunuchis ima-
gines & horarias machinas magnas diſſimula-
tione monſtrauit. Hi ad herum ſuum læti nuncii
recurrerunt, & præter illa quæ viderant, alia et-
iam nihil dubium eſſe, quin ferrent pretioſiora:
nihil neceſſe fuit incitatum cupiditate animum

Ee 3

multis

multis verbis inflammare. Misit igitur subito, qui renunciareret, velle se regia munera spectare.

P. Matthæus periculum comatur avertere.

SENSIT P. Matthæus imminere periculum. Ergo subito confert se ad Cantoniensem quendam sibi olim notum Sciauchini: & deinde amicitia renouata Nanchini: is ea vrbe Magistratum gerebat, cuius erat in vicinas omnes vrbes potestas perampla. Ab eo igitur consilium & auxilium petit. Dudum ille P. Matthæum præstolabatur, & iam dies non paucos in portu famulum habebat, qui eius aduentum renunciareret. Ergo cum ad Palatii ianuam peruénisset, eius famulus ad herum excurrit, asserens eum, quem expectabat adueni aduenisse. Induxit igitur illum in intimum palatium velut hospitio excepturus: vbi vero audiuit Eunuchum Mathan, eius se negotiis ac muneribus immiscere, indoluit multum, & ait: Ne speres te ex eius manibus intactum euadere. Nam hoc tempore Eunuchi regnant, & eos Rex prope solos in consilium adhibet, nec maximi Magistratus eorum iniuriis resistere valent, nedum aduentum intentatam poterit iniuriam propulsare, auctor tamen fuit, vt libens Eunuchis monstraret, gratias ageret ex fauore; sic enim minus malum fore sperari poterat. Procurare quippe ab eo se alicuius auxilio eripere, sine fructu tentari poterat, sed non sine periculo perfici. Et re vera consilium fuit hominis amici & prudentis.

P. Matthæus in auxilia efficit. M. g. stratus nascitur.

NONDV Megressus erat palatio, cum ad eum aduenit citato cursu ab Eunuchis ipso nuncius, ire se in nauigium Nostrorum, vti quamprimum eo se referret: amicus ad hæc cita respondit: Hero, inquit, tuo renuncia, te P. Matthæum hic reperisse, nec nisi eius iussu me illum dimissurum, qui in re voluit ostendere, non omni illum auxilio destitutum, qui talium Magistratum beneuolentia fulciretur, & sane Diuinum fuit inuentum, in-

telligi

telligi ab Eunuchis, P. Matthæum in huius esse tutela, nam ex omnibus vrbanis Magistratibus, hunc vnum verebatur, quod sæpe transeuntes è suis manibus rapuisset ea prudentia, vt integritatem redderet minus odiosam, vnde fiebat vt in omnium esset ore illius integritas, cui vt gratiam se præberet ciuitas, postea templum erexit, in templo statuam, & honorificam inscriptionem apposuit.

EVNVCHVS iste præter palatia ac templa à se erecta, nauigium extruxerat maximum, in quo Regem ipsum nihil piguisset nauigare, tot cellas, cameras, aulas, & alia cōmodissima extruxerat. Ex immortali ligno cælatae erant variis meandris fenestrae, ac porticus, & suis locis omnia splendenti sandaracha illita, vel auro splendebant, eo nauigio vehi per hoc flumen solebat, & in eodem ad nauigium nostrum aduectus est, hieci P. Matthæus occurrit, & ab eo exceptus est insigni vrbani-
 tate ac beneuolentia, primum multis verbis se obtulit, vti suo fauore ad Regem munera penetrarent: deinde vt commodius omnia spectaret, singulatim omnia in nauigium suum deferri iussit, omnia illi mirum in modum arriiserunt, afferenti, Rege dignum & Sinenſi Rege munus esse, imagines venerabilibus, salutauit, & in genua prouolutus, ibique promisit Virgini, se illi in Regio palatio locum inuenturum, & patribus se libellum quamprimum Pechinum missurum. Nimis multū spondebat, vt ex animo loqui videri posset, iis maxime, qui Eunuchos nouerant, & hunc præ cæteris, teste fama, impudentem. Respondit P. Matthæus ingentes agere se gratias, pro fauore delato, sed eius labori parcere, maxime quod Pechini multi & grauissimi Magistratus eam rem perficiendā susceperant, verum ille subrisit, iactans è Magistratibus esse neminem, qui æquè

*Nauigium
Eunuchi
magnificum.*

*Munera per-
tinentur ab
Eunuchis
ad Regem
deferenda.*

*P. Mat-
thæus re-
sat munera
omitti Eun-
uchis.*

gratia valeret apud Regem, libelli, inquit, mei à Rege die insequenti, quo traditi sunt, rescribuntur, cæteris Rex aut nihil, aut tarde respondet, hic iteratis gratiis promisit P. Matthæus, eius nomine, cuius imaginem fuerat veneratus, fortunæ melioris fauores, si hoc suum negotium promoveret. His ita confectis, dimissus est Eunuchus Sociorum nauarchus, & ita dimissus, ut nullo pretio persoluto facile patuerit eum prodicionis præmium, immunitatem accepisse. Post mensem Eunuchus Mathan in arcem Thienfin nauigaturus erat, ut inde sex mensium vectigal Regi transmitteret, ergo quoniam volebat eo secum nostros abducere, sarcinas omnes in prægrande navi-gium à suis transferri imperavit, in quo Nostri præstolari iubebantur, dum mensis laberetur. Eunuchus, qui Patres aduexerat, lætus discessit, & Nostros pro munere puerum dedit, quem Nanchini pretio compararat, eum ideo se dare aiebat; quod politissime loqueretur, & P. Didaco Nanchinensis linguæ puritatem poterat instillare.

VOLEBAT Eunuchus Mathan regia munera in palatium suum deferre: sed hic Nostri modestè restiterunt, asserentes horarias illas machinas facile corrumpi, nisi quis eas perpetuo cōcinnaret; sacras vero imagines apud se retinere velle, ut eas venerarentur, & coram illis res suas cœli Domino cōmendarent. Eunuchus ad hæc nil admodum institit, sed potius Nostros munus eduliorum & commeatus ad iter transmisit. Amicus quoque Magistratus ille, sæpe ad Nostros in nauigium veniebat, & amicos suos euntes ac redeuntes secum adducebat; qua re & aliis, quasi in omni sermone commemorabat, de maximorum Magistratuum in Nostros fauore, frænum sane iniecit Eunuchi cupiditati, ne dicam crude-

*Eunuchus
Mathan
munera So-
ciorum in
suum navi-
gium petit
transferri.
Puer Sinen-
si pretio em-
ptus Sociis
donatus.*

*P. Mat-
thæus ab
Eunuchis
Mathan*

litati, ab eo enim timeri poterat, ut Nostri vitam *imitatur*
 simul cum sarcinis amitterent. Ad nostros igitur *ad epulum*
 cohonestandos potius adiecit animum, nam die *& Specta-*
 quadam P. Matthæum in suum palatium, intra *cula.*
 urbem, ad suum conuiuium euocauit, aderant
 Eunuchi plures è maximis, & sane si splendorem
 spectes, dignus fuit quolibet ubique magnate, in-
 ter epulandum exhibitæ comœdiæ, inducti fu-
 nambuli, præfultores, gesticulatores, & huiusmo-
 di farinæ fæx, quæ ipse domum oppleuerat, & eos
 ad alacritatem procurandam alebat, ac ducebat
 denique in bonis dies suos, nihil attentus, quid in
 puncto futurum, & quidem huius generis ludos,
 nec in Europa, nec in India, ubi sane sunt admira-
 biles, quicquam simile videre se meminerat. Ex *Mimi ac*
 iis vnus tres cultros grandiores, duobus palmis *gesticula-*
 longos, in aerem proiciebat, alterum post alium, *tores.*
 ac diutissime illos capulo recipiebat nullo vsquã
 errore, alius in solo iacens, supra humeros pedes
 erexit, & cum iis vas prægrande fictile arripuit, &
 in aerem proiecit, & deinde hinc & hinc reuol-
 uit, quod manibus ipsis facere perdifficile videba-
 tur, idem cum tympano fecit ac mensa quatuor
 pedum alta & grandi, exhibita quoq; est comœ-
 dia nutibus Solis laruatorum gigantum, splendi- *Comœdia*
 dissimo habitu, nec ex iis quisquam loquebatur, *& Solis nu-*
 sed alius quidam è theatro ea omnia pronuncia- *tibus.*
 bat, quæ ab vnoquoque dici res postulabat. Ve- *Admiran-*
 rum nihil admirabilius fuerit puero, qui postquã *dum pueri*
 politissime saltasset, velut in terram lapsus, in ea *saltantis*
 posuit manus, & inter eius pedes, exiliit alius è *Spectacu-*
 gypso puellulus affabre concinnatus, qui mani- *lum.*
 bus pro pedibus vtens, eosdem saltus, quos vnus
 fecerat, admirabili arte imitabatur, inde in ter-
 ram quoque lapsus ipse cum viuo puero collucta-
 ri coepit admirabili artificio, quo vtrumq; viuum
 iudicares.

*Eunuchus
libellum P.
Matthaeo
ad Regem
scribit.*

CVM iam discedendi tempus aduenisset, Ma-
than Eunuchus libellum scripsit, & Patri legen-
dum dedit, is erat in hanc fere sententiam scri-
ptus. Inter nauigia quæ Lincino transibant, vno
vectum aduenam quendam, Matthæum Riccium
nomine, quem addebant Maiestatî suæ munera
quædam deferre, cum, quod vir bonus videretur,
iuuare voluisse, ac ne forte quippiam illi infortu-
nij in tanta nauigiorum multitudine eueniret,
nauigium illi vnum è suis dedisse, & bene stipa-
tum in arcem Thienfin amandasse, ibique respo-
sum præstolari, quod rogabat vti quamprimum
mitteretur, hunc libellum Eunuchus iisdem riti-
bus misit, quibus à Magistratibus mitti solet, de
quibus libro primo scribitur. Ergo cum hoc & a-
liis libellis famulum suum dimisit, & ipsi simul
cum eo Patres nauigabant, in arcem vsque Thie-
fin, cum Nostris quatuor milites nauigabant, qui
eos noctu diuque obseruarent, hoc solemne est,
quoties libellus mittitur, ne, qui defert, fugere
possit, aut cuius causa defertur, si milites additi
non fuerint. Nuncius Regius in vinculis nauigat
fide præstita, se minime fugiturum. Non ita mul-
to post in eam arcem Eunuchus aduenit, interim
libelli responsum moram faciebat, volebat enim
Rex id negotij rituum Tribunali de more demân-
dare, sed quia gratiam ab Rege nullam hac ratio-
ne Eunuchus iniuisset, eius intra palatium fauto-
res adnitebantur, vti Eunuchus ipsi ea res com-
mitteretur, quod tandem ita factum est.

*Responsum
Regis ma-
gna cum
pompa le-
gitur.*

VBI ergo responsum aduenit, arcis illius om-
nes Magistratus ab Eunuchus sunt euocati, & ij
ad audiendum Regis responsum in Damascena
veste purpurea, cum reliquis dignitatum insigni-
bus adfuerunt: ille vero pro tribunali magna pô-
pa Regis libellum ac responsum legi iussit, eo præ-
cipiebat Rex, vti secundo libello indicaret, quæ
mu-

munera externus ille deferebat, primo enim libello ita se gesserat, ac si ignorasset, ne sine Regia auctoritate in Regia munera inquisisse videretur. P. igitur Matthæum in tribunal, quo habitu rei solent, euocauit in gossipina veste, & populari pileo, qui rotundus est: tum ex more eum flexis genibus audire regia mandata imperauit, tum coram omnibus iussit, uti sua manu scriberet, quæ ad Regem munera detulisset, quorum ipse dominium accipiens, ea in suum palatium transportauit, vrgebat etiam uti aliud, si quid haberet, adiungeret: ergo ad sacras effigies, & machinas horarias, Trigona vitra, & breuiarium Romanum elegantissime compactum, addidit clauicordium, & orbis Theatrum Ortelij. Misit ergo libellum alterum, sed responsum non quale volebat accepit, tunc formidare cœpit, ne quid sibi hac ratione mali creasset, ac pœnitere, quod huic se negotio intricasset, & quanquam initio P. Matthæus ad eum vel iibat, vel ab eo vocabatur, postea tamen eum à congressu suo exclusit. Appetente hyeme, ne concreto flumine arceretur, reditum parabat, sed primum Nostros omnes intra arcem in Idolorum Cœnobium transfudit, & eo sarcinas omnes, quæ superfuerant, deferri iubebat, excubias addidit militares nocturnas ac diurnas, non intra domum solum, sed etiam in ambitu. Hic degebant Nostri, cū ecce tibi ex improviso venit ipse, Magistratu maximo comitatus, è militari Senatu, quem *Pimpithau* Sinæ vocant, quicum P. Matthæus iā necessitudinē arte contraxerat. Eunuchus vero secū fere bis centum totidem latrones adduxerat, & patri vultu ad iram composito dixit: Pechino ad se scriptum, cum gemmas habere pretiosas complures, quas ne Regi daret, occultabat; addidit etiam se monitum, quod domi Sociorum multitudinem abs-

Eunuchus iniurijs P. Matthæum trahat.

con-

conderet. Negavit omnia P. Matthæus, & eius ipsius oculos testes appellans. Is vero sarcinas omnes in atrium educi iubet, & quotquot aderant prodire, tum arcas & scrinia singula referans, omnia per otium lustrabat, & eam iniuriam furore, & rerum perturbatione atrociorē faciebat, ita ut qui aderat Magistratus condolētiam significaret. Ad singula, quæ nondum viderat, furens

*Eunuchus
sarcinas So-
ciorum per-
lustrat.*

*Eunuchus
effigiem
Christi in
Cruce pen-
dente cri-
minabatur.
P. Mat-
thæus tue-
tur honorē
imaginis
Christi.*

Eunuchus querebatur, hæc omnia sibi subducta, quidquid placebat arripiebat, & in altera parte reservabat. Sed tandem ubi vidit nihil earum rerum reperiri, quas ipse sibi finxerat, supra furorem pudore accensus, vnde mitigari debuerat, auxit iniuriam; sed ex omnibus nulla re magis, quam Christi in Cruce pendentis effigie visa excanduit: criminabatur id spectrum ad Regem carminibus tollendum, procul dubio constructum, cui enim videri possit, eam rem usum aliquem habere alium, quam veneficiorum imposturam? Interim P. Matthæus indignum putabat homini furenti, hoc admirabile mysterium ingerere: nullo enim fructu id facturum apud eum, qui etiam clara innocentiae testimonia criminabatur, ac longe minus incredibilia admisisset: dixit tamen virginti, hanc esse effigiem hominis in lege nostra sanctissimi, qui hoc atrox mortis genus ad multorum salutem elegisset, in cuius beneficii memoriam, eum à nobis pingi & sculpi solere. Pimpithau tamen dixit, neque id sibi videri decens, hominis in hoc miserabili statu memoriam conservare. Eunuchus omnino nihil admittebat, sed plectendos plane vociferabatur impostores. Ubi tamen alias huiusmodi depictas effigies inuenerunt, minus alieni esse coeperunt, ut crederent id Religionis causa, non veneficij asseruari, lustratis iam omnibus, vterque confedit: & vtrumque Socium etiam iusserunt asidere. Acceperat

perat Eunuchus inter reliqua, thecas sacrarum reliquiarum duas; alteram in crucis modum, alteram in libri figuram, vtramque ex ebено confectam: acceperat etiam argenteum Calicem, quo augustissimum sacrificium nostri peregerant, ac primum reuifens ea, quæ seposuerat, restituit Eunuchus argenteorum nummorum sacculum, quo sacculo aurei fere ducenti ad itineris sumptus asseruabantur, & id ea verborum significatione fecit, ac si donasset, latronum hoc est beneficium, qui dare se putant, quæ non rapuerunt, & tamen Nostri, quia nihil æque desperauerunt, pro restitutis nummis gratiam reddiderunt, sacrarum etiam reliquiarum thecas P. Matthæus, sed frustra repetiit: in Calice vero multum institerunt asserentes, in eo se cœli ac terræ Domino sacrificium offerre; rem apud nos ita sacram esse, vt ne tangi quidem ab iis possit, qui non ad eam rem fuerint peculiari ritu consecrati: quo audito sacrilegus cum manibus contrectans, ait; Quid ais tangi nō posse, cum me tangētem intuearis? apud impios enim id est posse quod licere. Non tulit P. Matthæus impudentiam, sed accēso persimilis, nummorum loculos accepit, & eos ad Eunuchi pedes abiiciens, dixit prope cum lacrymis; Accipe sodes æquale argenti pondus, aut quantum voles, & sacrum mihi vas restitue, quare commotus Pimpithæus dixit, Hinc videas licet, eum non pretium, sed sacrum vas exigere, cum duplum offerat argenti pondus, ego illi restituēdum arbitrarer. Ad hæc Eunuchus mollior factus, Calicem loculosq; restituit. His ita confectis, ad priorum munerum seriem addidit, quæcumq; seposuerat, quæ nō minus quadraginta titulis exscripta sunt, nam seposuerat vndulatam vestem, gossippinum ex India pannū, vasa vitrea, sciothericos & arenarios horarum indices, & huiusmodi nonnulla, ea omnia in

Latronum beneficium.

*P. Mat-
thæus Cal-
icem lacry-
mis repetit
ab Ennu-
cho.*

*Eunuchus
Sociorum
munera in
ararium
arcis recludi
iussit.*

in ærarium arcis recludi iussit, præter horariam machinam grandiorẽ, & Deiparæ effigiem, quam venerarentur, eam effigiem Nostri in arã, in qua quotidie litabant, collocarunt. Deinde Lincinum reuersus est Sociis in arce relictis, & custodibus attributis, à quibus tamen quo vel-
 lent ire minime prohibebantur. Inuenta sunt à Nostris deinde nonnulla deesse, è loculis subdu-
 xerant paucos nummos furunculi, furum maxi-
 mus Eunuchus etiam sibi nonnulla selegerat, & amico Magistratui palam dederat, sed tamen omnia illa fuerunt opinione ac metu pauciora.

*Socij ad Di-
 uinam opẽ
 confugiunt.*

*P. Mat-
 rhæus scri-
 bit literas
 ad Eunuchum & a-
 micum
 Pimp-
 thæum.*

*Nuncius ab
 Eunuchò
 indignè tra-
 ctatur.*

HOC rerum euentu satis ancipiti Nostri non solum veriti sunt, vt quod Pechini sperabant, mi-
 nime impetrarent, sed etiam valde metuerunt, ne quidquid hætenus perfectũ fuerat, vnus diei ruina laberetur, ergo humanis auxiliis destituti, Diuina inspexerunt, sacrificiis quotidianis, ora-
 tionibus prope continuis, corporis afflictationibus nunquam intermissis, Diuinam clementiam implorabant, vt tot animorum salutem, in hac, vt videbatur, expeditione litam, minime negligeret. Iam annus ad exitum inclinabatur, nec vlla Pechino spes affulgebat. Scripsit igitur P. Mat-
 rhæus literas Lincinum binas: vnas ad Eunuchũ, ad Pimpithaũ alteras. Famulum domesticum itinere terrestri misit, flumen enim coaluerat, qui responsum referret, iis literis ab vtroque peteba-
 tur, vti nouis libellis responsum regium educeretur, iam se multum temporis loci incommoditate & frigore fatigatos, responsum præstolari. Hęc ad Eunuchum: ab amico vero ad hæc impetranda fauorem, vel ad noua tentanda, consilium literarum postulabant, famulus noster Eunuchò pro Tribunali sedenti literas reddidit, sed exceptus est iniuriolis ab eo verbis, etiam in Nostros con-
 iectis, impotentissime ergo absque responso pugnis

gnis & calcibus è tribunali extruditur, amicus vero noster literas pro Tribunali palam accipere ac remittere dubitauit, clam tamen in Palatium suum reuocato nuncio dixit: res nostrorum nullum posse peiorem statum formidare. Eunuchus enim libellum in eos meditabatur, Socios delaturum, quod beneficiis Regi interitum fuissent machinati, eum rumores hostota vrbe sparsisse, multa in Socios sæpe debachantem, dixerat etiam se omnes ad suos compedibus & catenis onustos remissurum, hæc seruo dixit, & scripsit etiam, vti se auctore de vita in tuto collocanda dispicerent, fuga Cantoniensem Prouinciã re-
Consilium Pimpistham

terent, & sarcinarum iacturam in lucro reputarent, quotquot haberent in Cruce affixi hominis effigies, in puluerem, & si fieri posset, in nihilum redigerent, si hoc forte minus arrideret, libellum Regi per amicos Pechini Magistratus darent, & ab eo in Patriam redeundi facultatem postulerent.

HOC responso præter opinionem atroci, intellexerunt Nostri, se maius opinione discrimen incurrisse, & è duobus amici cõsiliis postremum eligentes, Sebastianum fratrem nostrum Pechinum amandarunt, in scis custodibus nostris, qui non admodum seuerè munus suum exercebant, deferebat is literas vel P. Matthæi, vel Nanchinensium amicorum, & literas donis armaue-
Humana præsidia frustra tentantur.

rant, sed omnia hæc humana præsidia frustra tentabantur, statuerat enim Dominus rem tantam scipso perficere, omnes igitur ab irritando Eunuchò refugiebant, Nostri auctores erant, ne libellum dare tentarent Regi, nihil eum eo tempore nisi Eunuchis auctoris moderari; optimum factu putabant, si Eunuchum ipsum placare aggredierentur, etiam ipsarum, quas iam pe deuorat, sarcinarum iactura. Pechinum detu-

detulerat frater noster literas, de rei totius euentu ad Socios, vteas inde, nam ex arce non poterant, destinaret, quod fecit, & hac ratione vbique Nostri, re audita, Diuinam opem acrius implorabant. Ex Fratris nostri reditu, intellectum est à nostris, nullam in humanis præfidiis, nullam in industria propria spem superesse, ergo nihil ultra tentare, certi vnam in Diuina ope fiduciam reponentes, cogitatum suum in Domino iactauerunt, & ad euentum omnem, mortē etiam ipsam in hac causa tolerandam, sese accuratissime, magnoq; gaudio compararunt.

*Nostri ex improviso Pechinum ab Rege cum
suis donis euocantur.*

C A P V T XII.

*Socij à Rege
Pechinum
euocantur.*

VIX nostri auxilia humana damnarant, ac se totos Diuino patrocinio cōmendarant, cū ecce tibi Dominus, qui hoc vnum præstolari videbatur, ex improviso subuenit, & tot seruorū suorum, qui vbiq; hanc expeditionem Deo cōmendabant, orationes exaudiuit, effecitq; , vt Rex plane ex inopinato resciberet, vti Pechinū statim cum donis suis properarent, Magistratus illis ē rituum tribunali ad securitatem adderetur, & excusso ab eodem tribunali negotio, scripto libello Rex ex integro moneretur. Repentinum illud post sex menses totos, nullo dato nouo libello rescriptum, vnde prodierit, Nostri nondum plane constitit, sed credendū est Deum, qui Regum eorda manu tenet, hanc ad animorum salutem suo nutu promovendā, per seipsum nouitatem procurasse, narratur enim, Regem die quadam se solo superioris libelli recordatum, subito

subito exclamasse, Vbi est, inquam, vbi est illa campana, quam scilicet ipsa pulsari ferunt, & ab aduenis ad me allatā, nescio quo libello significatum? Huic Eunuchus ille respondit, qui perpetuus est Regis comes, Si nondū tuo rescripto libellus Eunuchi Mathan expeditus est, qui fieri poterit, vt aduenæ absq̃ tua facultate in vrbem Regiam ingrediantur? Quo dicto, Rex allatum libellum, vt supra subscripsit, id rescriptum, citatis equis Lincinium Eunuchō transmittitur, is tamen inuitus extemplo in arcem misit, qui nostris Regia munera, quæ in ærario adseruabantur, cum fide restitueret, & quoniam flumine concreto nauigari nondum poterat, iussi sunt arcis Magistratus equos & baiulos publico sumptu dare ad sarcinas Pechinum vsque deportandas. Lætissimis his nūciis Nostri post tot labores respirare cœperunt, & gratis Deo actis, omnium immemores incommodorum, quæ hic narrari non facile omnia potuissent, nouis animis sese ad iter accinxerunt, receptis igitur sarcinis suis, è sacris thecis sacra fragmenta noctu subduxerunt, & in eorum locum è terra sancta, lapillorum fragmentis vacuas cellulas oppleuerunt, ne quæ fortasse facta mutatio cōiici posset: & ne hæc aliquando ad Christianorum manus reuersa, fraudem parerent, inscriptiones enim tolli non placuit, rei gestæ seriem scripto in easdem thecas recluserunt.

Socij post arduas & labores respirant.

Socij recuperant suas sarcinas.

SED in hac rerum nostrarum restitutione omitti non debet insigne Diuinæ prouidentię argumentum, nam calumniam ab Eunuchō in Nostrorum extremam forte perniciem conflatam, Deus Optimus Maximus in vtilitatem conuertit. Inter alia, quæ secunda rerum nostrarum lustratione Eunuchus seposuerat, Mathematici libri omnes numerabātur, quos vndique P. Matthæus corrauerat, vsui futuros, si forte Rex eum ad recuden-

FF

*Mathematici libri P. Matthæi etiam recu-
ferantur.*

audendos Sinensium factorum errores adhiberet. Regni legib. antiquissimis, quæ tamen hodie vsus exoleuit, capitalis pœna proponitur iis, qui præter Mathematicos Regios, huiusmodi disciplinas didicerint, aut docuerint, id ex eo factum est, quod arbitrentur eum, qui siderum motus norit, facile posse prosperioris fortunæ coniunctione cognita, Regnum occupare. Hos igitur libros Eunuchus exactor inter munera regio noluit asseruari, sed in arca separata reclusit, cū hac inscriptione: Hos libros Eunuchus Mathan vectigalium Regionum exactor reperit inter sarcinas aduenæ cuiusdā Matthæi Riccij nomine, & quoniam huiusmodi libri regni legib. interdicuntur, hic eos asseruari curauit, donec Rex peculiarib. bello monitus statuatur, quid iis fieri velit. Ea de re nihil Nostri rescierant, sed in sarcinarum restitutione cum libri deessent, eos ab arcis Magistratib. reperierunt, qui hac de re Eunuchi consilium nescientes, eos quoq; reddi voluerunt: & missus est, Deo ita volente, Minister, qui quod legere nesciret, nihil admodum de arcæ inscriptione laborauit. Cum deinde Eunuchus sexto de mœre mense ad vectigalia transmittenda in arcem rediisset, nostros vna Pechinum dimisit, arbitratus libros illos minime restitutos, sed vbi post discessum libros illos minime reperit, grauiter arcis Magistratus incusauit, & commentus eos à Rege priuatim postulari, remisit eum ipsum seruum, qui tradiderat, vt quam celerrime nostros assequeretur, librosque repeteret, sed is Eunuchi metu pœnas à se repetendas veritus ex itinere aufugit, neq; de nostris assequendis laborauit. Eunuchus postea rebus in meliorē statum reuocatis, male metuebat, ne ab iis dato libello accusaretur, quod si fecissent Nostri, & querelas de eo deposuissent, facillime futurum fuisset, vt Regis gratia excideret, itaque

itaque in posterum de libris mirum flētium; No-
strique eo metu liberati, etiam habuerunt, vnde
Magistratibus harum rerum cupidis satisfacerēt;
& non pauca deinde Sinensi sermone donarent.

ARCIS Magistratus in iter equos octo, & baiu-
los triginta assignarunt, quotidie quaque transi-
rent, equi & baiuli permutabantur, & Nostri Ma-
gistratum palatiis excipiebantur, & splendide
nullo sumptu vescebantur, quin potius maxima
veneratione ab omnibus colebantur, quod eos
hac ratione viderent ab Rege accersitos: Pechi-

num igitur peruenerunt Sinensi anno exeunte; *Socij Pechi-*
Ianuarij quarto ac vigesimo, anno post sæcula- *nium perueniunt.*
rem primo, quo die appulerunt in quodam Eu-

nuchorum palatio, sub urbem excepti sunt, vbi
sua munera concinnantes, & omnium seriem te-
xentes, ea in diem insequentem præpararunt;
quo die magno apparatu ac tumultu, per urbem
omnia in Palatium inferuntur, vna cum reli-
quis, quæ Mathan Eunuchus transmiserat. Vbi

Rex imagines conspexit, obstupefactus, exclama-
uit; Deus viuus est iste: ac tametsi modus est lo-
quendi apud Sinas vsitatus, verumtamē nescius
profitebatur, & id nomen in hanc vsque diem iis
imaginibus adnexum perseuerat. Nostros vero

appellant, qui Regi Deum viuum obtulerunt, ve-
rum Rex à stupore etiam in pauorem transit;
misit enim easum conspectum non ferens; effi-
giem Deiparæ ad Parentem suam, quæ Diis mor-
tuis nimis affecta, ipsa quoque Deum viuum su-
stinere, non valuit, ea enim viuacitate territa, ius-
sit eas in thesauro suo hæcenus asservari, & non
nulli etiam Eunuchorum fauore, Magistratus
ad eas spectandas admittuntur: retulerunt Pa-
tribus Eunuchi, Regem ipsum imagines singu-
las veneratum, & thus etiam & alios odores in-
censisse, reddat illi Deus pro honore gra-

Socij Pechi-
nium perueniunt.

Munera
Patrum à
Rege visun-
tur.

Rex aspectu
sacrarum
imaginum
in stuporem
versus.

Rex veneratur imaginem.

Patres ad Regem vocantur.

Socij in Palatio Regis nomine excipiuntur ab uno ex Eunuchis.

tiam; suæ tandem aliquando fidei luce perfuso, Minimam Christi Seruatoris imaginē, opus planearum, à Præposito Generali transmissam, ipse sibi reseruauit, & in aula sua primaria collocauit. Hæc ab Eunuchis accepimus, nec fidem exigimus aliam, nisi quam Eunuchis dare cuilibet placuerit. Cum ad spectandam horariam machinam grandiore Rex pertuenisset, quod nondum esset concinnata, horas nec pulsabat, nec indicabat, ergo iussit, vt quam citissime Patres nostros euocarent, quod citatis equis factum est, & Nostri quoque perpetuo equorum cursu eo contendunt: quatuor murorum ambitu Palatium cingitur vniuersum: in priores duos diurnis horis liber cuique patet ingressus, soli excluduntur idolorum sacrificuli, qui cæsariem radunt, & mulieres omnes: in reliquos duos intimos præter Palatinos Eunuchos, ingreditur nemo, & nocturnis quidem horis soli Eunuchi & milites recluduntur. Nostri in secundum ambitum, nec vterius, penetrarunt, ibi in atrio quodam à cōserta multitudine, quæ ad spectaculum concurrerat, horaria machina spectabatur, eo Rex Eunuchum maximis, qui perpetuo Regi assistunt, & magnam prudentiæ opinionem habet, missus est ad nostros excipiendos: is Licin vocabatur, qui benignissime Nostros & humanissime Regis nomine excepit, is è Sociis quæsiit, quo fine hæc Regi munera detulissent, à quibus ita responsum est: esse se aduenas è magno Occidente (sic enim Europam nostram Sinæ vocant) viros Religiosos cœli ac terræ moderatoris veneratores, qui nihil è terrenis rebus vellent, nullum munus, nullam compensationem petere nec sperare: quam rem admiratus Eunuchus, excepit perlubenter: ad horarias vero machinas quod attinet, inuentum esse magnorum artificum, ad horas siue noctur-

nocturnas siue diurnas nullo cuiusquam labore cognoscendum ; eas enim seipsas æra campana numerabant , & indice quoque omnia horarum spatia demonstrari : verum opus esse vnum aliquem designare , qui machinam moderaretur , quæ res ita facilis erat , vt biduo aut summum tri-duo doceri posse sperarent. Hæc Eunuchus ipse ad Regem mox detulit , qui extemplo designauit Eunuchos quatuor à Palatino Mathematicorum Collegio (nam intra ipsum palatium Eunuchorum Ordines , vt foris Magistratum , numero tamen minore , diuisi dicuntur) quibus etiam iniunxit , vt intra triduum in aulam ad se instrumenta deferrent , & eorum ex officio curam gererent , hinc factum est , vt Nostri toto illo triduo intra Mathematicorum stationem recepti , diu noctuque hebetiores Eunuchos edocerent : ab iis habiti sunt Nostri honorifice & splendide , & in sumptus omnia liberalissime suppeditabant , Eunuchi Mathan exactoris protectores : ideo forte ne quid ab iis profectum in exactorem querelarum ad Regem perueniret , nam constanti rumore credebatur , Nostros violentis ab eo largitionibus fuisse vexatos , quod tamen reuera falsum erat , atque ita misero exactori nihil artes suæ valuerunt , sed potius ingens argenti pondus expendit , vt huius negotij vanum rumorem suffocaret , quatuor horariarum machinarum Præfecti continuo exercitio , quantum satis erat , didicerunt , & ne quid accideret , omnia in commentariolos retulerunt , nam in aliquo coram Rege hallucinari , nihil erat minus , quàm se in præsens vitæ discrimen coniicere , aiunt enim Regem in Eunuchos ita sæuire , vt sæpe leuibus ex causis eius iussu spiritum inter verbera expirent. Itaque primum omnium Sinicis literis omnia rotarum , clauorum , ferramentorum nomina ex-

*Eunuchi
Regis no-
mine docen-
tur à Patre
Matthæo
moderari
horologiū.*

*Regis ser-
uitas in Eu-
nuchos.*

gerunt, quæ omnia Sinice P. Matthæus nouauit, nam sicubi res defunt, verba quoque deesse consueuerunt.

*Socij Regis
nomine de
Europa in-
terrogan-
tur.*

HIS tribus ac permultis deinde diebus, varios Eunuchos Rex ad Nostros mittebat, qui de Europa nostra varia, prout ipsi occurrebant, sciscitarentur; de moribus, de feracitate, de architectura, de vestitu, de gemmis, de connubiis, ac funere, deque Regibus nostris, & ipsis etiam Sociis multa quærebantur; imò etiam ad Regem ridicula etiam minutaque referebantur, quæ Eunuchi ex Nostrorum contubernio notauerant, quoties biberent, quoties vescerentur, quantum cibi absumerent, & alia huiusmodi, quæ otioso ab otiosis referebantur: impetrarunt etiam ab Eunuchis Nostri, vt Rex intelligeret, Pechini se viuere ac mori cupere, nec aliud ab Rege quicquam expectare, quod opportunissimum fuit ad hanc rem ex animi sententia consiciendam; eo maxime tempore, quo Magistratus, vt mox dicitur, eos amandare statuerant.

*Eunuchi
Sociorum
nomine à
Rege mu-
nerantur.*

NONDVM finitum erat triduum, cum Rex de horariis machinis quærit, eas ex templo ad eum detulerunt, & ita placuerunt omnia, vt mox Eunuchis honorem stipendiumque auxerit, quo vtroque læti ad Nostros redierunt, idèo maxime, quod ex iis duo in hanc vsque diem quotidie ad Regem ingrediuntur ad horariam minorem machinam temperandam, quam nullo vnquam tempore patitur à conspectu suo remoueri, & in ea spectanda audiendaque insignem præ se fert voluptatem. Hinc illi Eunuchi magni esse cœperunt, apud omnes quippe nationes à Palatinis Regi assistere magni sit, & studiose ambitur, quod apud Sinas etiam supra reliquas nationes optari solet. Nam cæteri eos verentur, qui cum voluerint, possunt bene vel male, vno verbulo,

amicis

amicis vel hostibus, prodesse vel nocere. Machina grandior in Palatio locum nullum reperit, in quo descendenti pondera, commode rotas voluerēt: hinc anno insequenti illam ad operum publicorum Tribunal remisit, ac turrim extrui iussit ē ligno perelegantem, ad exemplar à nostris delineatum, & quidem opus erat sane Regium, nam materiam superabat opus, variis cælaturis, porticibus, sandaracha oblitis, & auro sane affabre, in quo Sinæ nihil cedūt Europæis, & in eam turrim non maximam, aureos trecētos supra mille, Tribunal illud expendit, quæ summa ex operum vitalitate aliquanto maior est, quam videatur Europæis: eam turrim ligneam statui iussit, extra secūdum murum in horto quodā peramceno, ubi aliæ quoque res magni pretij videntur, & eo non infrequenter animi causa Rex ipse se conferre narratur, eo etiam viri persæpe græues penetrant, & magna sua voluptate, hoc cum aliis rebus sane visendis, spectant Europæ monumentum.

Turris præmachina horaria sumptuosa extruitur.

HIS à Rege spectatis, tantam ex nouitate ceperat voluptatē, yt non munera solum, sed ipsos quoque præsentatores videre summopere cuperet: nec satiabatur iis, quæ à narratoribus Eunuchis referebantur: verum ne ceptam annis iam pluribus consuetudinem sese ab omnium conspectu, præter Eunuchos ac pellices subducendi, interrumperet, nec pluris aduenas, quam Magistratus suos facere videretur, cupiditatem ineptæ solitudinis pertinacia refrænauit: misit tamen ad eorum stationem, quos habebat pictores excellentissimos, intra Sinensis tamen picturæ limites, & vtrumque ē nostris integro ad se corpore depictum, quam maxime genuine fieri posset, afferri iussit, & sane id fecerunt non admodum infeliciter, eorumque effigies extemplo ad Regem introductæ, quibus visis dixit: hoc ei hoc plane isti

Regis cupiditas Patres videndi.

Effigies Patrum depictæ ad Regem mittuntur.

sunt Saraceni, nam qui è Perfide in regnum adueniunt, de quibus infra pluribus, Nostri tota oris compositione & barbæ densitate sunt Europæis similiores plane, quam Sinis. Verum qui astitabat negauit Eunuchus esse Saracenos: suilla enim vescuntur. Tum Rex scire voluit, quibus Reges nostri vestibus vteretur, & num aliquem Regij palatij typum attulissent. Prius verbis non facile poterat explicari, & suggessit nescio quis à domesticis in sanctissimi IESV nominis effigie, quam angeli, homines, & infernis pœnis addicti venerantur, Regum ibi nostrorum effigiem videri, nec Regum sed Pontificis, Imperatoris, Ducum vultus vestesque spectari, & ea res etiam ansam dabat Patribus explicandi, cuius hoc esset nomen, quod Christiani Principes omnes ita venerarentur, eius nempe qui cœlum, terram, Tartarum ipsum nutu moderatur, quod etiâ ille ipse venerari ne refugeret. Hæc breui expositione à P. Matthæo concinnata, simul cum imagine ad Regem delata sunt: & quoniam nō satis affectus est imaginis exiguæ, ac subtilioris lineamenta, maxime suis vmbreis, quas ignorât Sinæ, distincta, iussit, vti Regis pictoribus alia maior & additis coloribus pingeretur, quod factum est extemplo, & Nostri fere triduum intra Palatium hac excauidetenti, atque ita Regi demonstrata sunt & exposita, quæ à Nostris coram non poterant explicari. De Palatio quod quærere etiam traditum. Habebant enim Nostri forte tunc Hispanici Palatij cui à D. Laurentio Excuriali nomē est, expressum elegantibus typis & tabulis pluribus exemplar. Verum rescitum est à Nostris deinde, Eunuchum quod explicare se posse diffideret, eas tabulas sibi reseruasse, solum obtulit aliam effigiem Palatij ædis D. Marco sacræ, & totius illius aræ apud Venetos, vna cum Reipublicæ illius insignibus, & retule-

Nomen Iesu explicatur.

Typus Palatij offertur Regi potenti.

retulerunt Eunuchi Regem subrifisse, cum audiit, Europæos Principes in supremis contignationibus habitare, visum est enim hoc illi descensu ascensuque perincommodum, nec sine periculo, ita suum cuique pulchrum facit inolita consuetudo.

HIS per aliquot dies ita confectis, Nostri iuxta palatium in conductis ædibus habitabāt, & aderant perpetui comites Eunuchi Mathan familiares, maxime duo, qui eius omnia negotia procurabant, & Regis nomine libellos scribebant, Regis rescriptum circa Nostrorum negotium expectantes, verum paulo post ad Nostros venerunt Regis nomine Eunuchi quatuor, ex eorum numero, qui musica instrumenta, quæ fidibus pulsantur, coram Rege personāt. Hi sunt Mathematicis longe superiores, nam huius generis instrumenta pulsare, est apud Sinas inprimis honorificum, quorum intra palatium Collegium est satis opulentum: hi Regis nomine petebant, ut clavicordium pulsare docerētur, quod Nostri cum reliquis Regi obtulerāt: ergo P. Didacus ad eos ibat quotidie, è discipulo tumultuario factus Magister: nam iubente P. Matthæo in eum finem à P. Cataneo bene perito didicit quantum satis esset, nam in hac arte Sinæ nihil habent admodum absolutum suis numeris: nec solum pulsare, sed etiam discordium fidium concordiam didicerat temperare, & priusquam ad docendum veniretur, solitis ritibus Nostros licet renitentes, in Magistros elegerunt, obtestati ut in docendo cum diligentia patientiam adhiberent, neque moleste ferrent si rem hæcenus inauditam tardius arriperent, quos ritus Magistris exhibuerant, eosdem inepte sane clavicordio præstiterunt, ut eo ac si res viua esset propitio vterentur. Nostri quotidie apud illos splendido epulo excipiebantur, & ab

*Musici
Regis do-
centur à
P. Cataneo
Regis ne-
mine.*

Eunuchis in posterum grauissimis visitabantur, unde paulatim vniuerso Palatio noti esse cœperunt, quæ Eunuchorum familiaritas & beneuolentia in hanc vsque diem constantissime perseuerat.

*Socij conā-
tur se libe-
rare ab Eu-
nucho Ma-
thææ vesti-
galium ex-
actore.*

CVPIEBAT P. Matthæus ex importunis Eunuchi Mathan vnguibus iam diu seipsum expedire, nam designauerat homo cupidissimus, si fortasse Rex, se adnitente, ingentem aliquam summam nostris in muneris remunerationem obtulisset, in partem per fas ac nefas venire, ac nostros in Australes Regni Regiones remittere : quare Nostrorum vota in vanum cadebant, ergo voluit summum rituum Præsidem, cui Rex id negotij postremo rescripto commiserat, visitare, sed id ab Eunuchis prope custodibus impetrari non potuit : quin etiam a visendis cæteris amicis prohibebant, & domesticis suis habebāt vnum perpetuo qui excubaret & comitaretur. Verum artificio fefellit custodem : misit enim in posterum P. Didacum in Palatium, ad edocendos clauicordiis discipulos, addiditque illi comitem fratribus nostris vnum, ipse P. Matthæus domi remanebat, donec cum P. Didaco Eunuchorum famulus discessisset, in cuius absentia, prout inter eos conuenerat, amicos visitabat ; literas Nanchino allatas tradebat ; & nouas amicitias procurabat : quæ res opportunissime cecidit ad remedium infortunij, in quod Nostri paulo post inciderunt, ex omnibus nemo ita iuuuit vt Magistratus è summo Tribunali grauissimus, is quod summa integritate urbem non maximam gubernasset, saltu, non gradibus, in hunc prope apicem dignitatis euasit, & quidem nihil honoribus immutati mores, pristinam integritatem reseruabat : & quoniam eius dignitas in Magistratibus vel reiciendis, vel eligendis versabatur, omnibus erat

*Socij iuuā-
tur à sum-
mo Tribu-
nali Magi-
stratu.*

erat ex metu venerationi. Non satis constat, quo auctore rescierit ille P. Matthæum aduenisse, rescit tamen, & prior ad eum visitandum vrbanissime accessit, satis admiratus est P. Matthæus hanc viri tanti humanitatem, ergo sub discessum ex eo quærit, qua ex causa prior ad eum visendum, qui ignotus erat, venisset. Respondit ille, ex eo, quod certis auctoribus audieram, esse te virum eximium, à quo vera quædam bene viuendi institutio propagatur, repensâ vrbanitate, creuit & mutuo deinde congressu magis magisque confirmata est amicitia, idem cum aliis fecit, & est res notatu dignissima, quod exiis, ad quos Nanchino literas attulerat, repertus est plane nemo, qui vel tantillum fauerit, ac plerique etiam eum in congressum minime admiserunt, veriti, ne quod ex aduenarum commercio sibi malum parerent. Voluit hic Deus Opt. Max. Socios docere, quam fragiles sint hominum industriæ, nam si in exactorem Eunuchum minime incidissent, si ab eo libellus Regi datus non fuisset, non solum verosimile, sed certum est, ab alio nullo Regi libellum offerendum, ne cum aduenis commercij suspicionem ingereret: quod si euenisset, plane Nostri, vt prius, erat re infecta redeundum. Hæc cum Nostri rei euentu didicissent, gratiis actis, vt par erat, didicerunt, etiam è diuina manu pendere.

CLAVICORDII pulsatores Eunuchi, vnica cantilena contenti erant, & exiis duo iam iuniores, quod erat satis, didicerant, sed alij alios præstolabatur, vnde plus impensum temporis, & supra mensem ea res prorogabatur, insisterunt admodum, vt in Sinensem sermonem eas canticas verterent, quæ clauicordio pulsabantur, hac igitur occasione P. Matthæus octo scriptiones edidit, de materiis Ethicis, ad virtutem & bonos mores

P. Matthæus sententias cantilenas illustrat.

inuitan-

inuitantibus, eas aptis sententiis è nostris auctoribus illustrauit, & clauicordij cantilenas appellauit, ita deinde placuerunt, vt à plurimis Literatis expeterentur, & exscriberentur magna sententiarum approbatione. Vt autem omnibus fieret satis (asserebant enim Regem hac occasione moneri, vt Regnum suum è virtutis præscripto moderaretur) Europæo & Sinensi charactere hoc opusculum Carminum descriptum, vna cum aliis rebus typis mandarunt.

Nostri à rituum Magistratibus comprehensam arcem Legatorum retrusi sunt.

C A P V T XIII.

*Officium
Magistra-
tus rituum
Tribunalis.*

*Socij iubem-
tur compre-
hendi.*

INTER plurimos, Tribunalis rituum, Collegas in diuersa munera distributos, vnus est Magistratus, qui Legatis ab externis Regnis aduentibus præest; siue ille obsequium clientelæ, siue tributum, siue quidlibet aliud muneris afferant: præest idem palatiis, aut potius castellis duobus, quibus aduenæ, ex quo Regiam ingressi sunt, excipiuntur. Magistratus hic habet quoque plurimos Collegas, quorum Præses eo tempore è Fuchiana prouincia oriundus erat. Is vbi rescisset, nostros ab Eunuchis Mathan introductos, sua Regi munera obtulisse, nec cuiquam ad Tribunal suum de more retulisse, tulit id pergrauate, & furorem, quem in Eunuchum exercere non poterat, in nostros tametsi innocentes, retorfit. Ergo quatuor Satellitum præfectis iubet, vt iam diligentissime conquisitos in tribunal suum adducant, ac tametsi non nesciebat munera iam ad Regem

Regem penetrasse, edicto tamen suo, quo Nostros comprehendendi imperarat, fingeat ea se omnia ignorare, quasi vero post datum libellū, sese Nostri fuga subduxissent, id faciebat, ut atrocior Nostrorum culpa videretur. Nostri interim nihil opinantes, rescriptum Regium suspenso præstolabantur, quod sperabant fore, postquam fidicines Regios quod satis erat docuissent; cum ecce tibi die quadam, decem & plures in domum lictores irrumpunt, iubentes, uti quam primum ad præfecti sui domum properarent, habere eum, quæ cum iis agat: arbitrati sunt initio Nostri, commentum esse aliquod nebulonum, qui ab externis quippiam emungere sperarent, unde tergiversabantur: verum illi extemplo funes in Fratrum nostrorum collum iniecerunt, unde intellectum est à Nostris, id reuera publicum esse mandatum, atque ita satellitij præfectum conveniunt. Is mandata Legatorum Magistratus exposuit, neque Nostri repugnarunt, nam datis iam suis muneribus, Magistratum operæ sperabant, se posse Eunuchorum importunitatem excutere, ergo præfectus in crastinum eos propriis in aedibus comprehendit, clauibus fores exterius occludens, adhibitisque contra fugam excubiis, rescit hoc Eunuchi Mathan procurator, & extemplo aduolans seras effregit, & minis excubias in fugam coniecit, hoc maxime commento, quod vim illatam aduenis, multa que furto sublata criminetur, inde in tutiorem locum Nostros deducere, & legatorum præsidem negligere volebat. Verum Pater Matthæus repugnauit, tamen si diceret Eunuchus, eos auctoritate Regia detineri, & in Palatium quotidie euocari asserebat, effecit igitur, uti vterque in præsidis tribunal, die insequenti pergerent. Ingressus est igitur Eunuchus Tribunal prior, & Regis nomine monuit, uti ne hoc negotium

*Lictores in
domum ir-
rumpunt
Sociorum*

*Societatem
Tribunali
examinan-
tur.*

*P. Mat-
thæus re-
spondet.*

*Præses mi-
brior factus
ex responso
P. Matthæi*

gotium attingerent, quod Eunuchus Mathan erat commēdatum, minatus est etiam, dato se libello delaturum Satellites, eorumque Præfectum, quod aduenis multa per vim rapuissent. Ad hæc Præses audita Collegarum sententia, respondit: se nostros, ut ut esset, minime dimissurum, sed secundum leges in aduenarum arcem eos omnino esse recludendos: & cum nihil proficeret Eunuchus, abiit, & Nostros in Magistratum manibus dimisit. Hi pro tribunali sedentes, coram omnibus, qui aderant plurimi, etiam quorundam Regnorum aduenæ, iusserunt Nostros in examen prodire. Instituit præses unius horæ non breuius examen, & Nostri genibus flexis respondebant. Examinis scopus eo tendebat, ut de P. Matthæo grauitèr quereretur, quod contra leges, suo tribunali neglecto, Eunuchos ad Regi offerenda munera adhibuisset. Noster iam egregie comparatus, ita respondit, ut ne ipsi quidem haberent, quod ulterius criminareretur: narrabat etiam vim sibi ab Eunuchis factam, quam quotidie, ne maximi quidem Magistratus, nedum aduenæ, poterat effugere: hætenus porro se in palatio Regio perpetuo ab ipso Rege occupatum, voluisse tamen in hoc tribunal venire, sed ab Eunuchis custodibus prohiberetur, nullatenus potuisse; adhuc hominem, qui multos iam annos variis in prouinciis intra Regnum, nullo prohibente vixisset, & alias etiam in Regiam aduenisset, non videri pro aduena, sed indigena tractandum, ac se videri posse ab iis legibus immunem.

HIS rationibus conuictus præses, molliorem se deinceps præbuit: iussit Nostros bono animo esse, ac nihil vereri, se ipsum Regio libello breui responsurum & Regiam voluntatem significaturum: solum dixit, quod nostros pupugit, nolle se uti Pechini residerent, interim tamen se in aduenarum

narum arcem conferrent, curaturum se, nihil ut illis ibi deesset. Palatium hoc utcumque vastum, muris cingitur, & portis multis occluditur, nec nisi peculiari favore, Sinis ingressus permittitur, aduenis vero egredi, non nisi negotiis confectis, cum ad suos remittuntur, licet: nisi forte cum in præsidis sui Tribunal, aut in Regium palatium euocantur, cellulae sunt in eo palatio multae, nam sæpe contingit, è vicinis regnis Sinarum Regi vegetigalibus, aduenas supra mille numerari, sed has cellas verius dicas ouium caulas, quam humanis vñsibus coaptatas, porta, sedes, scamna, lectus, suppellex denique nulla est. Id hinc oritur, quod reliqui populi, præter Sinas, Oriente toto in ipso solo sedent, vescuntur, pernoctant, & non legatorum apparatu, sed lucri spe huc trahuntur, ut muneribus suis, Regiam remunerationem, quæ pro tanti principis dignitate, longe superior esse consuevit, eliciant: tum hac summa Sinicas merces coemunt, & in patriam redeuntes, magna lucra reportant, ideo quod ex quo in Sinarum Regnum pedem inferunt, sumptus omnes ex ærario publico, in eorum vñsus depromantur, & nihil aliud in his legationibus, aut potius negotiationibus, Sinæ spectare videntur, quam ut vicinas nationes in officio contineant, atque ita nihil admodum curant, quid muneris Regi ferant, nam viderunt Nostri inter Regia munera enses dari, aut potius ferri fragmentum, in incude male cussum, cui etiam ligneum capulum in ipso castello, securi concinnarant, & huius generis erant male materiati thoraces, è filis stuppeis inter se colligati, equi etiam, qui cum Pechini aduenirēt, macie interibant; & cum similes nugas hi barbari ferant, sumptus tamen in tanto itinere faciunt immodicos, nam Regius splendor magis, quam Legatorum obscuritas attenditur.

Palatij aduenarum descriptio.

IN

*Socij in cu-
stodia ad-
menarum
lautius ca-
teris habiti.*

IN id Palatium Nostri à Magistratibus com-
mendati, lautius omnino cæteris habiti sunt:
nam in eam Palatij stationem abducti sunt, qua
Sinæ Magistratus, cum eo veniunt, excipi solent,
in eâ lætica, culcitra, & stragula vestis è sericis
vtrumque pannis, sedes & reliqua suppellex in
hunc modum, famuli quoque semper Nostros
præ cæteris venerabantur, isque fauor quotidia-
nis crevit incrementis. Vbi auditum est, Nostros
in eam arcem dimissos, amici Magistratus atque
Primores, impetrata facultate, subinde nostros
visabant: ipse quoque præses, vbi Nostros nosse
amicis narratoribus cœpit, præ cæteris eos adue-
nis ita coluit, vt reliqui obstupescerent, ipsi enim
præsidem non nisi flexis genibus alloquebantur.
Nostri etiam in confessum & conuictum admit-
tebantur, cupiit etiam vti Mathematicas sibi ma-
chinas struerent, qua re eum ad novos fauores
obligarunt, in eo loco Nostri facellulum concin-
narent, & quotidianis sacrificiis sua Domino ne-
gotia commendabant.

*Saraceni
cum mune-
ribus ad-
veniunt.*

INTERIM dum Nostri huius Palatij finibus
continètur, ab Occasu venere Saraceni quidam,
quibus Europa, India, Persia, Mogores, Armæsa,
imo etiam Hispani ac Veneti ex nómine notio-
rant, hi ad Regem adferebant marmoris pella-
cidi fragmenta, quæ ab Sinis supra quam dici po-
test, æstimantur, ipsi *Yusse* vocant, & inter No-
stros certatur hodieque, sitne Iaspis an Saphyrus,
aut fortasse neutrum? Præterea adamantis fra-
gmenta, & cœruleum colorem, afferebant etiam
ex ipsis regni terminis Rheubarbarum intra ipsos
muros coemptum, ideo quod Regiis sumptibus
ad id deferendum plaustra præberentur, illud
Pechini distrahebant obolis duobus libram pen-
dentes, quales apud Italos *baiocchi* vocantur. Ab
his quoque Saracenis iterum Nostri confirmati
sunt,

*Rheubar-
barum Pe-
chini di-
strahunt.*

sunt, Sinense Regnum ab iis Cataium appellari, *Sinense regnum Cataium appellari con-*
 & Regiam urbem Cambalu, nec in vniuerso ter- *firmatur.*
 rarum orbe, quod quidem ipsi scirent, Cataium
 aliud reperiri, vnde primis literis nostros in India
 & Europa monuerunt, vti Geographicas tabulas
 emendandas curarent, quæ extra Boreales Sina-
 rum muros Catai Regnum statuebant; & si forte
 Marcus Paulus Venetus opponitur, quod in vrbe
 Cambalu innumeri pontes reperirentur, fortasse *Pechinum*
 vrbs illa nunc contractior est, nec tamen ita pau- *vrbs regia*
 cos numerat, quin hodieque decem millia pos- *sive Cam-*
 sint recenseri, è quibus nonnulli permagni & ele- *balu.*
 gantes supra flumina, riuos, lacus, & lacunas, quæ
 super stratis vicis occultantur. Omnibus his ad-
 uenis, comméatus è publico copiose præbetur;
 isque splendidior esset, nisi ministri plurima fur-
 to interuerterent, sub discessum varia illis con-
 uiuia instruuntur, & semper aliquis è primoribus
 regni, ea cohonestat, pro Regnorum à quibus
 mittuntur dignitate, in his Legati ad latus af-
 fident ei, qui Regis nomine illos excipit, qui ri-
 tus apud Sinas inter obsequia clientelaria nume-
 ratur. His adduntur comœdiæ, cantus, instru-
 menta musica, & præter epulas carnes varij gene-
 ris crudæ, quas Legati ad suas cellulas remittunt,
 sed eas arcis famuli, velut harpasti, ludo rapiunt,
 vnde Legati per eos dies ad res suas tuendas ar-
 mati incedunt: conuiuia hæc Nostreis minime ex-
 hibuerunt, ex eo quod huius tribunalis ordinem
 seruare neglexissent: verum amici nonnulli pro-
 curare cœperunt, vti quoque Nostreis instrueren-
 tur, & cum nihil admodum repugnarent, si P.
 Matthæus largitione conuiuiorum curatores de-
 linire voluisset; verum respondit se largitionem
 non male collocatam putare, vt similibus conui-
 uiis abstinerent.

POSTQVAM in hanc arcem Nostri iam
 G g triduo

Socij de custodia Palatii ad Regium euocantur.

Regium palatium.

Ritus ad thronum Regis vacuum exhibentur.

Milites & Elephantes excubant.

triduo retrufi fuerant, in Regium Palatium euocati sunt, vti Regio tribunali eisdem ritus exhiberent, ac si res in eo confisteret, id fit in atrio lato quidem, sed haud paulo longiore, in quo ad triginta millia virorum contineri posse videntur, & sane splendidum est opus ac Regium: in eius extremo camera est altissima, sub qua ianuis quinque prægradibus, in ipsam Regum stationem penetratur: in ea Camera solium est Regium, vbi quotidie fere ad audiendos subditos, & Regni negotia expedienda, excipiendas etiam legationes, vel Magistratum ob dignitates acceptas Regem venerantium ritus confidebat. Verum ex quo Rex iste solitarius se ab omnium conspectu subduxit, ad eius thronum vacuum inanes ritus exhibentur. Et quoniam hoc regnum vastissimum est, nullo non die, multi aliqua ex causa Regi gratulabantur. In hoc atrio superbis vndique molibus cincto, ad portarum excubias, milites ad ter mille pernoctant, præter cæteros, qui foris in circuitu excubant, in speculis iactu lapidis inter se distinctis: in singulis etiam portis singuli sunt elephantés, ad quinque portarum custodiam, quæ ad hoc Regium tribunal euocantur, ad palatii portas ante lucem præstolantur, & mox vbi illucescit, elephantés ac milites emittuntur, admittuntur vero qui ad Regiam gratulationem adueniunt, ij in habitu peculiari rubei coloris, manu eburneam tabulam gestantes, palmos duos longam, digitos quatuor latam, ad os tegendum prodeunt, & inde suos ritus regio throno exhibent: hi sunt, inclinationes & solitæ genu flexiones, sed ita per otium factæ, vt non exiguo spatio temporis perdurent, & ne quis error forte irrepât, à ritu præfectis primum exercentur, qui nostris designati sunt Sinæ quidam Saraceni origine velut habitæ pro nostrorum ciuibus. Hi etiam No-

fros

stros comitati sunt velut Assessores, nec vnquam
desunt rituum obseruatores, qui minutiorum
etiam errorum pœnam exigunt, è rituum Magi-
stratibus, quotidie præest vnus aliquis, qui elata
voce proclamat, quando flectendum, quando e-
rigendum, quando cætera facienda. Eo ipso die
supremum Tribunalis totius præsidem P. Mat-
thæus visitauit, ac libello suo monuit, esse se apud
suos Literatum, & ideo Literatorum habitu ad-
uenisse, vnde ipse quoque præses & Collegæ eum,
quo ritu Literati solent, exceperunt, promisit et-
iam summus præses, se intra breue tempus Regi
libellum de suis negotiis per amice missurum. In
palatium reuerſi, ad eius præfectû deducti sunt,
suos illi quoque ritus exhibituri, quibus assur-
gens inclinatione profundissima respondit, 'ad-
iunxitque; se hunc nemini ritum ex aduenis exhi-
bere, tametsi legatus fuerit apud suos è regni pri-
moribus. Toto eo die varij ad Nostros Notarij
veniebant, alij alia interrogantes, quidam etiam
quid aduentu suo spectassent, sciscitabantur i-
psius præsidis nomine, visa est Nostreis hæc inter-
rogatio, vterat, iuridica, ergo statuerunt clare
ac dilucide quid spectarent, aperire. Dixerunt
igitur ac scripserunt, venisse se missos à Superio-
ribus suis, vti vnus Dei cœli terræque modera-
toris legem prædicarent; munera vero Regi de-
tulisse, obseruantiam, quam illi tot annis huius
Regni habitatores debent, protestaturi; nihil
porro se quicquam spectare aut sperare, nec pu-
blicum munus, nec munerum compensationem,
vnum dumtaxat se cupere, vti Pechini vel ali-
bi pro Regis arbitratu, quod iam tot annis fece-
rant, liceret commorari. Hoc accepto responso,
præfectus doctrinam sibi quam prædicarent, o-
stendi petiit. Ad eum igitur miserunt Ecclesia-
sticarum precum breuiarium perelegans, &

Rituum
obseruato-
res.

Socij cœlestis
sui aduen-
tus aperire.

quicquid de fidei nostræ rebus hætenus editum, Sinice loquebatur, ea omnia præter volumen nostrum, sibi retinuit.

Libellum

Regi offer-

tur de rebus

Sociorum.

Libelli ob-

lati senten-

tia.

HIS ita confectis, ab eo libellus Regi datus est de rebus nostris, & quoniam iam intellexerat, Nostros Magistratum benevolentia niti, & Sinica negotia longo usu penetrare, grauiter inhibuit, propositis etiã minis, ne quis Notariorum, libelli exemplar nostris daret, & tamẽ nostri omnia illius capita rescuerunt. Primum querebatur acriter de Eunuchio Mathan, quod contra leges externorum negotia, ritum tribunali pecularia tractasset, hinc de nostris etiam, quod Eunuchorum opera contra easdem leges Regi munera detulissent, oportebat enim aduenas nõ sine proregis illius prouinciæ, quæ patet ingressus, diplomate in Regiam penetrare: videri tamen sibi aduenis rerum Sinensium imperitis condonandum, ac munus etiam compensandum, P. Matthæo permittendum iudicabat, honoris causa Magistratum infignia, addendos etiam vtrique Socio pannos bombicinos nescio quot, & supra hæc omnia munus vniuersum regie persoluendam; deinde in Cantonensem Prouinciã remissi, Magistratibus tradendi videbantur, vt ibi sedes fingerent, aut ad suos renauigarent. Ita palatii præfectus Nostrorum impensis in Eunuchũ Mathan Magistratibus odiosissimum, accusationem dicebatur adornasse.

Regis fauor

erga Socios.

EX Eunuchis rescitum est, Regem indignissimè tulisse, cum audiit Nostros à ritum tribunali comprehensos, ac dixisse: Quorsum hos homines oportuit comprehendi, an fortassis latrones habentur? Verum sine videamus, quid iis facturus sit aduenarum præfectus: atque ita libellum hunc ubi redditus est, seposuit, quod idem est ac si rescriptum negaret, & tamen in re simili
solemne

Solemne est Regi extemplo rescribere, & omnia præfecto committere, vti faciat prout ex legibus & antiquo ritu faciendum iudicarit. Credi vix potest, quantum ea res pupugerit huius Tribunalis Magistratus: & quod erat, iudicatum est ab omnibus, id in Nostorum gratiam ab Rege factum: imo nihil dubitatum, quin id agentibus Nostris per Eunuchos familiares ideo procuratum: quod præfectus eo libello de Nostris quere retur, & quod eos in aduenarum arcem compegisset, & ignominiosum P. Matthæo fuisse, qui tot iam annos in hoc Regno cum primorib. versatus, nemo non videbat. In posterum igitur Nostri à præfecto lautius habiti sunt, qui etiam illis potestatem fecit, contra leges palatij, eundi ad amicos visendos, quos maxime vellent, hac igitur facultate impetrata, amicos adiit P. Matthæus consilium auxiliumque petiturus, & id multi pro virili præstiterunt, sed extulit se supra cæteros is, primo tribunali vir grauissimus, qui P. Matthæum visitatorem habuerat, volebat etiam habere conuiuiam, eum horas ternas quaternasve colloquendo detinebat, quæ res præfectum palatij in stuporem rapiebat. Mensis interim labitur, neque libelli rescriptum apparet. Secundum igitur libellum concinnat à priore longe diuersum, in quo de Eunuchis nihil, de Nostris non modo non male, sed etiam perhonorifice loquebatur: dicebat eos inusitata vrbanitate Regem prosecutos; seipsis, nulla Regum suorum auctoritate in legiam peruenisse, munera pretiosa nouaq; dedulisse, augebat etiam prioris libelli compensationem, cuius Nostri exemplar habuerunt. Nec sane displicuit: vnum solum creditum est Regi displicuisse, quod Pechino semper Nostros excludabant, nolebat enim Rex eos abire, sed neque contra leges detinere, nisi à Magistratibus roga retur.

*Lepidum
Regis fa-
lium.*

retur. Eunuchi etiam horariae machinae praefecti adnitebantur, uti nostros retinerent, infortuniū quippe veriti, si ea machina nullo moderatore aberrasset. Lepidum est, quod eum fecisse narant, ne eo priuaretur. Regis Parens Regina audierat, ad Regem tintinnabulum esse delatum, quod seipsum pulsaret, ita enim eam machinam vocant Sinæ. Id à Rege petiit per Eunuchos ad se mitti spectandi gratia. Rex veritus ne illius cupiditate capta parens illud expeteret, & negare esset inurbanum, machinae illius praefectis mādāt, uti silentium illi laxatis rotis imperarent, atque ita muta machina spreta est à Regina, & ad filium remissa.

*Socij stationem per-
rituum Ma-
gistratus
pugant,*

SED ad rem redeo. Non defuerunt sibi No-
stri, quin rituum Magistratus monerent, uti libel-
lo suo stationem Nostris in Regia permitterent,
id vnum suo iudicio Regium rescriptum impedi-
re. Verum illi obstinate renuerunt, afferentes;
id admodum Regni sui legibus aduersari. Vnde
cum tertium libellum ac alios plures deinde scri-
pissent, singulos nostris magis magisque bene-
uolos, nullum ab Rege vnquam rescriptum ex-
torserunt, quod hi libelli semper ea clausula co-
ruissent. Vnde re iam desperata, circumspicere P.
Matthæus coepit, posse amicorum opera nunc se
ac suos ex his incommodis & ignominia etiam
quali quali educere. Eam rem cum rituum Ma-
gistratibus multi tentarunt, sed vnus tandem e-
uicit ille, de quo modo è primo Tribunali Magi-
stratus. Quippe cum ad palatii praefectum die
quadam perrexisset, eum grauius increpuit
quod nondum nostros ex hoc ergastulo in urbem
eduxisset. Et cum ille respondisset, P. Matthæum
Eunuchos in re rituum Tribunali propriam ad-
hibuisse, accensus ira respondit amicus noster
Quis nescit, exactorem illum aperta latrocinia
exdesque

exdesque perpetrare, quis tamen est ex vniuerso Magistratuum ordine, cui satis animi ac virium fit ad eius vim reprimendam? Et tu quereris, aduenam vnum illi minime restitisse? Quibus dictis abiit, iram secum efferens in eum, cui Magistratum cōtulerat, & eripere, si vellet, poterat. Quod palatij præfectus male metuens, in inferiori post multos sub eo gradu constitutus, subito ad P. Matthæum misit, qui moneret, vti quam primum libello dato peteret, sibi fieri in vrbe cum suis commorandi facultatem, causareturq; morbum, & pharmacorum medicorumque ea in arce ad cætera incommoda penuriam. Libellum rescripsit ille, amplam faciens in vrbe, vbi maxime vellet, in conductis ædibus commorandi potestatem. Quatuor etiam famulos assignauit, qui domum suam quinto quoque die eundem illum, quo prius fruebantur, ferrent commeatum; orizam scilicet, carnes, saleem, vinum, olera, ligna: & famulum addidit, qui in limine semper paratus esset ad quidlibet aliud procurandum. Eo euentu. lati nostri ex his angustiis erepti, graues potenti Deo retulerunt. Et si quam famæ fecerant iacturam, in hanc arcem retrusi, recuperata iam contra leges ipsas libertate sarcierunt.

Potesbas in vrbe commorandi Sociis conceditur.

Nostrorum statio in vrbe tandem post libellum à Nostri Regi datum confirmatur.

C A P V T XIV.

EGRESSI Nostri nihil antiquius habuerunt, quam vt efficerent, ne quo vnquam tempore redire cogèrentur, sed q̄ liberrime possent, in

Gg 4 vrbe

Socij libellam dant Regi.

vrbe rem diuinam procurare aggredierentur, id auxilio rituum Magistratum impetrare nitebatur, hi enim nunc toties repulsa fatigati, volebāt, vt vt esset, huic negotio finem dare, adhibuerunt etiam in eam rem Regiorum libellorum reuisionem P. Mattheo peramicum: huic Nostri libellū dederunt accurate sane conscriptum, quo commemorabant, se Sinenſis Regni nobilitate ac fama excitos, huc ante annos plures nauigasse, & in eo ita vixisse, vt omnium sibi etiam primorum amicitiam conciliauerint, anno porro superiore, in Regiam eo consilio penetrasse, vt è reculis suis concinnata munuscula Regi darent, inter quæ primas obtinebat Christi Seruatoris effigies, ad pacem toto Regno conseruandam, & prosperam Regiæ familiæ fortunam euocandam, idque cupiebant esse amoris sui in Regem & obseruantiz monumentum, se nihil emolumenti spectare, ex eo quod viri essent Deo dicati, cælibes, sine filiis ac nepotibus, quibus alendis rei familiaris angustię laxari solent, postulare se tantum, vti locum vel in ipsa Regia, vel alibi designatum Rex ipse nominaret. Libellus hic eodem euentu datus est, nec redditus, ideo proculdubio, quod eam rem per leges ad tribunal rituum remitti oportebat, cuius iam sententiam Rex nouerat; nolle scilicet nostros in Regia retinere: verum rescripti vicem subierunt priuata Regis responsa, ad Nostros ab Eunuchis principibus delata; degerent securi Regia in vrbe, neque in posterum de Australibus prouinciis, aut patria repetenda sermonem ingererent, id ipsi Regi minus gratum fore. Hæc responsa Nostri pro rescripto habuerunt, ergo Diuino auxilio de omnibus victores in Domino exultabant, ne habitare Nostri permisi sunt solum, sed ex ærario etiam publico stipendium quarto quoque mense pēdebatur, quod in singulos

Responsum Regi.

Ios menses aureos octo superabat, qui prouentus in iis regionibus non ita exiguus est, vt Europæis apparet.

VERE dixit ille :

Cum fueris felix, multos numerabis amicos.

Nam quotquot prius sese à nostrorum amicitia subduxerant, tanto se vrbs applausu, & frequentia prodiderunt, vti dubitari minime possit, quin eam amplitudinem Diuina bonitas laxatis angustiiis in Euangelij campū aperiret. Præfectus tandem aduenarum ipse quoque accersito P. Matthæo in Tribunal dixit, & dixit vrbanius omnino quam solebat: licere sibi ipsius tribunalis auctoritate, quamdiu, & vbi vellet, in Regia vrbe commorari: Pechinum urbem vastam esse, quæ aduenam vnum, supra cæteros habitatores posset admittere. Indies igitur, maxime facultate hac euulgata, concursus ad Nostros crescebant, & amici augebatur, paucos è multis attingam, ne series longa similitudine fastidium pariat, Primo loco nominari debet is, qui supremum dignitatis apicem ex vniuersa Magistratuum maiestate cõscendit: id genus officij Sinæ Colao vocant, & eo tempore vnicus eam gerebat dignitatem. Ad hūc P. Matthæus visendum aspirauit, & vt ingressum faceret molliorem, Europæa munuscula tulit, è quibus nihil æque stupuit, vt sciothericum concauum ex ebena affabre concinnatum. Exceptus est non congressu & confessu solum, sed etiam conuiuio, multa de rebus nostris; sed maxime de orbis Christiani moribus, cum voluptate audiebat: & cum illato sermone dixisset P. Matthæus, connubia inter duos dumtaxat etiam à Regibus ipsis contrahi: ad grauissimos, qui aderant, Magistratus conuersus, ita dixit: Nihil vltra quærendum arbitror de eo Regno, in quo ea est nuptiarum sanctitas, ex hoc vno sciri potest, quam recte

*Concursus
ad Socios
obtentia
commorandi
potestate
augetur.
Familiaritas
cū summo
Magistratu
Colao contrahitur.*

*P. Matthæi
pia prædi-
ctio.*

cætera gubernentur. Remisit ille ad Nostros munus, in quo nostrum longe superauit, aureorum fuit amplius quadraginta, è bombicinis pannis ac pellibus pretiosis. Filio deinde Nostri munus suum rependerunt, & is acta deinde cum Nostri necessitudine Parentem suum semper benivoluntate octo & amplius annos in eadem muneris maiestate conseruauit; quæ res incredibilem nostris auctoritatem peperit, & in quolibet castationis nostræ confirmauit firmitatem. Ad hanc rem pertinet, quod P. Matthæus si non prædixisset, saltem ante annos plures coniectasse narratur, cum enim Sebastianus ille Frater noster, qui hæc Patris comes spectabat, olim in Cantoniensibus molestiis quereretur, nihil admodum se frugis facere nec sperare; melius sibi videri, ut in Iaponiam, vel alio, quo spes vocabat, nauigarent. Cui Pater Matthæus ita respondit: Sile, inquit, non satis intelligis quid dicas: ego certe, si perruptas difficultates, & principiorum impedimenta spectarem, alio ad densum nemus perfringendum aspirarem: & quidem de spe quodais, non ita desperata est, quin tu sis visurus ipse nos cum Colais confidentes, & id Frater noster ille, qui hodieque uiuit, narrat, sæpe magna sua, vel cæterorum voluptate.

P E R eos dies Nanchino aduenit ad negotia priuata criminum Tribunalis Assessor, idem P. Matthæi familiaris, & qui Mathematicus haberi vellet, eius opera P. Matthæus cum eiusdem Tribunalis summo præfide, qui postea euectus est ad idem munus in Senatu militari, familiaritatem contraxit, idem etiam Nostri amicum fecit Assessorem primi Tribunalis, cuius est Magistratus toto regno nominare. (Hic *Fon* cognominabatur.) Vbi euectus est in summum præfidem rituum Tribunalis, cui Nostri subsunt, Nostrorum in

in vrbe stationem confirmauit , omnium maleuolorum etiam spes euertit; iussit etiam, vti Nostri in numerata pecunia , & oriza Regium stipendium solueretur, nam sæpe ministrorum culpa è commeatu multa subducebantur; & sæpe alieno tempore transmittēbantur, quo factum est, vtea summa in singulos menses aureis nō minus sex pluris esset , quo subsidio Nostri tanto intervallo à suis disjuncti , familiam non incommode sustinebant, præter hanc Regij commeatu vtilitatem , constabat etiam omnibus, Nostros Regis voluntate in Regia commorari , quos videbant ex ærario publico sustentari. Ea fama toto regno sparsa est, addito etiam, vt solet, supra veritatem officiose famæ mentientis incremento.

POST Colaum sequitur proximus primi tribunalis præses, à quo Tribunali Magistratus omnes, vt sæpe dixi, nominantur, is iam ætate prouectus erat eo tempore è prouincia Honan : qui etiam vltro P. Matthæum nec semel euocauit, delectabatur in primis rebus iis, quas in altera vita formidamus, aut speramus , sed officij ratio hominem à diuturnioribus colloquiis , & salute procuranda diuertebat. De his quæ Pater Matthæus cum hoc præside ratiocinabatur , post annos aliquot capita duo in librum inseruit, quem deinde commentatus est, vnde rebus ipsis è colloquentis dignitate dignitas accrescebat , cum aliis etiam duobus rituum tribunalis Assessoribus euentu non absimili necessitudo conuenit : ex iis alter P. Matthæo narrare solebat , se habuisse in prouincia Cantonienſi fratrem , quem assererat fuisse Christianum , nec adduci potuisse , vti certis diebus carne vesceretur , hac ex causa is Christianis rebus libens fauebat , sed nondum fratris exemplum sequebatur. Idem rescit fortasse Literatum quendā celebrē, nonnulla in

Familiaritas contrahitur cum primo tribunalis Præside, & alia.

in legem Christianam , & P. Matthæi Catechismum , libro cuidam suo inseruisse , auctoritate sua effecit , vt expungeret , aliaque substituit , quibus contrarium dicebatur , quam rem Nostri ex eo nunquam , sed ex aliis rescire potuerunt. Alij duo Nanchinensium Tribunalium præfides , quoties in Regiam veniebant , cum nostris Pechini familiariter versabantur , & Nanchinum reuersi cum Sociis beneuolentiam familiaritatemque conseruabant. Ex his Sinenfis Reipublicæ luminibus , facile videas , quot alij , primi ordinis viri , in amicitiam Nostrorum venerint.

Regis beneuolentia singularis erga Socios.

E O ipso tempore , horaria machina aliquantum aberrauerat , forte in Eunuchis nō satis erat ingenij , aut etiam animi ad eam moderandam : ergo de voluntate Regis , illud in domum nostram ad reparandum detulerunt. Biduo igitur triduoque , vbi hoc innotuit , magni ad nos facti concursus , id forte Rex rescit , & in posterum illam machinam efferri vetuit , sed cum opus esset , nostros in palatium venire voluit , quæ res magnâ beneuolentiæ Regis erga nostros conceptæ opinionem apud omnes concitauit. Ne autem toties Eunuchi ab Rege Nostros admittendi peterent facultatem , statuit , vt quotannis quater in eam rem , sine alia facultate , possent euocari , qua occasione non quater solum , sed quoties volunt admittuntur , Socios deducunt , qui recens adueniunt , magna libertate. Eunuchorum enim familiaritas ac beneuolentia , mutuis visitationibus & congressibus in dies augebatur. Cum Nostris etiam amice agebant Regum propinqui , aut Reginarum plures , qui tamen magno apparatu in publicum prodeunt , ex eo tamen quod nullam Reipublicæ partem attingunt , cum Europæis in eodem gradu comparati , longo post eos interuallo reseruantur : alij quoque complures militum præfecti , vr-

Et, vrbisque primores, ita vt ex omni dignitatum ordine nullus ordo defuisse videretur. Et quidem his initiis vulgus tamen non infimum, Domus nostræ limen aspicere vix audebat, donec Nostri primo nouitatis strepitu cōpresso, rem Christianam aggressi sunt, maiori libertate, tum enim cōstare cœpit, nulli ne infimo cuiq; Domum nostrā claudi, & ex iis plures Christo denique aggregati. Et quidem priuatim P. Matthæus notatus est à Nostri, hoc suum institutum semper retinuisse, vt inter tot occupationes, nunquam plebeium aliquem reiiceret, sed cum eo velut data opera diutius vrbanusque confabularetur. Ex hoc vno intelligi potest, quantum Nostri fuerint frequentati. Nullo anno P. Matthæus frequētius ad conuiuium vocabatur, quam isthoc, quæ sine offensione grauisima negare non potuit, nemini hoc displicebit, nisi qui Europæa conuiuium cum Sinenfibus eadem esse crediderit: sed sæpe dictum est, conuiuium hæc ad res serias etiā tractandas institui, nec in iis epulas nisi forte leuissimè contingi, & non nisi à pransis frequentari; & tamen Nostri paulatim eam conuiuiorum frequentiam temperarunt, vt iam non nisi grauisimis ex causis, & perraro euocentur. Principia omnia hanc inferunt libertatē, maxime iis in Missionibus, in quib. totus operæ fructus consistit in demerendis iis, à quibus oportebat ita dubiam stationem confirmari.

*Conuiuiorum
frequentiam
nostri
temperarunt.*

Amicitia Nostrorum cum viris duobus grauissimis arctissime, & cum fructu contracta.

C A P V T X V.

EX eorum numero, qui magnam rei Christianæ, priuatimque Nostri auctoritatem conciliarunt,

*Vir litera-
rum Fumo-
chan.*

ciliarunt, duo fuere. Alter eorum *Fumochan* vocabatur, celeberrimus eo tempore in Literatorum ordine, & Nanchinenfis prouinciæ in vrbe *Fumiam* natus: is à puero Idolorum sectam persequabatur, & iam primum literarum gradum affecutus, librum scripserat, in quem antiquorum testimonia coniecerat, quæ de vno Numine cœli ac terræ Moderatore quippiam commemorabât, & hæc ipsa testimonia nouis notis illustrauit. In Doctorum deinde numerum adscitus, post varia in Regia Pechinenfi publica munera, demum in prouincia Vquâ officium gerere iussus est, quod *Tauli* appellatur, quo in munere ea integritate se gessit, vt non ab auaritia solum alienus, sed boni quoque publici, & iustitiæ tenax haberetur, maxime vbi de viduis ac tenuibus causæ tractarentur.

*Eunuchorum
rapacitas
& ferocitas.*

Eo ipso tempore Eunuchi è Regio palatio velut Stygiæ quædam furia eruperant, ad exigenda vectigalia, effodiendas auri argentique fodinas, aut verius ad plebem diuexandam comparati, præ cæteris vero ferox habebatur ille, cui prouincia Vquam obtigerat, & ad ferociam nobilitas & gratia periculosa contentione accesserant, & Magistratus quidem, cui honores ac nummi communi bono potiores erant, Eunuchis blandiebantur, & ad omnem malorum genus fræna laxabant: non defuere tamē, qui hunc torrentem sistere, vel suis viribus, vel libellis, quibus Regem liberrime obiurgabant, fidelissime conati sunt. Hos inter, ea quidem prouincia primas tenuisse visus est is, de quo nunc agimus. Is enim vbi vidit, non satis virium sibi esse ad Eunuchi vim comprimendam, tribus libellis accuratissime scriptis, Eunuchum accusauit, sed neque ille sibi defuit, & vnico libello, quo perduellionis accusatorem criminabatur, & Regionum mandatorum perturbatorem appellabat, effecit, vti

Rex

Rex Magistratu exutum, vinculisque constri- *Fumochan*
ctum in Regiam euocaret, vbi Regis iussu vir *falso accu-*
tantis asperrime vapulauit, & in arctissimam *satur, & in*
custodiam retrusus ab amicorum conspectu & *vincula co-*
congressu arcebat. *iicitur.*

HVNC Regis furorem tulit ille sane modera- *Prouincia*
te, & ea re celebritatem auxit nominisque sancti- *suam Pro-*
tatem: nec dubitauit ipsa prouincia eo ipso tem- *pugnatore*
pore propugnatorem suum miris modis cohone- *Fumochan*
stare. Primum enim libris multis commemo- *cohonestat.*
rauit omnia eius in Rempublicam bene facta;
imaginem quoque, quoad fieri poterat, genui-
nam exprimi ac distrahi iussit per prouinciam v-
niuersam, vti priuatim à singulis pro Diuo cole-
retur: publica etiam templa erexere aliquot, & ad
statuam in ara collocatam cereos odoresque per-
petuos incendebat, magno omnia applausu &
beneuolentiæ significatione.

INAVDIERAT ipse in ea prouincia P. Mat-
thæum Nanciani & Nanchini fama esse celebrē;
operam suam in publica commoda profundere;
cogitarat etiam vnum è suis discipulis P. Mat-
thæo in disciplinam tradere. Quoniam autem id
temporis Pechinensis expeditio vrgebatur, re in-
fecta discipulus ad magistrum retulit, aduenam
illum Literatum Pechinum nauigasse, ergo cum
in vincula traheretur, nondum deposito Rei-
publicæ commodorum consilio, discipulum ipse
ad P. Matthæum adducebat, vix aduenerat ille,
& vix Nostri ex aduenarum arce discesserant,
sua iam libertate donati, cum discipulus ille ad-
uenit, consilij sui rationem exponit, & P. Mat-
thæum solitis ritibus ac donis in Magistrum de-
ligit. Ad Fumochan igitur P. Matthæus subito
contendit, priusquam in custodiam traderetur:
vnā horam fere congressi, tanta subito neces-
situdine coaluerunt, vt à plerisque crederetur plu-
rium

P. Mat-
thæus in
tam cum
Fumochan
familiari
tatem con-
trahit.

rium annorum contubernium intercessisse. Triennium tenuit hæc amicitia, quamdiu in vinculis detentus est, quam literis mutuisque officiis vtrimque fouebant. Inscis Nostri de amicitia commentariolum P. Matthæi recudit viritanti procemio illustriorem, tabulas deinde Typographicas, postquam quot exemplaria volebat expressa fuerunt, ad Nostros misit: neque hunc solum, sed quotquot habere potuit, Nostrorum tractatus, in quibus neque sumptui parcebat, neque à Nostri immoderate fortasse commendandis abstinebat. Ipse quoque primus Patri Matthæo classici Doctoris titulum, quem ad auctoritatem legi Diuinæ conciliandam repudiare fas non erat, assignabat; eiusdem Catechismum auctiorem & illustriorem recudebat, in eoque legis Christianæ institutum euehebat, tantum idolorum commenta deprimebat. Et quoniam ipse in his angustiis iam fidei Christianæ præceptis imbutus, Baptismum suscipere non poterat, domesticos omnes præmisit, quotquot sualibetate fruebantur: & interim quotidie Christi Seruatoris imaginem, quam à Nostri accepit, venerabatur.

P. Matthæus titulum classici Doctoris persequitur.

Illustratio Christiana legis testimonium.

Apologus ad legis Christianæ commendationem accommodatur.

NEC omittendum videtur illustre per eos dies, de Christiana lege eiusdem testimonium. Miserat, ut dictum est, P. Matthæus ad eum Catechismi sui quaterniones reuendendos, sed eo consilio, ut eius animum potius quàm stilum mutare intenderet: respondit ille; placere sibi omnia, ac etiam petere, fieri sibi facultatem eius excudendi; verum nondum P. Matthæus ultimam manum sibi videbatur addidisse: ergo rescriptit, fortum hunc adhuc præcoccem, à lucerna maturitatem expectare. Verum ille institit acute sane, & ad legis Christianæ commendationem apposite, Apologū fingens in hunc modum: Aëgrum quendā morbus

morbus pertinax ad extrema deduxerat : venit forte nescio quis , qui se cum pharmaco vitam dare posse sponderet; Agedum , aiunt amici , fac quod facis, præsens enim periculum, non promissa, sed facta exigit: ille vero, Ibo, inquit, domum, & polito sermone & charactere eleganti pharmacum conscribam. Nos, aiunt illi, pharmacum, nō characterem aut sermonem tuum volumus. Hactenus Apologus: quem ille deinde ita exponebat. Eger ille Sinenſe regnum est, quod harum rerum ignorantia per tot ſæcula perditæ laboravit: tu vitæ pharmacū habes , & præſenti periculo ſermonis elegantiam præponis: vide quam id facias ad publica commoda accommodate. Hæcille , & plura in hanc fere ſententiam. Triennium igitur totum, vbi carceris angustias animi ſui amplitudine laxaſſet , demum innumeris libellis ad eum liberandum Rex ipſe fatigatus , priuatim in patriam remiſit. E vinculis erepto, triduum totum Pechini licebat nec amplius commorari. Eo tempore tanti fuerunt gratulantis Regiæ concurſus, vt ad eum ſacris aquis eluendum , temporis nihil ſuperfuerit. Ne tamen P. Matthæus hanc prædam ſibi elabi pateretur , conuentum erat inter vtrumque, vt alibi in ædibus ſuburbanis ea res cōficeretur : verum Literatus quidam vinculorum libertatiſque ſocius monuit, omnino periculoſum videri cauſas in eos querenti Regi dare: Nanchini Socios degere, à quibus elui poſſet. Nec diſplicuit in firma ætate & valetudine conſilium, & tamen P. Matthæus, cui tempus in vrbe Viſitatores eripuerant, abeuntem diu proſecutus, de fidei noſtræ rebus inſtruxit ac dimiſit , infortunium, quod deinde contigit , nihil plane meruentem. Moniti ſunt tamen Nanchinenſes Socij , vti ad eum Chriſto aggregandum primo quoque tempore properarent, ſed mors velociori curſu præ-

*Fumochan
è carcere
dimittitur.*

*Mors la-
piſum
præcurrit.*

Hh

currit,

rium annorum contubernium intercessisse. Triennium tenuit hæc amicitia, quamdiu in vinculis detentus est, quam literis mutuisque officiis vtrimque fouebant. Inscis Nostri de amicitia commentariolum P. Matthæi recudit viritanti procæmio illustriorem, tabulas deinde Typographicas, postquam quot exemplaria volebat expressa fuerunt, ad Nostros misit: neque hunc solum, sed quotquot habere potuit, Nostrorum tractatus, in quibus neque sumptui parcebat, neque à Nostriis immoderate fortasse commendandis abstinebat. Ipse quoque primus Patri Matthæo classici Doctoris titulum, quem ad auctoritatem legi Diuinæ conciliandam repudiare fas non erat, assignabat; eiusdem Catechismum auctiorem & illustriorem recudebat, in eoque legis Christianæ institutum euehebat, tantum idolorum commenta deprimebat. Et quoniam ipse in his angustiis iam fidei Christianæ præceptis imbutus, Baptismum suscipere non poterat, domesticos omnes præmisit, quotquot sualibetate fruebantur: & interim quotidie Christi Seruatoris imaginem, quam à Nostriis accepit, venerabatur.

P. Matthæus titulum classici Doctoris persequitur.

Illustratio Christianæ legis testimonium.

Apologus ad legis Christianæ commendationem accommodatur.

N E C omittendum videtur illustre per eos dies, de Christiana lege eiusdem testimonium. Miserat, ut dictum est, P. Matthæus ad eum Catechismi sui quaterniones reuendendos; sed eo consilio, ut eius animum potius quàm stilum mutare intenderet: respondit ille; placere sibi omnia, ac etiam petere, fieri sibi facultatem eius excudendi; verum nondum P. Matthæus ultimam manum sibi videbatur addidisse: ergo rescripsit, fortum hunc adhuc præcoccem, à lucerna maturitatem expectare. Verum ille institit acute sane, & ad legis Christianæ commendationem apposite, Apologū fingens in hunc modum: Aegrum quendā morbus

morbus pertinax ad extrema deduxerat : venit forte nescio quis , qui se cum pharmaco vitam dare posse sponderet; Agendum, aiunt amici, fac quod facis, præsens enim periculum, non promissa, sed facta exigit: ille vero, Ibo, inquit, domum, & polito sermone & charactere eleganti pharmacum conscribam. Nos, aiunt illi, pharmacum, non characterem aut sermonem tuum volumus. Hætenus Apologus: quem ille deinde ita exponebat. Eger ille Sinense regnum est, quod harum rerum ignorantia per tot sæcula perditæ laboravit: tu vitæ pharmacū habes, & præsentis periculo sermonis elegantiam præponis: vide quā id facias ad publica commoda accommodare. Hæc ille, & plura in hanc fere sententiam. Triennium igitur totum, ubi carceris angustias animi sui amplitudine laxasset, demum innumeris libellis ad eum liberandum Rex ipse fatigatus, priuatum in patriam remisit. E vinculis erepto, triduum totum Pechini licebat nec amplius commorari. Eo tempore tanti fuerunt gratulantis Regiæ concursus, ut ad eum sacris aquis eluendum, temporis nihil superfuerit. Ne tamen P. Matthæus hanc prædam sibi elabi pateretur, conuentum erat inter vtrumque, ut alibi in ædibus suburbanis ea res cōficeretur: verum Literatus quidam vinculorum libertatisque socius monuit, omnino periculosum videri causas in eos querenti Regi dare: Nanchini Socios degere, à quibus elui posset. Nec displicuit in firma ætate & valetudine consilium, & tamen P. Matthæus, cui tempus in vrbe Visitatores eripuerant, abeuntem diu persecutus, de fidei nostræ rebus instruxit ac dimisit, infortunium, quod deinde contigit, nihil plane meruentem. Moniti sunt tamen Nanchinenses Socij, uti ad eum Christo aggregandum primo quoque tempore properarent, sed mors velociori cursu præ-

*Fumochan
è carcere
dimittitur.*

*Mors la-
psum
præcurrit.*

Hh

curret,

currit, & paucis dieb. correptum ægritudine ab-
tipuit. Faxit Deus, uti de vitæ præteritæ culpis in-
dolenti, votum pro Baptismo censeatur.

ALTER, ut supra dixi, Literatus *Lingoson* ap-
pellabatur: sed eum in posterum Leonem nomi-
nabo, ideo quod post annos aliquot, id nomen sa-
cris vndis ablutus fortitus fuerit. Leo igitur è pro-
uincia Cechiana Hanceu Metropoli natus fuit: &
quo tempore nostri Pechinum appulerunt, in o-
perum publicorum tribunali graui munere fun-
gebatur, & magna ingenij laude in paucis nume-
rabatur. Annis iuuenilibus, superiorem ausus
fuerat totius regni Sinensis descriptionem, &
quindecim prouinciarum tabulas exacte sane in
lucem edere, & arbitrabatur, iis prope finibus v-
niuersum orbem contineri. Cum deinde in Geo-
graphicam totius terræ superficiem à P. Matthæo
editam incidisset, miratus est, quam sua exigua
essent, cum vniuerso comparata: & ut erat ac-
ingenio, ex ipsa compositione, si nondum rei ve-
ritatem, veritatis tamen similitudinem iam con-
uictus agnoscebat. Ergo arctissimum necessitu-
dinis vinculum cum Nostreis eo fine nexuit, uti
Cosmographiæ præcepta, quantum per publica
negotia liceret, assequeretur. Primum eius in hoc
genere opus fuit, hanc vniuersæ terræ faciem,
quam maximis posset finibus explicare. Nam eam
ita excudit, uti in quadrum viri altitudinem su-
peraret. Eam Sinensi, ut alibi dictum est, more e-
leganter complicant, & cum volunt explicant,
valuis quibusdam ligneis affabre concinnatam.
Recudendum opus auxit P. Matthæus Regnis, lo-
cis, notis ad margines de sole, stellis, aliisque in qui-
bus orbis Christiani fides ac mores captata loco-
rum occasione scribebantur. Huic operi varia Li-
teratorum poemata splendorem addiderunt. Hæ
tabulæ cum ab artificibus sculperentur, clam in-
sciis

*Alter Lite-
ratus Leo,
familiari-
tatem cum
P. Matthæo
contrahit.*

*Opuscula
varia Ma-
thematica
à Leone Li-
terato in-
dustria P.
Matthæi
edita.*

sciis nostris duplices tabulas exararunt, atque ita
bis vno tēpore prodiit opus gratissimum : quod
etiam nondum satis fuit ad emptorum vota ex-
plenda : vnde alius quoque Neophytus tabulis o-
cto maiorib. vniuersi amplitudinem coarctauit.
Atque ita iam tertio in hac Regia spectari cœpit.
Nec alias Mathematicarum disciplinarum partes
Leo reliquit intactas , quin potius struendis ma-
chinis curiales suos omnes occupabat : ipse vero
magnam Gnomonicæ P. Clauij partē deuorauit,
de Astrolabio tractatum didicit : ac etiam ipse vna
sibi sane accuratum confecit, & vtramque artem
in commentarios retulit, eleganti ac dilucido ser-
mone : & in ducendis quidem lineis Mathemati-
cis ac figuris nihil omnino nostris cedebat Euro-
pæis. Astrolabium duobus tomis ediderat, quo-
rum exemplaria Romam ad præpositum Gene-
ralem, Patremq; Clauium Magistrum quondam
suum P. Matthæus gētis primitias misit : in Arith-
metica Practica Sinice vertenda , quam Latine
P. Clavius ediderat, Magistrum suum foeliciter
adiunxit, nulla quidem re omissa, quam in eo o-
pusculo legimus. Alia opuscula complura idem
Sinis legenda dedit. Ex his mirum, quam de No-
stris literarum opinionem conceperit, quam fa-
mam in omni sermone sparserit, quam varios
in Nostrorum amicitiam pellexerit. Sed non in
his rebus stetit P. Matthæi industria. Hæc potius
esca fuit, ad eum piscem in sagena includendum.
Ergo ipse accuratissime fidei nostræ rebus instru-
ctus, sacrum Baptismi fontem sitiebat, sed Nostrī
accuratius hominem dispicientes, demum intel-
lexerunt, eum polygamix nexibus implicari,
& cum pellices haberet præcūl in patria domo,
de ea re nullus sermo, sed neque suspicio nostris
rrepererat. Ergo plus habuit lucis ad cogno-
scendam, quam animi ad amplectendam veri-
tatem.

*Leo fidem
Chr. statim
agnoscit.*

tatem. Interim tamen Religionem Christianam pro vera agnoscit & prædicat, & plerosque hortatur, ut eam amplectantur nihilominus quam se inter Neophytos censeretur: nec pauci ex eius familia Christianam hætenus fidem sunt amplexati, & inter Neophytos ardentiores numerantur. In Patriam deinde reuersus est, quod Magistratus magnitudine in inferiorem aliquanto gradum excidisset, vitæ liberioris & intemperantioris aliquando notatus, quod Magistratum dignitatem dedecere iudicaretur. Ibi literis frequentibus Nostros conueniebat, P. Matthæi Catechismum excudit suo sumptu, & distraxit inter amicos, populoque emendum permisit; nondum tamen fidem, quam ita promouebat, profitebatur. Illum enim Dominus extremo P. Matthæi sæculi, ut infra dicitur, reseruauit.

Insigni dedecore per eos dies notata simulacrorum secta Nostros imminente periculo liberauit.

C A P V T XVI.

Fama euulgatur Patres idola insectari.

HAC tantorum Magistratuum, tamque frequenti necessitudine paulatim euulgari cepit, venisse Nostros ad legem nouam euulgandam, quæ veritati similis vna videri velle nullius sectæ commixtione scædata, sed præ ceteris idolorum sectam insectari, non verbis solum sed efficacius & latius scriptis cum magna veritatis specie voluminibus. Et tamen si Literatorum secta nihil cum idolis commune habet, prout antiquorum libris habetur, non pauci tamen Literati sectæ suæ in multis deficiētis pertæsi, simul

lacræ etiam his temporibus colere cœperant. Ex *Celebris*
 iis quidam è Regio Collegio Hanlin celeberrimus *quidam Li-*
 Literatus, in hac secta sectanda ita delirauit, vt v- *teratus cū*
 xore dimissa, legis huius in cælibatu perfectione *P. Matthæo*
 profiteretur, & secum exemplo pernicioso mul- *congregatur*
 tos trahebat in ruinam, allectus nimirum, vt ple-
 riq; illa secta, quæ de altera vita fabulatur. Is in-
 quam non facile vulgi sermonibus credens, vo-
 luit ex libris, quos P. Matthæus Sinice loquentes
 prodiderat, doctrinæ nostræ placita nō solum le-
 gere, & excutere firmitatem (habuit enim illos li-
 bros à palatij aduenarum præfecto) sed etiam cū
 P. Matthæo congregari, cuius firmissimas rationes
 supercilio, modicoque risu eludebat: commenta-
 rios etiam P. Matthæi ipse adhibito alio Doctore
 & Magistratu, ex Senatu militari refutationibus
 notauit, marginesque oppleuit omnes: & alter
 quidem atramento, alter vero rubeo colore, ad
 vtriusque notarum discrimen, suas adnotationes
 distinxerunt: ac licet multis in locis comproba-
 rent ea, quæ de labilis æui contemptu, de volu-
 ptatum vanitate, ac cæteris dicebantur, nihil ta-
 men minus, quoties in sectam idolorum impin-
 gebatur, acriter sane P. Matthæum cæterosque
 Europæos Literatos culpabant; quibus id maxi-
 mopere displicebat, quod diuinum Numen asse-
 reret ab anima nostra quippiam esse diuersum, in
 quo primarius blasphemorum error versatur,
 qui naturæ auctorem cum ipsa natura confun-
 dunt, & hæc ille quidem non culpauit solum, sed
 commatis etiam excepit, Solem hunc esse hac
 orbis vniuersitate maiorem: ita ille ex Collegio
 Regio atratus notator atramento pingebat: al-
 ter euocatus ad censuram, rubeo colore minus
 rictis vrbanius scribebat, pleraque comproba-
 bat, coniectis etiam in auctorem encomiis; sed vt
 amico faceret satis, nostram opinionem cum

simulacrorum commentis conciliare frustra nitentur. His etiam accessit alius è supremis Aulæ luminibus, idem quoque literatæ sectæ gentilitiis sordibus fœdatus: qui cum audisset Nostros in simulacra iniurios multa dicere ac probare, elabi sibi passus est minas quasdam in supremum Numen iniurias. Dixit enim, si quidem cœli Dominus in cœlo potens est, idola quoque nostræ in terris possunt multa, notans scilicet idolorum propugnatores.

*Vindicta
Divina in
idolorum
sectatorem.*

VERVM imminentibus his grauibz sane procellis, Deus Optimus Maximus, aduersus quem non est consilium, vultus sui serenitate subuenit: suos enim nostrosque hostes momento represit. Id ita accidit: E Regio Collegio notator ille abdicato Magistratu crinem rasit, & in sacrificulorum ordinem se recepit, dumque totus in famam fertur, discipulos conscribens, libros edens, literatæ sectæ principes confutans, simulacrorum præcones prædicans, subita Dei manu sistitur: cum enim Pechino instaret iam vicinus, vbi multis rei nouitate permotis expectabatur, vnus è Regiis admonitoribus ac syndicis libellum scripsit acerrimum, quo desertorem illum grauitè sane accusabat, sed maxime peruersam eius doctrinam notans, petebat; vti & libros exuripalam, & ipsum plecti pro meritis imperaret. Rex ita rescripsit: In Regiam vinctus adduceretur, & typographicæ illi omnes tabulæ eriperentur. Venit igitur non timide solum, sed & ignominiose cuius sensum augebat annorum supra septuaginta grauis ætas. Ergo in ipsis vinculis seipsum cultello iugulauit, doctrinam infamem infami morte claudens: nec enim, vt ait ille, poterat fato nobiliore mori.

*Literatorum
secta defen-
ditur.*

OCCASIONEM Regij rescripti, ad Literatorum sectam tuendam, minime neglexere Magistratus

stratus, sed supremi Tribunalis præses, alio libello Magistratus ac Literatos accusauit, qui repudiato Confutio principe suo ac Magistro, alienam hæresim, magno totius Regni malo, sequerentur. Permisit Deus in huius Regni bonum, ut hunc libellum ita remiserit rescriptum, quasi Christianus aliquis responsa dictasset, tametsi idolorum sectatores sparserant, Regem ad idola trāfisse, & propria manu doctrinam quandam, ut ipsi vocant, descripsisse: quod si falsum est, constat tamen eius Parentem, Reginas omnes, Eunuchos etiam, ac Regis propinquos in hanc sectam coniurasse. Rescripsit igitur in hunc modum: Si Magistratibus placet, simulacrorum esse mancipia, pudere illos debere, cum insignia Magistratum induunt: abirent si vellent in deserta, ubi Cœnobitas Idolorum cultores viuere oportebat. Hoc Regis rescripto, audacior factus præses accusator, statuit vtilissima toti regno ea de re Senatusconsulta; maxime præscripsit ludis literariis & examinibus, ubi literarij gradus conferuntur, his enim ille præest, ut si quis in scriptionibus suis, de idolis quicquam, nisi forte ad ea confutanda scripsisset, hoc ipso excluderetur ab omni gradu literarum. His renouari cœpit aula, & regnum vniuersum. Idolorum enim propugnatores tristitiam vultu ac pudore loquebantur, nec defuer, qui non ferentes ignominiam, sua sponte priuati se in suas ædes receperunt, quos inter numerari debent tres illi, qui de Nostreis accusandis cōspirarant. Neque hic Diuina manus stetit: nam id temporis in Regia, in qua plurimi profani Cœnobitæ magna nominis celebritate versabantur, non plebem solum, sed & primores multos, imo & Reginas in palatio adhibitis internunciis, in errorem inducebant, ab Eunuchis diti-
tioribus largitiones multas corradabant, templa

extruebant, idola fundabant, & discipulorum multitudinem post se trahebant.

*-Cœnobita
cuiusdam
astutia &
superbia.*

NVLLVS hoc tempore celebrior erat sene quodam, qui *Thacon* vocabatur, alius vero illi fere par: vtrumque *Reginæ* quædam in Magistros elegerant, & summa quidem Regina ipsius *Thacon* vestem quotidie venerabatur: quoniam neque illa egredi palatio, neque idolorum minister ingredi per leges poterat, idem etiam sperare dicebatur, se ab ipso Rege in Magistrum eligendum. Vir erat non eruditus minus, quam astutus & vaser, qui vt de sectis omnibus nouerat, ita se singularum defensorem pro tempore gerebat; cupiebat ille quidem P. Matthæum conuenire, sed volebat vt prior visitaret, &, quod nonnulli Magistratus faciebant, sibi flexis genibus loqueretur: hæc renunciarum P. Matthæo iussit, cuius hoc fuit responsum: Nihil se ab illo discere velle, quod si a se quicquam vellet, venire ipse ne grauaretur: oportet enim nostros omnem cum hoc infami genere necessitudinem vitare. Incredibilis erat impostoris huius superbia. (quid enim aliud in demonum ludo didicisset?) nec eam vltius viri cordati tolerabant, sed acerrimo in eum odio concepto, ad eum perdendum anhelabant, ergo in eum è Syndicis Regiis nescio quis libellum scripsit, sed huic Rex responsum nullum dedit, creuit ex eo hominis arrogatia, vt iam sibi persuaderet, esse se palatinis ita charum, vti hostium suorum maleuolentia iam sibi superior esse videretur.

*Libellus in
fama in
Regem &
Reginæ.*

NON ita multo post libellus infamis in Regem, Reginas, & alios quosdam incerto auctore prodijt: eo perstringebantur, quod principiam inaugurato Regnum eripere, & in alterum Regis filium transferre statuisent, quem constat Regi esse longe chariorem. Prodiit ille velut libellus à Syndico sine nomine ad Regem missus, & excus-

fus fuit, sparsusque tam secreto, vt ad hanc diem nihil de auctore certi constiterit. Rex eam rem indigne ferens, prope in furorem actus est: inquiri iussit acerrime, & ea res facta est ex Regis voluntate, præter ius fasque exquisitè multi tormentis veritatem exprimere iubebantur; & quodlibet, vt tenue esset indicium, nullo prope delectu, pro re comperta vrgebatur: cum necdum prodiret auctor, de Regis Magistratibus Rex quotidie querebatur; remissos nimis in hac re compellabat. Et sane misera per eos dies erat huius vrbs facies, nullo enim nō die permulti in vincula deducebantur innocētes, neque quisquam è domo exire audebat, neque ea de re miscere sermonem, vbique enim exploratores Regia promissa collocarant. In suspicionem facti profani maxime Sacerdotes vocabantur, atque ita præcipui quique in vincula retrusi sunt. Eos inter Thacon comprehendi iussus est. Quorum cum scripta explorarentur, & scrinia euoluerentur, certi nihil hac de re compertum est, alia tamen immania scelera feruntur deprehensa, nam ex iis vnus repertus est supra duodecim pellices alere, insignis professor impurissimi calibatus: multi conuicti sunt, quod secretis largitionibus publica munera suis sectatoribus impetrassent, id exturbatis dignitate Magistratibus regno constitit vniuerso. Thacon vero quibusdam literis, de hoc ipso Rege indigna scripisse compertus est; iis in literis Regem incubabat modeste parum, quod idola nollet venerari: imo & Parentem suam minus obsequiose tractaret, quod crimen apud Sinas infame esse solet in paucis. De his admonitus Rex, rescripto iussit, vti ex legum præscripto plecteretur. Senatus autem, qui pœnas scelerum exigit, hac facultate, maleuolentiæ in eum communis fræna laxauit: ergo ita vapulauit, vt in vincula elatus prius emi-

*Cænobita
Thacon
idolorum
seclator dat
pre-as, &
sij sacrifici-
catis.*

ferit spiritum, quam vincula induerit. Post obitum omnibus ex eo fabula fuit, quod vanus ostentator corporis sui neglector videri vellet, & tamen inter verbera dictorum immemor, contra corporis dolores, non ab simili cæteris mortalibus eiulatu, certauerat. Iussu deinde Magistratum, iussus est exhumari, ne quis fortasse dolus simulata morte irrepsisset: vix enim credebatur, eum prima verberatione perire potuisse. Reliqui etiam sacrificuli cæterorum criminum poenas, pro rei atrocitate luerunt: omnes tamen Regia ciecti, sectæ suæ ignominiam partim secum eduxerunt,

Sacrificulorum Coryphæus relegatur.

partim in vrbe reliquerunt. Alter vero sacrificulorum Coryphæus, *Hancian* nomine, in Cantonensem prouinciā ab Regia remotissimā relegatus est, & quod in Xauceanis oppidis magnam sibi venerationem comparasset, in extremos illius prouinciæ fines postea retrusus est. Ille vero, qui in Deum contumeliosus, ei solam in cælis tribuerat potestatem, didicit etiam experimento proprio, in terris eum quoque dominari. Nam maximo quem gerebat Magistratu, insignibus, & literario gradu in perpetuū exturbatus est, quod in libelli disquisitione contra Regem editi, ex eius propinquis nescio quis incusatus fuisset, quam conuinci nulla ratione potuisset.

Alius Magistratu exturbatus.

LIBELLI autem infamis confessionem, tormenta literato cuidam homini nefario expresserunt, qui iam diu, repudiatis studiis, & Magistratu, quem gesserat cum integritate, variis se criminibus laxarat, & nouis artibus opes, & quæ mortales ambiunt, sibi per fas nefasque comparabat. In eum igitur atrox statuitur & exercetur sententia. Ad palum alligati corpus mille sexcentis frustulis ita laceratur, vt tamen ossibus & capiti inclementer parceretur, vt propriis oculis fœdā lacerationem conspiciere supra doloris sensum

Autor infamis libelli placetur.

sum cogeretur: tum denique per otium laceratus ceruicibus amputatis vitam laborantem excusfit. Quod apud Sinas ignominiosum habetur in primis, ex eo quod à membrorum diuisione magnopere abhorreant. Eius caput ex àstantibus nescio quis arripuit, & sparsis in fuga obolis Appartores insequentes elusit. Credibile est, illi præmiũ à propinquis propositum, qui caput in sepulturæ societatem cadaueri vniendum efferret, & ignominia, quæ parata erat, eriperet. Nam alibi ad spectaculum erigendum ferebatur.

SED ad simulaeorum causam redeo. Ea tot præiudiciis damnata, tot ignominiiis affecta, tot protectoribus orbata, ita elanguit, vt vimbram, *Idolorum veneratio elanguit.* legi Christianæ, quod sperabat, facere nõ potuerit, sed detractis honorum frondibus, quibus tot iam annis in Regia luxuriabatur, lucem aperuerit, & crescẽti locum cesserit vel inuita. Eam rem non pauci vel Neophyti vel Ethnici, præter nostros variis in locis ab eo factam Numine prædicabant, cuius placita sanctissima in Regia tum primum cœperant euulgari, ne nondum patiens Euangelij planta primis persecutionum turbini- bus tolleretur.

In Xauceana Sede quid hætenus gestum sit,

C A P V T XVII,

ELONGA tandem aliquando, cum Sociis peregrinatione, recreati, ad Australes Socios interuifendos orationem conuertamus, ac primum Cantonienſis prouinciæ in Xauceana Sede statum intueamur. In ea Sede P. Nicolaum Longobardum Siculum vna cum Fratre nostro Francisco

*Statue
Xauceana
Sedis.*

Francisco Martinez reliquimus : ibi solus Sacerdos annos aliquot substitit, cū ad eum nemo per id tempus posset, aut deberet penetrare, & tamē nouus & solus, magnam rei Christianæ messēm in Ecclesiæ horrea congestit : quam ad rem adiuit non parum, earum rerum fama, quas in vtraque Regia gestas esse narrauimus. Nam ea, vt fieri solet in rebus secundis, omnium Magistratum tribunalia nostris aperiebat, & fauorem conciliabat, in quo vno secundum Deum Euangeljeuulgandi commoditas securitasque consistit. Atque ita sese Neophytis adiunxerunt viri aliquot Principes, ac Matronæ, quod ea in vrbe ad hanc diem fuerat inauditū. P. Nicolaus igitur cum aduertisset, à Nostris tot iam annos, cū vrbani vix quicquam esse perfectum, excurrere statuit ad suburbanos, vtī experiretur, an is qui non multos sapientes, non multos nobiles elegit, sese tenuioribus, maiore cum fructu aperiret. Ea res cepit anno ante secularem vltimo post eam festiuitatem, quæ Apostolis orbis peragratōribus Petro ac Paulo sacra est, & pagus primus non procul ab vrbe, *Michia* vocabatur, ex hoc etiam in adiacentes excursum, cuius excursionis per annos continenter aliquot hæc fuit fere ratio.

*Excursio in
adiacentes
vrbi pages,
Gratio do-
corāres si-
dei.*

MITTEBAT prius ē Neophytis aliquem in locum, qui suum populo aduentum denunciaret, moneretque vt præparatis animis Concionatorem ex Occidente remotissimo expectarent. Primum igitur vbi aduenit, aduentus sui causas explicuit, ad mēsam ante se positam, vtī vnum Numen cœli terræque moderatorem venerandum persuaderet, extra quam Religionis veritatem falsus nulla reperiēbatur : tum decem Diuinæ legis capita pronuntiabat, & breuissime exponebat. His peractis, dicebat, habere se effigiem illius, qui hanc legem hominibus dederat primum; deinde
eam

eam imaginem in mensa vel alio loco ad venerationem accommodo, cum cereis & odoribus stangebatur, hortabaturque omnes, ut cum venerentur, quem hæc imago referebat, & promitterent, se idola Deorum simulacra, non Deos, in posterum repudiaturus: quam ad rem non admodum reluctabantur, inducti vel legis nostræ sanctissimæ fama, vel insita gentis facilitate. Nam quodlibet venerandi. His ita peractis, Christianæ doctrinæ compendium in quosdam diuidebatur; neque enim satisfieri poterat omnibus.

HÆC cum exponerentur ad confertam multitudinem, ignis adeo incepit ardere vehementer, ut in ipsam urbem eruperit, & quā plurimos ad amorem legis Euangelicæ accenderit. Primus quidem actus solemnis Christianæ legis ineundæ fiebat, cum in Catechumenos recensiebantur: in hunc modum fiebat. Super aram collocatur legis Christianæ compendium, qui ad eam ediscendam admissus est, coram ara solitis venerationis ritibus Christum Seruatorem ac Magistrum veneratur, & compendium ex ara capiens, domum redit, & interim dum eluitur sacris aquis, ad eam sacrificij partem admittitur, ad quam Catechumenos admitti mos est: inde dies per multos catechisticis prælectionibus imbuuntur, donec Baptismo deputatus dies adueniat, quo rite peracto, precarios globulos, imagunculas ex ære penfiles, sacræ ceræ particulas, velut spiritualis militiæ arma suscipiunt: eam rem per multi summa celebritate palam celebrabant. Nam è Baptismo domum redeuntes tympanorum ac tubarum festo sonitu deducebantur à Neophytis, imo & à propinquis Ethnicis eo ritu, quo fieri solet, cum quis à Magistratibus accepta noua aliqua dignitate reuertitur: & quidem eam rem paulatim Dominus ita promouit, ut intra primum triennium

Act. Christianæ legis ineunda.

nium supra trecentos Christo sint aggregati: qui numerus in his vel initiis, vel difficultatibus pro maximo haberi debet. De his peculiaria quædam seligam, neque enim in historiam omnia referenda.

*Conversio
cuiusdam
senis ad fidem
Christianam.*

NON silentio prætereundus, qui primus vocanti Deo manus dedit, vir annorum septuaginta, alias sæpe frustra ad salutem inuitatus, ob imperitiam legendi ac memoriæ imbecillitatem, quibus paulatim improbo studio tandem superatis, Saluator vocatus est, aliisque ætate consimilibus autor fuit, ut eandem Religionem profiterentur. Hanc ab idolis defectionem reliqui, maxime quod Sodalitij capita fuisse constaret, indigne tulerunt. Ergo magno numero & impetu in eorum domos irruerunt, prope minaciter sciscitanti, quæ esset hæc novitas, quæ de iis ferebatur: ab his responsum, se iam vnum cœli ac terræ Dominum venerari, nec quicquam posthac habere velle commercij cum infernis monstris: quæ sectatores suos in cruciatus sempiternos pertrahunt. Institerunt acriter, uti meminissent nomina sua in Sodalitij tabulas relata, neque prodigerent tot obsequia Diis suis delata: sed ut constiteret sibi, & per eos licere dixerunt, nomina sua & obsequia, si vellent, è tabularum memoria eradere: sibi iam certum esse, vnum Deum venerari, cæterarum sectarum cultus repudiare. Minabantur illi Deos suos breui vindices adfuturos. Atque ita victores Neophyti monitores importunos ab se ablegarunt. Interrogatus est ex illis unus, nunquid ex iniuriis odij remansisset miserationis, inquit ille, aliquid, ex eo quod errare illos constet, ac nescire quid faciant.

*Alterius
conversio.*

HI constantia sua, se in officio continuerunt: alter etiam euentu præter ordinem à Domino adiutus, iuvenem strenuum idolorum veneratorem

tozem ab ea mente deduxit: neque ille rationibus consiliisve cedebat: vrget Neophytus, vti saltem legis Christianæ commentarium euoluat, ac postmodum statuatur de illa, prout vellet: nec renuit iuuenis: verum humani generis hostis eum initio statim terrere statuit, ne vltius rem vrgeret: ergo accepto libello manibus ita subito contremuit, vt concussum legere minime posset: casu territus Neophyto librum restituit, & manus tremere cessarunt: id cum vrgente Neophyto iterum ac tertio fecisset, coram aliis aliquot, & nominatim Parente sua, eodem semper euentu factum est, vt tremere accipientis manus, restituentis tremere cessarent: vnde Parens prodigio territa, ne quid filio peius accideret, Neophytum rogauit, vti filium ad Concionatorem magni Occidentis deduceret: contra importunum hostem remedium aliquod petiturus: tum Neophytus offerri sibi commoditatem ratus, ad Parentem etiam Christo adiungendam, à qua licet multum renuente, impetrauit, vt omnia idola, etiam vnico paruo, quod ob amorem filij retinere volebat, eiiceret è domo, & Neophyto domum deferenda traderet. Tum Neophytus propria illi manu Christianæ legis commentarium tradit, nec vnquam in posterum vel manus tremere, vel quicquam aliud extra ordinem euenire sensit. Filius igitur vna cum Parente in Catechumenos recensiti, postquam per otium Christianæ legis mysteria didicerunt, denique Christo sunt aggregati.

Filius rogatu Patris ad Patrem nostrum deducitur.

NIHILO mihi videtur inferior diuinæ electionis effectus, quem modo subiungam. Neophytus alius amicum suum eo iam deduxerat, vti sacre Doctrinæ compendium acciperet, verum vbi de tradendis idolis actum est, adduci non potuit, vt ea tam inurbane tractaret: rediit igitur ad amicum, & Doctrinæ sacre compendium

Alterius mira conversio.

dium dolenti Neophyto restituit, & iam redibat domum mœstus, cum in Ethnicum incidit familiarem suum, cui tristitiæ suæ partem communicans, rei totius narrauit euentum: ille vero secretis iudiciis Dei permotus, qui nouit qui sunt eius, Doctrinæ compendium legit, & coelesti luce illustratus, assensit extemplo, & nihil differens, quod bene cœperat, Neophytum in ædes suas deduxit; Et videbis nūc, inquit, quam serio id agam, quod statui: exturbatis igitur è maiestatis solio simulacris, pro ara sportam dedit, & omnia in ædes nostras amandauit, significans hæc pro fidei suæ pignore præmittere, donec confecto negotio quodam, in quo moræ erat periculum, ipse ad eam edificandam adueniret. Aberat porro ab ædibus nostris quinque amplius leucas.

*Mulier cū
vniuersa
familia cō-
uersa.*

NEOPHYTVS alius ad Patrem nostrum accessit die quadam, questus, de vxore sua etiā tum Ethnica, quod vnum ex idolis communi incendio destinatis, subtraxisset, à quo in partu parendi facilitatem sperarat. Iussit Pater subtracto idolo Choimæ, Deiparæ effigiem substitui, & vxorem recitare septies quotidie orationem Dominicam, & salutationem Angelicam in memoriam septem eiusdem festiuitatum. Vxor tandem mariti auctoritati cessit: adueniēte partu, filium enixa est insolita facilitate, & ne dubitari posset, cuius id præsidio euenerat, partus ipse in diem incidit Virgini in Templo præsentatæ sacrum, quo euentu nihil dubitauit Christi fidem vniuersa familia amplecti, & peculiari cultu Virginem venerari, & quidem is erat, vt vnus saltem singulis sabbathis è familia veniret ad sacrificium in Virginis honorem celebrari solitum, & ad id cohortandum semper aut odores, aut cereos, aut quippiam aliud, qui venerat, afferebat.

EX iis omnibus, attingo paucissima, ne similitudo

tudo tædium pariat, nunc de pueris pauca. Puellulus annorum nondum sex in puerili iurgio ab Ethnicis cœtaneis alapam acceperat, is memor eorum quæ audiuerat, cum oratio Dominica exponeretur, dixit: *Ego vobis dimitto, sicut mihi Dominus dimisit.* Post aliquot dies eum etiâ iunior eiusdem sororcula superauit, nam cū similiter à fratre patientiæ suæ iam immemore alapam accepisset, illa iisdem verbis plane respondit: quare puer miro rubore suffusus est, vbi vidit se à sorore iuniorē superari. Alia puella Agnes nomine nondum bene quinquennis supra ætatem Christianæ pietatis officia coluit. Die quadam Ethnicis explicata supplicantium pompa, simulacrum quoddam deferebant, cui nomen *Tncon*, quod proprie tenebrarum Principem sonat: hoc illi monstrum ad auertendam cœli inclemētiā circumferebant, & cum ad eam Regionem peruenissent, in qua pater Agnetis habitabat, ad eum honorandum, quod esset vir primarius, in eius domum idolum intrinicare procurabant: verum puellula, cæteris nimis me aduertentibus, ad ianuam accurrit, atque in hunc modum protestata dixisse fertur: *Nos Christiani sumus, tenebrarum Principe non indigemus, ubi Deus habitat, ibi malignos spiritus habitare vel cœli inclementiam esse non oportet*, atque ita discesserunt. Alias etiam cum viderent Ethnicis parentem, uti in supplicationis alterius sumptum, quæ idolo Vrei protectori parabatur, aliquid conferret, ipse primum illis Decalogi præceptum legendum dedit, quod id facere prohiberetur: sed nihil admittentēs vim parabant: accurrit ad tumultū Agnes, & vociferantibus se ingerens dixit; *Eos qui cœli Dominum adorarent, nihil in obsequium simulacrorum conferre posse, & veritas ex infantis ore profecta, vim habuit ad importunos idolorum procuratores comprimendos, dixerunt enim nunc de-*

*Condonant
da iniuria
exemplum
in puero &
puella*

*Puella quada-
dam publi-
ce idolorum
curat ve-
neratio-
nem.*

*Agnes puella
tumulu-
tum sedat.*

magis sibi constare, id Christiana lege illicitum, quod puella in ea ætate, quæ fraudis capax non est, id ita constanter affirmaret. Ex his fidei ætatisq; præludiis facile constat, quam ad fidem nostram suscipiendam Sinæ sint comparati, cum in hoc nascentis Ecclesiæ vere his flosculis fructum deinde portendant.

H O C etiam tempore sceminarum salus quæ pro desperata habebatur, à nostris primum cœpta est aperiri, hoc vero de illis dici potest, etiam viros sæpe in pietate superasse, ea res constare poterat exemplis pluribus, nisi mox illustre testimonium daturæ essent duæ tresve matronæ nobiles, de quibus mox alia occasione agendum.

NEC in pagis solum Euangelij lux diffundebatur, sed in urbem etiam tot iam annos prope desperatam, eiusdem radij penetrarunt: ubi è plebe non solum multi oculos aperuerunt, sed è prima nobilitate; siue literarium gradum spectes, gestosq; Magistratus, siue opes & familiæ dignitatē, ex omnibus duos solum commemorabo, qui se supra cæteros extulerunt.

*Duo è Magistratu si-
dem susci-
piunt Chri-
stianam.*

H O R V M alter *Cum* vocabatur, qui post literarium gradum renunciatus erat nescio ubi Magistratus, sed nondum eum gesserat: is annos complures cum Nostris agebat; donec anno supra secularem primo statuit omnibus se remoris expeditare, & ad Christianam libertatem aspirare: eius præscripto mater & auia primum, deinde ille cum fratre suo, sacro fonte abluti fuerunt, mater nomen Mariæ suscepit, auia vero Annæ obligit, nec diu distulit filius domesticum exemplum: nam Augusto mense ineunte Christo nomen dedit magno pietatis sensu, & Neophytorum gratulatione. Cum eo filius ipsius fere decēnis Christo aggregatus est: parens Georgius, filius Virtus est appellatus, nec minore pietatis ardore cœpta pro-

equabantur, cæteris exemplo præibant, & mſe Chriſtianos profitebantur; qua re mi-quantam ſanctiſſimæ legi noſtræ talis fami-uctoritas celebritatem dederit, neq; hic ſte-n nobili Neophyto pietatis exemplum, cum n. poſt dies paucos demortui fratris filius in-itudinem incidiffet, tanto ſtudio animi ſalu-illi procurabat, vt corporis immemor eſſe-eretur: verum adoleſcentis parens mire ſimu-ſis addicta, ſalubria de filij ſalute conſilia ne in-es quidem admittebat, verum à patre admo-us, vt cum ipſo iuvene ageret, neque parentē-aret, nam elui facile illum poſſe, etiam illa ni-ſemiente, dum omiſſis aliis ritibus, quę ſolum-ellaria ſunt, exhiberentur: nec difficile fuit ab-ro conſenſum impetrare. Patruus igitur eum-ruit, P. vero Nicolaus velat viſitationis offi-perfungens, adoleſcentem baptizauit, & per-ſit clemens Dominus vt i vita ſpiritualis cor-ris imminentem interitum propulſaret: Ex ea-ſi ipſa hora quotidianis incrementis invitanti-ſalutem reuocabatur, ſtupori fuit res omni-s, ſed parenti maxime, quæ tandem fraudem-ecta, qua ſalus rediſſe credebatur, ex admira-ne legis illius, cuius vis ab animo in corpus re-ndaret, in imitationem pellecta eſt, atque ita-næ ac Mariæ matronis adiuncta, Paulæ in ba-ſmo nomen accepit. Præ cæteris Anna ſe ſem-in ſtudio pietatiſe uexit, domi ædiculam ex-uxit, ea conſilio, vt ſubinde Miſſæ ſacrificium-petraret, quoniam Sinenſium ſœminarum-rituitate domi retinebatur, & ornatus ædicu-qui ex pietate prodierat, ipſam quoque pro-pat pietatem: viſum eſt illi parum decere, vt-iculæ vicina eſſet culina: eam ergo deturbauit, ilio tranſtulit. Hæ tres matronæ certis tempo-ſus pias de Chriſtianis rebus collocaſiones

*Zelus D.
Georgij
Neophyti
-ga fratris
filium.*

*Trium ma-
-onarum*

*mobiliū
feruor in fi-
de suscepta*

instituebant, quin etiam vt augerent numerum vicinam euocabant, quam audierant in eandem legem transiisse, neque illas deterrebat, vicinā ignobilitas, quæ apud Sinas non facile permiscetur, quin etiam rusticas ex agro suburbano mulieres iam fidei communione pares, nihil ab ignobilitate impares esse arbitrabantur: eas igitur colloquium, in congressum, in conuiuium etiam admittebant, nec erat qui culparet, sed potius comprobaret Christianæ modestiæ argumentum. In negotiis denique domesticis nihil inconfutabile. P. Nicolao aggrediebatur: denique huius famularem exemplum in alias multas in vrbe serpsit, & mirum quanta subito animorum commotio vniuersam excitaret.

*Alterius è
Magistratu
conuersio.*

ALTER, de quo dicere statui, celebrior etiam superiore habebatur, cognomento Phenix, literis & propinquitatis splendore prudenti quæ fama pene Xauceanus Cato habebatur: ille in publicis negotiis omnibus primus, aut in primis vrbem sibi deuinxerat: sternendis vicis, extruendis pontibus, idolorum fanis faciendis vel reficiendis: eum Dominus potenti manu sibi tandem aggregauit anno supra secularem tertio, quod die Hieronymi festiuitatem proponit Ecclesia, annos iam fere vndecim cum Nostri, quorum consuetudine delectabatur, ita egerat, vt tamen nihil de sua salute cogitaret, quibus elapsis ignis Divini scintillas, quæ subinde expirabant, se sensim narrabat, quatuor igitur annos ea deliberatione alternatio perdurauit: prima illi desideria è congressu quodam cum P. Nicolao inciderunt: mirabatur quorsum in vicinos pagos tanto labore se excurreret: cui responsum; Etiam nunc nescis quo consilio spontanei exules è patria huc nos ipsos relegauerimus? aduerti ciues in dies magis ac magis veritati aures occlusisse: video numquam

for

rtasse per vicos ac pagos suæ salutis cupidus es-
velit: hoc enim scias velim, mortalium animos
ud Deum pares esse, nec ea discrimina reperi-
que sibi homines ipsi finxerunt. Hæc verba Deo
riente, cor hominis sauciarunt: & asseribat,
inquam horum verborum memoriâ se in po-
erum depositurum. Eo ipso tempore in Pechi-
ensem aulam illi nauigandum fuit, & quoniam
Matthæo notus erat, exceptus est à Nostriis per-
mane. Vidit ipse, quanti à primariis Magistra-
bus haberentur Nostri, quos à Xauceanis ciui-
is prope sperni sciebat, & opus illi fuit, vt ad
agistratus conueniendos Nostrorum fauorem
ploraret: vnde excussit ymbras illas, quas ex-
rnum nomen attulerat, postquam vidit Chri-
anæ rei in aula Pechinenfi splendorem, deinde
patriam redux fideliter sparsit, quæ ibi college-
t, & magnam rebus nostris auctoritatem con-
iabatur. P. Nicolaus reducem identidem cohör-
atur, sed contra nitentem duo maxime impe-
menta mouebant; vnum erat de Diuina pro-
fentia, quam videret legi suæ, si sua erat, aut o-
ulari non posse aut nolle. Difficultatem alte-
n homini suus fastus effungebat: neque enim
nile Sinicis ritibus abiicere se volebat, vt adue-
m eligeret in Magistrum. Hæc ille duo repu-
idi capita Lucæ Neophyto cuidam amico suo
ruit: sed ille vtrumque nodum ita dissoluit,
tandem dederit manus, quod enim ad pri-
m attinebat; Literatorum sectæ Principem
n memorabat obtrectatorum quoque male-
fentiam euadere minime potuisse: meminisset
bque à suis Philosophis scribi, eum qui à Deo
res magnas eligitur, prius variis casibus exer-
dum: de altero vero nihil esse quod repugna-
neque enim Socios solere pro sua modestia se
Magistris gerere, aut solitos ritus admittere,

sed eos vni Deo mortalium Magistro dumtaxat exhiberi. Eum diem lætus habuit cum Neophyto Literatus, & conuiuium cum eo protraxit concubiam noctem, alia nulla rein colloquio admissa.

DIE insequenti vna cum Luca suo, domum nostram venit, extremam Patri deliberationem suam declaraturus; quæ res quo diutius optaret eo alacrius audita. Imbutus est igitur, & suo tempore baptizatus, Stephani nomen inuenit, & Nicolai voto, qui eam rem vouerat, si se Christus aggregasset: huius ad Christum conuersio multorum sermonibus in vrbe celebrata est, & iam percrebuerat, nihil de ea lege dubitandum, quam Xauceanus Cato tot annos excussam admiserat, atque ita fructus ex ea re speratus cultores minime fefellit.

*Incendium
restauratur.*

E O ipso tempore res accidit, qua Christianæ legis sanctitas, & nouitiorum inter se amor delinxit, forte à Neophyti domo cœperat incendium & is in medio nationis prauæ viciniam habebat omnem sibi ex desertis simulacris infestam, & tametsi subuenire facile potuissent, inter se tam conspirantes abstinerunt: *Sinamus*, aiebant, *et nos hos, qui Deos suos deseruerunt, ardere*: atque ita tanta domus arsit, exceptis solis habitatoribus, in tanta salutem consecutis, maxime vicini Neophyti concurrerant quidem, sed serius: verum quod nocere non potuerunt, abunde compensarunt, nam singuli quæ poterant in extruendas ædes conlauerunt. Hi nummos, lateres alij, quidam ligna portabant, alij operas sustinebant, nam stipendium ipsi quod essent Neophyti, non admittunt, denique multi supellectilem comportant vniuersam, itaque iam videri poterat, quod ille Poeta, incendiisse suam domum, namque melior & instructior assurrexit, & quod in

dium absumpserat, charitatis flamma repara-
uit.

HÆC in vrbe: sed & in pagis cum numero pie- Pietatis ar-
dor in pagis
eluit.
tatis ardor excrefcebat: cuiusdam pagi incolis, cui
nomen *Cin Cun*, visum est ædem centum Neo-
phytis, tot enim numerabantur, iam denique ex-
truendam, adhibito igitur in consilium Patre
nostro, arcem capacem elegerunt, & magna cele-
ritate ædem ad tectum euexerunt: in ea, anno
quo supra Aprilis vigesimo, primum sacris ope-
ratus est P. Nicolaus, eo quo maxime potuit ap-
paratu: Sacrificium subsecuta est oratio de discrimi-
ne inter Christianorum ædes, & profana si-
mulacrorum fana: ea perorata, sese in genua con-
cio tota prouoluit, Deo præsens beneficium gra-
tulata: nominati sunt etiam quatuor ædis ac rei
Christianæ Præfecti. Aes campanum ad cœtus
adiectum est, & præter aquam lustralem copio-
sam ad Neophytorum morbos, & cæteros casus
præsentissimum fere remedium, sacros fastos ad-
iunxit ad solèmnès dies internoscendos. Hæc ex-
cursio præter Neophytos, Ethnicos quoque atti-
git: è quibus baptizati plures, & in tyronum nu-
merum adscripti, omnes quotquot concurre-
rant permoti discesserunt.

H O C ipso tempore in aliam agri suburbanì
partem fidei quoque fama penetrauit: eam detu-
lit Neophytus quidam Marius nomine, qui cum
ad amicos suos eo se contulisset, de rebus nostris
sermonem ingessit, & permouit multos, sed ma-
ximè senem quendam pagi totius primarium, is
præpeditus valetudine, quod per se non potuit,
per filium ac propinquum alium fecit: hos enim
misit, vt ad se Patrem inuitarent, & simul ad iter
iumenta, cæterumque misit apparatus. Iuic
eo Pater Nicolaus, cum eo ipso Mario; vix

aduenerat, cum bonus senex in varias quæstiones erupit acutas sane, & pro tempore accommodatas : bis quoque disputatum est cum aliis solemnus. Senex tandem cum vniuersa familia baptizatus est, & Pauli nomen accepit. His occupationibus cum destineretur P. Nicolaus, ecce tibi alius nuncius aduenit. Ager quidam duabus ex hoc loco leucis baptismum petebat : iam enim alias Patrem conuenerat. Iuit quamprimum, ne hæc animula perderetur, sed & reliquos ita inuenit comparatos, vt non prius inde discesserit, quam triginta probe instructos eluisset, quos inter vetula quædam numerata est, cui Dominus in eam horam visus est vitam protraxisse, mox enim à suscepto Baptismo ipso senio confecta, in alteram, vt sperari potest, ac meliorem vitam euolauit.

Quibus per eos annos laboribus Xauceana sedes fuerit agitata.

C A P Y T V M XVI.

*Consilium
de sed. Xau-
ceanæ per-
mutanda.*

APERTVM erat ostium magnum & euidens, vt ait Apostolus, sed aduersarij quoque multi, & quidem P. Visitatoris consilium erat cum Xauceo ad sedem nouam instituendam P. Matthæus discessit, Nostris alibi tuto stabilitis, Xauceanam sedem extinguere, vel ob aeris inclementiam, vel ob cōtinuas prope turbas, vel propter ipsam frugis faciendæ desperationem. Verum his rebus ita constitutis, cum laborum fructus affulsisset, qui supra narratus est, re denuo in deliberationem vocata, nemini visum est, vel ob aeris inclementiam, vel ob turbas imminentes
spes

spes tantas profundere. Itaque confirmata denuo nostrorum statione, facta sunt, quæ supra commemoravi. Ex hoc porro capite colligere licebit, quantas artes hostis humani generis ad hæc euer-tenda principia inuenerit, & quanta maiore po-tentia Dominus hæc impostoris inuenta discus-serit.

*Xaucorum
sedes stabi-
litur.*

NVL L A res alia æquè rem vniuersam distur-babat, vti prælium à sanctissima lege nostra im-placabile in vanos Deos institutum: quam enim facile est Sinis persuadere, vti Deum cœli Domi-num pro supremo Numine venerarentur, ita dif-ficile est ab iisdem impetrare, vti simulacra om-nia de solio Majestatis exturbent, nulloq; ea honore dignentur, non enim ferunt simulacra hæc ne inter ipsius quidem Dei ministros posse numerari, & eo cultu coli, quo à nobis Diui no-stri solent, tametsi tot sæculis gentilitatis tene-bris fuerint inuoluti, eo tamen dementiæ non peruenerunt, vt in Numinibus, criminum suo-rum patrociniū, vti fabulantur Poetæ, vellent reperire; sed de iis maximam partem vita narra-tur, vera sit necne nihil attinet, Ethicis virtuti-bus mire concatenata, atq; ita suspicientes alio-qui legis nostræ veritatem, ex æquo atque sancti-tatem, volebant tamen à maioribus traditam Diuorum suorum memoriā retinere. Difficul-tatem auget peculiaris in hac gentilitate consue-tudo; neque enim solum interdiciendæ sunt iis, qui ad legem nostram adspirant, publicæ in fanis venerationes, quod alibi satis est, sed cum singu-lis domibus colluctandum, vti penates ac lares suos, cum quibus natus est quisque & educatus, & quos pro suis tutelaribus habent, ex oratorio detractos ablegent, & indignis, vt arbitrantur, modis tractent, reperti sunt permulti, qui ne fu-mum quidem aut cinerem illorum ferebant, ne

*Difficultas
auertendi
Sinis à suis
simulacris.*

*Cultus ido-
lorum dif-
fert apud
Sinis à
Poetarum
fabulis.*

dicam ut ipsi domesticis ignibus damnarent, sed in flumina demergerent, numquam amplius emerfuros, hæc tamen omnia non parerga solum Ethnicis, sed etiam ab omni humanitate aliena videbantur.

*Idolum
Hoc quan
monst. o-
sum Socii
cui mola-
stiam attu-
lit.*

*P. Nicolaus
iniquam
pet. iorem
venit.*

INTER cæteras difficultates est illa non minima, quod in supplicantium pompa vicinos omnes urgent, ut in simulacra, quæ circumferunt, sumptus conferant, quam difficultatem Neophyti fere euicerunt, præter cæteras grauem molestiam passus est hoc tempore P. Nicolaus. Sinz inter idola sua numerant quoddam, cui nomen *Hoquan* imposuerunt, ideo quod mortaliū oculis præesse fabulentur, atque ideo tertium illi oculum in fronte statuerunt. Hoc monstrum die quadam ingens turma per urbem circumgebant, eo consilio, ut stipem ad extruendum illi fanum compilerent: in ædem nostram denique deuentum, & ad honorandum domus herum, qui libentius hoc honore caruisset, idolum in atrium importarunt, priusquam impediri possent, tumultu euocatus Pater accessit, & quæsit exiis, ecquid vellent: pupugit ebs acriter primum, hunc Argum suum minime salutatum: nam cæteris in ædibus, in quas immittebatur, mille ritibus, cereis, odoribus, nummis etiam excipi solebat. Verum quoniam venerant petaturi, primam hanc inurbanitatem dissimularunt: inde expositis suis postulatis, hoc responsum acceperunt: Placere sibi hanc indolem pietati addictam; sed ex animo condolere, eos in eligendo Numine aberrare; se, qui vnum cœli Dominum veneraretur, à simulacris quolibet modo colendis prohiberi. Hic erupit soluto silentio popularis insolentia; urgebant enim inconditis clamoribus, ut daret quod petebatur. Hanc supplicantium pompam ducebat Literatus quidam, qui se nostrorum amicum

cum esse volebat : ille igitur P. Nicolaum amicum hortabatur, uti multitudini cederet, meminisset, aduenam se in aliena terra constitutum, & quoniam is ita locutus fuerat, ut facile posset à multis exaudiri, contentiori etiam voce respondit Noster: se ad opera publica, sternendos vicos, reficiendos pontes, semper liberaliter, quoties fuerat rogatus, contulisse: verum in idolorum gratiam, ne festuca quidem à se sperarent, ex eo quod id æquè legi suæ repugnet, tali ratione parum aut multum dare. Sensit literatulus non ex avaritiæ sordibus negari: cœpit igitur inepta distinctione licem velle componere. Age, inquit, petenti populo, & non idolo, da quod petit: sed neque hoc admittit Noster, non ideo solum quod illicitum arbitraretur, sed, ut licitum cupiam videri posset, expediebat semel Nostros ab his molestiis in perpetuum expedire. Itaque postquam varia dicta responsa sunt, denique vim inferre minime ausi, cum suo se oculorum cæco curatore extra ædem nostram se receperunt, & mille diras imprecati, secum pudorem & repulsam extulerunt. Ex his colligas velim, quâti molestiis Neophytos afficiant, stipem alias pendere solitos, cum ab ipsis externis, quos lege discrepare constabat, ita acriter exigerent: hæc difficultates, quas dixi, communes ubique sunt, ac fere perpetuæ, peculiare aliquas & breuiore tempore, in posterum commemorabo.

I B A T P. Nicolaus in vnum è pagis ad colligendam aliquot mensium messem, verum zizania succreuisse deprehendit: ea inimicus homo adhibitis duobus literatulis rusticæ huius Academiae Magistrellis superseminarat: hi enim cum audissent, discipulos è suis quosdam, se inconsultis Christianam legem suscepisse, ita excanduerunt, ut ignominiose multa in legem nostram sanctis-

*Tumultus
contra P.
Nicolaum,
excitatur.*

sanctissimam, eiusque præconem effructuerint, & furorem auxerunt, ex quo patris aduentum audierunt. His renunciari iussit, venisse se comparatum, uti rationem eorum, quæ dixerat, daret, idque palam coram omnibus, quibus placuerit, interesse: sed illi nihil minus quam veritatem sectabantur, itaque ab ignominiosis nominibus inertiam suam incusantes, popularem tumultum ciebant, ut in foro libellum scriberent omnes, quo externum idolorum expugnatorem apud urbis proprium Gubernatorem accusarent, cuius est proxima in suburbanos vicos & ordinaria potestas. Ad hunc tumultum sopiendum, usus est P. Nicolaus animi constantia; misit, qui eis renunciaret, ut adderent in libello, eam à P. Nicolao doctrinam euulgari, quam ille ipse Magistratus, ad quem destinabatur, tali die, viderat, laudarat, approbat; eandem quoque esse, quam reliqui Magistratus urbani legerant, & auctoritatis suæ calculo confirmarant, hoc nuntio in vanum omnia recidere, qui enim concurrerant Magistratus audientes, ab accusatione periculosa se subdixerunt, ergo per otium & opinione liberius res Christiana procurata est, quin etiam excursus in nouam stationem magno quoque fructu, licet nocturnis semper horis in hunc pagum Noster rediret. his Magistrelli euentibus fracti, sese in ludos suos literarios taciti receperunt.

CVM P. Niculaus ex hac excursionem, se in domum recepisset, perturbatam contra se reperit urbem vniuersam: recentibus enim literis nunciabatur, P. Matthæum ac Socios in itinere Pechinenſi ab Eunucho Mathan progredi prohibitos, in vinculis retineri: conclamatum iam de rebus nostris esse, & Socios vel morte plectendos, vel in perpetua vincula detrudendos, minime dubita-

dubitabant. Verum hanc nubeculam dissipauit aduentus ex aula Neophyti nobilis, quem modo commemorauimus, is enim per eam ipsam urbem, in qua Nostri detenti fuerant, sese transisse narrabat: quia vero nondum erat Neophytus, valde mirabatur, quorsum hoc acti hominis in crucem triste spectaculum Nostri circumferrent, è quo prætextum nocendi Eunuchus acceperat, sed frustra. Hic itaque Neophytus Georgius suo nos sermone ab hoc periculo liberauit. Idem cum fratre suo & alio propinquo, magno apparatu domum nostram ingressi sunt, ex quo rumor percrebuit, se Christianam fidem velle profiteri, quæ res promulgata aduersarios fregit, Senioresque obseruatores compescuit, neque enim illi contra hos fautores quicquã tentare audebant, hinc Nostri maiore cum libertate cœptum Euangelii cursum sunt prosequuti. Non ita multo post Prouincialis Visitator aduenit, qui assessores acceperat viros tales, à quibus nihil admodum timere periculi sibi Nostri videbantur, alter enim Xauceanæ urbis erat Gubernator, amicus ac Nostrorum familiaris, is cum à P. Nicolao die quadam legis nostræ præcepta decem accepisset, miratus est absolutissimam numeris omnibus sanctitatem, ac virtutis apicem alte suspexir, asserens, eum qui hæc obseruare velit, Magistratum gerere nequaquam posse, hoc responsum palam pro tribunali dictum, æmuli nostri non nesciebant, & simul spem nocendi artesque deponebant, de altero Visitatoris Assessore nihil P. Nicolaus inaudierat, resque illi nostras inauditas arbitrabatur, sed iam ille in aula Pechinenfi nostros videbat, & familiariter aliquoties cum P. Matthæo congressus erat: ille ubi Xauceum aduenit, audiuitque P. Matthæi socium ibi degere, munus educationum splendidum sibi eo ipso tempore ab urbis Guber-

Nobilis quidam Neophytus Socios à periculo liberato

Beneuolentia alterius Assessoris erga Socios,

Gubernatore transmissum, ad Nostros maxima cum pompa per celebriores vrbis vicos miserat. Visitatus à Sociis multa de P. Matthæo rebusq; nostris retulit, ac plura, cum ipse visitationis officium rependeret, inter cætera commemorauit fecum Sociis omnibus egisse, & duo maxime notasse: singulos eadem interrogatos eodem tenore respondere, vnde constare arbitrabatur, eos vnâ sequi veritatem: alterum erat, quod nullo in congressu de Deo suo meminisse omitterent, vnde ipse iudicabat, easdem Deo suo plenos, in alios hanc plenitudinem velle refundere. His igitur Magistratum fauoribus hostes nostri, metu terri, ne nocere quidem tentarunt, ne periculum in seipsos deriuarent.

Nec Christiana conueniuntur.

NEC diu tamen destiterunt, sed qui mordere non poterant, cœperunt oblatrare: aiebant magni Occidentis legem quatuor foliculis contineri facile apparere barbaram esse, Idolorum vero ingentia volumina eloquentissime scripta, precandi formulas, energumenos liberandi verba solemnia, quis iure non suscipiat? Hæc quoties cum Neophytis congredebantur, ingerebant: quibus nihil aliud responderi poterat, nisi plura esse sanctissimæ legis commentaria, sed nondum per nostrorum paucitatem ac sermonis infantiam breuissimo tempore in Sinicum sermonem transire potuisse. Verum hæc frigide & gratis dicta criminabantur. Ad extremum Neophyti opprobriis fatigati, libellum supplicem, nouo ritu ad P. Nicolaum detulerunt, ab eo petebant, vtilem legem, quam euulgabat, similibus opprobriis eximeret. Nondum eo peruenerat ille, continuis occupationibus autocatus, vt ad scribendum animum applicaret, verum ne filios suos reiecisset, & legis opprobria neglexisset videretur, aggressus est opuscula quædam Neophytis mire

tiſ mire accepta , quibus obſequatorum ora ob-
durauit : adiutorem ad hæc adhibuerat Sinen-
ſem Literatum , quo ex more Noſtri Magiſtro
utebantur. Hæc opuscula fuerunt primum pre- *Pij libelli*
cum libellus , ad varios caſus inſtructus , offi- *contra op-*
cium etiam funebre ac ſepulturæ , Sinicis cha- *probria*
racteribus expreſſum , ſed Latino ſermone nihil, *etuntur Si-*
niſ quantum lingua tulit, immutato: ea res Neo- *nico cha-*
phytoſ, tametiſ nihil intelligerent , maxime re- *uactere.*
creauit: idem etiam in Europa factitari videmus
ab iſiſ, qui Diuina officia recitant Latino ſermo-
ne, tametiſ illiſ imperiti, hoc enim perſæpe fa-
ciunt non ſine ſenſu pietatiſ: addidit deinde con-
ſtitendi de peccatiſ & latebras conſcientiæ excu-
tiendi formulam , ac denique Deiparæ Virginis
opera nonnulla admiranda, & Diuorum aliquot
vitam è virtutiſ præſcripto traductam, ac prima
fuit celebris illa D. Damasceni narratio de Bar-
laamo ac Ioſaphat, eodem etiam tempore alii è
Sociiſ alia opera ſcripſerant : & quidem vtiliſſi-
muſ habebatur ille libelluſ , qui eo tempore à P.
Ioanne Soerio Nantiani prodiit, quo inſtruere
intendebat eum, qui ad Chriſtianam legem aſpi-
rabat : eum libellum Pater in lectulo potiuſ
quàm in muſæo ſcripſit , nam lentis febribuſ
correptuſ conquieſcere nſciebat , donec exiliſ
vitæ lucerna ſplenderet , breui enim phthiſi ex-
inctuſ eſt. Nihil de P. Matthæi Catechiſmo,
nihil de ſacriſ ſactiſ dico, qui tamen eo tempore
opportune prodierunt , hiſ igitur ac ſimilibuſ
opusculiſ iam Neophyti inſultatoriſ obſiſte-
bant.

NONDVM deſtitit humani generiſ hoſtiſ
nuidentiæ. Nam per eoſ dieſ mira celeritate fa-
na totam urbem peruaſerat, Noſtroſ Sciauchino
ntiqua ſede pulſoſ, ac omneſ, qui Chriſtianam
egem ſuſceperunt, poenâſ dediſſe. Verum hic *Calumnia*
rumor *ſpargitur*

*de Neophy-
tis Sciau-
chinensibus.*

*Alia calū-
nia repri-
mitur.*

*Histrionum
calumniæ
picturis
ostensa.*

rumor Neophyti cuiusdam aduentu Sciauchino subito euanuit. Non absimile fuit iuuentis cuiusdam inuentum, qui Sciauchini parentem habebat in publico Magistratu. Is Xauceo transiens, de Nostreis dixit: Hos aduenas oportet illos esse, qui ante aliquot annos Sciauchini turrim extruxerant, & in speluncis subterraneis horrenda flagitia committebant, quos deinde deprehensos fuga sibi consuluisse narrabatur. Verum in eadem prouincia sub eodem ipso prorege, prope in Sciauchinæ vrbis conspectu, fugitiuos latitasse, cui credibile videri potuisset, maxime quod vix cuiquam ignotum esset, Nostros ab ipso prorege Xauceum missos, eius diplomate munitos ædem extruxisse: vnde hæc in tenebris orta lux veritatis facile discutiebat. Amplius nocuit, quod nunc subiungo. Histriones nescio qui venerant Amacao, & in Xauceanis nundinis multa pinxerunt ac finxerunt, quidquid Sinæ in Lusitanis horrent, certis in tabulis fœde depictum visebatur: & omisis iis, quæ de habitu breuiore ad risum commouendum proposuerant, dicam, quid in Christianæ legis professoribus culparunt. Primum homines gladio accinctos, in Templis precatorios globulos decurrere; imitabantur eos, qui altero poplite flexo Deum venerarentur; in aliis litigantes ac digladiantes referebant; permixtas etiam viris fœminas, quod Sinæ summopere horrent, criminabantur: hæc omnia vel in pictis tabulis visebantur, vel ab histrionibus spectanda præbebantur, quid non ibi dixerunt, quid omiserunt, quod in legis Christianæ opprobrium cedere arbitrabantur? Verum non tantum potuerunt abiectissimi homines Christianæ legis Christianæ legis auctoritatem deprimere, quantum eo ipso tempore Deo iniurias resarciente, Magistratus omnes urbani ad vnum extulerunt, &

notatum

notatum est à multis, eo ipso vico ac loco, vbi histriones in Christi legem opprobria congesserant, paucis post diebus P. Nicolaum grauisimo Magistratui occurrisse, eumq; sella gestatoria descendentem, solitos vrbauitatis ritus expleuisse; alium eodem loci Patrem in medium vicum honoris causa deduxisse.

HACTENVS leuia commemorauimus, grauius est omnino quod sequitur, nec à Nostreis scitum prius, quam Deo causam nostram agente, res tota compressa esset, ne arbitraremur fortasse aliquid ad medendum industriam humanam attulisse. Xauceana sedes, vti supra commemoratum est, in area vicini fani assurrexerat: ea res dudum sacrificulos pungebat, sed Magistratum auctoritate deterriti, intra stomachum iras continebant, & quidem toto eo tempore, quo nostri mitius cum idolis egerant, quam in hac Neophytorum turba nunc agebatur, ferre vltra non potuerunt idolorum suorum fumum ac nidorem, quem ex vicinia ventus in fanum deferre poterat, aut fama rem minime secretam non patiebatur ignorari. Ergo cum aliis multis coniurati, libellum in Nostros scripserunt, eumq; ad Progubernatorem, hominem largitionum cupidissimum, qui hoc negotium haud grauate suscepit. Venerat forte Magistratus quidam sane grauis, quorum ordo à Sinis *Tauli* appellatur, eum certis temporibus solemne est concionem euocare, & populum vniuersum ad virtutem exhortari, qua cohortatione perorata, Progubernator ad Oratoris genua se prouoluit; ibi dicere coepit; externos quosdam Sacerdotes huius fani aream vsurpare, coetus tumultuantis plebeculae cogere consueuisse, petere se, vti hunc Reipublicae metum eriperet, hoc ipso tempore rei totius inscii nostri domesticum sacellum exornabant, rati quod

K k

euenit,

*Socij propu-
gnantur ab
Oratore
Tauli.*

*Orator
Tauli dicit
ad Magi-
stratum.*

*Tauli Socios
inuenit.*

euenit, ipsum Tauli in reditu Nostros inuisu-
rum. Iam enim secundo P. Nicolaus illum con-
tinerat. Quid igitur eum respondisse arbitra-
ris? cui videri poterat in aduenarum fauorem
Progubernatorem verecundia ac pudore suffun-
dendum? sed hæc eius sunt opera, qui hominum
corda moderatur. Dixit igitur coram vniuer-
so populo; constare sibi hos magni Occidentis
Prædicatores (ita enim sæpe Nostros vocant) vi-
ros probos esse, in eo situ ex proregis facultatez-
des suo sumptu extruxisse, nemini molestos esse,
nec à Magistratibus aut popularibus quicquam
postulare: quod ad cœtus hæctenus commemo-
ratos, nemini mirum videri debere, si viri probi
per tot annos amicos plures ac familiares sibi cõ-
ciliaissent. Obmutuit ad hæc Progubernator, &
pudorem vultu præferens, exhibitò ritu se ad la-
tus cum reliquis Magistratibus recepit. Occasio-
ne ex nostro negotio sumpta, Magistratus ipsos
in hunc modum exhortari cœpit: Meminisse
nos oportet, quot beneficiis è cœlo donati sumus,
cum præ cæteris literarum & honorum gradibus
fruemur; hæc nobis officia Rex tradidit, vti
plebem suo nomine gubernemus, ne igitur
rem indignam vel cœlestibus vel Regiis bene-
ficiis aggrediamur, ne innocentes largitionum
cupidine persequamur, id enim certo nobis
constare debet; male parta male dilabi, neque
nobis neque posteris nostris profutura. Hæc & si-
milia ubi perorasset, concionem dimisit, quæ ni-
hil æquè mirata est, quam ita luculente aduena-
rum patrociniū ab eo susceptum contra eum
maxime Magistratum, qui primas in vrbana Re-
publica gerebat. Egressus igitur fano patrocina-
tor Tauli, domum venit cum vniuerso Magistra-
tuum & pene totius populi comitatu. Eum ex-
cepturus in vestibulo prodit P. Nicolaus in eo
habitu,

habitu, quo Literati solent. Mira fuit & supra
 spem humanitas, quam ipse quoque Pater admira-
 batur: nondum conscius eorum, quæ in fano contia-
 gerant. Ingressus est in tenuem nostram biblio-
 thecam, & librum accipiens digito monstrauit,
 quid sibi vellet explicari. Respondit P. Nicolaus,
 id esse diploma, quo facultas ab eo Magistratu
 fiebat librum edendi, cui ea res incumbit: eam
 enim esse Europæis consuetudinem, ne qui er-
 rores aut ineptiæ contra bonos mores euulgen-
 tur. Ille ad accusatorem nostrum conuersus, is
 enim erat proximus, quanto ordine omnia in ea
 Republica geri certum est, quæ hanc circumspe-
 ctionem in edendis libris solet adhibere? E bi-
 bliotheca in sacellum deductus est, sed nescio cu-
 ius maleuolentia subducta clauis, ianuam aperiri
 non sinebat. Misit ad fenestram, sed neque illa re-
 cludi potuit. Iam abibat ipse Tauli, verum veri-
 tus, P. Nicolaus, ne ea res æmulis occasionem da-
 ret spargendi, Nostros ibi nescio quid occultasse,
 quod oculis illius subtractum vellent, institit, uti
 tantisper expectaret: neque enim velim, inquit, te
 abire nisi spectato sacello, quod in tui gratiam
 exornaui: vim igitur fieri iussit, & feram ipsam
 excuti, quod ille humanissime actis gratiis com-
 pensauit: ingressus est igitur, & vidit omnia, ac
 denique post exhibitos imagini ritus, & varias
 quæstiones, quas breuitatis causa omitto, disces-
 sit. Satis est intelligi ea omnia eo spectasse, uti
 cuncti intelligerent, & Nostrorum maxime dela-
 tor, quam iuste in fano causam nostram suscepisset.
 De subducta claue ostendit quantum sibi displi-
 ceret. Qui ergo eam surripuerat, ne deprehende-
 retur, in hortulo nostro inter herbas abiecit, ubi
 deinde reperta est, domo digressus, diu etiam
 questus est, mirari se, reperiri nonnullos, qui vir-
 tutis ac legis professores maxime aduenas vexa-

*Tauli pro-
 ductor Sa-
 cellum in-
 trat,*

tent: & hæc ita commemorabat, ut à plurimis audiretur, digressis iam omnibus, gratulatum amici venerunt de tam insigni protectore, ac narrarunt adhuc nesciis, quid in fano contigisset. Diu deinde duravit hæc hominis amicitia, imo accusator ipse variis officiis accusationis iniuriam refarcire deinde conatus est: Pechinum etiam cum se postea contulisset, Nostros familiariter inuisit, & P. Matthæo narrauit posteriora officia, sed de accusatione mirum utrimque silentium: neque enim reiiciendus erat, qui ex accusatore amicus fieri velle videbatur.

Terra ficitas.

NONDUM humani generis hostis artes suas, nondum malevolentiam deposuerat: forte ficitas erat diuturna, & terræ fruges in periculum vocabantur. Multa erat in vrbe supplicatio, indictum ieiunium, interdictum per dies aliquot macellum, ante singulas ædes cerei odoresque ab idolo quopiam imbrem eblandiebantur. Ipse infimus & peculiaris oppidi Gubernator una cum senioribus à populo pedibus habituque vulgari certis in regionibus à cælo genu flexo & inclinato sapius corpore, imbrem pluuiam postulabant. Sed incassum omnia, nam etiam ipsi sacrificuli nihil choro perpetuo à surdis idolis audiebantur. Damnatissimum igitur simulacris urbanis, celebre quoddam in eo casum monstrum ex agro suburbano in urbem aduexerunt: Monstro *Locu* nomen erat.

Postulatur pluuiæ à Monstro Locu.

Annus consulsus.

Circumfertur simulacrum, adoratur, donatur, sed eodem euentu obsurduerat. Vnde prouerbum plebi natum: *Locu iam senuit*. In pagis etiam suburbanis eadem pietas impia feruebat. In Neophytorum pago quodam, Ethnici vetulam coniectatricem consuluerunt, quid hoc rei esset, quod à nullo suo Numine audirentur. Illa respondit: Indignatam Quonyn (Deæ nomen est) tergum sibi quotidie amburi: notabat Neophytos idola sua

sua concremantēs. Ergo hoc responso velut oraculo, non secus in Christianos incensi sunt, quam si propriis manibus fruges omnes incendiissent. Ergo coniuratum est à multis, fore vti Patrem si denuo reuenteretur, è medio auctorem malorum publicorum tollerent, & vna Marium Neophytum, qui prope perpetuus erat Patris Nicolai comes. *P. Nicolai marty. y cupidus.* Audiit hoc ab Neophytis Pater, & vna cum Mario aduolauit, ne martyrii spem abiiceret, aut Neophytos in hoc tumultuantium discrimine positos metu deseruisse videretur. Venit igitur, & inuenit quotidianis Neophytos disceptationibus lacessitos vicissim hostes animose lacessere. Aiebant, quæ se ab incendio eripere non potest, vnde aquas habebit ad imbrem depluendum, quas si haberet, vsura illis videbatur ad incendium à suo corpore restinguendum? ac si fortasse nobis non pluit, quidni vobis subuenit, aut is in locis, vbi Neophytos incendiarios miseræ Deæ nullos esse constabat? Ita Neophyti cum ethnicis ludebant, pluit denique ad agrorum saticitatem, & vna cum siccitate restincta est sitis sanguinis Christiani. Coniurati siluerunt, imo iam mollius loquebantur, licere cuique quam maxime velit legem sequi, hanc mutationem ferat audita iam Tauli in fano sermocinatio & uscepta rerum nostrarum protectio. Tantum alet in vtramque partem moderatum auctortas, quam experimur à Deo huic Ecclesiæ nouellæ suauis prouidentia his initiis procurari, ne ceam tentari finit supra vires, sed paulatim facit cum tentatione prouentum.

Nanquinensis Ecclesia progressus.

CAPUT XIX.

*P. Catanei
laborum
fructus.*

*Paulus pri-
mus Neo-
phytorum
ductor die-
bus extre-
mum.*

NVNC tandem tempus monet, vti alterius Regiæ Nanchinensis domicilii statum perlustremus. In eo nostri Sacerdotes duo residebant, P. Lazarus è Nancio euocatus, & P. Ioannes Roccia. P. Cataneus bene cœpta fouit & auxit, amicitias Magistratum iniuit, Neophytos non paucos Christo aggregauit, in his Pauli primi Neophyti filium Martinum nomine, vxorem etiam, ac familiam deique vniuersam. Inde Amacum valetudinis curandæ gratia est reuersus. Idem vtriusque rei studium, qui successit Socius accurate promouit: atq; ita primo biennio Neophyti supra cœtum excreuerant. Eo ipso tempore diem extremum obiit Paulus, Neophytorum Nanchinensium ductor, annos natus quatuor supra septuaginta: is magnam salutis suæ spem dedit, maxime ardore illo incredibili rei Christianæ, quoad vixit, promouendæ. Solebat enim optare aliquot vitæ annos, ex quo Christo nomen dedit, eo solum nomine, vt exemplo suo & auctoritate nonnullos ad imitationem permoueret: nec minus, quam Xauceanæ Matronæ, de quibus supra, domesticum sacellum perelegans extruxit, ad domestica sacrificia scœminis celebranda: addidit etiam ad latus cubiculum, quo se celebraturus è Nostri Sacerdos reciperet: vix diculâ finierat, cū Dominus illū ad se senili morbo percussus, euocauit: & tamen efficere nō potuit ægritudo, quin primo, quod ibi celebratum est, sacrificio interesset. Eo in morbo de peccatis confiteri omnino voluit, & id non semel, & qui primas in Baptismo tulerat, primus quoq; pœnitentia

tentiæ in ea ciuitate sacramentū obiuit. Inde magna animi tranquillitate diem extremum clausit. Filius eius Martinus parente non fuit inferior: in ea etenim regia primus vetitos Christianis legibus in funere procurando ritus omisit, nihil hominū obloquia veritus, ac solum iis usus est, qui sunt è more Christiano: & quidem magno aliorū exemplo. Et reuera non pauci defuerunt obrectatores, qui eam rem ex suo quisque sensu criminarentur; prius quam funus efferret (nam Sinæ suorum cadauera diutius aliquando domi retinent, vt supra sæpius dictum est) ab importuniis hortatoribus, sese heroico sane facinore liberauit. Primum enim ausus est, publica inscriptione, fidem parentis, ac suam profiteri: nam loco publico statuit schedulam legendam, qua significabat, Parentum suum repudiatis idolis, Christi fidem amplexatum, extrema suæ voluntatis significatione vetuisse, ne ad suum funus simulacrorū sacrificiū, vel quidquam aliud, quod eam sectam redoleret, admitterentur: se igitur parentis sui fidem sectari, & extremam exequi voluntatē, Domi quoq; nostræ, per eos dies optimo seni Ecclesiastico ritu parentatum est, qui ritus Neophytis eos primum spectantibus, magnopere placuerunt. Rediit deinde recuperata tantisper valetudine P. Cataneus, & insigni, quam attulerat Dei parentis effigie, cui etiam sacellum nouum concinnauit, Neophytorum feruor accreuit; sed eo ipso anno eadem oppressus ægitudine, denuo Amacaum renaugauit.

Filius parenti suo parentat ritum Christiana.

VENIO nunc ad illustris conuersionis per eos dies in hac Ecclesia nouella exemplum. Senex quidam annos natus octo supra septuaginta, è regione Domus nostræ habitabat, militarem olim præfecturam moderatus, in filium hæreditatem omnem transmiserat, is explorata Chri-

Conuersio cuiusdam illustris.

Christianæ legis veritate per famulos, facile acquie-
uit; Filius natus maximus, cum ad simulacra tra-
denda ventum esset, vehementer repugnauit, se
iam familiæ caput ab ipso pariete constitutum, fami-
liamque velle suo modo moderari. Longum inter
vtrumque fuit certamen, ardor tandem fidei &
gratiæ parentis euicit. Ergo sumptis animis die
quodam feruis duobus iam Neophytis & accer-
sito vni e Nostreis mandat, ipso filio præsentem, uti
quotquot erant domi miserorum Deorum simu-
lacula in pyram apud Nostros extruendam expor-
tarentur. Obstupuit spectaculo filius, & parentis
auctoritatem reueritus, vim afferre non est au-
sus, sed omnem tamen furoris impetum iniuria-
rum multitudine in seruos euomit, qui duobus
spoliis onusti, contumeliis ac idolis, domum no-
stram cum ipso sene peruenerunt: ibi damnatis
incendio incendiariis, eo maiore solatio sacras
Baptismi aquas admisit, quo eas cupiditate ar-
dentiore expediuerat; filius quoque tandem re-
mittente se vi furoris Nostreis conciliari voluit,
sed salutem tamen suam non admisit. Alius per
eos dies cognomento *Ciu*, elutis per Baptismum
maculis, in grauem inciderat morbum, ubi vitæ
sue videret imminere periculum, per confessio-
nem etiam peccata post Baptismum commissa
expiare voluit, & Eucharistiæ se Sacramento
munire, uxori præcipiens, ut sepulturam ritu
Christiano perageret, effecitque ipsa vna cum fa-
mulis, uti in eandem secum fidem conspirarent.
Hæc omnia cum magna Neophytorum admira-
tione facta sunt.

*Matrona altq-
vius con-
uersio.*

*Matrona
quadam
Martha
officio fun-
gunt.*

IN pagis etiam vicinis Christiani nonnulli ad-
iuncti sunt, ædícula extructa apud primarium
Neophytum, cuius ædiculæ curam illius vxor so-
la suscepit, & eam nitidam splendidamque conser-
uat. Eo Nostri quandoque ad Missæ sacrificium
exco-

excolendosque Neophytos illos itabant, & tanta cura Neophyti euocabantur, vti omnes conuenirent, nec hæc solum officia, verum etiam quæ olim Martha Christo Domino exhibebat, eidem illa cognominis, similia Nostris charitatis officia exhibebat.

ANNO insequente rei magnæ principium datum est, nam in hac domo Paulus ille præclarissimum huius Ecclesiæ lumen Christo adiunctus est, de quo multa lectorem sperare iubeo, hunc enim Deus elegit ad huius nascentis Ecclesiæ ornamentum. Natus erat in vrbe Scianhai ostidui fere à Nanchino intra eandem prouinciam: erat is Literatus insignis, ingenio admirabili, & innata indolis bonitate, ille in Literatorum secta maxime desiderauerat, quod illa maxime reticet, de vita altera, & immortalis animi statu (neque enim apud Sinas vlla secta immortalem animum plane negat) audierat, ex idolorum somniis multa de cœlesti gloria ac foelicitate commenta, sed vt erat acri ingenio, nesciebat, nisi in ipsa conuiuiscere veritate. Anno igitur 1597, in Licentiatorum examine Pechini renunciatus erat primus; qui locus habet annexam secum maximam dignitatem; sed tamen minus fortunatus fuit in Doctoratu consequendo, quam ille repulsam inter beneficia Dei numerabat, & suæ salutis causam asseuerabat, cum enim vnicum filium haberet, veritus merito fuisset, ne familia interiret, à quo natura Sinæ abhorrent supra modum, sed vna cum fide, bona illi omnia deuenerunt: posteritas aucta est Nepotibus è filio duobus, & proximo examine Doctor est renunciatus. Anno quarto post Licentiatum gradum adeptum in Doctorum numerum erat cooptatus, sed infortunio maximo excidit: eo quod pro trecentis scriptionibus vnâ incaute superaddidissent examinato-

Nulla secta apud Sinas immortalitatem animæ negat.

*Literatus
ille Paulus
mira à Deo
visione SS.
Trinitas il-
lustratur.*

*Num som-
niis habenda
fides.*

res, quod legibus erat vetitum, atque ita supra modum mœstus in Cantoniensem Prouinciā secessit, nēdeditum quidem ad suos ferens, ibi Xaucei primum in Nostros incidit, & P. Cata-neum, qui tū ibi confidebat, allocutus est, imaginem Christi Seruatoris salutauit: Nanchini deinde anno seculari P. Matthæum conuenit, ac de rebus fidei nostræ, de qua iam inaudierat, cœpit miscere sermonem, sed ita per transennam, quod in patriam properaret, vix vt aliud tū audiuisse credatur, quam Numen id, quod nos profitemur, rerum omnium primum esse principium. Verum Deus eum per seipsum voluisse videtur illustrare. Augustissimum enim illi sanctissimæ Trinitatis mysterium per quietem adumbratum est, in Templo quodam tria sacella conspexit, in primo figuram vidit vnus, quem ab astante Deum Patrem audiit appellari; in secundo effigiem spectauit alterius cum Regio diademate, illum audiit Deum Filium nuncupari: vtramque figuram in vtroque sacello iussus est venerari: in tertio nihil vidit & nihil veneratus est, fortassis enim noluit Deus Optimus Maximus eum columbæ specie, qua Spiritum sanctum significamus, adhuc Ethnicum hominem offendere: nulum enim apud Sinas Numen colitur, vlla in se-cta, nisi humana specie effictum, huic deinde Nanchini cum Trinitatis mysterium enuclearetur, meminit quidem somnij, sed filuit tamen, quod alia occasione audiisset à Nostreis, somniis fidem non habendam, post multum tamen temporis cum Pechini narraret P. Matthæus, multa Deum olim seruis suis in somnis renunciaſſe; quæ sit ex P. Matthæo liceret necne quibusdam somniis fidem adhibere, & tunc narrauit magna exultatione, quod commemoratum est. Sed ad eius cō-uerſionem ad Christum redeo. Anno supra ſæcu-larem

Iarem tertio Nanchinum iterum ad priuata negotia rediit, & P. Ioannem Roecia visitauit : in ædem admissus, Dei parentis effigiem veneratus est, & nonnulla de fidei nostrę capitibus inauduit, quibus subito ita affectus est, vt omnino eam amplecti statuerit, atque ita totum eum diem ad noctem vsq; magna animi contentione & gratulatione præcipua fidei nostrę capita percepit : Domum retulit Christianæ doctrinæ compendium, & P. Matthæi Catechismum manu scriptum, nõdum enim in lucem ea editio prodierat, noctem integrā hos duos libros perlegit, & nihil non placuit, die igitur insequenti rediit, & iam Christianæ doctrinæ compendium memoriæ commendarat. Rogabat P. Ioannem, vti ad harum rerum explicationem sese accingeret, & quam maxima posset celeritate (nolebat enim sine Baptismo domum redire) quo eum exeuntis anni angustię reuocabant. P. Ioannes vt experiretur, serio loqueretur necne, dixit; opus esse, vt octiduo toto semel saltem domum veniret quotidie ad hæc audienda. Verum ille, Nõn semel, inquit, sed secundo: quod etiam præstitit accuratissime, ac si forte domo abesset P. Ioannes, Magistrum adhibebat, aut & Fratribus vnum, aut & studiosis nostris, a quibus res Christianas audiebat. Per otium igitur instructus, eo ipso die baptizatus est, quo patriam repetiit, vnde binas statim literas scripsit, quibus facile ostendebat, quam alte Christianę legis mysteria imbibisset. Paucos post menses Nanchinum rediit, denuo recudendus, & recto itinere domũ nostram venit, ne quemquam alium prior salutasse videretur. Itaque Pater eum domi nostrę excepit, & dies minimum quindecim retinuit, magno domesticorum solatio, & hospitis fructu, quõdodie Missę sacrificium audiebat, & multa quærebat, vti nihil de Christiana fide ignoraret.

Pœni-

Paulus E-
teratus sa-
cro fonte
abluitur.

Pœnitentiæ quoque Sacramento frequentando instructus, quoties ad nos redibat, idem magno suo solatio iterabat, maxime id fecit, cum Pechinum ad tentandam denuo Doctoratus aleam rediret, sed tunc veniebat cum exultatione, portâs manipulos suos, duobus enim Literatis & aliis aliquot amicis suis persuaſerat iam in patria, vti Christiana sacra complecterentur, & iam abdicatis idolis, sacras orationes eo Magistro didicerant, & non ita multo post Baptismo simul omnes eluti fuerunt.

*Miraculum
de quodam
agro, qui &
corporis &
animi sani-
tatem acce-
pit.*

CLAVDAM hoc caput breuî narratione rei cuiusdam, quæ miraculi speciem videtur habuisse. Extra primos Nanchinensis vrbis muros iacebat æger, sex totos annos membris omnibus dissolutis: in eam vrbis Regionem forte P. Ioannes conceſſerat ad alios Neophytos visitandos, misit æger, qui ei renunciaret, velle se fieri Christianû: accurrit lætus nuncio Noster, Christianæ doctrinæ compendium tradidit: didicit æger, instructus est, baptizatus est per otium, & suo tempore eo lauacro non animus solum, sed & corpus salutem inuenit, nemo fuit ex vniuersa illa vrbis regione, qui non eam rem pro Diuino prodigio celebraret, sed maiore tamen applausu, quam fructu, nam omnes illius regionis incolæ perpetuo ieiunio sese idolis astrinxerant, & in ea secta tuenda hoc hominum genus pertinax habetur inprimis.

P. Emanuel Diaz ab Amacaensi Rectore in Sinenſem expeditionem mittitur.

C A P V T XX.

IN Iaponia Insula, quæ vna cum hac expeditione vice Prouinciam Societatis nostræ constituit,

tpit, diem suum obierat P. Petrus Gomez. Pro-
 præposito prouinciali, cui suffectus erat P. Fran-
 ciscus Pafius, olim in hanc ipsam expeditionem
 missus ex primis, quam deinde collecto iam du-
 dum amore, magno semper studio promouit. P.
 quoque Visitator Amacaum miserat in eius Col-
 legij Rectorem P. Valëtinum Carualium, & quo-
 niam vacabat P. Emanuel Diaz Exrector, & apud *P. Emanuel*
 Sinas nostrorum paucitas in quatuor domicilia *visitat ali-*
 dispersa vix consistebat, eiusque superior P. Mat- *quor domi-*
 thæus necessario in aula detinebatur, longissime *cilia apud*
 à reliquis domiciliis, ad quæ non licebat excurre- *Sinas.*
 re, multa necessario indecisa remanebant. Acce-
 debat, Nanciani periculoso morbo sensim confici
 P. Soerium, ideo missus est ad visitanda tria illa
 domicilia magis ad Austrum, sed sub ipso P. Mat-
 thæo missionis Superiore, sine cuius arbitratu
 nihil statueret, hac visitatione perfunctus iube-
 batur P. Soerium interim comitari, dum quid
 noui statueretur. Hanc electionē P. Emanuel ita
 accepit, velut cui funes ceciderunt in præclaris,
 magnopere enim afficiebatur ad hanc expeditionem,
 & eam Amacaensis Rector studiose promo-
 uerat, nihilo minus reliqui Socij in eius aduentu
 exultarunt, & communibus literis ad Visitato-
 rem scripserunt, ne qua ex causa sibi tantus ope-
 rariustolleretur.

IN his sedibus multa erant, quæ nouus Visita-
 tor non satis tuto statuere poterat, nisi prius cō-
 municasset cum P. Matthæo consilia, multa igitur
 cum P. Cataneo in deliberationem vocabat, & in
 sua commentaria referebat, quæ deinde cum P.
 Matthæo conferret. Ea igitur ex causa posteaquā
 singula domicilia lustrauit, Pechinū est euoca-
 tus, quod perutile fuit, ad res domesticas in cō-
 modio rem ordinem redigendas. Flumine vectus *P. Emanuel*
 est nullo prohibente, adhibito in socium Fratrem *Pechinū*
 nostro *nauigat.*

nostro Iacobo Niua natione Sina, sed apud Iapones nato, qui apud Nostros in seminario artem pingendi non mediocriter fuerat assecutus, quē inde ab Iaponia P. Visitator huic expeditioni destinarat: & postquam se aliquot annos nobis probasset, in Societatem est cooptatus. Duos menses P. Emanuel Pechini substitit, & constitutis cum P. Matthæo permultis, in Australes Nostrorum sedes rediit. Nanchino Nancianum ibat P. Cataneus eo consilio, quō prius non semel iuerat; verum Xaucei substitit, vbi paulo melius habere se sensit. Iam Pechini P. Matthæi socius P. Didacus Sinensem sermonem didicerat, imo & characteres ipsos accurate. Ergo ab utroque cœpta Christiana res promoueri, fideique nostræ capita inculcari, quibus faciles aures cuncti, animum vero aliqui etiam præbebant, nec ij ex infima gente, sed fere Literati, quos inter repertus est vnus, cognomine *Cho*, qui vxorem habebat sororem primariæ huius Regis coniugis; quod tamen non tanti est, quanti apud Europæos, habet tamen etiam simul cum opibus non exiguam dignitatem. In his etiam numerandi sunt filii duo protomedici Regij, quorum alter iam primum inter Literatos gradum erat assecutus. Ludi-Magister etiam quidam Præsidis vnius Tribunalis propinquus, & alter eiusdem Præsidis nepos, qui prius à Patruo legis nostræ suscipiendæ facultatem impetravit, & videbatur præsentire nō diuturnum fore legis recens à se susceptæ laborem, tantus erat in eo suscipiendo ardor. Nam intra mensem recenti etiam nunc innocentia puram, vti sperare fas est, animam exhalauit: magnum fuit eius desiderium, quod vna cum eo magnæ spes interiissent. His adde memorabilem cuiusdam Literati nobilis ad Christum conuersionē. Filius erat Magistratus non infimi, & ipse in bello

*Pechini res
Christiana
promoue-
tur.*

*Nonnulli
conuersi ad
fidelem.*

*Nobilis Li-
terati con-
uersio.*

Coria-

Coriano militum turmam duxerat, eoq; munere bene gesto ab Rege sibi ac posteris stipēdium impetrauit, non ita facilis fuit huius victoria: erat enim Ethnicis erroribus perditis intricatus, præcipue superstitionis illis è stellis & nascentium ortu prædictionibus, verū edoctus est, in his sæpe demonum artē ad fallendos homines immisceri, ne si nihil succederet, hi ritus omnes pro ineptiis, vt vere sunt, haberētur. Tandem igitur, velut excusso graui somno, ad res hyficas ac Metaphyficas deductus, oculos aperuit veritati, & accuratissime instructus, quo die S. Apostoli Matthæi gloriam celsèbramus, in Christiano fonte renatus est, anno supra sæcularem secundo, Paulus dictus est, nos eum Li Paulum hætenus vocabimus, adiecto cognomine, ne cum altero Paulo, de quo nuper, confundatur. Nam vtriusque frequens erit vtcūque sermo. Vix alius fuit his initiis, qui ardentius Christianam pietatem sibi coleret, vel studiosius in aliis promoueret. De eo dicam pauca, nam cui non erit gratissimum, has huius noualis primitias, & velut præcoces fructus prælibare? Biblio- *Libri Eth.*
thecam habebat sane copiosam, ad quam expur- *nici cremā-*
gandam, triduum totum ab eo Nostriſque con- *tur.*
sumptum; libri sacris legibus vetiti, in fauillam auolarunt, & omnes prope de hac coniectandi arte præcepta tradebant, ac fere manuscripti, & ideo cariores, aut labore aut sumptu. Partem in eius atrio, partem domi nostræ exussimus, idque eo auctore factū est, vt pluribus constaret, in mē-
dius mutatz Religionis propositum, ne importu-
nius vt olim ab Ethnicis ad antiquas nugas euo- *Li Paulus d*
caretur: è Neophyto subitus, vt Sinæ solēt, factus *Neophyto*
est diuini verbi præco: Parentem suam, vxorē, fi- *factus d: uis*
lios, magistrum, seruos, ancillas, familiam deniq; *ni verbi*
Christo adiunxit vniuersam; idque intra breue *praco.*
tempus. E famulis repertus est vnus, cui cum
ab

ab hero, vehementius suaderetur, vti cæterorum exemplum sectatus, Christi fidem amplecteretur, desperate pertinax iuravit, inultrato quodam sacramento, se id nunquam præstiturum, & in sacramenti confirmationem digitum sibi vnum amputauit, & in ignem abiecit, sed tamen seruilē pertinaciam herilis industria peruicit: cum seruo variis blanditiis agebat, secum variis corporis afflictationibus & frequēti flagellatione à Deo serui salutem exorabat, ille demum vtroque victus, vna cum vxore conserua pertinaciæ pertæsus tandem aliquando manus dedit. Neque domesticis solum finibus sese inflammatum eius studium tenuit; nam ad amicos, & alios quotquot poterat penetrauit, & si quid minus faciebat, id inde fiebat, quod nimis auderet, nec tamen omnia in nihilum recidebant, maxime quod nemo erat, qui non mutatos in melius mores admiraretur, & breuius exemplis quam verbis promoueretur. In idolorum sectis longo studio multa deprehenderat, quæ Nostri aperuit, & valuit ea res non parum ad errores apposite confutandos. Sacerdotes nostros non solum venerabatur, sed Fratres etiam & alumnos, imo & seruos, & quidquid domi erat, id pro sacro habere videbatur. Domi suæ priuatam ædiculam elegantissime concinnauit, eo Nostri subinde ad Missæ sacrificium instruendamque familiam ventitabant: misit domum filium, qui consulto edisceret eos ritus ac preces, quæ à sacrificij ministris sciri oportet, & cum primum ipse in æde nostra publica sacris operanti ministravit, domestica celebritas fuit, qualis apud nos esse solet, cum aliquis primum sacris operatur.

*Actus pa-
nitentia
Neophyto-
rum.*

ANTE admittendas in caput sacri Baptismi aquas inductum est à Nostriis, vti Neophyti actu aliquo peculiari de peccatis conterantur, id faciunt.

ciunt nixi genibus ante aram, præcunte, si quis nõ-
dum satis exercitatus habetur, vno è Noſtris : ex
ea conſuetudine natum eſt, vt aliqui maxime Li-
terati, ſua ſponte domi ſcriptam hanc peccatorũ
deſteſtationem, ac velut fidei proteſtationem, ſe-
cum legendam adferrent, & ſane p̃terasque opor-
tuiſſet in hunc locum referre, quæ fortaiſſe non ſi-
ne magno p̃ietatis ſenſu, vt à nobis audiri, ita ab
Europæis legi poſſe iudicantur: ſed ad euitandam
in re eadem ſimilitudinẽ, hoc loco vnicã Li Pauli
attexam, de quo nunc agebamus, è qua reliquæ
licebit per facile cõiectare. Hæc igitur ita ſe habet:

Ego diſcipulus Li Paulus toto animo & accurata ſinceritate ſuſcipere volo ſanctiſſimam legẽ Chriſti, vnde quan-
tum licet animi oculos ſurſum ad cœli moderatorẽ eri-
tum licet animi oculos ſurſum ad cœli moderatorẽ eri-
go, eum quoque precor, vt aures ſuas ad me audiendum
adiicere ne dedignetur. Fateor igitur, me hac Regia Pe-
chinenſi natum, nunquam præteritis annis quicquam de
diuina lege inaudiſſe, nec in homines ſanctos ac perfectos
eius præcones inciſſe, vnde ego in omnibus vel operibus,
vel ſermonibus diurnis aque ac nocturnis horis errabam,
vt homo cæcus ac demens, nuper diuina miſeratione for-
tunatiſſime inciſi in eminentes abſolutiſſima perfectio-
ni, & claros homines ex Europa, Matthæum Ricciũ, &
Didacũ Pantoyã, ab hiſ accipi ac didici ſanctiſſimam
Chriſti legem, & admiſſus ſum ad eius imaginem Diui-
nam videndam atque venerandam: hinc cognoscere cœpi
Patrem meum cœleſtem, eiusque legem quam ad orbis
ſalutem dedit. Quid igitur audebo non ex animo ad eam
legem venire, eamque ſequi & obſeruare? Verum conſi-
dero me ex hoc ipſo tempore, quo natus ſum, ad hanc triũ
& quadraginta annorum ætatem, in huius legis ignora-
tione iacuiſſe, vnde euadere non potui multos lapſus, in
varia ſcelera & errores inciſi, quamobrem ſupremum
Patrem rogo, vt liberaliter ſua mecum pietate & cle-
mentia vtatur, & deleat condonetque vniuerſa, male
parta, fraudes ac errores, impudicitiam ac ſordes, teme-

varia verba, prauaque aliis nocendi desideria, imo quodlibet aliud crimen, seu graue sit aut leue, siue patratum à me consulto, aut inconsulto; nam spondeo me ex hac ipsa hora in posterum post acceptam magna veneratione sacram aquam peccata vitaturum; meque ipsum emendaturum, eumque veneraturum, ac eius legem seruaturum, fide adhibita vniuersis, qua illius sancta lex docet, & omni studio collato in decem eius praecepta obseruanda, à cuius studi obseruatione cupio ne punctum quidem aut momentum cessare, antiquos mores prauos, & huius seculi errores abiuro, & quidquid minus conforme est sacrae Diuinae legis institutis damno, idque in perpetuum, nullare simili vnquam reuocata. Hoc vnum te pie Pater & clemens rerum omnium effector rogo, vt quoniam haec sunt vita melioris initia, & tyrocinium legis audita, ne adhuc satis capio, qua sunt in lege tua subtiliora & perfectiora, vti velim intellectum mihi largiri ad eas res penetrandas, ad quas hominum vires pertingere non possunt, vt deinde tuo fauore res intellectas, in opus redigere sine ulla intermissione fortiter possim; vt ab erroribus & fraudibus liber viuens ac moriens, breui pergam ad fructum tuae in caelis praesentiae: interim rogo, vt hac legesumpta, facultatem mihi facias eam euulgandi, vt sacrum serui tui per orbem vniuersum, & hominibus omnibus persuadendi, vt eam amplectantur. Magna veneratione obtestor, vt hoc votum meum respicias, quod ex animo tibi conceptis verbis offero, vt à Diuina tua maiestas audiatur. Haec autem erat subscriptio: In Regno Tamin anno Vanlie Regis trigesimo, octaua Luna die sexto.

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.
LIBER V.

E Iaponia reuersus Amacaum Visitationis
huius Expeditionis res com-
ponit.

C A P V T I.

RES Christiana Sinensis quatuor in *Domicilia*
domiciliis continebatur, itaq; dis- *Sectorum*
posita erat, vt vniuersum Regnū, *quatuor*
quantum latissime ab Austro in Bo-
ream patet, amplecteretur. Nam ab
Ortu in Occasum vixdum Nostri penetrarunt.
Hic igitur rerum status paucis annis ex Regiæ se-
dis firmitate ita stabilitus est, vt iam nunc in
reliquis Christianam legem videas effloresce-
re, ignem semel accensum latius indies serpere,
multos Neophytos palam, nemine prohiben-
te, fidem suscipere, ædes nostras, sacrificia,
conciones, ac reliqua sanctissimæ religio-
nis CHRISTI exercitia, consensu omni-
um

bus fieri, in ædem nostram Ethnicos quoslibet etiam Literatos Magistratusque grauissimos aduenire, Christi effigiem venerari. Hęc igitur Visitator ac cæteri Socij cum aliquot annorum lapsu confirmata inaudissent, perpensis huius Regni legibus ac moribus, mutationem hanc esse viderunt dexteræ Exceelsi: actæ ab iis non solum gratiz fuerunt, quod tandem aliquando Solille Diuinus tot sæculorum tenebras dissipare cepisset, verum etiam certatim non pauci ad eam vineam studiosius excolendam sese accinxerunt. E paucis his Nostrorum sedibus breui fama in quindecim prouinciis emanauit, & cundo vires capiens creuit, vt solet supra veritatem, imo etiam Regni fines egressa, variis viis sparfit, quæ optata sunt quidem, sed nondum ad hanc vsque diem perfecta, in Europa enim celebrabatur, Sinarum Regem fidem Christi amplexatum, facultatem cuilibet factam eandem amplexandi, & Euangelij quaqua versus euulgandi. Itaq; varij ex alijs Ordinibus sacris Hispanica nauigatione per Insulas Philippinas Religiosi ad auxiliarem nobiscum manum conferendam accurrerunt, sed nondum porta ita late patuerat, vti eam fama mentebatur.

E paucis sedibus fama Sociorum in quindecim prouinciis emanauit.

Visitator Amacaum nauigat ad rem Sincisim stabiliendam.

VISITATOR è Iaponia rerum magnitudinè permotus, Amacaum renauigauit, vti è proximo hanc expeditionem componeret, deque necessarijs subsidijs ei prouideret, visa enim res et Iaponensem spem longe superare: nulloque alio tempore post Apostolorum in orbem vniuersam excursionem, peculiarem aliquam expeditionem rei Christianæ causa susceptam, maioris fuisse momenti. Vix appulerat, cum ad res exponendas coram, Patrem Emanuelem vocauit, & Patrem quoque Matthæum volebat, si ab Regia diuisi potuisset. Audito igitur Visitatoris aduentu.

P. Ema-

2. Emanuel vna cum P. Cataneo Amacum pro-
 erat, à quibus Vifitator omnia, fumma animi
 atitia, fupra opinionem intellexit, ftatuitque o-
 mibus, quibus potuit præfidiis, rem tãtam pro-
 nouere: vno verbo concefsit, quid à Sociis pete-
 ratur, & omnia ei videbantur exigua modestaq;
 sociorum poftulata. Quoniam vero maxima e-
 rat operariorum penuria, difficillimum termo-
 nem edifcerent, ac tandem rem ita arduam, quo
 litius poffent, eueherent, primum omnium Pa-
 rem Emanuele in fufcepta expeditione con-
 firmavit, eoque excepto alios octo magnis doti-
 bus præditos, qui tunc Amacai debebant, nomi-
 nauit; plures alios in aduentum Indicæ nauis,
 quæ Socios adueftura erat, promifit. Sed non e-
 rat hæc vna magni eius animi cura. Nam ad No-
 trorum fufterantationem neceffarij fumptu erant
 onquirendi. Quod enim ab Rege Catholico ftu-
 endium Noftreis pendii iubebatur, id sæpe mi-
 niftri in alias Reipublicæ neceffitates conuertere-
 ant, neque oportebat his initiis Neophytos gra-
 uari Apoftolico exemplo. Quanquam in Neo-
 hytis minus erat periculi quam in Ethnicis; à
 quibus dici procliue erat, Socios in Europa te-
 neres ad Sinenfem copiam nauigaffe, & vt ftipem
 mungerent, varias fabellas confinxiffe. Ergo
 imputatis fingulorum domiciliorum fumpti-
 us, reperit, in ea rerum venarum vilitate, in vi-
 tu veftituque auros triginta pro fingulis fuffi-
 cere annuatim. Statuit præterea, vt in pofterum
 aponenfis Procurator, qui tum Amacai confide-
 rat, rem Sinicam curaret, fecit etiam facultatem
 liquos in Societatem noftream adolefcentes Si-
 las Amacai educatos admittendi; adiunxit alia
 ermulta in templorum ornatum & domesticã
 puellectilem, & ad folita cum amicis, Magiftrati-
 busq; munuscula. Nec pauca corraferunt etiam P.

*Socij in Si-
 nas diftri-
 buuntur.*

Emanuel ac ceteri Socij elemosynæ nomine ab Lusitanis negotiatoribus, quibus hæc nostra expeditio semper cordi fuit. Multa etiam disputata, quæ aliquam habere difficultatem videbantur, & deinde insigni prudentia decisa sunt. Et ut liberior hæc expeditio gubernari possit, P. Matthæo rerum Sinicarum iam perito vniuersam tradidit administrationem, eumq; ab Amacaensis Collegij Rectoris dependentia exemiit.

P. Matthæo rerum Sinicarum administratione traditur.

HIS rebus ita constitutis, nominati Socij sese ad expeditionem accingebant, sed subitum infortunium rem omnem si non exturbauit, saltem non mediocriter interturbauit. Per eos dies Amacaensis oneraria in Iaponiam iam iamque solutura à pyratis Batauis, qui hæc maria iam aliquot annos infestabant, intercepta est, & quoniam cum vniuersis mercibus expilata est, magnam Amacaensi oppido rerum omnium egestatem inuexit, sæpe alias enim dixisse me memini: in hac oneraria totius oppidi spes & opes nauigare. Nalusyrbe tota ab hoc infortunio intacta fuit. Nostra vero Societas priuatim incredibilem iacturam fecit: iam enim in onerariam illam imposita fuerant Iaponensis expeditionis præsidia. Visitator noster his casibus affluctus nihil animo cecidit, ac tamen non cum operariorum numerum, aut necessariorum sumptuum apparatus misit, quem ante destinaret, cum P. tamen Emanuele tres alios Sacerdotes destinauit, & quod satis esset ad præsentis angustias laxandas, familiaris rei subsidia subministravit. Ex his nouis colonis P. Bartholomæus Tedeschius Xaucci cum P. Nicolao Lógobardo remanere iussus est: quibus deinde accessit P. Hieronymus Rodericus Lusitanus. Nanchinum autem nauigauit Socius P. Roccis futurus, P. Petrus Riberius. His deinde postmodum accesserunt alij duo, P. Alphonfus Vagnonius

Oneraria nauis à Pyratis intercepta.

Nouis coloni & Socii in Sinas nauigant.

Pede-

Pedemontanus, & P. Felicianus à Silua Lusitanus.
 Rector vero P. Emanuel Nanciani eo cōsilio sub-
 iit, vt inter tres sedes illas sibi subiectas medius
 commoraretur. Cum his etiam venerat P. Gaspar
 Ferrerius, qui Pechinum ad duos Socios tertius
 amandatus est. P. Cataneus Amacai detentus est,
 vt & valetudinem curaret, & Sinarum, qui eo in
 oppido cum Lusitanis negotiantur, animos ad
 Christi Religionem inclinaret: id vt melius fie-
 ret, eum habitum retinuit, quo Nostri in Regni
 penetralibus vtuntur. In hoc Sociorum ingressu
 non defuere quidem in Teloniis impedimenta,
 sed ea solum de sarcinis, quas aduehebant, qua-
 rum vectigalia Eunuchi solito seuerius exige-
 bant: verum Fratrum nostrorum industria res i-
 tā compositæ sunt, vt optari in Europa melius
 multis in locis vix posset. Præ cæteris vexatus est
 P. Gaspar Ferrerius, dum Pechinum nauigaret,
 ab Eunuchō nauigij Præfecto, qui sarcinas no-
 stras in ripam per vim, medio in itinere eiiciebat,
 nisi paucis aureis, quos ipse hac iniuria emungere
 parabat, placatus fuisset. In Regiam denique per-
 uenit, sed ecce in portu naufragium: subuersa na-
 uis sarcinas omnes nostras in flumen excussit,
 quarum pleræque perierunt, & iactura supra du-
 centos aureos fuit, quæ in his angustiis rem quo-
 que domesticam strictius coarctauit. Inter cæte-
 ra perijt insigne ex inaurato striatoque ligno i-
 maginis ornamentum, & alij sacri apparatus.
 Hanc fortunam inuexit ingens aquarum eluui-
 o, ex incrementibus imbribus eo anno præter ordi-
 nem, quæ ipsi quoque Regiæ permagnum attulit
 detrimentum: nam plurimas eedes secum abduxit
 flumen extra suos fines vagum, quibus reficiendis
 Rex sane liberaliter aureorum centum millia in
 egenos distribui à suo ærario iussit. Iam exscen-
 derat P. Gaspar, & solus cum sarcinis ac fa-
 mulis

*Socij ab Eu-
 nuchis ve-
 ctigalium
 exactioibus
 vexantur.*

*Naufragi-
 ſ in portu Pe-
 chinensi, &
 sarcinarum
 iactura.*

*Sacrum Bi-
bliorum vo-
lumen nau-
fragio ere-
ptum cohe-
restatur ri-
sibus.*

multis remáserat è Fratribus nostris Sebastianus, hi nonnulla tamen ex aquis eripuerunt, & plura seruassent, nisi nautæ ipsi ferociores flumine alia multa furto subducta demersissent. Ereptum et tamen magno Dei beneficio sacrum Bibliorum volumen octo tomis à Plantino typis excusum, & eleganter concinnatum : id Cardinalis sancti Seuerini Sociis in expeditione Sinenſi occupatis dono miserat. Arca cum aliis quibusdam seruabatur, quæ diu in flumine natauit, & nautarum quorundam cupiditas fecit, vt enataret : verum vbi aperta libros prodidit, quos minime legebat, eos haud grauate Fratri nostro restituerunt, exigua largitione sollicitati : & Dei quoque beneficio ita enatauit, vt vix sacrum volumen aqua retigerit. Exceptum est à Nostreis ac Neophytis magna pompa ipso die Virginis in cœlos assumptæ, sub Missarum solemnia. Qui enim illud gestabat, ab Acolytho incensebatur, & deinde in mensam impositum genibus flexis singuli sunt deosculati, gratiæque Deo redditæ, quod illud mille periculis per tot maria è recenti naufragio eripuisset. Plures quoque ad id videndum domum nostram adueniunt, & typorum maiestatem admirati dicere solent ; insignem sine dubio eo volumine doctrinam contineri, quam homines tanto studio concinnarunt. Neophytis auctoribus Nostri sua furto sublata recuperare tentarunt, & amicus ille noster Fumochan, qui in vinculis adhuc detinebatur, eam rem in se suscepit, cuius auctoritate Nauarchus ac nautæ ceteri comprehensi sunt, & quoniam amici Magistratus latrunculos vrgebant acrius, Nostri commiseratione permoti, ab ulteriori inquisitione destiterunt, & amicus hac moderatione legis etiam Christianæ pietatem prædicabat. Scrinium tamen quoddam cum sacris reliquiis restitutum, & alia nonnulla mi-

minoria momenti, quæ conatum non plane irritum reddiderunt.

Quanta legi Christiana dignitas è libris P.

*Matthai hoc tempore excusis
accesserit.*

C A P V T II.

LITERARVM in hoc regno studia cum ita *Sina in la-*
floreant, ut libro primo commemoratum *gendis libris*
est, pauci apud eos omnino reperiuntur, qui *multum oc-*
non ea studia plus minus degustarint, imo, quod *cupantur.*
huius Regno peculiare est, satis constat sectas omnes scriptis potius voluminibus, quam habitis ad populum sermonibus fuisse euulgas; cum enim ipsi à cœtibus cogendis abhorreant, ad hoc significandæ rei nouæ refugium recurrerunt, eas res Nostris nihil nocuit, nam apud gentem libris legendis addictissimam, nescio an efficacius lecta per otium persuadeantur, quam si à Nostris minus semper facundis in sermone peregrino ad populum è loco superiore exponerentur, quod non ita intelligas velim, quasi diebus festiuis ad Neophytos sermones omittantur, sed de Ethnicis loquor, qui libris scriptis alliciuntur, & priuatis deinde colloquiis perpoliuntur. E vulgari igitur librorum legendorum studio euenit, ut nullo negotio rei Christianæ capita memoriæ commendent, domi suæ libros pios legant, propinquis amicisque communicent, quæ res à Nostris animaduersa, omnes omnino ad literarum studium inflammauit, ac tamen si longa sit ac molesta commentatio, tamen assiduitate & ingenio, Diuina benignitate adiutis, labores ac molestiæ omnes vtiliter collocari videbantur, maxime quod alias si res admirabilis, & orbi re-

liquo plane inusitata, quod liber quilibet editus non solum per quindecim vastissimas huius regni provincias cum fructu percurrat, sed ab Iaponiensibus etiam atq; Corianis, imo & Caucasicis, Leuchicis etiam & aliis Regnis intelligatur, non secus atq; ab Sinis, tametsi sint inter se sermone toto cœlo diuersi, quod ideo fit, quia characteres hieroglyphici singuli res singulas designant, & si in hunc modum totus orbis conspirasset, poteramus scriptis characteribus animi nostri sensus iis aperire, quibuscum loqui sermone varietate prohibemur.

HOC literarum Sinensium studium primus omnium tempore P. Matthæus inchoarat, qui postea in iis, quæ ipse didicerat, confirmatus est, cum Literatorum admiratione, qui nondum æternum legerant, à quo quippiam discere potuissent. Hoc igitur capite ea res consulto tractatur, ne posterius nesciant, quantum in hac viâ se subfidii positum esse iudicetur, & qui hæc legerint Europæi, non male in hac ingeniorum fertilitate sua studia collocata arbitrentur. Cœpit igitur P. Matthæus, ut supra dictum est, à Cosmographicis & Astrologicis præceptionibus. Et quamquam nihil admodum rari attulerit, quod non è triuio Literati in Europa norunt, apud eos tamen, qui acceptos à maioribus errores non ferendos tuebantur, visa res est supra fidem admirabilis. Itaque ingenue fatebantur permulti, quos rerû meliorum ignoratio fecerat hætenus pertinaces, ac superbos, apertos sibi in rebus grauisimis oculos, quos ad eam diem clausos intolerabili cæcitate nescissent. Inde (omissis de quatuor elementis, deq; amicis commentariolis, de quibus supra) de variis rebus Ethicis, deq; prauarum animi affectionum moderatione, tractatus breuissimos quinque supra viginti composuit,

*Libri à P.
Matthæo
Sinice com-
scripti.*

posuit, quos Sententias Sinæ appellarunt. Hoc opusculum ab amicis lectum, priusquam lucem videret, ita probatum est, ut incredibile illis videretur, apud externas nationes, quas ad eam diem barbaras omnes arbitrati fuerant, ita recondita apta, inueniri potuisse, & certatim omnes ea exscribebant. Ipse vero Fumochan, de quo sæpe supra, cum exemplar vnum accepisset, typis mandauit, accepto in operis laudem eleganti procemio, quo confert hoc opus cum alio simili, ab idolorum sectariis olim ediro, cui nomen à duobus supra quadraginta paragraphis impositum est, neque confert solum, sed ita præfert, ut Literatos omnes inuitet ad id legendum, & vanitatem virtutis superstitionis coloribus adumbratæ cum veritate illius, quæ è Christianis fontibus hausta est, suo iudicio conferant, calculoq; confirment, videantq; vtrum opusculum priuatis commodis accommodatius, & publicæ rei vniuersim vtilius esse iudicetur. Huic procemio aliud addidit Paulus noster, & opusculi finem epologo clausit, unde magna huic operi auctoritas ab utroque accreuit; legi vero Christianæ tanta, quantam sperare par erat à viris tantis, & priuatim à Paulo nostro, qui fusc laudanda illius acceperat instituta, & seipsum ea non solum probare, sed etiam amplexatum profiteretur.

E O ipso tempore incommodo cuidam occursum est non mediocri. Prima compendii doctrinæ Christianæ scriptio à Nostreis adhuc imperitioribus prodierat interpretum fide concinnata: ea res Nostreis ex quo oculos aperire cœperunt, satis trunca vna est, itaque P. Matthæus accurate opusculum reuidit, auxit, & damnatis cæteris, hoc vnum euulgauit. Doctrinæ Christianæ amplior tractatio scripta quidē erat, sed nondum

Catechismus à P. Matthæo castigatus editur.

dum excusa, quam P. Matthæus ita concinnarat, ut Ethnicis potissimum eam accommodaret. Neophyti enim catechisticis prælectionibus, postquam Christo aggregati sunt, satis instrui posse videbantur. Itaque argumentis è lumine natura nobis indito erutis, tota res magis quam sacram literarum auctoritate nitebatur, his enim iter complanabatur iis mysteriis, quæ à fide pendent, ac scientia diuinitus reuelata. Non deerant etiam ex ipsis Sinarum voluminibus antiquis, quæ ad rem nostram facere videbantur testimonia, quibus opus vniuersum non ornabatur solum, sed etiam apud credulos rerum suarum lectores confirmabatur, in hoc etiam volumine sectæ apud Sinas euulgatæ omnes confutabantur, ea excepta, quæ ab lege naturæ orta, Confutis Principem maxime declarata est, eaq; Literatorum secta nuncupatur, hanc enim, ut apud antiquos inacet, vix in paucis merito reprehendas, ita in errorem vix incidit homo parcissimus ea dicendi, quæ non satis scire se arbitrabatur, hanc igitur sectam Nostri ad suas partes trahunt, & solum ea dicunt addenda, quæ post ipsum Confutium contigerunt, ipse quippe annis supra quingentos Christi Seruatoris in terras aduentum præcesserat, unde apte videtur mihi Doctor Paulus in omni concessu respondere: quoties enim interrogatur, in quo potissimum lex Christiana sita sit, quatuor syllabis aut dictionibus rem totam apte definit: *Ciue fopu giu*: id est, *Idola refecat, Literatorum legem supplet*. In hoc igitur tractatu hæc ferre continentur. Primum probatur vnum esse principium ac Numen, à quo omnia orta sunt atq; gubernantur: hominis animum esse immortalem: prauis actionibus poenam, præmium bonis parari: & hoc in altera vita maxime: animorum Pythagorica transmigratio Sinis familiaris confutatur:

*Doctrina
capita quæ
in volumi-
ne P. Mat-
thæi conti-
nentur.*

futatur: ad extremum de Deo etiam homine per-
utilis ingeritur tractatio : inuitantur postremo
Sine omnes ad eam legem: quæ hic perstringitur
potius, quam exponitur, ab Nostreis expectendam.
Hoc opus maxime necessarium erat ad res no-
stras breui tempore in Regnum vniuersum im-
mittendas; & quoniam obiter etiam tangebantur
multa, quæ sæpe à Nostreis quæri solebant; in-
gesta; velut pro condimento curiosa nonnulla
ad alliciendum lectorem, legi fere solebat non fi-
ne voluptate : hac etiam ratione satisfiebat assi-
duæ postulationi eorum, qui de lege nostra qui-
piam audiebant : nam solebant librum aliquem
petere, in quo hæc ipsa otiosius legerentur : cum
occupatis etiam Magistratibus breuiiores collo-
cutiones hoc libello supplebantur, quibus sem-
per plus otii erat ad legendum, quam ad collo-
quendum, ex insita maxime legendi propensio-
ne.

EA res idolorum sectatores, quibus in re va-
nissima propugnanda arma defunt, grauiter pu-
pugit, à Literatis quoque nihil periculi nobis im-
minere posse vidimus, quos pudebat propriam
professionem refutare. Itaque inuentum fuit
plane Diuinum, vt haberet etiam suos fides no-
stra propugnatores, aduertisse Nostros initio Li-
teratorum placita nihil admodum cum Chri-
stianorum lege pugnare : ne si omnes omnino se-
ctas confutarem, auctoritate obruti ac multi-
tudine, silentio perpetuo damnamur. Hæc igitur
tractatio iam quartum, etiam ipsorum Eth-
nicorum opera, variis in prouinciis lucem aspe-
xit. Fumochan ille literatus suis sumptibus excu-
di exemplaria multa voluit, quæ deinde Nostreis
tradidit, vt ea gratis, cui maxime vellent, dona-
rent : eam vero nummorum summam, quam ad
eam rem contulit, scripsit Nostreis debere se resti-
tutionis

*Volumen
P. Matihai
idolorum
sectatores
pupugit.*

tutionis nomine, quod olim nescio quid à quodam accepisset eo nomine, vti aliquod ei obsequium præstaret, videri autem sibi, nullum aliud opus vtilius facere se posse, quam si leges sanctissimæ tractationem in quamplurimos euulgaret: hæc fecerat etiam tunc Ethnicus, quid eum facturum arbitraris, si vita ei annos aliquot in Christiana Religione concessisset?

*P. Matthæi
opus quod
Paradoxa
nuncupat.*

A L I V D P. Matthæi opus, quod Paradoxa nuncupauit, nō pauciores habuit obtrectatores, quam superius; ideo quod multa contineat, quas Sinis noua & hætenus inaudita, morum præcepta; hæc fere sunt: Mortis commentationē continuam ad vitam recte instituendam prodesse quamplurimum: Vitam hanc continuam esse mortem: In ea præmium operibus nostris, ac penam debitam non omnino persolui, sed in aliam referuari: Difficile esse, sed vtile silentium, loquendiq; parcitatem: Cuiq; opus esse actiones suas excutere, seq; ipsum de male actis plectere. Hæc & similia plura variis rationibus, sententiis, apophthegmatibus, similibus, & exemplis confirmata; citatis ad eam rem Philosophis ac sanctis Patribus, & ipsis sacrarum Scripturarum libris mire placuerunt: & auctoritatem huic libro conciliauit, singula paradoxa singulis colloctionibus inducta cum grauissimis Magistratibus, cum quibus olim P. Matthæus de his ipsis materiis copiose tractarat. Porro si quot in huius operis laudem procemia edita sunt à celeberrimis viris, in vnum opus compilarentur, longior esset procemiorum lectio ipsius commentarii, de quo agitur, lectione. In his procemiis non utilitas solum huius lectionis commendatur, sed Europæa ingenia, librorū multitudo, lex Christiana, summis laudibus extolluntur. Nostri vt illud euulgarent, quæplurima exemplaria hinc inde submittebant, & hoc

& hoc maxime modo munusculorum obsequia solitis tēporibus obire consueta explemus: amici quoq; nostri typographos domum nostram mittebāt, vti exemplaria sibi excuderent in familiares quoq; suos euulganda; primam huius operis editionem ita primus annus exhaustit, vt anno proxime insequenti bis recusatus fuerit; in Regia Nanchinenſi semel, ac iterum in Nanciana provinciae Chiansinenſis Metropoli.

H V I V S operis lectione vnus ē grauissimis Magistratibus in Regia Pechinēſi, qui *Tauli* nuncupabatur, mirifice captus est: domū is sua sponte venit, mirantibus nostris rem in eo viro insolitam; nemo enim ad eam diem erat tam prope tam proculq; nobis, vt ait ille de Nonio. Postquā P. Matthæ⁹ cum eo confedit, ita exorsus est: Tunc es huius voluminis auctor? & volumen protulit. Modeste annuit P. Matthæus, se in eo concinnando pro modulo adlaborasse. Tum ille: Operis huius scriptorē, inquit, oportet virū esse plane sanctū: ego vero nec soleo, nec vnquā volui, viris sanctis obrectare: ergo condones mihi velim superiores ininicitias, quas futura posthac familiaritate compensabo. Inde ad alia digressum est. Hæc ille. Alii vero non pauci sæpe dicebant, nihil à simili externorum genere sibi timendum: qui enim hæc studia sectantur, fieri non posse, vti mali quippiam publicæ rei moliantur.

*Paulus in Philosophico, Martinus in militari
Senatu, Doctorum gradus assequuntur.*

C A P V T III.

ANNO supra sæcularem quarto, in Regiam Pechinenſem venit Paulus noster, iam Sineſi-

*Paulus &
Martinus
Doctores
renuncian-
tur.*

Sinenfis diu Licentiatuſ, vt ſupremi Doctōratus aleam in publicis examinibus denuo tentaret: venit quoque Nanchino Martinus, eundem gradum in militari Senatu ambituruſhi: erant ex optimis primariisq; Neophytis fere lumina è provincia Nanchinenſi, quibus mire placuit, ſtationem Noſtris ea in Regia ſtabilem conſtitutam eſſe, & rem Chriſtianam foelicibus auſpiciis procedere. His quoque nihil magis erat curæ, quam Sociorum ædem ſacram frequentare, animas per confeſſionem expiare, & ſe diuino epulo reficere, id ſane, quoties Paulus fecit, lacrymas nec ipſe, nec qui aderant, tenere potuerunt. Neuter eorum ante ſuſceptam Chriſti fidem, ſupremam hunc gradum ſuſcipere valuerat, nunc vero, auxilio diuino freti, cum in arenam deſcendiſſent, peculiari decertandi more, vterque in proprio Senatu Doctōr eſt renunciatus. Martinus porro, Ciu cognomento, paucis poſt menſibus præfectura militari donatus eſt in provincia Cechiana, & ſex deinde menſibus vix elapſis, in aliam maiorem dignitatem Nanciani euectus eſt, nec ita multo poſt, prope ad ſumma euasiſt, ita vt non per ſolitos honorum gradus aſcendiſſe, ſed ſalutæ exiliſſe videretur. Ciu Paulus in Doctōratus renunciatione non obtinuerat è primis locis nomen, idēo ex huius Regni conſuetudine, oportebat illum extra Regiam non inſimos gerere Magiſtratus, & deinde paulatim ad maximos aſpirare. Verum Diuina prouidentia, quæ eum ad rei Chriſtianæ præſidium in vrbe Regia elegerat, inuenit modum, vt Pechini retineretur, & ſupra ſpem in maxima dignitate collocatus.

RE NVNCIATIS igitur trecentis & octo Doctōribus aliud examen inſtituitur ad eligendos Literatos Regios, qui in Collegio conſideant, quod *han linjuen* appellatur: ex toto vero numero, qua-

ro, quatuor fere supra viginti dumtaxat renunciantur, electi scriptiois (vt in reliquis gradibus) bonitate: hi sunt maximi toto Regno Magistratus, & si quando ad Rempublicam euocentur gubernandam, semper in apice dignitatum primo saltu collocantur, de his libro primo plura dicta sunt. Nolebat hanc aleam subire fortunæ suæ desperatione Cui Paulus. Verum cessit denique Sociorum ac Neophytorum precibus, memor se has dignitates non nisi ad rei Christianæ bonum optasse. In hoc igitur examine meliorem fortuna vsus, quarto loco renunciat, quod illi cessit perhonorifice, ac Nostris incredibilem lætitiā conciliauit. Nondum trutinatum finis. Hi enim quatuor, ac viginti non ita renunciantur, vt statim à Regio Collegio censeantur; sed solum vt ius habeant, ad eum ingressum procurandum: postquam aliquo tempore sub Calao summo Magistratu exercitati, extremam aleam certantis cum Minerua fortunæ tentarint: ex his enim quatuor & viginti, duodecim, summum quindecim eliguntur, hæc examina plura sunt, & in singulos menses instituta, in quibus ipse semper renunciatus est vtus, & non raro primo loco. Id quoniam sæpe accidebat, ne commilitonum inuidiam in se conciperet, & prima omnia præripere velle videretur, ab examinibus in posterum abstinuit (hoc enim est cuique liberum) & ea modestia commilitonum animos sibi deuinxit. Nec quicquam de sua deperdidit dignitate.

SECVRVS igitur nunc de suâ & Societatis in vrbe Regiâ statione, vires omnes contulit ad Socios fouendos, remq; Christianam promouendam: insuper raro pietatis exemplo ac viræ sanctimonia Neophytos omnes in imitationem, Ethnicos in admirationem rapit, à quibus viris

Mm

Prin-

*Literati
Regij re-
nuncian-
tur.*

*Paulus in-
ter Litera-
tos Regios
censetur.*

part

Paulus parentem ad fidem Christianam conuertit.

Principibus sæpe dicitur: Quis est qui possit Ciu Pauli vitæ sanctimoniam exæquare? parentum suum annorū supra septuaginta in Regiam euocauit eo consilio, vti Christo prius nomen daret, quam extremum diem clauderet, & tandem ab eo impetrauit non sine labore, vel suo vel Nostrorum, vti eiuratis idolis suum agnosceret conditorem, quod opportune cecidit in ea ætate, vix enim sesquiannum Baptismo superuixit. Hæc de Paulo nunc satis, postea suo tempore plura commemorabuntur.

Ciu Pauli feruor in frequentatione Sacramentorum.

HÆC igitur Pechinenfis Ecclesiæ incunabula paulatim in infantiam educebantur: ad quam rem non solus Ciu Paulus adiuuabat, sed alii quoq; Neophyti, quibus Ciu Paulus in Sacramenti pœnitentiæ frequentatione facem prætulit. Filius eiusdem, &, quod magis mirere, vxor eum secuti sunt. Et sane in hac mulierum solitudine res perdifficilis habebatur, & in Regia quidem Pechinenfi huius difficultatis cuspidem hæc, de qua nunc agimus, prima perfregit: cupiebant etiam sacro tandem epulo reñci: sed ad æstimationem ex dilatione concipiendam Nostri in ea re concedenda solent esse tardiores: causabatur ergo qui huic familiæ erat à Confessionibus, oportere primum sæpius pœnitentiæ Sacramentū iterasse, ne quid in animo criminis in hoc tanto hospite recipiendo resideret: ergo Li Paulus ne diutius differretur, non solum celebrioribus, aut etiam Dominicis, sed etiam feriatis intra hebdomadâ diebus, quotidiana peccata pœnitentiæ Sacramento expiabat eo consilio, vti Confessionum numerum adlegaret, & longitudinem dilationis hac frequentatione amputaret: Deniq; tantis votis ultra negari non potuit cœleste conuiuium, Paschalis celebras nominata est, quo die tantâ fudit vim lacrymarū, vt Neophytis circumstantibus

Vsus Sacramenti pœnitentiæ in hac frequentior, quam sacra Communionis.

tibus pietatem inflammaret : inde quoties celebrius aliquid Ecclesia commemorandum colit, idem iterabat: pridie vero quam sacro epulo reficeretur, Ecclesiastico ieiunio corpus macerabat, & die quoque insequenti ad beneficii memoriam ieiunium repetebat: exploratores habebat nescio quos domi, è quibus omnia, quæcunque Nostri faciebant expiscabatur, vti ipse imitaretur : itaque quoties domi ieiunabatur, aut aliquid aliud fiebat, id omne Li Paulus domi suæ facitabat. Iam de sacra peccatorum indulgentia inaudierat, ergo multis precibus aliquid huiusmodi impetravit, & quoniam legebat in formula, ei omnia peccata condonari indulgentia pontificia, qui Ethnicum aliquem ad fidem conuertisset, dici vix potest, quantum ex ea referuenti iam desiderio ardoris accreuerit: nam huius sacri lucri cupiditas eum velut ad actis calcaribus, vrgebat ad currendum, totos igitur dies ipse hanc prædam venabatur. Mirum quanti sacri Chrismatis in Confirmationis Sacramento vnctionem peroptaret, & vix se continuit, quin ea ex causa ad Episcopum Amataensem quatuor mensium itinere se conferret: & fecisset omnino, nisi Nostri familiæ detrimentum in octo mensium absentia veriti dissuasissent: maxime quod relicto iam per Christianas leges artis suæ lucro, non admodum rei familiaris copia redundaret : interim necessariis familiæ negotiis oportuit eum ad vetulam parentem redire in prouinciam Vquam, vbi legis nostræ sanctitatem quibus potest euulgat, & iam aliquot intrusit coelo, dum vel moribundos infantes eluit, vel in eodem discrimine constitutos adultos instruit, ac deinde necessaria vel materia, vel forma peracto Baptismo vitæ melioris ianuam aperit: frequens ad Nostros scribit, & miro desiderio tenetur ædis sacræ reuiscendæ : sed eum

decrepitæ parentis obsequia retinent : id enim non sine scandalo & impietatis infamia apud Sinarum omitti potest.

DE amico nostro Ligotsun quanquam nondum Neophyto pauca subiungam. Anno superiore renunciatus est præses examinis in prouincia Fuchiana, quo Licentiati in Metropoli renunciantur: in ea prouincia fere sunt celebriores totius Regni Literati: ea res illi fuit perhonorifica, & cum huius examinis euentum de more scripto volumine persequeretur, nescio qua occasione de Europæ nostræ Literatis magnifica scripsit encomia: postmodum in prouincia Sciantun aliam iussus est gerere dignitatem: abiens Nostris maiorem supellestilis palatii sui partem dedit, & siquidem per Nostrorum paucitatem licuisset, aliquam è Sociis secum abducebat. Et ut videas, amice lector, quanta integritate Sinarum Magistratus administrantur, nolo nescias hunc ipsum, de quo agimus, paulo post officiis maioribus excidisse, & in officiololum quoddam deiectum trienniolatuisset, ea solum ex causa, quod in conuiuiis frequentibus leuitatis nimix fuisset accusatus, & ludo latrunculorum plus æquo deditus fuisse diceretur, triennio durauit tanti viri abiectio, qui postmodum est ad summa euocatus.

*Integritas
Magistratus
apud
Sinas.*

H O C ipso anno Magistratus è toto Regno præcipui ad clientelarem Regi obedientiam præstandam tertio quoque anno aduenerant. Itaque per eos dies, quibus in Regia licet commorari, non sine maximo labore per vicos inceditur: eam occasionem Nostrum minime neglexerunt, ut aliarum urbium, in quibus Nostrum resident, Magistratus & Negotiatores, quorum maximus erat concursus, in Regia sibi deuincirent: qua in re prope maximus est Pechinensis domicilii fructus, ut arbor videri possit, sub cuius ymbra reliqui

qui recreantur. Hic non defuerunt, qui apud grauiſſimos Magiſtratus de Noſtris obloquerentur, doloris maxime ſenſu permoti, quod idola ſua male à Noſtris haberi legiſſent. Verum eam cauſam diſſimulantes publicam quietem prætexebant, quam fortasſe hac nouæ legis prædicatione Noſtri perturbare niterentur, dum adiunctos ſibi legis communionem complures tandē aliquando ad rebellionem ſollicitarent. Hi obrectatores viri primarii dicebantur; plebi enim vix contra Noſtros muſſitare ſine fructu licet. Verum Socii Diuini Numinis & amicorum quorundam patrociniō tuti, aduerſariorum conatus fregerunt.

*Quid ſuperioribus annis in ſede Nanciani
geſtum fuerit.*

C A P V T I V.

IN hac ſede prope triennium ſolus Sacerdos P. *Impedimē-*
Ioannes Soerius conſedit, & graui ægritudine afflictuſ, quæ tandem in febrim phthiſicam degenerauit; ad hanc illius ægritudinem *tari Chri-*
accedeſcit aliud Chriſtianæ rei promouendæ *ſtiana pro-*
impedimentum: propinquorum Regionum multitudine, qui fere ſiſ opibus & illiberali otio inſeſcunt, tanta tamen fuit huius Patris ſanctitas, & ſupra vires ardor, vt rem plane difficilem ſupra ſpem euexerit. Neophyti fere fuerunt è vulgo; pauci viri graues Chriſti fidem per eos annos admiferunt: in iſtis tamen fuit octogenarius quidam ſenex, primum literarum gradum conſecutus: iſ inuſitato ſeruore rem Chriſtianam arripuit, & vt erat ſcribendi bene peritus, multa conſcripſit de Chriſtianæ legis inſtitutis, quæ à Noſtris audiebat: & vt Literatos alliceret, mirum quanto ſtudio librorum ſuorum teſtimonia, quæ

*Infans a-
qua lustrali
asperfus pa-
tri sua con-
versionis
causa fuit.*

Christianæ legi fauerent, corraferit. Inter eos et-
iam infans fuit, qui cum nasceretur parentes in
ædibus contiguïs habitabant: eum parens domū
in vlnas tulit baptizandum: sed patri visum est id
minus tutum esse, cum vterq; parens à suis erro-
ribus auelli nollent; ne tamen eos hac sua in Deū
pietate fraudaret, aqua lustrali infantem asperfit,
& Deo super aram oblatum Ioannē appellauit: fi-
lium igitur parens arbitratus est esse Christianū,
& cum ædes mutasset, post annos septem eum in
ædem nostrā reduxit, gratias acturus Deo, quod
è graui ægritudine admirabiliter in spem vitæ
fuiſſet reuocatus, cū enim iam à sensibūs abalie-
natus nullam spem vitæ daret, visus est sibi vide-
re Dei parentis cum puerulo ad se venientis Ma-
iestatem; eum puerulus repetito nomine inela-
mabat, qua voce velut euigilans habere melius
cœpit; nemini è domesticis dubium visum est,
quin ea ipsa esset, cuius apud nos imaginem sæpe
conspexerat, & puerulus fidem fecit, à propōitis
duabus Dei parentis imaginibus eam elegit, quæ
à Diuo Euangelista Luca depicta fuisse perhibe-
tur. Declarauit igitur redeunti P. Ioannes, infan-
tem olim minime fuisse baptizatum, se vero
nunc id facere paratum, si reciperet, nullo se vn-
quam tempore filium ad simulacra veneranda
inducturum: annuit ille quidem, sed diem ali-
quem beneq;minatum è Sinensibus fastis vti ad
eam rem negligeret eligendam impetrari non
potuit; ergo infantem domum reduxit, dieta-
men inſequenti promissis stetit, & filio baptiza-
to ipse quoque doctrinæ Christianæ tractatio-
nem domum retulit, vti ad eandem fidem sese
compararet. Hic pusillus grex Neophytorum
egregie Christianæ pietatis officia perſequeba-
tur, Missæ sacrificium frequentabat, dubia sua
exponebat, ab Ethnicis ritibus in funere religio-
fissime

sisime abstinebat, & palam se Christum confite-
ri profitebatur : quæ res multum valebat ad fidei
Christianæ famam euulgandam.

PER eos dies Neophytus nescio quis, vrbee-
gressus ad sua negotia, domū ingressus est Ethni- *Cuiusdam*
ci cuiusdam, qui in summo aulae capite, quæ Vifi- *Neophyti*
tatores recipit, idola sua de more collocarat; se- *feruor con-*
dem Neophytus forte ita statuit, vt simulacris *tra idola,*
terga verteret. Monitus est ab hero domus, ne
hanc iniuriam Diis faceret : cui Neophytus;
Deum, inquit, vnum veneror, & idola nihil ve-
reor, scēq; ipsum & simulacra signo Crucis mu-
niens in media aula sedem statuit : & simulacris
humeros etiam rectius obuertit : dissimulauit a-
micus (neq; enim Sinæ admodum ardentem suo-
rum idolorum honorem procurant, vt ideo ve-
lint amicis molesti esse) cum deinde ad reficien-
dum corpus ventū esset, volebat Ethnicus fercula
tantisper corā simulacris statuere, quasi qui fau-
stam apprecationē ab illis exigeret; verum Neo-
phytus intulit: Hoc si feceris, ego appositos cibos
plane non attingam; omisit igitur & hunc ri-
tum, ne hospiti molestus esset : atque ita Neo-
phytus bis victor de inanibus Diis triumphauit.
Huius ipsius Neophyti vicina quædā cum abes-
set, maritus coniectatorem consuluit, vt de illius
reditu aliquid intelligeret: domum reuerſa cum
responſo videtur ipsum dæmonē retulisse. Nam
subito correpta fauore nihil dubii reliquit, quin
ab importuno hoste potius quam hospite possi-
deretur. Vix defuit ē prophanis ritibus ac exor-
cismis vllus, qui non ad eum expellendum adhi-
bitus fuerit: sed nimirum ille noluit suis arribus
pelli. Neophytus autē sese ingessit recitata prius
Deiparæ corona, tum magna fide dæmonem in-
crepuit, quod vicinā illius domum, in qua Chri- *Dæmon*
sti Seruatoris esset effigies, suā intelligebat, ausus *exire iube-*
fuisse. *tur à Neo-*
phyto.

fuiſſet vexare : tum ſigno ſalutari Crucis in eam expreſſo, multis iniuriis affectum dæmonem exire iubebat. Ad hæc omnia energumena & loquax alioqui poſſeſſor obmutuit. Similia plura, luſtralis aquæ uſu, fides Neophytorum frequenter operabatur: ea ne ſim longior quam par eſt omittenda iudicaui.

P. Emanuel
Viſitator
rem Chri-
ſtianam
promouet.

HIS proſperis re Chriſtianæ principiis ſuperuenit P. Emanuel, qui ex ea ſede Australia domicilia noſtrorum tria moderabatur, & vna cum Sociis P. Ioanne ac Fratre noſtro Paſchali, qui non ita multo poſt Societatem ingreſſus eſt, hanc vineam excolere ſolito accuratius incœperunt. Ceſſit primus labor ita ſcœliciter, vt anno inſequenti ſupra ſecularem quinto Neophytorum numerus in duplum excreuerit, & iam ducentos excede-
bat, in quibus etiam Literati nonnulli ac Regii propinqui numerati ſunt: ex his regiis hominibus (ita enim à Sinis *Vanſu* vocantur) primus in Noſtrorum familiaritatem incidit, adn-
tente ſocero ſuo Paulo Baccalaureo Neophyto, de quo ſupra: is per otium rei Chriſtianæ myſte-
riis imbutus, eo die baptizatus eſt, quo Hiſpa-
nienses Eccleſiæ expectationis partus feſtiuitatē celebrant: Iosephus appellatus eſt, & primus è
ſanguine regio Regis Regum Chriſti apud Sinas venerator. Ea propinquitas regia, ne quem fallat
Europæa conſuetudo, minor eſt haud paulo,
quam apud Reges noſtros; habet tamen ſuas im-
munitates, opes, dignitatem, tamenſi nihil publi-
ci muneris omnino attingat. Hunc frater minor ætate ſecutus eſt, ſtatuitq; in eandem cum Iosepho fratre religionem conſpirare: Noſtri autem
eius Baptiſmum differendum eſſe arbitrati ſunt
in diem Ephiſphanix ſacrum, narrantes, eo ipſo
die Regulos tres, è remotis Regionibus ad vene-
randum IESV puellulum recens natum adue-
niſſe,

Primus è
Regio ſan-
guine Chri-
ſti venera-
tor.

Tres è regio
ſanguine
ſidem Chri-
ſtianam

nisse, cui narrationi ita respondit : Si hi tres fuerunt, efficiam vti simus quatuor, nominabat igitur alium fratrem minorem & consobrinum suum, filiolum vero, quem secum adduxerat, P. Emanueli tradidit, ut eum pro suo haberet, & rogauit, ut eodem nomine puellulus Emanuel videlicet vocaretur, quod etiam factum est, eaque appellatio à puero usurpata, Ethnicis etiam propinquis in usu erat. Tres vero reliqui adulti in eum diem fidei nostræ capitibus imbuti, solenni apparatu sunt baptizati, & trium Regum nominibus nuncupati: Melchior primus, alter Gaspar, tertius Balthasar appellatus. Horum exemplum deinde secuti sunt Iosephi vxor, & alij vtriusque sexus propinqui: hi matrem habebant viduam ac vetulam, & mirum in modum idolis colendis addictam: nam in eorum venerationem, iam continuo decennij ieiunio, carne, pisce, ouis, ac similibus Si-

*Mater trium
Regum una
cum filia,
nepote &
pedissequis
baptizantur.*

Inferni directorium.

nenfi ritu abstinerat, ac solum leguminibus, oleribus, oriza, & aliis à farina eduliis vescabatur: eam filij sollicitarunt ad eiurandam profanam superstitionem, nec vanus fuit labor: profanum quippe ieiunium interrupt, & miseros Deos incendio damnatos domi nostræ ardere voluit, ac simul precatorios globulos, quos ipsa compellatis inanum Deorum nominibus decurrebat: misit quoque nescio quod diploma, quod ad Regem Inferni destinatum sacrificuli impostores ipsi vendiderant, ea lege, ut ab eo benigne exciperetur, & pœnas, si quas mereretur, euitaret: id inferni directorium appellatur. Huic Nostri meliore permutatione pro profanis sacra remiserunt, Christi Seruatoris effigiem, Dei patris sacrum scriptum, & pro ieiunio, quod ægrius illa dimiserat, Ecclesiasticum permiserunt, Dei vero præcepta, viam esse non ad infernum, sed ad cœlestem Regem, à quo bene actorum præmia suscipiunt Christiani. Eam igitur

Mm 5

domi

domi suæ Frater noster ita instruxit, vt tamen, ne arctam solitudinem mulierum violaret, minime videretur. Nam ex aduerso portæ cuiusdam raptæ interiecto colloquebantur. Et quidem Catechista noster vnam se instruere arbitrabatur, sed cum Baptismo destinatus dies aduenit, sex omnino prodierunt, filia cum nepote, & aliæ quatuor earum pedissequæ: hæ omnes de auditis interrogatæ, ita apte responderunt, vt nihil opus fuerit Baptismum vltra differre: tantus porro fuit earum feruor, vti nullum ritum, nam fere à contactu abhorrent, nullam vnctionem exhorruerint: expleto Baptismo, Missæ quoque sacrificium in eleganti Oratorio ad eam diem comparatum, volentibus celebratum.

HIS omnibus crescebat indies fidelium multitudo, vt eos iam ædis nostræ angustia non caperent; diuisi sunt igitur in tres cuiuslibet hebdomadæ ferias, ne simul omnes conuenirent: festis tamen diebus solemnioribus simul omnes venire permittebantur. Solent Neophytis, quo die sacro fonte abluuntur, singulæ singulis imagines dari; & præ numero iam domesticus thesaurus exhaustus erat: neque enim abundant illa, quæ tantis terræ ac maris spatiis deuehuntur. Ergo Nostri coacti sunt Christi Seruatoris effigiem indigenis sculptoribus in lignea tabula sculpendam dare: neque enim in lamina ærea id Sinæ norunt: adiuncta est brevis expositio, qua scribebatur Deû figuræ expertem nostram tamen suscepisse cum forma naturam, & legem sanctissimam è cœlis orbi attulisse: id necessario fiebat ex eo quod nuda inanum Deorum simulacris oratoria oportebat sacris imaginibus opplere, ne ab Ethnicis spectatoribus nimis nuda Religio nostra aut sine Numine esse videretur: solent etiam Sinæ supra domus limen renouatas anni redeuntis initiis nescio

Christi Seruatoris effigies traditur sculpenda.

bio quorum spirituum imagines collocare: in ea-
um locum successerunt insculpta quoque singu-
lis tabulis augustissima Iesu ac Mariæ nomina, *Nomen*
quæ simul ædium patrociniū suscipiāt, & Neo- *Iesu &*
phytorum fidem protestentur. Imo habet hoc et *Maria su-*
iam priuatum commodum, quod Nostros Neo- *per limini-*
phytos visuri hoc signo Neophytorum domos *bui domo-*
internoscant. His recreati sunt non parum, quod *rum colla-*
nihil iam Ethnicis inferiores esse viderentur: ne- *catur,*
que Nostri ea res minori solet esse solatio, cum
inter Ægyptiam multitudinem Deo populum a-
gnoscent velut Agni Paschalis sanguine in limi-
ne delibutum.

*Quid in Xauceano domicilia hoc ipso tem-
pore ageretur.*

C A P V T V.

CŒPTAM, vt superioribus capitulis nar-
ratum est, rei Christianæ propagationem
P. Nicolaus in vrbe atque agro suburbano
acriter persequebatur, atque etiam partem Chri-
sto multitudinem accurate excolebat. De hoc
postremo prius agendum. Pœnitentiæ Sacramē- *Vsus pœni-*
ti vsus stuporem multis & admirationem attulit *tentia.*
asserentibus, cuiquam mortali occulta sua crimi-
na reuelare, videri supravires mortalibus à natu-
ra datas. Hebdomadæ quoque sacratioris feria *Veneratio*
sexta mirum, quanto pietatis sensu Crucifixi ad- *Crucis*
orationem peragerent, post auditam de Christi *Christi.*
tormentis appositam ab Ecclesiaste nostro co-
hortationem. Itaq; iam instructi Xauceani Neo-
phyti, in variis disceptionib. ab Ethnicis solli-
citati,

*Sacrificulum
exhil in sole-
scit, iterum
que relega-
tur.*

citati, superiores euadebant: eadem quoque con-
stantia varias ab æmulis contumelias, & quæ
crius sentiuntur, damna tulerunt moderate: ne-
que enim humani generis hostis ab hoc opere in-
terturbando conquiescebat. Ministrum habuit
per eos dies acrem sacrificulum illum celeberrimum
de quo narratum est supra, eum è Regia Pechi-
nensi proscriptum in Cantonienſi prouincia ius-
sum exulare: venerat enim ad numerosum illud
Cœnobium, *Nancua* vocant, quod abest ab vrbe
vicesimo non amplius lapide: eum fama celeberrimum
permulti etiam exulem venerabantur, ad-
fouebant, & quotidie complures in eius transi-
bant disciplinam, quibus fortunæ fauoribus elatus,
ex huius sæcis more, magno apparatu, insolenscebat:
audierat forte de rebus nostris multo minutius,
quam Nostri arbitrabantur: non nesciebat id à Sociis spectari ac sperari, fore ut ali-
quando inanium Deorum secta collabasceret: statuit
igitur periculo præſenti auctoritate sua occurrere:
verum iudicauit congregiendum sub primo cum P. Nicolao,
ut exploraret, quale hominum illud genus esset, quod spes
suas ita sublimiter erigeret: sed nolebat, pro sua modestia,
hominis externi visitationem sese abiciere, quæ
miris artibus procurabat, sed frustra, stulto secundum
stultitiam suam responsum est: neque enim decet in hoc regno
verbi diuini præconem ullam cum abiectissimis & impurissimis hominibus
vitæ communionem affectare. Venit igitur tandem desperatione
primæ visitationis adductus, inimicitias amico vultu regens:
arbitratur ille vulgari Sinarum opinione delusus, Barbarum
se hominem ac litterarum nescium repperiturum: sed ubi sensit eum de rebus, vel infra, vel
supra naturam apte disserere, ne à doctiore confutaretur,
hanc iniuit rationem, ut quæcunque à P. Ni-

P. Ni-

Nicolaus audiret, ea omnia diceret nihil à suâ
estē placitis admodum discrepare: displicuerunt
amē acriores in Deos suos Philippicæ in nostro-
um voluminibus conscriptæ, & vlturum se mi-
abatur. Verum diuina bonitas eo nos etiam me-
u liberauit. Cum enim sibi securus videretur, ac-
orus esset in adiungendis discipulis, fanis extru-
ndis, Cœnobitis sustentandis, noua ab Rege
roscriptio deuenit, vti in extremam Sinensis
Regni Insulam ad Austrum, *Hainan* nomine, rele-
aretur.

HOC labore perfuncti Nostri, resque Chri- *Calumniæ*
tiana vniuersa grauius etiam discrimen adie- *spargitur*
unt. Ad vrbis enim Gubernatorem defereba- *in Nostros.*
ur, præcipi nempe legis Christianæ legibus, vti
maiorum suorum imagines illius sectatores con-
remarent, quæ res yti impia est, ita etiam habetur
à Sinis atrocior, quam ab Europæis. Huius
ei nescius P. Nicolaus illum ipsum Gubernato-
em visitabat, & is Nostros statuerat non plectē-
los, sed solum admonendos, calumniam enim il-
am ipse veram esse sibi persuaferat: hortabatur i-
itur, vt ab ea re abstineret, quæ homini externo
salutem ingens aliquod posset accersere, quem in
lieno Regno decebat minus esse insolentem. P.
icolaus rationem facti sui reddens, minime ne-
guit quidquid in simulacra ausus fuisset: eam-
nim legem etiam ex ipsis Literatorum placitis
bitratur exstinguendam, aderant in hoc con-
tessu pro tribunali nempe complures; de mā-
ribus tamen hac iniuria afficiendis perne-
ruit, præceptum etiam de parentum honore al-
gans: inter vtrumque gratus orta disceptatio,
et breui tempore: ac tamen si noluit victus vide-
Gubernator, non est ausus tamen Euangelij
irsum inhibere. Ea re Neophyti mire confirma-
sunt, quod dicerent Doctores suos ipsam etiam
pro

Tomeus

Tauli Socii

patrocina-
tur.

pro Tribunalibus non erubescere veritatem. Per eos dies venerat nouus Tauli, qui Xauceanam & Nanchiunam Regionem, supra ceteros Magistratus moderabatur. Ergo ne Regionis nostræ præfecti cum similibus querelis præuenirent, statuit ipse ad eum visendum præire, & simul donauit inter cetera munuscula Catechisticā P. Matthæi commentationē Pechini recens editam. Audierat forte ille ipse de P. Matthæo nouus Tauli, deq; ingressu in Regiam, de Magistratum ac Regis fauore, quæ omnia pro tribunali Patri narrauit: detentum videlicet eum à Rege in Regia, ætati Regii sumptibus sustineri, à maximo quoque colli, & condolere videbatur illius sortem, quod à reditu in patriam prohiberi videretur. Verum P. Nicolaus intulit, Socium suum Pechini lubentem detineri, nec patriam suspirare, aduentum enim ipsius ad ceterorum Sociorum consilium ex hoc ipso volumine satis constare, quod ipse in ea ipsa Regia excudisset. Recreatus est nouus Tauli Patris conspectu atque congressu, & eius humanitas præfectis nocendi spem eripuit, ratis quod euenit, eum rerum nostrarum patrocinium suscepturum.

NON tamen ea res satis fuit, vt vicini fani sacrificulos omnino perterreret: cum enim aduertissent Neophytorum multitudine Parochialium suorum numerum, & quod inde sequebatur, ipsiq; acrius sentiebant, lucta imminui: effecerunt, vt i eorum Archimandrita ad P. Nicolaum prohibendum accederet, quod fecit ille domi nostræ precibus primum, ac tandem minis, sed æquè vtrumque risu ac ludibriis excepit, Magistratum fauore subnixus.

Socij publico
à Neophy-
tis excipian-
tur.

IN hunc ipsum annum inciderat P. Emanuelis cum tribus Sociis reditus, cum id à Neophytis rescitum esset, certatim per multi scaphas cōscenderunt.

derunt, & iis iam adhuc remotis occurrerunt, sed ita vt tympanis ac tubis publicam lætitiā declararint, ac etiam variis eduliis nauigantium nauſeam recrearint, eaque pompā domum noſtram clārō die, multis ad ſpectaculum concurrentibus, deduxerint. Ea res vti ſtuporem Ethnicis, ita Noſtris lætitiā ingentem conciliauit, ac nullum Deo gratulandi finem facientes mirabantur, eo in Regno tot ſæculis ab externis impenetrabili, nunc publico apparatu Euangelij præcones admitti nullo prohibente: ſed ea libertas paucos annos tenuit. Nam res Cantonienſes graui tumultu perturbatæ, nondum ad hanc diem ſerenitatem priſtinam aſpexerunt, ac fortasſe noſ ipſi, dum nimis laxauimus, ſtrinxiſſimus priores anguſtias: permultos dies in hoc domicilio Neophytorum viſitatione ac muneribus recreati, de diſceſſu cogitarunt. Relictus eſt è quatuor vnus P. Nicolao futurus comes, reliqui tres in Regni penetralia nauigarunt, & diſceſſus nihilo inferiore Neophytorum pompa publice cohoneſtatus eſt.

AVCTVS comite, qui rem domeſticā curaret, P. Nicolaus liberius ſeſe in rem Chriſtianā effudit, & vicinas omnes in ſuburbanis villis Eccliaſias viſitauit, confirmauit, auxit, maxime apud ſenem Paulum, apud quem ſatis habuit quod ageret inſtruendis Catechumenis, ac ſacro fonte eluendis; enodandis etiam dubiorum nodis, qui ſubinde inter colloquendum abſente Noſtro inciderant, quæ dubia etiam ad memoriā ſcriptis in aduentum Doctōris commendarant, tantaque erat boni ſenis rerum noſtrarum diſcendarum cupiditas, vt nunquam auelli poſſet à Noſtris, ſi quando tyrones ſuſcepiſſent imbuendos. Neque apud illum ſterit fructus. Nam hinc euocatus eſt ab eiſdem propinquo, qui decimo aberat

P. Nicolaus
liberius rem
Chriſtianā
proſequitur,

ab erat lapide : & quoniam is, qui Nostrum euocar, vir erat apud suos celebris, & natura ad pietatem propensus, commodorumq; publicorum Procurator, visum est apud eum tentare, si vsu latius sese fides propagaret, iuit igitur comite ipso Paulo, & magnam reperit eorum multitudinem, qui ad spectandum audiendumq; concurrerant.

*P. Nicolaus
eximium
fructum in
aula cuius
dam viri
celebris fa-
cit.*

Ingressus igitur in aulam, vidit in Oratorio inter Idolorum simulacra supra quinquaginta insignem Dei parentis imaginem cum puerulo Iesu, quem D. Præcursor venerabatur; neque erat, qui de hac effigie aliud sciret, nisi esse Dei parentis ac Reginæ supra cæteras eminentis: solati plenum & admirationis P. Nicolao fuit huiusmodi spectaculum. Tum enim sibi videre videbatur ad litteram lilium inter spinas: eam deinde constitit depictam fuisse ad illius similitudinem, quæ inter munera regia deinde adnumerata est. Hac igitur occasione narrare cœpit P. Nicolaus Dei hominis augustissimum sacramentum, ac vniuersam D. Præcursoris historiam, quæ narratio audita est magna omnium voluptate, maximeq; placuit audire, quod è parentis vtero Præcursor in Virginis vterum nescio quib. oculis penetrasset, & viso Domino exilisset: inde ad reliqua fidei nostræ mysteria longa oratione deuentum est, atque omnes hospites domestici ita permoti fuerunt, vt ex templo simulacris eiuratis Christum profiteri statuerint. Ergo subito in Idola furore correpti, ad vnum omnia è solio maiestatis exturbarunt, & in excitatum in atrio incendium deportarunt: inde oratorio ipso sacris orationib. emundato, solam Dei eiusque Parentis ac Præcursoris effigiem statuerunt, & ad aram sacris vestibus, quas secum detulerat, ornatam, iussit vii prostrati de impensis Diuinis honorib. iis, quibus impendi nefas erat, veniam postularent, atq; inpo-

inposterum vnum rerum omnium conditorem ac moderatorem veneraturos receperunt. In hac ipsa Aula, dum de fide nostra peroraretur, adfuerunt forte tres sacrificuli è vicino fano ac Cœnobio, quod vtrumque Vaginus hospes, ita enim vocabatur, extruxerat. Cum iis longa fuit disceptatio, sed non tulerunt tenebræ lucem: ergo placuit etiam omnium iudicio, nullam in ea lege suscipiendam se moram facturos, vbi Rex ad eam publicam fecisset facultatem. His prosperis rei Christianæ cursibus Paulus senex magno opere exultabat: cum vero sacrificuli abirent, eos Vagini vxor consecuta grauitè reprehendit, quod cum externo domus suæ minus vrbane contendissent; denique paucis primo huius excursionis Baptismo decem & octo Christum in Baptismo professi sunt, à quo exclusus est Vaginus ipse polygamie vinculis nondum expeditus: cum enim filiis careret, quod apud Sinas infelicitatis est non minimæ genus, persuaderi nondum primo congressu potuit, ut spem posteritatis saluri æternæ postponeret.

IN alio etiam pago, cuius Neophyti extructa iam æde solitum fidei cursum tenebant, Christo sunt aggregati nonnulli, quos inter scripto dignus est nonagenarius senex, qui iam quadriennum totum, ex quo P. Nicola⁹ eo penetrarat, legis nostræ prælectiones, ne in aures quidem admiserat, pertinacem exigens senectutem in suis erroribus: ex eo enim quod idola non coleret, assererat se nullius criminis sibi conscium videri, & huius innocentie præmium ita longam assererat esse senectutem, adductus est denique hortatoribus filio ac nepotibus, vti Christianam suscipi-
 ter Religionem, sed Baptismum ipse post tres menses differebat, ut maiori celebritate pararetur: hoc ei dæmonis artes persuaferant, non facile ferentis hanc ex vnguibus prædam sibi eripi: sed

constantia pertinaciam vicit : asseruit enim se P. Nicolaus minime discessurum , nisi postquam vitæ præteritæ maculas cum salutaribus aquis expiasset. Factum est igitur tandem ex omnium voto , & Antonius appellatus , inter dies paucos ipso senio defecit , cuius vitam eo vsq; diuina benignitas conseruauit , donec eam meliorem in morte reperisset.

IN alio pago mulier quædam in ægritudinem inciderat : ad eam Sacerdos noster euocatus eo consilio , vt i aqua lustrali conspersam (illius enim vim fama vulgauerat) in viuendi spem reuocaret. Neuter votis suis excidit , conspersa conuuluit non animo minus quam corpore , & vna cum marito aliisque pluribus , posteaquam Idola ignibus damnarunt , sacris vndis fuit abluta : ergo simul omnes supra triginta vno sunt Baptismo expiati , & in Xauceano domicilio , computatis vrbis atque suburbanis quadraginta supra centum eo anno Christo sunt aggregati. Verum hunc foelicissimum rei Christianæ cursum grauis è Metropoli orta in Nostros procella , pene in perpetuum stitit , de quo suo loco fuse. Res enim est Annalibus dignissima , & in qua Diuinæ providentiæ indicia elucent luce meridiana clariora.

Res Christiana Nanchinensis belle procedit , & amicus noster Chiutaiso Christo aggregatur.

C A P V T VI.

HOC tempore in Nanchinenfi Domicilio Nostros quinque debebant ; Sacerdotes quatuor , & Frater noster vnus : hic cum alumnis

ac famulis familiam utique numerosiorem solito constituebant, ideo qui præerat P. Ioannes coemptis ædibus vicinis nostras laxavit angustias: tres igitur Sacerdotes vnam rem curabant, literarum Sinensium studiis incumbentes; non igitur pro Nostrorum numero mæsis fuit, quod eam soli duo procurarent, & quidem domesticis negotiis satis superque distenti; nam Nostri P. Ioannis prælectiones quotidianas audiebant, & Frater noster Neophytos fere populares excolebat: non pauci tamen Christo nomen dederunt: inter quos diu desideratus amicus noster Chritaiso, de quo supra sæpe, quem in posterum Ignatium appellabo. Huic Nostri omnes, & res Christiana Sinensis adhuc Ethnico multum debebat: nam magna pars earum rerum, quæ in Cantoniensi & Chianinensi provinciis perfectæ sunt, ei debentur. Nanchinensis vero sedes ab eo maxime secundum Deum constituta est: secunda etiam in Regiam nauigatio à Nostriis instituta eo maxime adnitente: hæc omnia in nos beneficia iam diu Socij, quibus poterant modis, remunerabantur. Duæ res illum retardabant à fidei Christianæ professione, Pellex nimirum, è qua filios duos susceperat: deinde idolorum placita, quæ in lucem edere cogitabat, ut inde sibi famam venaretur. Alia vero ad fidem nostram pelliciebant, cognita legis nostræ veritas ac sanctitas, quam ipse in omni confesso prædicabat, amor quem sentiebat sibi à Nostriis verbis factis, que deserti. Hæc igitur omnia eum hinc inde fluctuantem nullo loco animo consistere permittébant, & opportune hoc ipso tempore cum filio nato maximo annorum iam quatuordecim Nanchinum venerat: eum igitur ut Christiana sacra susciperet, volens Nostriis dedit, sæpe confirmans, id diu sibi conitare, extra legem nostram nemini

Chritaiso
Patrum a
m. euilgna-
im appel-
latu, &
Ch isto ag-
gregatus &
na cuim. f.
lio.

salutem obtingere posse, nec Christianum fecit solum, sed reliquis alumnis adiungi optauit, in ea ipsa lege, quam susceperat educandum. Ea res gratissima Nostris cecidit, vel Parentis amicitiz debita, vel adolescentis vtilitati profutura: Matthæus igitur ex gratia P. Matthæi recordatione auctore Parente nuncupatus, apud Nostros & Sinenses literas & Europæam maxime pietatem ediscebat; idque maximo emolumento ex adolescentis industria & labore, quod Parens ac reliqui propinqui multi ac nobiles in beneficio à Nostis accepto reponebant.

P E R hos ipsos dies Nanchinum missus est nescio qua ex causa Frater noster Franciscus Martinez Ignatio per familiaris, dum in Cantonensi Prouincia simul cum Nostris habitaret: eum igitur, cum etiam nunc post tot annos Ethnicum reperisset, magna libertate, quam amoris significatio leniebat, obiurgauit, quod nondum vagam illam viuendi consuetudinem, & in repugnando Diuinæ vocationi pertinaciam aliquantum dimisisset: magnam vim habuit Deo intus operante hæc asperior Fratris nostri cohortatio, & quidem tantam, vt denique vocantem Deum audire non ultra detrectaret. Ergo nihil deinde tergiversatus, Doctrinæ Christianæ tractationem legendi reperit solito attentius ac intentius, ea perlecta nihil ultra distulit sacri fontis postulationem. Pellicem in legitimæ vxoris locum delegit, idola omnia vna cum tabulis, è quibus cudebantur, & bibliotheca, quæ profanæ sectæ dogmata continebant, ignibus vitulanda ad nos misit, fecit quidquid sponderat cumulate, & quidem tanta die quadam eloquentia coram Neophytis pluribus idola cōfutauit, vti dubium fuerit omnibus lætitia stuporem nec ne superaret. Eius Baptismo dicta dies est, quæ Virgini ab Angelo salu-

tata

tatæ dedicatur, & inciderat eo anno fortasse in sextam illam Quadragesimæ feriam, qua Evangelium de Lazaro in vitam excitato recitatur: eo die Frater noster Franciscus ad Neophytos peroravit, & orationis capita tribus eo die mysteriis illustri ita distribuit, ut primum de Deo ageret homine, deinde ob sextam Quadragesimæ feriam de Domini tormentis, ac denique de Lazari suscitatione differeret: aderat Ignatius, & orationem suscipiens, ipse sibi Lazari historiam applicauit, idque fecit eo facundæ pietatis sensu, ut eum in audientes transfunderet.

PRIVS QVAM ad Baptismum suscipiendum accederet, prostratus humi solum fronte quaterere magna doloris significatione cœpit: hic enim ritus ab iis apud Sinas adhibetur, qui errati veniam solent postulare, tum protestationem fidei suæ palam recitavit, eamque scriptam sociis tradidit fidei suæ monumentum: eam hic quam fidelissime fieri poterit, Latine reddam, tamen sciam, non eam habiturum leporem, in habitu eterno, quam in patrio videtur præ se ferre. *Ritus quationis fronte solum.*

Chiu Ignatius, anno quem cieur vocant, natus secunda Luna die sexto (quod in annum cecidit millesimum quingentesimum quadragesimum nonum, mense Martio) in vrbe Ciancieu Regionis Suceu prouincia Nanchiensis in Regno Tamin (ita Sinæ suum regnum vocant, - ut alibi dictum est) Ego omni veneratione, & intima scelerum meorum pœnitundine ductus, cupio veniam à Deo postulare, uti salutarem mihi aquam suam id ea eluenda donet; gratiamque largiatur ad sacrosanta legis ingressum. Perpendo me hominem annorum quinquaginta septem tanto tempore oculos habuisse, nec Diuinā legem spectasse, aures, nec Diuinum nomen auilisse, sed contra sectam Sechia (nomen est idoli maximi) sum secutus; tamen si intelligerem rationi eam ac veritati repugnare: eamque longe lateque propagaui, qua

Ignatius fidei protestationem edit.

salutem obtingere posse, nec Christianum fecit solum; sed reliquis alumnis adiungi optauit, in ea ipsa lege, quam susceperat educandum. Ea res gratissima Nostreis cecidit, vel Parentis amicitia debita, vel adolescentis vtilitati profutura: Matthæus igitur ex gratia P. Matthæi recordatione auctore Parente nuncupatus, apud Nostros & Sinenses literas & Europæam maxime pietatem ediscebat; idque maximo emolumento ex adolescentis industria & labore, quod Parens ac reliqui propinqui multi ac nobiles in beneficio à Nostreis accepto reponebant.

P E R hos ipsos dies Nanchinum missus est nescio qua ex causa Frater noster Franciscus Martinez Ignatio per familiaris, dum in Cantonensi Prouincia simul cum Nostreis habitaret: cum igitur, cum etiam nunc post tot annos Ethnicum reperisset, magna libertate, quam amoris significatio leniebat, obiurgauit, quod nondum vagam illam viuendi consuetudinem, & in repugnante Diuinæ vocationi pertinaciam aliquantum dimisisset: magnam vim habuit Deo intus operante hæc asperior Fratris nostri cohortatio, eadem tantam, vt denique vocantem Deum auctorem non ultra detrectaret. Ergo nihil deinde tergiversatus, Doctrinæ Christianæ tractationem legendo reperit solito attentius ac intentius, ea perlecta nihil ultra distulit sacri fontis postulatum. Pellicem in legitimæ vxoris locum delecta idola omnia vna cum tabulis, è quibus cudebantur, & bibliotheca, quæ profanæ sectæ dogmata continebant, ignibus vitulanda ad nos mititavit, quidquid sponderat cumulate, & quidem tanta die quadam eloquentia coram Neophytis pluribus idola cōfutauit, vti dubium fuerit omnibus lætitia stuporem nec ne superaret. Eius Beatissimo dicta dies est, quæ Virgini ab Angelo salutata

tatæ dedicatur, & inciderat eo anno fortasse in sextam illam Quadragesimæ feriam, qua Evangelium de Lazaro in vitam excitato recitatur: eo die Frater noster Franciscus ad Neophytos peroravit, & orationis capita tribus eo die mysteriis illustri ita distribuit, ut primum de Deo ageret homine, deinde ob sextam Quadragesimæ feriam de Domini tormentis, ac denique de Lazari suscitatione differeret: aderat Ignatius, & orationem suscipiens, ipse sibi Lazari historiam applicauit, idque fecit eo facundæ pietatis sensu, ut eum in iudicantes transfunderet.

PRIVS QVAM ad Baptismum suscipiendum accederet, prostratus humi solum fronte quatere magna doloris significatione cœpit: hic nimis ritus ab iis apud Sinas adhibetur, qui erratieniam solent postulare, tum protestationem fidei suæ palam recitavit, eamque scriptam sociis radidit fidei suæ monumentum: eam hic quam fidelissime fieri poterit, Latine reddam, tamen sciam, non eam habiturum leporem, in habitu externo, quam in patrio videtur præ se ferre. *Ritus quantiendi fronte solum.* Chiu Ignatius, anno quem cieu vocant, natus secunda Luna die octo (quod in annum cecidit millesimum quingentesimum quadragesimum nonum, mense Martio) in vrbe Ciancieu Regionis Suceu prouincia Nanchiensis in Regno Tamin (ita Sinæ suum regnum vocant, - ut alibi dictum est) Ego omni veneratione, & ultima scelerum meorum pœnitundine ductus, cupio veniam à Deo postulare, uti salutare mihi aquam suam dea eluenda donet; gratiamque largiatur ad sacrosanctæ legis ingressum. Perpendo me hominem annorum quinquaginta septem tanto tempore oculos habuisse, nec viuinā legem spectasse, aures, nec Diuinum nomen auuisse, sed contra sectam Sechia (nomen est idoli mami) sum secutus, tamen si intelligerem rationi eam acriter repugnare. eamque longe lateque propagavi, qua

Ritus quantiendi fronte solum.

Ignatius fidei protestationem edit.

culpa mea maxima est, & immensum prope peccatum, quod sine dubio in am barathri profunditatem merebatur annis superioribus fortunate sane incidi in veritatis Magistros & magno Occasu venientes, Matthaeum Riccium, ac Lazarum Cataneum, vna cum eorum comite Sebastiano Ferdinando. Hi mihi primum res Divinas manifestarunt, & nunc iterum incidi in Ioannem Roccia, & eius Socium Franciscum Martinez. Hi me inolum auditis confirmarunt, quibus Doctoribus intellexi caelum, terram, mortales omnes, ac ceteras res vniuersas à Deo factas, eidem subditas esse oportere: nullam aliam sectam aut legem consonam esse veritati; scelera omnia à solo Deo per eius ministros condonari: ab eo item solo caeli gloriam iis conferri, quorum de peccatis dolor verus fuerit & efficax: & quoniam his mediis hominem credo à Deo gratiam ac cetera beneficia posse impetrare, Deum obtestor, uti me hac veritate ita imbuat, ut eam opere extequi luceat, & illius Diuinum Numen constanti animo & stabili venerari, meque ad eius sacra praecepta morem conformem. Ex eo ipso die quo Baptismi fontem acceperim, qui sordes animi omnes expurgat, in posterum spondam inanium Deorum sectam eiusque placita, rationi adversantia, me ex animo stirpitus euulsurum: obseruatum etiam, ne quo modo cogitationes ac vota, in immodicam rei familiaris cupiditatem & huius vniuersi vanitatem, & res falsas ac temerarias pronius deficiantur: obedientiam Patri superno, & me ad rectum ipsius legis iter conuertam, & noua sensuum custodia, natura lumen à Deo mihi inditum, ad pristinum splendorem, pro virili reducam: à me ipso initium faciens, & in ceterorum commoda accepta bona deriuans. Ad fidei Christianae capita quod attinet, tamen in singulis mysteriis eorum magnitudinem non assequar, tamen ex animo me subicio, credoque omnibus, quae in iis continentur, ac Spiritum sanctum obtestor, ut hac mihi sua luce declaret. Nunc igitur ex quo recens credere incipio, cor meum est instar speculae tenerae ac fragilis; quam obrem Regnam Dei Parentem depre-

deprecor, vti interius animos ac vigorem conferre ne dedignetur, apud Filium suum Deum intercedens, faciat, qd vti hoc animi mei propositum constans ac stabile nunquam vacillet: aperiatur animi mei facultates, & cor mūdum clarumque impetret, vti veritatem admittat, atque retineat rationem: os meum aperiatur ad Diuinam legem, toto nostro Regno euulgandam, vti nemo sit, qui non veri Numinis legem agnoscat, eique subdatur.

H A C ita solida huius Literati ad Deum conuersione, omnes merito in Domino exultarunt: ipsi Ethnici magnam illius legis opinionem conceperunt, quod viderent, Ignatium, qui idolorum sectam tot annis propugnasset, eiu-rasse.

N E Q V E reliquis Neophytis suam laudem subtrahamus. Hi enim omnes, quoties res ferebat, magnam ardoris sui significationem exerebant: quæ quoniam quotidiana sunt, & in reliquis domiciliis sæpe cantata, sine iniuria omit-tuntur, vt arbitror; sed non insignis pueri ad Christi fidem conuersio, qui iam literis primam operam dabat, filius vnus è Regiis admonitori-bus ac Syndicis, quæ dignitas inter grauissimas computatur. Is cum Pechino Nanchinum vehe-retur, multum habuit sermonem de fidei nostræ mysteriis cum Li Paulo, compendium eius Do-ctrinæ memoriter didicit, ac tandem Baptismum impetrauit.

MAGISTRATVVM amicitiam conseruant. P. Ioannes, & auxit: nec nihil illa profuit variis in-casibus, sed maxime contra Regionis illius, in qua Nostri commorabantur, Præfectos: hi enim apud Magistratus efficere conati sunt, vti Nostri nocturnis excubiis suo inter vicinos ordine inuigi-larent, aliaque onera subirent ab instituto aliena. Hac de re monitus P. Ioannes, Magistratum

quēdam amicum nostrum extemplo admonuit, qui negotio in se suscepto allocutus est superiore Magistratum, apud quem effecit, vti sententiam ex legum præscripto in fauorem Nostrorum pronuntiaret, & eos in perpetuum his oneribus eximeret, quod essent Literati & externi; id perfectum ex animi nostri sententia luculente. Atque ita Nostri, inimicis prope agentibus, quod petere reformidarant, impetrarunt.

Pechinensis Domicilii res gesta: Domus coempta: Euclides Sinice editus.

C A P V T VII.

NONDVM stabilita Pechinensi sede, Nostri in re Christiana procuranda remissiones studio erant, ne quæ forte nouitatis suspitione sua vota disturbarent, sed impetratores, quod maxime cupierant, libera scilicet in Regiæ habitatione, nihil vltra conceptos spiritus dilulerunt, sed vires omnes in id, cuius causa venerat, contulerunt: ad laborabant tamē, vti potius Neophytorum ardore, quam multitudine principia cohonestarent, ad eam rem iuuat his initiis Ignatius Ludimagister, quem supra diximus Christo aggregatum, hic enim pueros sibi in disciplinam traditos, non Christiana pietate minus, quam literis imbuebat: Christi Seruatoris imaginem in ludo propositam omnes venerabatur: ac tamen non omnes legi nouæ acquiescerent, omnes tamē eius legis capita audiebant. Michaelem quendam ita deinde vocatum, rudioris ingenij non permittebat de Christi fide suscipienda tractare, siue vt eius desiderium incenderet, siue quod arbitra-

bitraretur, eum ad res Diuinas nondum per annos aptum esse. Verum vespertinis horis domo egressus die quadam fulgure ictus aut territus, ^{Puer qui dum fulgere ictus vocem Dei audit.} se-
mianimis in terram lapsus est : eo in lapsu puer narrat se vidisse Deum spiritibus plurimis cinctum, ex eoq; hæc verba audiuisse : Ego illi vitam nunc quidem condono. Domum relatus est, & collectis tantisper viribus, magistrum inclamat. Venit ille, ac recitata oratione semel Dominica & salutatione Angelica, Michael repente conualuit, & hæc, quæ dixi, Magistro narrauit. Quæ ex causa Mater eum Deo obtulit, & Christo iussit volentem aggregari. Ipsa deinde secuta est, hodieq; Christianæ pietatis retinet institutum. His quoque temporibus Neophyti illustri exemplo aliquot in Christi gregem pellexerunt. Neophytus nescio quis homicidii aliorumq; criminum delatus erat falso : Iudex fauore ac largitione corruptus ab accusatore dicebatur : ei Neophyti tanta diligentia succurrerunt, vt propinqui non cessarent admirari : deniq; pronunciata est sententia, sed parum in Neophytum æqua : plus enim ^{Neophytus innocens mirabili modo à mortis sup- licio liberatur.} largitio potuerat, quam hominis innocentia. Sed in re desperata Dominus etiam seipso cum Neophytis adiutoribus conspirauit. Cum enim is, qui sententiam tulerat, inferior Magistratus ad superiorem sententiam confirmaturus perrexisset, ait ille se ipsa nocte in somnis vidisse nescio quem, cuius os habitusq; imaginem illam referret, quæ externi Literati sua in æde venerantur : nouerat enim ille Nostros, & iam ædem imaginemq; spectauerat, ab illo visum se audire hæc ipsa verba : Quidni subuenis cuidam ex Ecclesia mea oppresso ? Ergo lectam in Neophytum sententiam ex templo antiquauit, eumq; innocentem declarauit, accusatorem vero falsitatis conuictum acerrima verberatione plecti iussit.

NEOPHYTVS alius graui molestia oppressus in morbum incidit periculosum & grauem. Ergo poenitentiae causa Sacerdotem nostrum euocat, eiq; narrat, vidisse se nobilem matronam cum infantulo in habitu candido, qualem nos nullam ibi habebamus. Eam ipse credebatur esse Dei parentem ac puerulum IESVM: dicebat igitur matrona; Sudorem huic exprimate: ego enim illum sanum volo: sudor copiosus, imminens vitae periculum extemplo excussit. Sacerdos noster ut se confirmaret, sciscitatur, nihilne dubii in fide rebus reperiatur? cui respondit ille: Quidni credam, inquit, cum ille ipse Deus ad me videndum acciuiandum accesserit? Cum igitur breui vires collegisset, in aedem sacram venit, & vniuersi temporis, ex quo Christi fidem profitebatur, peccata à memoria repetens, confessione generali expiauit, idq; sua sponte fecit nullo hortatore. Verum hoc ipso tempore nescio an alius aliquis maiore laetitia Socios affecerit Christo aggregatus, quam senex quidam annorum octoginta & duorum: is erat Negotiator copiosus, æris potissimum ac metallorum venditor. Cum igitur ad Christi fidem aspirasset, complura Deorum suorum simulacra ære inaurato splendida Nostris misit, addidit etiam libros profanae doctrinae Magistros: instruitur, baptizatur, Fabius appellatur: ac deinde triennium fere vitae superstitis admirabili animi moderatione iacturam bonorum ab æmulis procuratam tolerauit, tametsi abesset ab æde sacra tertio fere lapide, ac variis negotiis distineretur, nullo die festo Missae sacrificium neglexit. Denique in lethalem morbum incidit, qui supra annos eum afflixit, de peccatis confessus magno ardore sacrum ad iter viaticum expetebat, sed neq; domi loco cōuenienti celebrari poterat, neq; pro maiestate per viços deferri: solabantur igitur

*Senis effectus
genarum con
uersio.*

igitur illum Socii necessaria peccatorum confessione perfunctum, posse sine viatico, quod legitime impeditus minime susciperet, cœlestem gloriam introire. Desiderium autem Christi videntis, ingrauescente morbo, ita creuit, vt in aulam Sociorum deferri voluerit, vbi exclamare cœpit: Date mihi Diuinum corpus. Hoc eius facto nostris stupuere, & moribundum senem in lectum vicini cubiculi detulerunt; interim vero, dum quiescit non nihil, augustissimum Christi corpus ad eum deferendum, qua fieri potuit pompa, comparatur: totum iter quod ex æde in cubiculū Sacerdoti tenendū erat, tapetibus insternitur; Neophyti singuli cereos manib⁹ gestantes longū supplicantium ordinē explicuerunt. Ad conspectum Domini sui bonus Fabius visus est reuixisse: nam elata voce exclamauit, se æmulis suis, à quibus iniuriam accepisset, ex animo condonare, & suorum criminum veniā suppliciter à Deo postulare, corpore Christi munitus, & sacro oleo inunctus, post dies aliquot animā suo conditori reddidit; vxor Catechumena funebribus ritu Christiano perfolutis, fidem quoq; Christianam amplexa est.

*Eucharistia
cum pompa
ad agrotum
deferitur.*

IN hac regia sexennium totum nostri in conductis ædibus habitarunt, non sine graui vel incommodo, vel sumptu ex frequenti permutatione, quæ variis ex causis, sed maxime fiebat ideo, quod nullibi aptum ædi sacræ locum Socii reperirent, & eodem tempore tot infortuniis Amacaensis fortuna concussa est, vt Visitatori quod maxime volebat, nunquam integrum fuerit, hanc sedem, in qua tantum erat huius expeditionis pondus, pro voto stabilire: & tamen ad ædes coemendas, quæ his initiis nostris vltibus satis essent, aurei quingenti sufficiebant. Hoc igitur tempore Sacerdotes è Nostris Pechini tres omnino commemorabatur; & nuper in tyrones admissi erant adoles-

*Numerus
Sociorum
Pechini.*

*Alia domus
vñibus So-
ciorum ac-
commoda-
tior emitur.*

*Visitantium
multitudo.*

adolescentes duo natione Sinæ, in Amacæni opido nati : his accedebant alumni alii duo, qui non secus ac Nostri ipsi educantur : præterea domestici famuli , quos omnes conductæ domus angustia vix capiebant. Neque enim sumptus ad maiores ædes Pechini cariores aliquanto superpetebant. Ergo cum Nostri circumspicerent, si quid venale esset vñibus nostris accommodum, audierunt in optima vrbs regione, ac prope medio in situ inter Magistratum fere tribunalia venalem domum proflare , quæ sua amplitudine Nostros caperet, nec pretii magnitudine detereret. Nam vetustior erat aliquanto, & fama erat, spectris nescio quibus obnoxiam , Sinicisq; ritibus infelicem haberi. Ergo adhibitis in consiliū amicis, maxime Ciu Paulo, non consilium solum, sed etiam auxilium nummorum inuenerunt. Ergo illis ipsis agentibus intra triduum res tota concluditur , & Nostri anno quinto supra secularem Augusti vigesimo septimo , in ædē nouam cōmigrarunt : & in ea primū sacellū elegans, ac per amplum concinnarunt: hac re sedes Pechinensis magnopere stabilita est, & Nostri laxi⁹ aliquanto habitantes tyronibus à domestico tumultu remotiorē locū designarunt. Eam rem nō cæteri Socii solum, sed ipse quoq; Visitator magnopere comprobauit, ac dissoluendis debitorum nominibus, & coemendæ supellectili sumptum misit : postmodum tribus in superiori contignatione cubiculis, in inferiori totidem domus aucta est, & Nostri in aere liberiore respirarunt. Domus enim vniuersa intra parietes socios reclusa , nec super vnam contignationē assurgens, quales fere sunt Sinarum ædes , nihil præter cælum ipsum murosq; spectabat. Cum nouis ædibus creuit etiam concurrentium, nosq; visitantium ex omni ordine hominum multitudo. Eius rei laborem, spes

frugis

frugis aut ipsa fruges solatur. Itaque oportet fere vnum aliquem è Nostris dies totos in Aula quæ Visitatores excipit considerare, atque ita nihil opus est Nostris ad fidem euulgandam per urbem vicisq; cursum, sed sua sponte permulti veniunt, & quidem interrogati, cuius rei causa, plerumq; respondent duabus syllabis *Linchiau*: ac si dicas, accepturus doctrinam veni. Ac tamen nonnulli etiam rerum nouarum cupiditate alliciantur, nihil tamen refert, quocunque modo Christus annuncietur, & magno solatio est, quod non è vulgo, sed è prima nobilitate ac Literatorum Magistratuumq; maiestate concursus constent. Vnde fructus è simili gente collectus, quo latius diffunditur, eo diuinor esse censetur.

COEMPTA igitur domo, contractus instrumentum misere Nostri ad grauissimū in eo munere Magistratum, vti eum contractum suo sigillo confirmaret, constaretq; Nostros in vrbe Regia è Magistratuum voluntate ædes coemisse, sed adhuc vna cura premebat, annos enim fere quinque nemine tributum domus exigente, filuerunt, & ob id ad tribunal vocati, rationem reddituri, cur tot annos domestico sese onere nondum liberassent, veritus est P. Matthæus, ne supra debitum vestigal multam etiam lueret tarditatis: ergo scripta ad amicum suum Magistratum schedula, qui erat etiam illi familiaris, cui regionis nostræ reuidentæ à Tribunali cura fuerat demandata; ea schedula petebat, vti efficeret apud familiarem suum, ne homines externi & apud suos Literati vulgi oneribus subiicerentur. Fecit & ita, vt non solum nihil de præteritis annis quereretur, qui inquirebat, sed scripto diplomate Nostros in perpetuum immunes declarauit, domumq; nostram è tributorum regionum commentariis expunxit. Ea res magni momenti fuit, non ipsa tantum

Patres immunitatibus donantur.

tum tributi liberatione, sed quod eo diplomate publica fiebat externis hominibus facultas in eâ regia cômorandi, visa etiam Nostris est quodammodo ædes nostra sacra in hoc totius regni capite, Ecclesiasticam libertatem consecuta.

*Excursiones
in pagos vi-
vinos.*

NON ita multo post oblata est Nostris opportuna commoditas in pagos quosdam regionis Pautinſu prouinciæ Pechinensis excurrendi, tri-duo fere ab vrbe regia distantes. Ea excursio facta est eo duntaxat consilio, vt fides nostra latius vâ-garetur. Nec spem fefellit euentus. Primis annis Neophytorum numerus centum & quinquaginta superauit, ac deinde paulatim annuis incrementis sese magis ac magis propagauit.

*Volumen d.
scientiæ &
Eucl. de Si-
nico idio-
mata.*

EO quoque tempore res fieri cœpta est, quæ tametsi primo aspectu ab instituto aliena videatur, vsutamen magistro constitit, non parum ad institutum profuisse. Cui Paulus Doctor in vnum videtur agere, vt editis iam voluminibus deinde ac moribus aliquot, aliud etiam de scientiis nostris velut prægustatorium ferculum proponeremus, in quo simul nouitas cum euidencia decertaret, de variis igitur sciētīis nostris actum est, sed nihil eo tempore ita placuit, vt Euclidis elementorum volumen: ideo quod Mathematicæ apud Sinas disciplinæ æstimantur quidem supra cæteras fortasse nationes, sed practice omnia fere proponuntur, nec à proponentibus demonstrantur. Vnde licuit cuilibet sua, quæ non probaret, somnia comminisci: Euclidē vero constabat Geometricas suas propositiones ita proponere, vt etiam pertinaces conuincantur. Ergo ad P. Matthæum in hoc opere iuuandū designatus est amicus Pauli Licentiatus quidam, qui eodem cum eo tempore eum fuerat gradum consecutus, & ad vltiorem gradum aspirare ex Sinarum legibus ei non licebat. Idem P. Didaco prælectionem

lectionem è libris Sinensibus quotidie exponebat, & domi nostræ, vti liberioresset congressus, commorabatur. Verum cum eo Licentiato tentata res minus foeliciter succedebat : iam enim Doctorem Ciu Paulum P. Matthæus monuerat, neminem nisi acuto ingenio præditum hoc opus posse vel assequi, vel ad optatum finem perducere. Itaq; Ciu Paulus, opera & studio P. Matthæi, quem aliquod horas quotidie prælegentem audiit, adeo profecit, vt quod iam fuerat assecutus, sermone quam limatissimo expoliret : ergo annuo spatio sex primos elementorum libros dilucido politoq; sermone Sinensi donauit. Neque enim in eo idiomate desunt vocabula, quibus scientiarum nostrarum omnium termini explicentur. Volebat ille quidem ad reliquos Euclidis libros pergere, sed hi soli sufficere P. Matthæo visi sunt ad institutum. Hos igitur sex in vnum volumen redactos, Ciu Paulus duobus elegantissimis procemiis exornauit, alterum P. Matthæi nomine, auctorem huius libri antiquissimum declarabat. Eius etiam Commentatoris P. Clauii Magistri sui meminerat, cuius demonstrationes ac notas saltem præcipuas Sinensi sermone donarat, vsum etiam horum problematū ac theorematum aperit, & alia nonnulla è Mathematicis deprompta disciplinis. Altero procemio Ciu Paulus id vnum agit, vt Europæas scientias Literatosq; commendet. Huius voluminis exemplaria typis excusa ingentem Sinensibus admirationem attulerunt, eorumq; fastum non parum depresserunt: ad eum porro librum intelligendum multi se in P. Matthæi disciplinam, alii Ciu Pauli tradiderunt, & sane adhibito Magistro nihilo quam Europæi nostri difficilius assequuntur, & magnopere demonstrationum acumine delectantur.

MORI

*Apparatus
funeris in
morte pa-
rentis Ciu-
Pauli:*

MORITVR interea Ciu Pauli senex parens, & ob id illum regia sede oportebat egredi, & domitriennio priuatum residere, quo triennio vñus è Nostris Nanchino ab illo abductus familiz, ciuiumq; suorum salutem procurauit. In fune-
ris apparatus (exclusa omni rituum superstitione) magnam exhibuit maiestatem, & in solo fere-
tro extruendo è pretiosa cedro & incorrupta au-
reos supra centum & viginti expendit. In æde
quoque nostra Cœnotaphium illi extruximus è
panno damasceno nigro. Nam tametsi candi-
dus color à Sinis habetur luctuosus, nos tamen
in Ecclesiasticis ritibus consuetudinem retine-
mus Europæam. Cœnotaphium cohonestab-
ant cerej vnde quaque complures, & varii odo-
rum fumi, sumptum omnem parenti honoran-
do filio subministrante: his ita comparatis, in so-
lemni Neophytorum cœtu Ecclesiastica officia
celebrabantur: ipse asperrimo habitu indutus è
canabino panno crassiore ex more assisitebat: in-
de Missæ sacrificium pro fidelibus vita functis,
qua potuit celebritate peractum est, & ea re Neo-
phyti mire alacres, quod alias nondum similem
conspexissent apparatus, ac fortasse nescirent,
tam insigni à Nostris pompa virorum grauium
funera procurari: abiit tandem Doctor Paulus
ad suos cum parentis cadauere cedrino feretro
incluso, quod in patrium sepulchrum erat illatu-
rus: abiens Palatii sui supellestem vniuer-
sam. Nostris vtendam reliquit, de-
nec expleto luctu ad munus
suum referret.

Pater

Pater Alexander Valignanus Visitator, & primus expeditionis huius fundator moritur Amacai.

C A P V T VIII.

OPTABAT ætate iam inclinata Visitator rem Sinensem quam optime posset, ante obitum cōstituere. Habebat enim longo tot annorum vsu incredibilem erigendarum missionum inter Ethnicos experientiam. Ideoq; tentabat ipse in Sinense Regnū ad visendas Nostorum sedes penetrare, & coram ea videre, quæ per literas fuerat assecutus. Nam idem est in hoc negotio, quod in oculis nostris quotidie experimur, quos oportet sæpe falli, si de rebus longe positis voluerint iudicare. P. Cataneus sibi Socium designarat iam comperto, quā exiguo fructu rem apud Sinas Christianam Amacai tentasset, sed ne quid in ea re discriminis adiret expeditio vniuersa, maxime quod vir tantus non nesciri poterat, annos plures in Iaponia cōmoratus, quam inter ac Sinas odium est plusquam Vatinianum, & inimicitia supra capitales. Scripsit igitur ad Socios omnes intra Sinense regnum, eorum hac de re sententiā consiliumq; exquirens. Variæ fuerunt non sine causa Sociorum sententiæ. P. Matthæus nihilominus & alii quidā periculū, si quod esset, rei tantæ commodis posthabentes, eum omnino nuocarunt. Ut igitur ea res tutius fieret, à variis Magistratibus, adnitente maxime Ciu Paulo, diplomata varia impetrantur, quibus P. Cataneq; am noto ac Sociis liber in Sinense regnum reditus permittebatur: imo tanta fuit amicorū consensio, ut etiam per vniuersum iter ex ærario publico sumptus suppeditari iuberentur: nauigiū publicum quoties flumine, equi tres & baiuli sex,

O o

si terra

P. Alexander Valignanus cōnatur rem Sinensem stabilire.

si terra iter instituere placuisset. Cum hoc diplomate Frater noster Franciscus Marpinez in Cantoniensem prouinciam ad Socios adducendos nauigauit, & iam itinere toto sumptus è publico ei subministratus est diplomate quod habebat ostenso, & quoties magis placebat, pro quotidiano victu nummi numerabantur.

AD hoc iter Visitator noster multa in huius expeditionis vsum adferebat, & designarat aureos minimum mille ad singula domicilia deferre, vt agros aliquos coemerent in eo ipso regno, ad necessariam Nostrorum sustentationem inchoandam. Maximo enim incommodo, nec minore periculo, annuus Nostris Amacao mittebatur commeatus, & omnino certum est, maximam partem Sociorum in hoc regno firmitatem inde pendere: si cœemptis bonis stabilibus Sinæ sibi persuaferint, nos ad reditum in patriam quippiam contra se molituros minime aspirare. Et si hæc summa Europæis exigua videtur ad sedem ynam stabiliendam, scire tamen oportet, ex huius regni copia rerumq; vilitate sufficere vni domicilio, si huius summæ duplum in coemendas possessiones effuderint. Volebat igitur Visitator, quod amplius non poterat, hanc Nostrorum sustentationem in annuo prouentu inchoare.

*Visitator P.
Valignannus
moritur.*

INTERIM tum hæc acriter comparantur, Sociiq; ad Visitatorem suum excipiendum præ gaudio gestiunt, in lethalem morbum incidit, qui vitam eius spesq; nostras breuissimo tempore amputauit. Exeunte igitur Ianuario anni supra secularem sexti, cum nouem supra sexaginta sanctissime decurrisset, ad laborum suorum premia in coelum, vti speramus, euolauit. Hic repentinus casus Christianis expeditionibus Iaponensibus ac Sinensibus cecidit per importune. Illam enim ille promouerat, hanc etiam nostram erexerat: ytramque

que rara beneuolentia, & continuo multorum
annorum labore: sentiebant omnes se tali præfi-
dio nudos inter tot pericula, & rerum omnium
angustias derelictos: & notatum est nescio quo
secretiore Dei iudicio, duos viros sanctissimos, B.
Franciscum Xauerium, ac Visitatorem Alexan-
dram Valignanum, in huius regni ingressu diem
suum obiisse, priusquã quod designauerant, exe-
querentur: id etiam tertio notatum est post P.
Matthæi obitum. Nam P. Franciscus Pafius alter
Visitator in eo ipso procinctu anno millesimo
sexcentesimo duodecimo diem clausit extremum.
Faxit Deus uti ea res huius gentis peccatis exigē-
tibus minime fuerit impedita, sed eo consilio à
Deo permessa, ut in cœlum supremi Regis aulam
eos ad se euocaret, qui efficacius ex eo loco rem
Christianam promouerent, ubi eos plus posse, nec
minus velle, constaret. Moriens igitur Visitator
facile ostendit, quanti hanc expeditionem faceret.
Nā loco suo tres alios utilissimos operarios im-
misit, & quæcunq; iam comparauerat, eo destina-
uit, solum quæ de annuo prouentu destinarat, va-
riis impedimentis disturbata, infecta remanse-
runt. In his quæ missa sunt, variæ sunt Ecclesiasti-
cæ vestes, imagines, & alia huiusmodi, quibus vi-
uens utebatur. Ea omnia apud nos asseruantur,
tanti Patris apud posteros nostros gratissimum
monumentum.

In Cantonensi Metropoli graui tumultu in No-
stros excitato Frater noster Franciscus
Martinez occiditur.

C A P V T I X.

HIS ipsis quib⁹ hæc scribuntur annis, Holan-
di pyratæ Indiam Orientalem latrocinii in-
festare

Holandi
Indiam lā

*trocinis in-
festant.*

festare cœperunt : res aliquot annis eis cecidit e-
sententia, ideo maxime quod Lusitanæ naues ad
hæc vsque tempora armatæ contra indigenarum
insultus , non contra vim Europæam nauiga-
bant. Inde quippe minoribus nauigiis sicubi hoc
faciunt pyriticam exercent : hi Lusitanarum na-
uium moles ne tentabant quidem , sed erepto
maris dominio vbique fere facultatem nauigan-
di à prorege, vel eius nomine à præfectis exigunt.
Hæc naues inermes prope , si quando in Batauos
aut Anglos pyratas incidebant , facile inermes
armatorum prædæ subiacebant : quanquam an-
nis deinde posterioribus, ex quo Europæo se mo-
re munierunt , iam diu nihil effectum est ab illis,
sed potius ipsi damna multa pertulerunt. Pyra-
ticæ nauigationis spoliis elati , arces etiam Lusi-
tanis eripere tentarunt ; Malucensem , Malacen-
sem, & Mosambicenā, sed quo euentu nemo nescit,
nec ad meum pertinet institutum : etiam Sinen-
se regnū ingredi, sed frustra, tentarunt, immemo-
res, vt arbitror , non exiguitatis suæ solum, sed
triti etiam apud suos diuerbii, Qui multa com-
plectitur, male stringit. In prouinciam igitur Fu-
chianam , quæ ad Austrum in extremo angulo
Orientem versus ad mare adiacet, appellentes in
ea pedem figere sunt conati ; magna promitte-
bant, siue ab lucro mercium inferendarum , siue
ab Iaponiis Lusitanisq; Amacao , & Hispanis è
Philippinis insulis expellendis : quasi vero Regni
Sinentis potentia à Batauis lacunis auxilium ex-
pectaret. Vbi senserūt promissis grandibus par-
uam haberi fidem , ad minas etiam ac puerilia
territamenta displosis bellicis machinis refuge-
runt. Verum æquè vtrumque à Sinis reiectum :
ipsi vero cum vim profuturam desperarent, Ma-
lacam versus redeunt, in Reguli Patanæ portu
confederunt, à bellicis expeditionibus doman-
doq;

*Holandi Si-
nense regnū
ingredi tem-
tant.*

*Fuchiana
Prouincia.*

doq; Sinarum Imperio ad pyriticam artem antiquam redierunt. Nam ad fretum Sincapuranum angustis celebre Sinicas onerarias Lusitanorum in Indiam à Sinjs renaugantes præstolabantur. Et quoniam Amacaense oppidum iam minis inuaseraut, ac spe deuorant, Amacaenses nullo præsidio tecti, murum extruere in colle Amacaensi Collegio proximo in arcis modum inchoarunt, ac eodem tempore cum ædes nostra fortuito incendio arsisset, denuo erigebatur: vtrumque Sinæ impedire conati sunt, ædes tamen ipsi inuitis assurrexit. Arx tepescente pyrtarum metu intermissa est. E Regione Collegii scopulus erat potius quam insula, sesquimiliaris fere ambitu: eum scopulum Nostri iam ab omni sæculorum memoria desertum, ad honestam Collegii recreationem & ædiculam extruendam occupant: id nimirum Sinæ arbitrati sunt à Lusitanis ad arcem contra se extruendam occupari. Ergo dissimulato tantisper furore, tempus commodum explorarunt, quo tempore Lusitani omnes in templa conuenerant; ipsi Magistratus, qui Amacai Sinas regunt, militares illi, & ex infimo prope ordine, ausi sunt tamen in Insulam illam nauigare, & armata manu, nec opinantes cum Fratre nostro seruos domesticos obruere: Domum igitur exiguam illam quidem incendunt, & cum in sacello D. Michaelis imaginem reperissent, eam indignissime lacerarunt. Frater noster nisi Iapones famulos cohibuisset, facile vim imbecillium Sinarum repulisset: sed noluit damni exigui causa turbas excitari. Victores igitur Sinæ sese in oppidum receperunt, ac tamen si fumus incendium prodidit, ipsiq; ex oppido spectantes Lusitani incendendas Magistratuum ædes iudicarent, cohibiti sunt tamen à Sociis, & sese in domos suas receperunt. Ex iis Magistratibus

Amacaenses se minime.

Sina occupant Sociorum domū Amacai. & incendunt.

*Saracenus
quidam
malorum
inceptor.*

tibus erat vnus origine ac professione Saracenus; nam ex Tartarorū reliquiis multi in eo regno remanserunt, qui post quartam generationem pro indigenis habiti, ne à Literariis quidem gradibus publicisq; muniis prohibentur. Is malorum inceptor erat, & imaginis è Christianæ legis odio lacerator: iam se Lusitani in domos receperant, cum ecce tibi Frater noster cum imagine lacera de re tota Superiorem admoniturus exscendebat, laceram demum imaginem Lusitanorum serui conspicati, furorem diutius minime tulerunt, sed concursu facto in Magistratuū ædes irruerunt, & Saracenum illum male mulctatum etiam in Collegium nostrum capillitio passio & liuoribus scædum adduxerunt, eum Nostri vrbs præfecto Lusitanisq; auctoribus domū suam remiserunt: res deinde tota cum vicini oppidi Ansani Gubernatore composita tumultum compescuit. Nostri Insula remansit ea lege, vt quoniam hoc esset Regis Sinarum solum, Nostri Regium ibi nomen esse literis aureis inscriptum Sinice paterentur.

EXASPERATIS in Amacaenses nonnihil Sinarum animis, alia res accidit longe periculiosior, quæ expeditionem Christianam vniuersam, imo & oppidum Amacaense Sinensiq; commercium in apertū discrimen adduxit. Ortæ fuerant in Ecclesiastico quodam negotio inter Sacerdotē quendam sæcularē & religiosum, nescio quæ discordiæ: Religiosus iniuria affectus Rectorē Collegii nostri Conseruatorē appellauit, ideo quod sede vacante Episcopatus Moderator Sacerdoti, qui iniuriam fecerat, aperte faueret. Ex hac lite vrbs in duas partes factionesq; diuisa est, atque ita vt sine dubio misera esset oppidi facies, cum in Ecclesiastica lite sæcularibus prope armis certaretur: ea pars, quæ Episcopatus Moderatori fauebat,

fauebat, infirmior erat, quam ut veliure vel iniuria victoriam speraret : ergo homines nefarii dum Moderatori nimis fauere volunt, eo, uti credibile est, nesciente, pene cum aduersarios perdere volunt ; se ipsos Remq; publicam euerterunt, nauim ipsam qua vehebantur perforantes. Persuadent igitur nimium credulis in hac materia Sinis, hunc ciuitatis tumultum inde nasci, quod P. Lazarus Cataneus, qui etiam tunc Amacai in Sinensi habitu residebat, totius Imperii Sinici Tyrannidem affectaret: eum ab Lusitanis Ducem ideo nominatum, quod itinerum peritus esset, & vtramq; iam Regiam peragrasset, classem in eius auxilium breui venturam, non ex India solum, sed ex Iaponiis quoq; Insulis: interim Socios, qui intra regnum commorantur, iam permultos in suas partes traxisse, qui huius tumultus euentum præstolabantur. Amacao in Cantoniensem quoq; Metropolim libello scripto, hæc fama emanauit. Quid non audet calumniatorum maleuolentia & liuor, qui etiam propria pericula spernit, ut procuret aliena?

*Tumultus
causa falso
persuadetur
Sinis?*

HIS in oppido Amacaensi euulgatis, Sinæ omnes in metropolim aut in patriam refugerunt, & omnia metu tumultuq; repleuerunt : ea indubitata plane visa sunt. Nam & arx nuper extructa, & templum nostrum pro arce alia habitum est: tumultus etiam ob scopulum illum excitati, rem plane credibilem aptissimis coloribus effingebant ; pauciora gentem suspicacissimam tenuissent : admonito igitur prorege, prouincia Cantonienfis tota, terra marique delectus faciebat, in metropoli ædes omnes extra muros dirutæ supra millo fuisse perhibentur, non sine insigni vulgi iactura, commercium omne cum Lusitanis interdictum, commeatus in oppidum Amacaense inuehi prohibitus, ipsæ Cantonienfes

*In metropo-
li omnia
metu &
tumultu
replentur
à Sinis.*

portæ calce & lapidibus obstructæ, qua parte Amacau spectant, diurnæ ac nocturnæ vigiliæ auctiores pro muris dispositæ, edictum literis cubitalibus propositum, quo edicto grauissimis penis interdicebatur, vti nemo Amacaensem aliquem domo exciperet, obseruaretq; maxime Sacerdotes illos externos, qui medio in capite raso capillitio circulum gestant: ex iis quippe vnum nomine Cotienieu (sic enim P. Cataneus à Sinis appellabatur: ipse enim Lazari significationem pro Sinensi nomine acceperat, Diuinum scilicet adiutorium) Regnum affectare: eum plerique P. Matthæum esse arbitrabantur, in Sinensi vtique regno notiores, hac igitur ex causa Cantonensis metropolis bellico tumultu ardebat, imò res ipsa datis libellis ad Regem penetrauit, quib; deferebantur ii, qui murum & arcem extrui permiserant, ea res Pechini molestissima simul & periculosissima Nostris accidit; sed Cantonem redeamus.

*Lusitani
Amacaen-
ses com-
mearum
postulant
per legatos.*

HÆC vbi Amacaenses Lusitani, qui rem gerebant publicam, senserunt, legatos in metropolim amandarunt, qui omnem à se accusationis inuidiam remouentes postulabant, ne solito comæatu priuarentur, eo maxime tempore, quo pyratarum insultum formidabant: nulli credibile videri, se iam tot annos paciores eo maxime tempore conspirare, quo iam fere triennium, Indicis nauibus destituti, in extremam prope inopiam, ac vrbs solitudinem deuenissent: permissum est igitur Sinis negotiatoribus, vti redirent Amacau, sed eo maxime consilio, vt certiora de sparso tumultu referrent: res igitur accuratius excussæ, veritatem aperuerunt, & ne tumultus quidem somnium apud Amacaenses extare. Ergo populus dirutas sine causa ædes suas lamentabiliter querebatur, & summus maris præ-

præfectus, *Haitau* vocant, ad laborabat, uti persuaderet, non sine causa ædes dirutas fuisse. Sciebat enim ingens sibi malum imminere, si forte rei veritas in Regiam perueniret.

HOC ipso tempore Visitator, ut paulo ante narraui, ad ingressum in Regni interiora se accingebat, & ad se deducendum Fratrem nostrum Franciscum Martinez Nanciano euocarat: ergo ille in Metropolim Cantoniensem tametsi tertia vexaretur, spreta ægritudine, nauigauit. Cum igitur aduenit, turbata omnia reperit, & de morte Visitatoris accepit literas, dubius igitur quid ageret, ad Collegii Rectorem scripsit Amacaum, vellet nec ne redire vnde venerat, an iter inceptum proseguere Amacaum vsque, hoc enim à Patre Nicolao Xauceanæ sedis Superiore in mandatis acceperat. Interim Socios Xauceanos monet, imminere grauem aliquam procellam expeditioni vniuersæ, ex iis, quæ in metropoli reperisset. Consilium aliis dare, sibi sumere nesciuit. Monitus fuit ab amicis non semel, ut se in locum aliquem tutum reciperet, eo quod facile resciri queat, eum Amacai natum; ille vero innocentia sua & diplomatibus munitus adduci non potuit, sed cum reliquis Neophytis, quantumvis cum febris conflictaretur, maioris hebdomadæ cultum Diuinum celebrauit. Interim ad eum visendum inter reliquos venit Neophytus quondam, nunc verius desertor Cantonien-
sis ciuis: hic ut nummulos aliquos emungeret, terrere Fratrem nostrum cœpit, sed spe sua exturbatus, Fratrem nostrum detulit ad vnum è maris custodibus, asserens eum esse Catanei affectatoris Regni exploratorem. Arbitratus est miles iste, se præmium à Magistratibus velut re graui deprehensa accepturum: ergo de ædibus deq̃ exploratore certior factus, rem ad progubernato-

Franciscus
Martinez
Nanciano
uocatur
Amacaum.

Franciscus
monetur ut
fugiat.

Franciscus
perditur, &
comprehenditur.

rem urbis (nam aberat Gubernator) retulit: exploratorem quendam scilicet Amacaensem certis in ædibus cum aliis aliquot sociis latitare: hoc nuncio mire lætus; arbitratus est posse summa maris Præfectum ac reliquos, qui se huic negotio immiscuerant, Magistratus, liberari ab hac populari calumnia, quod nempe sine causa multorum ædes diruisset. Ergo eo ipso momento apparitores duos misit ad Fratrem nostrum ac socios comprehendendum: iuerunt illi equites armis militibusque cincti, uti res grauior appareret: repertus est bonus Frater in lectulo cum febre confictans: eum igitur lectulo assurgere iubent, & omnibus domi repertis iniiciunt vincula: aderat forte patruus alterius Fratris nostri, cum duobus pueris eiusdem propinquis: aderant etiam famuli duo, quos secum Franciscus noster adduxerat: indifferunt in commentarium quidquid domi reperrerant, eius ianuam claue ac sigillo muniunt, ne quis ea quæ reperrerant, exportaret. Sparfit fama subito Sacerdotem externum, qui venerat exploraturus, esse comprehensum, & tanti concursus repente facti sunt, ut per vicos transiri ægre posset: tenebræ rem horribiliorem reddebant, multis enim facibus incensis collustrati, & militum tumultuantium clamoribus euulgati ducebatur.

*Franciscus
cum Sociis
questioni
subiiciuntur:*

IN Progubernatoris palatium abducti, nulla præuia inquisitione, questioni subiiciuntur omnes. Id ita fit: Ligneis vectibus duobus non sine maximo doloris sensu pedum calces confringuntur, ac deinde malleis contusi vestes, pedes ipsos percutiunt. In hac atrocissima questione, Frater noster patientissimus obmutuit, non sine omnium stupore, qui scirent ceteros magno ciulatu dolorem solere testari: ipse vero Socios exhortabatur, uti meminissent se lege Christiana

men-

indacio prohiberi, viderent etiam atq; etiam, quæstioni cederent, ac tormentis. Iniquus de-
 le Iudex quærit è Francisco quis fit, & quor-
 n in eam urbem venerit. Respondit se Xauceo
 n Amacao venisse, & Magistratuum grauissi-
 orum literas secum habere testes, cuius causa
 nisset. Eas ad se extemplo deferri iussit, quibus
 tis satis dubius fuit, quid ageret: cæteris seor-
 i interrogatis, idem omnino reperit, parum-
 eab fuit, quin liberum dimitteret, veritus Ma-
 tratum, quorum erant literæ, indignatio-
 m. Aderat forte accusator, & magni referebat
 m probare, quæ dixerat: ergo tartareo plane
 ueto, quærit ex altero è pueris, Frânciscus phar- *Puer exde-*
 acum aliquod coemisset nec ne? Ea vox quæ *minatur.*
 armacum apud Sinas significabat, puluerem
 loque tormentarium innuit, si addideris sylla-
 m vnam, quæ sclopetum significat, pulvis enim
 tmentarius Sinice sclopetorum pharmacum
 pellatur, *Ciumyo* videlicet; & quoniam Frater
 lter æger pharmaca coemerat, annuit coemis-
 tum accusator voce elata; Ecce, inquit, pulue-
 m tormentarium dicitur coemisse; nam phar-
 co aliam vocem addidit, quæ sclopetum si-
 ficat. Hoc audito Frater noster, ac cæteri pue-
 annuerunt, ne quicquam falsi pronunciaret.
 Iudex aduertit, omnes scilicet cum de pulvere
 dierunt, permotos fuisse, & suspicionem pro-
 iam excussam reuocauit, omnino ratus ali-
 tid inter eos latere. Ergo puerum ad se pro-
 useuocat, & quærit quale tandem esset illud
 armacū: puer intulit ad ægritudines depellen-
 s: tum iratus Iudex, quasi cæterorū nutu sentē-
 m mutasset, tormentū aliud innouauit, adstri-
 s inter digitos arūdinū frustis, qua re territus, *Puer vit tor-*
 opetorū pharmacum fuisse cōfirmavit. Hac re *mentorum*
 vt videbatur, comperta, impunitatem puero *falsum di-*
 pro- *cit.*

promisit, si omnia enarraret. Puer vero ut ipsum eriperet, veris falsa permiscuit, ex interrogantium voluntate dixit, eum esse Societatis nostræ Religiosum, Amacao venisse, eo scilicet multa misisse, & alia bellici apparatus armamenta. His auditis Iudex Fratris nostri pileum ex capite detrahi iussit, ut videret, num sub capillitio tonsuram gereret clericalem, & eam gerebat quod minoribus Ordinibus esset initiatus. Ergo de re tota nihil in posterum Pro gubernator dubitavit. Subridens igitur Fratri nostro dixit: Sed ad hæc perpetranda venisti, quorsum hæc Magistratum gravissimorum diplomata? Cum Nostrer etiam nunc pernegaret, dixit Iudex: Luxcrastina omnia deteget: & in vincula eos seorsum singulos abduci imperavit.

DIE igitur insequenti Fratris nostri sarcinillas ad se ferri iubet, ibi literas Europæo charactere, librosque nostrates, vestes etiam interioris Lusitano more reperit: quæ omnia eum iam nihil dubium acius confirmarunt. Ergo Amacao venisse certus, diplomata omnia falsa iudicavit, in quam rem propensum accusator impulit, asserens Fratrem nostrum celebrem magum esse, quod se adstantium oculis cum vellet eriperet, quod in eius conspectum aqua deferretur: caueretur etiam atque etiam ne aquam videret, atque dies multos in vinculis incredibilem sitim patitur, donec paucis ante obitum diebus in vincula aliqui misericordia permoti, clam aquæ paulum obtulerunt.

*Franciscus
promago
habetur.*

*Franciscus
& Socij si-
stuntur co-
ram Archi-
thalasso.*

HORVM omnium quæ inuenerat certior reddidit Pro gubernator Archithalassum, à quo iussu est, ut sibi omnes sisterentur, abducti sunt eo matutinis horis, & in publico vico ad vespertinas usque, aduentum Magistratus præstiterunt. Concurfus erat ingens ad exploratorem

ciendum. Agnitus est ab amicis quibusdam
ater noster, sed Apparitoribus prohibentibus
colloquendum admissi non sunt. Vix dum Ar-
chithalassus in tribunal venerat, cum re inaudita
esset atrocissime singulos solitis fustibus verbe-
ri, pueris exceptis quos ætas huius pœnæ impa-
rentes sine morte reddebat; permouebat omnes
iferabilis Fratris nostri facies, quem longa æ-
ritudo & superiora tormenta mortuo similio-
m, quam viuo referebant. Archithalassus dein-
Progubernatoris examini fidens, seque hac ra-
tione à populari calumnia liberans, sententiam
pitalem in Fratrem nostrum & alios duos, pa-
uum puerorum, & Ignatium è famulis proue-
orem pronunciauit: famulus, vt perduellionis
cuius; patruus, quod hospitio perduelles exce-
set, hac pœna damnati sunt. Cum hac senten-
tiam vincula reducuntur, vbi noctem totam cū
maximis doloribus conflictatus saucius, & suo
anguine infectus, magna tolerantia significatio-
transiegit, & ad solatium compedes ac mani-
pedibus, ac manibus gestans, mouere se tan-
tum prohibebatur: die insequenti ad Proguber-
torem reducitur denuo excutiendus: horratu-
r, vt iam deprehensus omnia aperiat, alioqui
illum in altero crure brachiove ideo cruciatu-
m, vt Proregi alterum relinqueret ad tormen-
Respondit Frater noster Franciscus, esse se pro-
fessionem Christianum, Deum vnum ab infantia
necari, in Societatem Iesu cooptatū, Matthæi
ccij, qui Pechini degebat, discipulum esse: ab-
nuuit enim à Xauceanjs Socijs nominandis cir-
umspecte, ne fortasse quod in eadem essent Pro-
vincia euocarētur: se adnitente Magistro suo hæc
agistratum diplomata impetrasse: nihil finxis-
nihil adulterasse. Hæc eius confessione Progub-
ernator irritatus, eū denuo verberari iussit non
dissi-

*Sententia
fertur capie-
talis.*

*Franciscus
iterum ver-
berari inbe-
tur.*

*Franciscus
in carcere
verberatio-
ne euocatus
spiritum
Deo reddi-
dit.*

*Franciscus
sepelitur.*

disimili atrocitate, quam qua altero die vapula-
set: sed iam Frater noster ferendo non fuit, nam
vulnera vulnerib. addita, primis eum ictibus se-
mi aminem reliquerunt. Veritus ergo Proguber-
nator, ne inter verberationem moreretur, qui
res sine dubio ei Magistratum eripuisset, ab ulte-
riori verberatione abstinuit, & eum tabula im-
positum in vincula quam celerrime remisit. In
carceris ingressu bonus Frater spiritum Deo red-
didit, nullo humano solatio adiutus, sed credibi-
le est, Diuina illi minime defuisse. Id in Martij po-
stremum diem incidit, anno supra secularem se-
culo, ea ipsa hora, qua Christus Seruator noster in
Crucis tormentis expirauit. Annum ætatis age-
bat tertium & trigessimum, ex his quindecim do-
mi nostræ Deo famulatus magnopere se Nostris
Neophytisque probauit: eum Socij nostri certa-
tim optabant: orationi deditus erat impense, va-
de credi potest, eum hoc crudelissimo mortis ge-
nere expurgatum, exemplo cœlestibus gaudiis
fuisse donatum. Magistratus ubi de illius morte
audierunt, carceris Præfecto iniunxere, ut eo in
loco terræ mandaretur, à quo facile à cæteris in-
ternosci posset, si forte de eo prorex velut expro-
batorum capite aliquid suspicaretur. Ergo extra-
muros humo mandatus est cum illis ipsis vesti-
bus, manicis atque compedibus, in quibus prius
tutum emiserat. Et videtur id Deo permittente
factum, ne Dei seruus Diuinis officiis & communio-
ni sacri cœmiterij sepultura careret, quod de-
inde cadauere Nostris restitutum factum
est, insigni pompa, ut infra
dicetur.

*Cantonienſi tumultu ſedato, P. Catanews cum
altero Socio ad ſtationem ſuam intra
regnum rediit.*

C A P V T X.

AD MONITVS (vti diximus) de hac Luſi-
tanorum Amacaenſium rebellionē Prorex,
iniunxit ſummo militum præfecto Canto-
nienſis metropolis, *Sompin* vocant, vt ex vniuerſa
provincia coacto milite ad expugnandum Ama-
caenſe oppidum extemplo profiſceretur: verum
ille ſane prudenter iudicauit, neque tantos ſum-
ptus temere faciendos, neque incertam rebelli-
onem certo bello perſequendam. Itaque explora-
tores miſit Amacaum, qui pacata omnia retu-
lerunt, niſi quod urbem in duas factiones inter ſe
diuiſam nunciabant, quod ipſum acrius etiam
perſuadebat nihil eos rerum nouarum moliri.
His nunciis populus à Progubernatore & Archi-
thalaffo tumultus auctoribus etiam vehementer
abhorrebat, Progubernator vero ex Franciſci
mortē metu concepto, Ignatium noſtrum famu-
lum alia perduellione conatus eſt inuoluere, vera
illa quidem ab Idolorum Miniſtris in Xauceana
Regione intentata, ſed quæ nihil ad Ignatium
pertineret: id vbi minus è voto ceſſit, carceris
præfecto iubet, vti omni eum alimento interdi-
cat: ſperabat enim ſe cum eo crudelitatis & iniu-
riæ in Fratrem noſtrum indicium omne ſopitu-
rum. Verum è conſpectu aliqui clam ei ſubmi-
niſtrabant, quod ad vitam ſuſtentandam ſatis eſ-
ſet, donec Xauceo Noſtri ſubuenirent. Scripſit et-
iam ad Xauceanū Gubernatorem, vti domi noſtræ
exploraret, nū quid armorū bellicie apparatus,
apud

*Explorato-
res Ama-
caum mit-
tuntur.*

*Xaucei do-
mus Socio-
um luſtra-
tur.*

apud nos delitesceret : fecit ille, & nihil isthic fui
reperitum , nocturnas etiam circum ædes nostra
excubias adhibuit, mirantibus Nostriis, quod a
eam diem nihil de Fratrîs nostri vinculis, de mor
te minus inaudierant : sed non latuit diu ea res
certis nunciis Amacai tumultuatum, & externo
rum Sacerdotum exploratorem comprehensum
nunciabatur: huius tumultus caput & Dux P. Ca
taneus nominabatur, qui tanto tempore Xaucei
fuerat commoratus. Hoc rumore ciuitas vni
uersa trepidauit , & Neophyti omnes nostri
amicique Ethnici à Nostrorum congressu ab
stinuerunt , veriti ne pro perduellibus habe
rentur.

*P. Nicolaus
ad Proregem
libellum
misit.*

H I S auditis P. Nicolaus statuit omnino ad
Proregem ipsum ipsemet pergere, rationem facti
redditurus, & Franciscum nostrum liberaturus.
Sed ex consilio amicorum libellum per negotij
curatores misit, qui eo ipso tempore traditus est,
quo Archithalassus ad hæc ipsa negotia aduene
rat. Prorex iam certior factus, Franciscum no
strum in tormentis expirasse, & Amacaensis tu
multus nebulam dissipatam, dissimulauit, & li
bello minime respondit : non tamen inutilis fuit
hæc innocentiae nostræ significatio. Nam cum
Archithalassus in metropolim rediisset, graniter
questus dicitur, quod in re tanti momenti parum
consulte processisset, illum enim, quem verbera
tione mactauerat, satis constare, exploratorem
Amacaensem nunquam fuisse, sed Europæorum
Sacerdotum discipulum, qui volentibus Prore
gibus Xaucei commorabantur. Missi Procura
tores dato libello , in metropolim ire perrexe
runt, vt alium libellum Magistratibus, qui hac de
re cognoscebant, offerrent, sed cum Fratrem no
strum iam obiisse reperissent , ad cæteros capti
uos rebus necessariis, auxiliique promissione re
crean-

creandos, sese ad carcerem contulerunt : hi reuixisse sibi visi sunt, dum rem desperatam ad spem reuocari sentirent.

H I C maxime status erat rerum nostrarum *Ciau Tauli* in Cantonienſi prouincia ita desperatus, vt gra- *rem Chri-* uius nullum discrimen expeditio vniuerſa ad *ſtianam* eam diem adiſſe videretur : ſed non diutius Di- *ſtabilit* uina manus auxilium diſtulit: miſit enim reducē *Xauci.* è Regia Magiſtratum ſummum ex ordine, quem *Tauli* vocant, qui rem vniuerſam ita compoſuit, vt de eo dicere ſoleret P. Nicolaus, qui tumultus pondus vniuerſum è vicinia ſuſtinebat, cum ſemper viſum ſibi Angelum cœlo miſſum ad rem Chriſtianam ſuo loco denuo ſtabiliendam: id factum eſt in hunc fere modum. Ciau Tauli è Regia redibat nouis honoribus auctus, & in antiquis confirmatus: nam in metropolim mittebatur Archithalaſſi munus adminiſtraturus, ideo quod auctor huius imaginariæ rebellionis, cum eici metuſet, miſſionem petierat & impetrarat: nouus igitur Archithalaſſus magnam Pechini cum Noſtris neceſſitudinem contraxerat, & cum P. Matthæo nominatim. Vbi is igitur Xaucum appulit, pro veterē amicitiā à P. Longobardo viſitatus eſt, ab eoque humaniſſime exceptus: multa eum narrante pro tribunali de P. Matthæo audiuit, deque reliquis in Regia Sociis, ab eo ſe Sciothericum horarum indicem accepiſſe dicebat, cuius vtendi modum ediſcere cupiebat. Viſiſſim narrat ei P. Nicolaus falſæ rebellionis rumorem, Fratris noſtri mortem iniuſtiſſimam, ac cæterorum in metropoli vincula: auxilium ab eo petiit, & ne quid excideret, prolixiore libello memoriam confirmauit. Promiſit omnia ſe facturum accurate, quod eorum innocentiam probe comperiſſet: noluit tamen eum ſecum in metropolim abducere; ita enim fauere volebat, vt ta-

P p

men

men iudiciorum morem vellet obseruare: nihilo tamen minus P. Nicolaus paulo post subsecutus est, vt Fratris nostri cadauer recuperaret, sed quoniam nondum maturam rem esse vidit, accepto à Lusitanis, qui ad nundinas venerant, annuo commeatu, Xauceum reuersus est.

*Tauli no-
uus Archi-
thalassus
iubet Ama-
caensem
statum ex-
plorari.*

N O V V S igitur Archithalassus cum in metropolim peruenisset, turbata omnia reperit, nondum sedato apud suspicacissimos homines metu: ac tametsi iam rei totius ordinem satis certo fuerat assecutus, finxit tamen se aliquid de Amacaensi rebellionem suspicari, vti omnia iuris forma cognita componeret. Misit primum Xauceum ad vrbis Gubernatorem diploma, quo inquiri iubebat, quinam essent Lōgobardus, Cataneus, Franciscus & Ignatius. Vrbis Gubernator, qui noverat illius cum Nostri amicitiam, instituta perfunctorie inquisitione omnia misit, quæ ad Nostrorum innocentiam declarandam profutura videbantur: Amacaum idem Archithalassus militum Præfectum virum sagacem misit, qui res Amacaenses exploraret. Ille, cum eo aduenisset, P. Cataneo renunciari iussit aduentum suum, ab eoque facultatem petiit exscendendi, cupere se cum certis de rebus in ipso Collegio nostro alloqui; arbitrabatur enim illum non Nostri solum, sed etiam vrbi præesse vniuersæ. Respondit P. Cataneus, nullam exscendendi Sinas petere solere facultatem, ac si petenda esset, id ad se minime pertinere: simul subsecutus est nuncium, eumque in Collegium nostrum abduxit, vbi exceptus est ab omnibus, qua fieri potuit humanitate: nihil è Collegio vniuerso fuit, quod non ipse videret: & cum in Bibliothecam deductus esset, dixit P. Cataneus; Hæc sunt arma, quibus ego ad Sinense Regnum adspiro, cum in scholas,

as, hi sunt milites, quibus Regnum vestrum ex-
ugnabo: intellexit igitur Nostros viros esse Re-
ligiosos, qui suam aliorumque salutem curarent.
Inde deductus est ad videndam urbem vniuer-
sam; nulla fuit familia Religiosorum; nulla Xe-
nodochorum vel Nosocomiorum domus, quam
non ipse lustrauit. Ergo in metropolim reuer-
sus, alia quam quæ sparsa fuerant, nunciauit, ma-
ximeque P. Cataneum aliosque Socios commen-
dauit.

E R G O his auditis nouus Archithalaf- *Nouus*
sus causam vniuersam à Progubernatore ad *Pauli causam*
quartum Assessorem vrbis reuocauit, cui om- *sim sociorum*
nia superiora maxime displicuisse constabat. *protribu-*
Causa igitur cognita renunciauit, quantita iniu- *nali pro-*
ria Nostris facta fuisset ac fieret: quam pertur- *pugnat.*
bate omnia ab Archithalasso & Proguberna-
tore administrata fuissent. Nouus igitur Ar-
chithalassus in Tribunal suum accusatorem;
qui præerat Maritimis in metropoli excubiis
cum reliquis captiuis adduci iubet, ac primum
accusatorem compellans, hæc pronunciauit:
Accede hominum sceleratissime, qui iniustif-
simam Francisci Martinez mortem infidio-
sissime procurasti, ac cæteros sine causa tanto
tempore vexatos detinuisti, nunc è cælo vindicta
in caput tuum redit. Vbi puluis tormentarius, v-
bi sclopeta, vbi cæteri bellici apparatus? Itane tres
pueri Regno nostro perniciem moliantur? Si
quod fecisti spe lucri fecisti, nunc ego tibi pro
meritis omnia persoluiam: & quidem nunc ad
Proregem ibis, qui si te merita verberatione mi- *accusator*
nime confecerit, ego vt id efficiam; te hic præsto- *Sociorum*
labor. Ad hæc accusator obmutuit, & solum qua- *veniam pos-*
tiens demissa fronte Sinenſi ritu veniam postu- *stular;*
labat. Indè ad Assessorem causæ cognitorem *et*
deductus, nihilo audiuit molliora. Interrogatus *una cum*
propinquit
exulat.

etiam, qua ex causa maleficium hoc commentus esset? respondit: Id se fecisse in Progubernatoris gratiam, qui omni arte procurabat populo probare, non vanum fuisse tumultuantium Lusitanorum metum. Deniq; omnes ad proregem ducti sunt, sed Nostri iam liberi ideo mittebantur, ut ab eo iniuriæ sibi factæ poenas de accusatore repeterent. Ac nemini dubium videbatur, quin à prorege cognita causa extremo supplicio plecteretur, verum largitione propinqui cuiusdam proregis intercessionem, & cum ea vitam impetrauit: verum uti in metropolim rediret animi satis non habuit, quin potius una cum eo propinqui eius omnes sponte sua exularunt, sparsusq; est rumor eo adnitente, quali diem suum obiisset, qui ex eo creditus est, quod nusquam hactenus appareret.

Archithalassius & Progubernator muneribus suis privantur.

ANNVS insequens de Magistratibus omnibus ex more inquirebat: hac inquisitione Archithalassius & progubernator, hac ipsa ex causa aliisque malefactoris, muneribus suis exciderunt, & inepti per uniuersam vitam ad Rempublicam gerendam declarati sunt. P. vero Cataneus Amacai audiens rem ita foeliciter compositam, misit in metropolim libellum, quo impositis sibi calumniis respondebat, referebat etiam diploma sibi à præfide Tribunalis cuiusdam Nanchino missum, uti in eam Regiam reuenteretur, & si quidem per eum liceret, velle se de suis rebus in eo ipso metropolis Tribunali reddere rationem. Hoc libello recreatus est Archithalassius, & ad eius finem ita subscripsit: Innocentia tua Sole clarior est, rem omnem probe comperi, nihil est, quod in metropolim venire labores re iam iudicata, nec erit quisquam qui hæc de causa tibi sit molestiam illaturus. Inde edictum publicum proposuit, quo ad verbum P. Catanei libellum, & suam subscriptionem

Innocentia P. Nicolai declaratur.

ptionem rétulit : iussitque populum quietum esse ac securum, falsa esse omnia, quæ de Lusitanis & Cataneo sparsa fuissent. Hoc edictum locis publicis affixum duos menses refigi vetuit.

IVSSERAT Visitator ante mortem, uti ad stationem suam cum alio reuerteretur, is erat P. Sabatinus de Vrhis Italus. Ergo visi sunt composito nunc tumultu secure posse introire; atq; ita in conductâ scapha Xauceû nullo prohibente perueniunt: secum deferebat P. Cataneus libellum, & Archithalassi rescriptum. Extemplo in vltiores P. Nicolaus
Prouincias transiit, Nanhium nauigarunt: cum Socio
ibi cognitus est P. Cataneus ab hospitiorum prætransitu
fecto, qui per montem transitum illum celebrem prohiberi
interdixerunt, asserentes, priora contra eum edicta nondum reuocata; nec satis fidebant, nondum diploma
audito Archithalassi rescripto. Ergo Xauceum obtinens.
iterum redierunt, ibique Archithalassum ipsum Iudicem repperunt, à quo P. Nicolaus patentes literas petiit absoluti à calumnia Catanei, & impetrauit; auditoque ibi Cataneum degere, eum in diem insequentem in suum tribunal euocauit; nec tamen res illa Nostris periculo carere videbatur, ex eo quod Archithalassus eum edicto publico in diem insequentem ad suum tribunal euocabat, asserens, eo se die Catanei causam excussurum. Iuit igitur bonus pater ad omnia comparatus: vix in conspectum venerat, cum Iudex ad eum recreandum vultu hilaritatem præ se ferens leni risu interrogauit; an Sinarum Regnum tandem aliquando occupasset? tum nonnulla de Iaponibus, qui Amacuum aduenerant, & de Æthiopibus Lusitanorum seruis quæsit: de Iaponibus ita respondit: eos procella aduectos commiseratione humana exceptos fuisse, sed extemplo in Iaponiam remissos. De seruis dixit, eos, si quid Sinis inferrent molestiæ, id vel insciis, vel inuitis heris facti-

facilitari. Ad extremum approbavit eius consilium de Amacaensi oppido relicto, ubi obtrectatores habuisset totius calumniæ inuentores. Rescitum est à Nostreis deinde, eum ad Proregem scripsisse, se Cataneum vidisse, & innocentem declarasse, & rem omnem Amacaensem compositam reperisse. His ita confectis, Prorex de re tota Regem libello longiore admonuit, & falsos rumores aperuit, imo rationibus permultis probavit sane dilucide, Amacaenses Lusitanos neque velles, sed nec posse quicquam in Sinense Regnum machinari. Hunc libellum Nostri legerunt, & Lusitane scriptum Socios ad Amacaum remiserunt.

HOC diplomate muniti Socij duo iter suum pacatissime confecerunt, & Nanciani literas P. Matthæi Superioris reppererunt, quibus P. Cataneus Nanchini confidere, P. Sabatinus Pechinum nauigare iubebatur. Facta est etiam P. Nicolao ab Archithalasso facultas cadaveris Francisci repetendi. Ergo in metropolim se contulit, & cadaver accepit agnitum ex ipsis vestibus, & vinculis, quibus honestus potius, quam onustus terræ fuerat commendatus. Relatus est igitur Franciscus Xauceum, & per solutis Ecclesiastico ritu iustis, à Neophytis æque ac Ethnicis amicis solito ritu complorabatur: quæ res commode cecidit, uti intelligerent omnes, eius ac cæterorum innocentiam à grauissima calumnia liberatam: denique primo quoque tempore Amacaum ad communem Nostrorum sepulturam relatus est. Atque hunc finem habuit Cantonienſis tumultus ille ita sedatus, ut profuisse potius, quam in posterum nocere posse videretur. Sed nondum laborum finis: eo ipso tempore Nostri Xaucei duplex discrimen perierunt.

VRBIS infamis Gubernator ac Præses vir erat cupi-

Franciscum
Xaucei ho-
norifice se-
peliuntur.

cupidus, & miris artibus vndecumq; poterat largitiones per fas nefasque corradebat; eo vel auctore vel dissimulatore accusatio falsa in P. Nicolaum libello secretiore, nocturnis horis in atrium coniecta fuisse dicebatur; eo libello quatuor Regionis, in qua Nostri commorabantur, Præfeti numerabantur, qui commissum à P. Nicolao ulterius cum muliere ex ea Regione afferebant. Monitus est Noster se hac de causa in tribunale euocandum: præuenit igitur & petiit etiam atque etiam, uti hac de re inquireret, & pro rei veritate sententiam pronunciaret. Euocati sunt Præfeti in libello nominati, ut accusationem pro sua recognoscerent. Hæc fiste omnia agi ab homine cupidissimo dicebantur, uti largitionem aliquam ad præsens periculum propulsandum emungeret: quod nuper fecerat cum sacrificulo quodam, qui idem crimen, criminisque poenam nummis redemerat. Euocati igitur Præfeti, negant similem accusationem à se conscriptam, nec ullis vquam tormentis aut verberationibus adduci potuerunt, ut aliud enunciarent: imo in tormentis dixerat quidam, se si tam ingenti calumnia innocentem affecisset, neque se posse, neque posteros suos coelestem vindictam euadere. Illa ipsa mulier criminis, ut aiēbant, consors, tormentis cedens, falsa quidem est crimen cum aliis aliquot commissum, sed semper se Sacerdotem externum vel vidisse, vel nouisse pernegauit. Ergo ad P. Nicolaum cupidus homo sæpe submittebat, qui nummos exigeret pro innocentiz suæ declaratione: noluit tamen Pater, ne obolum quidem vel dare vel promittere, ne quatinus simili largitione criminis alicuius labem non alias facile eluendam admitteret: quæ res Neophytis Ethnicisque permultis innotuit, non sine admiratione constantiz. Ergo ubi spēs largitionis amisit, pronunciauit

Alia in P. Nicolaum falsa accusatio.

P. Nicolai innocentia deprehenditur.

denique sententiam in hunc modum. Multabatur præfecti certa pecuniæ summa, quod accusationem à se scriptam pernegassent. De P. Nicolao referebat, eum & hac calumnia liberum, & quolibet alias crimine, magna integritatis fama semper vixisse: quæ sententia Nostri Deo gratulandi causam dedit, cuius opera periculosa rei Christianæ calumnia fuisset eius præco liberatus.

*Alia calumnia
contra Socios.*

ALIVS labor huic deinde non ita multo post successit. Venerat sedato Cantonienſi tumultu Xanxeum è metropoli nescio quis militum præfectus: eo narrante persuasum est vicinis nostris, urbanæ trans flumen Regionis urbem universam nostra causa in evidens fuisse discrimen adductam. Ergo hinc coniurationis occasionem facientes, libello scripto ab eo ipso Archichalasso Cantonienſis causæ iudice postularunt, uti Nostros ea vrbe pelleret, quorum causâ toties urbana trans flumen Regio vexabatur: à Magistratibus sæpe multata, nuperrimo tumultu concussa, nulloque ad eam diem commodo recreata. Tametsi Iudex intelligeret, quanta iniuria postulatio hæc scripta esset, & quam bene meritas legibus poenas criminum suorum luissent, edictum tamen illis dedit, quo iubebatur observare, num quisquam alius Amacao Socius recens adveniret, neque fineretur in alias prouincias penetrare: quod si fecissent, omnes tum sua sede pellerentur, atque ita conquieverunt. His permoti Socij sedem hanc tandem aliquando relinquendam alioque transferendam iudicarunt. Nam Cantonienſis tumultus superior plerosque à Nostri auerterat, aut Neophytis languorem excitabat, & vicinia vniuersa non diu quietura iudicabatur, eo tamen tempore Nostri, ne pelli viderentur, nihil mouendum censuerunt.

Ex

Ex India Cataium lustraturus mittitur è nostra
Societate Benedictus Goesius Lu-
sitanus.

CAPUT XI.

SOCIORVM literis, qui Mogoris Regiam *Sinarum*
Sineolunt, auditum est in India de celeberrimo *Regnum*
Regno illo, quod Saraceni Cataium vo- *Cataium*
cant, cuius iam olim nomen, auctore Marco Pau- *olim dictū.*
lo Veneto, notum fuerat Europæis, sed aliquot
deinde sæculorum memoriæ ita exciderat, vix ut
esse crederetur. Scribebant Patres illi Catai Re-
gnum illud ad Ortum spectare, Borealiorem ali-
quanto ipso Mogorū Regno: in eo fidei Christia-
næ cultores reperiuntur multos, templa, Sacerdotes,
ritus, persuadebant. Ergo P. Nicolaus Pimenta *Nicolaus*
Lusitanus Indiæ Orientalis Visitator moueri *Pimenta*
cepit cupiditate gentem illam Sociorū Nostro- *Catholici*
rum opera excolendi, maxime quod primum est *excolere ad-*
se coniectare, gentem à suo capite tantis loco- *laborat.*
rum spatiis diuulsam in errores aliquos incidisse.
Ergo de re tota Pontificem Maximum Regem-
que Catholicum censuit admonendum. Regis
iussu Indiæ Prorex (qui tum erat Arias Saldagna)
habebat in mandatis, ut hanc expeditionem è
Visitatoris præscripto, sumptu ac fauore prose-
queretur, quod ille pro sua in fidei propagatione
& nominatim in Ordinem nostrum propen-
sione præstitit cumulate. Adeam rem igitur
Visitator explorandam, Fratrem è Nostreis vnum
delegit Benedictum Goesium nomine, Lusita-
num, virum apprimè Religiosum ac prudentem,
qui ex longa, quam traxerat in Mogorum Regno
moram, sermonem Persicum exacte callebat, &
Saracenorum mores omnino penetrarat, quæ

duo necessaria videbantur ei , qui hoc iter tentandum suscepisset.

AVDIERANT Nostri quidem è P. Matthxi literis è Sinarum Regno Regiaque transmissis, Cataium alio nomine Sinenſe regnum appellari, quod iam supra variis rationibus confirmatum est: sed quod hæc cum Sociorum Mogorenſium literis pugnarent, dubitatum est primo, & deinde à Viſitatore in Mogorenſium Sociorum partes inclinatum: afferebatur enim in Cataio Saracenos complures reperiri, de Regno Sinenſi credebatur ineptiſſimam ſectam minime peneträſſe, & negabatur in eodem regno vllum eſſe Chriſtianæ legis ab omni ſæculorum memoria veſtigium: hæc quia Saracenis auctoribus, qui oculati teſtes hæc ſe vidiffè narrabant, credita ſunt certiora: viſum eſt igitur Regnum illud Sinenſi conterminum, etiam nomen ſuum vicino conceſſiſſe, atque ita negotium proſequi viſum eſt, ſive vt omnis dubitationis ſcrupulus eximeretur, videreturque num ex ea parte compendioſiore via commercium cum Sinis inſtitui poſſet.

*Cataium
regno Sinenſi
viſum
eſt conterminum.*

*Saracenorum
error circa
legis Chriſtianæ
profefſores.*

DE Chriſtianis porro, qui apud Cataium, id eſt, Sinas, vt infra videbitur, reperiri certum habebatur, Saraceni vel more ſuo mentiebantur, vel certis indiciis deluſi hallucinabantur. Cum enim ipſi nullam venerarentur effigiem, & in Sinarum templis multas viderent non abſimiles ſpecie, qua Dei parentem Diuorū nonnullos pingimus, arbitrari potuerunt, vtramque Religionem in vnum conſpirare: videbant cereos ac lampades aris imponi, profanos illos Sacerdotes pene ſacris veſtibus, quas pluuialia libri noſtri rituales vocant, indui, ſupplicantium pompam explicare, canere ad eum fere modum, quo in Eccleſia canitur ex D. Gregorii inſtituto, aliæque ſimilia, quæ
dæmon

dæmon ineptus sacrorum imitator & honorum
Diuinorum affectator eo transtulerat: his omni-
bus igitur adduci facile potuerunt Negotiatores
maxime Saraceni, vt arbitrarentur, hos esse
Christianæ legis Professores.

BENEDICTVS noster igitur hac ratione
iter suum instituit, Negotiatoris Armenii Chri-
stiani habitū imitatus, nomen accepit Armenio
ex more *Abdula*, quod Dominum significat, & ad-
dit, *Isa*, quod sonat Christianum: accepit etiam
à Rege Mogorum Achabar nomine, Sociorum
amico præcipue vero ipsius Benedicti, varia ad
Regulos varios diplomata, qui vel ei vectigales
vel amici esse sciebantur. Ergo pro Armenio
habitus est, quibus transitus liberior datur, à quo
prohibitus fuisset, si pro Hispano haberetur: va-
rias secum merces detulit, tum vt seipsum illis
distrahendis sustineret, tum vt Negotiator ha-
beretur. Merces erant ex India Mogorisq; Regno
permultæ, sumptum subministrante Indico pro-
rege, & etiam ipso Achabar adiuuante. Adhibiti
sunt illi à P. Hieronymo Xauerio, qui missioni
Mogorensi iam multos annos præest, Socii duo
natione Græci, locorum periti; eorum alter Sa-
cerdos erat ad Benedicti solatium, & hic Leo Gri-
manus vocabatur, alter negotiator erat nomine
Demetrius. His additi sunt quatuor famuli na-
tione primum ac professione Saraceni, postea
vero Christianis adiuncti. Verum hos omnes in
Regia Mogoris altera *Laor* nomine, inutiles sibi
dimisit, & Armenium vnum nomine Isaac, in hac
ipsa Regia coniuge & filiis auctum substituit.
Hic præ cæteris omnibus fidelis fuit, & perpetuus
totius itineris Achates. Discessit igitur à superio-
re suo Frater noster, vt ex eius literis patentibus
constitit, anno supra secularem tertio, Ianuarii
mensis die sexto.

*Benedictus
Armenij
Christiani
habitu iter
instituit.*

*Benedicti
Socij.*

ANNO

*Bened. Am.
discedit de
Regia Laor.*

Athec.

Passaur.

Capherstā.

ANNO quolibet, Mercatorum comitatus ex hac Regia instituitur in alterius Regni Regiam, quæ proprium Regem habet, Cascar nomine appellatam: simul omnes iter instituunt, vel mutui auxilii causa, vel ut se à latronibus tueantur. Numerus fuit fere ad quingentos magno iumentorum, camelorum & curruum numero. E Regia igitur Laor discessit per solemnes ieiuniorum dies, ipso anno & menstruo itinere deueniunt in urbem Athec nomine, etiam tunc in provincia Laor sitam. Post dies fere quindecim flumen trans miserunt latum, quantum sagittæ tractus excurrit: id transmittitur nauigiis ad Negotiatorum commoditatem. Ex altera fluminis ripa dies omnino quinque substituerunt, admoniti de latronibus magno numero imminetibus: deinde post duos menses in aliam urbem, cui nomen Passaur, perueniunt ibi dies viginti ad necessariam quietem substituerunt. Postmodum in aliud oppidum exiguum tendentes, obuium habuerunt peregrinum quendam Anachoretam, ab eo intellexerunt, triginta dierum itinere urbem abesse, nomine Capherstā, in quam Saracenis aditus minime permittitur, adeuntes vero capite puniuntur, Ethnici tamen Negotiatores minime prohibentur ingressu urbium, sed à templis tamen excluduntur: narrabat illius Regionis indigenas omnes non nisi atratos ad templa procedere, agrum esse feracem, & vix copiam reperiri. Frater noster Benedictus eo propinante, vinum esse probauit nostrati simile: quæ res vti apud Saracenos eorum locorum est insolens, ita suspicionem ingressit, eam Regionem fortasse à Christianis habitari. In eo loco, vbi peregrinum illum reppererunt, viginti alios dies substitere. Et quoniam latrociniis infestum iter ferebatur, à loci Domino milites quadringentos ad comitandum acce-

acceperunt. Hinc diebus quinque supra viginti in locum, cui Ghideli nomen est, deuenere. *Ghideli.* Toto hoc itinere impedimenta & sarcinæ ad pedem montis vehebantur: Negotiatores cum armis ex ipso montis apice latrones explorabant: solent enim transeuntes saxi obruere, nisi quis ex ipso monte vim vi propulsarit. In hoc loco tributum à Negotiatoribus penditur; & latronum impetu facto, multi mortales saucii, vix vitam sarcinasque, cuiti sunt. Benedictus Noster fugam in syluas arripiens euasit, sed nocturnis horis redeuntes sese à latronibus subdlexerunt. Post alios dies viginti Cabul tenuerunt (ea est vrbs, emporium frequens, nondum extra terras Mogoris regno subiectas) eo in loco Nostri totos octo menses substituerunt. Nam è Negotiatoribus aliqui de vltiore itinere cogitationem deposuere, & reliqui sua paucitate deterriti, pergere non audebant. *Locus à latronibus infestus.*

IN hoc ipso emporio incidit in Negotiatorum comitatum soror Regis Cascar, per cuius Regnum in Cataium transitu erat necessarius: Rex dicitur *Massamet Can*: eadem erat domini Cotan alterius Regis parens: ipsa vero *Agehanen* vocabatur: *Age*, prænomen est, quo Saraceni eos cohonestant, qui peregrinandi studio ad impossibilis cadauer sese Mecham contulerunt: illa enim impie Religionis causa tanto locorum intervallo Mecha redibat, & necessario sumptu ad iter destituta, à Negotiatoribus auxilium expetebat: addita promissione, se omnia cum fide ac scœnore liberalissime reddituram, cum in suum regnum mercatores deuenissent. Visa est Fratri nostro non omittenda occasio, uti alterius regni sibi Regem deuinciret, iam enim Mogorica diplomata expirabant. Ergo mutuos illi è distractis mercibus aureos fere sexcentos dedit, qualibet *Soror Regis Cascar in Negotiatorum comitatu.* *ralitate,*

ralitate, quod etiam in contractu fœnus respuit-
set, vinei se minime passa est : nam deinde mar-
moris illius apud Sinas, nobilissimi fragmenta
restituit, qua merce nulla alia est Cataium pe-
tentibus accommodatior.

*Abbas de Se-
cia Benedi-
cti Hieronimi-
sur.*

HINC itineris instituti molestiis cedens, re-
uersus est Leo Grimanus Sacerdos: & Demetrius
eius socius in ea vrbe substitit Negotiationis cau-
sa. Abiit Frater noster cum vno Isaaco Armenio
in cæterorum Negotiatorum comitatu. Iam enim
accedentibus aliis tuto sibi pergere posse vide-

Ciaragar.

bantur. Prima vrbs quæ obuia fuit, *Ciaragar* vo-
catur, quo in loco magna est ferri copia. Hic mo-
lestiam passus est insignem Benedictus noster.
Nam in his extremis Mogorum regni finibus di-
ploma Regium negligebatur, quo diplomate im-
munis ab omni vectigali hætenus iter fecerat:
inde post dies decem in oppidum exiguum de-

*Paruam
oppidum.*

ueniunt, *Paruam* nuncupatur, & hoc est vltimum
Mogorum Regis oppidum. Post quinque die-
rum quietem, in altissimos montes, iter est die-

*Atughar-
ra.*
Calcia.

bus viginti in Regionem, cui *Aingharan* nomen
est, deueniunt: post alios quindecim *Calcia* te-
nuerunt. Genis est huius Regionis capillitio bar-
baque flaua instar Belgarum, qui hanc Regionem
variis in pagis incolunt. Post dies decem obuium

*Gialala-
bath.*

habuerunt locum quendam, *Gialalabath* appel-
latur: hic Bracmanes vectigalia exigunt ipsis è
Rege Bruarate concessa. Post dies deinde quindecim

Talhan.

Talhan deueniunt: vbi mensem vnum sub-
stititerunt ciuili tumultu deterriti. Nam ex rebel-
lione Calcienfium populorum itinera minus se-
cura ferebantur. Hinc in Cheman pergentes,

Griman.

sub Abdulahan Rege Samarhan, Burgauiz, &
Bucharate, aliorumque Regnorum contermino-
rum oppidum est exiguum, cuius præfectus ad
Negotiatorenses misit, qui moneret intramuros

sefe

seſe reciperent , extra non ſatis tutum eſſe à tumultuantibus Calciensibus : verum Negotiatores reſponderunt: Velle ſe tributa pendere, & nocturnis horis iter ſuum perſequi. Verum oppidi præfectus plane inſubuit , aſſerens rebelles Calciensēs equis hæcenus carere, quos ſi comitatui rapuiſſent, iis iſſis acrius populaturos, & oppido maiorem moleſtiã procuraturos: tutius videri, ſi vna cū ſuis vim Calciensium propulſarent, vixdum ad oppidi muros aduenerant, cū nunciatur, Calciensēs aduenire: quo audito præfectus vna cum ſuis glorioſus fugam arripuit. Negotiatores in hoc diſcrimine ſubitam è ſarcinis velut arcem excitant, & in eam magnam vim ſaxorum intulerunt, quæ uſui eſſent, ſi quando ſagittæ deſeciſſent. Id cum Calciensēs reperiffent, Legationem ad Negotiatores mittunt , nihil eſſe quod vereantur, ſe itineris comites ac defenſores futuros: neque tamen fidendum tumultuantibus arbitrantur. Ergo communi conſilio fugam arripendam iudicarunt. Hoc negotiatorum conſilium neſcio quis ad rebelles detulit. Ergo impetu factò dimiſſis ſarcinis in ſyluam vicinam ſeſe receperunt, interim latrones è ſarcinis quidquid placuit eduxerunt, deinde euocatos è ſyluis negotiatores , latrones iſſi intra vacuos muros cum ſarcinis reliquis abire permiſerunt. Benedictus noſter nihil præter equum amiſit, quem tamen etiam poſtea cum goſſipinis pannis permutatum recepit. Intra muros degebant illi non ſine ingenti metu, ne fortasſe à rebellibus omnes impetu factò maſtarentur. Verum eo ipſo tempore ad rebelles miſit Dux quidam è maximis, nomine *Olobet Ebadaſcan*, Bucharatis Regione fratrem ſuum, qui minis Calciensēs rebelles adegit , vt Negotiatores liberos abire permitterent : ſed toto eo itinere varie à latroneulis

Negotiatores ex ſarcinis ac com. excitant, & ſpoliantur.

Latroneulis quatnor

comi-

Benedictum comitatus cauda carpebatur. Et quidem in *Benedictum* nostrum, cum nonnihil substitisset, quatuor latrunculi ex insidiis eruperunt, quorum ipse vim elusit in hunc modum: Eripuit capiti Persicum pileum, & in latrones coniecit, hi de pileo harpasti ludum exercentes spatium Fratri nostro dederunt ad actis equo calcaribus sagittarum ictum præcurrendi, seque reliquo comitatu adiungendi. Post octiduū pessimo itinere in *Tengi* Badascian peruenerunt, *Tengi* iter molestum *urbis incolæ* sonat, est enim angustissimū, & non nisi singulis *in Negotiatores* transitus patet in altissima magni fluminis ripa: huius vrbis incolæ vna cum cohorte militū, quæ comitabatur, in Negotiatores infiluerunt, & erepti sunt Fratri nostro tres equi, quos deinde munusculis redemit; decem dies hic substitere, & diei itinere *Ciarcinnar* tenuerunt: hic dies quinque imbribus detenti sunt in aperto campo, & supra coeli inclementiam iterum à latronibus inuaduntur. Hinc post dies decem in *Serpanil* deueniunt, sed desertus locus erat, mortalibus omnique comitatu destitutus; in arduum montem conscensum, cui *Sacrithma* nomen est, in hunc montem euadere non nisi robustiores equi potuerunt, reliqui longiore sed faciliore itinere perrexerunt. Hic Fratri nostro è iumentis duo laqueis pedibus claudicabant, & famuli labore fatigati eos dimittendos iudicabant, sed demū reliquos consecuti sunt. Viginti dierum igitur itinere in prouinciam *Sarcil* deuenientes, pagos ibi multos vicinos repperunt. Biduum ad reficiendos equos subsistunt: inde post aliud biduū ad pedem montis, cui nomen *Ciecialith*, perueniunt, cum multa niue conspersum dum conscendunt, plurimi mortales frigore obriguerunt, & ipse Frater noster ab extremo periculo parum absuit. Nam sex omnino dies in hac niue tenuerunt. Denique in

in *Tanghetar*, quæ est Regni Cascar, delati sunt: ibi *Tanghetar*
 è ripa magni fluminis in aquas cecidit Armenius
 Isaac, & horas octo totas semianimis iacuit, ve-
 rum denique Benedicti auxilio ad se rediit, &
 post alios dies quindecim *Iaconich* oppidum te- *Iaconich*
 nuerunt, & eiusmodi fuit iter, vt Fratri nostro
 sexequi labore interierint. Post dies quinque co-
 mitatum præueniens noster Benedictus solus in
 Metropolim præcessit, quæ *Hiarchan* appellatur:
 ex ea equos misit subsidiarios, & Socios de neces-
 sariis quoque prouidit, qui non ita multo post
 incolumes cum sarcinis & mercib⁹ Metropolim
 tenuerunt, Nouembri mense eodem anno supra
 sæcularem ætate.

*Reliquum itineris Cataium vsq. quod ad Sinarũ
 Regnum esse compertum
 est.*

C A P V T XII.

HIARCHAN Regni Cascar Regia celeberrima *Hiarchan*
 est emporium, vel negotiatorum
 concursu, vel mercium varietate. In hac Re-
 gia finem accipit Cabulensium Negotiatorum
 comitatus: & inde instituitur nouus Cataium *Rex Cascar*
 versus, cuius comitatus præfecturam Rex mul- *vendit*
 to pretio vendit, ac præfecto Regiam in Nego- *præfecturã*
 tiatores omnes per iter vniuersum communicat *comitatus*
 potestatem: is priusquam coalesceret annuum *Cataium*
 spatium fuit. Ad iter enim periculosum ac longũ *vsque.*
 non nisi multi conspirant, nec annis singulis ad-
 ornatur, sed iis tantum, quibus in Cataium Re-
 gnum norunt iam se esse admittendos: nulla est
 negotiatio pretiosior frequētiore in hoc itine- *Negotiatio*
 re toto, quam fragmentorũ pellucidi cuiusdam *in Iaspis.*
 marmoris, quod *Iaspin* nos vocabuli penuria so-
 lemus appellare: hæc fragmenta Regi ferunt al-

Qq

lecti

*Dua species
Iaspidis.*

lecti magnitudine pretii, quam Cataienfis Rex esse arbitratur è sua dignitate: quidquid Regimini placet, liberum est in priuatos distrahere; lucro tali, cuius spes tantos labores sumptusq; bene collocatos putat, ex eo marmore variam superlectilem concinnant; vasa, vestium & zonarum ornamenta, quæ frondibus ac floribus affabre insculptis sane non exiguam referunt maiestatem: ea marmora, quibus plenum est hodie regnum, Sinæ *Tusce* vocant, & duplex est marmoris species: altera pretiosior, quæ è flumine Cotan, non procul à Regia educitur, eo fere modo, quo gemmas vrinatores piscantur, & instar filicii crassiorum educi solet: altera species inferior è montibus eruitur, & in saxa maiora diffunditur in laminas duabus fere vlnis latiores, quæ deinde ad iter accommodari solent: abest mons iste ab hac Regia dierum viginti itinere, & *Consanguis cascio*, id est, mons lapideus appellatur, quæ verisimile est eum esse, qui eodem nomine in Geographicis descriptionibus huius regni quibusdam nuncupatur. Eruuntur hæc fragmenta labore incredibili, vel loci solitudine, vel marmoris duritia, ad quod tantisper emolliendum ferunt extructo desuper igne luculento domari: huius quoq; eruendi facultatem magno pretio Rex alicui Negotiatori vendit, sine cuius facultate toto contractus tempore cæteris Negotiatoribus effusio prohibetur. Cum eo tenditur, annuus ad operarios alendos defertur commeatus: neque enim breuiore spatium ad excolta hominibus loca reditur.

*Benedictus
Regem in-
uisit Ma-
hamethin.*

FRATER noster Benedictus Regi visitationis officium impendit (dicitur is *Mahamethin*) gratus fuit delato ex munere, nam horariam machinam è collo pensilem, vitrea specula, aliaque Europæa detulit, quibus Rex ita recreatus est atque delinitus, vt datorem in amicitia patrociniumq; suum

um receperit. Non aperuit initio Noster, velle in Cataium proficisci, sed solum de Regno Cialis d Ortum huius regis ingessit sermonem, & ad illud diploma Regium impetrauit, adnitente maxime filio peregrinæ illius Reginæ, cui au- eos sexcentos mutuos dederat, arctam etiam um Palatinis variis necessitudinem contra- it.

SEX menses abierant, cum ecce tibi Deme- rius ex antiquis Sociis vnus, qui Cabuli substi- erat, aduenit, cuius aduentu Benedictus noster & Isaac Armenius gestierunt, sed breue gaudium fuit: nam ipsius Demetrii causa breui Noster ali- quod adiit discrimen: eo tempore ex Regis facul- tate Imperator ludibundus appellatus est è Ne- gotiatoribus vnus, cui cæteri clientelaria obse- quia & etiam dona ex more deferebant, tergi- uersabatur Demetrius ne sumptum faceret, & quoniam huic licet rebelles in vincula trudere, vel etiam verberatione plectere, parum ab vtro- que abfuit Demetrius: verum rem vniuersam sua prudentia composuit Benedictus noster, & intercessione supra munusculum veniam impe- trauit. Aliud etiam grauius periculum fuit, nam cum in domum latrunculi irrupissent, Armeniū vinculis constrictum, adacto etiam in pectus ferro, à clamore prohibebant. Sed è tumultu à Fra- tre nostro Demetrioque auditi fugam rapue- runt. Abierat ad recipiendos mutuos nummos ad parentem Reguli Quotan Benedictus, abierat illius Regia itinere dierum decem, & eundo re- deundoq; menstruum spacium effluxit. Eo spatio sparsere Saraceni de morte Benedicti falsos ser- mones, aiebant enim eum à Sacerdotib⁹ suis in- teremptum, ideo quod impostoris Prophetæ suæ nomen inuocare detrectasset, & iam Hiarcha- ni Sacerdotes, Catisces vocant, eum velut ab in- Qq 2 testato

*Demetrius
Benedictus
assequitur.*

*Benedictus
occisus falso
sermone
proclama-
tur.*

testato ac sine hærede mortuum, suis fortunis spoliare aggrediebantur, quæ res Demetrio Armenioq; satis molestiæ intulit, dum sese tuerentur, vterq; Benedicti Socii mortem quotidiano luctu prosequiebantur, vnde postmodum ex eius incolumitate gaudiû duplex fuit. Redibat enim cum pretiosiore marmore cumulate restitutus, inde ad gratias Deo referendas multa in egenos eleemosynæ nomine distribuit, quod suum institutum ipse toto itinere liberaliter retinebat.

*Benedictus
Mahometem
inbetur
inuocare.* DIE quodam confederat cum aliis Saracenis epulo reficiendus, ad quod eum Saracenus quidam euocarat, ingressus est nescio quis armata manu furens, & stricto in pectus mucrone iussit, vti Mahometis nomen inuocaret. Respondit Noster, in vniuersa lege sua nullum hoc nomen inuocari solere, quod ideo omnino facere detestabatur. Ei ab astantibus subuentum, & furens ille domo extruditur, hoc ipsum de intentata morte, nisi Mahometem imploraret, sæpe ac sæpius accidisse narratur, sed eum Deus in itineris finem liberauit. Alio die quodam ab ipso Rege Cascar euocatur præsentibus legis impurissimæ Sacerdotibus atque literatis: Literatos *Mullæ* vocant. Interrogatus, quam legem profiteretur, an Moysis, an Dauidis, an Mahometis, & in quam partem sese verteret Deû oraturus? Respondit Noster, se IESV legem profiteri, quem ipsi *Isai* vocant, & ad quamlibet partem orando conuerti, quod ubique Deum esse constaret, de hoc vltimo responso magna inter eos orta disceptatio, ipsi enim ad Occasum obuertuntur. Demum conclusum est ab iis, nostram quoque legem bonam posse videri.

INTERIM comitatus futuri Negotiatorum præfectus renunciatus est ex indigenis quidam *Agias* nominatus. Is quoniam de Fratre nostro audie-

audierat, virum esse cordatum & negotiatorem *Benedictus*
 vtcūque copiosum, eum domum suam ad ce- *se comitem*
 lebre epulū euocauit, in quo præter fercula Mu- *addidit*
 fici gentis more concentus minime defuerunt, *præfecto co-*
 sub epuli finem rogauit, vti se in hoc itinere Ca- *mitatus*
 tatum vsque comitaretur, nihil magis optabat *Catinum*
 Noster, sed vsu Magistro didicerat tractare Sara- *vsque.*
 cenos: itaq; rogari se voluit, vt optimis legibus
 gratiā facere nō acceptare videretur, ad id igitur
 impetrandum Rex ipse à præfecto adhibetur. Is
 enim Benedictum rogauit, vt *Caruan basa*, id est,
 comitatus præfectum comitaretur. Recepit se fa-
 cturū, sed ea lege, Si patēres literas in vniuersum
 iter daret. Hac re offensi sunt prioris comitat⁹ Ca-
 bulani socii: nolebant enim eius absentia priuari.
 Nam multitudinem iam sæpe necessariam dixi.
 Monebant illum, ne indigenis fideret: Gentem
 peruersam hac arte fortunas eius omnes vitam-
 que deuorasse. Causatus est noster Regis se au-
 thoritate permotum, comitatus præfecto pro-
 missum dedisse, à quo non esset integrum resilire:
 horum negotiatorum metus non erat vanus; ex
 ipsis enim indigenis asserebant permulti, tres il-
 los Armenios, quos à legis similitudine confun-
 debant, vix egressos vrbaniis muris ab itineris
 Sociis mactatum iri. Ergo Demetrius hoc metu
 territus, iam secundo ab vltiore peregrinatio-
 ne destitit, & hortabatur etiam Fratrem nostrū,
 vti retro se referret: verū, eum à se repulit asse-
 rens, nullo vnquam tempore se ab obediendo
 mortis metu deterrendum, maxime eo in nego-
 tio, è quo maxima Dei gloria sperabatur; indi-
 gnū sibi videri spes multorum irritas mortis
 metu truncare: Archiepiscopum Goanum, pro-
 regem ipsum sumptu facto fraudare: sperare se
 eius auxilio rem perfecturum, cuius patrocínio
 huc vsque perduxerat, quod si minus ex animi

sententia cederet, vitam libenter in hac causa positurum.

*Iter insti-
tuunt Ca-
tainm ver-
sum.*

Ad iter igitur accinxit sese, & equos decem sibi ac Socio sarcinisque suis comparauit: alterum iam domi habebat. Interim abierat Negotiatorum præfectus domum suam ad iter sese comparaturus, quæ aberat ab Regia quinque dierum itinere. Ex eo loco Nuncium militi ad Fratrem nostrum, uti quamprimum iter arriperet, & exemplo suo cæteros Negotiatores vrgeret. Fecit libens, anno supra sæcularem quarto, medio fere Nouembri, peruentum ad locum Iolci nomine, ubi vectigalia pendi & Regia diplomata reuideri solent. Hinc Hancialix alceghet, Hagabaterh, Egriar, Mesetelec, Thalec, Horma, Thoantac, Mingieda, Capetalcol Zilan, Sarc Guebedal, Canbasci, Aconserfec, Ciacor, Asfu, viginti quinque diebus hæc omnia loca peragrarunt, iter fuit molestum, vel saxorum multitudine vel arenæ sitientis inopia.

*Loca saxa-
sa.*

*Benedictus
subetur sal-
tare à Regis
nepote.*

ACS V oppidum est Regni Castar, cuius præfectus erat Regis nepos, annorum duodecim. Is iterum Fratrem nostrum euocauit, qui puerilibus eum donis profecutus, saccarum & similia donauit, exceptus est ab eo perhumane, & cum solemnitas esset coram eo saltatio, rogauit Fratrem nostrum, uti gentis suæ more saltaret, quod fecit ipse, ne rem tantillam Regi negasse videretur. Parentem quoque huius Regulì inuisit, eique diploma suum ostendit, quod magna veneratione admissum est, huic muliebria munuscula dedit, cristallinum speculum, gosippinum ex India pannum, & alia huiusmodi. Euocatus est etiam à pueri Moderatore, qui publica negotia administrabat. In hoc itinere ex iumentis nostri Negotiatoris vnum in flumen rapidum incidit, nam cum nescio quo fune impeditos haberet pedes, disruptis vinculis in alteram fluminis ripam euasit,

euasit, sensit hanc iacturam Benedictus, & inuocato I E S V nomine equus seipso ad cæterorum Societatem incolumis renatauit, cui beneficio grates è præsentis periculo ereptus Deo retulit. In hoc ipso itinere desertum decurritur, cui *Caracathai* nomen est: id terram nigram *Cataiensium* sonat, ideo quod ferant, *Cataienses* ibi diutius commoratos: in hoc oppido quindecim dies cæteros *Negotiatores* præstolati sunt: inde tandem discedentes in *Oitograch Gazo, Casciani, Dellai, Sa-regabedal, Vgan*, ac deinde *Cucia* deuenerunt, oppidum etiam exiguum; in quo ad reficienda iumenta mensem integrum substititerunt: nam & itineris molestiis, & marmoris pondere hordeique inopia prope vires amiserant. Hic è Nostro quæsitum est à Sacerdotibus, quid esset causæ, cur per solemnis apud se ieiunii dies minime ieiunaret, id faciebant spe largitionis, vti relaxationem impetraret, aut multam persolueret: non exiguus fuit labor vim prope inferentium, vti in fanum suum ire cogeretur. Hinc abeuntes post quinq; & viginti dierum iter in urbem *Cialis* peruenerunt, exiguam illam quidem, sed bene munitam. Hanc Regionem moderabatur *Regis* *Cascar* filius illegitimus, qui audito Fratrem nostrum cum Sociis aliam legem profiteri, terere illum cœpit, asserens audaciorem æquo fuisse alienæ legis professorem in has regiones penetrasse: licere enim sibi illi vitam fortunæque eripere, sed lecto diplomate placatus, & accepto munere etiam amicus fuit. Nocte quadam diu *Dynasta* de lege ac secta sua cum Sacerdotibus Literatisq; disceptabat, & subito illi in mentem venit *Benedictum* nostrum euocare: misso igitur equo eum in palatiū inuitauit, & quoniam alieno tempore id fecerat is, qui primum parum benigne eum expedisset, vix dubitarunt eum ad mor-

Equus incolumis seruatur.

Catacathai.

Cialis Regionem perueniunt.

Benedictus à Rege vocatur addisputandum.

Qq 4 tem

tem euocari. Ergo à Socio nō fine lacrymis aul-
sus, ipse ad mortem comparatus obeundam, hor-
tabatur Armenium Socium, vti idem animose
præstaret, vt si forte præsens periculum euade-
ret, Socios de sua morte redderet certiores. Bene-
dictus igitur in Palatium ingressus, iussus est cum
legis Mahometanæ Doctōribus disceptare, & eo
inspirante, qui dixit, *Dabitur vobis in illa hora quid
loquamini*, tam aptis rationibus Christianæ legis
veritatem confirmauit, vt ad turpis silentii me-
tas deuenirent. Regulus Fratrem nostrum sem-
per tuebatur, quæcunque diceret approbans, de-
nique concludit Christianos esse veros *Miserma-
nos*, quæ vox fidelem sonat, adiunxit etiam maio-
res suos eandem legem professos fuisse. Discepta-
tione finita, solemnī cum epulo excepit, & eam
noctem intra palatium pernoctare iussus est: di-
missus die postero iam tardius, ita vt iam Isaac
de eius reditu desperaret, reperit eum collacry-
mantem. Persuaserat enim mortem certissimam
tardius redeuntis. In hac vrbe tres omnino
menses substitere. Neque enim Negotiatorum
præfectus abire non nisi cum copioso comitatu
voluit, quo enim numerosior est, eo præfecto
quæstuosior: hac igitur ex causa minime permit-
tebat, vt quisquam præcederet. Frater noster
moræ longioris tædio & sumptuum magnitudi-
ne prouocatus, ad discessum aspirabat; ergo no-
uis donis delinitum Dynastam induxit, vti sibi
faceret eundi facultatem: impetrauit ille, inuito
præfecto ac Sociis, inter quos in posterum inter-
rupta familiaritas fuit.

*Benedictus
à Rege hu-
mane tra-
ctatur.*

*Benedictus
de statu So-
ciorum Pe-
ch: non sum
docetur.*

IA M abire parabat ex oppido Cialis, cum è Ca-
taio superioris comitatus Negotiatores rediere.
Hi, vt solent, legationem mentiti in Cataiensem
Regiam penetrarant, & quoniam in eodem cum
Nostris aduenarum palatio Pechini fuerant
commo-

commorati, de P. Matthæo ac Sociis miranti No-
stro se pro Cataio Sinas reperisse, certissima nun-
cia retulerunt. Hi Saraceni erant illi ipsi, de qui-
bus libro superiore scriptum est, eos eodem tem-
pore intra palatium idem trimestri fere spatio cū
Nostri commoratos : narrarunt igitur Nostros
Regi obtulisse horarias machinas, clauicordium,
pictas imagines, & alia huiusmodi ex Europa:
eisdem in ea Regia à maximo quoque coli, & ve-
ris falsa coniungentes, dixerunt, Nostros cum
ipso Rege sæpe collocutos, & Sociorum vultum
satis apte pingebant, sed nomina ignorabant;
nam è Sinarum more Nostri aliud nomen super-
inducunt; addiderunt etiam ad fidem acrius exi-
gendam schedulam à Nostri scriptam sermone
Lusitano, quam è famuli cubiculum verrentis
sordibus eripuerāt ad rei memoriam, vti ad suos
reuerſi, narrarent eam gentem, quæ hoc vtitur
charactere, ad Sinas penetrasse. His nunciis cum
Socio Noster satis recreati sunt, nihilque deinde
dubitarunt, Cataium à Sinenſi Regno solo nomi-
ne discrepare, ipsamq; Regiam à Saracenis *Cam-
balu* appellatam Pechinum esse, quo priusquam
abiret ex India sciuerat Sociorum literis Nostros
cogitare.

ABEVNTEM Regulus suis literis securitatis
causa profectus est, & cum de illius nomine age-
retur, qua ratione vellet inscribi, quæ sit vellet ne
Christiani nomen apponi? Volo, inquit ille, nam
hoc *Isai* nomine appellatus vniuersum iter huc
vsque decurri, cum eodem certum est terminare.
Audiis hoc forte è Saracenis Sacerdotibus senex
venerandus, qui ereptum capiti pileum in ter-
ram abiiciens, exclamauit : Ita plane oportet, hic
fidelis est legis suæ obseruator; nam ecce in tua
ipsius præsentia, qui aliam legem profiteris, & in
cæterorum conspectu nihil dubitæ Iesum suum

*Benedictus
palam
Christiani
nomen sibi
apponi petis
in literis
potentibus.*

*Pucian
oppidum.*

*Turphan,
Aramuth,
Camul.*

Societ.

*Locus à
Tartaris
infamis.*

*Tartarorū
ratio uiuē-
di.*

confiteri. Nostri aliter plane se gerunt : nam vna cum Regione Religionem mutare perhibentur: inde ad Nostrum conuersus, eum inusitato honore prosecutus est. Ita splendet etiam in tenebris virtus, & ab inuitis etiam hostibus honoratur. Abiit igitur tandem cum socio suo & aliis paucis, & diebus viginti iter in *Pucian* eiusdem Regni oppidum promouerunt, vbi humanissime ab loci Praefecto excepti, necessario ex eius domo com-
 meatu honorabantur. Hinc, in *Turphan* munitam urbem peruenientes mensem vnum substititerunt. Inde in *Aramuth*: hinc in *Camul* munitum quoque locum deuentum est: hic alium mensem se ac iumenta refecerunt, quoniam intra regni Cialis ditionem sunt habiti per humane, cuius in hoc oppido termini claudebantur. E *Camul* diebus nouem ad Boreales illos Sinensis regni muros deuenērūt, ad locum, qui *Chiaicuo* appellatur: ibi dies quinque supra viginti Proregis eius provinciae responsum expectarunt. Ergo tandem intra muros admissi diei vnus itinere in urbem *Societ* ingressi sunt, vbi de Pechino multus sermo, aliisque iam notis nominibus, omni denique scrupulo Fratrem nostrum exemit, nihil in posterum dubium Cataiense regnum à Sinensi, vt modo dixi, solo nomine discrepare. Quidquid Cialis inter ac Sinensis regni terminos iacet, Tartarorum incursionibus infame est; ideo Negotiatores magno per hæc loca metu procedunt, interdum enim explorant è vicinis montibus, si ne aliqua Tartarorum excursio, ac si securum iter iudicent, nocturnis tenebris silentioque tuti ire pergunt. Varios in itinere Saracenos misere mactatos repperunt, quod soli pergerere minime dubitarent, quanquam raro Tartari indigenas ipsos mactēt, asserentes eos esse seruos suos ac pastores, quibus arietum greges, & bouum armenta eripiunt; sed
 neque

neque frumento, neque oriza aliove legumine ipsi vescuntur, dicentes hoc iumentorum esse nō hominum pabulum: sola igitur carne vesci solēt, nec ab equis, mulis, aut camelis abhorrent, & tamen fama est eos diutissime viuere, & fere annorum centum excedere senectutem. Saraceni populi, Sinis ex hac parte contermini, imbelles sunt, & à Sinis nullo negotio subiici possent, si Sinæ de subiiciendis sibi nationibus laborarent. In hoc itinere nocte quadam Benedictus equo excidit, praeuntibus Sociis nec aduertentibus, eoque casu semianimis in terra iacebat; & iam comitatus in hospitij locum deuenerat, cum sentitur abesse Benedictus. Eum socius Isaac per obscuram adhuc noctem quærens minime reperiebat, donec vocem sensit, quæ Iesu nomen inuocabat, eius sonum secutus, Benedictum reperit, qui iam de assequendis Sociis desperarat: dixit igitur, Quis te Angelorum huc adduxit, vt me periculo eximeres imminenti? Adiutum igitur Armenius ad hospitij locum deduxit atque recreauit.

*Benedictus
semianimis
inuenitur.*

Fratri nostri Benedicti mors intra Sinenseregnum, postquam ad eum excipiendum è Nasistris vnus Pechino missus aduenisset.

C A P V T XIII.

AD Occiduam Sinensis regni partem, qua in Muricam Boream flectitur, celebres illi muri finiuntur, & spatium erat ducetorum fere miliariorum, quo spatio Tartari muris exclusi, sæpe in Sinarum regnum excurrentes tentabant ingressum, & etiam nunc, sed minore periculo, tentant extru-

*Muricam
tra Tartaros.*

*Vrbes duæ
contra Tar-
tarorum
impetum.*

*Saraceni
Sinarum
subiecti le-
gibus.*

*V. C. t. gal Re-
gi Sinarum
à Negotia-
toribus
quale pen-
datur.*

extructæ sunt enim ad retundendos eorum im-
petus vrbes duæ munitissimæ, & ad præsidium
milites in suas turmas distributi selectiores de-
putantur, habent proprium supra se proregem,
& alios Magistratus, quibus à Regia duntaxat im-
perari potest: in altera harum urbium Prouinciæ
Scensi, *Canceu* appellata, residet Prorex cum reli-
quis præcipuis Magistratibus: altera *Socæu* appel-
lata, proprium habet Gubernatorem, & in duas
partes distributa est: altera Sinæ (quos hic Sara-
ceni *Cataios* vocant) altera Saraceni commoran-
tur, qui è regno Cascar, & similibus ab Occasu Ne-
gotiationum causa cōueniunt: ex iis multi, quod
redire nolint, iam vxoribus & filiis illigati prope
pro indigenis habentur, ad eum fere modum, quo
Amacai in Prouincia Cantonienfi confident Lu-
sitani, sed in eo differunt, quod Lusitani suis legi-
bus viuunt, & proprios habeant Magistratus: Sa-
raceni à Sinis gubernantur, à quibus nocturno
tempore intra urbem suam clausi propriis muris
continentur, ac in reliquis nihil ab indigenis dif-
ferunt, eorum Magistratibus per omnia subiecti.
Lex est, eum qui annos nouem ibi substiterit, ad
suos reditu prohibendum. In hanc urbem fere ab
Occasu Negotiatores adueniunt, qui legatione
ficta, septem octove regnorum antiquis cum Si-
nensi regno pactis impetrarunt, vti sexto quoque
anno duo supra septuaginta legatorum nomine
Regi tributum pendant, marmor illud pellaci-
dum, adamantum fragmenta, cœruleum colorē,
& alia huiusmodi nescio quæ inde, in aulam sum-
ptu publico, euntes, sumptu quoque publico re-
uertuntur, vectigal est honorarium potius, quam
vtile; nam nemo carius hoc marmor comparat
ipso Rege, qui ab externis quicquam gratis acci-
pere contra magnitudinem suam esse arbitratur;
& quidem ita Regio sumptu excipiuntur, vt om-
nibus

nibus in numerum adductis, certum fit eos die quolibet supra necessarios sumptus à singulis singulos aureos in lucro reponi. Hinc fit, vt certatim à pluribus hæc legatio ambiatur, & magnis à præfecto Negotiator donis, ad quem nominatio pertinet, impetretur, cum tempus legationis aduenit, publicas Regum suorum literas effingunt, quibus Sinarum Regi clientelare obsequium deferunt. Similes legationes è variis regnis admittunt Sinæ è regnis Caucincino, Sian, Leuchieu, Coriano, & ab aliquot Tartarorum regulis non sine incredibili ærarij publici sumptu, quibus artibus ipsi Sinæ (qui fraudem minime ignorant) Regem suum ludunt, adulandi studio, quasi vero Sinense regno vectigal orbis penderet vpiuersus, cum è contrario verius iis regnis à Sinis tributa pendantur.

IN vrhem Soccu Benedictus noster exeunte anno supra sæcularem quinto peruenit, & quod satis diuinam prouidentiam prodit, ex itinere longissimo copiosus peruenerat: iumenta tredecim, famulos quinque stipendio conductos, pueros duos in seruos coemerat, & ipse pretiosissimū præ cæteris marmor afferebat, quæ omnia aureis bis mille quingentis æstimata dicuntur; supra hæc viribus integris non ipse minus quam Socius, Isaac utebatur. In hac vrbe in alios incidit Saracenos è Regia reuersos, qui & ipsi iam audita de Nostriis confirmarunt, & alia non supra fident solum, sed etiam supra modum hyperbolice addiderunt, à Sinarum Rege Nostriis quotidie argenteum stipendium, non pendi, sed certo mensuræ genere dicebant effundi: ergo mox Pechinum ad P. Matthæum literas scripsit, quibus eum de suo aduentu commonebat: has literas tradidit Sinis quibusdam, verum quoniam Sinense nosterorum nomen ignorabat, & Regionem, in qua

*Benedictus
peruenit in
urbem Si-
narum So-
cum.*

*Benedictus
ad P. Mat-
thæum scri-
bit literas.*

com-

commorabantur, Europæis quoque characteribus eas inscripserat, qui deferebant, in Nostros incidere minime potuerunt: alias addidit anno insequenti sub Paschalem celebritatem, quas detulerat è Saracenis nescio quis ex vrbe illa fugitiuus: neque enim ipsi vel egredi vel ingredi iniussu Magistratum permittuntur: his literis itineris sui rationem & causam commemorabat, rogabatque vti modum quærerent Nostri, quos huius vrbeis ergastulo eriperent, & Saracenorum consuetudinem cum suauissimo Sociorum contubernio permutarent, cupere se in Indiam navigatione redire, qua via solent Lusitani. Iam dudum Superiorum ex India literis de instituta professione Nostri redditi fuerant certiores: itaque quotannis eum expectabant, & si quando negotiatorum mentito legationis nomine comitatus in Regiam deueniret; de eo Nostri inquirebant diligenter, sed ad eam diem nihil certi fuerat inauditum, siue nominis ignoratione, siue quod reuera superiorum annorum legatis ignotus esset: magnam igitur his literis Socij Pechinenses conceperunt voluptatem: hæc in exeuntem annum dimidiato fere Nouembri redditæ fuerant: actum est ex tempore de mittendo ad eum è Sociis vno, qui quolibet modo eum in Regiam adduceret. Verum id consilij deinde displicuit, ne externus externo plus noceret quam prodesset: ergo missus est ex alumniis vnus, qui nuper in Societatem cooptatus tyrocinium nondum inceperat. Ioannes Ferdinandus dicebatur, iuuenis insigni prudentia & virtute: cui huiusmodi negotium tuto committi posse videbatur; additus est illi Socius earum regionum peritus Neophytus quidam, accepit in mandatis vti Benedictum, ac Socios in Regiam omni arte adducendos curaret, quod si Magistratum excubie falli, aut facultas impe-

Vnus è Sociis ad Benedictum mittitur in Sinas adducendum.

trari minime posset, ipse cum Fratre nostro remaneret, datisque literis denuo Socios admone-
ret, non defuturos ex amicorum favore modos
eum adducendi.

SATIS importuna videbatur huiusmodi pe-
regrinatio, quo maxime tēpore vis hyemis ma-
xima in iis regionibus esse solet, aberat enim fere
quatuor mensium itinere ab Regia Pechinenſi
oppidum illud, in quo subſtiterat Benedictus, &
tamen P. Matthæus iudicauit, nihil ultra differē-
dum, ne diuturniori tempore anceps de Noſtro-
rum ſtatione dubitaret, & opportunum ſane cō-
ſilium fuit: ſi enim dies paucos moram traxiſſet,
in viuīs Benedictum minime reperiſſet: additæ
ſunt ad eum P. Matthæi literæ, quibus moneba-
tur, qua ratione iter ſuum tuto inſtituere debe-
ret, ad eum etiam reliqui Socij duo ſcripſere, ſuſe
de rebus Noſtris in ea Regia cupidum huiusmo-
di rerum commonentes.

BENEDICTVS noſter in hac vrbe interim
plus aliquantum à Saracenis patitur, quam in iti-
nere tolerarat, & ob annonæ caritatem, quæ eſt
in ea vrbe, marmor ſuum vilius prope dimidiato
diſtrahere cogeſatur. Corraſit igitur aureos mil-
le ſupra ducentos, è quibus magnam partem æ
alienum diſſoluit, ex reliqua æris ſumma fami-
liam vniuerſam anno toto ſuſtinuit. Interim ne-
gotiatorum comitatus cum ſuo Præfecto perue-
nit. Hic in conuiuiis excipiendis labente tempore
eo anguſtiarum redactus eſt, vt mutuato viuere
fuerit tandem coactus: & quoniam in ſeptuagin-
ta duorum legatorum numerum adlectus erat, a-
liquot marmoris fragmenta comparauit: & li-
bras centum in terra occultauit, ne Saracenorum
inſidijs pateret: etenim ſine hoc marmore ab iti-
nere Pechinenſi fuiſſet omnino exclusus.

IOANNES Ferdinandus Pechino exiit eiuf-
dem

*Vnus de So-
ciis Pechino
ad Benedi-
ctum profi-
ciscentur.*

dem anni Decembris vndecimo : & ecce tibi no-
uum in itinere infortunium. E Metropoli Pro-
uinciæ Sciansi, quæ *Singhan* appellatur, aufugit
famulus, & mediam viatici partem secum extu-
lit. Inde tamen aliorum duorum mensium itine-
re in urbem Soceu magno labore peruenit, anno
supra secularem septimo, Martio exeunte. Repe-
rit Benedictum nostrum morbo lethali lectulo
afflictum, qui superiori nocte, somnionē an viso
incertum, didicerat, die insequenti ē Nostris vnū
Pechino aduenturum, qua ex causa socio Arme-
nio dederat in mandatis, vt in forum pergeret,
nescio cuius rei coemēdæ causā, quam distribue-
ret in egenos, Deum obtestatus, ne hoc somnium
spem eius eluderet. Armenius in foro nescio à
quo admonitus, Socium Pechino aduenisse, ei-
q; ostēsus est Ioannes Ferdinandus, qui Armenium
subsequutus Fratrem nostrum Benedictum Lu-
sitano sermone salutauit, ē quo agnoscens quod
erat, literas accepit, & eas sursum erigens solatio
plenus, ac lacrymis, in canticum, *Nunc dimittū*, e-
rupit; videbatur enim iam sibi quæ habuerat in
mandatis executus, peregrinationem suam ter-
minasse: literas deinde legit, & totam eam noctē
apud se pectori admotas retinuit. Quæ dicta quæ-
sitæque fuerint facilius erit coniicere, quam ser-
mone longiore prosequi. Ergo Ioannes Ferdinā-
dus ad eum iuuandum applicuit animum, vt tē-
taret vtrum recuperatis viribus iter aggredi pos-
set Pechinense, sed vires vna cum Medico aptisq;
pharmacis defecerant, & aliud adhiberi malo re-
medium non potuit præter cibos Europeo more
conditos, quos illi Ferdinandus præparabat, atq;
ita diebus ab eius aduentu vndecim Benedictus
expirauit, non sine suspitione instillati à Sarace-
nis veneni.

*Benedictus
diem suum
obit.*

HABEBANT illi perpetuos excubitores ad

ca

ea rapienda, quæ morienti superfuissent; factum est hoc ab iis immanissime, & in hac iactura nullius rei maior sensus fuit, quam periisse itineris diarium, quod minutissime conscripserat, huic volumini Saraceni admodum inhiabant. Ex eo quod debitorum chirographis in eo scriptis multi cogi poterant ad soluendum quod indigna-
 puissent. Mortuum item Saraceno ritu sepeliendum volebant, sed Ferdinandus importunos Sa-
 cerdotes exclusit: & ipse feretro impositum loco nitido, & ad corpus deinde reperendum accom-
 modato sepeliuit. Vterque deinde, Armenius in-
 quam cum Ferdinando, pia rosarii recitatione, quod rituales libri decissent, mortuum prosequuntur.

Saraceni

Benedi-

ctum spo-

liant.

Benedictus

sepelitur.

BENEDICTVS Goeſius natione Lusitanus (visum enim est aliquid de eo Elogij loco commemorare) vir erat ingenio acri, & animi magnitudine præditus, primo in Societatem ingressus ad missionem Nostrorum in Mogoris regnum volens amandatur; in ea expeditione multos annos strenue Socios adiuvit, & ipsos etiam Saracenos, Ethnicos, Neophytosq; pro instituti sui ratione promouit: vulgo amabatur ab omnibus, & tametsi Sacerdos non esset, æstimabatur tamen ab animi prudentia cæterisque donibus vel partis, vel innatis: hinc etiam Mogoris Regis intimus amicus fuit, & cum legationem Goam ad Proregem adornaret, vna cum legato suo Benedictum etiam legati nomine ablegauit. Huic Regi animus erat ad Indiam sibi subiiciendam, verum sua prudentia dici potest Benedictus hoc sum potentissimo Rege bellum auertisse: paulo ante obitum per literas Nostros Pechini admonuit, ne Saracenis fiderent, neque hoc iter tanquam inutile & periculosum tentarent. Celebre est etiam inter nos, quod ad viri sanctimoniam declarandam

Bened. Et

Elogium.

R r

ſpectat,

ſpectat, tot iam annis peccata confitendo expiare non licuit, En morior, inquit, ſine hoc ſolatio, & tamen quæ Dei benignitas eſt, nihil me conſcientia præteritorum annorum arguit, quod quidem alicuius eſſe momenti videatur.

Iſaac & Saraceni in humaniſſimo tractantur.

TARTAREA plane conſuetudine inter Negotiatores illos inualuit, vt morientium in itinere Negotiatorum bona inter omnes diuidantur, hac ex cauſa Benedicti Socium Iſaac vinxerunt, mortem minati, niſi Mathometem inſclamaffer. Ferdinandus autem dato libello ad Proregem in vrbe Canceu, ſtatuit Iſaac liberare: Prorex libellum ſubſcripſit, imperans vti Soceu oppidi Gubernator cauſam ex æquo bonoque iudicaret: & patrum adoleſcenti ſuum cum demortui bonis reſtitueret. Initio Gubernator Ferdinando ſanebat, ſed coniuratione facta, Saraceni fere quadraginta Iudicem largitione corruerunt, effeceruntque, vt i verbera Ferdinando minaretur, & in vinculis etiam triduo detineret: nec tamen ab incepto deſtitit, ſed cum deeſſet ad litem perſequendam ſumptus, veſtes, quibus carere potuit, diſtraxit omnes, & meſes quinque in hoc negotio detentus, ad colloquendum tamen cum Armenio prohibebatur linguæ Perſicæ ignorantie; neque enim ille Luſitane vel Latine loqui poterat. In Tribunal vocatur Ferdinandus, Orationem Dominicam recitabat; Iſaac vero Benedicti Goſij nomen repetebat, & aliquot Luſitana vocabula pronunciabat, quem ſermonem cum nemo intelligeret, arbitrabatur Iudex, eos Cantoniſi ſermone colloqui, ſeſeque mutuo intelligere: tandem tamen Ferdinandus Perſice loqui didicit, duorum fere meſium ſpatio, atque ita cum Armenio colloquendi facultas in poſterum ſuppetebat. Si quando Saraceni obiicerent, oris lineamenta ita diſcrepare, vt i ſine dubio hic Sarac-

Iſaac & Ferdinandus in Tribunal vocantur.

racenus, ille vero Sina esse proderetur, responderat Ferdinandus; parentem suam Regni Sinen-
sis indigenam fuisse, & se ab ea oris totius simili-
tudinem accepisse, nihil tamē æque Iudicem per-
mouit, quam quod die quadam pro Tribunali
dixit Ferdinandus, eum Saraceni legis inimicum
esse capitalem, cuius si esset professor, suilla cer-
te abstineret, & proferens ē manīca suillæ carnis
frustum, vterque non sine adstantium risu Sara-
cenorumque explosione suillam comederunt,
qua re visa ipsi Saraceni in Armenium expuētes,
ē Tribunali abscesserunt, causamque desperatam
reliquerunt, asserentes Armenium illum ab im-
postore Sina delusum, neque enim Isaac aut Be-
nedictus toto itinere suillam carnem comede-
rant, ne Saracenos comites offenderent: id si ali-
quando fecerant, occulte fecisse credebantur. His
permotus Iudex pro Ferdinando sententiam tu-
lit, & omnia quæ Benedicto superfuerant, restitui
iussit: nihil tamē aliud repertum est, præter mar-
moris fragmenta, quæ terræ fuerant commenda-
ta, quo vendito debita dissoluta, & ad iter Pechi-
nense viaticum constatum: nondum tamen satis
fuit ad immodicos tot mensium sumptus. Mutuos
igitur aureos viginti sumpserunt, & in pignus
nonnulla, quæ superfuerant fragmenta relique-
runt. Tandem aliquando sollicitis iam de re tota
Sociis vterque superuenit, & mixtis mærori gau-
diis mortem Benedicti luxerunt, Armenio libera-
tatem gratulati sunt: eumque vti vnum ē Nostris
exceperunt (monuerat enim Benedictus se ab eo
toto itinere fidelissime adiutum) Pechinū attulit
Ferdinandus Crucem inaurata in charta elegan-
ter depictam, quam solam inter Saracenos illos
Benedictus detulerat, tria etiam triū Regum di-
plomata Casar, Quorē, & Cielis, quæ in Pechinā
si domicilia ad memoriam asseruantur. Sunt etiam

*Ferdinandus
duo se legi
Saraceni
in inimicis
proferunt.*

*Sententia
pro Ferdi-
nando pro-
mouetur.*

literæ P. Hieronymi Xauérj patentes, cum aliis eius ad iter mandatis, item Archiepiscopi Goani Alexij Menesij, & eiusdem Hieronymi ad Socios Pechinenses literæ, quas dederant, satis certi Cataium Pechino non longe distare, duo Regna contermina arbitrati.

*Isaac Pechi-
num per-
uenit.*

MENSEM vnum Armenius Isaac commoratus Pechini vna cum schedulis quibusdam Benedicti & memoriæ fide P. Matthæum de his omnibus monuit, quæ tribus his capitibus narrauimus: deinde solito Nostrorum itinere Amacuum remittitur, vbi exceptus est à Nostris amicisque maxima humanitate: inde cõscendit nauim in Indiam rediturus, quæ nauis à pyratibus Batauis in freto Sincapurano intercepta, Armenium reculis suis spoliatum in miseram redegit seruitutem. Verum à Malacenſibus Lusitanis redemptus, iter in Indiam cœptum prosecutus est, vbi audita uxoris suæ morte, ab vltiore ad Mogores itinere abstinuit, & in oppido Indiæ Orientalis *Ciaul* nomine substitit, hodieque cum hæc scribuntur, est superstes.

Nanciani gravissimus in Nostros tumultus exoritur.

C A P V T XIV.

ANNO supra secularem sexto, & qui proxime fecutus est, rei Christianæ progressum minime inhibuit Nanciani, vel P. Socrij morbus magis ac magis ingravescent, vel P. Emanuelis in Sinensi sermone infantia. Nam hæc omnia suppleuit improbus Sociorum labor, adiutus maxime Fratris nostri Paschalis industria: nā hoc biennio supra ducentos antiquum Neophytorum.

torum gregem auxerunt, & vulgo insignem in pietatis exercitiis ardorem præferebant. Itaque in ea metropoli Christianæ legis nomen mirum in modum euulgatum est. Interim desperata iam P. Soerij valetudine, visum est eum Amacaum ad aerem permutandum morboque medendum amandare, verum in irritum omnia ceciderunt: Augusto enim mense anni eiusdē mortalem hanc P. Soerius vitam cum alia commutauit, annos natus ynum diem claudis-
supra quadraginta, è quibus tres ac viginti in So- dit extre-
cietate vtiliter collocarat. Conimbricæ in Lusitania tyrocinium iniit, eoque vixdum expletos; Indicam missionem impetrauit, ac deinde expeditioni Sinenfi designatus est: annos amplius decem in Nanciana sede rem Christianam procurauit, magnovirtutum Religiosarum exemplo, quæ fiebat, vt ab omnibus vulgo pro viro sancto haberetur, multa tulit, fecitq; annis etiam aliquot, quibus è Societate solus in medio Ethnicorum degebat: à vicinis, aliisque maleuolis sæpe domesticis angustiis ad extremam inopiam reductus: eo enim, quod submittebatur, contentus, nunquam questus est, aut annonam augeri postulauit: magnus fuit apud Neophytos doloris sensus, quem etiam permulti lugubri veste assumpta sua sponte testati sunt.

ANNO septimo supra secularem, Augusto mē- Domus a-
lia emittur. se, alia domus capacior & cōmodior aureis mille, opera P. Emanuelis, coempta est, eo quod prior nimis esset angusta, & aquæ eluuiionibus pateret. Verum vbi Nostri sese ad migrandum accingunt, oritur subito grauis in Nostros tumultus: nam Tumultus
in Socios o-
ritur gra-
uis. literatuli aliquot Baccalaurei Legem nostram euulgari non satis æque ferebant, rem scripto libello deferunt ad Pimpitau Gubernatorem, qui vrbanis negotiis omnibus aduigilat: ab eo parū foeliciter auditi sunt. Respondit enim: Si lex illa

quam euulgat, vobis minus probatur, nolite amplecti, nondum enim audio illos vim intulisse. Si coempta domus magna est, in eam nihil expendistis, neque ipsi ludum vobis vestrum eripient. Hoc responso insolentiores facti ad Gubernatorem huius metropolis proprium sese contulerunt: is iam annos plures Pechini cum P. Matthæo arctam inierat necessitudinem, *Lu* cognomento: acceptum igitur libellum seposuit, nec adduci potuit à Notariis rescriptum vrgentibus, vt quicquam responderet: sed neque hanc repulsam tulerunt moderate. Sub mensis initium præcipui Magistratus vna cum Baccalaureis in Philosophi sui templum publice conueniunt, hanc opportunitatem nacti, noua Luna exhibitis in fano ritibus, non diuinis illis quidem, sed ciuilibus: exiis vnus, cætororum nomine, maximum, qui aderat, Magistratum, *Pucinsu* vocant, ita compellauit: Monemus externos esse in hac Regia Sacerdotes, qui inauditam in hoc regno legem proponunt, ac domi suæ magnos vulgi coetus cogunt. Ab hoc remissi sunt ad proprium Magistratum, qui huius Ludimagister est, & *Tichao* appellatur. Iussit ille libellum scribi, recepitque se effecturum, vti pellerentur. Eo ipso die scriptus est, & à septem supra viginti subscriptus: alterum exemplar Ludi sui Magistro: alterum supremo Magistratui tradiderunt, huius erat hæc fere sententia: Matthæum Riccium, Ioannem Soerium, Emanuelẽ Diaz, & alios quosdam homines è Regnis Occiduis externos, & in Regem perduelles, in quinque Prouincias distributos, continuum inter se commercium habere, & per flumina passim latrocinari; ad corradendas, quæ in populum effundantur, largitiones. Eosdem à Magistratibus & primaria nobilitate, militumque Præfectis sæpe visitari, cum his fœdus ictum esse ad mor-

*De Sociis
pe
traclatur.*

*Summa li-
elli contra
Socios scri-
psi.*

mortem vsque, ab his doceri nullo honore prosequendas maiorum imagines, quæ res in posteris præcessorum amorem extinguit, ab aliis idola perfringi, templa iam vacua relinqui, & miseros Deos nullo patrocinio iuuari. Eos ipsos primum in angustis sedibus habitasse, nunc vero alias capaces atque magnificas coemisse, legem ab iisdem tartaream prædicari, rude vulgus in fraudem induci, in eorum domum perpetuo coire, eamque legem vrbanos muros egressam, per pagos & oppida vicina euagari: hac ex causa omnes in his regulis falsis ita detineri, vt neque studiosi literis incumberent, neque artifices opus suum curarent, neque coloni terram subigerent, neque fœminæ ipsæ domestica negotia curarent. Urbem vniuersam perturbatam, & cum initio centum huius legis professores duntaxat numerarentur, nunc ad viginti millia excreuisse: eos certas imagines distribuere, nescio cuius Tartari aut Saraceni, quem dicebant esse Deum, qui ad mortales instruendos liberandosque à cœlo venerat, ab hoc opes, bonamque fortunam duntaxat dari posse, quibus promissis plebecula pelliciebatur: eos esse orbis contagionem, iustumque esse metum, ne tandem extructis templis rebellarent, quod annis superioribus in Fuchiana & Nanchinensi Prouinciis dicebant accidisse: eos igitur cōmodis publicis Regnique conseruatione permotos, ad antiquas leges fartas testasque conseruandas hunc libellum adornasse: postulantes totius prouinciæ nomine, vti dato Regi libello hi externi omnes publica morte complecterentur, aut Regni finibus pellerentur in desertam aliquam maris insulam relegati. Hæc erat libelli summa, sed magna facundia cōscripti, allatis etiam librorum suorum testimoniis, quod hi literatuli satia norunt ad persuadendum accommodatè texere.

Vterque libellum ita subscripsit: Prohibeatur legis Christianæ dilatatio: externi Sacerdotes vrbe pellantur, si ita Gubernatori, causa discussa, videatur, de quo nos oportebit admoneri: quotquot huius Regni negotia se nosse arbitrabantur, nihil plane dubitarunt, quin minimum ex ea metropoli pelli Nostros oporteret. Itaque amici complures remedium desperantes ab auxilio ferendo sibi temperarunt: sed nihil ea res Socios perturbavit Diuinæ providentiæ nixos, cuius in aliis periculis præsens Numen senserant adfuisse. Maximus labor penè fuit in statuendo, quid in regni primum tentarent: amicis plerisque videbatur intercessorem querendum, qui largitione delinquit sententiam Magistratum favore suo reuocaret. Verum P. Emanuel libellum quo se purgaret adornavit, in cuius epilogo Magistratus etiam atque etiam obtestabatur, ut eam rem accurate discuterent, & deprehensam culpam ex legum præscripto plecterent. Libellum hunc Gubernator & Iudi etiam Magister susceperunt: Supremus vero Magistratus, posteaquam diu Nostros genibus flexis in reorum habitum tenuisset, tandem in hæc verba erupit: Quid est, inquit, causæ, cur Baccalaureorum odio permoti minime vrbe disceditis? quænam lex est illa, quam euulgatis? quid mali perpetrastis? quorsum maiores venerandos prohibetis? quorsum imaginem tartari colitis? unde vobis sumptus ad illas eedes tanti? aliaque similia parum urbane obiecit. Ad hæc respondere, adhibito Fratre nostro interprete, aggressus est. Tradidit illi doctrinæ Christianæ compendium, ostendit inter legis Diuinæ præcepta, primum secundum Deum honorem parentibus iniungi. Verum ille nihil nec audire, nec accipere voluit, sed prætulit omnia se falsa arbitrari. Hac repulsa res magis ac magis desperata videbatur.

*P. Emanuel
Apologiam
adornat.*

tur. Ergo Nostri ad orationū, sacrificiorū, corporisque afflictationum remedia sese acrius retulerunt. Iam Aduersarii victores triumphabant: iam de supellectilis nostræ distributione inter se iurgabantur, & ne sibi deessent, nouis libellis & accusatoribus accensum ignem acrius inflammabant; Urbis primores ad vrgendos Magistratus incitabant, ex iis Magistratibus inferioribus, ad quos noui libelli deferebantur, dixit vnus velut adulandi studio: Nihil opus est excutere, vera sit illa lex necne: sufficit illam ab externis euūlgari, vt antiquanda iudicetur: se quidem simile hominum genus exterminaturum fuisse, nisi ad superiores Magistratus libelli peruenissent. Gubernator igitur, quem amicū esse satis constabat, aduertens pleraque in accusatione contenta, apertam inuoluere falsitatem, Ludimagistrum admonuit, sciret necne Emanuele Socium esse Matthæi, quem in Regia maximus quisque colebat, & ærario Regio propter data munera sustineri constabat; Socios iam annos duodecim ita Nanciani vixisse, vt nulla de iis querela, quæ vera esset, aut contra leges, audita sit: videret etiam atque etiam maturius, quid in hoc negotio statuendum. Ad hæc Ludimagister respondit: Cupere se, vt i Gubernator ipse singula excuteret, & ad se deinde referret. Idem à supremo Magistratu auditum imperatumque, & opportune quidem ille ipse, cum primum P. Matthæus Nancianum venit, Gubernatoris munus administrabat, & figendæ ea in vrbe sedis proregis auctoritate fecerat facultatem: deinde per varios honorum gradus sensim in hac metropoli peruenerat ad summam dignitatem. Publica Nostrorum repulsa prudenter ab eo facta fuerat, ne personæ fauere videretur, sed deinde, quod ita statuisset veritati, nolebat etiam Literatorum postulationes

*Gubernator
sociorum
causam
trahit.*

omnino reuicere, quorum etiam olim Ludimagister fuerat.

H O C eodem tempore, ex accusatoribus nonnulli, iam de victoria certi, per Neophytorum domos Christi Seruatoris imagines conquirebant, & duas tresve sacrilege lacerarunt, ideo moniti sunt à P. Emanuele Neophyti, ut eas tantisper furentium oculis subducerent, nec in prima aula de more afferuarent: non negari hac ratione fidem, sed sacrilegorum iniuriam propulsari: sufficere quod publice suas coronas gestarent, imo neque ad hoc etiam Christianis legibus adstringi. Excusso igitur libello, & libelli apologia, pro Tribunali Literatos ipsos examini subiecit, & Nostorum patrociniū suscipiens, ipse seipso calumnias refutauit: Ait constare sibi externos illos probos viros esse, in ea domo Socios duos, non viginti, quod aiebant, numerari. Responderunt illi, Sinas illos esse externorum discipulos. Tum Gubernator, Quid est quod ab indigenis nostris timeamus: nescitis fortasse Matthzū Ricciū ab omnibus Pechini coli, regio stipendio ali? qua fronte extra Regiam Magistratus eos eiciant, qui in regia commorari permittuntur, annis iam duodecim in hac vrbe pacatos commoratos. Præcipiam, inquam, ne magnas illas ædes comparent, ne populus eorum legem sequatur. Deinde pro tribunali Nostros humanissime admonuit, quibusdam in vrbe displicuisse, quod ædes illas coemissent, videri sibi angustiores posse sufficere: de lege minime prohiberi, ut eam ipse cum suis obseruet, sed ne eam indigenis traderet: Nostri enim, inquiebat, improbi sunt, ac tametsi initio legem vestrā sequantur, postea tamen obtrestant. Similia dixit complura, quæ omnes in fauore reposuerunt. Deinde cum collega suo colloquens, pro tribunali dixit in hunc modum.

Lex

*Gubernator
pro Nostri
sententiam
dicit.*

Lex quæ eunlgat, rectæ rationi consentanea est: ipse quoq; vitam legi suæ consentaneâ viuit: sed ideo quod externus est, nullo patrocínio tectus, ausi fuerunt illum Baccalaurei accusare. Supremus quoq; Magistratus Ludimagistrum monuit, ne quicquam contra Emanuelem statueret, iam denique constare, libellum vniuersum Baccalaureorum fuisse commentum, inuentumq; ad largitionem emungendam. Nancianam gentem vulgo maleuolam esse, permetteret, vt ædes suo coemeret arbitratu: iam enim olim se, cum Gubernator esset, Matthæo Riccio ædium coemendarum fecisse facultatem.

HIS auditis, nescio qui Regii propinqui, quos decoctis bonis nobilitas fecerat insolentes, P. Emanuelem præstolabantur, vti è Tribunali exeuntem male mulctarent, ac deinde ad diripiendam domum se conferrent: sed hoc vltimo Gubernatoris responso territi, nihil supra minas addiderunt. Ad extremum post dies paucos scripta est pronunciataque in hunc fere modum sententia, Magistratus summi ac Ludimagistri sigillis quoque munita, & in edicti morem publice pro vrbaniis portis proposita. Illius hæc erat summa: Se examinata P. Emanuelis ac Sociorum causa comperisse, eos Sinensis Regni fama permotos, ex Occidente aduenisse, iam annos plures in hoc Regno nulla malevolentie significatione vixisse, posse iuxta legis suæ ritus viuere, sed non æquè placere, rudem plebeculam rerum nouarum cupiditate cœli Dominum venerari, in externorum disciplinam transire, quod indignum videbatur. Ex Poetæ etiam auctoritate id videri, ex altis arborib⁹ in obscuras valles descendere: ex ea rem aliquid Reipublicæ creari posse, nisi omnes publico edicto monerentur, ne ab antiquis sacrificiis degenerantes in externos ritus

*Ed. Sinæ
Magistra-
tus summi.*

ritus transirent : hac ratione posse in publicam perniciem cœtus cogi, ipsi etiam externo nocituros : se igitur illius Regionis Gubernatorem superiorum Magistratum iussu P. Emanuelem monuisse, ut à peruerrenda plebe, & in externam legem inducenda abstineret, domus maioris pretium venditor restitueret, ipse aliam minorem pro statu suo sibi compararet, ubi quiete, quod hactenus fecerat, viueret : ad hæc monita obseruanda Emanuelem consensisse, ideo præfectis Regionis præcipere, uti inquirerent, quinam illius Numinis imaginem apud se retinerent, eamque eriperent, nec finerent indigenarum quenquam in exteriorum transire disciplinam : neque cœtus etiam orationis causa permitterent, quod si contra fecissent, omnes seuerissimis poenis plerentur, ipsique præfecti, si remissiores forent, eiusdem criminis rei haberentur. Addidit ad hæc in suo edicto Ludimagister, ne fineretur rude vulgus eam legem suscipere, & supra limen domus Nostræ inscriptio legeretur, qua prohiberentur Nostræ frequens habere cum indigenis commercium.

*Edictum in
fauorem
Sociorum.*

HAC sententia Nostræ, quod peius metuerent, satis alacres fuerunt : habita etiam fuit ab omnibus in fauorem scripta sententia ; & legis Christianæ cursum impeditum perfunctoria visa est prohibitio, ne Literati plane neglecti viderentur ; quoniam Nostræ, ut postulabant, vrbe minime pellebantur, maxime quod apud Sinas legem mutare non habetur in graui crimine, neque hæc prohibitio grauib. poenis neglecta puniri solet, & ita Neophyti facto suo demonstrant, nam quo prius ardore solebant ad sacrificia coire, tyrones Christianæ legis adducere minime destiterunt, imo etiam aliquid supra solitum addidere, nam ne primis diebus edictum Nostræ neglexisse dice-

rentur,

rentur, Neophytos in tres intra hebdomadam dies diuisere, ne Dominico omnes conuenirent, sed coeperunt illis ipsis diebus non secus ac Dominicis conuenire, nec impetrari potuit, ne metum aliquem prætulisse viderentur: imo cum præfecti Regionis aliquos terrere aggressi essent, largitionis eliciendæ causa, intrepide respondebant, esse se Christianos, & scripto nomen suum tradebant, vt ad Magistratus deferretur, nec fuit vnquam vllus ex illis accusatus.

Q V O D in cæteris Ecclesiarum persecutionibus accidere solet, id in hac expeditione Christiana, & priuatim in hac ipse sede notatum est acci- *Persecutiones sunt incrementum Ecclesie.* disse. Nam immixta, Deo auctore, ad fidei Christianæ incrementum semper sedato tumultu plus aliquanto, quam pacis tempore persecutiones attulerunt. Contendebant aduersarij, Nostros vrbe pellendos, & ecce firmius Nostrorum statio confirmata est. Nam primo P. Matthæi ingressu, ne ipsius quidem proregis autoritate facultas domus cœmendæ scripto à Gubernatore potuit impetrari. In hoc euentu, tum ipse Gubernator, tum etiam duo supremi metropolis Magistratus Nostrorum stationem, & domus cœmendæ facultatem publico scripto concesserunt: vnde nulli videatur in posterum futurus animus, vt de ea in dubium reuocanda audeat mulsitare: accedit etiam ad Diuinæ gloriæ incrementum notatum à plerisque, legis Diuinæ præcones in Numinis esse clientela; & in Magistratum, qui sunt Numinis Vicarii, patrocinio velut vmbra recreari. Intellectum est Nostros non ita Magistratibus ignotos, vt Literaruli coniectabant: nesciebantur vulgo de Magistratum in Regia fauore permulta, nunc etiam pro tribunali cantata sunt: & sane non minimum fuit prouidentia Diuinæ indicium, Cantonenses calumnias in hanc

hanc Metropolim nondum penetrasse. Si enim auditum fuisset, P. Cataneum è Sociis vnum rebellionis Amacaensis caput declaratum, malefactorum audacia creuisset, amicorum decreuisset. Fuit etiam non parum quædam in libello aperte falsa obiecta fuisse: hæc enim veris aut verisimilibus autoritatē suam detraxerunt, quod Nostros dicerent à Magistratibus nobilibusque visitari, non satis cohærebat cum rerum nouarum machinatione, cum latrociniis, falsâq; doctrina. P. Matthæum & P. Soerium nominarunt, alterum sciebant Magistratus Pechini viuere, alterum plerique audierant iam viuere desuisse: hæc etiam persecutione latius legis nostræ sanctissimæ nomen sparsum est, & Nostrorum consilium de ea euulganda omnibus patuit. Plurimi deinde rei nouæ cupiditate incensi ad eam audiendam accesserunt, quæ si fortasse non ab omnibus suscipitur, feretamen probari solet. Neophytorum porro feruor indies mirum in modum creuit, & iam in accusatores libellus apologeticus Nostris insciis scriptus erat: eum P. Emanuel repugnantibus eripuit, ne importuno tempore quicquam inconsulto tentarent: multi inter se agebant, quid respondendum, si Magistratus fidem eiurare mandarent: nonnulli etiam Sociis, si forte pellerentur, subsidium gestiebant ad rem Christianā vel fouendam vel promouendam. Nunquam in Tribunal itabant Nostri, quin ad ianuam improbitis Neophytorum circulo cingerentur: ex iis aliqui, si mora trahebatur, cibum potumq; deferabant: ingressum Nostris facilem à ianitoribus impetrabant, & denique, vt verbo dicam, nihil quoad officium veri Christiani filiiq; pertineret, omiserunt.

PRONVNCIATAM sententiam ad Nostros duo tresve Magistratum ministri detulerunt.

lerunt. Et quoniam de more aliquid nummorum *Imaginem*
 illis erat dandum, in eorum locum postularunt *Christi sibi*
 imaginem sibi Christi Seruatoris ad eam vene- *nonnulli*
 randam dari, tametsi ipsa quam ferebant senten- *venerandi*
 tia grauibz pœnis interpositis, imagines huius- *dari postu-*
 modi prohiberet. Dicebant enim se velle fieri *lans.*
 Christianos: sed cum Nostri dare recusarent, for-
 te eo ipso tempore artifex quidam aliquot suis
 striis exornatas domum afferebat: illi vnam per
 vim rapuerunt, nec alio expectato munere abie-
 runt: ex iis vnus intra paucos dies æger Baptismū
 petiit, impetrauit, & intra dies quinque expira-
 uit. Summus ille Magistratus ad alium in prouin- *Summus*
 cia Cantonienſi maiorem euectus est, abeuntem *Magistra-*
 P. Emanuel in natiſigio viſitauit, & munere pro- *tus euehi-*
 ſequutus eſt, gratesq; retulit, ob impenſum in ſu- *tar.*
 periore cauſa fauorem, inter cætera P. Matthæi
 de Chriſtiana doctrina volumen dedit, & cum
 aliquid legiſſet, adſtantibus Magiſtratibus dixit:
 Quam falſo dicuntur hi parentū honorem pro-
 hibere, cum in ſuæ legis præceptis contrarium le-
 gatur? Iuſſit Nostros de ſua ſtatione ſecuros, iam
 Ludimagiſtrum de innocentia reſciuiſſe, Guber-
 natorem in protectorem noſtrum nominatſe,
 deinde vt munus rependeret, aureos aliquot ob-
 tulit, quos P. Emanuel reiecit obſtinate, ſed ille
 per vim interpreti accipiendos ingeſſit, quos non
 oportebat pertinacius reiicere. Ex his conſtare
 arbitror, res noſtras ſedato tumultu in hac me-
 tropoli fuiſſe meliores, & id amici agnoſcentes,
 magna frequentia gratulati ſunt, aſſerueruntque
 tantum Magiſtratum pro externis in Li-
 teratos indigenas fauorem nullo
 pretio comparari po-
 tuiſſe.

Nan-

Nanciani exantlato labore gesta.

CAPVT XV.

*Literatuli
accusatores
infamia no-
tantur.*

*Literatuli
se libello
edito infamiam
notam
dolere co-
nantur.*

PRÆCIPVI libellorum & accusationis auctores, credi vix potest, quantam ex repulsa infamiam sustinuerunt, omnium erant vulgo fabula, digitorum notabantur insignes Literatuli, quod ab homine advena fuissent publice superati: alii, quod nihil emumxissent: alii, quod in ædiū venditione arbitri non fuissent euocati. Pudebat eos, & omnem affinitatem in edictu publico nominari. Ille ipse Ludi literarii Magister iis velut calumniatoribus infensus, prope gradum literarium eripuit, ergo uti se apud omnes purgarent, libellum ediderunt, quo huius negotii euentus scribebantur, omnes in eo legebantur libelli, Magistratumque rescripta eum in vrbis primores sparserunt, & in aliquos quoque Magistratus, eiusque ad nos quoque exemplar submiserunt: stitulus erat ac scriptio huiusmodi, ut à Literato quopiam celebri concinnata videretur: eo volumine hanc quoad fieri poterat famæ labem eluebant, inprimis probare nitebantur, se nullo priuato commodo adductos, sed Reipublicæ incolumitati seruientes & patrias leges propugnantes aduenas impugnasse: commemorabant, quantis calamitatibus iam inde à Sinenfis imperii primordiis aduenarum hominum commercium Rempublicam afflixisset: eos patria consuetudine non nisi reclusos arcibus & ergastulis retineri, non permitti, quo velint instar indigenarum vagari; & minus aliquanto vulgi Magisterium affectare, & ut inuidiam augerent, asseriebant; Nostros regni sui magnitudinem supra Sinenfis Imperii amplitudinē euehere, nec instar cæterorum externorum sub eius immensitate submitti: imitatione

atione enim Regni sui, quod magni splendoris appellant, Nostros etiam Europam nostram magnum Occidentem appellare; ex eo quod Sinarum Imperator cœli filius nuncupetur, Deum suum cœli Dominum nominant, res suas tantum euehentes, quantum à parente ac Domino filius superatur. Eos etiam antiquos ab alio nescio quo, quam à Sinarum Regis inauguratione numerare: characteres, quibus discipulorum suorum ædes contra spiritus malignos tutantur (augusta IESV ac MARIAE nomina notabant) similes omnes esse arcui, sagittis, securibus, & aliis bellicis instrumentis, quæ sine dubio præsagia sunt malorum. Inde concludebant omnino periculosum esse, gentem huius generis apud se liberam retinere: neque ulli iure mirum videri, quod provinciam suam huiusmodi peste purgare laborassent: id antiquiores fecisse sæpe Literatos, erutaque ex Annalibus historiæ monumenta referebant. Nascenti malo occurrendum prius, quam à tempore vires capiat medicinam respuendi. In operis epilogo furorem uniuersum in P. Emanuele euomebant, canem, lupum appellabant, eius ventrem infortuniis calamitatibusque plenum pronuntiabant, aliaque contumeliosa intemperantius addiderunt.

VISVM est Nostreis silentio potius rem sepelire, quàm scripta apologia crabrones irritare, Deus enim non multo post, duos mali incentores inopina morte vindicauit. Eodem quoque tempore extincti sunt è tribus Literatorum legis prædicatoribus duo, quorum erat indigna professione sua simulatio: cum Nostreis enim etsi familiarissime agerent, accusationis tamen ignem accendebant. Alii etiam aliquot variis malis infortuniisque afflicti materiam Ethnicis ipsis dedere Di-

*Vindicta
diuina.*

uinæ manus agnoscendæ, quæ furoris sui fulmina in electa calumniose capita vibrasset.

*Difficultas
adiũ com-
parandarũ
oritur.*

CVM ampliores ædes Nostri coemissent, veteres distraxerant ealege, vt ex iis emigrarent, cum in nouas immigrassent: verum vt erat è propinquis Regiis nobilitate sua insolentior, qui emerat, ante constitutum tempus supellectilem in ædes Nostras immiserat, & de iis emittendis importune laborabat: quo tempore Nostris nemo accusatorum metu deterritus, vel ædes vendere vel elocare volebat. Sub idem tempus septem è Nostris nouo concursu aduenerant, & res eo deuenit, vt Nostris prope in hospitium publicum fuerit emigrandum, sed tandem ex amicis vnus ædes, quas habebat vacuas, angustiores illas quidem, sed pro tempore accommodas, Nostris est mutuatus, recuperato denique non sine labore ædium, quod iam persoluerant, pretio, aliam conquirebant, quæ non satis apta reperiebatur, & Nostri iam præsentis mali sensu litium vbique periculum formidabant, ac tandẽ coempta est domus vna sane capax, sed quia à duobus possidebatur, multorum annorum litem illa nobis præbuit.

*Æmuli Nostri
se-
nem quen-
dam in sua
partes de-
ducere co-
nauerunt.*

E O ipso tempore aliz quorundam factiones de Nostris impugnandis oriebantur, quarum edicto quodam, Diuini Numinis prouidentia, quamprimum finis est impositus. Sed neque ille ipse annus infructuosus fuit: nam Neophytos cæteris addidit sexaginta. Eadem in vrbe senem quendam, qui supremum Colai munus diu gesserat, opibus & reliquo apparatu celebrem in partes suas æmuli nostri deducere conati sunt: idq; hac arte tentabant. Celebre illud fanum, de quo superius plura, fortuitis ignibus arserat: ad reparandas flammarum iniurias electus est senex ille vel auctor vel adiutor: cuius auctoritate au-

reos

reos supra decies mille corrasa stipe compilarunt. Hæc dum corradarentur, Neophyti legis suæ sanctitate se ab impio sumptu excludebant: id etiam fecisse dicuntur Ethnici nonnulli legis Diuinæ professionem mentientes: inde auctoribus Literatis ad Colaum questuri sese contulerunt exactores: quibus ille; Eleemosynæ nomine collata sponte, non per vim corradî debere, nemini ergo molestiam facerent. Cum iidem de P. Emanuele sermonem ingessissent, deque lege noua seminari cœpta questi essent, respondit: Constat fibi legem esse sanctam, eiusque præconem virum probum: nec Sinicis legibus Literatorum admodum repugnantem; cumque extermum esse vrgerent: Quid est, inquit, quod vobis ab vno externo in hac vrbe timeatis, cum constet in vtraque Regia tot Saracenorum millia impune commorari, & ad literarum honorumque gradus admitti? Cum eo, opera Regulî cuiusdam, amicitiam Nostri contraxerunt, cumque ad obitum vsque res Christiana, multosque alios proceres delectabat.

TOTO hoc tempore Nostri ab ædæ sacra publice aperienda studio abstinuerunt, ne Magistratum edicta neglexisse dicerentur, placuit etiam explorare, quales vicinas haberemus, interim domus sacellumque postmodum referandum concinnabatur, aræs duas erigi placuit, in sacellis singulis singulas; alteram Christo Seruatori, Deiparæ alteram dederunt: eam denique anno supra secularem nono, magno apparatu Neophytorumque concursu, sed Ethnicorum tamen maiore aperuerunt, ipso Domini Natalis die: ornatus Europæo more concinnatus, sua nouitate Sinarum oculis blandiebatur: ante vtramque aram lampades duæ, nocturnis æquæ ac diurnis horis splendent, & oleum

*Sacellum
adornatur
& aperitur.*

oleum à Neophytis certatim subministratur; cum nouo sacello, nouus Neophytorum ardor & insolens in sagenam nouorum piscium conuenientium multitudo, & magno feruore poenitentiae sacramentum frequentabatur: si cui vero coelestis epuli communio fiebat, is ad Christianae pietatis apicem sibi videbatur peruenisse: ad sacrificium etiam multis non Dominicis solum aut festiuis diebus, sed profectis etiam quotidiani concursus erant.

Geographicam orbis descriptionem à P. Matthaeo editam Rex ipse intra palatium recudi iubet, & Pechinensis Ecclesia nouis incrementis auge-
tur.

C A P V T XVI.

*Rex petit
Geographi-
cam descri-
ptionem.*

ANNIS proxime superioribus frequenter Nostri in Palatium vel euocabantur, vel sua sponte ad visendos Eunuchos itabant, maxime si quando, vt dictum est alias, horaria machina peccasset. Cum die quadam eo secontulissent P. Matthaeus, ac P. Didacus, Collegii Mathematici Rectorem satis perturbatum nuncio quodam Regio inuenerunt. Petebat Rex duodecim Geographicæ descriptionis exemplaria in serico panno excusa, in sex tabulis per maximis, quod opus erat P. Matthaei non ita multo ante ab amico Magistratu Ligotzum editum, iubebatur is à P. Matthaeo tabulas postulare, quoniam ipsius ibi nomen velut auctoris legerant, id ad Regem peruenerat ab Eunuchis ipsis Regi oblatum, quod à Nostris nuper acceperant, itaque placuerat, vt vellet in filios cæterosque intra palatium propinquos singula singulis exemplaria distribuere, vt

his palatinas aulas implerent, spectarentque cum voluptate. Hoc opus Nostri, ne Regi ad eam diem offerrent, deterriti fuerant vano metu, veriti ne fortasse non creditam orbis amplitudinem Sinenfis imperii contemptū arbitrarentur, quam ipsi orbem vniuersum appellabant hactenus, & credebant: verum contra res accidit. Rex enim, quo valet iudicio ac solertia, non est arbitratus, posse Regno suo à veritate iniuriam inferri. Dixi supra hanc editionis formam bis excusam fuisse, neutrius tamen tabulæ apud nos remanebant: nam alias Ligotzum secum extulerat, aliæ Typographorum in nobili illa fluminis eluione perierant. Ea res Mathematicos Regios angebat: ne Rex minime voti compos factus indignationem in Eunuchos conuerteret, neque satis credebant tabulas Nostris deesse, sed nescio quo fortasse prætextu celari arbitrabantur, donec quatuor Eunuchis domum visitantibus ipsa, quæ aquis superfuerant, tabularum fragmenta monstrata sunt: alias tamen ostenderunt à Li Paulo euulgatas ampliori etiam descriptione, nam octo tabulis vniuersa constabat. Sed Regi sex tabulas petenti octo ingerere formidarunt, Ergo Nostri alias intra breue tempus sese sculpturos receperunt, eo consilio vt rei Christianæ sapius occasione quæsitâ ingererent mentionem: ea editio tota menstruo spatio confici poterat. Huius rei scripto libello Regem admonuerunt: sed Nostrorum labori sumptuique pepercit. Iussit enim, vt intra palatium ad superiorum exemplar, tabulas recentes concinnarent, quod etiam perfectum est eo ipso tempore, quo de hoc ipso opere varia varii loquebantur: atque in dubium reuocabant ibi conscripta sculptaque, ideo maxime quod contra simulacrorum ineptias non pauca legerentur, & Christianæ fidei capita non

sine stomacho à quibusdam audirentur : speramus aliquando fore, vt vel Rex ipse, vel è successoribus vnus aliquis è spectata tabula, lectisq; ad eam commentariis in cupiditatem veniat de hac ipsa lege inquirendi. Hoc saltem spectaculum interim Sinenses animos deprimit, dum Regni sui vastitatem Orbis vniuersi angulum non maximum conspiciunt.

*Ligotzum
ad dignita-
tem euehi-
tur.*

*Eius fami-
lia legem
Christianã
suscepit.*

*Michaelis
& Hieronymi
propin-
quorum Li-
gotzum
conuersio.*

INTERIM amicus noster Ligotzum ad Gubernatoris vrbanì dignitatem in prouincia Pechinensi fuerat post humile officiũ, quod gesserat, reuocatus, & is dum negotia & officii sui literas in Regia expedit, à Nostreis auelli non posse videbatur, de Christiana lege multa didicit, de rebus Mathematicis multa, ex Euclide maxime, quem nondum Sinice loquentem audierat stupueratq; prope vniuersos id temporis è satellitio suo ac familia Christianis sacris imbui permisit, hortatusque est: ex iis duo eius propinqui iuvenes literati Christianã legem solito ardentius arripuerunt, id fecerant vel ingenii bonitate Diuino lumine colustrata, vel viri tanti auctoritate permoti, cuius de lege nostra continuus erat sermo, assentis, extra eam nullibi salutem reperiri, quam ipse laudabat magis quam amplectebatur veritatem. Ex iis vnus Michael appellatus, in idola prius propensissimus fuerat, ab incunabilis enim frequenti recitatione, & profana ieiunatione, aliisque sacrilegis ritibus, impia parentum pietate fuerat educatus; hunc ferunt mox in lucem editum in hæc verba prolocutum: Ego ex hac familia non sum, sed ex tali quam nominabat profanorum Sacerdotum propinquitate: id Dæmonis opera factum credi potest: siquidem verum fuisse arbitramur, vti puerulus in ea propensius educaretur. Is iam diu statuerat post relictum ex se filium in aliquod eiusmodi Cœnobaritarum sese lustrum recipere: sed auditis lectis-
que

quo legis Diuinæ capitibus, falsam non pertinacia, sed errore æstimatam eiuravit vanitatem, & propensionem in odium vertens, in omni sermone atque scriptione eiusmodi nugas confutabat. Toto eo tempore, quo in Regia licuit commorari, nullam iam dicendi nunc & scribendi finem faciebat, ne quæ de Christiana lege audierat, in Doctorum absentia memoria laberentur, maxime sacros fastos descripsit, festaque mobilia, quæ vocamus, didicit Europæo more accurate inuenire: neque doctrinæ Christianæ compendio Sinice recitando contentus fuit, sed Latine quoque, quantum Sinis licet ex aliquot literarum defectu recitare assueuerat: alias etiam addidit orationum formulas, quæ nondum Sinice leguntur. Antedissecessum ipse cum socio Hieronymo de peccatis rite confessus est, inde cum propinquo suo ad vrbis Magistratum post dierum decem iter peruenerunt: de hoc etiam Michael frequens erit infra dicendi locus in Annalibus nostris, qui vna cum hac historia in lucem eduntur: ad hunc etiam dum Pechino abesset visendum venerat iam vetulus parens ab ipsa tot itinerum spatiis prouincia Cechiana: ardenti filii desiderio commode cecidit ad parentis, ut speramus, salutem hæc visitatio: ipse quippe ingestis de Christiana lege sermonibus effecit, ut quam annis supra quinquaginta fuerat professus, abiuraret idolorum vanitatem, ipseque de parente suo scripsit, eum has ineptias velut attritos calceos abieciisse, cum deinde in patriam reuertisset, vniuersam propinquitatem ad sui imitationem permouit.

Michael parentem suum conuertit.

NONDVM abierat è Regia Ligotzum, cum incidit res ad rei Christianæ commendationem celebrata. E domesticis famulis quidam inscio hero, Christianis sacris imbuebatur, eo ipso tēpo:

*Famuli B. x.
peissimum
in scio hero
suscipiant.*

re in morbum incidit, qui foetore suo domesti-
cos auerſebat, & iam designatus Baptismo dies
aduenerat, cum è Sociis vnus, expurgato lectulo,
cubiculum odorifero suffitu repleuit, ad odorem
occurrere domestici, & stupere legis Diuinæ
supra naturæ honorem, eminere charitatem:
id audiuit herus, & supra admirationem seipsum
incusauit, quod in eo discrimine famulum ne-
glexisset. Vnde multis additus est animus ad
laudatæ virtutis imitationem, intra triduum
baptizatus expirauit, inuocato, prope continuo,
sanctissimæ Trinitatis nomine, spemque fecit
æternæ salutis intra dies paucos adeptæ. Eam
rem frequentibus sermonibus apud amicos he-
rus ipse celebrabat. Hoc domesticorum ipsius ar-
dore, è satellitibus, aut Curialib⁹ potius eius duo,
qui ad eum non diutius pertinebant, quam inte-
rim dum in Regia compræbatur, permoti Chri-
stianam fidem arripuerunt, & magno deinde rei
Christianæ emolumēto, quod susceperant, euul-
garunt: Andreas dicebatur alter, tenuiori ali-
quanto, qui minori auctoritate rei Christianæ
utilitatem intra domesticos duntaxat parietes,
propagauit; alter Lucas appellatus, copiosus in-
primis, & vniuersæ aulæ cognitus, varias, quibus
opes corraſerat, fraudes vitæ permutatione re-
farcivit. Prima illi parentis cura fuit, quæ annorū
septuaginta, cum naturæ cursu diu in viuis reti-
nere non posset, omnia ratione curauit, vt pro
mortali vita illi procuraret immortalē. Hoc il-
lius intentū cunctantē adhuc toto impetu in Ec-
clesiæ castra cōpulit: erat eius parens audiendi fa-
cultate prope destitutus, itaq; iure veritus est, ne
à Nostreis ingesta minus facile in aures animumq;
admitteret. Ergo ipse ad ediscendum domum
nostram veniebat, vt quæ didicerat, parenti, qua
verbis, qua nutibus, insinuaret. Vterque hac in-
dustria

duſtria capteus eſt, neque enim iudicauit prudentis eſſe alteri ſalutem ſua neglecta procurare. Verum obſtabant hanc eius deliberationi permulta, quib. non ſine peculiari Numinis auxilio ſeipſum expediuit. Nam ſupra legitimam, pellicem habebat, quæ ubi ſe prohiberi à ſua conſuetudine intellexiſſet, impotentius debacchata, Noſtros mille contumeliis affectit: minabatur etiam, ſi ſe dimiſiſſet, laqueo ſe ad eius portam perituram: id ſatis frequens eſt in hoc regno eorum, qui impotentius iniuriam ferentes mortem ſibi deſperatione conſciſcunt, eo cōſilio, vt aduerſarium Magiſtratum pœnis exponant; ſolent enim pœnas luere, qui mortis cauſa fuiſſe creduntur, prope ac ſi miſeros illos enecaſſent: verum auctoribus Noſtris Diuinoque Numine pellicis minas amoremque contempſit, paratus etiam quidlibet ſubire, ne ſalutem negligeret, maxime quod inde vulgandum erat, Chriſti legem à ſimilib. nuptiis abhorre-
re. Verum importuna mulier volens nolens beneficiis fere placata, de vita minime prodigenda, meliora conſilia ſuſcepit. Præter hæc, etiam puellam pro futura pellice educatam, matri ſuæ virginem reſtituit, & legitimam vxorem ad ſuam fidem amplectendam adduxit. Simulacrorum denique ingens cumulus extructa fornace, ſtammis abſumptus eſt. In eorum locum ſucceſſit Chriſti Seruatoris effigies non inelegans, quam exturbatis idolis in renouatam aram eleganti ornatu ſuf-
fecerunt. Ad eam perpetuo lumine lampas ſplendet in Numinis honorem accenſa. Huius viri permutationem in meliora non ſatis æquanimenter tulere propinqui, quorum minas non ſpreuit ſolum, ſed etiam amicos rationibus vitæque melioris exemplo permotos pleroſq; in ſententiam ac imitationem traxit. Fuerat hic cuiuſdam Sodalitij ad inanes Deos honorandos inſtituti Præ-

*Quidam
pellicis mi-
nas & amo-
ribus con-
temptis
Chriſti le-
gem ſuſci-
pit.*

*Simulacra
quæ facta.*

*Infamia
nota deli-
tur.*

festus: inde sparsere quidam eum subdūctis ē Sodalitio nummis complurib. ab eo defecisse, quod cum audisset ille, frequenti Sodalitio se immisit, & facti sui ratione reddita questus est, se immerito furti notatum, velle igitur ab iis audire, quid maxime subduxisset, & in quo Sodalitio iniuriā fecisset vnquam, velle se pro quolibet aureo, quē debere probaretur, decem refundere. Nemo fuit ex omnibus, qui sparsūrum inuidiam voluerit sustinere; sed placate responderunt: Cuique quam vellet legem eligendam nullo prohibente videri: de nummis non solum nihil habere quod reperant, sed etiam constare inter omnes eum liberaliter de suo multa olim expendisse. His auditis abscessit; & quotidie deficiens Sodalitio, nihil in posterum mulsitauit.

*Patens me-
numentum
Christiana
fidei: si is
relinquit.*

AD propinquos ad rem Christianam allicien-
dos, nouum adhibuit inuentum: dixit velle se in
familia monumentum relinquere posteritati le-
gis nouæ à Parentibus suis primum, deinde à se
susceptæ: nam permagnam Christi Seruatoris ef-
figiem depingi iussit, & ad vtrumque imaginis
latus propinquorum effigies, qui Christi sedem
suscepissent nixos genibus vna cum precario ser-
to & appensa ē collo reliquiarum theca, cum exi-
gua cruce, qua maxime posset naturæ imitatione
appinxit: ea res multos incitauit iā certos se pro-
pinquorum numero excludendos, nisi fidei pro-
pinqvitate sanguinis communionem illustras-
sent. Dici vix potest, quam liberaliter eos, qui vin-
culis tenebantur, adiunxit; litigantes quoties
composuerit; aliaque pietatis exercitia frequen-
tarit. Solum dicam de Dei Parentis Sodalitio,
quod ipse adhibitis aliquot sociis, primus in Si-
nenſi Regno inchoauit, anno suprà ſecularem no-
no, quo die Virginis natalem celebramus: id ta-
meti Noſtrorum fuerit inuentum, non debuit

*Sodalitium
B. Virg. in
Sinensē re-
gno inchoa-
tur.*

ta-

nam Lucas in hoc opere Dux & caput innominatus relinquitur: ipse enim cum de ea consuetudine apud Europæos inaudisset, coactis sociis, regulas etiam legesque scripserat, quas ad P. Matthæum detulit approbandas: fecit ille additis quæ maxime addenda visa sunt, & Sodalitij Romani legibus, ab annunciata Dei parente nominati. Non ultimum huius instituti consilium fuit, Neophytorum funera ritu Christiano cohonestare, & egenis in hoc pietatis genere subuenire, id enim apud Sinas religiosissimos funerum curatores habetur in pretio. Hi celebrioribus per annum diebus ædis nostræ sacræ curant apparatus: prima quaque cuiuslibet Lunæ Dominica in Rectoris domo conueniunt, quem subito omnibus suffragiis primo cœtu Lucam appellarunt. Eo & Sociis unus se confert, sermonem de rebus Diuinis habiturus, & difficultatum nodos interrogantibus Sodalibus enodaturus, Sodalitij nomen à Dei Matre mutuauit, & initio statim Neophyti omnino quadraginta conuenerunt, qui quotidianis incrementis Christianam pietatem augent & cumulant. Eo, qui Lucæ Baptismum subsecutus est, anno, supra centum tyrones Neophytorum numero accesserunt, qui magnam partem Lucæ vel exemplo vel cohortationi debetur, & insequenti Natalis Dominici celebritate omnino quatuordecim ad sacrum epulum admissi sunt, quæ paritas his initiis magnum solet esse Neophytis ad virtutem incitamentum,

Rei Christiana apud Nanchinenses progressus.

C A P V T XVII.

IN cæteris res Christiana sedibus quotidianis, quæ vidimus, crescebat incrementis, id

*Coniurati
in Magi-
stratum
plectuntur.*

*Supplicij
genus.*

id neque Nanchinenſis Eccleſia ſibi deſuit, quę in annos ſingulos nō exiguum tyronum numerum veteranis adiungebat : imo annis prope ſingulis numerus numerum duplo ſuperabat, & qui multiplicabat gentem, magnificabat quoque lætitiā: ſed ne multa ſibi ſimilia ſingulis in ſedibus repetantur, ſufficiet monere, nihil hos Neophytos cæteris inferiores videri : eandem enim fidem pari pietatis ardore cohonestabāt; ſi quæ ſint pecularia, ea narrabuntur, & quidem è falſo quodā rumore plus formidinis fuit quam mali. Anno ſupra ſeculare ſexto Magiſtratus vnum aliquem è plebe perduellionis reum comprehenderunt, & cum eo Socios fere quindecim ſedecimve. Hic cōuiſtus fuit tria perduellium millia in perniciem Magiſtratum Nanchinenſiū coegiffe. In hac coniuratione liber deprehenſus dicebatur coniuratorum nominibus adſcriptis, qui publica inter ſe officia diuiſerant, & quem quiſque ad necem deſtinaffet, eius occupabat dignitatem: ex iis coniuratis, vt fit in minime ſecreta multitudine, quidā ſua dignitate non ſatis contentus, cæteros ſuſcepit ipſe prodendos. Horum conſilium fuiſſe conſtitit è conſpirationis volumine, maſtatis Magiſtratibus antiquorum Regum palatium inuadere, & in ærarium irruere antiquis aliquot ſæculorum Theſauris inhiantes, & ſane niſi ea res indicio patuiſſet, publicam in vniuerſum Regnum inuehebāt calamitatē, coniurati crudeliſſimo mortis genere ex tormēti mora enecti ſunt. In collum tabulas immittunt in circuli formam, eas deinde claudunt, & ſuo pōdere in humeros recidunt; hæ tabulæ ita ſunt latæ, vt reus ori manum admouere minime poſſit, alienaq; manu indigeat ad veſcendum, coguntur nocturnis diurniſq; horis ſtare, donec deſluentibus in crura tibiaſq; humoribus caro computreſcit, & columnis deficientibus

vni-

uniuersum corporis ædificium ruit. Hoc genere mortis perire perduelles, & ex iis aliqui dies omnino quindecim in eo tormenti genere perdurarunt, ideo quod fortasse, vt aliquando euenire solet, largitionibus inducti carnifices nocturnæ aliquid temporis quieti concedant.

HÆC res ministris dæmonis occasionem dedit, rumorem tota vrbe spargendi, Nostros coniurationis huius fuisse auctores; ea de causa Neophyti vexati, & factum vt eorum numerus decresceret: sed hoc tumultu sedato, duplicatus est, discussa suspicionum nebula, serenitatis splendor.

*Suspicio
vana, Nos-
tros coniu-
rationis
fuisse aucto-
res.*

HIS annis superioribus, ex quo P. Cataneus valetudinis causa petierat Amacau, P. Ioannes Roccia sedi Nanchinensi præfuerat: is demum anno nono supra secularem ad Nancianam sedem administrandam ex P. Matthæi voluntate discessit: P. Emanuel enim Præpositi Generalis mandato renauigarat Amacaum. Nanchini remansit P. Alphonsus Vagnonus Pedemontanus, qui iam annos quatuor in ea sede continuo studio Sinense idioma egregie didicerat: habuit Socium P. Petrum Riberium: nam P. Felicianus Siluius ad curandam graui morbo valetudinem cœli Nanchinensis impatiens, in Amacaense Collegium mittebatur, is valetudine deinde utcunq; recuperata, ad suam rediit stationem. Ergo solitum cursum tenebat fidei euulgatio, Neophytorum numerus crescebat, Magistratum amicitie innouabantur: eam rem promouit aduentu suo Ciu Paulus, qui patrio funere in patria detentus post biennium bis venit Amacaum: ridere solebat, Magistrum suum, quoties eius consilia narrabat, quibus ei fœdum ad idolorum sectam persuadebat. Dicit vix potest quantum rem Christianam vbique promouerit, Ignatium ante annos aliquot Christo adiunctum ad studia pietatis accedit, aliis multis res nostras

ita

ita ingerit, vt prope aliud agens, complures tamē Christo adiungat: idem etiam B. P. N. Ignatij p̄tis exercitationibus eruditus, cum fructum fecit, vt earum vsum in Sinenſes admodum prop̄ſos induxerit. Vnde ſperare licet, his commentationibus mirabilia quādam in hoc regno perficienda.

ITERVM rediit CiuPaulus, cum in Regiam Pechinenſem expleto Parentis funere ad intermiſſam redibat dignitatem: appulit ipſa Domini Natalis nocte, & muris exclusus, in ſuburbano ſacram noctem triftis peregit. Vixduſi illuxerat, cum Noſtros de aduentu ſuo mōneri iubet, & ſellam geſtatoriam ad ſe aduehēdam conqueri: verum, quod longiorem traheret moram, veritus ne Miſſæ ſacrificio tardior adueniret, ipſe pedibus per medium hyberni temporis lutum magnam itineris partem confecit. Huius apud nos morz conſilium erat, vt Magiſtratus omnes, qui ad ſe viſendum veniſſent, Noſtris conciliaret; & ſane Magiſtratus grauiſſimi ad Chriſti fidem conuerſionem magnopere promouit, de qua paulo infra dicitur. Centenarius fere ſingulorum annorum concurſus ad Chriſti fidem fuit: & ad Neophytorum pietatem excitandam Pechinenſium imitatione, Deiparæ Sodalitium etiam Nanchini erigitur, è qua ſperati fructus collecti ſunt.

*Nanchini
Sodalitium
Deiparæ
vigilar,*

ITAQVE interim dum mortales immortalis Dei honorem promouent, ipſe quoque non raram ſuæ potentiz ſignificationem prodigiorum auctoritate prodebat; inter quæ inſigne eſt, quod puellæ contigit, quam dæmon importunius obſeſſor variis figuris terrebat; & ad libidinem incitabat, ſæpe negotiatorem, alias ſacrificulum; nonnunquam ſenem, iuuenem aliquando ſimulans, ad execranda ſcelera hortabatur: aiebat enim nulla alia re, quam infantili ſanguine placandum:

*Dæmon
puellam
obſidet.*

dum: profani in eius auxilium vocabantur Exorcistæ, sed ludebat quas minime formidabat deprecationes, ex ara cereos & candelabra subducebat. Audiit fortasse ex eadem vicinia Neophytus quidam, nescio cuius opificij artifex, is cum Ethnicis colloquens, Diuini numinis vim in ceteros æque spiritus ac homines exponebat: cui ita intulerunt: Quid est igitur cur vicinæ puellæ desinis subuenire? Habet, inquit ille, certissima contra dæmones præsidia, iis si placuerit vti, importunus hostis sine dubio victus abscedet. Ergo simul omnes ad puellæ parentem se conferunt: rogant, velint necne ab importuno vexatore liberari; quod si voluerint, cœli Dominum suscipiant venerandum. Annuentibus, submissus est & Fratribus nostris vnus, qui ad eos Christi Seruatoris effigiem & venerandum Iesû nomen detulit; ex ara dæmonum simulacra extruduntur, & Christianæ doctrinæ capita ab vniuersa familia ediscuntur, ex eo ipso die, res mira, nunquam in ædes ingredi dæmonilicuit, sed tamen ex atrio minitabundus inclamabat: verum peracto Baptismo in perpetuum disparuit. Quæ res multorum sermonibus celebrata, satis stuporis incussit: quod tanta facilitate Diuina vis perfecisset, quod nulla rituum Sinensium efficacia perfici potuisset.

*Dæmon
pellitur.*

HOC eodem anno Christo adiunctus est vir grauissimus, prope in supremo huius Regiæ Magistratu constitutus, & quæ maior hactenus nemo in Christi gregem concesserat: nam Ciu Paulus dignitate superior eam iam Christianus accepit, gerebat officium, quale apud nos vocari potest summi Cancellarij: Sinæ vero Tuncinsu vocant: ab eo libelli omnes ad Regem reuidentur, & alia habebat munera: quæ cum è quatuor summis huius Regiæ Collegis statuebat vnum.

*Vir sapientissimus
Magistratus fidem
Christianam professus
est.*

Iam

ita ingerit, vt prope aliud agens, complures tamē Christo adiungat: idem etiam B. P. N. Ignatij p̄tis exercitationibus eruditus, cum fructum fecit, vt earum vsum in Sinenses admodum prop̄ſos induxerit. Vnde sperare licet, his commentationibus mirabilia quādam in hoc regno perficienda.

ITERVM rediit CiuPaulus, cum in Regiam Pechinensem expleto Parentis funere ad intermissam redibat dignitatem: appulit ipsa Domini Natalis nocte, & muris exclusus, in suburbano sacram noctem tristicis peregit. Vixdum illuxerat, cum Nostros de aduentu suo mōheri iubet, & scellam gestatoriam ad se aduehēdam conqueri: verum, quod longiorem traheret moram, veritus ne Missæ sacrificio tardior adueniret, ipse pedibus per medium hyberni temporis lutum magnam itineris partem confecit. Huius apud nos moræ consilium erat, vt Magistratus omnes, qui ad se visendum venissent, Nostros conciliaret; & sane Magistratus grauissimi ad Christi fidem conuersionem magnopere promouit, de qua paulo infra dicitur. Centenarius fere singulorum annorum concursus ad Christi fidem fuit: & ad Neophytorum pietatem excitandam Pechinensium imitatione, Deiparæ Sodalitium etiam Nanchini erigitur, è qua sperati fructus collecti sunt.

*Nanchini
Sodalitium
Deiparæ
erigitur.*

ITAQUE interim dum mortales immortalis Dei honorem promouent, ipse quoque non raram suæ potentiaē significationem prodigiorum auctoritate prodebat; inter quæ insigne est, quod puellæ contigit, quam dæmon importunius obsessor variis figuris terreat, & ad libidinem incitabat, sæpe negotiatorem, alias sacrificulum, nonnunquam senem, iuuenem aliquando simulans, ad execranda scelera hortabatur: aiebat enim nulla alia re, quam infanti sanguine placandum:

*Dæmon
puellam
obsidet.*

durh: profani in eius auxilium vocabantur Exorcistæ, sed ludebat quas minime formidabat deprecationes, ex ara cereos & candelabra subducebat. Audiit fortasse ex eadem vicinia Neophytus quidam, nescio cuius opificij artifex, is cum Ethnicis colloquens, Diuini numinis vim in ceteros æque spiritus ac homines exponebat: cui ira intulerunt: Quid est igitur cur vicinæ puellæ desinis subuenire? Habet, inquit ille, certissima contra dæmones præsidia, iis si placuerit vti, importunus hostis sine dubio victus abscedet. Ergo simul omnes ad puellæ parentem se conferunt: rogant, velint necne ab importuno vexatore liberari; quod si voluerint, cœli Dominum suscipiant venerandum. Annuëntibus, submissus est & Fratribus nostris vnus, qui ad eos Christi Seruatoris effigiem & venerandum Iesu nomen detulit; ex ara dæmonum simulacra extruduntur, & Christianæ doctrinæ capita ab vniuersa familia ediscuntur, ex eo ipso die, res mira, nunquam in ædes ingredi dæmonilicuit, sed tamen ex atrio minitabundus inclamabat: verum peracto Baptismo in perpetuum disparuit. Quæ res multorum sermonibus celebrata, satis stuporis incussit: quod tanta facilitate Diuina vis perfecisset, quod nulla rituum Sinensium efficacia perfici potuisset.

*Dæmon
pellitur.*

HOC eodem anno Christo adiunctus est vir grauissimus, prope in supremo huius Regiæ Magistratu constitutus, & quæ maior hæctenus nemo in Christi gregem concesserat: nam Ciu Paulus dignitate superior eam iam Christianus accepit, gerebat officium, quale apud nos vocari potest summi Cancellarij: Sinæ vero Tuncin su vocant: ab eo libelli omnes ad Regem reuidentur, & alia habebat munera: quæ cum è quatuor summis huius Regiæ Collegis statuebat vnum.

*Vir sapientiss.
Magistra-
tus fidem
Christia-
nam profess.
etur.*

Iam

*P. Alphon-
sus virum
in re Chri-
stiana erudit.*

Iam ante annos aliquot contraxerat cum Nostris familiaritatem ille quidem, sed nullam vnquam ad fidei nostræ sanctitatem propensionem ostenderat: narrabat potius post suscepta Christi sacra, se in perlegendo P. Matthæi Catechismo nihil reperisse quod placeret, idēo maxime quod ineptias quasdam confutaret, quibus ille perditæ addictus erat; notauit in eo P. Alphonſus hoc rerum Diuinarum salutisque fastidium, ergo escam ei iniecit res Mathematicas, quibus mire delectabatur. Nō alias patuit euidentius, Deum hæc remedia deleuisse ad conciliandos sibi huius Regni magnates. Sphæram igitur ac solidum terræ globum ei iussit ab artificibus concinnari: aptas addidit ad instrumentorum notitiam commentationes: his familiaritas inter vtrumque & amor creuit, quē cum ille die quadam grauiſſimis verbis exaggeraret; respondit Noster: Quæ hætenus ex me didicisti, quantula sunt illa, si cum fidei nostræ reb. comparentur? cui non sublimius videbitur cœli Dominum venerari, quam sydera contemplari? cui non magis necessarium de statuenda in cœlis sede, quam de spectanda tractare? cupere igitur se pro familiaritate tot annorum tantisque beneficiis eius salutem in tuto collocare: postulare vnū duntaxat, vt qua contentione Mathematicas arripuerat disciplinas, ea ipsa legis nostrę veritatem exploraret: videretque num ea digna sit, quam Sinenſis Regni primores complecterentur: ac deinde de auditis statueret, prout ipse sua prudentia Diuina luce collustrata consequeretur. Mouerūt hæc ingenuum hominem dicta cordate: ergo recepit se omnino legem Christianam attentius exploraturum, inde commendat Noster, vt i hac noua volūtatis propensione denuo de doctrina Christiana volumen legat attētius, addidit illi breues commentarios quatuor, quos ipsemet nuper addi-

diderat: de Deo vnum : de anima immortali alterum: de originis culpa tertium : de Deo homine postremum. Non defuit sincere legentis voluntati lux Diuina, nam veritatem affecutus, suo quoque exemplo monstrauit, quod iam vsu longiore cōperimus, apud Sinas libros aliquanto facilius persuadere, quam institutas de lege nostra disceptationes.

IAM intellectus cognitæ dederat manus veritati, voluntas etiam nunc paucis laqueis irretita sese expedire laborabat; è laqueis vñus erat Sinarum ineptissima cupiditas. Nam de vita meliore subdubij, quam longissimis possunt spatiis hanc extendere laborāt, & hic noster nouæ militiæ tyro impostores aliquot adhibuerat in Magistros, quorum nugis eam fidem adhibuerat, vt etiam de vita protrahenda commentarios edidisset; & quoniam has spes vitæ longioris superstitionis ritibus procurabat, eos non facile vna cum Christiana lege dimittebat. Non minus alio scrupulo angebatur. Nam in diērum fastorum nefastorumque electione potius verebatur rerum suarum euentus temere perturbare; futura etiam ab vanissimis coniectatoribus exquirebat, neque facile hāc à puero consuetudinem dimittebat. Hi difficultatum nodi aptis respōsionibus ita enodati sunt, vt suam ipse damnaret in his credulitatem, & cecam horreret falsitatem. Ergo magno animo à se tandem resecat, quidquid Ethnicam superstitionem redolebat: huius deliberationis constantiam in euentis maxime duobus demonstrauit. Audierat in Regiam venisse hominem, qui maiorum cuiuslibet familiæ veras imagines se depingere posse iactaret, tametsi mortuorum ante aliquot sæcula nulla memoria superesset, imo nomina etiam absq; errore, vt fidem priori faceret, ediscebat. Magna igitur tenebatur cupiditate, effigies

*Cupiditas
vita diu
producenda.*

*Constantia
exemplum.*

figies maiorum, quæ in vrbe quadam Iaponen-
 sum excursionem incendio perierant, recuperan-
 di, & parum abfuit, quin ad se accerseret impo-
 storem: verum mentem pupugit extortum du-
 bium, id sibi per leges Christianas liceret necne.
 Ergo per literas id ex Nostro inquit, qui dilem-
 mate ita respondit: Hunc hominem vel fallere o-
 portet, vel dæmonis arte uti. Prudentem falli mi-
 nime oportet, nec dæmonis opera vlla in re uti
 Christiano licet. Ea resigitur aut inutilis erat, aut
 illicita. Satis hoc fuit ad rem prope cœptam ex-
 templo dimittendam. De alio constantiæ testi-
 monio postea narrabitur. Munere quodam ma-
 gnifico ad nos cum literis transmissio testatum ef-
 se volebat, se in Nostorum transire disciplinam.
 Reiectum est illud consilio supra commemora-
 to, cui accedunt etiam Societatis nostræ consti-
 tutiones, quæ exercitiorum nostrorum præmiū
 non admittunt. Postulabat etiā ad se mitti Chri-
 sti Seruatoris effigiem posthac venerandam: eam
 Noster Sacerdos ad eum detulit, quam magnifi-
 cō publicarum vestium apparatu insignis excep-
 pit: ac deinde solemni epulo Doctorem suum co-
 honestavit. Deinde post dies aliquot Christi ca-
 stris dato in Baptismo nomine aggregatus est, in
 eo nomen Ioannis accepit, & profitebatur, se in-
 credibili hilaritate perfusum, vim aquæ sentire
 salutaris: eo expleto ritu, superius munus auctū
 aliquot sericis pannis remisit beneficium gratu-
 latus: seq. neque tunc admissum est: quem huius-
 modi procedendi modum mire suspexit atque
 prædicavit, postquam repulla sua dona questus,
 consilij nostri rationem approbasset.

*B. p. ismum
 suscipit.*

*Munera
 reiecta.*

NON ita multo post decrepita illi Parens oc-
 cubuit. Ergo è Sinenfi consuetudine publicum
 manus dimittens, ad triennem luctum domum
 se recepit: & ante discessum inuenis modum, quo
 supe-

superiora munera minime reiicerentur. Nam cū de extruenda æde noua ageretur, non minimum argenti pondus ad extructionem inchoandam donauit, quo nomine recipi sine culpa, reiici non sine offensionis periculo posse videbatur: prosequutus est abeuntem Noster dimidiati diei itinere, eumque docuit, quem in Parentis curando funere modum è Christianis legibus obseruaret, eique cum commendaret præceptorum legis Diuinæ custodiam, respōdit Ioannes: Arquī vt videas, quo animo Christi legem susceperim, & antiquos errores abdicarim, hic ipse dies à me studio electus est itineri inchoando, quo die per Sinenses fastos itinere prohibemur: id feci, vt ægre dæmoni facerem, qui me tot annos elusit; atque ita alter ab altero discessit magno vtrinq; solatio perfusi. Domum cum peruenisset, per literas petiit officiosissimas, vt quoties commodè fieri posset, ad eum è Sociis aliquis mitteretur, qui rei Christianæ mysteria minime nunc occupato per otium ingereret, id vt fieret, suo tempore procuratum est. Huius viri ad Christum conuersio, & Leonis iam Neophyti exemplum (quem hactenus *Ligotzum* appellauī) eius paulo post ad Christum conuersionem, cum de Pechinenfi sede ageretur, sub loco commemorabimus. Hæc, inquam, duo magnopere Neophytos reliquos recrearunt, & ad imitandos Viros Principes pietatis quoque Christianæ Duces incitarunt, id maxime visum est sacra Dominici Natalis nocte, quam ipse cum Neophytis Leo, nullo suæ dignitatis apparatu in sacris vel sermonibus vel colloquiis, vel expiandis quoque peccatis fundendisque ad Deum precibus vtiliter sane consumpsit.

*Documentū
absenti
traditū.*

In Patria Doctoris Pauli Vrbe Scianhai nomine utiliter bienni spatio P. Cataneus laborat.

C A P V T XVIII.

CVM in Patriam ad Patris funus curandum reuertisset Ciu Paulus, triennem moram in familiarum ciuiumque suorum salutem, & cōmodum designauit: impetravit igitur à P. Matthæo vnum è Sociis, qui eo secum mitteretur, ad eamque rem P. Cataneus est designatus, qui Nanchini degebat recens Amacao reuersus, & cæteris minus occupatus videbatur.

Vrbs Scianhai descriptio.

VRBS Scianhai Nanchinensis est prouincia, imo etiam Regionis ex infimo urbium genere, quod *Haien* appellatur: abest à Nanchinenfi Regia centum quadraginta quatuor miliaribus Italicis; habet eleuatum polum gradibus nouem supra viginti: non procul abest à mari Orientali, è regione regni Coriani, & Insulis Iaponicis ita vicina est, vt malit esse remotior. Cum enim vento secundo horis quatuor & viginti fretum illud nauigetur, patet excursionibus pyratiscis frequentius, vnde magnis præfidiis ora maritima & clafibus etiam defenditur, à vicinitate maris nomen accepit: Scianhai quippe supra mare significat. Murorum ambitus duobus miliaribus continetur, ædes tamen suburbanæ nihilo sunt pauciores urbanis. Ergo quadraginta fere familiarum millia numerat (Focos vocare solemus) hinc transiens lectorem moneo, nihil mirum videri, si vrbes nonnullæ incredibili numero habitentur incolarum, cum infimum urbium vel oppidorum

genus

genus ita frequenter incolatur ; ager vniuersus planus est absque vlllo etiam colle, & verius dixeris totum agrum vicinum, vrbem esse hortis plenam, quam agrum suburbanum, turribus enim, villis ac pagis ita continuatus est, vt vicies mille focos præter vrbanos suburbanosque contineat, ago solum de huius oppidi ditione, in quo constat cum ipsa vrbe mortalium trecenta millia numerari. Et sola hæc ditioni Regi pendit annue centum & quinquaginta aureorum millia, in argenti pondere, & eandem summam in oriza, quæ trecenta aureorum millia conficit: hinc etiam incredibile videri definit, Sinarum Regem tot annuas tributorum myriades numerare, de quibus libro primo. Ager feracissimus est orizæ maxime & gossipij, vnde plurimi panni texuntur, & textorum ducenta millia numerari volunt. Hinc in Regiam Pechinensem & alias prouincias panni exportantur. Gense est natura viuax, & non nihil inquieta, maxime quæ urbem incolit; in bonis ingeniis numeratur, & frequentes habet scholares atque Literatos, & quod inde sequitur Magistratus, qui administrata olim Republica partis opibus priuatim fruuntur: quorum sunt magnifica palatia, sed vrbane plateæ sunt angustiores: cœlum clementissimum est, vnde fit, vt incolæ diutius aliquanto viuant, quam aliis in locis: sexagenarius apud eos nondum inter senes computatur: annis octoginta fere aut nonaginta vulgo vitam trahunt, & centenarij quoque non pauci reperiuntur.

Vestigal annuum.

Textorum ducenta millia in ditione Scianhai.

Homines diuturna visa.

IN hoc oppido natus est Doctor Paulus, qui præire voluit priusquam P. Cataneum euocaret, & prima funeris pompa sese expedire. Statuerat ipse Nanchinum ad Patrem adducendum reuer- ti, vt ei necessariam ad Euangelium euulgandum pararet auctoritatem, sed ægritudo propinqui

*Votum Ba-
ptismi.*

Literati, quem ipse in eo periculo Christo aggregarat, & Baptismum persuaserat, impediuit. Mitit igitur Nanchinum ex templo famulorum suorum primarium, qui P. Cataneum ad se adduceret, scriptisque literis varie sese excusabat, quod ipse pro voto suo non veniret, in iter etiam sumptus liberaliter misit. Interim dum Sacerdos noster euocatur, tyroni suo minime defuit Paulus, sed legis nostræ mysteriis imbuens, Virginis effigiem venerandam dedit, & precatoriorum globulorum pensum, quod ille manu nunquam dimittebat, continuis precibus Deum obtestans, ne sine Baptismo mori pateretur. Magnus erat egrotantis de peccatis dolor, cuius vi Baptismi; voto sperari potest eum salutem consecutum. Neque enim Baptismum impetrauit, tametsi nulla fuerit euocati mora, nisi quam itineris longitudo necessario trahebat. Id enim temporis nondum Nostri Baptismi formam ad necessitatis euentus in Sinense verterant idioma, sed solum Latina formula Sinicis characteribus utcumque exprimebatur, qua Neophyti paucissimi vix sciebant: sed huic tandem incommodo occursum est.

P. Cataneus peruenit in oppidum Scissinai.

NANCHINO discessit anno supra sæcularem octauo prope exeunte: ad eum excipiendum venit Paulus in ipsum nauigium, eumque domi suæ triduo detinuit maxima amoris & benevolentie significatione: dolorem tyronis sine Baptismo mortui absterfit aliquantum P. Catanei sermo, quo declarauit Baptismi votum, si contritionis dolor accessisset, vim habere Baptismi, hoc enim nondum Paulus audierat. Ergo re accurate discussa, exequiæ illi ritu Christiano procuratæ sunt, quod sacrificuli molestias tulerunt, ereptum sibi tam insigne in primarij viri funere procurando lucrum. Ergo statim initio sparserunt, legem nostram à maioribus colendis posteros deterrere, sed

sed ea calumnia sua facile corruiť falſitate: non ẽ
 Diuinis pręceptis contrarium mox honorato
 Deo legebatur. Triduum in Pauli ędibus in ad-
 uentu gratulando collocatum eſt. Plerique vrbis *Viſitantię*
 Magiſtratus, ac primores eum per eos dies viſita- *concurſus*
 runt; intellexit admonente Noſtro Paulus rei
 Chriſtianę curſum domus ſuę hoſpitiu prohibe-
 ri, ad quod non niſi viri primores & ipſius quoq;
 Pauli familiares venturi videbantur: ergo eum
 in amici domo tamdiu commorari iuſſit, donec
 ipſe accommodatas ędes comparafſet: ędes hæ
 ſuburbanę erant ad animi laxationem inſtructę,
 ſed non fuit ibi Sacerdoti noſtro otium; nam tã-
 tus concurſus fuit, vt omnino ſolum obrueret:
 vix illi ad officij Diuini penſum ſacrificiumque
 minus ad corporis neceſſitates temporis aliquid
 ſupererat; prope omnia in horas nocturnas ne-
 ceſſario differebantur: nec laborem fructus ſeſel- *Fructus ẽ*
 lit; nam hoc primo concurrentium, ac nouitatis *laboribus*
 tumultu quinquaginta Chriſto nomen dede- *P. Catani.*
 runt: & intra biennium numerus creuit ad du-
 centos, quod nullibi haſtenus intra huius tẽpo-
 ris primicias vidimus accidiffe. Vt concurſus au-
 ctior eſſet, Paulus ędes intra vrbem coemit ad v-
 ſus Noſtrorum accommodatas, multa ad Diui-
 num obſequium notatu ſane digna contigere;
 memor tamen inſtitutę breuitatis ſeligam illu-
 ſtriora. Inprimis vrbis Gubernator frequenti
 viſitatione ſermonibus locum dedit, quibus to-
 ta vrbe celebrabatur, eum ad Chriſti ſacra adſpi-
 rare, quod etſi falſum fuit, promouit tamen rem
 non parum Chriſtianam, multoſque ad inquire-
 dum de ea incitauit. Sanctę Crucis effigie mira- *Per effigiem*
 bilia multa contigerunt. Neophytus in tertianã *S. Crucis*
 febrim inciderat vna cum filio, ſanctam Crucem *mirabilia*
 à Noſtro petiit, eaque in domum recepta, extem- *patrata.*
 plo vterque conualuit. Cum ipſis etiam Ethni-

*Demon-
peli-
lita.*

cis mirabilis erat Deus, non solum cum Sanctis suis: noua nupta à dæmone vexabatur, qui eam somno ciboque prohibebat, & aliena multa loquenti ingerebat: Neophytus eam hortatus est, uti Deum venerari, eiusque fidem suscipere proponeret; annuit illa, & ab ipso momento, quo S. Crucis formulam ediscebat, nec dæmonem ultra vidit, nec in somno ciboque capiendo molestiam sumpsit, postea baptizatur, & prima è suo sexu Christum agnoscit. Neophytus quidam ante Baptismum idola incenderat, eam iniuriam dæmō vlcisci, Deo permittente, in hunc modum coepit: Quoties orizam coquebat, evanescebat illa, & aqua teterrima instar atramenti duntaxat remanebat; ad Sacerdotem Nostrum venit consilij causa, ab eoque crucem accepit domi collocandam; cuius vim non ferens culinæ molestator, abscessit. E Pauli familia famulus subita ægritudine correptus à P. Cataneo visitur, instruitur, baptizatur, & ipso momento conualescere incipit, & intra dies paucos pristinam recuperat sanitatem: in huius beneficii memoriam ab hero suo impetravit, uti Sacerdoti nostro ædique sacre famulari permitteretur, quod fecit ille accurate sane & utiliter. Ethnici permulti à gravissimis morbis ad Crucis aspectum sola promissione, se Christianam fidem suscepturos, liberati sunt, quos inter adolescens ab incepto resiliens, die quadam domi colubrum reperit, quem cum occidere parat, fuga consulentem minime assequitur, nocte insequenti somnium habuit, fortuitumne, an ad salutem immissum, non facile est iudicare: videbatur audire dicentem secundo: Vis in me credere nec ne? cumq; ille secundo negasset: eadem vox ait: Si credideris, colubrum occidam: si nolueris, abstinebo: ille vero tum sibi visus est annuisse. Ea res adolescentem ter-

*Morbicu-
rantur.*

terrui, & ad bene coepta persequenda incitavit.

E ADEM clementia vsus est Deus in Ethnicum, cuius filius erat Christianus; quem cum non facile ab Idolorum veneratione auocaret, susceperit parentis nomine, quoties ipse simulacra venerabatur, Christi effigiem adorare: nocte quadam, qua in aegritudinem inciderat, visus est sibi videre illum ipsum, cuius effigiem filius venerabatur, ex eoq; audire, Ego te paululum iuuare volo, & mox melius habere cepit, viribusque restitutus nihil de beneficio dubitans, in eius legem & sacra transiit. Verum hæc Diuina auxilia claudam vetuli simplicis ac pii exemplo. Is globulos præcatorios continue recitando decurrebat, sæpe Christi Seruatoris coronam: alias Deiparæ scutum, quod coronam aut rosarium vocamus, texebat: is narrabat, se inter recitandum continuo eo odore recreari, quem sacris diebus ædes nostra redolebat, quocunque tandem in loco versaretur, & apparet boni senis pietatem hoc incenso compensari, cuius oratio dirigebatur, ut incensum in conspectu Domini. His maxime prodigiis pusillus grex recreabatur, & ipsi quoq; pietatis ardore pares pro viribus esse nitebantur. Insignis fuit primæ noctis, quæ Dominum nascentem excepit, prima festiuitas, aderant Neophyti omnes, & Doctor Paulus præ cæteris: primum officii matutini pensum à P. Cataneo publice recitatum est: deinde ad singulas Missas sermonem habuit singulis sacrificiis accommodatum. In his omnibus pietatis exercitiis præibat ipse Paulus, & pro sua modestia Neophytos ignobiliores ita tractabat, ut ad confidendum inuicaret, qui alioquin ne oculos quidem in eum conuertere pro dignitatis magnitudine debuissent. Parenti eius mortuo, quod Pechini factum fuerat

Via recitationis rosarii.

Celebritas noctis sacra.

*Hancianam
expeditio
paratur.*

magno apparatu Ecclesiasticis ritibus est parentatum, & tametsi solus erat Sacerdos noster, tamen rei nouitas, rituumque sanctitas suppluit maiestatem, & Neophytos maxime recreauit, quod viderent Christianos ritus tanto intervallo Ethnicos superare. Iam quatuor Fratres nostri tyrocinium expleuerant: ergo Socius Patri missus est Franciscus Lageus, qui Patris labores, iam diuisos, effecit leuiiores. Verum non ita multo post hanc expeditionem Nostri dimiserunt: neque enim in tanta operariorum paucitate Nostri minoribus in oppidis occupantur, & quoniam in Hancianam Metropolim Cechianæ provincie expeditio parabatur, triduo solum ab hoc oppido disitam, visum est è proximo coli posse cæprum nouale, & in celeberrimo Regni totius emporio Nostrorum industriam vtlius collocandam. Ergo ipsius Pauli voluntate, qui iam expleto triennio Pechinum redierat, sedes alia commutatur, imo etiam ipsi Neophyti, ne adeo insignis expeditio defereretur, in discessum Nostrorum è maiori Dei obsequio conspirarunt. De hac expeditione nihil hoc volumine commemoratur: ea enim post P. Matthæi obitum instituta est, in cuius morte primum Sinensis historie volumen clauditur: ne tamen postea gestis lector fraudere, interim dum anni ad secundum volumen fluunt, Annales biennii separatim damus, è quibus deinde in vnum compilatis historia contextetur.

*In Sede Xauceana res eodem tempore gestæ
narrantur.*

C A P V T XIX.

TAMETSI Magistratum beneuolentia, & Archithalassinoi, qui de P. Catanei causa iudica-

iudicauerat integritate, res Nostræ in pristinum statum reuocatæ videbantur; tamen ex inflicto linguæ vulnere nondum satis cicatrix inducta erat, nec induci vnquam potuit, & recens casus tumultus pene superiores renouauit: nam cum è domesticis famulis quidam Xauceo cum literis mitteretur Amacaum, in reditu cum responsis ab excubitoribus deprehensus est: id crimen *Crimen perduellionis.* apud Sinas nihilo minus est perduellione, literas nimirum ad externos extra regnum constitutos destinare. Seruus igitur cum literis deprehensus, ab excubitoribus in omne lucrum intentis sollicitatus est, vt largione non maxima seipsum redimeret. Verum ille nescio qua spe fretus nihil eduxit è loculis, pertinacia illi nobisque chara constitit, nam res initio satis exigua magnas denique turbas concitauit: comprehensus igitur intra Ansanensis oppidi fines: distat oppidum illud æquali fere spatio metropolim inter & Amacaum diei videlicet itinere; ergo ad illius Gubernatorem deducitur, ab eo mittitur in metropolim Gubernatori tradendus, ille cum Archichalasso fisti iussit, quod hæc ad externos causa pertineret: ibi prima verberatione salutatur in vincula remittitur, causa ipsius ad Gubernatorem Collegasque dimissa, vti de eo causa cognita secundum leges iudicarent. Ab his conquisiti sunt interpretes, vti rescirent literarum argumentum: aderant eo tempore in ipsa metropoli aliquot Lusitani, qui lectas è Magistratum voluntate literas adhibitis interpretibus Sinice reddiderunt: ea omnia à librariis excepta, in vnum compegerunt, & vna cum ipsis autographis in archiuum vrbis reulerunt: in his nihil fuit, Deo ita volente, quod Sinas alioqui suspicacissimos offenderet, erant enim domestica omnia, & ad Rempublicam Sinensem parerga, tametsi id publica interpretum sententia

P. Bartholomæus Tetteschius de his moritur.

tentia constaret, attamen ne hac indulgentia futuris malis aditum aperirent, ipse, qui literas tulerat, in publicâ Regis seruitutem damnatus est per vitam vniuersam, & qui eum miserat P. Longobardus extra prouinciam Cantoniensem in Regni interiora relegatur. Hæc sententia, quia à superioribus Magistratibus confirmari non poterat, non est effectû suum sortita. De eius euentu suo loco tractabitur. Hoc ipso anno supra sæcularem nono moritur in hæc sede P. Bartholomæus Tetteschius, Italus, ex agro Sabino, postquâ in ea sede continuus fuisset P. Longobardi comes supra septennium. Hic cum Romæ apud Nostros literis operâ daret, maxime recreabatur audiendis legendisq; iis, quæ ex India in Europam nauigabant, vnde fatebatur sese hac occasione à Deo in Indicam messem euocatum. Societatem igitur nostram petiit, & impetrauit, nec minore ardore Indicam expeditionem à Superioribus euicit: magnum domi fuit eius semper desiderium. Morbo febrili, quo vehementius quolibet anno solebat æstare, fuit extinctus. Cum sentiret se ad metam vitæ peruenisse, tradidit Socio Sacerdoti schedularum fasciculum, in quem retulerat, quicquid ipse vel ab aliis admonitus, vel conscientia teste accusatus in se notasset, vt certius omnes animi latebras aperiret. Legit quæ tradita erant Socius, magno innocentia talis exemplo, ipse enim seipsum prope anatomice inspexerat: inde ad eius confessionem excipiendam euocatur, quam ab eo tempore repetiuit, quo Ordinem nostrum inierat: sumpto igitur sacri corporis viatico, eo die vitam clausit, quem Ecclesia Iacobo Apostolo colendo designauit, ægritudinis vero nono. Ad mortuum complorandum Neophyti & familiares è ritu Sinensi conuenire, exequiæ vero Ecclesiastico more celebrius

brius institutz sunt , quod per eos dies Nanciano Patres Emanuel & Rodericus repetebant Amacaum ; qui in hac sede transitus opportunitatem przstolabantur. Externi quippe non satis tuto absque Magistratuum facultate repetunt Amacaum, post bimestre spatium abeuntes, secum demortui feretrum ad Sociorum sepulturam euehebant.

ET quoniam de duobus his Sociis sermo incidit, ad hanc sedem pertinere videtur periculosum sane iter, quod Amacaum vsque tenuerunt; habet enim non mediocrem Diuinæ protectionis significationē. Ibat igitur P. Emanuel è mandato prępositi Generalis in Amacaense Collegiū, vt ei deinde pręficeretur. P. Rodericus grauissimis morbis nullum apud Sinas remedium reperiebat , ad curandam valetudinem eo mittebatur. In P. Emanuelis locum suffectus est P. Longobardus, vt Australibus Nostrorum domiciliis tribus, sub P. Matthæo pręfesset : abituris visum est tutius transituros, si feretrum deferrent ; nam vel superstitiosa formidine , vel in vita functos reuerentia Sinæ ad feretra non accedunt : abiire tandem Xauceo comite vno è Nostris Fratribus, & intra dies paucos secundo flumine Cantonem peruenerunt: tota difficultas est in scapha permittenda, vt è Metropoli biduo nauigetur Amacau. Substitere igitur Nostri in portu quodam mitius frequenti, media quoque ab vrbe leuca ; ne pro externis in frequentia excubitorum dignoscerentur. Inde Frater noster exscendit , & cum Nauarcho quouam de mortui feretro Amacaum deuehendo conuenit ; cum eodem Collegii Rectorem de aduentu suo monuerunt, vti statueret , quo maxime modo in Collegium tuti peruenirent, hoc enim vti consilium caperent, coegit necessitas. Neq; enim Lusitanos Negotiatores in nun-

in nundinis, vt arbitrabantur, reppererunt: eo peruenit feretrum, & in comunem Nostrorum tumultum immissum est. Interea dies abiere quadraginta, nullusque qui externos contra leges eueheret ibi Nauarchus repertus: in tanto igitur temporis spatio, nihil mirum fuisse deprehenfos. Ergo die quadam ante lucem in nauigium Nostrorum repente irruerunt exploratores inclamantes se subtraças nescio quas mulieres inquirere. Nostri nondum è lectulo assurrexerant, id saluti fuit, nam in tempore perfrigido inter panos sese inuoluerunt: sed pedes non nihil extra vestem stragulam educentes ostenderunt, nullam ibi iacere mulierem; nam Sinenses fœminæ omnes pedes habât prodigiose breues, & ne crescant die noctuq; colligatos; cuius causam alibi iam legeris. Ea res Nostros non parum perturbauit, cõstabat enim iam excubitoribus quibusdam externos eo nauigio contineri; arbitrabantur ergo se prætextu mulierum conquiri. Verum hi Magistratuû ministri re vera fugitiuas mulieres quærebant, quas cum vidissent in eo nauigio nullas esse, sine vltiori disquisitione abierunt, illis etiam videtur Dominus oculos occlusisse: nam Ecclesiasticarum precum breuiaria, libri Europæe more compacti, & alia externæ gentis indicia etiam in nolentes incurrebant.

IN hoc igitur euidenti discrimine Lusitanum, qui ex metropoli reuersus, Amacaum versus, in alia fluminis parte in suo nauigio commorabatur, admonendum curant, vt nisi se perditos velit, qualibet ratione subueniat. Is ad Socios interpretem suum misit, qui eos in suum nauigium, nõ sine proprio discrimine adduceret, eam enim debemus laudem animumq; gratum Lusitanis, quamplurima ab iis adiri sæpe Christianæ rei causa pericula. Egressi ergo suo nauigio Fratrem nostrum

*Lusitanum
vult ergo
Nostros as-
fuerunt*

nostrum Xauceum inde ex templo remittunt, veriti, ne si ad se conquirendos aliqui venissent, Frater noster omne discrimen subiret. Lusitani Nauarchus visos agnitosque è vultu Socios adduci non potuit, ut in nauigiū reciperet, tametsi argento nauigium oppleuissent: itaq; coacti in ripam exscenderunt, ibi arborum umbris illustrem noctem fallentes sese occultabant: sed cum neq; ita satis tuti essent, Sociorum alter in arborem euasit, alter in spineto delituit: atque ita totam noctem insomnem peregerunt, & in simili discrimine metus malo peior. Mira fuit Diuinæ providentiæ demonstratio, noluisse Nauarchum Socios intra nauigium recipere, vix enim è conspectu abierant: cum ad Lusitani nauigium excubitorum celox adremigat exploratura, si quid mercium, quas efferre leges verant, fortasse reperirent, quæ si Nostros in eo nauigio reperisset, æctum erat de re vniuersa.

Socij à Nauarcho excubantur.

NON defuit in hoc discrimine Sociis Negotiator Lusitanus; quem Nostrorum discrimen uti proprium acerrime angebat. Nauarchus, qui Nostros excluderat, ab Lusitano missus erat, ut ædes aliquas reperiret, in quibus Socii laterent, donec nauigii copia daretur Amacaum nauigaturis, abierat ille quidem, sed non redibat, itaque non temere formidabatur, ne ad eos deferendos aliquem adiisset Magistratum. Eam noctem partim oratione, partim euadendi industriis delineandis transegerunt, & iam certū erat ad ipsos adire Magistratus, si fortasse aurora nullum melius consilium adduxisset, nam tutius erat vincula præuenire, quam ab iis præueniri, interim diluculum imminebat, & crescebant angustiae, hinc enim patiendi desiderium cum expeditionis Christianæ periculo decertabat, sub primam lucem, ubi nihil in humanis præfidiis spei

Crescit moror.

spei supererat, ecce tibi scapha piscatoria cum vniuersa, vt solet, familia ad ripam, in qua Nostri latebant, appellit, cum eo Negotiatoris interpres conuenerat, vti Nostros vel in pristinum nauigium reduceret, vel, si iam abiisse comperiretur, deucheret Amacaum. Abierunt igitur ad nauigiil locum, & Fratrem nostrum abiisse nunciatur, ergo disceditur non sine periculo & incommodis, nam exigua erat scapha, & classis excubitorum fallenda supererat. Nam interdum, si quod nauigium conspexisset, piscari aggrediebatur, vbi disparuerat, nocturnis horis maxime remos urgebat; hac ratione nauigantes in desertam insulam deuenerunt, in qua statuerat piscator totum eum diem commorari, & nocturno silentio iter proseguere. Inuitat igitur Nostros fidus piscator, vti animum non nihil laxaturi in Insulam exscenderent, & sane superiorum dierum fatigatio hoc solatiolo indigebat. Obambulabat è Sociis vnus, *Incidunt in cadauer ho-* & nonnihil ab ripa in interiorē Insulam penetra- *minis occisi.* rat, cum ecce tibi in cadauer incidit hominis crudelissime mactati, nam caput in duas partes diuisum dissilierat ingenti, vt credibile est, saxo, quod ad latus visebatur; id malefici iudicatum est à latronibus esse perfectum, vnde collegerunt eum locum non vacare periculo, sed in ripa consistentibus nemo superuenit. Inde sub noctē nauigatur *Amacaum perueniunt.* Amacau, coque peruentum die Diuæ Vrsulæ Sodalibus sacro, sub horā matutinā. Eo die Batavorum pyrtarum naus in conspectu erat: ea ripas omnes spectatoribus excubiisque oppleuerat, ergo piscator concursu deterritus verebatur, ne à quopiam forte Sinenū notaretur, deferreturque ad ipsos in Metropoli Magistratus, quod è Regno externos euexisset: atque ita Nostros exposuit prius aliquanto, quam in urbem peruenirent: vnde itinere terrestri in collem vrbi vicinū quaerunt, in quo est

pium

pium Deiparæ sacellum , quæ ea ex parte sese videndam præbens , vnde oneraria in Iaponiam soluit, Dux itineris appellatur, per hanc enim onerariam vniuersæ fortuna nauigat Ciuitatis: ibi Virgini Duci gratiis actis , quod eius secundum Deum præsidio , è tot periculis in locum tutum deuenissent, miserunt ad Collegij Rectorem, qui eum de suo aduentu admoneret: nam in habitu Sinensi venerant, nec eos decebat per vniuersam urbem, maxime in Sinarum conspectu ad Collegium penetrare, ac tametsi bellico tumultu ciuitas minime munita trepidaret, quod ferebatur pyratice classis inter vicinas insulas delitescere; non defuit tamen domi gratulantium Sociorum beneuolentia, quæ præteritorum laborum memoriâ vel exstingueret, vel à tutis non sine grata recordatione commemorarentur; & similes angustiarum frequentes ab iis tolerantur, qui sese sacris inter Ethnicos excursionibus , & in hac priuatim expeditione, consecraverunt. Verum laborum animosa cupiditas generosos pugiles ex Europa educit , qui ad delicias , & cætera, quæ à mortalibus tanto studio expetuntur, inæquali studio nauigent.

Deipara aguntur gratia,

De felici P. Matthæi Ricci jobitu.

C A P V T XX.

DEGEBAT P. Matthæus Riccius in vrbe regia Pequimenſi, ea hominum de se opinione concepta, quam Dominus ad Euangelij promulgationem ei conciliarat, quæ tanta fuit tamque admirabilis apud gentem alioqui sagacissimam , & quæ externos omnes in barbaris reponerat, ut eam non solum sperare nemo, sed ne optare quidem ausus fuisset. Intra paucos illos an-

P. Matthæi Ricci occupationes.

Vu

nos,

nos, ex quo urbem Regiam attigerat, vna prope
 eaque continua occupatio eum cum hospitibus,
 qui ex omni parte ventitabant, detinebat, quibus
 ex more, quem violari est nefas, cum visitationis
 officium repēdebat, hanc occupationem grauius
 etiam duplicabat. Adhuc ad eum ex vniuerso Si-
 naru orbe ignoti iuxta & cogniti scriptitabāt,
 multa de sanctissima lege nostra, multa de vana
 idolorum & sacrificulorum secta, multa de reli-
 quis, quæ scriptis voluminibus sparserat, sciscitā-
 tes: quibus cum responderet, nā maximum onus
 subibat. Literaria quippe apud Sinas scriptio su-
 pra modum solet esse accurata, quam scriptiōne
 nisi etiam rebus accuratiorem redderet, multum
 de fidei nostræ, deque rerum quas tractabat opi-
 nione detraxisset. Præterea cum vniuersæ præ-
 fet Missioni, Sociorum literis respondere cogeba-
 tur, quos cum ille amaret tenerrime, faciebat
 hoc sedulo & prolixè. Nec ideo quod in tot effe-
 rent negotia distractus, à familiari Neophytorum te-
 nuum colloquutione vnquam abstinuit, quos ille
 semper animaduersus est in summis negotiis eo
 vultu excepisse, quo maximum aliquem ex iis à
 quibus interuisi solebat optinere. Imo iam
 hoc erat ei solemne, Neophytum, à quo viseba-
 tur, quo tenuior esset, eo diuturnius ab eo collo-
 quio detineri. His omnibus addideris librorum
 quos edebat scribendorum laborem, Nostris præ-
 legendi assiduitatem, quæ ipse ad extremum vs-
 que spiritum inter infinita negotia nunquam in-
 termisit, vere dicas homini ad necessariam quie-
 tem vix tantillum temporis suffecisse. Sed nimirū
 ita ingeniosus erat in tempore dispensando, vt ad
 exercitia spiritualia non solum sufficeret, sed etiā
 redundaret, neque enim ille statis temporib. con-
 tentus, semper inueniebat, quod necessariis ali-
 qui occupationibus suffuraretur. Hæc omnia at-
 tonitos

*P. Matthæi
 Ricci erga
 Neophytos
 amor.*

*Tempus re-
 bus spiritua-
 libus et b.
 tum.*

tonitos in eum rapiebant Spicios, dubios, quid primum mirarentur, an infatigabilem eius animum, an corpus, nam ab illo nullus non labor assumebatur, ab hoc nullus recusabatur.

HÆC quæ dixi perpetua illi erant, sed in hunc ipsum annum alia multa præter ordinem inciderunt, à quibus obrui, fatigari autem nunquam potuerit: nam sub hoc tempus statim, ad Regem visendum Magistratum ex omni Sinarum Imperio concursus, ad quinque millia fiebant. Hoc eodem anno Sinicus ille Doctoratus, qui solum in aula confertur, suos item cōcursus habebat, nam tametsi non amplius trecenti ex omnino numero seligantur, tamen supra quinque Literatorum millia in cōpetitorum examen admittuntur. Unde fiebat, ut hic eorum aduentus ad Pequinensem Regiam summe Patris labores auxerit, eoq; hic concursus incommodior accidit, quod in sacri temporis ieiunium inciderit, nam ut erat vir Religiosissimus ieiuniorum Ecclesiasticorū observator, adduci ab Sociis nunquam potuit, ut ad intermissam semel refectionē se referret, aut horam mutaret, aut sibi ipse vel tantulum indulgeret. Accedebat etiam sacræ ædis exstructio, cuius maxima laborum pars, Doctore Leone ægrotante, de quo supra egimus, illi incumberebat non sine molestia. Itaque cum die quadam ab hospitum visitatione fessus domum repertisset, in lectulum se abiicit: initio arbitrati sunt Socij, solitam illius esse hemicranij ægritudinem, quam cum ea vexabatur aliquantula vnius diei quiete depellebat. Verum interrogatus, asseruit alia esse omnia, ægritudinem è summo labore ac fatigatione ortam esse lethalem, qua re non solum nihil est turbatus: sed non ita multo post interrogatus ab yno è Sociis, qui haberet, ait se ea ipsa hora coartari è duobus, nec satis scire quid optaret, an

*Concursus
ad Regem
visendum.*

*P. Mat-
thæus in
morbum
incidit.*

*Pharmacia
coram Cru-
cifixo sta-
tuuntur.*

*P. Mat-
thæus Sa-
cramentis
munitur.*

æterna illa, quæ imminebant præmia, an diuturniores in hac expeditione Christiana labores. Inciderat eius ægritudo in tertium diem Maij, quo die Doctor Leo Neophytus, qui è morbo nonnihil indies recreabatur, medicum, quo utebatur, ad eum misit, cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodesse, Socij sext tota vrbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem sententiam non iretur, relicta sunt tria pharmacorum genera, dubiis Sociis quod è tribus eligeret, coram Crucifixo statuerunt (frequentissimus tunc erat Neophytorum visitantium concursus) nixique genibus rogarunt, vt ab eo docerentur, quam ægro vellet esse salutarem; qua in oratione mirum erat, quo sensu nonnulli Dominum roga- rent, vt sibi quos annos vellet adimeret ad communis parentis vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnum illi, sed nullo fructu datum, quæ res mœrorem omnibus, vni ægro solatium adferre videbatur, vespere nunc affecto se ad laborum metam deuenisse. Itaque rara semper fuit in eo hilaritas, & quæ Sociorum ac Neophytorum non parum mœrorem leniebat. Sexto ægritudinis die, de vniuersa prope vita confessus, Socium qui audierat tanta spiritus alacritate perfudit, nullam vt aliam in vniuersa vita maiorem se sensisse prædicaret, tanta fuerat Patris innocentia spiritusque suauitate delibutus. Die insequentis matutinis horis ad sacrum viaticum sumendum se comparauit: ac tametsi eum vehemens ægritudo ita affligerat, vt lecto dimoueri non sine periculo posse videretur, vbi tamen audiit adesse Dominum ac Seruatorem suum, vires collegit, ac solus nullius adminiculo lectulo egressus, in genua prouolutus, omnium in se oculos copiosa lacrymarum profusione coniecit, eo ipso die pomeridianis horis vi morbi delirauit;

delirauit; sed hæc ipsa deliria ex abundantia cordis (vt ita loquar) egressa, facile prodebant, quid animo secum ipse tractaret: nam totum vñum diem ac noctem sæpe de Neophytis, de templo, de Sinarum ad fidem, atq; adeo ipsius Regis conuersione colloquebatur. Cum die insequenti in se plane rediisset, inungi voluit, ipseque integris etiamnum sensibus omnia aduertebat, Ecclesiasticisque orationibus per se ipse respondebat. Inde quatuor qui aderant Socij ab eo velut à morituro Parente bene sibi precari postularunt, quibus ille annuens priuatas etiam singulis addidit ad virtutem exhortationes. Et quidem alteri è Fratribus dixit, se illi apud Dominum mortẽ in Societate Iesu impetraturum, ideo quod nihil tum occurreret melius atq; iucundius, quam quod ipse eo ipso tempore sentiebat. Quæ fuit vnus è Patribus, aduertens tunc satis, quo in loco Socios sua ope tantopere indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in ostio ad magna merita patefacto, sed non sine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vt ediceret ea potissimum hora, qua ratione amorem illum suum possent remunerari. Respondit, eam beneuolentia, quam venturis ex Europa Patribus semper ostenderis, & quidem non vulgarem, sed cum amorem toties à vobis duplicari ita decet, vt quem ibi in vniuersis inueniunt, hic in singulis inueniant. Quo animorum zelo arderet, facile ostendi, quod inter mortuis prope vocibus ab eo est auditum; Ego P. Petrum Cottonum, qui apud Regem Galliarum degit, in Domino plurimum amorem cum tametsi ignotum, pro eo quod Dei gloriam promouit, hoc anno scribere & gratulari statueram, eumq; priuatim de nostræ Missionis statu reddere certiolem, nunc peto à vobis, vt quoniam mihi hoc omnino præstare non licebit, vti me apud eum excusetis.

Sacro oleo
inungitur.

Documen-
ta.

Vu 3

Quod

*P. Mathaus Ric-
cius animā
Deo reddit.*

Quod si non est factum ab eo, cui rem eam Pater commendauit, hoc eius dicto hic narrato, supremam parentis nostri pro expleta haberi cupimus voluntatem. In eum fere modum suauissimemodo cum Nostriis, modico cum Neophytis colloctus, ad vndecimam Maij diem peruenit, quadie sub vesperum in medio lectuli confidens, animam sine vlllo motu aut corporis contorsione Deo reddidit, & oculos velut sopori permittens, per se ipse claudens, in Domino suauissime obdormiuit.

*Luctus Neo-
phytorum.*

*Feretro in-
cluduntur.*

HIC Neophytos, qui morienti magno timore aderant, à luctu & lacrymis cohibere necesse fuit, nam verendum erat, ne immoderatio luctus de nostræ fidei veritate, deque patris gloria nonnihil detrahere videretur. Ergo ijab inerte luctu in laudem versi, heroicas patris virtutes pro se quisque prædicabant: eum virum sanctum, Sinarumque Apostolum compellantes. Inde importunis precib. extorsere ab altero è Fratribus, qui pingendi artem vt cumq; callebat, vt viri effigiem ad commune solatium exprimeret. Solent Sinæ vita functorum cadauera ligneis arcis includere. Eas arcas ex incorruptibilibus, quoadlicet, tabulis compaginant, ea in re nulli sumptui parcetes, quem sumptum neque nostra tenuitas, neque religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamē noluit Dominus seruum suum, quem ornandum non in cælo solum, sed in terra quoque tantopere, vt videbimus annò insequente, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbrenim audiuit Doctor Leo extremus patris partus, optimum parentem sibi ereptum, misit (nondum enim per ægritudinem ipse poterat) domum nostram consolatores, qui nunciarent, de feretro ne quidquam nostri laborarent, hoc se omnino ei curaturum, à quo paucis ante diebus bis vitam

vitam acceperat, neque vererentur, si qua esset mora, ne Patris cadauer grauem de se redderet odorem; in talis viri cadauer solitas naturae leges non seruari. Et quidem ita prorsus accidit, nā biduo toto & amplius in summo actu insepultū vultu semper viuīdo, orisque totius colore viuō similior quam functo, vitam, qua iam beator viuebat, praeferbat. Cadauer itaq; arcae inclusum in aedem sacram delatum est, ibique funebris Missae, *P. Matthaei* defunctorumque officio optimo parēti ab Sociis *parentatur.* ac Neophytis Ecclesiastico ritu parentatum. Inde feretrum Sinenſi ex more in aulam domesticam delatum, & arcae impositum, amicorum visitationi expositum est. Nefas est enim Sinis quenkūq; intra urbium muros terrae mandare, atque ideo interim, dum suburbanum agrum coemunt, aut funus parant, cadauera arcis ligneis includunt, & arcas ipsas suo illo pellucido bitumine ita illinūt, vt in annos plures cadauera nullum grauem odorem spirantia possint asseruari.

SANE annis superioribus mortis memor, de quo sepulchro sollicitus agrum coemerat suburbanum, sed nescio quomodo factum est, vt interim cum pretium appenditur, orta controuersia venditor resiliit. Tum Pater ad Socios conuersus ait: Nihil admodum refert; nam breui alium eumque meliorem sepulturae locum possidebimus. Quibus verbis visus est id quod postea contigit, praesensisse; nam ei sepultura ab Rege ac reliquis Sociis est attributa. Ne hoc solum, sed illud ipsum obitus tempus visus est praenouisse. Nam illis ipsis mensibus historiam à R. P. N. Claudio Aquaiua praeposito Generali illi impositam, *Mortem praesent.* de vniuersa re Christiana apud Sinas ad ea vsque tempora perduxit, literas omnes exussit, scripta sua composuit, & duab. schedulis altera rem domesticam, altera vniuersam Missionem concin-

navit. Ea porro schedula, quæ de vniuersa Missionē agebat, ita inscripta erat: *P. Nicolaus Longobarda Sinica Missionis Superiori; & infra, Matthæi Ricci quondam eiusdem Missionis Superioris.* Porro hæc ægritudinis tempore perfici minime potuerunt, nam Socios monuit, uti scriniolum suum postquam diem clausisset aperirent, eamque schedulam referarent, quæ ad eos attinebat, alteram ad Patrem Nicolaum Longobardum destinarent. Vbi auditum est ab amicis Magistratibus, Patrem obiisse, maximi ad eum de more complorandum virorum gravissimorum facti sunt concursus, suumque his vocibus animi dolorem testati sunt: *O virum sanctum! ô virum vere sanctum!* exque non fictis lacrymis interruptæ. Non se tenuit intra vrbem luctus, nam reliquis in sedibus ab Sociis, ab Neophytis, ab amicis, bono Patri iusta sunt persoluta. Nanquineneses sese Neophyti supra ceteros extulere; nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submisere, & insignem de illius laudibus panegyricum: cuius æmulatione stimulati Pequineneses alteram adiunxerunt, quæ utraque ad utrumque aræ latus appensa à Visitatoribus amicis magna comprobatione legebatur. Cû initio huius operis P. Matthæi Ricci vitam inspiciendam dederim, funus eiusdem eo sermone claudam, quo cum ipse extremum prope diem clausit. Nam sæpe paucis ante obitum mensibus Sociis audientibus repetebat: Cogitanti mihi sapius, Patres mei, qua potissimum ratione rem apud Sinas Christianam liceret promouere, nihil efficacius occurrit mihi, quam si ego diem obiero; cumque Socij reclamarent, atque dicerent ad eam ipsam rem vitam eius adhuc in multos annos necessariam videri: ipse contra instare, & multis id rationibus confirmare nitebatur. Et sane, si quæ eius obitum consecuta sunt, cum

prio-

prioribus temporibus conferamus, rem ipsam attigisse dicendus est. Neque adeo mirum est plus eum perfecisse ex eo loco, in quo & plus ipse velit, & plus etiam possit.

P. Matthæo Riccio ab Rege sepultura, Nostræ aedæ sacra & profana designatur.

C A P V T X X I

DEVS Optimus Maximus, qui sanctos P. Mat- *Cadaver P.*
thæi Riccij labores suo semper favore fue- *Matthæi*
rat persecutus, noluit eorum fructum vitæ *Riccij de-*
terminis claudi, sed ut alteri Sampsoni concessit, *mi asserva-*
ut plus omnino moriens quam vivens perficeret. *tur.*
Id ita contigit: Expletis Ecclesiastico ritu exequiis, cadaver arcæ lignæ inclusum ex more Sinico asseruabatur in æde nostra, dum aliquis ad id terræ mandandum, ager suburbanus (nam intra muros Sinis est nefas) compararetur; quæ res non parum angebat Socios, vel rei familiaris angustiis deterritos, vel rei novitate suspensos, nondum enim è nostra Societate quisquam ad eam diem extra Amacaensis Collegij fines humatus erat. Procuratum enim, ut vel in eo Collegio morerentur, vel eo mortui ad communem Sociorum sepulturam deferrentur. Id in re præsentī nec poterat, nec ut posset, decebat, quin potius ideo nobis Divina bonitas communem Parentem eripuerat, ut eius morte magnum aliquid imperatumque perficeret. Quo die iusta ei perfoluta sunt, unus è Neophytis (qui frequentes adfuerant) vir gravis ac Literatus, idemque aulicorum negotiorū peritus, dum ædes suas repetit,

Va 5

cogitare

*Nostri-
bellum Re-
gi offerunt
pro loco se-
pultura.*

cogitare cœpit, impetrari fortasse ab Rege posse humando patri locum sepulturæ, quæ res præterquam quod patri erat futura perhonorifica; fidem nostram patrumque in hoc Regno stationem erat confirmatura. Visa est ei res non indigna, quæ ad Socios referretur. Redit igitur, consilia sua exponit, facileque persuadet, ut explorent, quem tanta res exitum sortiri posset. Itaque cum eo, quem dixi, Neophyto libellum Regi offerendum delineant, eum deinde limandum concinandumque Leoni Neophyto (quem P. Matthæus Riccius nuper ante obitum sacris aquiseluerat) Magistratui grauiissimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri tradunt, qui & hoc perfecit, & patrum consilium non probauit solum, sed direxit; & quandiu præsens in aula adfuit, non parum promouit. Indelibellus ille familiaribus quibusdam viris principibus ostensus est eo consilio, ut eorum sententiam Nostri audirent, nec temere quicquam aggrederentur, & ut suo tempore, quod iis auctoribus tentabatur, iisdem fautoribus procederet. Libellum vno omnes ore comprobarunt, & auxilia sua obtulerunt, quod eo magis mirum videri debet, quod res temeraria videri poterat: nam externo ad hanc diem nemini sepultura ab Rege fuerat designata, & quibus indigenis designatur, eam illi licet potentissimi, & meritis & supra merita largitionibus vix assequuntur. Is autem libellus in hanc fere sententiam Latine quoad fieri potest redditur ita scriptus erat: *Iacobus Pantora* (is enim externa curabat, Pater Sebastianus Rebus domesticis præerat) *regnorum magni Occidentis clientis, libellum offero supplicem in gratiam alterius quoque externi regni clientis iam vita functi. Suppliciter ab insigni tua clementia locum sepultura peto, ut Regia tua beneficia sese ad omnes extendant, ipsosque remotissimarum regionum aduenas complectan-*

*Literarum
prototypo.*

plectantur. Ego Iacobus Pantoia sum aduena è Regno remotissimo, verum perinotus virtute ac fama nobilissimi tui Regni trienio maris fluctus tranam, supra secessus mille leucas decurrens, non sine continuis laboribus ac periculis. Anno denique octauo & vigesimo Vanlie (nomen est Regis à cuius inauguratione Sinæ filios annos numerant) duodecima Luna ego vnũ cum Matthæo Riccio aliisque Sociis in vniuersum quinque ad aulam peruenimus, & nonnulla terræ nostræ munuscula obtulimus, ex eoq; tempore Regiũ stipendium in alimenta recepimus, quod nobis fuit beneficium singulare. Internus animi nostri sensus vix ipso corde capitur, nec ipsa sanguinis nostri profusione par illi reddere possumus. Anno nono & vigesimo Vanlie, Luna prima libellum M. T. obtulimus, vt aliquem nobis viuendi locum designaret, quò tua Regia clementia ac benignitas in aduenas eluceret; annos plures voluntatem tuam præstolamur, nec vnquã nobis defuit, licet nullis nostris meritis, Regius commeatus. Denique tricesimo & octauo anno Vanlie, tertia Luna die 18. Matthæus Riccius iam senex ex agritudine diem suum obiit: Ego alterius Regni cliens pupillus remansi, ac satis dignus, cuius omnes misereantur condoleantque meis laboribus. Iter enim ad Patriam repetendam longissimum est, nautici homines suis nauibus vehere cadauera reformidant, ideoque mihi omnino non licet feretrum eius accipere, vnaq; dum illo patriam repetere: perpendens quoq; quod iam annos plures in vmbra Maiestatis tue moramur, arbitror quod annumerari possumus inter clientes ac populum, qui Regium tuum currum sequitur, vt tua velut Tao clementia (fuit is Rex Sinarum olim, qui ab omnib. Sanctus habitus est) nõ solo Sinarum Regno claudatur, sed ad extera quoq; sese regna protendat, cum viui regio fruamur commeatu, cõfidimus fore, vt et à temortui terræ gleba tegamur: idq; et magis, quod Socius meus Matthæus Riccius, ex quo magnum hoc regnũ attigit, sedulo dedit operã, didicitq; literas vestras, seseque in virtutibus exercuit, quas vestri libri docent, idemque

magna

*Nostri-
bellum Re-
gi offerunt
pro loco se-
pultura.*

cogitare cœpit, impetrari fortasse ab Rege posse humando patri locum sepulturæ, quæ res præterquam quod patri erat futura perhonorifica; fidem nostram patrûmque in hoc Regno stationem erat confirmatura. Visa est ei res non indigna, quæ ad Socios referretur. Redit igitur, consilia sua exponit, facileque persuadet, ut explorent, quem tanta res exitum sortiri posset. Itaque cum eo, quem dixi, Neophyto libellum Regi offerendum delineant, cum deinde limandum concinandumque Leoni Neophyto (quem P. Mathæus Riccius nuper ante obitum sacris aquiseluerat) Magistratui grauiſſimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri tradunt, qui & hoc perfecit, & patrûm consilium non probauit solum, sed direxit; & quandiu præsens in aula seduit, non parum promouit. Indelibellus ille familiaribus quibusdam viris principibus ostensus est eo consilio, ut eorum sententiam Nostri audirent, nec temere quicquam aggrederentur, & ut suo tempore, quod iis auctoribus tentabatur, iisdem fautoribus procederet. Libellum vno omnes ore comprobarunt, & auxilia sua obrulerunt, quod eo magis mirum videri debet, quod res temeraria videri poterat: nam externo ad hanc diem nemini sepultura ab Rege fuerat designata, & quibus indigenis designatur, eam illi licet potentissimi, & meritis & supra merita largitionibus vix assequuntur. Is autem libellus in hanc fere sententiam Latine quoad fieri potest redditur ita scriptus erat: *Iacobus Pantoia* (is enim externa curabat, Pater Sebastianus Rebus domesticis præerat)

*Literarum
prototypo.*

regnum magni Occidentis clientis, libellum offero supplicem in gratiam alterius quoque externi regni clientis iam vita functi. Suppliciter ab insigni tua clementia locum sepultura peto, ut Regia tua beneficia sese ad omnes extendant, ipsosque remotissimarum regionum aduenas complectan-

plectantur. Ego Iacobus Pantoia sum aduena è Regno remotissimo, verum permotus virtute ac fama nobilissimi tui Regni trienio maris fluctus tranani supra sexies mille leucas decurrens, non sine continuis laborib; ac periculis. Anno denique octauo & vigesimo Vanlie (non enim est Regis à cuius inauguratione Sinæ filios annos numerant) duodecima Luna ego vnũ cum Matthao Riccio aliisque Sociis in vniuersum quinque ad aulã tuam peruenimus, & nõnulla terra nostra munuscula obtulimus, ex eoq; tempore Regiũ stipendium in alimenta recepimus, quod nobis fuit beneficium singulare. Internus animi nostri sensus vix ipso corde capitur, nec ipsa sanguinis nostri profusione par illi reddere possumus. Anno nono & vigesimo Vanlie, Luna prima libellum M. T. obtulimus, vt aliquem nobis viuendi locum designaret, quo tua Regia clementia ac benignitas in aduenas eluceret; annos plures voluntatem tuam preestolamur, nec vnquã nobis defuit, licet nullis nostris meritis, Regius commeatus. Denique tricesimo & octauo anno Vanlie, tertia Luna die 18. Matthæus Riccius iam senex ex agritudine diem suum obiit: Ego alterius Regni cliens pupillus remansi, ac satis dignus, cuius omnes misereantur condoleantque meis laboribus. Iter enim ad Patriam repetendam longissimum est, nautici homines suis nauibus vehere cadauera reformidant, ideoque mihi omnino non licet feretrum eius accipere, vnaq; dum illo patriam repetere: perpendens quoq; quod iam annos plures in vmbra Maiestatis tue moramur, arbitror quod annumerari possumus inter clientes ac populum, qui Regium tuum curram sequitur, vt tua velut Tao clementia (fuit is Rex Sinarum olim, qui ab omnib; Sanctus habitus est) nõ solo Sinarum Regno claudatur, sed ad externa quoq; sese regna protendat, cum viui regio fruamur commeatu, cõfidimus fore, vt et à te mortui terra gleba tegamur: idq; et magis, quod Socius meus Matthæus Riccius, ex quo magnũ hoc regnũ attigit, sedulo dedit operã, didicitq; literas vestras, seseque in virtutibus exercuit, quas vestri libri docent, idemque magna

magna animi munditie externaque corporis compositione die noctuque sacros odores in ara cœli Domini accendebat, & inquit rogabat pro M. T. incolumitate, vt hac ratione minimam bonæ beneficiorum partem adequaret: ~~quis~~ porro purum fidelemque animum summus in aula tua & infimus quisque cognoscebat (neque enim audeo quod non est comminisci) ideo enim omnes discendi cupidum appellabant (loquendi modus est apud Sinas, ac si virum probum appelles) itaque libros plures edidit, & in regnis transmarinis celebris sapientiæ laude habebatur. Ex quo etiam hoc tuum regnum attigit, ab Magistratibus colebatur. Ego Iacobus Pantoia & reliqui Socij clientes sumus externi regni, qui fieri potest vt audeamus sperare plus quam deceat nostram paruitatem? Tristitia nobis magna est, quod mortuo Socio nostro ne pusillum quidem terra possideamus ad eum humandum: ideoque cum multis lacrymis petimus, vt hanc nobis insignem præstes humanitatem, & agrum nobis aliquem, aut partem alicuius fani assignes humando cadaveri hominis è regionibus remotissimis aduenæ; & nos qui superstites sumus, ego Iacobus Pantoia cum reliquis & viui & morientes similes erimus, & sedulo vstitutum Socij nostri institutum observabimus, cœli Dominum venerantes ab eo petemus Parenti tuæ ac tibi millenos vitæ annos, vt quoniam tanto nostro solatio fruimur pace & quiete magni tui regni, velut tenuissima formica hanc gratiam repēdamus. Impetrato hoc tam insigni beneficio maximo, grati animi præstandi pondere prememur. Præstolamur regium tuum mandatum. Libellus in hunc modum se habebat: in quo vertendo si stilum Sinicum secutus sum quam proxime, consulto feci, ratus ita fore gratiorem; facile enim intelligunt omnes, suum cuiq; idiomati proprium nitorem ac leporem inesse.

SED priusquam vltcrius in re narranda pergam, nonnulla sunt necessario breuiter præmittenda, sine quibus non facile, quæ sum narraturus, in-

rus, intelligentur. Ac in primis ingesserit fortasse dubitationem aliquam quod in libello dicebatur, *Patres per motos regni Sinici fama huc nauigasse*, cum Evangelij promulgandi causa id factum sit: sed omnino sciendum est, aduenas regno Sinico omnes excludi, præter tria eorum genera, quæ legibus permittuntur. Primi sunt, qui è vicinis regnis annum Regum suorum vectigal sua sponte adferunt, neque enim id admodum Sinæ laborant, nulla Imperij propagandi cupiditate flagrant. Alij etsi vectigales esse nolunt, tamen huius regni magnitudine permoti, Regem Sinarum velut Regum caput veneraturi adueniunt: quamquam hi lucri fere causa aduentantes ab suis se Regibus missos mentiuntur; tales sunt qui ab Occasu adueniunt Negotiatores Saraceni, in quorum comitatu vnus ante annos aliquot Frater Noster è Mogorum regno Cataium lustraturus, Sinarum regnum petiit. Tertij sunt ij, qui huius Regni fama permoti ad virtutis, vt ipsi arbitrantur Sinæ, odorem accurrunt, perpetuam in eo sedem figere cupientes: ex iis olim fuere permulti, sed nunc fortasse non ita bene olet, vt ipsi arbitrantur. Ex hoc vltimo genere gerere nos oportet, ne legibus excludamur, ideo quod superiores alij ad sua proculdubio regna remittuntur, habitum pecorum potius quam legatorum loco, ideo quod nondum nouit Sinicum Imperium Regem vllum, quicum amicitia iura velit habere communia. Hic vero titulus etiam scititius est, retinet nos in hoc regno, & Socios in posterum non excludit, neque tamen opinandum est, nos hic Evangelij promulgandi voluntate aduentus nostri causam celare. Nemo enim est, qui nobiscum agit, qui hoc nesciat, sed eo quem dixi prætextu sese Magistratus amicitientur, ad nos in hoc Regno per leges retinendos.

Qui Regno Sinico non excludantur.

Alterum

*Modus regnum Sini-
cum admini-
strandi est
Monarchi-
cus.*

*Libelli Regi
offerendi a
quib. prius
recognosci
oporteat.*

ALTERVM, quod præmittendum duxi, est modus hoc regnum administrandi. Is est plane monarchicus, vt omnia ab Rege ipso statui necessesse sit. Id fit per libellos, quos cum Rex non admittit, seponi iubet; quos admittit, ad summos Regni Magistratus bis remittit, vt videant, quid fieri deceat, quod ad Regem denuo redit approbandum, qui vix à Magistratum sententia vnquam recedit. Sed hæc ex ipsa narrationis serie clarius patebunt. Scriptus erat hic libellus cum suis sigillis, forma, imo ipso caractere peculiaribus: multi enim ad hanc rem ritus inuiolabiliter obseruatur. Prius hi libelli quam ad Regem admittantur, recognosci eos necesse est, approbarique à quodam grauissimo Magistratu, qui eos aut transmittit, aut retinet pro arbitratu, præter eos, qui ab Syndicis Regiis profisciscuntur: ij enim quoties volunt, absque vllius approbatione Regi libellos suos mandant. Veritus itaque Pater, ne hoc in limine obex obiiceretur, qui re omnino disturberet, effecit auctoritate Syndicorum præsidis, de quo supra memini, apud libellorum Cancellarium, vt libellum nostrum admitteret, quem eo quo accepit die, ac prope momento ad Regem transmisit. Moris est, vt libelli omnes qui Regi offeruntur, sæpius ab eo qui offert, exscribantur eo consilio, vt singula exemplaria ad eos Magistratus deferantur, ad quos id quod petitur ex officio spectare potest. Id Pater præstitit, libellum primo detulit ad duos, qui hoc tempore maximo Colai Magistratu funguntur. Alter eorum è Fuquiana prouincia oriundus, priusquam ad hunc Sinicæ dignitatis apicem contingeret, Nanquini cum gereret Magistratum, Nostris familiariter utebatur, Pequini quoque cum in hoc esset Magistratu constitutus, domi suæ P. Matthæum Riccium bis familiariter exceperat. Is cum hunc libellum inspexisset,

spexisset, magno sensu visus est excipere Patris orbitum, eumque sæpius perhonorificis nominibus compellauit; sed, quod ad præsens negotium pertinebat, respondit tantum virum plus etiam aliquanto mereri, quam quod petebatur, cum etiã templo, in quo ei statua erigeretur, dignus esset, (quod fieri solet in hoc regno publice bene meritis) verum nullam esse talem apud Sinas vel legẽ, vel exemplum, quo nixus talem sepulturæ locum homo externus impetrare posset, cogitaturum se tamen attentius, ecquis modus eam rem procliuem faceret. Hæc omnia renunciari patri iussit per vnum è Magistratibus sibi subditis, ipse causatus ægritudinem, visendum se non dedit. Id autem studio fecit, quod fauere vellet. Est enim in hac aula positum in more, vt quo quis impensius alteri patrocinari cupit, eo studiosius eius colloquia consuetudinemque deuitet, ad tollendam omnem largitionum suspicionem. His persolutis officiis, domi res impense Deo commendabatur, dum Regia voluntas, quod tertio fere die fit, innotesceret. Ad Regem cum peruenisset libellus, effecit sine dubio is, qui Regum corda manu tenet, vt permotus forte Rex memoria nostrorum quondam munerum & horologii portatilis conspectu, quod ab eius conspectu nunquam recedit, sese ad annuendum inclinaret. Itaque libellum nostrum cum aliis ad Colaum, quem dixi, misit, vt ex more responderet; fecit ille, negotium remittens ad tribunal, cuiuserat de ea re iudicare. Exiit igitur die tertia libellus cum hac approbatione, redditusque est ei Magistratui, qui ad Regem transmiserat, cuius etiam sententiã ferre, ad quem quælibet causa pertineat Magistratum. Respublica quippe Sinensis vniuersa sex tribunalibus continetur; videlicet Magistratum, rituum, quæsturæ, operum publicorum,

*Respublica
Sinensis continetur sex
tribunalibus.*

*Ad rituum
tribunal li-
bellus de-
fertur.*

rum, rei militaris, ac denique criminum punien-
dorum. Is sententiã tulit, eam causã, quod mu-
nus esset regium, ad tribunal quæsturæ pertinere,
quo etiam libellum mox transmisit, vti respon-
deret. Non arrisit hoc admodum Patribus, quod
in eo tribunali nullus esset admodum familiaris
Magistratus, à quo fauorem sibi possent polliceri.
Pater eam rem retulit ad amicum illum Syndi-
corum præsidem, qui operam suam obtulit ad
eum libellum à Quæsturæ tribunali, ad rituum
tribunal, in quo plurimi Nostri impense fave-
bant, auocandum. Nam ad illud quoque, cui ex-
terni omnes subditi sunt, iure poterat pertinere:
nec minus fecit, quam promiserat, quare præter
auxilia diuinã, humanam quoque opem spes fuit
non defuturam: in eum finem contulit se Pater
ad duos, quibus hoc negotium à Tribunalis præ-
sidente nominatim fuerat demandatum, ad eos de-
tulit tenue librorum, quos Nostri iam Sinice fe-
cerant, munusculum, simul cum orbis terrarum
Cosmographica descriptione. Vterque tamen
Nostri non erat notus, & postulata nostra com-
probarunt, & opem suam quam liberalissime
obtulerunt, eorumque alter cum visitationis of-
ficium de more rependeret, recepit se responsum
ex animi nostri sententia Regi redditurum, idque
non solum ex propensa in nos animi sui volunta-
te, sed quod ea res impense ab ipso Calao propin-
quo suo sibi esset cõmendata: quæ verba Nostros
non parum de rei felici successu securos reddide-
runt. Leo quoque Neophytus noster ad rituum
Tribunalis summum præsidem se contulit, is vir
erat grauißimus vel officij maiestate, vel literarũ
fama vitæque integritate venerabilis. Cum eo is
velut cum Magistro quondam suo multis egit de
re nostra, ad quam ille opem suam, quoniam nũc
in eo res tota vertebatur, & promisit liberaliter,
& ex-

Exoluit postea cumulare. Interim dum patres hoc rituum tribunalis responsum taciti præstolantur, non defuit vnus aliquis ex eodem tribunali, qui persuadere conaretur, sufficere si Nostri pars aliqua Cœnobij profanorum cœnobarum assignaretur, in qua vna cum illis Nostri morarentur. Hoc ipsum ex itinere, dum ad munus suum gerendum ex aula recedit Doctor Leo patribus scripto renunciat: idem addit ad eum illum, qui hæc spargebat, literas, quibus rogabat vti Nostri in hoc negotio fauere ne grauaretur, nec vero in animum sibi induceret, posse Nostros aliquid cum profanis illis idolorum ministris habere commune, quorum educatio, vita, lex, eruditio tanto opere ab eorundem institutis discreparet. Perculit ead res Nostros, quod satis per se procliuius videretur, quæ si contingeret, non erat nostris institutis perincommoda solum futura, sed etiam sanctissimæ legi nostræ minus honorifica. Verum paulo post rescitum est, eum inanem fuisse metum, alia omnia multum ex animi nostri sententia comparari. Quo audito Nostri non parum respirarunt. Id secundum responsum intra mensem ad Regem rediit, quod pro Sinensium negotiorum cunctatione properum imprimis videri potest, quod responsum Tribunalis rituum nomine ita scribatur. Initio ex more libellum superiorem ad verbum repetebat, deinde ita prosequatur: M. T. mandauit, vt de hac re illud Tribunal ad quod pertinet iudicaret: cum itaque ad me peruenisset, regni nostri leges constitutionesque euolui, vnam reperi in hanc sententiam: Si aliquis ex his aduenis, qui ad hoc regnum solent ventitare, in itinere moriatur: si ciliens est (nam ipsi quoque Reges aliquando venere) & nondum ad aulam nostram peruenierat, Quæstor noster in ea Prævincia, in qua diem suum obire contigerit, ei locum sepultura designabit; & ad eam lapidem eriget, in eoque

*Responsum
tribunalis
rituum.*

XX

sculpet;

sculpet, quis is erat, qui vita functus est, & quorsum venerat. Alia quoque lex ait: Porro si mori contigerit, postquam aulam attigerat, si non Regia fuerat munificentia ex more donatus, vrbis Regia Gubernator illi ad feretrum sumptum suppeditabit; porro si iam fuerat Regia munificentia ex more donatus, suo sibi sumptu comparabit. Nunc vero tametsi Matthaeus Riccius cliens non erat ab suo Rege huc legatus, è remotissimis nihilominus partibus huc aduenit, permotus huius regni fama, etiam annos plures Regio fruebatur commeatu, nunc vero vrgenti etati concessit: iter ad eius regnum remotissimum, ideoque eius feretrum in patriam reuehi minime potest: quid igitur cadauer in summa humo expositum commiseratione dignum non erit? quod si dignum est, an non quoque iustum est, vt ego me Lacobi Pantoia postulatis accomodem, & aliquam allatis legibus interpretationem inueniam? vt denique ei detur ager, quem ad sepulturam postulat, vt hac ratione noua veteribus M. T. beneficium beneficia cumulètur. Quando hic in manus mea libellus venit, vidi planeque perspexi in signem virtutis tuae regiminiisque tuae famam ad se pellicere regna terrasque remotissimas, ex iisque viros, qui nunquam superioribus saeculis ad hac regna peruenerunt, nunc vero permoti allectique bonis regni tui moribus ac legibus, huc adueniunt, prout nobis exemplo Matthaei Riccij Sociorumque eius constat, qui iter immensum emensi ad aulam denique tuam peruenerunt, M. T. dona obtulerunt, tuaque beneficia iam plures annos receperunt. Idem quoque Matthaeus Riccius sedulus in discendo fuit, sensimque proficiens multa affecutus est, librosque celebres edidit, ac denique vita functus est, cadaueris externi è regionibus remotissimis quis non misereatur? Nunc eius Socius Lacobus Pantoia in eius sepulturam agri particulam petit; cuius licet causa non eadem sit cum legatis suorum Regum, tamen cum ita diu vixerit in vmbra T. M. vt se iam pro nostro populari haberi velit, eidemque viuo ac Sociis stipendium in alimenta largitus sis, eius mortui cadauer

in summa terra superficie iacere quis sinat? Præterea La-
cobus Pantoia cum reliquis Sociis cupit vitam ac mor-
tem sibi inuicem respondere, ut insignis tua clementia
mortuos non secus ac viuos complectatur. Ideo me cum
prioribus eius postulatis conformando peto, ut Tua Ma-
iestas iubeat ex hoc tribunale ad Gubernatorem huius
urbis Regia mandatum mitti, ut sanum aliquod deser-
tum absque incolis conquirat, ac simul agri partem ad
Matthæi Ricci sepulturam, & ad Iacobi Pantoia ac So-
ciorum habitationem, uti suo arbitratu suam legem ob-
seruent, cæli Dominum venerantes, eumq; pro T. M. de-
precantes: hac est res digna tua magnitudine, arida ipsa
ligna (id est, cadauera) complecti beneficiis & aduenas
è longinquo benigne humaneque tractare, quod valebit
etiam ad eos magis magisque extimulandos, ut fama tui
regni in perpetuum propagetur. Censeo iustum esse eius
annuere postulatis: verum nihil auctoritate propria sta-
tuere audeo. Ideoque M. T. certiorum reddo, ut id statuat,
quod è re sua magis esse iudicabit. Anno Vanlie octauo ac
trigesimo, quarta Luna tertio supra vigesimum. Hacten-
us libellus. Eum Rex cum accepisset, insequenti
die ad Colaum ex more remisit, uti responderet:
qui subscripsit ita sibi videri faciendum, ac remi-
sit ad Regem, qui propria quoque subscripsit: na-
nu, Xi, id est, fiat; vel ita sit, tertioque die redditum
est hoc vltimum responsum, quo res omnino tra-
sigebatur. Qua ex causa ingentes nostri Deo gra-
tias, ut par erat, habuere, cuius numine res tanta
ad Euangelij in hoc regno promulgationem sta-
biliendam iam perfecta erat. Porro non in execu-
tione minus quàm in impetratione eius eluxit po-
tentia, cum difficultates omnes ita resciderit, ac si
totius aulae Magistram animos in pauperum ad-
uenarum patrociniū conspirare mandasset.

HIS foeliciter peractis, Nostri de agendis gratiis
cogitarunt iis, quorū beneficio, tm a Rege benefi-
ciū acceperūt. Pater Iacobus Pantoia, nonnulla pele-

XX 1

ganti

Res an-
nua; &
subscribit
Patrum le-
bello.

*Præsidii
tuum fauer
vrgo Socios.*

gānti opere, in quo est sane admirabilis, construxit horologia Solis, Lunæ, ac stellarum simul vna in lamina eburnea, paupertas nostrorum præstantiora non patiebatur, quæ vt noua, fuere gratissima, ac præ cupiditate eorum vsum ediscendi patrem admisit in intima horum primatum penetralia; quod auctoritatem simul ac facultatem negotij plane cōficiendi dedit. Ipse Colaüs in primis patrem humanissime tractauit, in musæum suū sane familiariter admisit, vsum horologii didicit ipse ita sceleriter, vt mox in ipso Sole experimentum fecerit magna sua voluptate. Ab eo tum petiit pater, vt à Pequinenſis Regiæ Gubernatore peteret, vt locum nobis quempiam opportunū curaret. Recepit ac præstitit deinde cumulate, vt infra narrabitur: gratias quoque referre verbis ac simili munusculo non omisit Pater præsidii Tribunalis rituum, cuius nomine secundum hoc regium responsum fuerat impetratum. Is Patrem tanta humanitate excepit, abeuntemque prosequutus est, vt maior ante hac ei non contigerit ab villo Magistratu, nec sperari potuerit, cum ante datum Regi responsum adiit eum Pater, rogaturus vt nonnulla immutaret, quæ videbantur Evangelij promulgationem in posterum posse velut è transuerso nonnihil impedire. Verum ille subscripsit: Solemnia sunt ista, inquit ille, verba, & Tribunalium loquendi modus, qui nihil addit aut demit. Quod porro est, ait ille, tota hac aula Tribunal, quod non intelligat legem illam quam predicatis iustam esse, veram esse? Et sane negotium vestrum hæcenus protuli, quo summus fauor poterat peruenire. Nec hoc contentus scribam Gubernatori Pequinenſi, cuius nunc in manibus est negotium, vt locum ex animi vestri sententia conquirat, hunc amici imo fratris loco habeo. Præsidii exemplo adducti cæteri eiusdem Tribunalis Magistratus pro se quisque Nostros honoribus colere,

lere, fauore prosequi nunquam destitere. Nechi solum, sed ipsi quoque Curiales, qui sæpe molestiores sunt heris ipsis, nullum nostris negotium spe alicuius largitionis emungendæ facesserunt, ita vt res tanta nullo prope sumptu perfecta sit, Hactenus nostri Neophyti sese præ gaudio vix capiebant, & vbi tantam tanti viri in nos humanitatem videre, stupuerunt, asserentes, sibi nunc demum exploratum esse, totum hoc negotium à Deo Optimo Maximo præter ordinem gubernari.

HIS visitationum officiis hoc euentu expletis, *Guberna-* ad Gubernatorem conciliandum applicuit Pater, *tor Nostri* animum. Nostris erat ignotus ille, satisque me- *conciliatur.* tuendum, ne nihil admodum de re nostra laboraret: sed qui omnium corda manu tenet, hunc præ cæteris omnibus nobis ita conciliauit, vt in causa nostra nihil dubitauerit maximorum inuidiam incurrere, Nostrosque contra multos incursus deinde tutari. Is prima Patris visitatione ita captus est, vt omnia cumulate sponderit, & opportune accidit, quo tempore pater cum eo colloquebatur, literæ ab vno, ab altero preces, vtroque grauissimo Magistratu venire, vti Nostris impense faueret, quod propensum iam eius animum plane in nostram partem impulit, cum videret, quo loco nos haberent maximi aula primores. Die insequenti magno apparatu domum nostram misit se dignum munus, ipse deinde subsequutus est, quæ ex visitatione tam inimicus repente haberi voluit, vt in posterum in libellis visitationis eo se titulo compelleret, qui domesticum sonat, quo non æquales solum, sed intimi quique se compellant. Forte hoc ipso tempore contigit, vnum ex Magistratibus, sine cuius sigillo mandatum Regium intimari Gubernatori non poterat, aliquot menses nominatum illum

quidem, sed ab Rege nondum confirmatum sigillo carere, quæ res nostrum negotium vna cum reliquis retardabat. Eo tempore ex amicorum Magistratuum consilio nostri locum aliquem sibi commodum conquirebant, sed nihil inuenere, quod omni ex parte arrideret. Itaque statuerant rem ipsis Magistratibus permittere, Deo fidentes, quod, ut optime postea celsit, ita valuit multum ad eximendos inuidia Nostros, quos constabat sepulturæ locum ab Rege petiisse, ab Magistratibus accepisse.

*Colaï fauor
erga Socios.*

DVM hæc geruntur, resque in longum abitura videretur, Patribus nec opinantibus, scripsit amicus quidam è rituum tribunali, tempus esse cum Gubernatore agendi; nam die insequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. Stupere Nostri, cum constaret eum quem dixi Magistratum suo nondum sigillo vti permissum, vndenam illis tam repentinus fauor aduenisset. Pater Colaum denuo adit, in memoriam reuocaturus, si fortasse tor inter negotia nostrum illi excidisset, ut cum Gubernatore suam ipse auctoritatem interponeret. Is ubi Patrem conspexit, præripuit ei sermonem: Negotium mihi vestrum, ait, minime excidit, nam cum vererer, ne in longum res abiret, præter reliqua vnum hoc ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Gubernatorem destinavi, cui etiam ipsemet rem commendavi, tamen si nihil erat opus: nam & ille propensissimo erat in vos animo, magnique omnino vos facit. Idem quoque commendavi alteri cuidam gentili meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoque res necessario pertinebit. Hæc ille coram cōplurimis stupentibus omnibus, maximeque ipso Patre, qui tum demum intellexit, vnde nobis tam inopinatus fauor affulsisset. Reddat illi Dominus hanc beneuolentiam suam tandem aliquando lucē donato.

Ab

Ab ipso quoque quem dixi rituum præfide literæ impetratæ sunt in eandem sententiam amplissimæ, nec ipsum Gubernatorem rogari à tantis viris pigebat, vel quod eos hac sibi ratione obligaret, vel quod eorum virorum auctoritate factum suū tueri aduersus obrectatores fortasse aliquos deinde poterat, prout fecit. Eum quoq; Pater eodem die cum suo munusculo visitauit, quod ut ille acciperet, vix tandem perficere potuit. Diē insequenti pro tribunali iussit, uti duo alij Gubernatores ei subditi, qui propius negotia popularia attingunt, mitterent, qui eiusmodi sepulturæ locum inuestigarent quam celerrime, sibiq; renunciarent. Eos quoque Gubernatores cum Pater visitasset, reperit plane beneuolos: nā infimi omnes ad nutum sese superiorum mire accommodant: ij quos huic negotio deputarunt, iussi domum nostram venire, uti ex Patribus intelligerent, cuiusmodi locum vellent, iussi enim erāt Gubernatores Patrum, quoad fieri posset, sequi voluntatem, tridui quatrduiue spatio quatuor ipsi loca designarunt, rogaueruntque uti Nostridissimularet, quasi quā locum aliquē suburbanum, in quē ex more Sinico sese reciperent studiorum causa, eo sese conferrent, electuri quodnam ē designatis potissimum arrideret.

Locum pro Sociis designatur.

IN his erat fanum quoddam, prius villa suburbana, Eunuchi cuiusdam ē maximis Regij Palatii, qui cum nescio quid peccasset, ab Rege capitis damnatus, in vinculis viuit, etiamnum nescius, qua cum die iubeat Rex extremo supplicio affici. Is cum se videret non gratia solum Regia excidisse, sed in has angustias redactum, quo hanc suam villam raptorum manibus eriperet (Eunuchorum enim in hoc regno bona fere sunt occupantis) eam villam in fanum consecrauit, idq; specioso nomine disciplinā bonitatis appellauit.

Eunuchorum in vinculis erat.

Villa Eunuchi sub-urbana propestris astitit.

Leges in hoc Regno non sinunt priuatum quempiam fana erigere (etsi conuiuentibus Magistratibus permulti maxime potentiores Eunuchi riguant) quæ tamen erecta quolibet modo fuerint, eo ipso sub rituum tribunalis recidunt potestatem. Ita quod ille meditatus fuerat ad suæ villæ conseruationem, id ei nocuit ad iacturam. Nesciebant patres, cum hunc locum iustrant, Eunuchum illum adhuc esse superstitem; quod si sciissent, non facile hunc locum cæteris prætulissent; id cum rescire, iam non erat in eorum potestate fani alterius electio. Hæc igitur villa erat accommodatissima, nec amplius quam vnu Idolorum Ministrum aiebat, quoniam ementium erat fanum, re autem vera villa suburbana. Eum nostri locum cæteris cū facile prætulissent, mox qui missi erant Gubernatores illos inferiores certiores reddiderunt: quorum alter vt à nostris largitionem fortasse aliquā emungeret, vnum ex eis remisit, vt pretium eius loci æstimeret, sciretque ex ipsis loci custodibus, quanti eū æstimarēt. Respondit qui mittebatur, in munere Regio pretiū non spectari, inquiri vero de pretio omnino non posse; nam si quid forte possessor subodoraretur, cælum ac terram proculdubio moueret ad suam villam conseruandam, quod ēt alio in fano futurum erat, cum nullum esset plane ab omni casto- de ac possessore desertum. Gubernator nihilominus ille, qui nummos non causas volebat, imperauit homini faceret q̄ iubebatur. Ibat ille parum latus, & ecce Diuino sane consilio pro foribus amici cuiusdam Magistratus vnum ē domesticum nostris famulis, quem ille nouerat, cōspicatur, ad eum accedit, narrat quo & quorsum, & quam inuitus eat. Aderat in ea domo pater, qui rem curabat, eum, inisso subsistere tantisper homine, de re tota certiore reddit. Non Patrem minus quam amicum

amicum ea res perculit, a quibus largitionis spem
 id oleremox intellectum. Itaque amicus ille, qui
 longe superiorem gerebat dignitatem, iubet eum
 qui mittebatur pręstolari, dum ad Gubernatorę
 scribat, serres nostras habere pro suis, eas tractet
 vti suas, ac simul oretenus mandat, de pretio ni-
 hil ad eum attinere, visurum ea de re Gubernato-
 rem maiorem, se iussu esse locum, nihil am-
 plius, inquirere. Is vterat inferioris ordinis re-
 spondit quam modestissime, se iussa facturum.
 Idem patri qui deinde subsecutus est responsum
 dedit, & mox Gubernatorem supremum mo-
 nuit, qui pro tribunali sua manu scripsit: *Discipuli-
 na bonitatis famam quod N. Euzuchi capitis ab Rege
 damnati sit, nihil opus est pretio comparari: Idolorum
 minister, qui id incolit, expellatur, & Iacobo Pantoia ac
 Sociis illico tradatur. Quanquam omnia, quam se-
 cretissime fieri potuit, hastenus peracta sunt,
 non defuit tamen, prius quam hæc vltima sen-
 tentia ferretur, è Curialibus nescio quis, qui Eu-
 nuchi propinquos moneret, agi de suo sano au-
 ctoritate Regia magni Occidentis aduenis tra-
 dendo; sed quia id in animum sibi inducere ni-
 mine potuerunt, nihil ante hanc vltimam Gu-
 bernatoris voluntatem mouere. Impetrato hoc
 mandato ingentes Deo gratias Nostri retulere,
 rati nihil iam ad rei firmitatem superesse, sed ni-
 mirum ignorabant, quantis adhuc emenda labo-
 ribus superesset. Actis Gubernatori gratis, Pater
 eum rogat, vti profanum illum fani Custodem ad
 se accitum ipse amaret, nec mora, Satellites duos
 destinat, qui cum in diem crastinum pro tribu-
 nali sibi fiant. Ibeant Satellites eum mandato in
 tabulis ex more descriptis, vt eum adducerent: &
 ecce illum ipsum nihil minus opinantem ex itinere
 offendunt, moxque abducunt in Gubernato-
 ris palatium, vbi in sequentē diem mire suspensus*

*Villa sub-
 urbana
 Nostri ad-
 dicitur,*

*Fani Custos
 inbetur gra-
 ti.*

substitit, ecqua ex culpa infirmaretur. Qui ubi
 aduenit, nixis coram Gubernatore genibus ab eo
 iussus est templum suum ex templo deferere, & in
 aliud commigrare, quoniam illud ab Rege Iaco-
 bo Pantoix ac Sociis esset datum. Eorum lex
 tua multum differt, communem cum illis vitam
 agere nullo modo potes. Abiit ille, nec verbum
 locutus, imo satis lætus, se metum verberum &
 alicuius culpæ grauioris euasisse, nec mora, suam
 supellectilem cōuasauit, eoque ipso die abscessit.
 Ergo Nostri eodem ipso die Neophytis comiti-
 bus loci possessionem adierunt. Ea res facile est
 credere, quantum Eunuchum illum reum suæ
 factionis exteros pupugerit. Itaque in villam
 mox concurrere nonnulli, quibus Patres dixerat,
 se ab Rege defuncto Socio aliquem sepulchri lo-
 cum petiisse, hunc sibi à Magistratibus sua spon-
 te, nulla sua postulatione assignatum: ij cum Re-
 gem Magistratumque audierunt, abiire, non-
 dum satis certi, quid consilij in re tam desperata
 caperent, verebantur enim ne si quid molirètur,
 extremam reo perniciem accerterent: id maxime
 patuit, cum ad Patrem venit Eunuchus vnus ali-
 quis, qui diceret, constare iam sibi Nostros in hac
 villam occupandam immisos esse ab Magistratu,
 seipsum non intrusisse, certum tamen sibi esse, ius
 suum persequi, petere se, eam rem Nostri ne gra-
 uate ferrent. Cui respondit Pater, se nihil habere
 quod moleste ferat, dum ipsi rationis limites ne
 excedant. Interim tamen tempus illud iacturæ
 sensus omnem exemit metum. Die quadam ex-
 plorato tempore, quo vterque Patrum aberat à
 villa, non pauci Eunuchuli turmatim irrupit,
 cumque vnum à Fratibus nostris cum aliquot
 Neophytis, quod ad loci custodiam Patres reli-
 querant, reperissent, nixi genibus, quo cultu Re-
 gem & venerari & appellare solent, aduenas istos
 loci

*Eunuchi
 Nostra ab
 septibus in
 villam ir-
 rumpunt.*

loci iam Dominos licet absentes salutarunt, Quidenim illis deerat, aiebant, præter vnum regnum, quibus satis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus exuendos? Hæc & similia cum in Nostros coniecissent, dixerunt; fanum illud quidem ab Rege Magistratibusque donatum, sed non fani suppellectilem. Itaque qua volentibus qua nolentibus iis qui aderant, mobilia multa extulere. Huius generis fuere rupium quædam fragmenta, quæ Sinis ad oblectationem in pretio sunt. Abiere multi cum suppellectile quam efferebant, reliqui cum Fratre nostro ac Neophytis collocaturi confedere. Dicamabo (ad Fratrem nostrum conuersus ex illis vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtrum, quo sibi hominum animos & tantorum tam arte deuincit? Magister, inquit, meus (ita enim Fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui solent) virtutem habet, literas, libros, legem Dei summi, quam in omni confessu prædicat, his nullum est efficacius pharmacum ad Magnatum animos sibi adiungendos. Amabo te, ait ille, cum discipulus eius sis, persuade illi etiam atque etiam vti aliud sibi fanum maius ac melius ab Magistratibus designari curet. Sit ista, inquit Frater noster, vestra cura; neque enim eum pro sua modestia decet maiora melioraque postulare, quidquid sibi ab Rege Magistratibusque datur, ille id omne pro magno habet. His Fratris nostri prudentibus responsis, & cuiusdam è Neophytis qui aderant longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessere. Cû in exteriorem aulam, in qua erat idolorum ara, peruenere, ex his vnus nixis genibus ita cum primario simulacro est collocutus: *Vale extremum vale: neque enim ego hanc aulam posthac meo arbitrato prius ingrediar.* Verum alius ab iracundia colloquij materiam sumens, dignius variusque cum eodem

*Ridiculum
cum idolo
colloquij.*

eodem simulacro est præfatus : *Massa stercorea luteaque* (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) si tibi non fuit virium satis ad anum tuum te ipsum tuendum , ego quid epis à te sperare possum ? nullo honore digna es , nec vllum tibi signum memoris & grati animi exhibebo . Ita ille . Alij dicebant , Hoc simulacrum alterius idoli nomen olim gerebat , permutatum est , alterique attributum , ideo nunc prius illud de usurpatore vindicta sumit . His aliisque contumeliis affecta sunt simulacra , fanumque illi quondam suum reliquere .

*Controuer-
sa de Villa
Nostris de-
signata di-
cuntur .*

NONDUM finis fuit tragediarum , quas Euphry concitarunt . Reus ille ubi vidit omnia vndique ita vallata esse , vt suo nomine nihil sine periculo ultra sibi audendum superesset , hanc suam villam alteri Eunuchò è supremis , qui apud Regis matrem erat in primis gratosus , ea lege donauit , vt eam Nostris eripere omni ope atque opera conaretur . Mouit is omnem lapidem , per adulescentes primum Eunuchulos , metu ac minis domum nostram infestare conatus est , sed frustra . Cum enim audisset Nostris iniurias apud Regem deposituros , nec villam nisi Regis imperio relicturos , aliquantisper acquieuit . Hic cum Eunuchò congressus , si non sustulit omnem de villa controuerksam , valuit tamen ad excludendas in posterum importunorum hominum insolentias .

*Guberna-
tor pro So-
ciis edictum
facit .*

Post hæc Gubernator ipse , Rituumque præses singuli suum edictum supra limen domus erigendum exscripserunt . Et Gubernatoris erat in hæc fere sententiam . Narrabat qua ratione Rex pro sua insigni clementia , qua etiam remotissima quæque regna complectebatur , post varia superiorum annorum in nos beneficia , nunc demum velut sui regni incolis ea omnia munierat , atque confirmarat hæc recenti liberalitate , qua hunc Matthæi Riccij sepulturæ Sociorumque perpetuæ habitationi locum dabat , vt in coritis legis nostræ

noſtræ obſervantes, Deum pro Regis eiufque parentis vita & ſalute, proque pace ac Regum ſalutē atque incolumitate rogaremus. Sed quoniam verébatur, ne forte quiſpiam nobis aliquid moleſtię inferret, vetabat ne quiſquam citra Noſtrorum voluntatem eum locum ingrederetur, aut moleſtus eſſet, qui ſecus feciſſet, eum à vicorum excubiis vinciri, & ad ſuum tribunal deduci iubebat ſeveriſſime puniendum. Rituum præſidis edictum erat in eandem fere ſententiam. Vtrumque hoc edictum non ſolum hominum insolentium petulantiam repreſſit, ſed magna ex parte Eunuchos competitors ſua ſpe deturbavit.

S E D tamen duas ad hanc arcem expugnandam extremas machinas reſervarunt. Prior fuit Capitii Eunuchorum favor. Hoc tempore quò ſe nemini Rex videndum præbet, in Eunuchorum manibus omnia fere regni negotia ſunt poſita. E quibus vnus eſt, qui Regi proximus, alter prope Rex eſt. Effecerunt competitors Eunuchi, vt hic ad Gubernatorē ſchedulam mitteret, qua ſuperbe nimis & impotenter eum inter cætera erroris arguebat, quod tam inſignem Noſtris Villam Eunuchis ereptam tradidiſſet. Gubernator hac ſchedula nihil motus, nec reſponſo dignatus eſt Eunuchum, ſolum exſcribi Regium diploma, Tribunalique rituum ad ſe mandatum iuſſit; quæ vt vidit Eunuchus ille, die inſequenti alia ſchedula veniam demiſſe petiit, cauſatus Regij diplomatiſignorationem. Hæc ipſe Gubernator Noſtris narrauit, idemq; non ita multo poſt ſuaſit, vt ad eum viſendum ſe Noſtri cōferrent, ſimul ad eum ferrent libros omnes, quos Noſtri Sinitice in hanc diem ediderant, ſive de re Chriſtiana, virtutibusque, ſive de Mathematicis diſciplinis. Hæc in diem inſequentem comparata ſunt, ac ſimpli perelegans Deiparæ eſſigies, Gnomonicum
horos

res ad-
huc
ad congres-
sum Eunu-
chi.

horologium eburneum, & alia nonnulla, quæ ambo Patres secum detulerunt. Admissi intra Eunuchi septa, dum congressum præstolantur, Eunuchis aliis sua munuscula videre cupientibus, ostendite, quæ omnia, sed maxime Virginis effigiem, admirabantur, qua occasione de fidei nostræ rebus illatus sermo. Post diuturnam moram misit qui renunciaret, integrum nunc sibi non esse, sufficere sui negotij rationem, quam scripto dederant, se legisse. Verum vrsere Patres, ut aduenas Regionibus remotissimis nunc primum se videre cupientes ne reliceret: quo ille audito, admisit Patres Licentiatorum Sinensium cultu indutos, quos ille cum nixos genibus, ut fere solet reliquos, excipere compararet, confedit. Verum Patres, quos non decebat cum hoc Eunucho aliter, quam cum summis agere Magistratibus, nihil se mouerunt. Sensit ille quorsum hæc tergiuersatio, & assurgens eo ritu eos excepit, quo pares à paribus excipi Sinico de more solent. Inde stantes sermonem prosequuntur; querebantur Patres se per Eunuchos quosdam regia liberalitate Magistratum autoritate confirmata pacifice frui hætenus minime potuisse: petebant uti suam interponeret autoritatem. Is primum schedulæ ad Gubernatorem missæ rationem dedit, se id Regiæ voluntatis ignoratione fecisse, posthac curaturum, uti nemo his molestus esset; neque enim decebat summorum Tribunalium statuta, ex Regia potissimum liberalitate orta, in dubium reuocare: suam securi domum incolerent; Socium humo mandarent, regia denique munificentia fruerentur. Gratiis ætis cum adducere minime potuerunt, ut aliquid allatorum munerum acciperet, omnia vidit atque laudauit, Deiparæ potissimum effigiem, sed, ut dixi, accipere recusauit, quod apud Sinas sine vlla inhurbanitatis nota fieri sæpe solet.

Altera

Altera quam competitores admouerunt ma-
china fuit ipsa Regis parens, quam ideo in postre-
mam aciem referuarunt, vt re iam conclamata
subuenirent. Hæc, vt horum Annalium initio di-
xi, vetula est Idolis addictissima, & hic Eunuchus,
qui hæc miscebat, ei graciosus in paucis, eam igi-
tur die quadam adit, queritur ereptum sibi fanū
idolorum, quod multis aureorum millibus æsti-
matur, datumque quibusdam aduenis, qui cum
idola non venerentur, ea vel aquis mox vel flam-
mis absument, rogabat, vnum vt verbum Regi
suggereret. Verum illa sic respondisse fertur: Vt
pluris quam dicis id æstimeretur, quid est hoc ad
Regis munificentiam, cum Rege porro hac de re
loqui, omnino ad rem non pertinet: sane si de Eu-
nucho reo, ille quem dicis aduena dato Regi libel-
lo, queratur, actum est de eius vita. Tacuit Eunu-
chus, nec ultra instare ausus est, ibique spem simul
artefque suas Eunuchi posuere.

NONDVM humani generis hostis quieuit, ini-
tio dixi causam hanc ad quæsturæ regis tribunal
pertinere iudicandam, ad quod etiam delata,
Nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auo-
cata. Procuratum igitur, vt à rituum tribunali
alterum quæsturæ regis tribunal sciret, hoc cre-
gium esse munus; petiitque vt immunis is lo-
cus in posterum declararetur, eque tributorum
tabulis expungeretur. Res ad eum deuenit, cui
prius fuerat erepta. Is forte senserat ereptam sibi
spem alicuius lucelli, nam hoc nomine passim
male audiebat, ergo procurauit rem satis pericu-
lose perturbare. Ad eum Gubernatorem inferio-
rem, qui locum conqueri iusserat, publicum scri-
ptum & publico sui muneris sigillo munitū mit-
tit, quo iubet respondere, cur Nostris adeo ma-
gnificas ædes assignasset? Non parum ea res per-
culit Gubernatorem illum, ergo ad Patrem e-
iis

*Alia con-
trouersia
dirimenda*

*Alia diffi-
cultas oria-
tur de villa
confirman-
da.*

quidem, sed ab Rege nondum confirmatum sigillo carere, quæ res nostrum negotium vna cum reliquis retardabat. Eo tempore ex amicorum Magistratum consilio nostri locum aliquem sibi commodum conquirebant, sed nihil inuenere, quod omni ex parte arrideret. Itaque statuerant rem ipsis Magistratibus permittere, Deo fidentes, quod, ut optime postea celsit, ita valuit multum ad eximendos inuidia Nostros, quos constabat sepulturæ locum ab Rege petiisse, ab Magistratibus accepisse.

DVM hæc geruntur, resque in longum abitura videretur, Patribus nec opinantibus, scripsit amicus quidam è rituum tribunali, tempus esse cum Gubernatore agendi; nam die insequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. Stupere Nostri, cum constaret eum quem dixi Magistratum suo nondum sigillo uti permissum, vndenam illis tam repentinus fauor aduenisset. Pater Colaum denuo adit, in memoriam reuocaturus, si fortasse tor inter negotia nostrum illi excidisset, ut cum Gubernatore suam ipse auctoritatem interponeret. Is vbi Patrem conspexit, præripuit ei sermonem: Negotium mihi vestrum, ait, minime excidit, nam cum vererer, ne in longum res abiret, præter reliqua vnum hoc ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Gubernatorem destinati, cui etiam ipsemet rem commendavi, tamen si nihil erat opus: nam & ille propensissimo erat in vos animo, magnique omnino vos facit. Idem quoque commendavi alteri cuidam gentili meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoque res necessario pertinebit. Hæc ille coram cōplurimis stupentibus omnibus, maximeque ipso Patre, qui tum demum intellexit, vnde nobis tam inopinus fauor affulsisset. Reddat illi Dominus hanc beneuolentiam sua tandem aliquando huic donato.

Ab

*Colaï fauor
erga Socios.*

Ab ipso quoque quem dixi rituum præfideliter
impetratæ sunt in eandem sententiam amplissi-
mæ, nec ipsum Gubernatorem rogari à tantis vi-
ris pigebat, vel quod eos hac sibi ratione obliga-
ret, vel quod eorum virorum auctoritate factum
suū tueri aduersus obrectatores fortasse aliquos
deinde poterat, prout fecit. Eum quoq; Pater eo-
dem die cum suo munusculo visitauit, quod vt il-
le acciperet, vix tandem perficere potuit. Diē in se-
quenti pro tribunali iussit, vt duo alij Guberna-
tores ei subditi, qui propius negotia popularia
attingunt, mitterent, qui eiusmodi sepulturæ lo-
cum inuestigarent quam celerrime, sibiq; renun-
ciarent. Eos quoque Gubernatores cum Pater vi-
sitasset, reperit plane beneuolos: nā infimi omnes
ad nutum sese superiorum mire accommodant: ij
quos huic negotio deputarunt, iussi domum no-
stram venire, vt ex Patribus intelligerent, cuius-
modi locum vellent, iussi enim erāt Gubernato-
res Patrum, quoad fieri posset, sequi voluntatem,
tridui quatrduive spatio quatuor ipsi loca desi-
gnarunt, rogaueruntque vt Nostri dissimulan-
ter, quasi qn locum aliquē suburbanum, in quē
ex more Sinico sese reciperent studiorum causa,
eo sese conferrent, electuri quodnam ē designa-
tis potissimum arrideret.

*Locum pro
Sociis desi-
gnatur.*

IN his erat fanum quoddam, prius villa subur-
bana, Eunuchi cuiusdam ē maximis Regij Pala-
tij, qui cū nescio quid peccasset, ab Rege capitis
damnatus, in vinculis viuit, etiamnum nescius,
qua eum die iubeat Rex extremo supplicio affi-
ci. Is cum se videret non gratia solum Regia exci-
disse, sed in has angustias redactum, quo hanc
suam villam raptorum manibus eriperet (Eu-
nuchorum enim in hoc regno bona fere sunt oc-
cupantis) eam villam in fanum consecrauit, idq;
specioso nomine disciplinā bonitatis appellauit.

*Eunuchorum
in vinculis
erat.*

Leges in hoc Regno non sinunt priuatum quempiam sana erigere (etſi coniuuentibus Magiſtribus permulti maxime potentiores Eunuchi erigunt) quæ tamen erecta quolibet modo fuerint, eo ipſo ſub rituum tribunalis recidunt poſſeſſatatem. Ita quod ille meditatſus fuerat ad ſuæ villæ conſeruatiſſimam, id ei nocuit ad iacturam. Neſciſſebant patres, cum hunc locum luſtrarent, Eunuchum illum adhuc eſſe ſuperſtitem; quod ſi ſciuiſſent, non facile hunc locum cæteris prætuliffent; id cum reſciuire, iam non erat in eorum poteſtate ſani alterius electio. Hæc igitur villa erat accommodatiſſima, nec amplius quam vnu Idolorum Miniſtrum alebat, quoniam ementiri erat ſanum, re autem vera villa ſuburbana. Eum noſtri locum cæteris cū facile prætuliffent, mox qui miſſi erant Gubernatores illos inferiores certiores reddiderunt: quorum alter vt a noſtris lertitipem fortaiſſe aliquā emungeret, vnum ex iſis remiſit, vt pretium eius loci æſtimaret, ſciretque ex ipſis loci cuſtodibus, quanti eū æſtimaret. Reſpondit qui mittebatur, in munere Regio pretiū non ſpectari, inquiri vero de pretio omnino non poſſe; nam ſi quid forte poſſeſſor ſubodoraretur, cælum ac terram proculdubio moueret ad ſuam villam conſeruandam, quod èt alio in ſano futurum erat, cum nullum eſſet plane ab omni caſtode ac poſſeſſore deſertum. Gubernator nihilominus ille, qui nummos non cauſas volebat, imperauit homini faceret q̃ iubebatur. Ibat ille parum lætus, & ecce Diuino ſane conſilio præ foribus amici cuiuſdam Magiſtratus vnum è domeſticis noſtris famulis, quem ille nouerat, cōſpicatur, ad eum accedit, narrat quo & quorſum, & quam inuitus eat. Aderat in ea domo pater, qui rem curabat, eum, inſiſſo ſubſiſtere tantisper homine, deſe tota certiore reddit. Non Patrem minus quam

Villa Eunuchi ſuburbana pro poſtris æſtimatur.

amicum

amicum ea res perculit, à quibus largitionis spem
id plere mox intellectum. Itaque amicus ille, qui
longe superiorem gerebat dignitatem, iubet eum
qui mittebatur præstolari, dum ad Gubernatoris
scribat, se res nostras habere pro suis, eas tractet
viti suas, ac simul ore tenus mandat, de pretio ni-
hil ad eum attinere, visurum ea de re Gubernato-
rem maiorem, se iussum esse locum, nihil am-
plius, inquirere. Is ut erat inferioris ordinis re-
spondit quam modestissime, se iussa facturum.
Idem patri qui deinde subsecutus est responsum
dedit, & mox Gubernatorem supremum mo-
nuit, qui pro tribunali sua manu scripsit: *Discipuli-
na bonitatis famam quod N. Eunuchi capitis ab Rege
damnatissit, nihil opus est pretio comparari: Idolorum
minister, qui id incolit, expellatur, & Iacobo Pantoia ac
Sociis illico tradatur.* Quanquam omnia, quam se-
cretissime fieri potuit, hætenus peracta sunt,
non defuit tamen, priusquam hæc vltima sen-
tentia ferretur, è Curialibus nescio quis, qui Eu-
nuchi propinquos moneret, agi de suo sano au-
ctoritate Regia magni Occidentis aduenis tra-
dendo; sed quia id in animum sibi inducere nu-
nime potuerunt, nihil ante hanc vltimam Gu-
bernatoris voluntatem mouere. Impetrato hoc
mandato ingentes Deo gratias Nostri retulere,
rati nihil iam ad rei firmitatem superesse, sed ni-
mirum ignorabant, quantis adhuc emenda labo-
ribus superesset. Actis Gubernatori gratias, Pater
eum rogat, uti profanum illum fanicustodem ad
se accitum ipse amaret: nec mora, Satellites duos
destinat, qui eum in diem crastinum pro tribu-
nali sibi sistant. Ibant Satellites eum mandato in
tabulis ex more descriptis, ut eum adducerent: &
ecce illum ipsum nihil minus opinantem ex itinere
offendunt, moxque abducunt in Gubernato-
ris palatium, ubi in sequenti die miræ suspensus

*Villa sub-
urbana
Nostri ad-
dicuntur,*

*Fanicustodem
inbetur ma-
gare.*

subsistit, ecqua ex culpa infimularent. Qui ubi
 aduenit, nixis coram Gubernatore gemibus ab eo
 iussus est templum suum extemplo deferere, & in
 aliud commigrare, quoniam illud ab Rege Iaco-
 bo Pantoix ac Sociis esset datum. Eorum lex à
 tua multum differt, communem cum illis vitam
 agere nullo modo potes. Abiit ille, nec verbum
 locutus, imo satis lætus, se metum verberum &
 alicuius culpæ grauioris euasisse, nec mora, suam
 suppellectilem cōuasauit, eoque ipso die abscessit.
 Ergo Nostri eodem ipso die Neophytis comiti-
 bus loci possessionem adierunt. Ea res facile est
 credere, quantum Eunuchum illum reum suæ
 factionis ceteros pupugerit. Itaque in villam
 mox concurrere nonnulli, quibus Patres dixere,
 se ab Rege defuncto Socio aliquem sepulturæ lo-
 cum petiisse, hunc sibi à Magistratibus sua spon-
 te, nulla sua postulatione assignatum: ij cum Re-
 gem Magistratumque audierunt, abiere, non-
 dum satis certi, quid consilij in re tam desperata
 caperent, verebantur enim ne si quid molirètur,
 extremam reo perniciem accerlerent: id maxime
 patuit, cum ad Patrem venit Eunuchus vnus ali-
 quis, qui diceret, constare iam sibi Nostros in hac
 villam occupandam immisos esse ab Magistratu,
 seipsum non intrusisse, certum tamen sibi esse, ius
 suum persequi, petere se, eam rem Nostrine gra-
 uate ferrent. Cui respondit Pater, se nihil habere
 quod moleste ferat, dum ipsi rationis limites ne
 excedant. Interim tamen tempus illud iacturæ
 sensus omnem exemit metum. Die quadam ex-
 plorato tempore, quo vterque Patrum aberat à
 villa, non pauci Eunuchuli turmatim irrumpunt,
 cumque vnum à Fratibus nostris cum aliquot
 Neophytis, quod ad loci custodiam Patres reli-
 querant, reperissent, nixi genibus, quo cultu Re-
 gem & venerari & appellare solent, aduenas illos
 loci

*Eunuchi
 Nostris ab
 sentibus in
 villam ir-
 rumpunt.*

loci iam Dominos licet absentes salutarunt, Quid enim illis deerat, aiebant, præter vnum regnum, quibus satis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus exuendos? Hæc & similia cum in Nostros coniecissent, dixerunt; fanum illud quidem ab Rege Magistratibusque donatum, sed non fani suppellestilem. Itaque qua volentibus qua nolentibus iis qui aderant, mobilia multa extulere. Huius generis fuere rupium quædam fragmenta, quæ Sinis ad oblectationem in pretio sunt. Abierunt multi cum suppellestile quam efferebant, reliqui cum Fratre nostro ac Neophytis collocaturi confedere. Dicamabo (ad Fratrem nostrum conuersus ex illis vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtrum, quo sibi hominum animos & tantorum tam arcte deuincit? Magister, inquit, meus (ita enim Fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui solent) virtutem habet, literas, libros, legem Dei summi, quam in omni confessu prædicat, his nullum est efficacius pharmacum ad Magnatum animos sibi adiungendos. Amabo te, ait ille, cum discipulus eius sis, persuade illi etiam atque etiam vt aliud sibi fanum maius ac melius ab Magistratibus designari curet. Sit ista, inquit Frater noster, vestra cura; neque enim cum pro sua modestia decet maiora melioraque postulare, quidquid sibi ab Rege Magistratibusque datur, ille id omne pro magno habet. His Fratris nostri prudentibus responsis, & cuiusdam è Neophytis qui aderant longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessere. Cû in exteriorem aulam, in qua erat idolorum ara, peruenere, ex his vnus nixis genibus ita cum primario simulacro est collocutus: *Vale extremum vale: neque enim ego hanc aulam posthac meo arbitrato vti prius ingrediar.* Verum alius ab iracundia colloquij materiam sumens, dignius variusque cum eodem

*Ridiculum
cum idolo
colloquij.*

eodem simulacro est præfatus : *Massa stercorea lateaque* (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) *si tibi non fuit virium satis ad anum tuum teg ipsum tuendum , ego quid opis à te sperare possum ? nullo honore digna es , nec vllum tibi signum memoris & grati animi exhibebo .* Ita ille . Alij dicebant , *Hoc simulacrū alterius idoli nomen olim gerebat , permutatū est , alteri attributum , ideo nunc prius illud de vsurpatore vindicta sumit .* His aliisque contumeliis affecta sunt simulacra , fanumque illi quondam suum reliquere .

Controuer-
sa de Villa
Nostris de-
signata di-
camur .

NONDVM finis fuit tragœdiarum , quas Euphry concitarunt . Reus ille vbi vidit omnia vndique ita vallata esse , vt suo nomine nihil sine periculo vltra sibi audendum superesset , hanc suam villam alteri Eunuchō ē supremis , qui apud Regis matrem erat in primis graciosus , ea lege donauit , vt eam Nostris eripere omni ope atque opera conaretur . Mouit is omnem lapidem , per adollescentes primum Eunuchulos , metu ac minis domum nostram infestare conatus est , sed frustra . Cum enim audisset Nostris iniurias apud Regem deposituros , nec villam nisi Regis imperio relictuos , aliquantisper acquieuit . Hic cum Eunuchō congressus , si non sustulit omnem de villa controuerſiam , valuit tamen ad excludendas in posterum importunorum hominum insolentias . Post hæc Gubernator ipse , Rituumque præses singuli suum edictum supra limen domus erigendum exscripserunt . Et Gubernatoris erat in hæc fere sententiam . Narrabat qua ratione Rex pro sua insigni clementia , qua etiam remotissima quæque regna complectebatur , post varia superiorum annorum in nos beneficia , nunc demum velut sui regni incolis ea omnia munierat , atque confirmarat hæc recenti liberalitate , qua hunc Matthæi Riccij sepulturæ Sociorumque perpetuæ habitationi locum dabat , vt in eo ritus legis nostræ

Guberna-
tor pro So-
cij edictum
facit .

nostræ obseruantes, Deum pro Regis eiusque parentis vita & salute, proque pace ac Regum salutē atque incolumitate rogaremus. Sed quoniam verebatur, ne forte quispiam nobis aliquid molestiæ inferret, vetabat ne quisquam citra Nostrorum voluntatem eum locum ingrederetur, aut molestus esset, qui secus fecisset, eum à vicorum excubiis vinciri, & ad suum tribunal deduci iubebat seuerissime puniendum. Rituum præfidis edictum erat in eandem fere sententiam. Vtrumque hoc edictum non solum hominum insolentium petulantiam repressit, sed magna ex parte Eunuchos competitores sua spe deturbauit.

S E D tamen duas ad hanc arcem expugnandam extremas machinas reseruarunt. Prior fuit Capitis Eunuchorum fauor. Hoc tempore quo se nemini Rex videndum præbet, in Eunuchorum manibus omnia fere regni negotia sunt posita. E quibus vnus est, qui Regi proximus, alter prope Rex est. Effecerunt competitores Eunuchi, vt hic ad Gubernatorē schedulam mitteret, qua superbe nimis & impotenter eum inter cætera erroris arguebat, quod tam insignem Nostris Villam Eunuchis ereptam tradidisset. Gubernator hac schedula nihil motus, nec responso dignatus est Eunuchum, solum exscribi Regium diploma, Tribunalisque rituum ad se mandatum iussit; quæ vt vidit Eunuchus ille, die insequenti alia schedula veniam demisse petiit, causatus Regij diplomatis ignorationem. Hæc ipse Gubernator Nostris narrauit, idemq; non ita multo post suasit, vt ad eum visendum se Nostri cōferrent, simul ad eum ferrent libros omnes, quos Nostri Sinice in hanc diem ediderant, siue de re Christiana, virtutibusque, siue de Mathematicis disciplinis. Hæc in diem insequentem comparata sunt, ac simul perelegans Deiparæ effigies, Gnomonicum

horos

*Patres ad-
mittantur
ad congres-
sum Eunuch-
um.*

horologium eburneum, & alia nonnulla, quæ ambo Patres secum detulerunt. Admissi intra Eunuchi septa, dū congressum præstolantur, Eunuchis aliis sua munuscula videre cupientibus, ostendite, quæ omnia, sed maxime Virginis effigiem, admirabantur, qua occasione de fidei nostræ rebus illatus sermo. Post diuturnam moram misit qui renunciaret, integrum nunc sibi non esse, sufficere sui negotij rationem, quam scripto dederant, se legisse. Verum vrsere Patres, vt aduenas è Regionibus remotissimis nūc primum, se videre cupientes ne reiicerat: quo ille audito, admisit Patres Licentiatorum Sinensium cultu indutos, quos ille cum nixos genibus, vt fere solet reliquos, excipere compararet, confedit. Verum Patres, quos non decebat cum hoc Eunucho aliter, quam cum summis agere Magistratibus, nihil semouerunt. Sensit ille quorsum hæc tergiuersatio, & assurgens eo ritu eos excepit, quo pares à paribus excipi Sinico de more solent. Inde stantes sermonem prosequuntur; querebantur Patres se per Eunuchos quosdam regia liberalitate Magistratum autoritate confirmata pacifice frui hætenus minime potuisse: petebant vt suam interponeret auctoritatem. Is primum schedulæ ad Gubernatorem missæ rationem dedit, se id Regiæ voluntatis ignoratione fecisse, posthac curaturum, vt nemo lis molestus esset; neque enim decebat summorum Tribunalium statuta, ex Regia potissimum liberalitate orta, in dubium reuocare: suam securi domum incoherent; Socium humo mandarent, regia denique munificentia fruerentur. Gratiis ætis elum adducere minime potuerunt, vt aliquid allatorum munerum acciperet, omnia vidit atq; laudauit; Deiparæ potissimum effigiem, sed, vt dixi, accipere recusauit, quod apud Sinas sine vlla inhurbanitatis nota fieri sæpe solet.

Altera

Altera quam competitorum admotuerunt ma-
china fuit ipsa Regis parens, quam ideo in postre-
mam aciem referuarunt, ut rei iam conclamatae
subuenirent. Hæc, ut horum Annalium initio di-
xi, vetula est Idolis addictissima, & hic Eunuchus,
qui hæc miscebat, ei graciosus in paucis, eam igi-
tur die quadam adit, queritur ereptum sibi fanū
idolorum, quod multis aureorum millibus æsti-
matur, datumque quibusdam aduenis, qui cum
idola non venerentur, ea vel aquis mox vel flam-
mis absument, rogabat, vnum ut verbum Regi
suggereret. Verum illa sic respondisse fertur: Ut
pluris quam dicis id æstimeretur, quid est hoc ad
Regis munificentiam, cum Rege porro hac de re
loqui, omnino ad rem non pertinet: sane si de Eu-
nucho reo, ille quem dicis aduena dato Regi libel-
lo, queratur, actum est de eius vita. Tacuit Eunu-
chus, nec ultra instare ausus est, ibique spem simul
artemque suas Eunuchi posuere.

NONDUM humani generis hostis quieuit, ini-
tio dixi causam hanc ad quaesturæ regis tribunal
pertinere iudicandam, ad quod etiam delata,
Nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auo-
cata. Procuratum igitur, ut à rituum tribunali
alterum quaesturæ regis tribunal sciret, hoc re-
gium esse munus; petiitque ut immunis is lo-
cus in posterum declararetur, eque tributorum
tabulis expungeretur. Res ad eum deuenit, cui
prius fuerat erepta. Is forte senserat ereptam sibi
spem alicuius lucelli, nam hoc nomine passim
male audiebat, ergo procurauit rem satis pericu-
lose perturbare. Ad eum Gubernatorem inferio-
rem, qui locum conqueri iusserat, publicum scri-
ptum & publico sui muneris sigillo munitū mit-
tit, quo iubet respondere, cur Nostri is adeo ma-
gnificas ædes assignasset? Non parum ea res per-
culit Gubernatorem illum, ergo ad Patrem &
filiis

*Alia diffi-
cultas oria-
tur de villa
confirman-
da.*

fuis Curialibus vnum cum eo scripto mittit , petitque ecquid respondere velit. Respondit Pater, nihil esse quod responderet, se effecturum non solum vt responsum nō peteretur, sed etiam vt suū scriptū ipse qui miserat reuocaret. Pater ad eum adit, explicat Regē Nostros nō sepulturam solum, sed ædes quoque ad habitandum concessisse, quæ si magnificæ, ideo erāt Rege dignæ, si nos indigni. Petebat igitur pater , vt hoc suum scriptum ipse reuocaret : non parum miratus est ita confidenter hoc ab se peti , intulitq; se die insequenti pro tribunali sessurum , si quid haberet, libellum daret. Abiens Pater ad amicum nostrum se contulit eius contribulem, narrat rem totam, monetque, vt auctor sit amico suo , ne se vnus tot Magistratum sententiis in re iam facta opponeret , nihil inde emolumenti , mali fortasse non parum sibi posse ab iis offensis accersere , fecit is quod rogabatur ita accurate, vt die insequenti literas *Quæstor* ille ad Patrem scriberet officij plenas, quibus se omnia ex eius voto facturum spondebat. Cum responso misit Pater leue rerum nostrarum manusculum, quod, vt apparet, omnia composuit; nam intra paucos dies publicum illud scriptum publice reuocauit; ædesque nostras in perpetuum tributo regio exemit. Atq; hic finis fuit, huius rei, quæ tantum ad Dei gloriam, vt speramus, aliquādo valebit. Cum Nostri quietā adiissent hereditatem, ad agēdas Regi gratias solitis ritib. concessite, qui ritus cum iisdē sint cum iis, quib. Patres initio cum in hanc aulā venissent Regi de stipendio gratiā habuere, nihil opus est repetere. Hæc omnia iam tandem aliquādo pacata, securiora quoque ac firmiora redditā sunt trib. aliis diplomatis trium tribunalium, quæ quia in Europa inusitata sunt, non nomino: sed in hac aula præ cæteris ex seueritatis fama terrorem incutiant.

Ædes stabilimentum.

VRBIS

VRBIS quoque Gubernator nondum tot fa-
 uoribus contentus, sua sponte statuit Patrem
 Matthæum Riccium, & in eo Nostros ornare; nā
 ex Sinico more, quem in Annalibus in Nanquinē-
 si residentia fufius explico, mīlit magno Curialiū
 fuorum comitatu, feſtoque tympanorum ac tu-
 barum concētu, per nobiliores vrbis vicos domū
 noſtrā inſcriptionem quandā cubitalibus literis,
 in inſigni quadro vel opere vel pictura, quæ ad
 Patris Matthæi Riccij tumulū erigeretur, perpē-
 tuum vel amicitiz monumentum, vel tanti viri
 ornamentum. Ea inſcriptio quatuor literis (ita e-
 nim fere eſt in more poſitum) expreſſa erat in hūc
 modum: MÔ Y LIEN YÊN. Quod quatuor ſylla-
 bis dubium an breuius an ſignificātius hoc ſonat;
 ADIVSTITIÆ FAMAM VENIENTI, LIBROS-
 QUE CELEBRES EDENTI. Et infra characte-
 ribus minoribus: MATTHÆO RICCIO E MA-
 GNO OCCIDENTE HOAM KIEN SCI (co-
 gnomen eſt nomenque eius) VRBIS REGIÆ
 PEQVINENSIS EREXIT. Video nunc à non-
 nullis fortasſe deſiderari Typographicam loci de-
 lineationem, ſed melius erit ſpectandam hic ocu-
 lis quam legendam proponere, ex adiuncta igitur
 tabella in ære videri poteſt.

*Gubernā-
 tor P. Mat-
 thæum in
 ſcriptione
 ſepulchrali
 ornat.*

*Deſcriptio
 villa ſub
 urbana.*

Hic locus Ichnographia.

ABEST hæc villa ab vna è portis vrbanis oſtā-
 ua leucæ parte in agro ſita: quem ideo fere Eunus
 Chi Regij ſibi ad ſepulchra non tota villasque de-
 ſignant, opus eſt firmum opere lateritio, ſed poli-
 to pereleganter, columnæ omnes lignæ more
 Sinico: neque enim ipſi lapideas in pretio habent,
 ne in Regiis quidem Magiſtratumque palatiis
 ante annos triginta non amplius extrui cœpta,
 multam adhuc promittit ætatem. Nihil attinet
 ſingula deſcribere, ex ipſo pretio colligere licebit.

Yy

operis

operis maiestatem: supra quatuordecim aureorū millia Exstructori cōstitisse perhibetur: hoc si parum Europæis videbitur, apud Sinas Thesaurus est. Ad extremum percommodus est Musis locus, atq; in eum scopum Magistratus ij, quorū fauore impetratus est, collinearūt, vt eo in loco è Nostri aliquot ab vrbano tumultu semoti libros Europæos idiomate Sinenti donent, q; à multis expetitur. Isq; mos studiorū causa in Tusculū aliq; secedendi frequētiōr est aliquanto Sinis q̃ Europæis.

Sepultura

P. Matthæi

Ricci.

S E D iam tandem aliquando ad Patris Matthæi Riccij sepulturam veniamus. Solent Sinæ defunctorum cadauera feretro inclusa sæpe in annos aliquot domi asseruare, dum sepulturæ locus quæritur, aut paratur, feretrum enim suo illo pellucido bitumine illitum fœtorē nullū trāsmittit. Id feretrum, quo Patris Matthæi cadauer continebatur, integrum fere annum ab eius obitu in sacello nostro ad aræ latus asseruabatur; quod Nostri, postquam nullo rehitente securam suæ villæ hæreditatem adierant, eo detulerunt ibi asseruandum, dum Ecclesiastico ritu cœmiterium, & in eo sacellum pararetur. Delatum est eo feretrum, non tamen ea pompa qua Sinæ affolent, quæ multo apparatu, triumpho quam funeri similior videtur; eam enim pompam neque nostra tenuitas, neque Religiosa modestia patiebatur. Delatum est, inquam, matutinis horis magno Neophytorum comitatu, qui cereos manu gestantes Crucem gestatorio conopæo insignem sequebātur. Collocatum est in cubiculo quodam ad latus sacelli domestici Sinico apparatu ad excipiendos eos, qui defuncto solitos ritus exhibituri aduenirent. Non ita multo post Pequinum peruenit P. Nicolaus Lōgobardus superior totius Missionis, in cuius aduentum Socij Patris funus distulerant. Eius auctoritate delineatum est mox
primū

primum in hoc Regno cœmiterium. In extrema
 parte horti hexagonum sacellum extructum est o-
 pere lateritio, fornicatum, à laterib. è sacello parie-
 tes duo egrediuntur in hemicycliam fere figurâ,
 & tumulis nostrorum deputatâ aream comple-
 ctuntur. In area mediâ quatuor erât Cypressi (nâ
 etiam Sinis eius generis arbores funestæ sunt) eas
 dudum plantatas dices, vt futurum Patris tamu-
 lum continerent. Ibi excauata humo feretro con-
 tinendo locus extructus est, opere lateritio, Diui-
 noq; consilio factum est, vt qui per vniuersam vi-
 tam idola expugnat, moriẽs ea secum sepeliret.
 Nam ex cõfractio idolo primario (vt mox dicam)
 cæmentum omne tumulo exstruendo studio cõ-
 sectum est. Interim dum paratur sepulchræ locus, i-
 dolorum quoq; fanum in Christi Seruatoris ædẽ
 consecrandum suis abominationib. expurgabatur.
 In aula primaria ara erat ingens è lapide latereq;
 pereleganter laqueato, rubeus aram tingeat co-
 lor ex more fanorum: priuatas enim ædes hoc vti
 colore fas non est, super mediam aram mon-
 strum ingens sedebat, horrenda mole luteum,
 sed à capite ad calcem inauratum: id Sinæ *Ticâm*
 vocant, quod telluri thesaurisque præesse fabu-
 lantur. Pluto denique Veterum est, manu sce-
 ptrum, in capite coronam, vtrumque nostro-
 rum Regum insignibus non absimile gestabat. V-
 trimque stabant quaterni eadem ex materia Mi-
 nistri: ad vtrumque aulæ latus positæ erant
 grandiores mensæ duæ, singulæ quinos habe-
 bant inferni regulos. In vtroque pariete picti vi-
 sebantur iidem Reguli pro tribunali confidentes,
 qui reorum scelera pro suo quisque foro stygiis
 pœnis damnabant. Ante eos stabant dæmones per-
 multi, terribiliores vel figura vel pœnarum instru-
 mētis iis ipsis quos pingimus, nihil n. n. irum, si se
 ipsos ad viuum effingere docuerint. Inferorum quoq;

*Sepulchra
locus para-
tur.*

*Aula de-
scriptio.*

*Idolum
mystrosum.*

*Dæmones
dep. sibi.*

Y y a

pœna

*Inferorum
pœna.*

pœnæ miseros ita torquebant reos, ut viuis hor-
rorē incuterent, nam alij in lecticis ferreis tone-
bantur, alij feruenti oleo frigebantur, alij in fra-
sta discerpebantur, alij medijs secabantur, alij à ca-
nib. lacerabantur, alij pilis conterebātur, alij tor-
mentis excruciabantur. E Regulis primus scelera
cognoscebat, quæ illū in obiecto speculo cernere
fabulabātur. Ab eo rei ad cætera tribunalia regu-
lorum pro scelerum varietate dimittuntur. Ex iis
præerat vnus hominib. illis, quorū crimina trans-
migratione plectūtur; nā sœui in tygres, spurci in
porcos, p scelerū similitudine demigrabant: non-
nulli ēt, quorum leuiores erant culpæ, in pauperū
ac plebeiorum sortē transibāt: toto n. hoc Regno
Pythagorica Metempsychosis mire recepta est.
Verū enim uero hæc inferorum terriculamenta
ita dæmon cōposuit, ut non solum sceleratos non
cohibeant, sed incitent. Nam q̄ horribilia pingit,
tam facile vitari posse fingit, si scelerib. addāt ma-

*Prægrādis
bilanx.*

maximū Idololatriæ scelus. Erat prægrandis bilanx,
in altera lance homo scelerib. onustus, in altera,
profanæ idolorum sectæ precum libellus, qui tot
scelerib. præponderabat, suumq; recitatorē pœ-
nis eripiebat. Per medios inferorum fines crucia-

*Fluuius in-
fernalis.*

tusq; fluebat horribili colore fluuius, quo plurimi
rapiebantur. Supra eum fluuiū pontes erant duo,
aureus alter, alter argenteus. Per eos pontes tran-
sibant ij, qui idolorū cultores in primis fuerant,
gestabantq; varia idolis exhibiti cultus insignia:
hi duces habebant profanos eorū ministros, quo-
rum præsidio per medios inferorū cruciatus, de-
mum deueniebant ad lucos lætos & amœna vire-

*Inferorum
antra.*

ta. Alia in parte depicta erant inferorum antra,
flammis, serpentibus, dæmoniis horrenda. Ad æ-
neas eorum portas accedebat nescio quis idolorū
minister, qui matrem inuitis dæmonib. flammis
eripiebat: alia quoque visebantur huiusmodi. Ita

quas

quas pœnas Deus Optimus Maximus hominibus notas esse voluit, ad sceleratos eo metu à scelerib. deterrendos, has ipsas impostor humaniq; generis hostis adhibet ad homines in ipsa scelera concitâdos, qui plus aliquanto sibi suisque ministris licere voluit, quam ipsemet harum pœnarum auctor iustus Deus, dum vel scelera sine pœna permittit, vel è pœnis leuissimis ex causis eripit. Nul- lum n. apud inferos erat pœnæ genus quod non haberet adscriptâ huiusmodi inscriptionē: Quis- quis talis idoli nomē millies inuocauerit, ab hoc pœnæ genere liber erit. Ita euadēdi facilitate, pec- candi licentiâ diabolus inuehit, vnôq; verbo hâc falsæ religionis faciē obliterat. Idola pulueri tra- *Idola de-*
dita sunt à nobis, quæ lutea erant & lignea flam- *struuntur.*
mis, postquâ fuerunt à Nostris aræ detracta, qua in re spectabiles sese famuli domestici præbuere, qui certatim in hac idolorū carnificina alter alte- rum superare nitebatur, quam ad rem quoq; spes eos alicuius lucelli prouocabat. Solent n. Sinæ va- cuos idolorum ventres votiuis numismatibus, ac sæpe gemmis farcire, quæ omnia sibi famuli, vel- ut harpasti ludū in simulacrorū anatomia exer- *Idolorum*
cētes, alter alteri præripere nitebantur. Hæc ido- *anatomia.*
lorū opprobria tamen non ignorata sunt ab iis ipsis villæ possessoribus, eorū tamen nemo se mo- uit, postquâ spe recuperandi decidere, ipsi n. hoc simulacrorum domicilium seu patrociniū ad sua repetenda, non etiâ ad ea tuēda prætexebant. Ara *Ara dirui-*
quoq; ipsa diruta, parietum pictura calce incru- *tur.*
stata est. Tum in recenti ara locus Seruatoris ima- gini præparatus. Eam vnus è nostris Fratribus in ea ipsa villa per eos dies perbelle pinxerat. Sedet in magnifico Solio Christus Dñs ac Redemptor noster, vtrimq; Angeli superne, Apostoli inferne, *Dies sepul-*
eum velut docentē audiebant. His omnib. ita cō- *tura P.*
paratis humando Patri Matthæo Riccio, ædique *Matthæi,*

P. Mat.
 & hanc terre
 mandatur.

consecrandæ dies eadem dicitur, quæ Diuis omnib. sacra est. Pridie eius diei imago inauratis thecis inclusa, restituto Deo viuo & vero suo cultu, in simulacrorû locum restituitur. Ipso die omnes conuenere Neophyti, cereis suis sufficibusq; ad agendam celebritatem instructi. Missa, qua potuit pōpa, celebrata est, organo aliisq; Musicis instrumentis. Qua peracta Patris feretrum è loco ubi asseruabatur in ædem delatum, cœptumq; recitari officium defunctorum, cui altera funebri Missa successit, hâc excepit breuis & appositâ cohortatio, tum ad sepulturæ locum instituta Ecclesiastico ritu supplicatio; feretrû Neophyti primarij gestabant, cæteri comitabantur, omnes complorabant. Cum ad sepulturæ locum ventû est, feretrum è Regione hexagoni sacelluli collocatum, in quo effigies alia Christi Seruatoris fuerat quoq; collocata, ad eam officium sepulturæ celebratû, quo expleto, feretrum in præparatû demittitur locum, magno omnium doloris sensu, velut in communis Parentis obitu, sed potissimû Doctoris Pauli, qui præter eum quo nos remque Christianam cōplectitur amore, nec secus ac si in media Europa natus esset ac educatus, singulari Patrē amore semper fuerat prosecutus. Is multas lacrymas magnumq; mœrorem præ se tulit, nec se continuit vir in summa dignitate constitutus, quin funes ipsos quibus feretrum demittebatur, arriperet, nihil aliud reperiens, quo suum vel amorem, vel mœrorem testaretur. Expletis Ecclesiasticis ritibus Neophyti politicos suos minime omisere, primum ad Christi Seruatoris imaginem, deinde ad tumulum ex more suas inclinationes ac genu flexiones perfecere. Tum deinde Nostri pro honore sibi exhibito gratias referentibus, ipsi ad sua rediere. Multos deinde dies insequentes amicorum Ethnicorum ad solitos de-

functq

functo ritus exhibendos cōcurfus facti sunt, parī
fere doloris sensu: q̄ ob causam vnum ē Patrib. ibi
subsistere ad eos excipiendos necesse fuit. Præter
ædem publicam atq; sacellulum funebre priuatā
Deiparæ aram Patres alio in loco opportuno ex *Ara prima,*
voto erexere. Nam initio cum hoc negotium su- *ta Deipara.*
sceperunt, eos se ad eliciendum eius patrociniū
obligarant. Nec sine Numine factum esse videtur,
ut quotquot id temporis insigniores ex voto ce-
cidere successus, omnes prope in aliquam ex eius-
dem celebritatibus inciderint. His omnib. ex sen-
tentia procuratis, supra Primarij liminis Episty-
lium apposita est duobus Sinicis characterib. hæc
inscriptio: REGIA MVNIFICENTIA: *Inscriptio.*
quod apud Sinas est perhonorificum, & magis
quam in Europa credi possit. Inde sensim fama
multos ad visendum excitabat, quibus omnia
mirum in modum arridebant, simulque adorato
Deo aliquam sui conditoris notitiam ex imagi-
num conspectu, Nostrorumque ea occasione col-
loquio referebant. Atque hunc ea res finem ha-
buit, quam speramus magno rei Christianæ ad-
iumento futuram: nam tamen nondum eam
ab Rege, quam optamus, liberam Euangelij pro-
pagandi facultatem habeamus; qui tamen noue-
rit, quot obseratam clauibus huius regni tyran-
nidem humani generis hostis occuparit, non-
nihil hac re perfectum intelliget. Et amplius
fortasse, quam retrolapsis annorum triginta
spatiis magna contentione fuerat impetratū;
non solum quod honorato huius expeditionis
auctore, magnam inde ipsa expeditio capit firmi-
tatem, sed maxime quod Nostrorum statio,
professio legisque ratio Regi Magistratibusque
non innotuit, sed prope probata est. Cui enim *Beneficium*
non mirum videatur, pauperes aduenas ab Rege *regium ex-*
honorificā sepultura & habitatione donatos? q̄ *ollitur.*

in hoc Regno neque adhuc externo cuiquam cō-
 rigit, & rarissime, summisq; tantum Magistratib;
 atq; iis de Republica optime meritis conceditur?
 Quis non stupeat, eosdem in oculis nō solum cla-
 rissimæ ciuitatis, sed prope totius Regni, conscia
 vniuersa Regis aula, ipsaque adeo Regis parente,
 approbantib; Tribunalibus, approbātē vniuerso
 Magistratuum Senatu, idola excussisse, arā dirui-
 se, & in eorum locum Christi Seruatoris effigiem
 & Virginis erexisse, ad arā pro Regia salute iussos
 preces fundere? in qua ipsa ara voluntatis Regiæ
 testis eius nominis inscriptio legitur. Denique q̄
 id ē Diuino consilio profectum fuerit, arbitror ex
 ipsa narratione constare, in qua tot in vno mira-
 culo miracula leguntur, quæ nō ipsi solum agno-
 uimus, qui huius regni iam sensa penetramus, sed
 ipsi Nostri Neophyti, amici, Ethnici, aduersarij
 denique ipsi aduerterūt. Nam summos Magistra-
 tus nullō emolumento, nulla spe tam impense fa-
 uere, contra suos ipsos Collegas indigenasq; obfi-
 stere, deniq; nonnisi re confecta conquiescere, nō
 opis humanæ fuit aut industriæ, sed eius qui vt
 cætera, sic hominum corda nutu moderatur. Sed
 neq; omittendum est, P. Matthæum Riccium pri-
 mum prope huius expeditionis auctorem, primū
 quoque in hoc regno sepulturæ locum sibi inue-
 nisse, ac Sociis aperuisse: nam qui hactenus in hac
 excolenda vinea diem obierant, tametsi intra
 Regni Sinici fines, in Amacaensi tamen Collegio,
 vt supra dixi, communem Sociorum sepulturam
 obtinuerant. Nunc qui superstites sumus, non vi-
 tam solum, sed ipsum quoque cadauer inte-
 stimonium illis & gentibus re-
 linquemus.

Finis libri quinti.

INDEX

INDEX RERVM MEMO- RABILIVM, QVÆ IN HOC OPERE CON- TINENTVR.

A.

A <i>Censatio noua.</i>	307
<i>Accusatio grauis contra socios instituitur.</i>	237
<i>Accusator veniam petit.</i>	595
<i>Accusatores Patrum.</i>	229.237
<i>Actus Christiana legis.</i>	480
<i>Actus poenitentia.</i>	518
<i>Adulcorum capita apud Sinas.</i>	8
<i>Administratio Prouinciarum.</i>	59
<i>Admonitio ad lectorem.</i>	109
<i>Aduena.</i>	67
<i>Aduena quomodo tractentur.</i>	465
<i>Ædificium extruitur pro Patribus.</i>	183.204
<i>Ædificia Sinensium.</i>	15
<i>Æquinocatio in loquendo.</i>	29
<i>Æthiops Sinenses fugat.</i>	233
<i>Æra campana.</i>	23
<i>Ager Sinensis.</i>	9
<i>P. Alphonsus virum erudit.</i>	656
<i>Alea usus & latrunculorum.</i>	99
<i>Aluarus Francisco Xauerio aduersatur.</i>	146
<i>Aluarus conatur Francisco infamiam aspergere.</i>	ibid.
<i>in Aluarum vindicta Dei.</i>	146
<i>P. Alexander Valignanus rem Sinicam Rabili, idem mori-</i>	212.577
<i>tur.</i>	285
<i>P. Almeida in morbum incidit.</i>	290
<i>Idem moritur.</i>	110
<i>Alchimia.</i>	112
<i>Alchimistarum fraus.</i>	156
<i>Amacium Sedes prima Sociorum.</i>	Amacii

I N D E X

<i>Amacai cepta disturbantur.</i>	162
<i>Sacellum erigitur.</i>	163
<i>Fama spargi ur d: Sociis.</i>	ibid.
<i>Area pro a:ificio designatur.</i>	181
<i>Patres appellantur.</i>	213
<i>Rector capitur.</i>	ibid.
<i>Amacaenses se muniant.</i>	581
<i>Anni totius celebritas.</i>	93
<i>Antiquitas studioſi Sinenſes.</i>	97
<i>Appellatio varia Sinenſis regni.</i>	3
<i>Argentum.</i>	14
<i>Argenti uſus.</i>	ibid.
<i>Arundinum genus.</i>	15
<i>Aromata varia.</i>	19
<i>Ars Muſica.</i>	23
<i>Artes liberales.</i>	27
<i>Artes mechanicae.</i>	20
<i>Arma Sinenſes non geſtant.</i>	68
<i>Arma militum ſucata.</i>	110
<i>Architectura.</i>	20
<i>Arithmetica Sinenſis.</i>	279
<i>Ar: memorandi docetur.</i>	334
<i>Regi offertur.</i>	345
<i>Artificioſum plauſtri genus.</i>	383
<i>Aſtologia uſus.</i>	33-34
<i>Aſtologorum officium.</i>	34
<i>Aſtologorum imperitia Sinenſium.</i>	429
<i>Arramenti conſciendi ratio.</i>	25
<i>Aurum.</i>	14
<i>Author expeditionis Sinenſis.</i>	141
<i>Authoritas Deo conciliatur.</i>	187
B.	
<i>Baccalauri.</i>	37
<i>P. Bartholomaeus Fe:deſchini moritur.</i>	668
<i>Bellaria.</i>	75
<i>Benedictus Goëſius habitu mercatoris Sinaſ proſciſcitur ex ro- gno Mogoris.</i>	603
<i>Inundatur à latronibus.</i>	605
<i>Regem inuiſit Mahometum.</i>	610
<i>Mahometam iubetur inuocare.</i>	612
<i>Salutat coram Rege.</i>	614
<i>Ad P. Matthaeum ſcribit.</i>	621
<i>Moritur</i>	

I N D E X

<i>Moritur ac sepelitur.</i>	624
<i>Bibendi ritus.</i>	79
<i>Biblia regia eripiuntur e fluctibus.</i>	536
<i>Bituminis genus.</i>	18
<i>Bombyx.</i>	13

C.

<i>Cadaver humanum visitur.</i>	672
<i>Calumniæ gravis.</i>	193. 222
<i>Calumniæ detegitur.</i>	229. 237. 242
<i>Calumniæ spargitur.</i>	512
<i>Cannabus Sinaensis.</i>	13
<i>Canceu urbs.</i>	317
<i>Carnes.</i>	12
<i>Castigandi ratio.</i>	107
<i>Canton urbs negotiosa.</i>	316
<i>Cataium.</i>	375. 600
<i>Causa huius scriptiõis.</i>	2
<i>Cærobia.</i>	123
<i>Cænobium Nanhoe antiquum.</i>	268
<i>Cænobitæ arrogantia.</i>	488
<i>Cera quomodo conficiatur.</i>	17
<i>Cequiana sedes.</i>	215. 220
<i>Civitatum multitudo.</i>	367
<i>Chiliana d. Cirina volumen.</i>	191
<i>Christiano rum vestigia.</i>	133
<i>Concursus hominum ad aream.</i>	182
<i>Cultus Siner sum erga Deiparam.</i>	187
<i>Cur mortui ferula apponant.</i>	117
<i>Chineaiso Christo aggregatur, & Ignatius appellatur.</i>	563
<i>Comcedia solis nutibus aguntur.</i>	441
<i>Commercia Sinarum cum Lusitanis.</i>	150
<i>Conuiuia.</i>	76. 477
<i>Conuiuiales ritus.</i>	78
<i>Connubia.</i>	91
<i>Constantia exemplum.</i>	657
<i>Contemptus externorum apud Sinas.</i>	108
<i>Coniuratio contra Patres.</i>	306. 633
<i>Conversiones ad fidem Christianam.</i>	494. 495. 526. 527. 552. 561.
<i>Caria regnum infestatur.</i>	358

Cosmo=

I N D E X

<i>Cosmographica tabula.</i>	201. 203
<i>Cupiditas vitæ diu producenda.</i>	657
<i>Crucis veneratio.</i>	555
<i>S. Crucis miracula.</i>	663
<i>Cruci nomen impositum.</i>	132
<i>Crucis adoratores.</i>	132

D.

<i>Dæmon expellitur.</i>	551. 633
<i>Dæmones consuluntur.</i>	103
<i>Dignitatum permutatio.</i>	65
<i>Disputatio cum Cœnobita.</i>	413. 422
<i>Doctoratus gradus.</i>	414. 4
<i>Doctrina Christiana volumen concinnant.</i>	191
<i>Doctrina Christiana exemplaria sparguntur cum fructu.</i>	ibid.
<i>Domus Sociorum frequentatur.</i>	256
<i>Lapidibus obruitur.</i>	256. 347
<i>Domus spectris infestum emitur.</i>	420
<i>Domus uniuersitatis.</i>	6
<i>Ducum & militum custodia.</i>	109

E.

<i>Edictum pro Patribus.</i>	225
<i>Edictum Proregis noui.</i>	173
<i>P. Eduardus superior renunciat.</i>	212
<i>Sciaquinum reuertitur.</i>	231
<i>Moritur.</i>	354
<i>Ædes Pequini stabiliuntur.</i>	704
<i>Ethnicorum humanitas.</i>	435
<i>Effigies Christi.</i>	444. 554
<i>Effigies Deipara.</i>	178
<i>Effigies Patrum à Rege petuntur.</i>	455
<i>Elephantes excubant.</i>	456
<i>P. Emanuel rem Christianam promouet.</i>	452
<i>In Signis mittitur.</i>	452
<i>Pechinam nauigat.</i>	452
<i>Apologiam scribit.</i>	452
<i>Emporia precipua.</i>	479
<i>Energumenus fidem suscipit.</i>	479
<i>Error confutatur.</i>	64
<i>Error Cosmographia.</i>	202
<i>Equus inuocatione Nominis Iesu seruatur.</i>	615
<i>Equi ad prælia inepti.</i>	12
<i>Equi vescuntur Sinenses.</i>	ibid.
<i>Equorum</i>	

